

CORNELL UNIVERSITY LIBRARY
3 1924 112 555 762

ANTON LARSENS

DANSKE MAGAZIN,

INDEHOLDENDE

BIDRAG TIL

DEN DANSKE HISTORIES OG DET DANSKE SPROGS OPLYSNING.

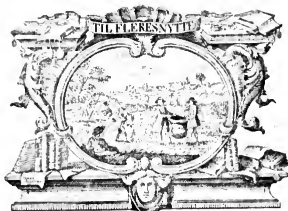
FEMTE RÆKKE.

FJERDE BIND.

UDGIVET AF

DET KONGELIGE DANSKE SELSKAB

FOR FÆDRELANDETS HISTORIE OG SPROG.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION I DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL.

GRÆBES BOGTRYKKERI.

1898—1901.

Selskabets Medlemmer.

Embedsmænd.

Forstander: *Peter Edvard Holm*, Dr. phil., fhv. Professor ved Universitetet, første Direktør for den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, Kmd. af Dbg.[1], Dbmd. (10. Oktbr. 1892.)

Sekretær: *Carl Frederik Bricka*, Dr. phil., Rigsarkivar, R. af Dbg., Dbmd. (18. Septbr. 1882.)

Arkivar: *Julius Albert Fridericia*, Dr. phil., Professor i Historie ved Kjøbenhavns Universitet, R. af Dbg. (10. Oktbr. 1892.)

Kasserer: *Kristian Sofus August Erslev*, Dr. phil., Professor i Historie ved Kjøbenhavns Universitet, R. af Dbg. (10. Oktbr. 1892.)

Ordentlige Medlemmer.

Christian Frederik Herbst, Konferensraad, fhv. Musæumsdirektør, Kmd. af Dbg.[2], Dbmd. (8. Decbr. 1862.)

Christian Walter Bruun, Dr. phil., Justitsraad, fhv. Overbibliothekar, Kmd. af Dbg.[1], Dbmd. (21. Novbr. 1867.)

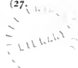
Holger Frederik Rørdam, Dr. phil., Sognepræst til Lyngby i Sjællands Stift, R. af Dbg., Dbmd. (21. Novbr. 1867.)

Peter Edvard Holm, Professor. (24. April 1871.) Selskabets Forstander.

Thorkil Halvorsen Aschehoug, Dr. jur., Professor i Lovkyndighed ved Christiania Universitet, Kmd. af Dbg.[1] (9. Decbr. 1873.)

Jacob Helms, Dr. phil., Sognepræst til Skjellerup og Ellinge i Fyns Stift, R. af Dbg. (9. Decbr. 1873.)

Johan Diderik Nicolai Blicher Grundtvig, fhv. Kontorchef, R. af Dbg. (27. Novbr. 1876.)

Sophus Laurits Henrik Christian Julius Birket Smith, Dr. phil., Overbibliothekar ved Universitetsbiblioteket og Arkivar ved Universitetsarkivet, Kmd. af Dbg.[2], Dbmd. (6. Decbr. 1879.)

Ludvig Daae, Dr. phil., Professor i Historie ved Christiania Universitet, R. af Dbg. (23. April 1881.)

Carl Frederik Bricka, Rigsarkivar. (18. Septbr. 1882.) Selskabets Sekretær.

Johannes Christoffer Hagemann Reinhardt Steenstrup, Dr. jur. & phil., Professor Rostgardianus i nordisk Historie og Antikviteter ved Kjøbenhavns Universitet, R. af Dbg., Dbmd. (18. Septbr. 1882.)

Martin Johan Julius Weibull, Dr. phil., Professor i Historie og Statskundskab ved Lunds Universitet, R. af Dbg. (19. Marts 1883.)

Henrik Jørgen Huitfeldt-Kaas, Rigsarkivar ved Rigsarkivet i Christiania, R. af Dbg. (19. Marts 1883.)

Julius Albert Fridericia, Professor. (24. Septbr. 1883.) Selskabets Arkivar.

Carl Arnold Leopold Heise, Dr. phil., Rektor ved Viborg Kathedralskole, R. af Dbg. (3. Novbr. 1884.)

Kristian Sofus August Erslev, Professor. (15. Novbr. 1886.) Selskabets Kasserer.

Clas Teodor Odhner, Dr. phil., fhv. Rigsarkivar, Stockholm. (19. Oktbr. 1891.)

Gustav Storm, Dr. phil., Professor i Historie ved Christiania Universitet. (19. Oktbr. 1891.)

Anders Thiset, Arkivar i Rigsarkivet, R. af Dbg. (9. Marts 1896.)

Arthur William Mollerup, Dr. phil., Direktor for Nationalmusæets anden Afdeling og for de danske Kongers kronologiske Samling paa Rosenborg, R. af Dbg. (9. Marts 1896.)

Camillus Nyrop, Professor, R. af Dbg. (26. April 1899.)

Indhold.

Side.

Nye Aktstykker

vedrørende

de politiske Forhandlinger i København i December 1813 og Kielerfreden i Januar 1814.

Ved **Aage Friis.**

Lige siden Kielerfreden har man vidst, at Frederik VI, da den yderste Nøds Time var inde, brød med sit tilvante exklusive Kabinetsregeringssystem og besluttede sig til at sammenkalde et Slags Statsraad for med det at overveje hele Statens Stilling og de Forslag, der sidst i November 1813 forebragtes ham af den extraordinære østerrigske Gesandt, Grev Bombelles, og som for en Stund vakte Haab om, at Danmark-Norges Konge, skøndt Carl Johan med Koalitionens Tropper allerede holdt Hertugdømmerne besat, dog maaske kunde slippe billigere til Fred end ved Aftrædelsen af det ene af de forenede Riger. Ikke blot den kritiske politiske Situation gav dette Raads Forhandlinger betydelig historisk Interesse, men ogsaa det Forhold, at disse Raadsmøder var de første af denne Art, der fandt Sted siden Kong Frederiks Tronbestigelse. Ved Midten af Aarhundredet omtalte baade Wegener og A. S. Ørsted disse Forsamlinger, i Schinkel-Bergmans «Minnen» nævnedes de ogsaa, men det var overmaade lidt, de nævnte Forfattere oplyste derom.[1] Senere er der vel fremkommen nogle nye Oplysninger, men alt ganske brudstykkevis og derfor til Dels baade fejlagtigt og indbyrdes modstridende.[2] Tanken laa da nær at forsøge paa at opspore de Akter, der omsider kunde bringe rigtig Rede paa, hvad der den Gang foregik.

Jeg henvendte mig da til nu afdøde Rigsarkivar A. D. Jørgensen, og det lykkedes ham at finde den Pakke, hvori de eftersøgte Papirer fandtes. Det er den Pakke, der nu hører til Rigsarkivets Samling af Niels Rosenkrantz's Papirer

---

[1] Wegener: Aktmæssige Bidrag til Danmarks Historie i det 19. Aarhundrede. Kbh. 1851 S. 192 og Bilag 78—79. A. S. Ørsted: Af mit Livs og min Tids Historie. 2. Bd. Kbh. 1852 S. 311—13 Noten. Schinkel-Bergman: Minnen. 7. Del S. 316.

[2] Bombelles's Depecher til Metternich, gengivne af Yngvar Nielsen i Christiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger 1877 Nr. 12. (Sml. Dr. Karl Woynar: Österreichs Beziehungen zu Schweden u. Dänemark in den Jahren 1813 und 1814. Wien 1891.) C. Th. Sørensen: Kampen om Norge 1813—14. 1. Bd. S. 389—90, 2. Bd. S. 77 flg. Meddelelser fra Krigsarkiverne 7. Bd. S. 412 og 420. Ludv. J. F. Moltke: Bidrag til Geheimeraad Frederik Moltkes Levnedsbeskrivelse i Hist. Tidsskrift 4. Række 2. Bd. Rists Lebenserinnerungen. 2. Theil. 2. Aufl. Kapitel 11.

under Mærket «Niels Rosenkrantz: Aktstykker vedkommende Norges Afstaaelse Decbr. 1813 og April—Juni 1814». I Pakken findes et kgl. Reskript af 2den Juli 1814, hvorved det befales Rosenkrantz til det «Geheime Rigs-Archiv» at aflevere en Del originale Depecher fra 1809 flg., hans egen Beretning om Bombelles's Forslag og Meddelelser af 3die Decbr. 1813 og «vore samtlige Geheimestatsministres samt Geheimeconferentsraader Colbjørnsens og Mallings Betænkninger derover» og desuden alle de øvrige Dokumenter samme Sag vedkommende, som han maatte have i sit Værge. Forsynet med mange Segl er Pakken bleven henlagt i Arkivet, og kun en Gang siden aabnet og efterset, blev den nu fremdraget og gjort tilgængelig af A. D. Jørgensen. En Gennemgang af dens Indhold viste det ønskelige i, at disse Papirer vedrørende Decembermøderne nu kom frem. Rigsarkivar A. D. Jørgensen var ivrig for denne Tanke, men ønskede den først optaget i en Plan, han længe havde næret om Udgivelsen af en større selvstændig Samling Aktstykker vedrørende Kielerfreden, dens For- og Efterhistorie, der da skulde udtømme de danske Hovedarkivers Indhold. Han foreslog mig at gennemføre denne Plan, men under vore Samtaler derom kom vi imidlertid til det Resultat, at det næppe lod sig gøre, da der ved forskellige brudstykkeagtige Publikationer var fremkommen for meget til, at det resterende kunde blive ensartet og organisk nok til et selvstændigt Værk. I Stedet for et saadant forelægges da her efterfølgende Samling Aktstykker.

Midtpunktet er de ovennævnte Betænkninger fra Statsraadsmøderne i December 1813, men dertil er føjet en hel Række Aktstykker hentede fra Rigsarkivet og Udenrigsministeriets Arkiv, og hermed skulde forhaabentlig de for Øjeblikket tilgængelige danske Samlinger være udtømte, forsaavidt angaar Perioden December 1813 og Januar 1814. I en næsten utrolig Grad er sammenhørende Aktstykker blevne splittede for denne Tids Vedkommende. En Mængde findes i Krigsarkiverne, der vistnok snart vil have forelagt dem alle i sine Meddelelser; i Rigsarkivet findes, foruden i Rosenkrantz's Pakke og i enkelte nu utilgængelige Dele af Kongehusets Arkiv, Sager i den store Samling af Schimmelmannske Papirer (dog mindre for de to Maaneder, det her drejer sig om, end for den foregaaende Tid) og i Frederik VI's Kabinetsarkiv (saaledes i de saakaldte «ujournaliserede Sager» for 1813—14). Ligesaa spredte er Kilderne i Udenrigsministeriets Arkiv. I Geheimeregistraturens Kopier af udgaaende Skrivelser findes meget endnu ubenyttet. Desuden findes der en stor Pakke Akter vedrørende Bourkes Mission; den indeholder Breve til og fra ham, Udkast til Kielertraktaten etc. og Korrespondance mellem de danske og svenske Statsmænd om denne samt en Mængde Aktstykker fra Resten af Aaret 1814, der faar Fortsættelse og Supplering ved de talrige Akter vedrørende Wienerfreden, der gemmes i to store Pakker for sig. Men foruden alt dette er det lykkedes at fremdrage to hidtil vistnok aldeles upaaagtede Pakker: «Aktstykker vedrørende Norges Afstaaelse». Her ligger i den vildeste Uorden en stor Mængde mere eller mindre værdifulde Papirer vedrørende Aarene 1813—14 lige fra Afbrydelsen af den diplomatiske Forbindelse mellem Danmark og Sverige i Foraaret 1813, indtil Forholdene i Norge ordnes i Slutningen af det følgende Aar. Der findes Dele af Rosenkrantz's Korrespondance med Frederik VI[1], der er Forhandlinger om Traktaten med Frankrig i Juli 1813 og om Krigserklæringen mod Sverige i September s. Aar; de her gengivne og mange flere Papirer fra December 1813 og

[1] Denne aldeles sammenhørende Brevrække findes altsaa splittet paa i alt fem Steder, ɔ: paa to Steder i Krigsarkiverne, i Rosenkrantz's Pakke om Norges Afstaaelse og i Kongens Kabinetsarkiv i Rigsarkivet, og mellem Aktstykkerne vedrørende Norges Afstaaelse i Udenrigsmin. Arkiv.

Januar 1814 og for den senere Tids Vedkommende en Mængde af højst forskellig Værdi.

Alle disse Samlinger har jeg gennemgaaet og deraf udtaget, hvad der kan antages at være af væsentlig Interesse til Supplering af vor Viden om Kielerfreden og dens nærmeste Forhistorie. Det hele Stof trykkes her kronologisk, naar undtages, at jeg har holdt de to Rækker «Statsraadsbetænkninger» samlede.

En kritisk Vurdering af disse nye Aktstykker vil ikke her blive givet, og da enhver, der vil benytte dem, nødvendigvis maa opfatte dem som Supplement til de tidligere Samlinger, har jeg anset det for ufornødent at give overvættes mange Henvisninger i Noterne. Alt er, fraset enkelte Læmpelser og Normaliseringen af Tegnsætningen, gengivet bogstavret efter Originalen; dette gælder dog selvfølgelig ikke, hvad der er taget fra Geheimeregistraturen, der jo er Kopibog.

Til Forstaaelse af Samlingens vigtigste Del, Statsraadsbetænkningerne, vil det imidlertid være rimeligt at fastslaa Sammenhængen med disse Møder, der som nævnt ofte har givet Anledning til Misforstaaelser.

Onsdagen den 1ste December 1813 meddelte Frederik VI Rosenkrantz, at han — utvivlsomt kun efter Ministerens indtrængende Raad — havde besluttet at høre flere Mænds Mening om de af Bombelles forelagte Forslag om Throndhjems Stifts Afstaaelse o. s. v. Rosenkrantz beredte sig derfor til at referere Sagen for det Raad, der blev sammenkaldt til Fredagen den 3die December og sammentraadte denne Dag. Til Stede var efter Rosenkrantz's Opgivelse Dagen efter «les Ministres d'Etats et quelques Chefs de departements»; et halvt Aar senere omtalte Frederik VI som ovenfor anført, at samtlige Geheimeetatsministre og Geheimekonferentsraaderne Malling og Colbjørnsen havde afgivet Betænkninger i Anledning af Bombelles's Mission. At ikke alle Statsministrene har været til Stede eller har afgivet Betænkning ved det første eller andet Møde, turde dog være sikkert, idet nemlig Christian Ditlev Reventlow rimeligvis ikke en Gang var i København paa dette Tidspunkt, og der intet Spor er af hans Deltagelse i Forhandlingerne; den 6te December fik han jo ogsaa Afsked fra alle sine Embeder.[1]

Hvem der iøvrigt var til Stede, lader sig ikke positivt eftervise, da der ikke existerer nogen Protokol eller lignende over noget af Møderne.[2] Med nogen Sikkerhed tør man dog vel af Kongens og Rosenkrantz's Opgivelser slutte, at kun de Mænd var til Stede, fra hvem der findes Betænkninger, og dette stemmer i det hele godt med senere Overleveringer. I saa Fald bliver Antallet foruden Kongen ti, og dette var de tre Geheimestatsministre Niels Rosenkrantz, Ernst Schimmelmann og Frederik Moltke, Kancellipræsident F. J. Kaas, Geheimekonferensraaderne R. Sehested og Ove Malling, Overbankdirektør J. S. Møsting, Justitiarius i Højesteret Chr. Colbjørnsen og Greverne Joakim Godske Moltke og Otto Joakim Moltke.

I Mødet oplæste Rosenkrantz en udførlig Skildring af de østerrigske Forslag og hele den politiske Stilling, flere af Raadets Medlemmer oplæste ligeledes Betænkninger, og rimeligvis paafulgte en mundtlig Drøftelse. Om denne endte med en formelig Afstemning, vides ikke; at Kongen derimod ønskede at faa et paalideligt Indtryk af hver enkelts Opfattelse, er sikkert. Thi derfor og maaske ogsaa —

[1] Den 27de Novbr. og 18de Decbr. er han paa Christianssæde, og intet tyder paa, at han har været i København i Mellemtiden.

[2] Rigsarkivar A. D. Jørgensen meddelte mig, at han trods ihærdig Søgen ikke havde kunnet finde Spor af en saadan Protokol eller overhovedet af andre Papirer Decembermøderne vedkommende. Da de øvrige Akter, Møderne vedrørende, holdtes sammen, er det jo ogsaa meget urimeligt at antage, at noget skulde være bleven adskilt.

som A. D. Jørgensen særlig opfattede Hensigten med disse Raadsmøder — for overfor Eftertiden at have positive Vidnesbyrd om, at han havde raadført sig med sine «troe Mænd» i en saa alvorlig Sag, paalagde Kongen senere Medlemmerne af Raadet at indgive deres Betænkninger skriftlig. Disse er af højst forskellig Størrelse og daterede fra Dagene den 2den til 5te December. Foruden Rosenkrantz's Forestilling til Mødet maa Colbjørnsen, hvis Betænkning er dateret den 2den, have haft denne færdig forud, hvoraf maaske kan sluttes, at der har været givet foreløbig Meddelelse om Sagernes Stilling samtidig med Tilsigelsen til Raadsmødet. Ogsaa Kaas's Betænkning har været skreven før Mødet; de andre synes derimod affattede senere. For Frederik Moltkes Vedkommende vides det, at Betænkningen er oplæst den 3die, men indgivet renskreven den 5te, paa hvilken Dag den er dateret. Schimmelmann forelagde i Mødet en Betænkning paa Tysk, udarbejdede den siden videre og indleverede den — egenhændig skreven — paa Dansk den 4de.

Under Indtrykket af paafølgende Efterretninger om indtrufne Krigsbegivenheder og under stærkt Pres fra Bombelles's Side samlede Kongen atter Raadet den 6te December om Formiddagen. Til dette Møde knytter den anden Række Betænkninger sig, men de er kun sex i Tallet, i det der ingen findes fra Rosenkrantz, Colbjørnsen, Otto J. Moltke og Kaas, der dog formentlig alle alligevel deltog i Raadet. Af de bevarede Betænkninger er Frederik Moltkes maaske ligesom hans første koncipeeret før Mødet den 5te, oplæst og renskreven den 6te, hvilket Datum den bærer. Schimmelmanns er forfattet før Mødet, Mallings, Møstings og Sehesteds Betænkninger, der bærer Datoerne 8de og 9de December, er alle skriftlige Gentagelser af mundtlige Vota fremførte paa Mødet. Ligesom for det første Mødes Vedkommende er de skriftlige Betænkninger fremkomne efter udtrykkelig Befaling, denne Gang i Reskripter af 7de December rettede til Malling, Møsting, J. G. Moltke, Sehested og Kaas; hvorfor denne sidstes Betænkning ikke findes, medens Reskriptet ikke er rettet til Schimmelmann, hvis Betænkning dog foreligger, og ikke til de andre Medlemmer af Raadet, kan ikke nu oplyses.

Flere end disse to Rækker af Betænkninger findes ikke, men dog er der i den følgende Tid afholdt flere Møder, om hvilke der imidlertid kun vides meget lidt. At der den 19de eller 20de December er afholdt et «Conseil», fremgaar af Kongens Brev til Rosenkrantz af den 19de.[1] Desuden holdtes der et Møde den 30te December, atter efter Foranledning af Rosenkrantz, der i Brevet til Bourke af 31te December beretter, at Mødet var meget bevæget, og at man med Nød og næppe naaede til det Standpunkt, der udtrykkes i Instruktionen til Bourke af samme Dato.[2] Ud herover vides der foreløbig intet sikkert om dette eller om andre senere Møder. Den 3die Januar forlod Kong Frederik København, og kun Rosenkrantz fulgte et Par Dage senere efter ham til Fyn. Muligheden for Sammentræden af Statsraad var dermed udelukket.

Det vil erindres, at December Maaned 1813 ikke blot var en betydningsfuld Tid paa Grund af Forhold udadtil. Ogsaa i Rigets indre Styrelse foregik der den Forandring, at de to gamle Statsministre Christian Ditlev Reventlow og Ernst Schimmelmann traadte tilside for Møsting, Kaas og J. G. Moltke. Dette Ministerskifte og den dermed følgende Omflytning af forskellige høje Embedsmænd fandt

[1] Om Mødet er indstævnet til den 19de eller 20de, ses ikke klart af Brevet. Menes der den 19de, maa Mødet vel være holdt sent om Aftenen.

[2] Her saalidt som paa andre Punkter anser jeg det for Stedet at gaa ind paa de tidligere højst afvigende og til Dels meget løst afhjemlede Beretninger om disse Møder.

Sted den 6te—7de, og mellem de efterfølgende Aktstykker findes tre, der berører dette. Fra November Maaned gengives de to Breve, hvori Chr. D. Reventlow kræver sin Afsked; fra den 6te December det Brev, hvori Kongen meddeler Schimmelmann hans Afsked som Finansminister.

I.

6. November 1813. Geheimestatsminister C. D. Reventlow til Frederik VI.

(R. A. Frederik VI's Kabinetsarkiv. Ujournaliserede Sager.)[1]

Allernaadigste Konge.

At gavne min Konge og mit Fædreneland har fra min første Ungdom været mit Formaal, og ieg har været og er reede til at giøre det med hvilken Opofrelse det end skulde være, og allermeest nu, da Danmarks Stilling er saa critisk, og hvad Offer ieg nu bringer efter den Alder, ieg har opnaaet, dog ikkuns rimeligviis vil blive et Offer paa nogle faa Aar. Ieg stræber allene med god Samvittighed at kunne lægge mig i min Grav, efter i den længste Række af Aar i mit Liv, som Embedsmand og i min Huuslige Stilling, at have været meget heldig og følt mig lykkelig, og seer nu uforfærdet den skiulte og mørke Fremtid imøde.

Siden Augusti Maaned afvigte Aar har ieg anvendt min meste Tid i de ubehageligste Deliberationer Finants Væsenet betreffende og ofte ønsket ikke at maatte have oplevet den Tid, i hvilken Deres Majestæts Landsfaderlige Hierte maatte krænkes ved at see Statens Fornødenheder at være blevne større, end Undersaaternes Evne formaaer at udrede, og ved at forudse og nu føle de uheldige Folger, som Pengevæsenets Omordning ved Forordningen af 5te Januar d. A. medfører. Da ieg ikke troede under saadanne Omstændigheder mere i mit Embede at kunne gavne Deres Majestæt, saa ansøgte ieg allerunderdanigst om min Afskeed, men da Følgerne af denne Forandring gik saa hastigen frem, at det kunde med Vished forudsees, at man maatte være betænkt paa Midler til at standse dem, saa smigrede ieg mig med Haabet, at maaske det, som ieg forinden havde foreslaaet men ikke havde fundet Deres Majestæts Biefald, nu af Dem kunde ansees gavnligt, og under saadanne Omstændigheder kunde ieg ikke ville forlade Deres Tieneste, endskiøndt ieg indsaae, at det, som ieg foreslog forinden Forordningen af 5te Januar udgaves, nu efter at den offentlige Credit i Landet ved samme var bleven rystet i sine

[1] Om Reventlows Stilling til Forordningen af 5te Januar 1813 og om disse hans gentagne Afskedsbegæringer se Efterl. Papirer fra den Reventlowske Familiekreds. 1. Bd. S. 13 ff. og 144—56. Rubin: 1807—14. S. 566—67. Om de finans-politiske Forhold, der omtales i Brevet, henvises i det hele til sidstnævnte Værk.

Grundvolde, nu vanskeligere vilde kunne oprette den og, uden Undersaaternes for svære Byrder, Financerne skaffes de fornødne Resourcer.

Deres Majestæts Yttringer til mig, forinden ieg forlod Kiøbenhavn, ved hvilke De ikke syntes at biefalde den Extraordinaire Finants Comissions Forslag til et tvunget Laan, og det, at velbemeldte Comission i sin Forestilling ikke forkastede mit Forslag, at Banco Sedlerne skulde gives en Kornverdi og giøres Rentebærende i Kornvare, gav mig et nyt Haab, at saadanne Midler vilde udfindes og efter nøyeste Drøftelse vælges, ved hvilke baade Financerne og den enkelte Borgers Vel kunne bestaa. Men ieg skylder Deres Majestæt uden Forbeholdenhed og Tillidsfuld, at De ikke vil kunne miskiende min rene Hensigt, at tilstaae, at dette mit Haab ved Forordningen for Kongerigerne Danmark og Norge angaaende en Afgift af Varer i Forraad til Salg, Bearbeidning eller for længere Tid end et halvt Aars Forbrug, meget har svækket dette Haab. For ikke at misforstaae Forordningens Bydende har ieg strax tilskrevet Geheimestatsminister Moltke, og efter at have erholdt hans Svar vil ieg her fremsætte mine allerunderdanigste Tanker, saa meget mere som Forordningen ved de Forandringer, der er giort i samme fra det Udkast, som af den Extraordinaire Finants Comission var fremlagt, har udvidet Gienstandenes Antall, som efter samme skulle beskattes; af hvilke mange ere af den Natur, at de staae i nøye Forbindelse med Rente Kamrets Virkekreds, og at man med rette maatte bebreyde det Kammeret, om det har haft Leylighed at yttre sine Tanker om disse Gienstandes Beskattelse, ikke at have fremlagt de Grunde, som tale derimod, og da General Told Kammeret ikke kan have den Kundskab om Landmandens Forfattning som Rente Kamret, saa vil, rimeligviis imod Deres Majestæts Attraae, Skatten komme til at koste mange Undersaater langt mere, end den indbringer, og mange deres Velfærdt; og hvor Undersaaternes Evne ved denne og flere Skatter overskrides, vil Restancerne forøges, og Financerne tilsidst komme i Besiddelse af endeel øde Gods, men derved ikke finde deres Trang til rede Penge afhiulpen, men tvertimod forøget, og Rente Kamret maa da ved Restancer, som hidindtil sielden ere blevne taalte, see Oppebørselsvæsenet, hvis Orden under Krigen allerede har lidt eendeel, aldeles bragt i Uorden.

Deres Majestæt vil af Comissionens Forhandlinger have seet de Grunde, som ieg har haft at fraraade, at ikke Materialier eller selv færdige Fabricata maatte underdrages Skatten, for ikke at standse den opspirende Vindskibelighed, som er nødvendig til Statens Frelse. Ieg vil derfor herved ikke opholde mig.

En lige saa vigtig Bemærkning maa ieg giøre nu, da ved Forordningen ikke allene paabydes Skat af Beholdninger, som ere overgiemte, men ogsaa endeel af de Producter, af hvilke Landmanden udreder Aarets Skatter og Udgifter, af hvilke ham ved de senere Skatteforordninger er paalagt saa meget at svare, at Rentekamret ikke allene ikke har kunnet tilraade, at mere maatte paalægges, men forbeholde sig for enkelte Districter og Individua at maatte indkomme med Forestilling om Nedsættelse eller Dilation af det Paabudne. Endog er den 3die § Bydende bleven udvidet ved Deres Majestæts Rescript

til uudtærsket Tiende og Landgilde, hvis Quantitet de ikke nøye kunde vide og ikke i den bestemte korte Tid giøre til Penge til Afgiftens Svarelse eller levere in Natura.

Kartofler, som i den 3die § udtrykkeligen ere benævnte som afgiftspligtige, ere af den Natur, at de ikke kunne overgiemmes, og burde derfor, saa vidt ieg skiønner, saa meget mindre have været underkastede nogen Afgift, som de ere den sundeste og mindst kostbare Føde for den Fattige; som de langt fra ikke produceres i tilstrækkelig Mængde, og deres Dyrkning derfor fortiente at opmuntres; som de, om ieg undtager Omegnen om Kiøbenhavn, nogle faa Herregaarde og Colonierne i Jylland, ikke dyrkes i Mængde og derfor ikke heller vil kunne give nogen indbringende Skat, og hvor de maatte dyrkes i Mængde paa Steder, som ikke ere nær nogen Kiøbstad, der forhindrer deres store Volumer og Vægt deres Anvendelse til Salg, og de maa der, saavidt de ikke forbruges i Huusholdningen, anvendes til Føde for Creaturene.

At alle levende Creature, som ikke henhøre til Gaardens Besættning, ved den 4de § ere blevne giorte Skatpligtige, vil især blive trykkende for Jylland og Fyen, hvor Landmandens aarlige Indtægt mange Steder er lige saa stor af Creature, som han sælger, som af Kornavlen, som der ikke er saa betydelig. Skatten skal betales inden 3de Uger, men Føll, Plage, Kalve, Quier og Studlinge ere ikke afsættelige, forinden de have opnaaet en større Alder. Ieg haaber derfor, at disse vil blive henregnede til Besættningen. Saavidt Lammene af dem, som have Shefferie, ikke skulde være blevne solgte, forinden Forordningen publiceeredes, saa vil de, som har søgt at formere og forædle Faare Avlingen, hvortil Landet saa meget trænger, komme til at bære en alt for svær Skat, der saa meget mere vil blive nedtrykkende for dem, som dette Aars megen Væde lader formode, at mange Faar ville døe i Vinter.

Da i den 3die § altsaa friske Have og Mark Frugter ere undtagne fra at svare Afgift, og de fleste af dem, som have udvidet Hør og Hampe Avlingen, ikke, af Mangel paa Hænder, har været i Stand til at faae det Indavlede braget og skiettet, saa stikker hos dem, til afsavn i deres Bedrift, en ikke ubetydelig Capital, som ikke burde kunne beskattes, men fortiener at ansees som uudtærsket Korn, da i andet Fald ogsaa denne opspirende Vindskibeligheds Green maa frygtes at standses i sin ønskelige Fremgang.

Kiøbenhavns og Norges Forsyning vil rimeligviis blive meget standset ved den paalagte Afgift paa udtærsket Korn af dette Aars Grøde, da Kiøbmændene ikke ville svare Afgiften, og Landmanden ikke udtærsker mere, end han søgligen behøver for ikke at være underkastet samme.

Den udskrevne nye Skat vil efter det, som ieg har anført, ikkuns blive en Hielpe Kilde for Financerne paa kort Tid, og dog vil den ved sin Størrelse og ved den Hastighed, med hvilken den er befalet at skulle inddrives, kunne betydeligen svække, vel og ødelegge mange nyttige Landmænds Formue. Hvorledes skal da, naar saadanne Skatter vælges til det mindre Obiect, næst kommende Aars Udgifter for Financerne kunne dækkes? Dette er et Spørgsmaal, som ieg ikke veed at besvare mig, og hvorved mit Haab, som ieg

alletider har haft og endnu har, at vi ved at anvende alle nødvendige hensigtsmessige Midler skulle lykkeligen giennemgaae Krigens Besværligheder, nedsynker. Umueligheden ligger tydelig for Dagen, at Landet skulde kunne bære de Skatter, som Statens nærværende Udgifter udfordre, man give dem Navn af Skatter eller af tvunget Laan. Ingen Besparelse maa forbiegaas, i hvilken Green det end være maatte, og Forsvars Væsenet indrettes saaledes, at det kan samles med fornoden Hastighed, naar Fienden truer med Landgang, men Landbrug og alle nyttige Haandteringer gives de arbeidende Hænder tilbage (saa længe dette ikke er Tilfældet), som nu savnes og giøre hver Virksomhed vanskelig. At dette maa skee, om ellers Midlerne til at underholde Armeen og Søe Armaden ikke skulle ophøre, dette er klart; men hvorledes Indskrænkningerne afpasses efter Statens Kræfter, naar disse hensigtsmessigen anstrænges, ikke overspændes, det kunne allene Militaire bedømme. Nogle nye Paalæg, men moderat, som ikke formindske Virksomheden, ville desuagtet behoves aarlig, saalænge Krigen varer; thi ingen Stat har uden at have enten Skatkammer eller at føde sin Armee i Fiendens Lande kunnet bestride Krigens Udgifter uden at giøre ny Gield, og til at fundere denne, paa hvad Maade det end skee skal, behøves disse Afgifter, der ikke kunne tilveyebringes ved Skatter. Tarveligheden har Deres Mayestæt altid yndet, men den behøves at fremkaldes ved Opmuntringer endnu mere end skeet er, og enhver Hindring for Vindskibelighed, til hvilken Folket nu mere end nogensinde tilforn synes at være tilbøyeligt, bør bortryddes. Og om Deres Majestæt skal kunne opnaae Deres velgiørende Hensigt, at alle Foranstaltninger afpasses efter Landets Tarv, er det nødvendigt, at vigtige Sager komme til alle vedkommende Departementers Kundskab, forinden de af Deres Majestæt besluttes, enkelte Tilfælde undtagne, som aldeles maa holdes hemmelige, eller som aldeles ingen Ophold taaler. Saa ofte Rente Kamret, siden Statsraadet ikke samles, har haft vigtige Forestillinger at giøre, har ieg altid frygtet, at grundede Indvendinger fra dem, som ere i andre Departements, maatte kunne giøres imod sammes Forslag, hvormeget det end har søgt at give dem den fornødne Modenhed, og i hvormeget Deres Majestæts Opmerksomhed end er anvendt til at forebygge Feyltagelser; thi faa Departements Chefs vil kunne rose sig af uden Raadførsel med de Mænd i deres Departementer, som kiende hver et forskielligt Detail af Forrettningerne, at kunne oversee de vigtigste Sager saaledes, at de uden Frygt for siden at opdage ikke ubetydelige Uleyligheder ved deres Forslag kunne forelægge dem til Deres Majestæts Sanction. Umueligt synes det mig da, at nogen Konge kan have den Opmerksomhed og den Kundskab i alle de forskiellige Departementers Sager, at ikke det, som befales igiennem et Departement, undertiden skulde anderledes være bleven biefaldet og uforudseete Uleyligheder forebyggede, om Mænd af andre Departements, i hvis Virknings Kreds Sagerne kunne faae Indflydelse, vare bleven hørte.

Ieg gientager til Deres Majestæt, at det havde været mit inderlige Ønske at kunne i min Alderdom endnu være Dem og Danmark til Nytte; men ieg haaber, at De efter de af mig anførte Bemærkninger ikke vil misbillige,

da ieg ikke tiltroer mig under de anførte Omstændigheder Kræfter til at opfylde mine Pligter i Rente Kamret, at ieg allerunderdanigst efter omtrent 40 Aars Tieneste nu ansøger, at Deres Majestæt i Naade ville bevilge mig min Afskeed. I min private Virknings Kreds vil ieg endnu søge at gavne Dem og Fædrenelandet, saavidt ieg formaaer.

Gud give Deres Majestæt Held i alle Deres Foretagender, og at De ved Deres utrættelige Bestræbelser maa finde Midler til at redde Staten fra de Farer, som omgive den, og derefter see den Velstand igien tiltage i Deres Riger, til hvilken De ved vise og retfærdige Love har lagt Grunden.

Deres Majestæts
til Døden hengivne Undersaat
og gamle troe Tiener
C. D. Reventlow.

Christiansæde
den 6te November
1813.

2.

23. November 1813. Geheimestatsminister C. D. Reventlow til Frederik VI.

(R. A. Frederik VI's Kabinetsarkiv. Ujournaliserede Sager.)

Allernaadigste Konge.

Min Overbeviisning, at ieg under de Omstændigheder, som ieg udi min allerunderdanigste Skrivelse af 30te f. M. har forklaret, ikke mere udi Rente Kamret vil kunne gavne, har nødt mig til anden Gang at ansøge Deres Majestæt om min Afskeed, efter at ieg nu omtrent eet Aar i Finants Collegiets og den Extraordinaire Finants Comissions Deliberationer har lidt meer end Døden ved der at see Forslag frembragte, som ieg anseer for skadelige.

Jeg har ved flere Leyligheder allerunderdanigst nævnt de Midler, som ieg endnu maae ansee for at være de eneste, ved hvilke kan haabes, at Financerne skulle kunne finde Resourcer og Undersaaterne skaanes for ødeleggende tvungene Laan og Skatter, og ved hvilke ieg formener, at Deres Majestæts landsfaderlige Hensigter kunne fremmes. Da ieg nu, efter at Forordningen af 14de October er udkommen, uden at Rente Kamret er bleven hørt over sammes vigtige Indhold, som staar i nærmeste Forbindelse med det under sammes Resort henhørende Skattevæsen, ikke mere tør haabe, at Deres Majestæt vil biefalde de af mig foreslagne Midler, og maae frygte, at ingen andre udfindes til at skaffe Financerne Resourcer end de, som den Extraordinaire Finants Comission allerede har foreslaaet til at dekke nogle Maaneders Deficit, og som den i Lighed med disse vil finde sig foranlediget endvidere at foreslaae til at dekke næste Aars rimeligviis langt større Deficit; saa maatte ieg med største Mismod tiene i Rente Kamret og i samme forfølges af den Tanke at blive et Redskab til at opløse Statens siste Kræfter og efter min Indsigt derved at giøre Kongen og Folket til et Rov for deres Fiender. Ikke kunde,

ikke vilde ieg forlade min Konge, naar ieg kunde gavne ham; men den Tanke at skulle giøre det modsatte kan ieg ikke bære; og ikke heller bør Deres Majestæt have Tilliid til nogen Mand, i et Embede af saa stort Omfang som mit, der skal udføre Deres vigtige Befalinger, i hvormeget han er Dem hengiven, og i hvor megen Naade De end har for ham, naar han selv ikke kan overbevise sig [om], at disse Befalinger stemme med Deres og Deres Undersaaters Tarv. For varmt ligger samme mig paa Hjertet, til at ieg uden saadan Overbeviisning skulde kunne arbeyde med Held.

Min Pligt byder mig derfor at bede Deres Majestæt at ville allernaadigst frietage mig fra nu at vende tilbage til min Post, og saavidt De ikke finder det passende i dette Øyeblikke at forunde mig min ansøgte Afskeed, at De i det mindste saalænge ville dispensere mig fra Finance Collegiet og Rente Kamret, indtil Erfaringen viser Følgerne af de tagene Besluttninger. Mit Embede er ogsaa af den Beskaffenhed, at til samme behøves Ungdoms Kræfter. I min Alder synke Kræfterne og allermeest under saadan Græmmelse, som ieg nu føler. Tilgiv derfor allernaadigste Konge denne min allerunderdanigste Forestilling i Anledning af Deres allernaadigste Skrivelse af 20de d. M. Bonhor Deres gamle troe Tiener. Deres Majestæts Retfærdighed og mig altid viste Naade forvisser mig om, at De ikke vil, at ieg skal tiene imod min Overbeviisning, saalænge jeg ikke troer at kunne gavne Dem i mit Embede.

Deres Majestæts
indtil Døden hengivene Undersaat
og gamle troe Tiener
C. D. Reventlow.

Christiansæde
d. 23de November
1813.

3.

Rosenkrantz til Generalkonsul Böckelmann i Hamburg.

(U. A. Registraturen.)

A Mr Bokelmann à Hambourg.
le 30. Nov. 1813.

— — — — — C'est le Cte de Bombelles, Chambellan de l'Empereur d'Autriche, qui est arrivé ici en courrier du quartier gl des Empereurs qu'il a quitté le 16. de ce mois.[1] Il s'est embarqué à Rostock. Je ne saurois encore aujourd'hui Vous parler, Mr, des propositions qu'il a été chargé de faire à nôtre Cour. Elles sont, sans doute, importantes. Il est probable, qu'il ne sera rien entrepris dans ce moment contre Hambourg et la frontière du Holstein; Mais ce n'est qu'un répit qu'on nous laisse jusqu'à ce que la mission Autrichienne aura fait son rapport ou aura quitté cette residence — — —

[1] Bombelles ankom til København den 27de November.

4.

Rosenkrantz til Grev Christian Günther Bernstorff, Gesandt i Wien.

(U. A. Registraturen.)

A S. E. M^r le Cte de Bernstorff à Vienne.
le 2 Dec. 1813.

C'est M^r le Cte de Bombelles qui m'a remis, il y a 5 jours, les lettres que V. E. m'a fait l'honneur de m'adresser le 12. et le 13. Oct: après son retour de Prague.[1] Il m'a en outre remis deux paquets adressés à Mr de Waitz de dates antérieures.[2] Je ne saurois assés exprimer à V. E., Combien j'ai été rejoui de recevoir de ses nouvelles. J'avois reçû peu de jours auparavant la lettre de V. E. en date du 30. Oct: qu'elle avoit mise sous couvert au B^n de Selby[3].

Vous saurés, sans doute, M^r, que le Cte de Bombelles a été chargé par l'Empereur, son auguste Souverain, d'une commission pour nôtre Cour qui fait preuve de l'amitié de S. M. J. & R. pour S. M. le Roi et de l'interêt qu'Elle prend à la conservation de la monarchie D^{se} exposée à tant de dangers, depuis que le P^{ce} R^l de Suède a pris à tache avec des succès inconcevables de lui susciter des ennemis de tous côtés et de l'entourer de piéges et de perils[4].

Le Roi, nôtre maitre, est infiniment sensible à ce procedé de l'Empereur et S. M. en est penetrée de reconnaissance. J'ai rendû comte à S. M. des ouvertures et propositions que Mr de Bombelles, conjointement avec M^r le Cte de Lutzow, m'a faites de bouche. Elle les a aussitôt pris en considération; mais l'objet est trop important pour le salut de la Monarchie, pour que le Roi ait pû prendre subitement sa resolution. S. M. va incessamment décider après de mures deliberations à quoi Elle se resoudra.

Je profite de l'occasion que m'offre M^r le Cte de Lutzow en renvoyant à Rostock le batelier qui a amené le Cte de Bombelles, pour avoir l'honneur d'adresser ces lignes à V. E. et pour l'informer, que la volonté du Roi est, qu'Elle reste en tout cas à Vienne ou en Autriche.

S. M. va demain Se faire rendre compte par moi, en présence de mes collègues et de quelques autres chefs de departemens, des propositions que Lui a fait faire la Cour de Vienne.

---

[1] Bernstorffs Depeche af 12te Oktober er trykt i Medd. fra Krigsark. VII S. 404—07, den af 13de Oktober smstd. S. 398—402.

[2] Etatsraad C. P. L. Waitz, Kontrollør ved den danske Brevpost i Altona. Formodningen Medd. fra Krigsark. VII S. 392 Note 2 er altsaa ikke rigtig; Depechen af 13de Oktober har Rosenkrantz ikke faaet gennem Waitz.

[3] Charles Selby, Kammerherre, overordentlig Gesandt ved det westfalske Hof (Medd. fra Krigsark. VII).

[4] Bombelles's Instrux er trykt i Christiania Videnskabs Selskabs Forhandlinger 1877 Nr. 12 S. 45—47.

Elles portent sur la cession du g^d baillage de Drontheim contre des indemnités qui n'ont pas été articulés, à moins que la restitution des colonies et de la flotte n'y soit sousentendue. Le Roi ne peut S'y resoudre par ce que ce seroit en effêt céder tout le Royaume, à quoi S. M. ne peut Se determiner après toutes les preuves de fidelité que les braves Norvégiens dans leur détresse extrême ne cessent de lui donner, sans compter l'importance d'un si enorme sacrifice. La paix avec l'Angleterre et avec les autres ennemis est montrée en perspective et comme la suite de la renonciation de l'alliance avec la France et de l'accession à celle des Puissances en armes contre elle, à quoi le Roi ne repugne pas moins. L'état intérieur du païs reclame cependant hautement la promte cessation de la guerre. Je ne puis repondre du résultat des délibérations et encore moins de la resolution du Roi qui est outré de Se voir pressé de la sorte. Les négociateurs Autrichiens ne seront point en état de donner par leur premier rapport l'espérance, que le Roi fléchira. S. M. ne Se resoudra jamais à livrer à ses ennemis le P^ce d'Eckmuhl avec le corps de troupes que ce Marechal commande, qui cependant à la fin sera reduit, après que les Duchés auront été devastés. Je ne dois point cacher à V. E., que le choix de Mr de Bombelles ne paroit point flateur au Roi. Il n'a en outre apporté qu'une lettre du Cte de Metternich pour moi. Lui et le Cte de Lutzow se disent sans pouvoir pour traiter et conclure. Il leur est seulement enjoint d'en demander, après que le Roi se sera prononcé au sujet des ouvertures verbales qui lui ont été faites. Il n'échappera point à la pénétration de V. E., que les ouvertures en elles mêmes comme le mode de les proposer ne sont pas faites pour inspirer de la confiance; et ce n'est cependant qu'en vertù d'une confiance illimitée dans les intentions de l'Empereur et dans son influence prépondérante auprès de ses Alliés, que le Roi pourra se determiner à entrer sur des propositions aussi vagues et qui ne sont accompagnées d'aucune garantie en sa faveur. Le Cte de Lutzow partira avec Mr de Bombelles, si S. M. Se refuse à ce qui est exigé d'Elle.

5.

Rosenkrantz til Grev Fr. Eyben, Gesandt i Berlin.

(U. A. Registraturen.)

A M^r d'Eyben à Berlin.
le 2 Dec: 1813.

Je Vous ai marqué M^r, que Mr de Coopmans[1] fut arrivé et qu'il ne retourneroit point auprès de Vous. — Depuis 5 jours Mr de Bombelles se trouve ici chargé d'une commission de la part de S. M. l'Empereur d'Autriche pour amener le Roi à se joindre à la grande alliance contre la France. Mais

[1] Edgard Vilhelm Coopmann, Kaptajn, Legationssekretær i Berlin. Han kom til København den 4de November (Medd. fra Krigsark. VII S. 452).

en même tems on exige, que le roi cède le g^d baillage de Drontheim contre des équivalens qui n'ont point été indiqués. S. M. repugne trop à y consentir pour qu' Elle ait pû de suite repondre à ces ouvertures d'une importance si majeure. Elles vont faire l'objet de mures délibérations. Comme le resultat decidera de la durée des relations avec l'Autriche et que je dois croire que le ministère prussien attend d'en être instruit pour Vous donner ou non le passeports que Vous avés demandes, je Vous engage, M^r, de ne point en attendant insister de nouveau sur la délivrance des passeports. Je suis jusqu'ici fort éloigné de pouvoir prévoir, qu'elle sera l'issue de ces négociations entamées verbalement par les Autrichiens et sans qu'ils ayent eû des pleinpouvoirs à produire. Je sais seulement que le pais a bésoin de la paix.

6—16. Betænkninger til og efter det første Statsraadsmøde den 3. December 1813.

6.

Forestilling fra Udenrigsminister Niels Rosenkrantz 3. December 1813.[1]

(Kun Underskriften egenhændig.)

Efter Deres Majestæts Allerhøieste Befaling haver jeg i Underdanighed at foredrage de Meddelelser og Forslag, som den Kaiserlig-Østerrigske ved Allerhøist Deres Hof accrediterte Minister og den Kaiserlige Kammerherre Grev Bombelles have mundtligen fremsat til mig, efter at den sidste havde indhændiget mig et Brev fra Fyrst Metternich, Minister for de udenlandske Sager, af 15de Novemb. saa lydende: — — — —[2]. Grev Bombelles tog derpaa Ordet for at sige, at Keiseren hans Herre havde Selv paalagt ham at forsikkre Deres Majestæt, at Han intet oprigtigere ønsker end at see det Danske Monarchie vedligeholdt, og at Deres Majestæt vil med alle andre Monarker og Fyrster bidrage til Europas Befrielse fra det franske Herredømme, som nu ved de erholdte Seiere er tilintetgiort; at det vil smerte Keiseren, om dette sidste Forsøg ikke skulde svare til Hans, til Keiseren af Ruslands og Kongen af Preussens Hensigter at give Deres Majestæt de sikkreste Prøver paa Deres Venskab før Allerhøist Dem og paa Deres oprigtige Attraae at see den Danske Stats Grundvold befæstet. — Endnu, sagde han, har Keiseren ikke indgaaet de samme Forpligtelser, som ved Tractaten sluttet i Åbo imellem Rusland og Sverrig i Aaret 1812 ere af Rusland og senere af England og

[1]) Om Rosenkrantz's Betænkning se hans Brev til Kongen 1ste Decbr. (Medd. fra Krigsark. VII S. 412).

[2]) Metternichs Brev til Rosenkrantz er trykt Medd. fra Krigsark. VII S. 393. Om Forhandlingerne mellem Rosenkrantz og Bombelles før den 3die December se Christiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger 1877 Nr. 12 S. 48—60 og Medd. fra Krigsark. VII S. 392—412.

Preussen vedtagne, og hvorefter Kongeriget Norge skulde afstaaes til Sverrig mod Vederlag at anvise i Tydskland; men Hs. Keiserlige Majestæt kan ikke længere undslaa Sig for at indgaae i samme Forpligtelser, ifald Deres Majestæt skulde vægre Sig at antage de Forslag, som nu giøres i Forening med Keiseren af Rusland, Kongen af Preussen og Aftale med den Engelske Regiering.

Disse Forslag bleve derpaa fremsatte saaledes: Deres Majestæt skulde frafalde Alliancen med Keiseren af Frankrig og tiltræde de Staters Forbund som ere i Krig med ham. — De skulde samtykke i en Vaabenstilstand paa den Holstenske Grændse, som Greve v. Walmoden, som er Russisk og Engelsk General-Lieutenant, er paalagt at indgaae, saasnart han derom bliver underrettet. Derpaa skal ufortøvet og ligesaa hastig følge Vaabenstilstand med England, som et Brev fra den ved Kaiseren af Østerrig accrediterte Storbritanniske Ambassadeur til Statsminister Lord Castlereagh kan blive sendt til London herfra, hvorpaa den herværende østerrigske Legationssecretair skal bringe Efterretningen om Deres Majestæts Beslutning til Keiserens Hovedquarteer for at bringe Fuldmagt til at underhandle om Vilkaarene, hvorpaa Deres Majestæt vil bestemme Dem til at tiltræde Forbundet mod Frankrig og at slutte Fred med Sverrig og de andre Magter, Storbritannien undtagen, med hvilken, formedelst de af samme giorte Erobringer, Underhandlinger blive at foretage mellem Deres Majestæt og den Engelske Regiering.

For Underhandlingerne i Almindelighed lægges Trondhjems Stift mod Vederlag til Grund, og er bleven fremsat som ufravigelig. Hvori Vederlaget skal bestaae, er ikke bleven udtrykkelig fremsat, naar undtages at Koloniernes og Flaadens Tilbagegivelse bleve nævnte som Fordele, der ville flyde af Freden, foruden hvad Omstændighederne, som nu ere saa fordeelagtige for de forbundne Magter, vil tillade at tillægge Deres Majestæt, hvorpaa blev lagt megen Vægt, men i gandske ubestemte Udtryk, og føiet dertil, at det er Keiseren af Østerrigs og hans Medforbundnes Hensigt at forskaffe Deres Majestæt fuldkommen og overflødig Erstatning for, hvad Deres Majestæt foreslaaes at aftræde.

Der tilbydes derefter de forbundne Magters Garanti for det øvrige Norge og for Deres Majestæts Stater i Almindelighed.

Disse er de fremsatte Forslag.

Jeg spurgte, om Vaabenstilstand med Sverrig ligeledes blev at oprette? Hvorpaa der blev svaret, at Kronprindsen med sine 18,000 Svenske ikke kunde modsætte sig, hvad af de andre Fyrster blev besluttet, hvorunder da maa forstaaes, at de af dem til ham givne Løfter blive at ansee som bestemte til at gaae i Opfyldelse. Grev Bombelles har havt at undgaae at tale med Kronprindsen eller nogen Svensk, hvorfor han har lagt Veien over Leipzig, Berlin og har indskibet sig i Rostock, samt var reist under et antaget Navn for ikke at giøre Opsigt. — Man gav derved at forstaae, at Kronprindsen ikke skulde være underrettet om Grev Bombelles Sendelses Øiemeed; men dette lader sig ei antage, da der er bleven sagt, at Keiseren af Østerrig har formaaet Hans Medforbundne til, at der intet foretages ved Elben, inden Deres Majestæts Svar indløber.

Grev Bombelles bestræbede sig for at overbevise mig om, at Keiseren hans Herre vel ikke nu kunde give Kronprindsen Anledning til Misnøie; men at Han ikke er sindet at fremme hans Forlangender, og at Kronprindsens og Sverrigs Fordeel ikke kommer i Betragtning, naar det giælder om at afveie samme mod det gamle Danske Kongehuses og det Danske Monarkies Vedligeholdelse.

Man beraabte sig ofte paa de Instructioners Indhold, som er givet den ved Keiseren af Østerrigs Hof accrediterede Storbritanniske Ambassadeur, hvilke ingen Tvivl skulle lade om, at jo den Engelske Regiering samtykker i alt, hvad Keiseren foreslaaer for at opnaae det fælles Øiemed, at bringe Deres Majestæt til at tage Deel i Forbundet mod Frankrig. — Hermed stemmer ogsaa Grev Bernstorffs Beretning overeens, som er skrevet, efter at han var kommen tilbage fra Prag, hvorhen han af Fyrst Metternich havde været kaldet for at blive underrettet om den Paatrængenhed, hvormed Østerrigs Forbundne forlangte, at samme skulde tiltræde den i Åbo sluttede Tractat, og ligeledes for at blive bekiendtgiort med Keiseren af Østerrigs Hensigt, at lade Deres Majestæt giore Forslag sigtende til Forening med de forbundne Magter.[1]

Deres Majestæt ville allernaadigst tillade, at ved at affatte denne allerunderdanigste Beretning jeg bemerker, hvori de nu giorte Forslag afvige fra de forudgangne, som sigtede til samme Maal, og som snart ved Kronprindsen af Sverrig og snart ved Keiseren af Rusland ere blevne giorte.

Disse medforte, at Trondhiems Stift strax og uden Vederlag skulde afstaaes til Sverrig, og at det øvrige Norge skulde ligeledes overgives til Sverrig, eller til samme gives bestemt Løfte derom, ifald det Vederlag, som siden ved Fredslutningen med Frankrig skulde tilbydes, fandtes antageligt, og at i modsat Tilfælde skulde den sydlige Deel af Kongeriget forblive eller vende tilbage under Deres Majestæts Scepter. —

Derimod er i de nu giorte Forslag aldeles ikke Sporgsmaal om denne Deel af Norges Aftrædelse, men blot om Trondhiems Stift mod Vederlag.

Ligeledes skulde, efter disse Forslag, Vaabenstilstanden med Storbrittanien gaae forud for Fredsunderhandlingerne med denne Magt, hvilket ikke for har været at opnaae. Men da paa samme Tid, som denne vilde blive tilstaaet, Deres Majestæt maa have erklæret, at De ville tiltræde Forbundet mod Frankrig, saa kommer derved kun i Betragtning, at Norge strax kunde tilsendes Korn og Levnetsmidler, hvorved dette Rige kunde sikkres mod Hungersnød, ifald Underhandlingerne endogsaa ikke førte til Fred, hvilket vilde være en stor Fordeel, naar kun et foreløbigt udtrykkeligt Løfte om Trondhiems Stifts Afstaaelse kan undgaaes og samme blot giøres afhængig af Fredsunderhandlingernes Udfald, som skal bestemme Vederlaget, hvilket Deres Majestæt kunde finde Anledning til at forkaste. Der kan ikke nægtes, at Maaden, hvorpaa disse Forslag ere fremsatte, er ligesaa usædvanlig, som Forbindelsen mellem Vilkaarene og Forpligtelserne ved en saa forviklet Underhandling ere ubestemte,

[1] Om denne Beretning se ovenfor S. 11 og Medd. fra Krigsark. VII S. 404—07 og 398—402.

allerhelst da det hele er fremsat mundtlig og altsaa er Misforstaaelse underkastet. — Det er derfor allene Statens Stilling og de Farer, som omgive den, samt Tillid til den Østerrigske Keisers oprigtige Sindelag for Deres Majestæt, som kunne bestemme til at tage disse Forslag i Betragtning, for, om mulig, ved at indlade sig derpaa, at kunne redde Fædrenelandet for den Ødelæggelse, det trues med, uden at anden Understøttelse kan i lang Tid ventes end den, som Troppe-Corpset under Marskalk Prindsen af Eckmuhl frembyder.

Foruden de gientagne Forsikkringer, som Greve Lützou og Bombelles have givet om Keiseren deres Herres bestemte Hensigt at ville bidrage af al sin Formue til den danske Stats Vedligeholdelse, tiene tillige Grev Bernstorffs Beretninger til at bekræfte denne Hensigt, ligesom til at vise, at den Storbrittaniske Ambassadeur ved det Østerrigske Hof ifølge hans Instruxioner ivrigen ønsker at see Danmark forenet med de forbundne Magter paa en Maade, der kan være antagelig for Deres Majestæt, samt at det Engelske Ministerium er kommet tilbage fra den Forkiærlighed, det har havt for Kronprindsen af Sverrig, hvis Fordringer og Opførsel ere blevne saa besværlige, at der angres at have sat Tillid til ham og ei at have holdt sig til Deres Majestæt.

Allerede i Grev Bernstorffs Beretninger, som ere affattede flere Uger, forinden Keiser Napoleon gik tilbage over Rhinen, meldes om den overveiende Indflydelse, som Østerrig og, især, sammes Minister, Fyrst Metternich, vare i Besiddelse af. Der kan ingen Tvivl være om, at ved de paafulgte Tildragelser maae denne Indflydelse være bleven forøget i Forhold til de erhvervede Fordele, og at derfor, naar Østerrig kan gives Anledning til at tale Ordet for Danmark, kan der med Grund haabes, at sammes Forvendning vil have den lykkeligste Indflydelse paa Underhandlingernes Udfald, naar Deres Majestæt kan finde det raadeligt at antage de foreløbige Vilkaar, paa hvilke de kunne aabnes, hvorved Tid vindes, hvilket er meget vundet, og hvilket igientagen anbefales ved de Østerrigske Underhandlere, som forestille, at deres Hof derved kan finde Leilighed til at vise i Gierningen, hvormeget det er samme om at giøre at rive Deres Majestæt ud af den farlige Stilling, De nu befinde[r] Dem i.

Jeg tør vove at yttre den Mening, at de andre forbundne Magter føle samme Tilbøielighed til at afværge Fordærv fra Danmarks Stat; men skulde det Østerrigske Gesandtskab blive bortkaldet fra Deres Majestæts Hof, som Tilfældet vil blive, ifald de giorte Forslag aldeles forkastes, saa træder Kronprindsen af Sverrig atter frem med nye Fordele, da derimod nu, efter at de forbundne Magter have opnaaet saa udmærkede Fordele, hans Medvirkning ikke er dem af samme Nytte eller ligesaa fornøden som forhen, og de nu ikke have samme Aarsag som tilforn at lade sig indjage Frygt ved hans Trudsel, at forlade Forbundet, da nu i Forhold til de øvrige Stridskræfter saa ringe Magt som hans Troppers Antal ikke kan komme i synderlig Betragtning.

Det kommer efter min allerunderdanigste og uforudgribelige Formening derfor an paa, om det er tilraadeligt at vedtage, at Tilsagn om Trondhjems Stifts Afstaaelse mod Vederlag kan giøres med den forbeholdne Hensigt, at

forkaste ethvert tilbudet Vederlag, hvoraf Følgen kunde blive, at Underhandlingerne ikke førte til Fred med Danmarks Fiender, uagtet Deres Majestæt havde vedtaget at ville frafalde Forbindelsen med Frankrig og saaledes ville have opgivet al Fordring paa dette Riges Understøttelse, baade medens Krigen varer, og naar Underhandlingerne om almindelig Fred maa vorde foretagne.

Hvad denne Understøttelse angaaer, da kan der ikke ventes, at den i de første Maaneder kan finde Sted ved franske Troppers Fremrykning over Rhinstrømmen mod Elben, og Frankrigs Interesse for den danske Stats Vedligeholdelse vil til den Tid, naar Freds Underhandlingerne finde Sted, stedse være den samme, allerhelst om Landets Kræfter ei da ere ødelagte.

Heldigere og sikkrere vilde det være, om ved mundtlig at svare de Østerrigske Underhandlere der blev undgaaet at nævne Trondhiems Stifts Afstaaelse mod Vederlag, og derimod kun blev tilsagt, at Deres Majestæt er tilbøielig til at tage i alvorlig Overveielse ethvert Forslag, som fra Østerrigs Side giøres Deres Majestæt med Hensyn til at tilveiebringe Fred med Danmarks Fiender paa billige og liberale Vilkaar.

Sikkert Haab har jeg ikke til, at saadant Tilbud i Forbindelse med Deres Majestæts Overgang til de forbundne Magters System vil være tilstrækkeligt til at tilveiebringe for det første Vaabenstilstand mellem Danmark og alle sammes Fiender til Lands og til Vands samt umiddelbare Fredsunderhandlinger, men naar jeg dertil maatte allernaadigst blive bemyndiget, skal jeg bestræbe mig for at giøre dette Tilbud gieldende. —

Jeg maa i ovrigt allerunderdanigst bemærke, at saalænge det ikke har været mig tilladt at give Løfte om, at Deres Majestæt kunde lade Dem bevæge til at tiltræde de andre Monarkers Forbund, saa har det ikke staaet i min Magt at forsikkre mig, om de Østerrigske Underhandlere have frie Hænder til at frafalde Fordringen om bestemt Løfte om Trondhiems Stifts Afstaaelse og desuagtet at tilveiebringe den almindelige Vaabenstilstand, som efter deres Udladelser skulde gaae forud for de egenlige Underhandlinger, hvortil de paastaae ingen Fuldmagt at have.

Jeg maa derfor i Underdanighed igientage, at det kommer an paa at erklære til dem, om Deres Majestæt vil tiltræde de forenede Magters Forbund paa Vilkaar, som nærmere blive at bestemme, inden der kan haabes, at nogen Modification eller Udeladelse i Henseende til Trondhiems Stifts Aftrædelse kan opnaaes.

Der bliver mig nu kun allerunderdanigst tilovers at bemærke, at, om Vaabenstilstand indgaaes, saa maa det franske Armeecorps under Prindsen af Eckmuhls Befaling deri indbefattes, ifald denne Feldtmarskalk dertil vil bequemme sig, og i saadant Tilfælde sorges for sammes sikkre Tilbagemarsch over Rhinstrommen, da disse Tropper nu mere end forhen eene maa ansees som bestemte til Holsteens Forsvar, hvorpaa Deres Majestæt vel kan renoncere, men ikke derved indvillige i deres Opoffring

Departementet for de udenlandske Sager den 3. Dec. 1813.

Allerunderdanigst

N. Rosenkrantz.

7.

Fra Rosenkrantz til Frederik VI.[1]

(R. A. Rosenkrantz's Pakke om Norges Afstaaelse.)

Ved efter Allerhøyeste Befaling at have fremsat, hvori de fra Østerigs Side giorte Forslag bestaae, har ieg ikke kundet undgaae i fleere Henseender at yttre min Meening; men da det i en saa vigtig Sag kommer an paa Bestemthed, saa bliver det min Pligt ydermeere at udvikle mine Tanker.

Jeg holder for, at Fred med de Fiender, som de danske Stater nu er forviklet i Krig med, er uomgængelig nødvendig, og at derfor de Forslag, som nu efter Hs. Msts. allernaadigste Befaling ere at tage i Overveyelse, ikke bør forkastes, uagtet de under mindre trykkende og truende Omstændigheder maatte, som altfor ubestemte, forbigaaes.

Jeg holder det derfor for tilraadeligt, at Deres Mayestæt lader erklære mundtlig, at De er bered til at foreene Dem med de forbundne Magter paa Vilkaar, som blive at bestemme ved Underhandlinger, hvilke strax kunne aabnes her, ifald det Østerigske Gesandtskab dertil er forsynet med Fuldmagt, eller ogsaa saasnart samme kunne komme ham tilhænde; at der vedtages, at Vaabenstilstand paa den Holsteenske Grændse strax finder Sted, og at det franske Corps d'armée under Prindsen af Eckmuhls Befaling deri indbefattes, ifald han deri vil tage Deel, imod at ham tilstaaes Sikkerhed for ham og Troppernes Tilbagemarsch over Rhiinstrømmen; og at ifald han afslaaer dette Tilbud, Deres Mayestæts Tropper da skilles fra de franske.

At det Østerigske Gesandtskabs Tilbud, at tilveyebringe Vaabenstilstand til Lands og Vands med alle Statens Fiender og især med Storbritannien, antages og derved tilkiendegives, at Deres Mayestæt ønsker at lade underhandle om Fred med denne Magt og med Sverrig her i Deres Residenz under Østerigs Mægling, eller om det ey kan finde Sted før, da i Kæyseren af Østerigs Hovedquarteer, hvorhen Greve Christian Bernstorff strax i alle Tilfælde bliver at afsende.

At Grundvolden for Freden med Storbritannien foreslaaes at blive Tilbagegivelse af de Besiddelser, som Engeland har bemestret sig, og af Flaaden. At, uden at nævne Trondhiems Stifts Afstaaelse, der tilbydes at underhandle om ethvert Forslag, som fra Østerigs Side giøres til Fredens Befordring med Deres Mayestæts Fiender grundet paa billige og liberale Vilkaar.

Skulle derved ikke kunde erholdes, at Aftrædelse af en Deel af Norge kunde med Taushed forbigaaes, maatte der forsøges paa, om Tilbud at regulere Grændsen paa ny mellem Norge og Sverrig til fælleds Bequemelighed og Nytte kunde tiene til at undgaae at give Løfte om Aftrædelse mod Vederlag; thi ieg holder for, at Aftrædelsen af en Deel af Norge, især af Trondhiems Stift, ville føre til Tabet af det heele Riige, uagtet den øvrige Deel blev sikret ved Garantier.

---

[1]) Udateret og uden Overskrift og Underskrift, men med Rosenkrantz's Haand. Den synes at have været benyttet ved mundtlige Tilføjelser til den forantrykte Forestilling i Mødet d. 3die December.

Ieg tør end videre vove at henstille til allerhøyeste Bedømmelse, om ikke i Nødstilfælde, naar Underhandlinger med Sverrig skulle finde Sted, hvorved tilvisse den saa ofte fremsatte Paastand om Erstatning for liidt Tab ved opbragte Svenske Skibes Prisbedømmelse vil komme frem, Deres Majestæt da ville være betænkt paa at tilstaae den Svenske Skibsfart Toldfriehed i Sundet, hvilken Sverrig var i Besiddelse af indtil Fredslutningen 1720.

Ieg føler med enhver troe Konges Undersaat, hvor tungt det er at indrømme Sverrig nogen som helst Fordeel, som ikke kan grunde sig paa Erobring fra sammes Side; men har Staten ikke liidt Tab ved andre Erobringer end ved dem, som ikke kan tillægges Navn deraf, da de hidrøre fra Storbritanniens Overfald, medens Freden blev troeligen overholdt fra Deres Majestæts Side, saa er dog Staten ved dette saa uventede som uretfærdige Angrebs Følger bleven sat i en Tilstand, som maaskee med Rette kan ansees for meere farlig, end om een eller anden Provinds var ved Vaabens Magt bleven samme fra revet. Dertil kommer, at Hertugdømmerne og Jylland staae Fare for inden føye Tiid at blive oversvømmede af overlegne Fiender, og at til Foraaret Siælland og de andre Øer ligeledes ville blive hiemsøgte af Fiender, og imidlertiid vil Hungers Nød uden ringeste Udsigt til Understøttelse fra Systerlandet blive Norges Lod.

Under saa trykkende og beklagelige Omstændigheder, som Vor allernaadigste Konges Omhue ikke har kundet afvende fra sit Ælskede Folk, vil enhver, som føler varmt for Fædrenelandet, haaber ieg, stemme i med mig, at Statens Frelse, dens hastige Frelse er den hoyeste Lov, uden at tage Hensyn til Politiske Forbindelser, som Nødvendighed og Klogskab stiftede, men som ingen Redning under nærværende Omstændigheder frembyde.

8.

Betænkning fra Konferensraad, Justitiarius i Højesteret Chr. Colbjørnsen 2. December 1813.

Efter Tingenes nærværende Tilstand, efter at Hans Majestæt har taget sin sidste Beslutning (i Anledning af det Engelske Ministerii Forhold) og virkelig sat den i Fuldførelse ved at sende et anseeligt Corps af Hielpe Tropper til at forstærke den Franske Armee, indseer jeg ikke rettere, end at han nu maae vedblive det antagne System og vedligeholde det Forbund, han har indgaaet med de Franskes Keiser, som efter min Meening er den eeneste Støtte at hælde sig til.

Ved at handle modsat,

1) Compromitteres Kongens Redelighed og Fasthed, som er Grund-Trækkene af hans Caracter og maae giøre ham Ære for heele Europas (endog hans Fienders) Øyne.

2) De Forslage, som giøres fra de allieredes Siide, ere aabenbare fiendske og troløse, thi den Modification: at Trondhiems Stift ikkuns

skulde overgives til de Svenske, er af den Beskaffenhed, at det øvrige af Norge, som da ligger gandske indsluttet af det Svenske Riige, aldeles overladt til sin egen Styrke, lettelig maatte kunde erobres; og at dette vilde skee i sin Tiid, derfore er den Svenske Fremgangs Maade Borgen.

3) En betydelig Deel af den danske Armée er saa at siige i de Franskes Hænder, og disse vilde naturligviis ikke give Slip derpaa, støttende sig paa den indgangne Tractat.

4) Saa længe Norges Rige er heelt og ubeskaaret, har Kongen i de ulykkeligste Tilfælde, der kan tænkes, dog et paalideligt Tilflugt Sted iblandt sit trofaste Norske Folk, indtil Europas Skiebne bliver endelig bestemt; og det kan da neppe tænkes, at Napoleon skulde være nedrig nok til at glemme sin eeneste troe Allierede.

5) Dersom Prinds Ekmuhl kunde vorde forstærket saaledes, at han kunde angribe og slaae Fienderne, tænker jeg og, at Hertugdommerne derved kunde reddes, da dette neppe kan paatvivles, at jo Napoleon kommer tilbage til Tydskland med sin Armée og sit Genie.

6) Sælland maatte, efter min Meening, kunne forsvare sig med en maadelig Krigs Magt, især paa denne Tiid af Aaret, da Engelland neppe nu vover en Søe Expedition i denne Vinter, og desforuden den fiendtlige Armee neppe vover at sende noget betydeligt Antal Tropper bort.

Disse eenfoldige Tanker underkastes i dybeste Underdanighed min allernaadigste Konges viise Bedømmelse.

Kiøbenhavn, d. 2. December 1813.

Colbiørnsen.

9.

Betænkning fra Kammerherre og Kancellipræsident F. J. Kaas 3. December 1813.

Allernaadigste Konge!

Det er alleene Deres Majestets allerhoyeste Befaling, som kan give mig Mod til at fremsætte mine ringe Tanker, skriftligen, om et Æmne, saa vigtigt som det, Deres Majestet allernaadigst har giort til Gienstand for denne Dags deliberationer.

Hvilken Mand, allernaadigste Konge! som føeler varmt for Konge og Fødeland, vil ikke letteligen lade sig henriive af enhver Udsigt — hvor svag den end monne være — til Lindring af det Onde, som forfølger Landet!

Ingen kan skiule for Sig, at Deres Majestets Riiger og Lande trænger til en Stilling, som kunne oplive alle ressourcer og frembringe nyt Liv, nye Kraft i det store Stats Legeme.

Dersom de fra Østerriige gjorte Forslag førte til det Maal, saa maae det tilgives, om man for et øjeblik hører dem med Begiærlighed og fryder sig ved dem uden at see, hvad der maatte giore dem forkastelige.

— Hiertet kommer her saa let i Collision med Pligten; men denne vil

jeg alleene have for Øye ved at fremsætte følgende min allerunderdanigste Formeening. —

Naar den Tableau, som Deres Majestets Finants Minister har fremlagt over Statens indvortes Forfatning, er bogstavelig sand,

Naar den Fare, som udvortes fra truer Landet, er saa over hængende, som den skildres,

Naar Deres Majestets næsten eeneste Allierede, Keyseren af Frankeriige, er svækket i den Grad, at enten ingen Hielp fra den Siide kunne ventes, eller og at den høist kunne erholdes, naar den ikke længer gavnede, saa kunne det Tilfælde synes at være for Haanden, hvor Reglen: Salus publica Suprema lex, bør komme i særdeles Betragtning og svække Vægten af alle Considerationer, som Troe og Love, ja som Deres Majestets egen personlige og Deres Thrones Værdighed paabyde. —

Men hvo fordrister sig til, bekræftende, at besvare et Spørgsmaal, hvorved Statens nær forestaaende Oplosning tillige erklæredes? — denne Dom kan ingen Undersaat, ingen Minister afsiige, den maa alleene fældes af Deres Majestæt, som eene med et alt omfattende Øye kan prøve alle de — maaske meere sandsynlige og riimelige end afgiørende — Grunde, som anfores. Jeg forlader derfor denne Synspunct ved allerunderdanigst at fremsætte min Meening, — jeg undviiger liigeledes Sporgsmaalet om Norge, deels fordi jeg ikke veed at sige meere des angaaende, end hvad som allereede er fremført, deels fordi jeg for øjeblikket anseer det for mindre vigtigt end dette:

om Deres Majestet af Østerriiges Forslag skulle tage Anleedning til at sætte Dem i en kriigerisk eller ufreedelig Stilling mod Frankeriige?

Til dette Spørgsmaal er det, at jeg allerunderdanigst henvender mig. —

Saavidt jeg kan skiønne, saa have de Forslag, som giøres fra Østerriiges Siide, ingen anden officiel Caracteer end den, at de fremsættes af den ved Deres Majestets Hof accrediterede østerrigske Gesandt conjunctim med en Afsænding anbefalet ved et Brev fra Grev Metternich til Stats Minister Rosenkrantz — disse Mænd have ikke produceeret nogen særskildt Fuldmagt til at underhandle eller nogen Instruxion, som kunde afgive Leedetraad for Underhandlingerne. Deres Communicationer ere alle mundtlige.

De giøre til Hovedbetingelse for Løfter, — hvis opfyldelse ikke hænger af Østerriiges, men af andre puissanceers Villie, at Deres Majestet skulle giøre fælles Sag med een mod Frankeriige opstaaet Coalition, følgelig sætte sig i Krigs Tilstand til Sin, næsten eeneste, allierede, Frankeriige. —

De fordre endelig, som anden Hovedbetingelse, afstaaelsen af Tronhiems Stift. —

Det forekommer mig, som denne heele Negotiation har meeget tilfælles med den, som blev indleedet afvigte Foraar med Fyrste Dolgorucki.[1] —

[1] Om Fyrst Dolgoruckis Mission til København se bl. a. Medd. fra Krigsark. VI—VII, Sørensen: Kampen om Norge 1. Del og Christania Videnskabsselskabs Skrifter 1876 samt Woynars foran citerede Skrift.

Men uden at tage noget særdeles Hensyn enten til foranførte omstændigheder eller til de almindelige Betragtninger, som fremstille sig ved Tanken, at bryde Solenne Forbindelser, fordi enten egen Sikkerhed for oyeblikket eller Fordeel eller Conveniencer kunde giøre det ønskeligt, maa jeg blot allerunderdanigst bemærke, —

at det forekommer mig meeget betænkeligt at riive sig løs fra Deres Majestets eeneste Allierede og derved fra alle de Baand, som endnu knytte Deres Majestets Throne og Deres Riiger og Lande til det øvrige Europa, og det uden at have nogen anden fast punct at holde sig til end Tilliid til en enkelt Monarks, ved Sin Minister givne mundtlige Lofter, som kunne desavoueres liige saa let, som de gives.

Jeg troer mig derfor allerunderdanigst forpligtet til, i følge Deres Majestets allerhøyeste Befalning til mig, at fremsiige min Mening derhen, at enhver bestemt Erklæring fra Deres Majestets Siide om at ville giøre fælles Sag med de mod Frankeriige coaliserede Magter bliver utilraadelig.

En ubestemt Erklæring vil neppe vorde antagen eller have anden Virkning end den at compromittere Deres Majestet vis a vis Keyseren af Frankeriige. —

Det eeneste, som, efter mit allerunderdanigste Skiøn, kunde retfærdiggiore det Skridt at foreene sig med Coalitionen var, at Frankeriige ved een eller anden Handling havde enten brudt den seeneste Tractat eller vægret sig for dens Opfyldelse. — Naar en Forbindelse ikke giensiden opfyldes, bliver den trykkende for den eene Contrahent, og det er da naturligt, at han griiber den forste Leylighed til at hæve den. Men om saadanne Handlinger er forhaanden, det veed jeg ikke, det maa Ministeren for Deres Majestets udenlandske Departement oplyse.

Efter at have saaledes yttret min allerunderdanigste Formeening om den punct, som jeg betragter som Hovedquæstionen, maa det allernaadigst tillades mig endnu at fremføre følgende Bemærkning.

Hvor ønskeligt det end ville være, at Negotiationerne med Østerriige kunde underholdes, om ikke for andet, saa dog for at vinde Tiid, saa frygter jeg meeget for, efter min Anskuelse af Tingenes Stilling, at saadant vil lykkes, — men skulle det være at opnaae, da maa jeg allerunderdanigst indstille: om Deres Majestet ikke maatte finde det tilraadeligt, ved en egenhændig Skrivelse at underrette Keyser Napoleon om de giorte Tilbud, om Danemarks betænkelige Stilling og om dets Trang til Handel og Skibsfart, som næsten det eeneste Rædnings Middel.

Keyser Napoleon yttrede gientagne Gange for mig: je ne veus jamais être à charge à mes alliés. 20000de Mand meere eller mindre i den store Vægtskaal kan ikke betyde meeget for ham. Han maae heller have en loyal Fiende som Deres Majestet end see den største Deel af de Danske Stater overgiven i de Magters Hænder, som nu fore Vaaben imod ham, og som deri finde saa rundelige ressourcer for deres Armeer.

Jeg maatte meeget miskiænde denne virkelige store Mand, om han ikke,

efter at have modtaget et saa talende Beviis paa Deres Majestets Loyauté og efter at være oplyst om dette Riiges overhængende Fare, skulle selv raade til en Alliance endog med Sine Fiender. —

Med de varmeste onsker, som et inderligen rort Hierte kunne frembringe for Sin elskede Konges Hæld, slutter jeg denne min allerunderdanigste Betænkning og nedlægger samme for Deres Majestæts Fødder.

Allerunderdanigst

Kiobenhavn d. 3. December 1813. Kaas.

10.

Betænkning fra Grev Joachim Godske Moltke 3. December 1813.

Efter det uheldige Udfald af det Russiske Forslag, som Prins Dolgerueki haver anbragt, udkræves den storste Forsigtighed ved at indlade sig udi det Forslag, som nu giøres af Greve Bombelles, for at Deres Majestæt ikke udsettes til, at Greve Bombelles ogsaa bliver desavoueret, og at de danske Stater skulde lide nye Fornedrelser.

Intet er nodvendigere for Danmark end Fred, Landene formaaer ey meere at bære Krigens Udgifter, og det er kuns ved Freden, at det Haab kand næres, naar Orden og Sparsommelighed stedse iagttages, at ophielpe Landene Tid efter anden til forrige Velstand, uagtet dette vil udkræve meget lang Tid og særdeles lykkelige Omstændigheder.

Enhver god Leylighed for at faae Fred og at befæste Rigernes Varighed maae derfore nyttes; det synes folgelig, at den Østerrigske Keisers Ønske angaaende den danske Stats Varighed maa, saa meget som Omstændighederne tillade det, afbenyttes.

Men at afstaae Trondhiems Stift, der ei er bleven erobret som Tyrol, ville tilintetgiøre Deres Majestæts høitidelige Bekiendtgjorelser og Normændenes prøvede troe Hengivenhed, hvorimod de udi den meest fortvivlede Stilling af Hunger o. s. v. have modstaaet alle fremmede Rænker, Tillokkelser og Trudsler.

Ønskeligt var det, om det kunde indledes derhen, at Underhandlingerne kunde styres af Deres Majestæt ved Deres Minister Greve Bernstorff, der synes at være udi god Forstaaelse med Greve Metternich; ligeledes vilde det være at ønske, at man kunde overtyde den franske Minister her om Nødvendigheden at frelse Danmark fra Tilintetgiørelse og Opløsning ved en Overmagt, som de Franske udi dette Øyeblik ikke kand hindre at virke.

Naar følgelig der kand gives skriftlig Sikkerhed for Greve Bombelles mundtlige Løfter, Vilkaaret om Trondhiems Stift kand undgaaes og den franske Minister her overbeviises om Danmarks critiske Stilling, samt om Umuligheden

længere at kunde udholde nærværende Krig, saa synes det passende her at begynde Underhandlingen med Greve Bombelles og at lade samme tilendebringe ved Greve Bernstorff.

Allerunderdanigst

Kiøbenhavn den 3die Dec. 1813. J. G. Moltke.

II.

Betænkning fra Grev Otto Joachim Moltke 3. December 1813.

Skulde jeg følge det første Indtryk, som den østerrigske Gesandts Sendelse herhid har gjort paa mig, og de første Tanker, hans Ankomst har opvakt, da blev det sandelig mit Ønske, at Deres Mayestæt vilde sende ham bort med det cathegoriske Nei, som de andre allierede Magters troeløse Adfærd mod Dem har fortient. —

Men det gielder her om Dannemarks Tilværelse blandt Rigernes og Nationernes Tal. Enhver Følelse bør tie, og kold Sindighed lede enhver Formeening. Det er ogsaa en østerrigsk, ei en russisk Gesandt, der er hidsendt. Nogen Tillid kan gives ham, thi ei have vi Krig med Østerrig eller Grund til at troe, at denne Magt, som ingen Interesse har i at skade os, er vor Uven.

Er Ophævelsen af vor Alliance med Frankerig og en Alliance med de Allierede Magter nødvendig eller ikke? Hvad fordrer i denne Henseende Deres Mayestæts og Landets Interesse, hvad fordrer Deres Mayestæts og National Æren? Under disse tvende Spørgsmaales Besvarelse vilde Deres Mayestæt allernaadigst tillade mig at fremsætte min Formeening. Til at besvare det første Spørgsmaal maatte jeg opgive følgende Hoved Punkter, som jeg troer bør discuteres for Deres Mayestæt. —

a) Hvad Kræfter har Staten til at vedblive at føre Krigen i Foreening med Frankerig? og her tør jeg vel opfordre enhver til at tilstaae som indlysende Sandhed, at Riget ikke længere kan udholde de uhyre Anstrængelser og den totale Mangel paa alle Erhvervskilder fra Fremmede, som vor nærværende Stilling foraarsager. Men jeg bør da fremsætte

b) som anden Hoved Punkt for Beraadslagningen om, hvad Deres Mayestæt og Statens Interesse udkræver i nærværende Øieblik: er den Franske Keiser da i Stand til at afhielpe denne Tilstand, eller er det ham mueligt at beskytte Hertugdømmerne, Jylland og Fyen for de allierede Armeers fiendtlige Occupation, eller er det Deres Mayestæts Armee, isoleret fra de Franske Tropper, mueligt at hindre disse fiendtlige Armeer fra at tilintetgiøre Staten? Ei er jeg Militair, men jeg vover dog den bestemte Yttring, at dette er umueligt. Det vilde lede for vidt her at discutere, om Keiser Napoleon til Foraaret kan trænge frem over Rhinen til Elben og for anden Gang bemestre sig Verdens Overherredømme. I Følge de data, som de franske officielle Rapporter give (og til disses Sandhed maae man dog fæste Tillid, naar man vil bedøme fordel-

agtigen Keiser Napolons Magt og Kræfter), vil enhver dog tilstaae dette at være tvivlsomt, — efter at han i Fior har seet sin store Armee næsten ødelagt i Rusland og i Aar selv angiver at komme tilbage til Rhinen kun med henimod 100,000 Mænd af 4 til 500,000 Mænd, som udgiorde hans Armee (ogsaa efter hans egne officielle Rapporter), og efter at han nu strider meere mod Nationerne og disses National Enthousiasme end mod Nationernes svage Regentere. Kan han endog opflamme, som ligeledes er uvist, den Franske Nations Enthousiasme; maae det endog tilstaaes, at hans overhaands store Rige giver ham gode Soldater nok, saa spørger jeg dog, hvorfra tager han da sit allerede i denne Campagne svage Cavallerie og Hestene til dette og Artilleriet, da der i Frankerig, dette Land, der har 40 Millioner Indbyggere, efter Ministeren for det indre hans Rapport til Keiseren af 1811 ikke fandtes fleere end omtrent 4 à 5 Gange saa mange Heste som i Danemark og Hertugdømmerne, der kun har $1^1/_2$ Million Mennesker. Men sættes endog alle disse Betragtninger tilside, saa har de sidste Franske officielle Rapporter yttret, at Keiseren ikke før til Foraaret agter at gaae igien over Rhinen, og maae det da ikke tilstaaes, at det med al muelig Anstrængelse dog vil blive umueligt inden denne Tidspunkt at afværge Hertugdømmernes, Jyllands og Fyens Erobring, ja heele Rigets Ruin? Ved Magazinernes og Korn Forraadenes Ødelæggelse i disse Provindser bliver det umueligt at skaffe Norge det fornødne Korn, og inden Foraaret maae da den skrækkelige Epoque indtreffe, at Deres Mayestæt seer Dem her indskrænket til Sielland og Smaae Øerne, og paa den anden Side Norge udsadt for den skrækkeligste og uafværgeligste Hungersnød. Pligt og Ære byde at see modigen Faren imøde og ikke nægte den sørgelige, men ingenlunde fornedrende Sandhed, at den kiækkeste og troeste Nation og dens ædle Konge ikke kan undgaae at ligge under i en Kamp mod den største Deel af Europa. Blive de nærværende Freds Forslag afviiste, er der intet andet for os at giøre end at begrave os og Staten under dens sidste Ruiner paa Siellands Jordbund. Hvo der da vil vove seenere hen i Tiden, naar Hertugdømmerne ere indtagne, og det er skeet, som nodvendigen maae skee, — at tale om Fred, han mærkes af os alle med Navnet af en Nidding!

Jeg haaber saaledes at have viist Nødvendigheden af at slutte Fred med de allierede Magter, og gaaer nu over til mit andet Hoved Spørgsmaal:

«Fordrer Deres Majestæts eller National Æren, at vi for at blive vor Forbindelse med Frankerig troe og at beholde Rigets fulde Integritæt skal bringe det heelt til sin Undergang?»

Ikke kan Keiser Napoleon fordre dette af Deres Mayestæt, ikke kan et Lands Fyrste fordre af en anden Fyrste, at han skal blive sin Forbindtlighed mod ham troe længere, end det kan forbindes med Statens Tilværelse. Dette er sikkert en Hoved Grundsætning i Folke Retten. Hvad Keiser Napoleon og Æren kan fordre, er blot, naar vi frafalde hans alliance, at det skeer paa en loyal og Deres Mayestæts Charakteer værdig Maade, at man forud underretter Keiseren og hans Minister her derom og betinger os i Freden med de Allierede ærefulde Conditioner og frie Aftog for det Corps under Prindsen af

Eckmühls Commando, som hidindtil har medvirket til at forsvare Deres Majestæts Stater.

Haardere og smertefuldere er det mig at omtale, at Æren ingenlunde forbyder Deres Mayestæt under nærværende Omstændigheder, naar alle muelige Underhandlinger forud ere prøvede, at opnaae Freden ved at afstaae det omtvistede Tronhiems Stift. Dybt føler jeg efter 8 Aars Ophold i Norge og ligesaa Norsk som Dansk sindet, hvor stort dette Offer er. Men har dog Deres Mayestæts store og i den danske Historie evig berømmelige Oldefader Christian d. 4de ved den bromsebroeske Fred afstaaet til Sverrig tvende norske Provindser, Jemteland og Herjedalen, foruden Øsel og Gulland, endskiøndt han havde Overmagten til Søes, ved sine Norske Tropper Fordele over de Svenske og ingen Fiende uden disse, som allerede vare tilbagedrevne af Jylland og Slesvig og ikke havde sadt Fod i Fyen, ei at omtale, at Frederik d. 3die ogsaa med Overmagt til Soes, og uagtet ingen Svensk havde kunnet trænge ind i Norge, afstod dette selvsamme Tronhiems Stift til Sverrig i den Roskildske Fred. Og hvad hiin heltemodige Christian under langt mindre rædsomme Omstændigheder har giort, dette skulde Deres Majestæt ikke kunde giøre? og skulde den beroeligende Forventning reent lades af Sigte, at vi ligesom tilforn under gunstigere Omstændigheder kan vinde Tronhiem tilbage? Nej, saa langt er Tronhiems Afstaaelse nu fra at være fornedrende for Deres Majestæt, at jeg tvertimod, hvis jeg endnu var Deres Mayestæts Embedsmand i Norge under Prinds Christian, næsten torde lade mit Liv være Borgen for, at Deres norske Undersaatter i Aggershuus, Christiansands og Bergens Stifter ikke mindre end Deres danske Undersaatter vil erkiende Nødvendigheden af en slig Cession. Vel ere de som Nordmænd hinanden indbyrdes troefaste, men aldéeles glemme de ei heller, at de udgiøre forskiellige Provindser, som, den Bergenske Fiskehandel paa Nordlandene undtagen, have liden indbyrdes Samquem.

Det maatte nu være mig tilladt med faae Ord at gientage det væsentlige af min generelle Formeening,

«at nemlig 1) Deres Mayestæts og Deres Rigers Interesse byder nødvendigen Ophævelsen af allianeen med Frankerig, ja endog, naar alt ved Underhandling først er prøvet, Tronhiems Stifts Afstaaelse, fordi Staten ikke har Kræfter til alleene at fortsætte Krigen, og Keiser Napoleon i det mindste ikke i Tide kan blive igien mægtig nok til at afværge Dannemarks Undergang; 2) at Æren ingenlunde forbyder denne Fremgangsmaade, men at den tvertimod er retfærdiggiort ved Deres Majestæts værdigste Forfaders Exempel, og at dette vil blive indlysende saavel for Deres Mayestæts norske som for Deres danske Undersaatter». —

Efter saaledes at have giennemgaaet denne vigtige Sag fra den Synspunkt, at det nu er Øieblikket at overskue vor heele Forfatning og Fare og lægge Plan til, hvad der skal giøres baade nu og i Fremtiden, slutter jeg med at fremsætte min allerunderdanigste Formeening om det Svar, der bør gives den østerrigste Agent, og her lyser mig endnu det glade Haab imøde, at Deres Majestæts Rige ved sindig og klog Underhandling vil erholdes heelt ufor-

krænket, og at alle Deres troe Undersaatter uden Undtagelse vil fremdeeles vedblive at staae under Deres Beskyttelse. Ikke maae det siges den østerrigske Gesandt, at vi ville indgaae Alliance med de Allierede Magter eller, naar det kommer til det Yderste i Underhandlingerne, afstaae Tronhiems Stift, men paa den anden Side maae vi ligesaa lidet sige det modsadte eller erklære, at vi maae vedblive vores Forbindelse med Frankerig, med mindre Rigets fulde Integritæt forsikres. Jeg indstiller saaledes allerunderdanigst, at der der maae svares den østerrigske Gesandt,

«at man hverken kan indlade sig i nogen alliance med de mod Frankerig allierede Magter eller i nogen Discussion om Tronhiems Stifts Afstaaelse, forend den østerrigske Regiering giver ordentlig Fuldmagt til en Underhandling, som maatte føres ved Grev Christian Bernstorf. Til at træde ind i denne Underhandling er man aldeeles villig, ligesom og til at indgaae den foreslagne Vaabenstilstand. Men at begynde Fiendtligheder mod Frankerig i nærværende Øieblik, dette forbyder vor Forbindelse med dette Rige, og denne Redelighed mod Frankerig fra vores Side maae være de Allierede Magter Borgen for, at naar vi indgaae Forbund med dem, at de ogsaa kan stoele med Sikkerhed paa vor Troeskab til at opfylde de indgangne Forpligtelser.»

D. 3die December 1813. O. Moltke.

12.

Betænkning fra Overbankdirektør J. S. Møsting 3. December 1813.

Fra Over-Bank-Direkteur Møsting. Allerunderdanigst Betænkning.

Deres kongelige Majestæt har Allernaadigst befalet mig at afgive min allerunderdanigste Formeening over det Forslag, der fra den østerrigske Kayser er gjort, at vilde mægle Fred imellem Deres kongelige Majestæt og de imod Deres Majestæt og den franske Kayser koalierende Magter og strax foranledige en Vaabenstillstand.

Fædrenelandets politiske Forbindelser høre til et mig fremmed Fag, og jeg tør derfor haabe, at Deres kongelige Majestæt med Allernaadigst Overbærelse vil ansee de ufuldstændige Bemærkninger, jeg denne Sag betreffende vover at underkaste Deres kongelige Majestæts Allerhøjeste Bedømmelse.

Freden er det ypperligste Gode, der kan tilønskes Fædrenelandet og derfor Gienstanden for Deres kongelige Majestæts ivrigste Ønsker.

Men jeg øyner ingen Udsigt til Fred i det fra den østerrigske Kayser skeedte Forslag.

Det forlanges, at Deres kongelige Majestæt skal afstaae Trondhiems Stift og tiltræde Coalitionen imod den franske Kayser. Følgen heraf ville blive ikke Fred, men en nye eller forandret Krig, nemlig imod Frankrig.

Jeg veed vel, at Allianeer i almindelighed ikkuns anses forbindende,

saalænge som Statens Interesser kræver det. Men det var altid Deres kongelige Majestæts Politic nøyagtig at overholde de indgaaede Alliancer, og denne Grundsættning er uden Tvivl ogsaa den allene rigtige. De mindre mægtige Stater have en Grund meere til at være trofaste i de af dem indgaaede Forbindelser, thi det er ikkuns derved, at de kan give deres Alliance en Værd for de Mægtige. Men ogsaa afseet herfra kan jeg aldrig tilraade at antage et Forslag, der gaar ud paa en frievillig Afstaaelse af en større eller mindre Deel af Kongeriget Norge, hvis Regiæring er Deres kongelige Majestæt betroet af Forsynet. Aldrig og under ingen Omstændigheder kan jeg tilraade at underkaste faa eller fleere af Deres kongelige Majestæts tro Nordmænd, hvis Troskab under Deres kongelige Majestæts Forfædre, ligesaa imod Deres Majestæt selv, har vist sig at være urokkelig, under det svenske Aag.

Ofte saae jeg Deres kongelige Majestæts Hierte bløde over den Mangel paa Livets første Fornodenhed, som Normændene, og vel især Throndhiemerne, have kiæmpet med i Løbet af dette Aar.

Men ogsaa saa jeg, at Deres kongelige Majestæt med et rort Hierte glædedes ved de Beviis paa en klippefast Hengivenhed for deres Konge, som Nordmændene gave under den Hungersnød, hvori de vare.

Og dette Folk, der hænger saa fast ved sin fædrene Regiæring og ved sin Konge, dette Folk skulde Deres Kongelige Majestæt overgive en erobrersyg Nabo.

Ney, dette kan Deres Majestæt ikke vilde.

Men om Deres kongelige Majestæt ogsaa kunde vilde giore det, saa øyner jeg deri i Stedet for Landets Frelse Statens Opløsning.

Normændene lyde gierne deres Konges Bud, men lade sig sikkert ikke godvillig henlægge under en fremmed Regiæring. Deres kongelige Majestæts Befaling derom vilde vist blive den eeneste Lov, som de ikke antage, hverken for det hele Rige eller for en Deel af samme.

En Revolution i Norge skulde upaatvivlelig opstaae, og Deres kongelige Majestæt vilde i Stedet for at gienvinde Freden have Krig baade i Udlandet, nemlig med Frankrige, og i Landet.

Den sidste vilde blive meere ødelæggende end den første. Deres kongelige Majestæt vilde tabe et trofast Folks kiærlighed, og en i sine Følger uberegnelig Bekymring vilde bemestre sig alle Deres kongelige Majestæts Undersaatter.

Til disse allerunderdanigste Bemærkninger over Realitæten af de af det østerrigske Hof skeedte Forslag tillader jeg mig endnu at tilføye Følgende:

Forslaget er skeedt mundtlig af Grev Bombell, der ingen Legitimation eller Fuldmagt haver. At indlade sig med ham over Basis af den foreslaaede Negociation er efter min Formeening meget voveligt. Intet er lettere end at desavouere en Minister uden Fuldmagt. Og dog er den Basis, der skal antages, og i Følge af hvilken Grev Bombell siger sig (thi ogsaa derom haves ingen Vished) authoriseret til at standse Fiendtlighederne imod Deres Kongelige Majestæts Stater, aldeles afgiørende. Om ogsaa Afstaaelsen af Trondhiems Stift forbigaaes, saa er allerede en Forsikkring om at vilde giøre fælleds Sag

med de coaliserede og gribe til Vaaben imod Frankrig alt for vigtig til at afgiøre samme uden Vished om den Biestand og de Fordele, man derfor fra den anden Side kan love sig.

En umiddelbar Følge af at giøre en saadan Forsikkring vilde det uden Tvivl blive, at den franske Kayser erklærede Deres kongelige Majestæt Krig.

Frankrigs Magt synes (thi sikker Underrettning om den franske Kaysers Resourceer haves vel ikke) i dette Øjeblik ikke farlig for Deres kongelige Mayestæts Stater, men at den om kortere eller længere Tid kan blive det, forekommer mig ikke tvivlsomt. Ogsaa lader det sig vente, at Prindsen af Eckmuhl, naar han underrettes om, at Deres kongelige Mayestæt har forandret det hidtil fulgte politiske System, vil behandle Holsteen fiendtlig og maaskee tage en fast Position langs med Canalen.

Men om dette end ikke skeer, saa er det dog vist, at Deres kongelige Majestæt ved at fratræde Allianceen med Frankrig er uden fremmed Biestand til at forsvare den Holsteenske Grændse. De coaliserede Magter vil da med deres Overmagt kunde foreskrive Deres kongelige Majestæt enhver Betingelse, og de nu af det østerrigske Hof giordte Forslag lade intet godt vente i denne Henseende. Overhoved synes den Holsteenske Grændse langtfra ikke dækket, saalænge Kron Prindsen af Sverrig, der staar med en Armée i Tydskland, ikke er underrettet om og har samtykt i de coaliserede Magters Negociation med Deres kongelige Majestæt.

Paa Grund af det allerunderdanigst anførte

kan jeg ikke tilraade at indlede en Negociation med Grev Bombell eller med Grev Lützow efter de af den første medbragte Forslag.

Derimod er jeg af den allerunderdanigste Formeening,

at Grev Bombell og Grev Lützow kunde svares, at Deres kongelige Majestæt intet meere ønskede end at fortsætte den gode Forstaaelse med det kayserlige Hof og ved sammes Mægling at træde i venskabelig Forbindelse med de coaliserede Magter, men at Negociationen derom ikke kunde finde Sted her, da Grev Bombell ingen Fuldmagter havde medbragt, at Deres kongelige Majestæt derimod vilde, naar Fiendtlighederne ved den holsteenske Grændse standsedes, strax befale den kongelige Minister i Wien, Grev Bernstorff, at begive sig til det kayserlige Østerrigske Hoved Quarteer for at tilbyde en Negociation.

Skulle en saadan Negociation end ingen forønsket Udfald have, saa vandtes dog meget ved at vinde Tid.

Men kan ogsaa det ikke erholdes, skal en Deel af Deres kongelige Majestæts Stater trykkes af Overmagten, saa vil de af Deres Majestæts Undersaatter, der lide under samme, bære deres Skiæbne, som Deres Majestæt ikke kunde

afvende fra dem, med Mandighed, og midt under Fiendens Vold med deres Hierter hænge ved deres Fædrene Regiæring og ved Deres kongelige Majestæt.

Jeg nærer imidlertiid det glade Haab, at det Forsyn, der hidindtil saa kiendelig beskyttede det lykkelige Dannemark, vil krone Deres kongelige Majestæts faderlige Bestræbelser for Landets Vel og for Statssamfundets uforandrede Opretholdelse med Hæld.

Kiobenhavn, den 3. December 1813. Allerunderdanigst
J. Møsting.

13.

Betænkning fra Geheimekonferensraad Ove Malling 4. December 1813.

Allerunderdanigste Betænkning angaaende den hidkomne østerrigske Negociateurs Andragender.

Deres Majestæt har befalet, at de, som ved den i allerhøjstsammes Nærværelse i Gaar den 3. Dec. allernaadigst sammenkaldte Forsamling ikke vare forberedte til at yttre Meening anderledes end mundtligen om den under Overveielse satte hoist vigtige Sag, skulle afgive deres yttrede Meeninger skriftligen.

Det er denne Befaling, jeg herved allerunderdanigst efterkommer.

Efter det, som af Ministeren for de udenlandske Sager blev foredraget, gaaer det Væsentligste af den fra det Vienske Hof hidsendte Negociateurs Ærende ud paa:

1. at foreslaae Tronhiems Stifts Aftrædelse, eller Forsikring derom, til Sverrig,
2. at indbyde Deres Majestæt til at fratræde Alliancen med Frankrig og at gaae ind i Foreening med de allierede Magter imod Frankrig.

Under hvilke Betingelser, naar de tilstædes, han foregiver sig bemyndiget til at bevirke en Vaabenstilstand ved Grændsen af Hertugdømmerne.

Imod Tronhiems Stifts Afstaaelse bleve paa Stedet saa mange og saa vigtige Grunde og Betænkeligheder fremforte, at jeg holder det overflødigt at tilføje videre. Ikkun denne Bemærkning være det mig tilladt endnu noget omstændeligere at berøre: Fordringen var forhen fra de andre allierede Magter, forend Østerrige tiltraadte Foreeningen med dem, at hele Norge skulde gaae over til Sverrig. Denne Fordring synes nu ved første Øjekast modereret, og for det Vienske Kabinet kan den synes at være det; men i Grunden leder den, skiønt modereret, hen til Samme Øjemeed; thi var Tronhiems Stift først afgivet, da kunde det øvrige Norge desto mindre vanskeligen ængstes først med Hunger, medens Tronhiems Stift rundeligen forsynedes med Korntilforsel, og siden med Sværd, naar Sverrig fik Indfald. Vel er det ikke uden Exempel i Historien, at Tronhiems Stift er ved aftvunget Tractat overdraget fra den danske Stat til Sverrig. Men det var i den haarde Krig i Aaret

1658 og da i yderste Nødstilfælde, da Danmark, fordi Isen banede Vei for overlegen Fiende, var saaledes oversvommet, at næsten intet andet end begge Rigers Hovedstad stoed tilbage. Men Nordmændene, deres Konge og Fædreneland troe, viste da i Gierningen samme Sindelaug som det, de ved Bekiendtgiørelsen om de Allieredes Sindelaug nu have yttret i Ord. De bare ikke Aaget længere end nogle Maaneder, da de selv, glade ved at den Roeskildske Fred af Sverrig var brudt, forjoge de Svenske fra Besiddelsen.

Anderledes maatte Stemningen der, og i det øvrige Norge, blive nu, naar Tronhiems Stift uden øjensynlig Nødstilfælde, og uden at endnu en Fodsbred Jord i Rigerne eller Hertugdømmerne var i Fiendevold, overdrages til en af Nordmænd hadet Regiering. Følgerne af en saadan Overdragelse, uden for alleryderste Nødstilfælde, kunde paa mange Maader vise sig til Opløsning af Rigernes Samfundsbaand.

Ikke blot med oprørte Følelser over et saa ubilligt, endskiønt nu modereret, Forlangende, men ogsaa med det sindigste Overlæg kan jeg ikke andet end allerunderdanigst fraraade, at endog kun Haab gives om, at dette Forslag kunde mueligen blive antaget.

Hvad Fratrædelsen fra den franske Allianee angaaer, da vilde samme under almindelige Omstændigheder og under Ligevægt imellem de krigende Magter vel efter de Omstændigheder, som have foranlediget dette Forbund, ikke heller være blevet til Spørsmaal. Men saaledes have de krigende Magters Stillinger forandret sig, og saadan den danske Stats udvortes og indvortes Stilling under denne Forandring, at det har kunnet fortiene Opmærksomhed og Grandskning, om dette Forslag uden Explication skulde frastødes, eller man under visse Modificationer kunde indlade sig i Underhandling derom, i det mindste for at vinde Tid, i hvilken maaske Tildragelser kunde foregaae, som nu ikke forudsees.

Da Deres Majestæt efter Engelands troeløse Overfald i Aaret 1807 sluttede det første Forbund med Frankrig, var denne mægtige Stat i sin fulde Kraft, som, ordnet og concentreert under en erfaren og modig Overfeldherre, havde i fleere Aar giort Underværker imod de flere Stater, der streede ved leiede eller tvungne Hære uden synderlig National-Baand. Men efterhaanden have de af Frankrig tvungne eller ikke tvungne Nationer meer og meer sat sig ind i den Enthousiasme, som forhen besielede det franske Folk til at stride. Dette viiste sig i sær i det sidstafvigte Aar, da det store franske Togt foretoges ind i Rusland, og endnu meere da dette Togt ved Naturens Medvirkning paa saa odelæggende en Maade for Kiernen af den franske Armee aldeles mislykkedes. Keiser Napoleons Genie vidste at finde og fremkalde nye Strids kræfter og gik atter frem i indeværende Aar, for først med næsten utroelige Skridt. Under denne fornyede Fremgang sluttedes det sidste Forbund, og den danske Stat havde da en Støtte, hvilken den som mindre Stat kunde holde sig til. Men imod ald Formodning er det gientagne franske Togt atter i Aar til sidst mislinget og Storarmeen, efter betydelige Tab, trykket tilbage over Rhinen, hvorved Communicationen er afbrudt imellem den og det fransk-

danske Troppe Korps ved Hertugdømmernes Grændse; og nu trues Hertugdømmerne, maaskee Jylland, med een, efter Sigende, overlegen Magt. Vist nok ere Frankrigs Strids Kræfter endnu ikke udtømte; men de have dog faaet en betydelig Svækkelse og en Modvægt saa meget meere mærkelig, som hele Tydskland nu er i et Slags Revolutions Tilstand, Holland maaskee tordc sætte sig ind deri, og hvo veed, om ikke denne Løbe Ild kunde naae ogsaa til Italien.

I saa Fald er Frankrig paa alle Sider omspændt. De rige Kræfter, som kunne os bydes, maa da vel nok meere anvendes til Forsvar end til Angreb. Imidlertid er Danmarks Stilling i Forhold til Udlandet meget critisk. Men den er det næsten ikke mindre i Indlandet. Siden 1807 er Statens Handel og Søefart forurooliget, standset, og derved en Hovedkilde til Næring og Statsindtægter saagotsom tilstoppet. Meer og meer afskieres Tilforsel fra Norge og fra Kiøbenhavn, og meer og meer bliver det derved vanskeligt at see det eene af Rigerne og Hovedstaden for begge forsynte endog kun med de første Nødvendigheder. Fremmede Subsidier, hvilke Danmark forhen sædvanligen har havt, naar det har kunnet krige med Kraft, savnes aldeles. De overordentligen svære Krigs Omkostninger, til hvilke nye Forøgelser i Seddelmassen ere anseete uklækkelige, ligesom de for Pengevæsenet i det hele ere farlige, maae frembringes ved voxende Paalæg, og under alt dette stige Priserne paa alle Nødvendigheder og maae stedse stige høiere, jo meere Sølvet aftager i Norden, Hamborgs Banke blive usikker, Spærring af Søefart og Handel vedvarer, og Paalæggene voxe.

I en saa critisk udvortes og indvortes Forfatning maatte det, saavidt jeg skiønner, være ønskeligt, naar en Leilighed gaves til at anhængiggøre en Negociation, for, om mueligt, at indlede til nogen Forandring, og denne Leilighed synes at have frembudet sig ved de Omhandlinger, som nu uventeligen have aabnet sig fra en Magt, der endnu ikke er erklæret Fiende, og som, efter det af Ministeren Grev Bernstorff Indberettede, synes at helde meer til at ville favorisere Deres Majestæts end Kronprindsen af Sverrigs Interesser.

Naar der tales om at forandre System, da synes mig, at der lade sig tænke 2de Maader, den eene at aftræde, efter Overeenskomst, fra Foreeningen med Frankrig og sættes i neutral Stilling, den anden at gaae over til de Allierede og foreene Vaaben med deres imod Frankrig. Det Sidste, skiønt nyeligen iværksat af andre Frankrigs Allierede, er dog i høi Grad oprørende for alle Følelser af Ære og af Ret, i sær saa længe ingen grundede Gravamina haves imod Frankrig som Bundsforvandt. Det kunde ogsaa blive farligt for Danmark, naar den fiendtligen afbrød med Frankrig og da, gandske forladt af sin eeneste Allierede, overlod sig til dens nuværende Fiender, hvis Tænkemaade allerede er saaledes offentligen og gientagne Gange erklæret, at maaskee selv det vienske Hofs Mellemhandling vanskeligen eller ikke kunde udvirke, hvad det gierne vilde. Ogsaa vilde man kunne komme til allerforst at handle fiendtligen imod det Ecmuhlske Korps og da vende Vaaben imod dem, man nyelig havde stridet i Foreening med, hvilket paa Grændsen kunde aabne Sceener,

man ei uden Nedværdigelse kan tænke sig. Og endda stoed endnu tilbage, at det var mueligt, at det kunde endeligen blive paastaaet, at de Danske Tropper skulde gaae ind under Kronprindsen af Sverrigs Over Commando, hvis høieste Interesse, med Hensyn til hans Planer mod Danmark, det var at see dem ødelagte.

Den anden Maade, nemlig at fratræde fra Frankrig uden at træde til eller cooperere med de Allierede imod Frankrig, var mildere, vilde finde Forsvar i Statens nuværende Stilling og dens Opretholdelse i en Tid, da den, blottet for tilstrækkelig Hielp fra dens mægtige Allierede, trues med Oversvømmelse af en overlegen Magt, og at gaae frem paa den Maade, naar tillige giordes til Betingelse, at det Ekmuhlske Korps paa den danske Grændse sikredes mod Angreb, synes det, at man paa nogen Maade kunde være bekiendt, og ikke have nødig at dølge for den franske Minister her, eller for det franske Hof, saafremt Brevvexling med samme kunde giøres muelig. Dog skal jeg ikke nægte, at ogsaa denne Fremgangsmaade har sine store Vanskeligheder, kan ikke ventes ligegyldigen anseet af den Franske Regiering, og kan for samme, som dog ikke vil aflade at vedblive som en af Europas Hovedmagter, være anbefalende i Tilfælde af Negociationer om almindelig Fred og de enkelte Staters Interesse til den Tid.

Da det er aleene mundtlige Andragender, som den østerrigske Negociateur har fremsat, og han ingen Fuldmagter eller skriftlige officielle Noter har fremviist, saa henstilles til Allerhøieste Bedømmelse: om ikke almindelige Forsikringer i Anledning af det vienske Hofs Opmærksomhed og om Deres Majestæts Tilbøjelighed til at gaae ind i formelige Negociationer om Foreeninger, som fra alle Sider kunne være værdige og antagelige, og imiidlertid Vaabenstilstand paa Grændsen kunde være tilstrækkeligt Svar paa mundtligt Andragende.

Skulde ikke dette for ham være fyldestgiørende, og han ved behørig Fuldmagt eller Instruxer viiste sig indskrænket til at paastaae foranmeldte 2de Hovedpuncter uden nogen Modification, som Deres Maiestæt maaskee finder antagelig, da skiønner jeg ikke rettere, end at Nødvendigheden tilsiger nægtende Svar, og at de mueligste Anstrængelser giøres for at møde Faren for første ved Grændsen.

Kiøbenhavn d. 4. Dec. 1813. Allerunderdanigst

Malling.

14.

Betænkning fra Geheimestatsminister Grev Ernst Heinrich Schimmelmann 4. December 1813.

Allernaadigste Konge.

Jeg tilsender Deres Kongelige Majestæt allerunderdanigst et Resumé paa dansk af mine i Gaar paa tydsk forelagte Bemærkninger. Disse vare vidt-

loftigere og saaledes opsatte, at de vare alene forstaaelige for mig selv, saa at jeg ikke turde vove i denne form at overgive dem.

Tanken paa Deres Majestæt forlader mig i denne Tid ikke et Ojeblik. — Ingen føler dybere end jeg, hvor tung Fædrenelandets Skiæbne maa ligge paa Deres Majestæts store Hierte.

D. 4. Decb. 1813. Allerunderdanigst
E. H. Schimmelmann.

Jeg indskrænker mig til de vigtigste Spørsmaal, som skulde tages i Overvejelse.

Om Trondhiems Stift skal overlades efter de Magters Forlangender, hvormed Danmark er i Krig, for at erholde Fred og andre Fordele.

Om Allianceen med Frankrig skal opgives, og en anden sluttes.

Jeg vil herved strax berøre det vanskeligste, forudsætte det værste — ligesom om Sagen alene var at overveje fra den Synspunct, at Tronhiem var at cedere.

Afstaaelsen af dette Stift er i militairisk, economisk og politisk Henseende af de største og skadeligste Følger for Danmark.

Norge taber derved i defensiv, hvad som Sverrig vinder i offensiv Kraft.

Norske Undersaatter forøge for Fremtiden Sverrigs Magt.

De Norske fiskerigeste Kyster, en vigtig Green af Skibsfarten, Handel med tørrede og saltede Fisk, de beste Søefolk kommer i Sverrigs Besiddelse.

Troe, hengivne Undersaatter overgives imod deres Villie til en rival Magt, fra hvis Herredømme de selv tidligere har revet dem løs.

Nationalfølelsen af de 620000 Nordmænd, der forbliver under dansk Scepter, maa derved fornærmes.

Aftrædelsen er forhadt, — dens Udførelse er betænkelig, — den kan ansees som stridende mod constitutionen.

Det store Spørsmaal kunde herefter synes afgiort.

Men det omfatter tillige Omstændigheder af saadan Omfang, at Statens fremtidige og nærværende Skiebne beroer derpaa.

Disse Omstændigheder maa derfor ligeledes overvejes. Siden Riget har tabt Skaane, Bleking og Halling, har Danmark været adskilt fra Norge. Den danske Flaade og dens Overmagt i Norden vedligeholdt imidlertid i Krigs Tiden den commercielle og politiske Besiddelse.

Ved Flaadens Tab er det politiske Baand imellem Kongerigerne svækked. I hver Krig kan en fiendtlig Naboe-Magt drage Fordeel deraf. Kunde Flaaden ved den Fred, der nu forestaaer, erholdes tilbage, saa vilde Danmark endog i den værste Forudsætning, at den maatte kiøbes med Tronhiems Afstaaelse, derved atter komme i Besiddelse af et vigtigt Middel mere til at forsvare den frelste Deel af Norge, til atter at erobere den tabte.

Sund Tolden gav Danmark Kraft til en anselig Marines Underhold.

Er det muligt at erholde Flaaden tilbage, saa kan man vel med Vished antage, at Opretholdelsen af den Danske Krones store Forrettighed:

Sund Tolden vil være en Selvfølge deraf. Ansees derimod Tractaterne, hvorpaa denne Forrettighed stytter sig, som ophævede, saa er den tabt for bestandig.

Efter Sund Tolden var Besiddelsen af de vestindiske og nordiske Colonier Statens vigtigste Hielpemiddel til at skaffe de Revenuer og den Skibs-Fart, som var foreendeel til Marinens Underholdning. Ved at indgaae de samme politiske Forhold, hvorved Flaaden atter restitueertes, og Sund Tolden opretholdtes, antager jeg, at Coloniernes Besiddelse vilde bevirkes.

Sverrig har endnu ikke ved Vaabens Magt occuperet Trondhiem; men blot af denne Grund kan dets Afstaaelse ikke ansees som muelig, i Fald den maatte være uundgaaelig for at rædde Monarchiet.

Der kan ikke gives nogen politisk Betragtning, nogen constitutionel Lov, hvis Følge var Statens Oplosning.

Danmark var indviklet i en nye Krig med Rusland, Sverrig og Preussen, efter ved uhyre Anstrængelser i 7 Aar at have udholdt en Kamp med Stor-Brittanien. Forat conservere Trondhiem er denne Krig begyndt, har man udsadt sig for alle dermed forbundne Farer, og det fornyede Forbund med Kejser Napoleon er sluttet af denne Aarsag.

Men nu er alle Magter i Europa i Norden og Syden, continental Magter og de, som har Herredømmet over Havet, forenede imod Frankrig eller dets Behersker.

Bliver Danmark fremdeles i sit nuværende politiske System, saa maa det ansees som dette Forbunds Fiende; den altiid ulige og frygtelige Kamp imod et Angreb af den største Over-Magt tillands vilde Danmark maaskee endnu kunne udholde, dersom Havene vare frie.

Men dets nuværende Stilling sønderriver dets enkelte Deele, og de udvortes Farer, hvormed Fienden truer, det er ikke de værste. — I det indere ryster og ængster en saadan Tilstand ellers urokkelige Forhold.

Handelens totale Stagnation i begge Kongeriger standser de endnu levnede Erhvervs Grene. De indirecte Told Revenuer gaaer næsten aldeles forloren. De directe Intrader liquideres i Korn Udskrivningen.

Crediten er bleven umuelig. Til trykkende overordentlige Skatter har man maattet tage Tilflugt. Deres Udbytte er ikke tilstrækkeligt til Statens Behov, og dog maa frygtes for, at man ikke er langt fra Grændsen af, hvad der vil være muiligt at paalægge.

Alrede nu, medens de overordentlige Skatter endnu indkomme, kan man neppe dække deficit. I en kort Tiid vil man atter trænge til 12 à 14 Millioner for at bestride Udgifterne. Ikkun faa Maaneder vilde endog herved være betryggede.

Anvendelsen af et nyt credit-Papier med tvungen cours, om den end var muelig, er dog yderst betænkelig. — Vilkaarlig kunde det dog aldrig i Forhold til Statens Fornødenheder forsøges, uden aldeles at ophæve dets banq for Penge.

I Hertugdømmerne ere de ordinaire Indtægter langt fra ikke tilstrækkelige til Udgiften i Sølv. Det tvungne Laan og de ordinaire Skatter indkomme

kun med største Vanskelighed; dette viser, at forøgede Paalæg i Sølv nu næsten kunne ansees som umuelige. Saaledes er Tilstanden, hvori Landet nu befinder sig, — hvorledes vil den blive, naar Haabet om en bedre er svundet? — Creditløshed vil tiltage; de representatife Penges cours vil falde paa en uberegnelig Maade, Prisen paa Sølv, Vare og Producter vil derimod i Kongerigerne stige i lige Forhold, — Stats Papiererne ville formodentlig synke saa dybt, at et tvunget Laan, saa kostbart det endog maatte være for Staten, dog neppe maatte kunne ansees anderledes end et Paalæg uden Erstatning.

Bliver Hertugdommerne angrebne og lykkes Invasionen, saa ville Indtægterne i Sølv saaledes formindskes, at de uundgaaeligste Udgifter ikke ville kunne bestrides derved. Naar de allierte franske Tropper efter nogle Maaneders Forløb ville have udtømt de største i Hamborg disponible Fonds, saa ville de forlange deres Fornødenheder af den Kongelige Casse, — det vil være umueligt at opfylde. En fuldkommen desorganisation vil være Følgen heraf. Requisitions Systemet vil forøge Folkets Giering, der vil begunstiges ved Fiendens Opror-stiftende Skridt. Disse Onder kunne forstørres, ved Landets og Stædernes Plyndering og Ødelæggelse og ved fiendtlig Indtagelse af Rigets meest blomstrende Provindser.

Jeg formaaer ikke at haabe, at en saadan Tilstand kan føre til Monarchiets Opretholdelse og til det Haab for Fremtiden at see det paa den Plads imellem Europas Stater, der tilkommer det. Jeg indseer heller ikke, at den Tilstand kan føre til Trondhiems Conservation for Danmark, hvori dette i en svækket Forfatning har at kjæmpe med Europas største forbundne Magter, hvis Armeer staaer ved dets Grændser, hvis Flaader omgiver dets Kyster. Hvis Trondhiems Afstaaelse under saadanne Omstændigheder ansees som uundgaaelig til Statens Frælse, saa kan den ikke betragtes som en Ret af Kongens frie Villie eller som en Beslutning, der har sin Oprindelse i denne. — En vigtig Gienstand, der ved en længere Modstand ligeledes maa tages i Betragtning, er endnu Norges Forsyning, — den bliver hver Dag vanskeligere; over 1 Million Tønder Korn udfordres dertil; Danmark alene kan hverken levere eller transportere en slig Quantitæt, — Hielpen kan derimod ikke opsættes længe; dens hastige Tilveiebringelse kræves af Sæde Kornets Vigtighed. — Over $1/3$ Deel af Korn Markerne i Norge skal ikke være bleven tilsaaet i Aar, — gaaer det endnu videre, saa ere de skadelige Følger heraf for Fremtiden neppe at beregne.

De nuværende Vanskeligheder at forsyne Norge kunne endnu i samme Forhold forøges, som det lykkes Fienden at bemægtige sig af Strækninger og Provindser eller ved Invasion at forurolige Deele af Riget, hvorfra Kornet skal sendes.

Kræver altsaa selv Norges Frelse og Lindring et stort Offer, og beslutter Hans Majestæt at bringe dette Offer, saa kunne Sindelag, Hengivenhed, Ærefrygt for Kongen i Normandens Hierte derved umueligen svækkes, hvis denne tunge Beslutnings Bevæggrunde fremstilles i deres sande Lys.

Jeg har saaledes berørt Landets indere Tilstand og Finantsernes nu-

værende Forfatning. Forsvinder de siste Udsigter til muelig Forandring, saa vilde alle andre Følger, der udspringe af Modløshed og Mangel af Credit, naae den høieste Grad af Skadelighed.

Er det mig derimod tilladt at tænke mig en anden, denne Tilstand modsat Stilling, om denne end ikkun opnaaedes ved Farer, saa vilde Skibsfart og Handel, der er Siælen af Danmarks national Tilværelse, snart vinde nyt Liv og nye Rørelse. Kiøbenhavn vilde uagtet Naboe Magtens Rivalitet blive central Punct for Samquæmmet i Norden.

Norge vilde see en Ende paa den Elendighed og Mangel, hvormed det trues. Hertugdømmerne vilde erholde nye Midler til Udførelse og Fortieneste.

Credit baade indvortes og udvortes og nye Kræfter vilde strax vise sig igien ved Siden af opspirende Haab.

Revenue Grene, der nu lige saa godt som ikke er til, vilde blive indbringende. Canal, Transit-, Ud- og Indførsels Told, Fragt Afgifter med mere vilde blive nye Kilder; de representatife Penges Værd vilde stige, og Priserne paa Producterne og Vare falde.

Det Haab vilde blive saaledes mueligt, at alle Kongens Stater vilde kunne ræddes, uden at i den langvarige Krig, der har rystet alt, at være ødelagte, saa at de endnu vare skikkede til strax igien at opblomstre; privatformuer vilde ikke begraves under den ofentliges Ruiner.

Saa mangen vigtig og stor Indretning, som skylder Kongen sin Oprindelse, vilde komme til Modenhed.

Skulde en saadan forandret Tilstand og Benyttelsen af hver Fordeel, som denne Tids-Punct og de danske Staters Stilling og Beliggenhed maatte tilbyde, ikke med større Sandsynlighed giøre det mueligt at sætte en Rival Magts Ærgjerighed Grændser og holde sig i lige Vægt med samme end ved fremdeles at følge det nu værende politiske System?

Nødvendigheden har fremkaldet Alliancen med Frankrig. Den kan nu ikke give Danmark den Bistand, som dette forudsatte ved at slutte Forbundet. — Sættes Frankrig end ogsaa nogen sinde i stand til at opfylde denne Forventning, saa vilde dets Understøttelse dog altid først kunne blive virksom, efter at en stor Deel af Kongens Stater var bleven ødelagt eller indtagen af Fienden. Paa Fastlandet maa denne tvivelsomme Hielp komme for seent, — paa Havet er den umuelig.

Aldrig har en sand og paa national Interesse bygget Forbund fra Danmarks Side kunnet indgaaes med en Magt, hvis Maal var Herredømmet over hele Europa, og hvis Erobringer udstrækker sig til Østersøen og omgiver Kongens Stater paa Fastlandet aldeles — dette Forbunds Tilværelse kunde ikkun have Statens Opretholdelse og Redning til Øjemed. Kan Frankrig ikke og ikke betids nok opfylde dette Forbunds sande Maal, saa har Kongen Ret til at tage den Beslutning, som Hans Majestæt anseer for nødvendig til Statens Opretholdelse.

Den 4. Decbr. 1813.

E. H. Schimmelmann.

15.

Betænkning fra Geheimekonferensraad R. Sehested 4. December 1813.

Allerunderdanigst Betænkning.

I Overenstemmelse med Deres Majestæts allerhojeste Befaling skrivtligen at forfatte min allerunderdanigste Betænkning over det af det kejserlige Østerigske Kabinet ved Grev Bombelles mundtligen frembragte Forslag til Fredens Gienoprettelse imellem Deres Majestæt paa den eene og Keiseren af Rusland, Kongen af Preussen og den engelske Regiering paa den anden Siide skulde jeg herved for Deres Maiestæts Trone nedlægge min allerunderdanigste Formeening. —

Fuldeligen giennemtrængt af Gienstandens hoje Vigtighed og dybt følende mine Evners Svaghed, fremtræder jeg ikke uden Frygt, ikke desmindre skal jeg, som Deres Majestæts tro Tiener og som Fædrenelandets hengivne Mand, med Frimodighed og efter min Overbevisning yttre mine ringe Tanker.

Forslaget gaar, saa vidt jeg har kunnet fatte, ud paa tvende Hovedpunkter,

1. at Tronhiems Stift strax aftrædes til Sverrig, og 2. at Deres Majestæt forener Deres Vaaben med de coaliserede Magter. Naar Løvtet herom er givet, skal Vaabenstilstand til Lands og Vands strax indtræde. —

Tvende Opoffrelser forlanges saaledes forelobigen af Deres Majestæt: at afgive en mægtig Deel af Deres Stater og at vende Vaabnene imod Deres Allierede. — Hvad det første Punkt angaar, saa forekommer mig denne Deel af Forslaget for vanærende til at kunne antages. Frivilligen at afgive en integrerende Deel af Staten, uden at være tvunget dertil ved Vaabnenes Magt, vil efter min allerunderdanigste Formeening robe en Svaghed, som hverken Nutid eller Fremtid vil kunne undskylde, en Svaghed, som er saa aldeles fremmed for Deres Majestæts ophoiede og høimodige Karakter. Frivilligen at hengive en Deel af den ædle Norske Nation i dets bittreste og forhadte Fiendes Hænder vilde desuden umuligen kunne stemme med Deres Majestæts Kiærlighed for et kiært og hengivent Folk, der til alle Tiider har givet Deres Majestæts Forfædre Prøver paa dets Troskab, og hvilket under store Lidelser og Opoffrelser har givet Deres Majestæt selv de usvigeligste Beviser paa dets urokkelige Hengivenhed. — Fra den økonomiske Side betragtet vilde ogsaa ved Tronhiems Stifts Afstaaelse Norges vigtigste Fiskerier være tabte, af hvilke ikke alleene Statscassen i Udførsels Told har havt en betydelig Indtægt, men hvoraf Produktet, som aarligen har beløbet sig til flere Millioner, har ved at afsættes til fremmede havt en mægtig Indflydelse paa heele Statens Handelsballance. — Betragtes Sagen fra den politiske Side, forekommer det mig klart, at om den Svenske Regiering end for Øjeblikket (hvorfor der dog ingen Sikkerhed haves) lod sig nøie med Afstaaelsen af denne vigtige Deel af Norge,

vilde det øvrige af Kongeriget, i en kommende Krig, være udsat for at bortrives fra det Danske Kongescepter, og det saa meget lettere, som det fra den nordlige og østlige Side blev omringet af Sverrigs Magt, som Forsvarsmidlerne vare svækkede, og som Folkets Hengivenhed til sin Monark letteligen kunde vorde kiølnet. — Er altsaa Tronhiems Stifts Afstaaelse en Conditio, sine qua ingen Fred kan ventes, da kan jeg efter min Følelse og efter de hellige Pligter, som binde mig til en elsket Konge og til et dyrebart Fædreneland, ikke andet end være af den Formening, at Kampen bør fortsættes, den maae nu udfalde hvordan den vil, thi under alle Omstændigheder vilde Deres Majestæt, om end den ublideste Skiebne berøvede Dem for en Tiid enkelte Deele af Kongeriget Danmark, finde en sikker Tilflugt hos Deres Norske Børn. —

Over den anden af Forslagspunkterne, den nemlig at Deres Majestæt skulde foreene Deres Vaaben med de coaliserede Magters, har det været mig uendeligen vanskeligt at kunne fatte en bestemt Meening, thi Spørgsmaalet er overmaade delikat. — At opoffre sig for en allieret, der ikke kan hielpe og efter al Rimelighed vil gaae sin Undergang i Møde, uden at den allierede derved vinder, vil næppe kunne bestaa med sand Statsklogskab, og da det efter min allerunderdanigste Formeening bør være Regentens hoieste Formaal at opretholde Statens Selvstændighed og Integritet og med faderligt Øje at vaage over alt, hvad der kan bidrage til dens Lykke og Held, saa skulde jeg, dersom jeg kunde forudsee, eller have en rimelig Formodning om, at Keiser Napoleon ikke med sin vældige Arm lagde Tydskland og især den nordlige Deel af samme under sine Fodder, ikke tage i Betænkning allerunderdanigst at tilraade at forandre det antagne System og at træde over til Coalitionen, hvis det nogenledes kunde stemme med Moralitetens Grundsætninger, og hvis Deres Majestæt har Ankeposter, eller saadanne kunde udfindes imod den franske Regiering. — Men hvo er den dødelige, der kan forudsee Afvexlingerne i en Krig, som føres paa den eene Side af Europas største Mand, og som endnu er i Besiddelse af saa megen Magt og Vælde, og paa den anden Side af foreenede Magter, der mangler et stort Hoved i Spidsen, og som sandsynligen om føje Tiid selv blive uenige om Byttet? Erfaringen har til alle Tider og selv i vore Dage viist, hvor afvexlende Krigslykken kan være, og at grunde en sikker Formodning paa denne er umuligt. Jeg skulde altsaa holde for, at man bør stræbe at vinde saa megen Tid som muligt, og at man bør indlade sig i Underhandlinger, som klogeligen maa indledes og uddrages saa længe giorligt.

Mit allerunderdanigste Forslag gaar følgelig ud paa: at Deres Majestæt bemyndiger Deres Minister for de udenlandske Anliggender at give den fra det Østerigske Hof hidsendte Grev Bombelles det mundtlige Svar, at Sagen var af alt for stor Vigtighed til, at man paa mundtlig Ouverture, der saa letteligen kan foranledige Misforstaaelser, kunde tage nogen afgørende Beslutning, men at Deres Majestæt med Glæde vilde gaae ethvert Forslag i Møde, der sigtede til igien at oprette Freden og til at bringe Roe og Orden tilbage i Europa, naar det kan bestaae med Deres Staters Sikkerhed og Deres Krones Ære, at Deres Majestæt følgeligen ikke kunde afstaae Tronhiems Stift,

men at De, naar Deres Staters Integritet blev Dem garanteret, var villig til ved Deres Minister med det Kejserlige Østerigske Hof at lade underhandle om Maaden og Vilkaarene, paa hvilke Freden imellem Dem og Deres Fiender igen kunde fornyes, hvoraf Deres Majestæt ved Østerriges venskabelige Mellemhandling lovede Dem det bedste Udfald, og at Deres Majestæt som en Følge af denne Nærmelse anseer en Vaabenstilstand til Lands og Vands nødvendig. —

Dersom det Østerrigske Hof vil indlade sig paa dette, som mig synes billige Forslag, vandtes dels Tiid, dels kunde Norge under Vaabenstilstanden rigeligen blive forsynet med Kornvare og andre Fornødenheder; afslaaes det derimod, forekommer det mig klart, at det Østerrigske Kabinets eneste Hensigt med dette Sendebud har været at compromittere Deres Majestæt med Keiseren af Frankrig, berøve Dem Deres eeneste allierede og derpaa overgive Dem i Deres Fienders Hænder, af hvis Troløshed man intet godt kan vente, naar ikke vedkommendes egen Politik fordrer Opretholdelsen og Vedligeholdelsen af det Danske Monarkie. —

Med saaledes paa Deres Majestæts allerhøieste Befaling efter mine ringe Evner af have fremfort min allerunderdanigste Formeening over denne for Fædrenelandet saa vigtige Gienstand underkaster jeg den i dybeste Underdanighed Deres Majestæts viise Omdømme.

Kiøbenhavn d: 4de Decbr. 1813. Allerunderdanigst

R. Sehested.

16.

Betænkning fra Geheimestatsminister Frederik Moltke, oplæst 3. December, renskreven 5. December 1813.[1]

Allerunderdanigste Betænkning.

Giennemtrængt af ubegrænset Hengivenhed for min Konge og Kierlighed til mit Fædreneland, føler jeg, i disse høitidelige, for Staten saa vigtige Øieblikke, mine svage Kræfters Utilstrækkelighed til værdigen at efterkomme Deres Majestæts allerhøieste Befaling og yttre mine Tanker over det fremsatte Spørgsmaal, hvis Afgiørelse synes uigienkaldeligen at bestemme Danmarks Historie . . . men Deres Majestæt har befalet . . . hellig Pligt byder; med tillidsfuld Frimodighed og min fuldkomne Overbeviisning vover jeg i dybeste Underdanighed at nedlægge disse mine Tanker. Den foreslaaede foreløbige Hovedbetingelse for Freden, hvilken de øvrige ere underordnede, synes i alle Henseender af den Natur, at dens Antagelse, efter min uforgribelige Mening, ikke kan være tilraadelig — og det paa følgende Grunde.

Trondhiems Stifts Overdragelse til Sverrig vilde være ligesaa stridende med Statens Interesse, som den i sig selv vilde være ugyldig. Det lader sig ikke tænke, at denne Provinz, hvis Troskab til Kongehuset giennem Sekler

[1] Smlgn. Historisk Tidsskrift 4. Række 2. Bd. S. 59 flg.

har tilligemed det øvrige Norge være prøvet, skulde godvilligen underkaste sig et fremmed — og især — det svenske Aag, — skulde roligen see sig forladt — løsrevet fra Moderlandet og overdraget til en fremmed Behersker. Deres Majestæts Kiærlighed til et trofast Folk vil vist bortfierne den Tanke, at Deres tro Undersaatter skulde behandles som anden Eiendom, der gaar i Kiøb og Salg. — De vil vist ikke fremkalde Frygten hos den øvrige Deel af den norske Nation — og Deres Majestæts øvrige Stater, at samme Skiebne kunde ogsaa vente dem — og at ogsaa de kunde blive Gienstande for en politisk Handel og bortbestemmes til — Gud veed hvilken af Europas Magter, der maatte forlange dette Offer. Hvor grundet vilde ikke Frygten være, at naar Trondhiems Stift var overdraget Sverrig, det øvrige Norge paa en eller anden Maade vilde snart løsrive sig fra Dannemark og søge en tryggere Beskyttelse. Af denne Overdragelse, naar den kunde finde Sted, vilde endvidere følge, at Sverrig og dens Allierte vilde fordre en Garantie for den overdragne, men ikke overleverede Provinz, indtil at Sverrig ~~kunde~~ sættes i sammes Besiddelse. Denne Garantie vilde Fienden rimeligviis søge i Hertugdømmerne, og disse blive saa længe i sammes Vold, indtil det belovede var opnaaet. Hertugdømmerne bleve af fiendtlige Troupper oversvømmede, imedens Norge, uden at kunne fra Jylland, med hvilken Sammenquemmen var spærret, erholde nogen Korn Tilførsel, ene maatte kiempe om dens Selvstændighed.

Jeg skulde derfor ansee Trondhiems Overdragelse til Sverrig som en saa stor Ulykke, at de belovede Fordeele ikke kunne opveie samme, thi de kunne ikke erstatte det Skaar, som Statens Integritet herved vilde liide, og jeg skulde tilraade, at man fortsatte den ærefulde Kamp, med mindre en absolut Umulighed skulde lægge saa uimodstaalige Hindringer i Vejen, at man blev nødsaget til at underkaste sig Skiebnens strenge Bud og at vælge det mindre Onde, for at undgaa det større, nemlig Statens Undergang. I hvorvidt denne Umulighed at fortsætte Krigen virkeligen er forhaanden og kunde berettige Ønsket at erholde, skiøndt paa haarde Vilkaar, den Fred, Landet saa høiligen trænger til, det kan Deres Majestæts Viisdom ene bestemme, thi det undgaar ikke Deres Majestæts allerhøieste Opmærksomhed, til hvad Grad Vanskelighederne til at bestride de uafværgeligste Udgifter, som, især til Armeens Holdning, udkræves, dagligen stige; hvorledes Handlens og Skibsfartens og Næringsveienes Standsning har ødelagt Financerne, og hvorledes Udsigterne til at ophielpe samme forsvinde mere og mere og kuns ved Freden — ved letteste Byrder og friere Handel og fra al Tvang befriede Næringsveie kunne opklares, — og hvi skulde det ikke være os, i denne sorgelige Forfatning, tilladt at haabe, at det samme Danmark, som under saa mange af Deres høisalige Forfædre har maattet kiempe mod den ugunstigste Skiebne og dog til sidst seirede saaledes over Ulykken, at den steg til en høi Grad af Velstand, at det samme Danmark ikke skulde under Deres Majestæts Regiering endnu høste Frugter af Deres landsfaderlige Bestræbelser og vinde Kraft til, under heldigere Konjuncturer, at erstatte det Tab, samme nu lider. En ulykkelig Krig

mod Overmagten kunde grumt forstyrre dette skiønne Haab og svække Monarkiets saa adspredte Deele. Jeg skulde derfor allerunderdanigst formeene,

«at Umuligheden at fortsætte Krigen og at bestride de Omkost-«ninger, som samme forvolde, ene kan giøre det tilraadeligt at indlade sig i «de af den østerrigske Regiering giorte Forslag».

Kiøbhvn. d. 5. Dec. 1813. Allerunderdanigst

Moltke.

17.

4. December 1813. Rosenkrantz til Frederik VI.

(R. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Deres Mayestæt

haver ieg i Underdanighed at berette, at Greve Lutzow haver ved Greve Bombelles ladet mig indhændige dette Brev[1], hvori han formelig andrager paa at maatte nyde den Naade at forestille Greve Bombelles for Deres Mayestæt, som saa der af Keyseren, deres Herre, er paalagt at forsikre Deres Mayestæt om det Venskab, han bærer for Allerhoyst Dem, og om Hans særdeles Deeltagelse.

Deres Mayestæt ville selv allernaadigst indsee, at det ville være frastødende at nægte Gesandten og den ham med en altfor vigtig Kommission tilsendte Kammerherre den forlangte Audienz. — Ieg tør derfor i Underdanighed indstille, om det allerunderdanigst maatte behage Deres Mayestæt at bestemme Tiid og Tiime, naar det tillades Greve Lutzow at forestille Greve Bombelles for allerhøyst Dem.[2]

Løverdag Aften Allerunderdanigst
d. 4de December 1813. N. Rosenkrantz.

18.

4. December 1813. Grev R. Lützow til Rosenkrantz.

(Vedlagt det foregaaende Brev.)

Monsieur!

J'avais l'honneur de temoigner à Votre Excellence le lendemain de l'arrivée de Mr le Cte de Bombelles le vif desir d'avoir le bonheur de pouvoir le présenter à S. M. le Roi dans une audience particuliere. Mr de Bombelles, Chambellan actuel de S. M. l'Empereur d'Autriche, porteur d'une lettre de

---

[1] Se efterfølgende Aktstykke.

[2] Sml. Bombelles's Depeche til Metternich af 7de December (Christiania Vidensk.-Selskabs Skrifter 1877 Nr. 12. S. 55—61).

S. A. Mr le Prince de Metternich à Votre Excellence, est chargé de soumettre à la cour de Danemarc des propositions propres à resserrer les liens d'amitié et de bonne intelligence qui unissent lex deux cours et leurs augustes chefs depuis plusieures générations. Ce negociateur ayant eu l'honneur d'être admis avant son départ du quartier général des Souverains alliés à une audience particulière de notre très gracieux Souverain, il etait parlà à même de connaitre plus particulierement encore les Sentimens que porte S. M. l'Empereur & Roi à S. M. le Roi de Danemarc et qu'il desire — qu'il est même chargé d'exposer à Sa Majesté. A la conférence du Mercredi passé Votre Excellence nous fit esperer, que le Roi verrait incessamment le Cte de Bombelles, ce qui nous etait d'autant plus agréable, parcequ'il a l'ordre exprès de retourner sous peu au quartier général des Empereurs, pour pouvoir faire Son rapport à L. L. M. M. I. & R. Je dois supplier Votre Excellence de vouloir m'instruire bientot du jour ou il plairait à Sa Majesté le Roi d'accorder à Mr le Cte de Bombelles l'audience que je viens de Sollicîter en Sa faveur.

Agréez Monsieur l'assurance réiterée de la plus haute consideration avec laquelle j'ai l'honneur d'être

Monsieur
de Votre Excellence
Le tres humble et tres obt Serviteur
R. Lutzow.

Copenhague
le 4 Decembre 1813.

19.

4. December 1813. Rosenkrantz til Böckelmann.
(U. A. Registraturen.)

A Mr Bokelmann à Hambourg.
le 4. Dec: 1813.

— — — — — — — — — — Je suis pénétré de douleur par le compte que Vous me rendés de l'aspect des affaires autour de Vous. Je ne reconnois que trop, qu'il n'y a rien d'exageré. Il est arrivé un courrier hier au Bn Alquier de la part du Pce d'Eckmuhl. Je n'ai pas encore vû le Ministre de France; mais on me dit, que les depêches qu'il à reçuës se rapportent à la proposition qui a été faite au Maréchal d'évacuer Hambourg et de se retirer, laquelle proposition il doit avoir rejettée. Je vais sans doute être instruit par le ministre de quoi il s'agit dans le courant de la journée. Hier le Roi ne fut point instruit par le Pce Frederic de Hesse, qu'une pareille proposition eut été faite au Maréchal.

Les propositions et offres verbales faites par la légation Autrichienne depuis l'arrivée de Mr de Bombelles font encore l'objet de la considération du Roi, qui hier en a fait donner connoissance aux ministres d'Etats et à quelques chefs de departemens. S. M. va prendre une resolution dont il ne

m'est point permis ni possible de préjuger le résultat. Nôtre situation est perilleuse de quelle manière qu'on l'envisage; et il y a peu de sûreté pour les interêts de l'Etat les plus importans en acceptant comme en refusant des propositions très vagues. — — — —

20.

5. December 1813. Rosenkrantz til Frederik VI.

(R. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Deres Majestæt

bør ieg i Underdanighed berette, at Greve Bombelles i Aften meget indstændig har anholdt om et bestemt Svar, foregivende at den Tiid, ham er foreskrevet for at oppebie Svar, allerede er forløben, saa at hans Forblivende ikke kan udstrækkes til meere end to til tre Dage. Han paastod, at Kronprindsens Utaalmodighed at have frie Hænder til at rykke ind i Holsteen kan ikke længe holdes tilbage nu, da Tropperne under hans og Greve Walmodens Comando daglig forøges.

Han igientog, at Løftet, det blotte Løfte om at ville frafalde den franske Allianz, som nu er os til ingen Nytte, og tiltræde Østerigs Allianz, som, efter hans Foregivende, alleene kan rive os ud af den overhængende Fare, samt at ville aftræde Trondhiems Stift ville strax tilveyebringe Vaabenstilstand paa Grændsen med Deres Mayestæts Tropper, da derimod imodsat Tilfælde de Forbundnes Tropper inden faa Dage ville bemestre sig Holsteen efter at have indesluttet Prindsen af Eckmühl i Hamborg. — Uden at have givet ham det ringeste Haab om, at Deres Mayestæt var sindet at indlade Dem paa disse Forslag, og mindst paa det om Aftrædelsen i Norge, fremstillede ieg for ham, som en Bemerkning, andre havde giort, at naar dette sidste Forslag endogsaa blev antaget, saa kom derfor Sverrig ikke i Besiddelse af den attraade Deel af Norge, som, naar endelig Haand blev lagt paa Forbunds Værket, Deres Mayestæt blot kunde erklære at have afstaaet, uden at derfor det var afgiort, at Indbyggerne ville adlyde det fremmede Scepter. Grev Bombelles yttrede derpaa, at det ville være Kron Prindsens Sag og ingen andens; han føyede endogsaa til, at dersom Indbyggerne ikke ville finde sig deri, saa var det destobedre. Jeg vedblev at forestille ham, at ieg ingen Udsigt havde til, at vi paa disse Vilkaar kunde blive eenige, men at det var falden andre ind, at Kron Prindsen vist ikke ville lade sig nøye med et blot Løfte, med hvis Opfyldelse det saae saa vidtløftigt ud, og at han derfor ville søge at forskaffe sig Sikkerhed for Opfyldelsen ved at bemestre sig en eller anden Punkt i Holsteen; men dette forkastede Greven aldeles, sigende, at ham intet saadant er lovet, men at derimod der er bestemt vedtaget, at Holsteens Grændse skal i alle Deele blive urort.

Dersom Rygterne ere grundede, som [ved] Postens Ankomst ere komne i Omløb, saa behøver de forbundne Tropper kun at giore en Dags Marsch

for at drive den franske Marskalk ind i Hamborg og for at giore det fornødent for de danske Tropper at søge til Rendsborg, hvorpaa Altonas Ødelæggelse er uafvændelig ligesom Hertugdømmernes inden føye Tiid, uden at nogen tilstrækkelig Magt haves, som kan beskiærme Jylland mod samme Skiebne. Hvad Virkning saadan Ulykke vil have paa Norge, hvor Fortvivlelsen allerede skal være bragt til det Yderste, behøves ikke at skildres.

Et Ord kan for det første sette en Dæmning for saa afgiørende Ulykker. — Ved at udtale det er endnu intet gaaet i Opfyldelse. Men holdes det endnu i nogle faa Dage tilbage, er der snart intet tilbage af det Danske Monarchie uden disse Øer, blottede for tilstrækkeligt Forsvar, om de angribes, og udsatte for at segne hen i Afmagt, om Angrebet udsettes. Fyen har desuden intet Forsvar, naar de Tropper, som nu sendes over lille Belt, oprives paa hin Side af samme.

En hver Nordmand vil indsee, at Deres Mayestæt kun har givet efter for Nødvendighedens store Lov. Indbyggerne ville under Prinds Christians Vejledning tage en Beslutning, som de dog alligevel maa komme til, naar al Hielp fra Systerlandet udebliver og Samquem med samme næsten bliver umuelig.

Indbyggerne i de tre tilbage blevne Stifter, som saa længe have været lykkelige under det Danske Scepter, ville tilvisse fremdeeles glæde sig ved at nyde denne Lykke. Trondhiemerne ville stedse hige efter at foreene sig igien med deres Brødre, og Omstændighederne kunne maaskee letteligen komme dem til Hielp. At de ville benytte dem, bør ikke tvivles om. I alle Tilfælde vil der gaae fleere Uger hen, inden det mundtlige Løfte vil blive at bekiendtgøre ved en offentlig Erklæring, efter at det tilbudte Vederlag er fundet antageligt. Tiid vindes, og det er meget vundet. Den visse Undergang af den egentlige Danske Stat afværges, og Norge faaer Lindring i sin Nod.

Fleere Stemmer, som heldede til den Meening, at den langt større Deel maa ræddes ved Opofring af den langt mindre, have bestemt min Meening derhen, at naar et Forsøg paa at undgaae at bringe det fordrede Offer ikke lykkes, Deres Mayestæt da hellere end at see det hele Monarkie gaa til Grunde maa gribe til det eeneste Rednings Middel, som der bliver tilovers.

Af Frankerig havde vi ingen Hielp at vente, om Kæyseren endogsaa havde holdt sig i Tydskland; thi Norges Skiebne blev stedse den samme, og et Angreb paa Siælland eller Fyen havde vi maattet sørge selv for at afværge.

Nu er Holland i Oprør, Italien angrebet, og inden for den sydlige Franske Grændse staaer Fienden. At Kæyseren ved Fredens Slutning skulle opoffre Deele af det egentlige Frankerig eller nogen Provinds udenfor samme, som ved Fred Slutning kunne erhverves eller beholdes for at rædde Dmark, er ikke antageligt, og skulle han ved sin Indflydelse kunne virke til Danmarks Bedste, saa maae sund Politik bestemme ham til at bidrage til en Stats Vedligeholdelse, som har l det det komme til det Yderste med sin Existenz, inden den har givet efter for den haarde Nødvendighed.

Østerig har ingen Forpligtelse paadraget sig til at tale Ordet for Danmark. Efter den Rulle, det har spillet, skyer samme vist ikke Bebreidelser,

som kun falde paa dem, der fra først af have undergravet den Danske Stats Sikkerhed. Det kan derfor ikke bestræbe sig for at faa den Danske Stat vedligeholdt af nogen anden Aarsag, end fordi samme finder det overensstemmende med sin egen, med Europas Interesse. Saadan en Bevægegrund er meere at regne paa end paa Traktater.

Jeg er derfor af den Meening, at, efter at have forsøgt paa at undgaa at nævne Tronhiems Aftrædelse, der, naar Underhandlingernes Afbrydelse ey anderledes kan forebygges, maa skrides til at afgive mundtlig Løfte derom med Forbeholdenhed, at Vederlaget er antageligt.

Den 5te December 1813. Allerunderdanigst

N. Rosenkrantz.

21.

5. December 1813. Frederik VI til Statsminister Ernst H. Schimmelmann.

(R. A. Breve fra Frederik VI til Schimmelmann.)

Min kiære Grev Schimmelmann.

Alt længe har jeg havt i Sinde at foretage en Forandring med Finantz Collegiet og Rentekammeret, og det saaledes, at Precidenten af Rentekammeret tillige skal være Finantzminister. Til den Ende agter jeg at entledige Dem fra Finantz Collegiet og tillige fra at være Commersminister, men ønsker særdeles at beholde Dem som Statsminister, dels fordi De er en gammel værdig Medarbeider og tro Ven af mig, dels for at nytte Deres siældne Sind og Finantz Indsigter.

Jeg skylder denne Forandring Sagerne, thi Finantzerne ere gaaede tilbage ved Tiidsomstændighederne, vist ikke ved Deres Skyld, men De kan ikke skaffe den Tillid i disse Sager, nu da Lofterne ikke have kundet være holte. Aldrig skal jeg glemme dette Offer, De har gjort for mig, De har reddet Staten derved, og har derved havt den siældne Høimodighed, hellere at opoffre sig end at lade Statens Finantzer falde.

Jeg skylder Dem Selv, at De maae fratræde dette Departement, først fordi Deres Alder tiltager, der er meget, som De bør besigtige og Ordne, som De nu ikke kan, og dette er dog fornødent, inden vi begge forlade Verden; denne Beroligelse bør De have, og jeg, som Deres Ven, bør skaffe Dem den. For det andet er den Mand, jeg har udseet til Deres Efterfølger, Oberdirecteur for Rigsbanken Moesting, en Mand, der er Deres Ven, og som De vist vil hjelpe i alt, hvori han maatte have Deres Raad og Veiledning fornøden.

Jeg beder Dem at være forvisset om min ubegrænsede Tilliid, men(!) hvilken jeg er Deres altiid

K. d. 6. Decem. 1813. meget hengivne

Frederik.

Til

Geheimestatsminister Grev Schimmelmann.

22—27. Betænkninger til og efter det andet Statsraadsmøde den 6. December 1813.

22.

Betænkning fra Geheimestatsminister Frederik Moltke 6. December 1813.[1]

Allerunderdanigst Betænkning.

Jeg troer at opfylde Deres Majestæts allerhøjeste Villie og min undersaatlige Pligt, ved, i Forbindelse med min allerunderdanigst indgivne Betænkning angaaende de af den Østerrigske Regiering giorte Forslag, endvidere i dybeste Underdanighed at nedlægge følgende.

Enhver af Deres Majestæts troe Undersaater — enhver dansk og norsk Mand maa føle retfærdig Harme i trofast Bryst ved det nedværdigende Forslag, som bliver paa ny, men med Modification giort Dannemarks Regent. En af Deres Majestæts vigtigste Provinser skal — uden foregaaende Kamp — uden anden antagelig Grund end den, som Konvenienzen(?) tilbyder, overdrages til Dannemarks bitreste Fiende. Den første Tanke, som opstaaer, det første Ønske, som hver god Statsborger gior, er naturligvis det at ofre Liv og Blod for den beste Konge og hellere falde i Kamp i Fædrenelandet end see de Vilkaar antagne, som fornærme den nationale Værdighed og saare Dannemarks Ære. Besielt af disse Følelser, har jeg vovet at yttre min allerunderdanigste Formeening, hvortil jeg ogsaa her holder mig, thi kunde man antage, at Statens Kræfter stod i Forhold til den Kamp, den nu er udsat for, var der Sandsynlighed for, at man med væbnet Magt og grundet Haab om Fremgang kunde gaae Fienden i møde, som truer med Ødelæggelse, saa burdte man overlade sig den mægtige Følelse, som griber os ved Tanken om den tilføjede Fornærmelse, men nu, da det gielder om intet mindre end om Statens Existenz, bør man vel vogte sig for ikke at betragte Sagen ensidigen, ikke skrækkes ved Tanken om et enkelt Offer, hvorved det hele kunde reddes, ikke see ene paa Øieblikket, men paa den store Fremtids Skiebne; man bør uden Tvil søge at kunne grunde sit Haab paa saadanne Forventninger, som den sunde Politik maatte synes at retferdiggiore. Det være mig allernaadigst tilladt nærmere at forklare mig. I Sverrigs Bestyrer Kronprinzen har Dannemark sin største — maaske sin vigtigste Fiende. Saaledes har han vist sig paa den umiskendeligste Maade. I Kronprinzen fandt Sverrig det bequemste Redskab til at tilfreds stille sit national Had, udvide sine Grændser, erstatte sit lidte Tab og forstorre dens Magt. Prinzen har viist sig kuns alt for villig dertil. Offentligen har han jo erklæret at ville i Norden skabe et Scandinavisk Rige, grundfestet paa Dannemarks Ruiner. Rusland, som kuns havde Finlands uforstyrrede Besiddelse for Øinene, og Engelland, som i Forening med dette

[1] Sml. Historisk Tidsskrift 4. Række 2. Bd. S. 59 flg.

Rige attraaede intet saa ivrigen end at svække Frankrigs Magt og undergrave dens Indflydelse i Tyskland, begge vare glade at kunne benytte den ærgierriges udbasunede Talenter, — de opflammede hans Ærgierrighed, lovede ham alt, indvilgede de uretfærdigste Vilkaar og underskreve den Tractat, som, naar Retfærdighedens og Sandheds Stemmer engang kunne blive hørte for Lidenskabernes vilde Skrig, vil nævnes med Skiendsel i Aarbøgerne. Begge Magter troe nu til Dels ved ham at have opnaaet deres Øiemed; nu kan ingen af dem have nogen politisk Grund til at gaae videre end netop at opfylde de med Kronprinzen indgaaede Forpligtelser paa en ham tilfredsstillende Maade. Er det rimeligt, at Engellands og Ruslands Regieringer skulde vilde understøtte hans overdrevne Paastand, opfylde hans, for dem selv fordervelige Ærgierrighed? Skulde de finde det overensstemmende med deres Landes Interesse, ved at tilintetgiøre Dannemark, at bringe Sverrig til en betydelig Højde og dens Magt forøget med Norges Besiddelse? Det er vel tilladt herom at tvile og paa denne Setning at grunde den Formodning, at de Forslag, som disse Magter under nu værende Conjuncturer maatte giøre Deres Majestæt, ere virkeligen meente, i samme Forhold som de ere overensstemmende med deres Interesse; Jeg tror ikke, at de nu længer handler troeløse, for de synes ikke længer at vinde ved at være det. Man burde maaske saa meget mere forvisse sig herom, da Østerrigs Regiering, som, saa vidt mig er bekiendt, stedse har yttret venskabeligt Sindelaug mod Deres Majestæt og misbilliget Sverrigs Fordringer, nu yttrer Deeltagelse i Dannemarks Skiebne og viser sig saare villig til at bidrage til den danske Stats Opretholdelse. Det er paa disse Grunde, jeg vover at tilraade en Forandring i Dannemarks politiske System og at gaae fra Alliancen med Frankrig til den med de coaliserede Magter. Intet vilde vel være mere stridende mod Kronprinzens Planer — intet heldigere tilintetgiøre hans vidtudstrakte ærgierrige Hensigter i Norden. Thi hvad ønsker han vel mere, end at Dannemark troeligen vedblev Forbundet med Frankrig, som nu og i det mindste i lang Tid vil være ud af Stand til at hielpe sin allierte? Hvad seer han vel hellere, end at Dannemarks Kraft svækkes ved denne Alliance, og at den berøves Handlens og Skibsfartens vigtige Fordele? Hvad frygter han vel mere for, end at Dannemark skulde nærme sig Engelland, og maaskee igien tilbagevinde de Fordele, som Sverrig ene høster? Der kan vel derfor intet være ham mere magtpaaliggende end at see os saa længe som mueligt bortfiernede fra de Magter, som kunne bidrage til, at vi samlede igien Kræfter til at byde Naboe Magten Spidsen. Jeg formaar ikke at indsee, at der var Anledning til at bebreide den danske Regiering enten Ubestemthed eller Troløshed, naar den forandrede System. Et hvert Forbunds væsentlige Betingelse er Statens Vel, som ved samme skal befordres, enten den nu indskrænker sig til Sikkerheds Haandhævelse eller udstrækker sig [til] Handlens eller andre væsentlige Fordele. Naar Staten ikke allene ved Forbundet berøves disse Fordele, men endogsaa trues med Opløsning og Undergang som en Følge af denne politiske Forbindelse, da ophøre vist nok ogsaa alle de Forpligtelser, som Alliancen maatte paalægge. Dette er Tilfældet

med Frankrigs. Vi kan ikke ved samme beskyttes mod Overmagten, som truer vore Grændser. Om man endogsaa kunde formode, at Frankrig vandt i sin Tid igien Kraft til at modstaa de Fiender, som nu overvælder ham, saa vilde det dog være ligesaa unyttigt for dens Behersker som farligt for Dannemark at udsættes for en ødelæggende Kamp. Det synes mig ogsaa høist rimeligt, at Keiseren selv, langt fra at misbillige dette Skridt eller finde i samme Troloshed, vilde meget mere ansee samme for det, den er — nemlig Omstændighedernes uafværgelige Virkning og en Beslutning, der var grundet i Deres Majestæts Kierlighed til sine Undersaatter og landsfaderlig Omsorg for dem. Under den Forudsætning, at Deres Majestæt tog samme, vilde det uden Tvil være et vigtigt Formaal for Negotiationerne 1) at forskaffe Prinz Ekmuhl ubehindret Tilbagemarch med sine Troupper, 2) at erholde Østerrigs Garantie for, at Holstens Grændser, naar Ekmuhl forlod dem, var sikre for Sverrigs Angreb, og 3) at Vaabenstilstand strax maatte finde Sted. Ligesom jeg nu er af den allerunderdanigste Formeening, at Omstændighederne paa den mest bydende Maade tilskynde at forlade den franske Alliance, saa skulde jeg endvidere troe, at Faren for Staten er stegen og dagligen voxer til den Høide, at naar endogsaa Trondhiems Overdragelse skulde blive en ufravigelig Betingelse, saa maatte man hellere indgaae dette dybt saarende Vilkaar end at lade Staten synke; og denne min allerunderdanigste Formeening grunder jeg paa følgende. Forkastes dette Forslag, saa vil Kronprindsen af Sverrig i dette Afslag finde Grund til, og ile med, at giøre sine Fordringer i deres hele Omfang, efter Åbo Traetaten, giældende, — han vil endmere forbittre de coaliserte Magter mod Dannemark — opflamme dem imod os og sætte dem ud af Stand til at handle til vor Fordeel, om de endogsaa vare dertil tilbøielige, hvorimod, naar denne Betingelse opfyldes, da opfordres de at sætte Grændser for Kronprinzens ærgierrige Planer og give Dannemark Garantie for det øvrige Norge. Ved Forbindelsen med Engelland, som Sverrig altid ængstligen vil søge at afværge, levnes Dannemark Haab om at tilbagevinde den tabte Provinz — et Haab, som maatte forsvinde, naar Dannemark var allerede svækket i sin Grundvold. Tronhiems Overdragelse vil desuden aldrig ansees for fiendtlig fra Dannemarks Side, og Deres Majestæts troe Normænd, som have erholdt saa mange usvigelige Prøver paa Deres Majestæts utrættelige Omsorg for dem, vilde sikkerligen i denne Deres Beslutning see den sørgelige, men uafværgelige Virkning af en ødelæggende Krig og den for Øieblikket seierrige Uretfærdighed, som Deres Majestæt, de største Anstrængelser uagtet, ikke har kunnet forebygge. Desuden vilde Overdragelsen dog ikke hindre, at Fienden selv maatte søge at sætte sig i Besiddelse af Provinzen, som han ikke uden efter blodig Kamp vil erholde. Imidlertid skulde jeg ansee det for saare vigtigt, at man søgte at forebygge, at man ikke forlangte for denne saaledes overdragne Provinz nogen videre Garantie eller Sikkerhed, hvorved nye Ulykker til Landets Ødelæggelse vilde fremstaae.

Endeligen kan jeg ikke tilbageholde den Frygt, at Østerrig næppe vilde antage Forslaget, at Negotiationerne skulde saaledes indledes, at Grev Bernstorf

fik Befaling at begive sig til Frankfurt og der efter en uden Tvil meget udvidet Fuldmagt indgaae eller forkaste de Propositioner, som de coaliserte Magter maatte giøre. Dette vil medtage en Tid og forvolde en Udsættelse, som næppe vil stemme med de krigsførende Magters Hensigter, og som disse vilde meget mere ansee som en Udvei, man havde foreslaaet for at vinde Tid og oppebie forandrede Konjuncturer. Øieblikket udkræver uden Tvil en hastig og kraftfuld Beslutning, og jeg skulde derfor være af den allerunderdanigste Formeening, at man uforbeholden meddelte det Østerrigske Gesandtskab Deres Majestæts Hensigter, at man yttrede Tillid til deres Regiering og stolede paa deres venskabelige Sindelaug.

Dette er Synspuncter, fra hvilken jeg anseer dette for Fædrenelandet saa yderst vigtige Anliggende, og min derpaa grundede Formeening underkaster jeg i dybeste Underdanighed Deres Majestæts Viisdom og allerhoiste Bedømmelse.

Khn. den 6te Dec. 1813. Allerunderdanigst
Moltke.

23.

Betænkning fra Grev Joakim Godske Moltke[1]
6. December 1813.

Fienderne, imod 40000 Mand, have begyndt at trænge ind i Holsteen, og kand lettelig derfra gaae videre til Slesvig og Jylland formedelst deres overlegne Antall, mod hvilken vor magt, den militaire Modstand af 8000 Mand fra dansk Side alleene, ikke vil være tilstrækkelig, da de Franske opgive Holsteens Beskyttelse, for med deres heele Styrke, 12000 Mand, at kunde dække Hamborg. Dette synes saa meget mindre mulig, som det danske Auxiliair Corps udi nogle Maaneder ei have faaet de Penge, som de Franske havde tilstaaet. Endnu vanskeligere giøres Holsteens Forsvar ved den nu værende uheldige Stemning i Holsteen og tillige derved, at Soldaterne foruden Penge skulde ogsaa lide Mangel paa adskillige Munderingsstykker.

Norges Tilstand skal være i hoi Grad beklagelig; atter ere 13 Skibe ladte med Kornvahre til Norge tagne af Fienden, og dette Land ønsker en Fred som sit eeneste Rednings Middel.

Danmark er ved de af Krigen flydende Trængsler og Byrder saa stærkt medtaget, at det ikke længere kand udholde at bære dem.

Financernes Tilstand er saa ulykkelig, at neppe uagtet alle de Paalæg, der ere anordnede, dette Aars Udgifter kand bestrides, langt mindre de uhyre Summer tilveiebringes, som Armeens Underholdning og Norges Proviantering vil udfordre, dersom Krigen i næste Aar skal vedvare. Alleene Freden kand standse disse Ulykker.

Da nu saa mange bedrøvelige Omstændigheder sammenstode for at

[1] Den 7de December udnævnt til Geheimestatsminister.

nedtrykke og overvælde Staten, bliver det en smertelig Nødvendighed at nytte Keiseren af Østerrigs Ønske for den Danske Stats Varighed, som Greverne af Metternich og Bombelles have tilkiendegivet.

Det indstilles derfore allerunderdanigst til Deres Majestæts allerhøjeste Bestemmelse, at der søges ved Greve Bombelles at erholde den tilbudne Vaabenstilstand, som General Walmoden er bemyndiget til at indgaae, for siden ved kloge Underhandlinger, som kunde understøttes ved et Brev fra Deres Majestæt til Kejseren af Østerrig, at vinde en Fred paa Vilkaar, der kunde forebygge de Danske Staters Opløsning.

Kiøbenhavn den 6. December 1813. Allerunderdanigst
J. G. Moltke.

24.

Betænkning fra Finansminister Grev E. H. Schimmelmann[1] 6. December 1813.

Deres Majestæt vilde allernaadigst tillade, at jeg endnu engang i dybeste Ærefrygt foredrager min Meening og mine Syns-Puncter i det vigtige Anliggende, som i Dag skal tages i Overvejelse. —

Jeg synes, at Grev Pombels Sendelse i Statens nu værende Stilling i et hvert Tilfælde maa ansees som en gunstig Begivenhed, som Forsynets Vink.

Danmark var fra alle Sider omringet af mægtige og sejerrige Fiender. — Det var adskilt fra sin eneste Bundsforvandt. — Det stod ængstet i sit indere og forladt af hver udvortes Stytte, alene.

Det havde neppe et Middel tilovers til at giøre sine overlegne Fiender Forslag, der paa nye kunde afvises med Stolthed.

Kampen mod dem var farlig og ulige. I denne Danmarks Stilling fatter Kejseren af Østerrige den Beslutning at giøre Deres Majestæt Propositioner, for, saa meget det efter hans Forhold til de mod Frankrige coaliserede Magter kan afhænge af ham, at afværge fra det danske Monarchie de Farer, der truer det med Tilintetgiørelse. — Kejseren gior dette Skridt, hvilket neppe var at vente, i Forstaaelse med Engelands Ambassade ved sit Hoff, der af sin Regiering maa være authoriseret dertil. — Jeg formaaer ikke at tænke mig nogen Bevæggrund for det østerrigske cabinet til i det Anliggende at overtage en tvetydig Rolle, og lige saa lidet for England til i Fællesskab at virke til saadan en Plan. — Ingen af de med Sverrig coaliserede Magter har nu en politisk Interesse at understøtte dets uretfærdige Fordringer paa Norge eller en Deel af samme. Østerrige, som er tiltraadt Forbundet mod Danmark, kan ikke have en slig Interesse. — Da Krigen ifiør udbrød imellem Rusland og Frankrig, syntes det sidstes Magt næsten uimodstaaelig; hver Bistand imod samme var af stor Vægt; da Lejligheden viste sig til at vinde og kiøbe en

[1] Blev 7de December afskediget som Finans- og Kommerceminister.

slig Bistand af Sverrig og Prindsen af Pontecorvo, blev Danmark givet ham til Priis. Men nu har meget hojligen og i en Grad forandret sig, som aldrig kunde haabes. Frankrig, dengang nær ved det sidste Trin af uomstødelig Storhed og Fastlandsherredømme, maa nu selv forsvare de egne saa langt overskredne Grændser. Nu er det ikke mere paafaldende, at man erindrer sig den svenske Cron-Prindses oprindelige Stilling, om man endnu skaaner den forige franske Mareschal, hvis Fremgangs-Maade opvækker Skindsyge og hvis Pretensioner vise sig uvane. Det glorige danske Dynasties ærværdige Ælde, hvormed næsten ingen anden Stats Alder kan sammenlignes, vil tillige ihukommes. Det er naturligt, at i særdeleshed Østerige, hvis man beskjæftiger sig med igien at indføre det forige Europas Ligevægt, ogsaa af denne Grund og af Tilbøjelighed, der kan have sin Kilde i en lang Alliance med Danmark og i Venskab og Agtelse for Deres Majestæt, er betænkt paa det danske Monarchies Opretholdelse. Til Englands og Ruslands sande Interesse maa denne Opretholdelse svare. Grev Metternig, hvis Anseelse og Indflydelse nu ere saa store, kan sætte sin Berømmelse og Ære deri.

For at kunne giøre den tilbudne Mediation muelig har Østerige med Hensyn til de Forpligtelser, der endnu binde England og Rusland, maattet foreslaae de giorte Betingelser. Uden Tvivel skeer det imod dets Villie. Man er berettiget til at troe, at det vil giøre alt, for at Følgerne deraf bliver mindre trykkende og skadelige.

I deres Opfyldelse kan det politisk tage ikke nogen anden Deel end ikkun for saa vidt, at dets Forhold til de allierte derved ikke compromitteres. I Statens nærværende Stilling maa man efter min Mening ansee det for en gunstig Omstændighed, at Østerige forbinder den tvungne Betingelse, som det har seet sig nød til at give, med et Tilbud af Flaadens og de vestind. Coloniers Restitution.

Sluttes Freden med England ikke nu og ikke, forinden Fienden er trængt ind i Landet og har bemægtiget sig af et Pant for sine Fordringers Opfyldelse, saa formaaer jeg ikke at øine en saadan Forandring i Tingenes Gang, der kunde blive et motif for England til Flaadens og coloniernes Restitution.

Anseer jeg Sund Toldens Vedligeholdelse som en Følge heraf, giør Monarchiet herved i Ulykken et stort Skridt til at styrke sig til den Tids Punct, hvori det atter kan giøre sin Ret gjældende.

Desforuden tilbyder man Erstatning for Trondhiem. Tilbuddet er ubestemt og vaklende. Det har dog imidlertid den Fordeel, at den aabner en Vej til fremtidig Underhandling. Betingelsen af Flaadens Restitution kan paa mangfoldig Maade fortolkes i England, naar den ikkun indeholdes i almindelige Udtryk.

Det er ikke mere mueligt at restituere en Deel af de tagne Skibe, de er ikke mere til; anderes Tilstand giøre det ikke ønskeligt at erholde den tilbage, — hvad der skal forstaaes ved Flaadens Restitution, blev altsaa en Gienstand for fremtidig Underhandling.

Men er disse forste Erstatning Vilkaar ubestemte, saa er Betingelsen af Trondhj: Afstaaelse det ligeledes. Da det ikke afgiøres, hvorledes og naar det skal overleveres, saa kan af denne Ubestemthed dog ogsaa drages Fordeel i Conjuncturerne, der kunne indtræffe. Ved den Ulykke, der skal bæres, finder jeg det endvidere en meget gunstig Omstændighed, at Dmrk: ikke længere har at underhandle med Sverrig og under dets Indflydelse. Men jeg tør allerund. yttre, at alle foreliggende Fordeele efter min Indsigt ikke vilde kunne benyttes i deres hele Omfang, dersom man ikke viste Østerige fuldkommen Tillid, eller dersom denne i det mindste ikke har Udseende af at være uindskrænket. — At giore, saa at sige, Vor Sag til Østerigs; at opvække deres Æresfoleise, der have foranlediget disse Syns-Puncter; at styrke det venskabelige Sindelav med Deres Majest: synes mig at maatte være Hoved Bestræbelsen, hvorved Offeret, hvis det besluttes, mueligen tillige kan forbindes med, hvad i Landets Stilling maa ansees som Fordeele. — I Fald disse Syns-Puncter fortiene Opmærksomhed, saa maa jeg endnu allerund: berøre folgende.

Man maa vove i dette store Anliggende; det synes uundgaaeligt at sætte sig udover ufuldkomne Former. Kan ikke det, som constituerer Hoved Sagen, ansees som afgiort, saa maa en intremediaire Tilstand indtræde, der yderst vanskelig baade med Hensyn til indvortes og udvortes Forhold vil være at bære, og hvori hver Beslutning, der tages, er uadskillelig fra Tvivl, uden at dens Følger kunne beregnes.

I Henhold til disse Bemærkninger og til de øvrige, denne Gienstands Overvejelse vedkommende, fra andre Sider anforte Betragtninger kan jeg ikke andet end allerund: raade Deres Kongelige Majestæt, at Østeriges mediation antages i alle dens Folger og under den bedst muelige Form, hvis Bestemmelse jeg maa overlade til mere provede Indsigter. De Farer, der truer Statens udvortes Stilling, er allerede tilstrækkelig berorte. De indre ere ikke mindre store; blandt disse er den financielle en af de vigtigere; Jeg maa i den Henseende allerund: tilfoje, at de ordinaire Indtægter dagligen formindskes, at extra Resourcer langsomt bliver disponible, og at Stats Cassens Forlegenhed næsten er steget til det hojeste — jeg kan ikke beregne de Folger af et svundet Haab om en bedre Tilstand; frygtelig ville de i Øieblikket selv vise sig.

Jeg maa tilstaae, at jeg ikke formaaer at indsee, hvorpaa Penge-Velstand, credit og Muekigheden af frivillige og tvungne Laan og nye Indtægter kunde støttes, naar Grundvoldene af alt, hvor paa Financer bygges, selv bæve og styrte sammen.

Udsatte man derimod ikke længe at befæste disse Grundvolde, som endnu er til, saa viste sig endnu mange brugelige Midler og Udveje.

Kiobenh. den 6. Decbr. 1813.

Allerunderdaningst
E. H. Schimmelmann

25.

Betænkning fra Geheimekonferensraad Ove Malling 8. December 1813.

Allerunderdanigst skriftlig Gientagelse
af
de Bemærkninger og den Meeningsyttring, som Undertegnede vovede at fremstille i den extraordinaire Forsamling d. 6. Dec. d. A., efter allerhøieste Befaling afgiven.

Under foregaaende Deliberation og i min skriftligen indgivne allerunderdanigste Betænkning af 4. d. M: har jeg efter det, som da var blevet mig bekiendt om Tingenes Stilling, anseet saavel Tronhiems Stifts Afstaaelse til Sverrig som Fratrædelsen fra Alliancen med Frankrig, naar dermed skulde være forbundet strax at vende Vaaben mod dette Rige, for høist betænkelig og allerunderdanigst henstillet: om man ikke kunde indskrænke sig til blot Fratrædelse fra den franske Allianee og forbeholde Neutralitet, og til at give i Øvrigt den hidsendte østerrigske Negociateur, i det mindste saalænge hans Andragender endnu kun vare mundtlige, almindelig Forsikring om at ville, med særdeles Agtelse for det Vienske Hofs Mediation, gaae ind i nærmere formelig Negociation om fleere Foreeninger, som kunne være værdige og fra alle Sider antagelige, imidlertid Vaabenstilstand paa Grændserne.

Men da af det, som i Forsamlingen d. 6. d. M: nærmere og omstændeligere af Ministeren for de udenlandske Sager foredroges og ellers oplystes, er erfaret:

at den østerrigske Negociateur i Foreening med det vienske Hofs herværende Minister paatrænge om meer positive Forsikringer,

at Vaabenstilstand ellers ikke kan ventes,

at Frankrig, langt fra ikke har opfyldt sine tractatmæssige Forpligtelser, enten i Henseende til Antal af franske Tropper til Grændsens Forsvar, eller væbnede Krigsfartøier paa Elven, eller Sold til de danske auxiliair-Tropper, eller i anden Maade,

at Prindsen af Ekmühl har trukket og trækker sine Tropper til Hamborg og er kun omtrent 12000 Mand stærk,

at det danske Corps ved Grænsen er kun circa 8000 Mand,

at Kronprindsen af Sverrig, som i Foreening med General Walmodens Corps skal være i det mindste 40000 à 50000 Mand stærk, nærmer sig meer og meer til Grændsen,

at Kossakker fra disse Corps allereede have viist [sig] paa holsteensk Grund,

at Holland er i fuld Opstand, og at i Italien, som lokkes, trues og loves Hielp fra Engellænderne, ulmer det til Udbrud,

at den engelsk-spanske Armee har fremtrængt indtil ind paa fransk Grund,

at nyeligen en Deel Kornskibe, udgangne fra Jylland for at søge Norge, ere opbragte af Fienden, der blokkerer mod saadan Korn-Overforsel endnu strængere end forhen,

at dersom Hertugdømmerne og Jylland oversvømmes af den mod Grændsen sig nærmende overlegne Magt, vil Korn derfra til Norge saa meget mindre kunne udgaae, og dette Rige da, ved et nyt og værre Hungers Aar end det sidste, bringes til Fortvivlelse,

saa have disse sammentængende Omstændigheder og den overhængende Fare, som deri fremviser sig, foranlediget flere af de Mænd, som Deres Majestæt allernaadigst har kaldet til Deliberationerne, til at gaae over til den Meening, at det var raadeligst i et Øjeblik som dette at nærme sig meer til det Vienske Hofs, som det synes, mod Danmark velsindede Forslage, for at see Faren strax, om muligt, standset, og dernæst at vente af Tid og Omstændigheder og een saa formaaende Magts Mellemkomst et heldigere endeligt Udfald end det, der ellers nu kunde formodes, naar Fienden maatte indtrænge i Holsteen og derfra gaae videre.

Denne Meening har ogsaa jeg, alle foranførte Omstændigheder overvejede, ikke kunnet undslaae mig for, nu at tiltræde saaledes,

1. at naar, ved den nu i Gang værende Negociation, Vaabenstilstand strax kan sluttes, og derefter umiddelbarligen frie Handel og Skibsfart imellem Danmark, Norge og Hertugdømmerne aabnes, samt de øvrige Fordele, som ved Forbindelsen med de Allierede Magter, i sær med Engelænderne, ere muelige og giensidigen billige, kunne erholdes, da vilde Fratrædelsen fra Forbundet med Frankrig og Overgang til Forbund med de allierede Magter nu være ligesaa tilraadeligt som, efter de forandrede Omstændigheder, hos Frankrig selv undskyldeligt, dog at paa alle muelige Maader maatte undgaaes, at de danske Tropper sættes i Nødvendighed til strax at handle fiendtligt imod det Ekmühlske Corps, med hvilket det nu er forbundet; og at de ei heller nogensinde kom i Nødvendighed til at staae under Over Commando af Kronprindsen af Sverrig, som efter sin Interesse og sine Hensigter mod Danmark intet hellere kunde ønske end at see dem ødelagte,
2. at naar det til forbemeldte Øjemeed, og for at fremme det ønskede Fredsværk, maatte være uomgiængeligen nødvendigt, at den danske Stat maatte giøre en Opoffrelse, da maatte dog, saalænge og saa meget som mueligt, holdes tilbage med navnligen at bestemme Trondhiems Stift, og Opmærksomheden langt hellere ledes hen til nogen anden Deel af Staten, saasom de vestindiske Øer eller Besiddelserne i Ostindien, de nordlige Øer, Bornholm, ja selv Hertugdømmet Holsteen, alle, hver for sig, mindre vigtige, mindre integrerende, men meer usikre Besiddelser end Tronhiems Stift.

Vel kunde der maaske være Glimt af Haab til, at naar endog Forsikring var givet om, at Tronhiems Stift skulde ved Fraskrivelse af Deres Majestæts Ret vorde afstaaet imod fuldkommen antagelig og betryggende Vederlag, der da ved nærmere Omhandlinger i Henseende til Vederlaget, kunde bevirkes, at Forsikringen under forandrede Omstændigheder, saaleedes som forhen er skeet, kunde tages tilbage. Ogsaa er det uafgjort, hvorvidt Nordmændene i Tronhiems Stift vilde godvilligen underkaste sig svensk Herredomme. Men blot at det blev bekiendt i Norge, at Paastanden om Afstaaelsen var indvilget, kunde letteligen der give en Sensation, hvis Følger ikke kunne beregnes, med mindre det gjordes Nordmændene klart, og deres Selvfølelse tillod dem at fatte, at Offeret var tilstaaet for at redde hele Norge for uudeblivelig Hungers Nød. —

Saaleedes mit mundtlige Foredrag her, efter Befaling, skriftligen igientaget.

Allerunderdanigst

Kiobenhavn d. 8. Dec. 1813. Malling.

26.

Betænkning fra Geheimestatsminister J. S. Møsting[1] 8. December 1813.

Fra Finants-Minister Møsting.

Allerunderdanigst Betænkning.

Deres Kongelige Majestæt har, ved Allerhøjeste Rescript af 7. denne Maaned, Allernaadigst befalet mig, skrivtlig allerunderdanigst at indsende, hvad jeg i den, efter Allerhøjeste Befaling, den 6. denne Maaned holdte Forsamling mundtlig har tilføjet min forhen allerunderdanigst indleverede skrivtlige Betænkning over de af den Kayserlige Østrigske Kammerherre Grev Bombelles overbragte Freds Forslag.

Min over denne Sag yttrede allerunderdanigste Formeening, at det ikke var tilraadeligt at indlede en Negociation med Grev Bombelles og Grev Lytzow, var bygget paa den Forventning, at det Kejserlige Franske Corps under Prindsen af Eckmuhls Commando vilde i Foreening med Deres Kongelige Majestæts Tropper forsvare den Holsteenske Grændse. Jeg ansaa derfor det Kayserlige Franske Corps Styrke for saa betydelig, at begge Corps kunde foreenede giøre en virksom Modstand til Grændsens Forsvar.

Under disse Forudsætninger forekom det mig i alle Henseende meget betænkeligt at forlade den Franske Alliance, forend man havde Vished om billige Freds Betingelser fra de allierede Magters Side, og denne Vished kunde man ikke have ved at negocere med Grev Bombelles og Grev Lytzow, saalænge de ikke vare forsynede med de dertil fornødne Fuldmagter. Men

[1] 7de December udnævnt til Finansminister, Præsident i Rentekammeret m. m.

siden min fremførte skrivtlige allerunderdanigste Betænknings Indlevering har Sagens Omstændigheder aldeles forandret sig.

Prindsen af Eckmuhl har erklæret, at han ikke kunde medvirke til den Holsteenske Grændses Forsvar, som han gandske maatte overlade Hans Durchlaugtighed General, Prinds Friderick af Hessen. Ved denne Erklæring er det første og væsentligste Skridt til den Franske Alliances Ophævelse skeedt fra Fransk Side.

Det er nu ikke Deres Majestæt, der forlader denne Alliance, men det er den Franske Marskall Prindsen af Eckmuhl, der er fratraadt samme i det første Tilfælde, hvor denne Alliance kunde være til Fordeel for Deres Kongelige Majestæt. Ved denne Erklæring falder alle Betænkeligheder, fra denne Side betragtet, bort, og hele Europa vil og maa erkiende Forandringen i Deres Majestæts politiske System for aftvungen og retfærdig.

Efter den anførte Erklæring bortfalder ogsaa de Betænkeligheder, det efter min forhen yttrede allerunderdanigste Formeening vilde have at indlade sig i Negociation med Mænd, der ikke ere forsynede med de dertil fornødne Fuldmagter.

Det ved Grændsen staaende Kongelig Danske Armé Corps er langt fra ikke stærk nok for allene at kunde modstaae den anrykkende meget overlegne Fiende.

Deres Majestæts Tropper ville vist, besiælede af tro Hengivenhed for Konge og Fædreneland, fægte med Tapperhed og Mod, men Overmagten er for stor, for at kunde vente Kampens hældige Udfald. Under disse Omstændigheder kan der blot vindes, men i ingen Henseende tabes ved at indlade sig med Grev Bombelles og Grev Lytzow. Kan Fiendens Indmarsch eller Standsning derved bevirkes, saa er meget vundet. Uden strax at indlede en Negociation kan dette ikke ventes. De allierede Tropper vil da oversvømme og ødelægge begge Hertugdømmene og Nørre Jylland og derved giøre en heldigen Freds Negociation meget vanskeligen.

Den fiendtlige Invasion vil, om den endog ikkun varer en kort Tid, giøre Kongeriget Norges Forsyning, under en paafølgende Fred, meget vanskelig. Thi om Hertugdømmerne og Nørre-Jylland udplyndredes af Fienden, saa vil i disse Provindser ingen Korn Forraad haves, som kunde opsendes til Norge.

Paa Grund af det allerunderdanigst anførte kan jeg ikke andet end allerunderdanigst tilraade at antage den af Grev Bombelles og Grev Lytzow foreslaaede Basis til Freds Negociationen og derved at bevirke en øjebliklig Vaabenstilstand.

Jeg nærer derfor det Haab, at det under de fortsatte Underhandlinger vil lykkes Deres Kongelige Majestæts Befuldmægtigede at afvende den nu giorte Paastand paa Stiftet Tronthiems Afstaaelse til Sverrig, der ikke engang synes at kunde bestaae med de øvrige allierede Magters Fordeel.

Kiøbenhavn den 8. December 1813.

Allerunderdanigst
J. S. Mosting.

27.

Betænkning fra Geheimekonferensraad R. Sehested[1]
9. December 1813.

Allernaadigste Konge.

Til allerunderdanigst Efterlevelse af Deres Kongelige Majestæts allerhøieste Befaling i Reskript af 7de d. M. skrivtligen at indsende, hvad jeg mundtligen har tilføiet min under 4de d. M. allerunderdanigst meddeelte skrivtlige Betænkning over det af det Keiserlige Østerrigske Kabinet frembragte Forslag til Fredens Gienoprettelse mellem Deres Majestæt paa den eene og Keiseren af Rusland, Kongen af Preussen og den Engelske Regiering paa den anden Side, skulde jeg herved for Deres Majestæts Trone allerunderdanigst andrage følgende.

Imod den af Forslagets Punkterne straxen at aftræde Tronhiems Stift til Sverrig har jeg i min allerunderdanigste Betænkning af 4de dennes bestemt erklæret mig. — Foruden de i samme anførte Grunde var ogsaa Overdragelses Maaden af denne Provints, dersom Deres Majestæt skulde finde Dem foranlediget til at giøre dette Offer, mig uforklarlig; det forekom mig, at ved enhver Afstaaelse af en Eiendom, den være hvilkensomhelst den vil, maae det afstaaede kunne tages i Besiddelse; da den Svenske Regiering nu ikke med Vaabnenes Magt har bemægtiget sig Tronhiems Stift, saa troede jeg, at Deres Majestæt i Cessions Tilfælde maatte ansees pligtig til at overlevere denne Deel af Staten til den Svenske Krone, og naar nu Deres troe og hengivne Undersaatter i Tronhiems Stift ikke frivilligen vilde overgive sig, som de efter den Kiendskab, jeg har om denne Deel af mit Fødeland, under ingen Omstændigheder vilde indvilge, kiendte jeg intet andet Middel, end at Deres Majestæt ved Hielp af Deres Tropper tvang Indbyggerne til at underkaste sig et fremmed og forhadt Aag, hvorved det skrækkeligste af alle Onder, Tvedragtsaanden og Borgerkrigens Rædsler, vilde udbryde.

Denne Tanke, Allernaadigste Konge, var mig for oprørende til, at jeg ved at berøre denne Streng vilde saare Deres Majestæts saa dybt følende Hierte, og dette er Grunden, hvorfor jeg i min først nedlagte allerunderdanigste Betænkning har forbigaaet at omtale denne Materie; men da jeg i den under 6te d. M. af Deres Majestæt allernaadigst sammenkaldte Forsamling af nogle af Deres troe Mænd erfarede, at den Keiserlige Østerrigske Gesandt havde paa Geheime Statsminister Rosenkrantz's Forespørgsel, hvorledes Cessionen skulde finde Sted, svaret, at dette blev den Svenske Kronprindses Sag, saa troede jeg at burde forandre min allerunderdanigste Formeening derhen, at det vilde være mindre betænkeligt, om Deres Majestæt gav efter for Coalitionens Fordring paa at afgive Tronhiems Stift, naar intet andet

[1] Den 7de December udnævnt til Præsident i Økonomi- og Kommercekollegiet.

Middei var tilovers for at redde Staten fra den overhængende Fare. — Denne Deres Majestæt saaledes aftvungne Afstaaelse vilde altsaa kun være et tomt Lovte, da jeg holder mig overbevist om, at Sverrig med egen Kraft vanskeligen skulde kunne undertvinge de kiække Indbyggere af Tronhiems Stift, til hvilke Adgangen er saa vanskelig, og som paa mange Maader vilde finde Hielp og Understottelse hos deres sydligere Brodre.

Over den anden Deel af det fra Østerrigs Siide frembragte Forslag om at tiltræde Coalitionen imod Frankrig har jeg i min forhen allerunderdanigst indgivne Betænkning været af den Formeening, at Statsklogskab fordrede at give efter for dette Forlangende, naar det ellers nogenledes kunne bestaae med Moralitetens Grundsætninger, og naar Deres Majestæt havde Ankeposter imod den franske Regiering, eller saadanne kunne udfindes.

Da Deres Majestæts Minister for de udenlandske Anliggender havde anført forskiellige Klageposter og in specie den, at de Franskes Keiser havde ved formelig Traktat forbundet sig til at beskytte Holsteens Grændse med 30000 Mand, og da jeg erfarede, at den franske Magt i det hoieste beløber sig til 12000 Mand, at denne havde skilt sig fra Deres Majestæts auxiliair Corps og trukket sig ind i Hamborg, saa yttrede jeg mundtligen, hvilket jeg herved skrivtligen allerunderdanigst igientager, at det er Frankrig og ingenlunde Deres Majestæt, der har brudt Traktaten, og at Deres Majestæt, efter min Overbevisning, følgeligen maae ansees fuld berettiget til at vælge det System, der stemmer overens med Deres Staters Sikkerhed.

Det af Geheime Conferentsraad Malling frembragte Forslag, det nemlig istedet for Tronhiems Stifts Afstaaelse at tilbyde en eller anden Deel af Deres Majestæts Besiddelser, ansaae jeg mig saa meget meere pligtig at tiltræde, som der, naar dette fra Østerrigs Side antages, aabnes Vei for Negotiationer, der muligen kunde drages i Længden og lede til ubetydelige Opoffrelser, naar de coaliserede Magter under Negotiationernes Gang giores opmærksomme paa deres sande Politik; og det forekom mig desuden ikke usandsynligt, at disse forskiellige Magters Interesse vil med dette Forslag saaledes blive deelt, at Deres Majestæt efter al Rimelighed deraf vil kunne høste Fordeele.

Dette, Allernaadigste Konge, er alt, hvad jeg har at tilfoie min under 4de d. M. allerunderdanigst indgivne Betænkning, og haaber saaledes at have opfyldt Deres Majestæts Allerhoieste Befaling.

Kiøbenhavn d: 9de Decbr: 1813. Allerunderdanigst
R. Sehested.

28.

6. December 1813. Frederik VI til Rosenkrantz.

(U. A. Papirer vedkommende Norges Afstaaelse.)

Der bliver blot for mig tilbage at bemærke, at Printz Eckmuel bor indbegribes med i Vaabenstilstanden, dersom min Svoger har været saa heldig

at faa ham indbegreben i samme. Jeg forstaar derved, at den, der her aftales, maa ei hindre den, der alt kunde kanske være sluttet, forsaavidt den er os eller Eckmuel mere fordelagtig end den, som Gr. Bombelle aftaler eller slutter.

K. d. 6 D 1813. Din hengivne

Frederik.

Til

Geheimestatsminister Rosenkrantz.

29.

Frederik VI til Kejser Frants af Østerrig.

(U. A. Registraturen.)

À S. M. l'Empereur d'Autriche, Roi de Bohême.

le 6 Dec. 1813.

Monsieur mon frère. En envoyant Votre Chambellan le Cte de Bombelles à ma Cour et en le chargeant conjointement avec Votre Ministre, accrédité auprès de moi, d'ouvertures qui regardent nos intérets les plus chers, V. M. J. & R. m'a donné une nouvelle preuve de son amitié à laquelle je suis infiniment sensible et qui fait l'objet de ma reconnaissence. J'ai mûrement pésé les propositions qui m'ont été faites au nom de V. M. J'y réponds en remettant mes intérêts et ceux de mes Etats avec une entière confiance entre Ses mains, afin de voir la paix par Son entremise rétablie entre moi et les Souverains Ses Alliés. Je ne demande pas mieux que de concourir par les moyens en mon pouvoir à atteindre le noble but que V. M. et eux ont en vue en travaillant à la pacification de l'Europe.

Je saisirai avec empressement toute occasion pour Vous convaincre de l'attachement sincère et de la haute estime avec laquelle je suis etc.

30.

Rosenkrantz til Grev Chr. G. Bernstorff.

(U. A. Registraturen.)

À S. E. M. le Cte de Bernstorff à Vienne.

le 7 Dec. 1813.

J'ai eu l'honneur d'accuser la reception des lettres de V. E. en date du 12 et 13 Oct. et de plusieurs d'une date antérieure sous le 2 du courant par une lettre que j'ai confiée aux soins de M. le Cte de Lutzow. Vous aurez vu, M., que le Cte de Bombelles nous etoit arrivé, chargé d'ouvertures pour notre cour de la part de l'Empereur son Souverain. Le Roi, notre maître, après avoir mûrement pesé les propositions que ces negociateurs ont faites dans un conseil qui s'est réuni deux fois en presence de S. M., a pris la

résolution de remettre avec pleine confiance Ses intérêts entre les mains de S. M. l'Empereur, comme vous le verrés, M., par la copie que je joins ici de la lettre qu'Elle à adressée à l'Empereur.

C'est la volonté du Roi que V. E. se rendra tout de suite au quartier g[l] de l'Empereur pour y suivre les intérêts du Roi. Vous aurés déja jugé par ma précédente, M., de quelle importance qu'ils sont. Le tems me manque pour avoir l'honneur aujour'd'hui de donner d'amples instructions à V. E., mais je m'en rapporte avec pleine confiance à Ses lumieres et à son zèle reconnu par le Roi.

C'est le secretaire de la légation Autrichienne B[n] de Foulon qui emporte cette depêche. Il importe qu'il arrive auprès du G[l] Cte de Walmoden qui se trouva, il y a peu de jours, avancé sur les limites du Holstein avec les troupes sous ses ordres, afin que les hostilités soyent suspendues avec les troupes R[les]. Celles sous les ordres du P[ce] d'Eckmuhl se sont separées des nôtres et se sont jettées dans Hambourg. La ville d'Altona est menacée d'une destruction que la suspension des hostilités pourra peutêtre écarter.

On nous fait espérer, que la connoissance qui sera donnee au P[ce] R[l] de Suède de la résolution du Roi notre mâitre produira un armistice par terre et par mer avec la Suède; et l'on nous assure, qu'une lettre de Lord Aberdeen qui va être expédiée pour Londres déterminera également le gouvernement anglois à accorder la suspension des hostilités.

(Fortsættes.)

Oplysninger om Haandskriftet til Roskildebispens Jordebog fra o. 1370.

Af Kr. Erslev.

Den vidtløftige Jordebog over Roskildebispens Gods, der foreligger trykt i Script. rer. Danic. VII, har en saa stor Vigtighed for Forstaaelsen af vore ældre Landboforhold, at enhver, der søger at komme til Bunds heri, maa underkaste den det mest indgaaende Studium. Herved møder man dog den Vanskelighed, at Udgaven ikke fuldt ud tilfredsstiller de Krav, man nu stiller. Roskildebogen er trykt efter en Afskrift af Langebek, og hvad Nøjagtighed angaar, lader Aftrykket lidet tilbage at ønske; men det er en ren Undtagelse, naar Langebek hist og her har anført, hvad der i Haandskriftet skyldes senere Tilføjelser eller Rettelser, noget, der dog netop her ofte har Betydning. Allerede for mange Aar siden har Prof. Steenstrup henledet Opmærksomheden paa denne Mangel ved Udgaven og givet

nogle Exempler paa, hvad der i Haandskriftet skyldes senere Hænder[1], og da jeg nylig ved Velvilje fra Upsala Universitetsbibliotheks Side havde Codex til Laans, benyttede jeg Lejligheden til at skaffe mig fuldstændig Klarhed over dette Forhold. Jeg prøvede vel ikke Aftrykket Ord for Ord; men jeg gennemgik det nøje med det Maal for Øje at kunne angive alle de Steder, hvor der er ændret noget i den oprindelige Text. Resultatet heraf er meddelt nedenfor.

Haandskriftet bestaar af talrige Læg af ulige Størrelse. Der forekommer i det mange forskellige Hænder, saaledes at det aabenbart er opstaaet ved, at Bispens Skrivere eller Fogeder paa de Hovedgaarde, hvorunder Fæstegodset var fordelt, har optegnet, hvad de kunde oplyse om Bispegodset i deres Egn. Disse Optegnelser er ikke udførte alle paa netop samme Tid. I Jordebogen selv oplyses det ved det første Fogedi, Gjørslev, at Jordebogsoplysningerne gælder Aaret 1370, og det er dette Aarstal, man oftest anfører for hele Jordebogen; denne Tidsbestemmelse findes allerede i det middelalderlige Brev, som Prof. Steenstrup har fremdraget. Hvad Jordebogen oplyser om Staden København, hidrører dog fra nogle Aar senere[2], og andre Stykker er endnu yngre. Man finder saaledes indført i Jordebogen (Udgaven S. 24f., 41ff.) Opgivelser om Jordegods, der først i Aarene 1384 og 1389 tillagdes Bispebordet af Biskop Nils til Erstatning for andet Bispegods, som han med Kapitlets Samtykke henlagde til et af ham stiftet Kapel i Domkirken[3]. Man tør da, hvad Tidsbestemmelse angaar, næppe gaa videre end til at sige, at Jordebogens oprindelige Dele er nedskrevne i den sidste Menneskealder af det 14. Aarhundrede. Af Rettelserne og Tilføjelserne stammer de fleste fra nogenlunde samme Tid, medens enkelte til Gengæld er meget yngre, delvis endog fra Slutningen af det følgende Aarhundrede (se ndfr. ved Bl. 96v.).

Læg 1. Bl. 1. Øverst Stykket: et sic de ceteris (SRD. VII, S. 1). Nedenfor Stephanius' Paategning (trykt sstds.). Bl. 1verso = S. 2: Ordo provinciarum. Meonia er en Tilføjelse.

Bl. 2 = S. 2: Stævenzhæreth. Ved Giordslef stod oprindeligt: Et unum bool terrarum habent XII coloni ibi, de quo dant dimidiam lestam annone, videlicet quilibet XVIII modios. Item de II bool pronunc inquilini ibi ad curiam. Item quilibet de illis XII colonis osv. V denar. terre rettet fra ora terre. Tilføjet er: Solebant antiquitus . . . marcas annone, og Nota, decima . . . dimidia annone. Bl. 2v. = S. 3: Item parochia Maglæ Heddinge. Oprindeligt: prius III curie, videlicet I principalis et II colonie. Item in Lilæ Heddinge osv. Clippingæ . . . Bladet ned, er Tilføjelse med samme Haand, som Bl. 3v. har indført: Item Thorstorp . . . Siden ned.

Bl. 3 = S. 3: Bona in Maglæby. Blandt Fæsternes Navne er flere

[1] Danske Samlinger 2 R. II, 372.

[2] A. D. Jørgensen: Aarb. f. nord. Oldkynd. 1877, S. 281, Anm.

[3] Repertorium dipl. Nr. 3443, 3717.

fremkomne ved Rettelse af tidligere, nemlig: Ascerus Karæ (nu Nich. Alwær), Haquinus (Nich. sartor), P. Alwæræ (P. Boosson), Hennichinus, N. Wra, Litlæ Nissæ, Johannes Thyrnebondæ, N. Troyæ, N. Giorthsson, Ja. Tostæsson (nu: Andreas og efterfølgende). S. 4: Boecius Clawæsson (nu: Nic. Petri); Ja. Laurensson (Joh. Jwl). I Linien: It. una curia desolata, de qua darentur V pund, er i Randen tilføjet: Dauid. I den følgende Linie staar efter: curia et siden overstreget: desolata, og: litlæ Nissæ er tilføjet i Randen; samme Forhold i en senere Linie med Ebbo.

Bl. 3v. = S. 4: Item II gardhæ i Høstenthorp. Tilføjelse er: Item Thorstorp . . . Siden ned; sml. ovfr. Bl. 4 = S. 5: Dantes pensiones de bonis in Mæthælby. Bl. 4v. tomt.

Bl. 5 = S. 6: Borwsehæreth. Bl. 5v. = S. 6: Kinwik. Bl. 6 = S. 7: Parochia Egespoor Ostræ. Tilføjet er: Item una curia desolata . . . curias, og: Nota . . . duas marcas terre. Bl. 6v. = S. 8: Vallæbothæ. denariorum rettet fra argenti. Bl. 7 tomt.

Bl. 7v. = S. 8: Hammershæreth. Bl. 8 = S. 8: Parochia Kyngæ. Bl. 8v. = S. 9: Item Agnoo (ovenover staar: Hammershæreth). **Læg 2.** Bl. 9 = S. 9: Item Myrdorp. Bl. 9v. = S. 9: Parochia Vby.

Bl. 10 = S. 10: Iste decime. Bl. 10v. = S. 10: Item decime. Bl. 11—13 tomme.

Bl. 14 = S. 11: Flakkebiergshæret. Tilføjet er: Item decima annone de villicis; — et aldengyald; — Nota . . . in antiquo træbook.

Bl. 14v. = S. 11: Exactio Brode. Ved Sibbethorp er: VI pund rettet fra: quinque pund et dimidio annone. Bl. 15 = S. 11: Item in campo Siluinge. Tilføjet i Randen er: Pronunc dat Lasse . . . seruicio. Bl. 15v = S. 12: Item in Rafnebyerghe. (S. 13, L. 6:) nouem rettet fra septem (marchas argenti); derefter overstreget: tredecim cum dimidia oves; duodecim er straks rettet fra quatuordecim. Tilføjelse er: Item quilibet vilicus . . . alecium. Bl. 16 tomt.

Bl. 16v. = S. 13: Exactio Fodeby. Bl. 17 = S. 14: Straaborp. Bl. 17v. = S. 14: Ydernæs. Bl. 18—19 tomme.

Bl. 20 = S. 15: Slawelsæhæret. Tilføjet er ved Holby: unam marcham cum dimidia in toto (maa gælde hele Byen). Bl. 20v. = S. 15 nederst: Item quarta curia. Tilføjet er: Item terra in Thornburg . . . tantum. II ore terre rettet fra: quarta pars terre; overstreget er: et est desolata, og i Stedet tilføjet: dat II sol. grossorum. Tilføjet er: Item Vestræ molle . . . marcas denar., og: et beati Michaelis.

Læg 3. Bl. 21 tomt. Bl. 21v. = S. 16: Exactio Brothorp. sex rettet fra: VIII. Tilføjet er: III mansos terre; — Item Heristhorp . . . Miæthelot; — habentes VIII sol. terre; — Item in Northorp . . . træbook; — in Northeore; — habet VII mansos cum dimidio manso; — Item Jacobus Væther osv. . . . Bladet ned. Bl. 22 = S. 17: Item in Østræ Stillinge. Tilføjet er: XIII oras . . . træbook; — II pund annone; — I lagenam . . . sues; — II et dat I lagenam ceruisie alemannice. XV er rettet fra: sex. Bl. 22v.—24 er tomme.

Bl. 24v. = S. 17: Aarshæret. Bl. 25—26 tomme.

Læg 4. Bl. 27—29 tomme. Bl. 30 = S. 18: Tuzæhæret. Oprindeligt stod der: habet terram duarum marcharum; de to sidste Ord er udstregede og ovenover sat: videlicet tria bool. Tilføjet er: quod eciam adjacet curie Mosæ; — et sic III . . . træbok; — Item in Hørby . . . træbook. XI solidos rettet fra: III oras; Lyftorp rettet fra: Lifstorp. Tilføjet er: Item IV solid. . . . træbook; — Item est ibi molendinum aereum. Indføjet paa dertil aabent ladte Steder er: unum bol; — una marca terre; — nouem ore cum dimidio solido terre. Bl. 30v. = S. 19: Item in Twzehæret.

Bl. 31 = S. 18: Exactio Twze. Bl. 31v. = S. 20: Item in Attathorp (dette Navn er dog rettet til: Atlathorp; i Udgaven staar urigtigt Altathorp).

Bl. 32 = S. 20: Exactio Ællinge. VI (pund) rettet fra IIII. Tilføjet er: Item in Ellingæ . . . træbook; — Hec villa habet . . . træbok; — tres mansi . . . dimidio; — Item in Bouethorp XIV sol. terre. Bl. 32v. = S. 20 nederst: Item decime Norræ; de to Linier paa Siden er Tilføjelser. Bl. 33 tomt.

Bl. 34 = S. 21: Mierløsæhæret. Tilføjet er: habet tres . . . bona silua; — recte; — Curia principalis . . . annone; — Item plures curie sunt desolate. Bl. 34v. = S. 21: In Thowestorp. Tilføjet er: Item Petrus Palneson unam oram (i Randen staar her: Inquiratur); — quelibet ora . . . triplici annona; — Nota . . . alie curie (i Randen: inquiratur); — Nota . . . auene. **Læg 5.** Bl. 35 = S. 22: Thruethweth. Tilføjet er: Modo quilibet dat oram annone; — et est amplior in semine; — est amplior in semine; — amplior in semine sicud Hemming. marcha terre in censu rettet fra: terra XVI sol. in censu. Bl. 35v. = S. 23: Item Laurencius sartor tantum. Nederst staar: Algestorp: Primo Magnus Nichelson, item Johannes Matesson, item N. Budde, item N. Jacobi, item Swen Glathe; dette er dog atter overstreget, fordi Algestorp allerede var behandlet paa den foregaaende Side. Bl. 36 = S. 23: Øfræ Hellorp. Tilføjet er: habet quatuordecim oras terre; — ut tenet træbook; — et unus fundus inquilinaris (Inquiratur de terra staar i Randen). Bl. 36v. = S. 24: Herlwstorp. Tilføjet er: Item Siersholm . . . attinentia, videlicet[1].

Bl. 37 = S. 24: Ad curiam Tollose strandleen (denne Overskrift er med langt yngre Haand). uno bool er rettet fra: VI oris Bl. 37v. tomt. Bl. 38 = S. 25: Skippingshæret.

Bl. 38v. = S. 26: Odzhæreth (Draxholm med yngre Haand). Tilføjet er: Item sunt . . . oram annone; — marcham annone . . . marcas annone; — IX oras terre in censu; — habet duas marcas . . . pascua. Bl. 39 = S. 27: Item Østeberghe. Tilføjet er: prope Kalundborg (4 Gange); — II pund et X modios annone; — que dicitur Jurløse; — Item alia curia . . . II pund annone. Alt det følgende paa Siden, undtagen: Item Asmundorp, er Tilføjelser, dog vist samtidige; i Stykket: Inquiratur osv. stod først: X orarum et duorum solid. Bl. 39v. = S. 27: Item Wiskinge. Tilføjet er: una curia habens . . . desolati sunt; — Inquiratur . . . malam terram; — cum dimidio

[1] Dette sidste Ord fattes i Udgaven.

(S. 28 L. 8); — annone (L. 12); — in censu (L. 14); — Item decima . . . annone.

Bl. 40 = S. 28: In Skippingshæret. Tilføjet er: et potest seminare in bol XIII oras annone. Ved Wædlæby er desolata overstreget og tilføjet: oram annone, est edificata; ved Byerhwse tilføjet: IX. Bl. 40v. = S. 29 L. 7: Item curia. Tilføjet er: III pund, prius . . . VI pund annone (L. 10); — sex (L. 17); — habet etiam quasdam . . . IV pund annone; — habet XIX solidos; — dimidium bol et I solidum, dat IV pund annone; — duas oras; — dat pund annone; — unius ore dat pund annone; — sunt XX; — in quibus possunt seminari IV marce annone. Bl. 41 = S. 29: Curia villicalis. Tilføjet er: Item defuit . . . rusticos; — habet X oras . . . ibidem; — habet tres marcas . . . molendinis.

Bl. 41v. = S. 30: In Odzhæret. Tilføjet er: et dat quinque pund annone; — marcam annone, potest seminare bene IV lestas annone; — II pund cum dimidio; — quod dicitur . . . dimidio; — et isti inquilini . . . unum aereum; — Nota . . . edificatos. Bl. 42 = S. 30 nederst: Item sunt ibidem. Tilføjet er: et dat quinque pund annone; — IX oras terre . . . Saxeson; — duas oras terrarum . . . II oras terre. Bl 42v. = S. 31: Honsinge. Tilføjet er: oram annone (fire Gange); — dimidiam oram annone; — III pund. Item . . . grossorum; — dimidiam lagenam butiri; — videl. oram . . . butiri. S. 32 L. 2. stod oprindeligt: Ællinge sunt que faciunt tres marchas in semine. Curia principalis habet dat marcham annone. Derefter er de to Huller udfyldte med: III marce terre (medens: que faciunt tres marchas, er overstreget) og XII oras terre, og tilføjet: antiquitus, modo . . . grossos. **Læg 6.** Bl. 43 = S. 32: Howby. Tilføjet er: II oras annone antiquitus, modo dat oram annone; — VI pund annone; — XVIII grossos . . . sterlingos; — VIII; — solidum grossorum; — VI grossos; — dat solidum grossorum; — VI grossos; — dat solidum grossorum (2 Gange); — VI grossos. Item una curia parua dat II grossos; — III pund annone . . . Thyrneholm; — VIII grossos; — quilibet; — VIII grossos. Bl. 43v. = S. 32: Item ibidem una curia. Tilføjet er: VIII grossos; — quelibet unum solidum; — VI grossos; — VI grossos; — cum dimidia ora terre; — quelibet; — duas oras terre, quelibet; — videlicet dimidiam oram terre una cum sua terra; — VII oras terre; — VI pund; — quelibet XIV grossos (XVI i Udgaven er en Trykfejl).

Bl. 44 = S. 33: In Twzæhæreth. Tilføjet er: II oras terre, dat oram annone; — III pund annone; — oram terre et plus; — dat oram annone; — habet VI oras terre . . . de Gliken. Bl. 44v. = S. 34: In Myerløsæhæreth. Tilføjet er: tria pund annone; — solidum grossorum . . . butiri; — modo habet Snaap.

Bl. 45 = S 34: Decime subscripte. Bl. 45v. = S. 35: Item Aghnesio. Efter Aarby følger med yngre Haand og atter overstreget: Item Weslof IIII pund et solidum auene. Tilføjet er: Item Siræ VI pund. Bl. 46 = S. 35: Decime in Odzhæreth. Tilføjet er: VII cum dimidio pund; — VIII pund; — I pund. Bl. 46v tomt.

Bl. 47 = S. 35: Ista sunt bona. Hele Stykket: Item villa forensis Nykoping ... er med yngre Haand. Bl. 47v. = S 36: In parochia Odden. Bl. 48 = S. 37: In parochia Eghebyergh.

Bl. 48v. = S. 38: Isti habent vaccas. Bl. 49: Item in Klint. Bl. 49v. = S. 39: Nota, quod Joh. Genwæther.

Bl. 50 = S. 39: Isti sunt bondones. Bl. 50v. = S. 40: Item in Vborp[1]. **Læg 7.** Bl. 51 = S. 41: Item in parochia Græuinge. Det danske Stykke er med yngre Haand. Bl. 51v.—52 tomme; herefter er et Blad udskaaret.

Bl. 53 = S. 41: Ista sunt bona episcopi Nicholai (dette Navn er en Tilføjelse). Bl. 53v. = S. 42: Item tota villa Wethinge. Bl. 54 = S. 42: Item in Vtræby. Tilføjet er: dat dimidiam lagenam butiri; — (i næste Linie) terre; — dat marcam argenti . . . redimendis, og med anden Haand: et sunt redempta. Bl. 54v. = S. 43: In parochia Roorwigh. Tilføjet er: (S. 44) et villicum . . . argenti; — Nota . . . per nos. Bl. 55 = S. 44: Item in Myerløsæhæreth. Ingerdem rettet fra Gertrudem. Bl. 55v. = S. 44: Item in Bakswerthæ. Tilføjet er: Nota . . . suorum.

Bl. 56 = S. 45: Ista subscripta bona. Tilføjet er: quarum una habet V sol terre; — habentes II oras terre; — habet XIII solidos terre; — habet IV sol. terre in censu; — una habet . . . per nos; — literas et domine . . . episcopus; — scotata domino . . . IX oras terre. Bl. 56v. = S. 46: Omnibus presens. Bl. 57 = S. 47: In Hembek. Tilføjet er: Hec bona sunt . . . V pund annone. Bl. 57v. tomt.

Bl. 58 og Bl. 59 har kun Overskrifterne Thythebyershæreth, Alestæthæhæreth (S. 47). Bl. 60 tomt; foran er et Blad udskaaret.

Læg 8. Bl. 61 = S. 47: Hornshæreth. Bl. 61v. = S. 48: Johannes Laurensson. Bl. 62 = S. 48: Færslef. Ved Skuldelef er II pund rettet fra: oram; tilføjet er: Item Johannes . . . I pund annone. Bl. 62v. = S. 49: Item haffuer (dette danske Stykke med yngre Haand).

Bl. 63 tomt. Bl. 63v. = S. 49: Strohæreth.

Bl. 64 = S. 50: Exactio Strøø. Tilføjelse i Randen er: Inquiratur terra et pensio. Bl. 64v. = S. 50: Exactio Strø; hele Siden med anden Haand end det foregaaende.

Læg 9. Bl. 65 = S. 51 overst. (Septem) er overstreget; Hec Exactio . . . Roskildensis er en Tilføjelse.

Bl. 65v. = S. 51: Exactio Ramløse. Bl. 66—67 tomme. Bl. 68 = S. 52: Ringstædhæhæreth. Bl. 68v. = S. 52: Item quilibet premissorum. Herefter et Blad udskaaret.

Bl. 69 = S. 53: Exactio Wrabbetoftæ.

Bl. 69v. = S. 53: Exactio Almstoftæ.

Bl. 70 = S. 54: Exactio Jurstorp. Tilføjet er: qui habent residuas II marcas terre. Bl. 70v. = S. 55 øverst.

---

[1] Ved Foden staar: Hic registrantur bona patrimonialia etc.; herom se Bl. 53.

Bl. 71 = S. 55: Liwngæhæreth. Bl. 71v. = S. 55: In Hyællerwth. Tilføjet er (S. 56): Nota . . . ejusdem Boecii.

Læg 10. Bl. 72 = S. 56: Bona adjacentia Hiortholm. Bl. 72v. = S. 57: Parochia Siluerwth. Bl. 73 = S. 57: Item molendinum Lugna (Haandskr. har: Lughna).

Bl. 73v. = S. 58: Hec bona. Bl. 74 = S. 58: Item in Imberdorp. Tilføjet er: Item totum Tubbethorpfang . . . argenti; — cum una quarta terre. Bl. 74v. = S. 58: Parochia Gefnætofta. Bl. 75 = S. 59 øverst. Tilføjet er: Residuam partem . . . quartas terre. Bl. 75v. = S. 59: Item una curia. Tilføjet er: Item Tuberop . . . sterlingorum. Bl. 76 = S. 60 de fire første Linier, alt med yngre Haand; først stod der: Estlowa habet tria bool terre, dat unam marcham annone. Bl. 76v. tomt.

Bl. 77 = S. 60: Iste decime. Bl. 77v. tomt.

Læg 11. Bl. 78 = S. 60: Exactio Biisthorp (ad castrum Hiortholm er tilføjet). Tilføjet er: dat XVIII grossos . . . dat tantum; — dat VI grossos.

Bl. 78v. = S. 61: Exactio Farum. Tilføjet er: dimidio ating minus; — et habet XII . . . preter II bol; — de predictis . . . solidum grossorum. Bl. 79 = S. 61: Item in Bræghenruth. I Randen staar: Inquiratur . . . ville.

Bl. 79v. = S. 62: Jwrlundæhæreth.

Bl. 80 = S. 62: Exactio Tollorp. Bl. 80v.—81r. tomme.

Bl. 81v. = S. 63: Sæmehæreth (ad officialatum Roschildensem er med yngre Haand). Tilføjet er: altera quinque et altera duos. Bl. 82 = S. 63: Item in Gudensiø (Udg. har urigtigt: Gudensø). Ved Gundesiomagle staar virkelig: XIV curie, skønt det følgende viser, at der burde have staaet XVI. Bl. 82v. = S. 64: Item Hethenstorp. Bl. 83 = S. 64: Parochia Hemmeløwæ. Bl. 83v. = S. 64: Parochia Herslef. Bl. 84 = S. 64: Parochia Glim. Bl. 84v. = S. 64: Item in Litlæhæreth. Bl. 85 = S. 65: Item in Smørumshæreth. Hec bona . . . Oos miles staar i Randen. Bl. 85v. = S. 65: In Tunæhæreth. Bl. 86 = S. 66: Item parochia Hwalsio (ikke: Hwalsiø) syndræ. Bl. 86v. = S. 66: In Ramsiøhæreth. Bl. 87 = S. 66: Item in villa Viærstæthe. Bl. 87v. tomt.

Læg 12. Bl. 88 = S. 67 øverst (3 Linier). Bl. 88v.—89 tomme.

Bl. 90 = S. 67: Lilæhæreth. Bl. 90v.—91 tomme.

Bl. 92 = S. 67: Smørwmshæreth. Bl. 92v. = S. 67: Item in Pætherstorp. Bl. 93 = S. 67: Awerthæ ofra (ikke, som i Udgaven: Aworthæ øfræ). Bl. 93v. tomt.

Læg 13. Bl. 94 = S. 68: In ciuitate Roskildensi. Bl. 94v. = S. 68: Item parochia s. Jacobi. Den danske Linie er med yngre Haand. Bl. 95 = S. 68: Item tercia pars. S. 69 skal sikkert læses: pactus (forkortet: pact.).

Bl. 96 kun Overskriften: Decime attinentes cellerarie Roskildensi.

Bl. 96v. = S. 69: Exactio Swenstorp (hele Stykket til Bl. 98 er med meget yngre Haand og efter Indholdet først skrevet i anden Halvdel af 15. Aarh.). Bl. 97 = S. 70: Item in Qualinlose. Ved Esbernus Dwn skal læses: I modium auene. Bl. 97v. = S. 70: Item in Clowestede. Nederst

S. 70 stod oprindeligt: Katerina (for Swen), og Item et laborat er rettet fra: Item laborem vel XX grossos pro labore. Bl. 98 = S. 71: Item Kirke boerop. Bl. 98v. tomt; herefter 3 Blade udskaarne.

Læg 14. Bl. 99 tomt. Bl. 100 = S. 72: Nota. Isti habent. Bl. 100v. Item Snyøfughl. Andreas Streke er overstreget; tilføjet er: Est locus . . . vendita. Bl. 101 = S. 73: Item dom. episcopus I fundum. Bl. 101v.: Item Martinus Gødechini. Bl. 102 = S. 74: Item P. Hemmingi. Bl. 102v. = S. 75 øverst. Bl. 103 = S. 75: Nota, habentes. Bl. 103v.: Item Jacobus sartor. Bl. 104 = S. 76: Item altare b. apostolorum. Bl. 104v.: Item Hemmingus Jonsson. Bl. 105 = S. 77: Item conuiuium s. Marie. Bl. 105v. = S. 78: Item Esbernus sutor. Bl. 106: Item Hermannus Kærendorp. Bl. 106v. = S. 79: Item pueri. Bl. 107: Item Gregorius. Bl. 107v. = S. 80 L. 19. Tilføjet er: scotata est episcopo. Bl. 108 = S. 80 nederste Linie. Bl. 108v. = S. 81: Item domus s. spiritus. Bl. 109 = S. 82 L. 5. Bl. 109v.: Item ecclesia b. Nicolai. Bl. 110 = S. 83: Item Nicolaus Wærræ. Bl. 110v.: Item Haquinus Niclesson. Bl. 111 = S. 84 L. 19. Bl. 111v.: Item Thrugillus Møllæræ. Bl. 112 = S. 85: Item terra Nicolai beghere. Bl. 112v. = S. 86 øverst.

Læg 15. Bl. 113—120. S. 86: Styfinzhæret, til S. 98: et sie intermedie.

Bl. 120v.—121 = S. 98—99: Brevet af 1296 (i Udgaven er der gjort nogle Tilføjelser om Originalen, jfr. Repert. Nr. 656). Bl. 121v. og 122 tomme. Bl. 122v. = S. 99: Hoc est juramentum. Bl. 123 tomt. Bl. 123v. = S. 100 (fra Aar 1402). Linien: Jo. Petri habet I curiam concessive, staar i Randen. **Læg 16.** Bl. 124 = S. 101: Isti sunt. Bl. 124v.: Item ibidem Sweno. Bl. 125 = S. 102 L. 18: Item Johannes Olefson. Bl. 125v. tomt. Bl. 126 = S. 102: Brunshow. Harestorp er Trykfejl for Haretstorp. Bl. 126v. = S. 103: Amaghe. Bl. 127 tomt; foran et Blad udskaaret. Bl. 128 = S. 103: Redditus episcopi. Tilføjet er: Item una sex solidos grossorum, quam habent fistulatores. Item de una sex solidi grossorum. Bl. 128v. = S. 104 L. 4. Bl. 129 = S. 104 L. 13. Tilføjet er de sidste tre Linier: Item locus osv. Bl. 129v. = S. 104: Item debitum dictum Jortskyld. Tilføjet er: Hec occupant canonici Hafnenses; — qualibet tabernatrice (rettet fra: tabernatricibus). Bl. 130 = S. 104: Item de carnificibus. De tre sidste Linier (Item de Saltholm . . . Martini) er Tilføjelse. Bl. 130v.—132 tomme.

Læg 17. Bl. 133 = S. 105: Meonia. Bl. 133v. = S. 105: In parochia Østerburgh (denne og næste Linie er Tilføjelse). Bl. 134 = S. 106: Villa Bwsene. Bl. 134v. = S. 107 L. 9. Nota . . . ville er tilføjet i Randen. Bl. 135 = S. 107: Parochia Steghe. Stykket: Bona inpignerata (Siden ned) er med yngre Haand. Bl. 135v. = S. 108: Decime episcopales. Bl. 136 tomt.

Bl. 136v.—140v. = S. 109—16: Decime episcopales.

Læg 18. (Her fattes et eller flere Blade.) Bl. 141—144 indeholder Kirkernes Jord (S. 116—123). Bl. 144v. tomt; herefter et Blad udskaaret. Bl. 145—47 tomme.

Læg 19. Bl. 148—150v. = S 123—126: Exactiones. Bl. 151 tomt.

Bl. 151v.—52 = S. 126—27: Nota. Bona empta (disse Sider er skrevne efter Aar 1400; Brevene om de her omtalte Godserhvervelser nævnes i Registraturen: Ældste Archivreg. III, 319—23).

Bl. 152v.—53. Brevet af 1315 (S. 127). Bl. 153v.—154 tomme. Bl. 154v. = S. 128: Bona Domini Benechini. Bl. 155 tomt.

Læg 20. (Her fattes et eller flere Blade.) Bl. 156—58 = S. 129: diversitates, til S. 132.

Bl. 158v. = S. 132: Bona Elaui. Bl. 159 = S 133: Redditus bonorum. Bl. 159v. = S. 133: Item in Potgarde. Bl. 160 tomt.

Bl. 160v.—166 = S. 134: Conscriptio; efter Bl. 164 (som ender med (S. 139): Stracheluitze 2 modios cum dimidio) er et Blad udskaaret. **Læg 21.** Bl. 167 = S. 141: Dolan. Listen fortsættes indtil Bl. 170. Bl. 171 tomt.

Bl. 171v. = S. 145: Brevet af 1413. Bl. 172: Brevet af 1306. Bl. 172v.: Brevet af 1306. Bl. 173—73v.: Brevet af 13.. (S. 147). Bl. 174 tomt.

Bl. 174v.—75v. = S. 147: Ecclesie parochiales. Bl. 176 = S. 149: Perpetue vicarie. **Læg 22.** Bl. 177 = S. 149 L. 3 f. n. Fortsættes indtil Bl. 178v.

Læg 23. Bl. 179 = S. 151: Elemosine. Fortsættes til Bl. 180v.

Inventarier i borgerlige huse fra det 16. århundredes første halvdel.

Ved **M. Mackeprang.**

Under min indsamling af materiale til et arbejde om de danske købstæders ældre kommunalforfatning har jeg jævnlig i vore gamle stadbøger truffet optegnelser om skifter og lignende dermed beslægtede notitser. Ved deres opregning og vurdering af smykker og klæder, husgeråd og andet indbo giver disse aktstykker os et godt indblik i borgernes liv inden døre, ligesom de også vidner om den ikke ringe velstand, der har været til huse i det mindste hos den højere borgerstand. Står de end i begge henseender tilbage for de egentlige skifteforretninger, har de dog den fordel fremfor disse, at de går adskilligt længere tilbage i tiden.

I den nedenfor trykte samling har jeg givet et udvalg af de ældste og mest karakteristiske af disse skifter, der paa én undtagelse nær alle tilhører det 16. århundredes første halvdel. Hovedmængden (12) stammer fra Malmø, 5 er fra Randers og et endelig fra Ribe. Dette sidste er medtaget, bl. a. fordi det forklarer grunden til, at et så ringe antal møbler nævnes i disse optegnelser; de er

øjensynlig bleven betragtede som fast inventar, hørende til gården eller huset. At aftrykke disse aktstykker i deres fulde skikkelse har jeg fundet unødvendigt. De i dem forekommende personer har gennemgående kun en yderst underordnet historisk betydning, hvorimod hovedinteressen er knyttet til det kulturhistoriske stof. Jeg har derfor indskrænket mig til at aftrykke selve skiftet med en kort overskrift, ligesom jeg ved opregning af gårde, huse og boder har udeladt angivelsen af, i hvilken gade de lå, af hvem de var beboede o. l. Da i selve texten enkelte betegnelser, særlig naturligvis for vægt og deslige, idelig gentages, har jeg benyttet følgende forkortelser: dlr. = daler, mk. = mark, ß = skilling, ϑ = penning, d. (ved møntbetegnelser) dansk, ℔ = pund, l. = lod, q. = qvint, bm. = bismer (i forb. med mk. el. ℔), l ℔ = lispund, r. = regnet, v. = vejer (vog), vd. = vurderet, vg. = vegne (i forb. med mk.). Endvidere er romertallene erstattede med arabiske tal og ; er sat i stedet for forbindelsesleddet item. Hvad retskrivningen angår, har jeg nærmest fulgt de i «Danske Kancelliregistranter 1535—1550» s. VII—VIII givne regler; h er, undtagen i udlyd, bibeholdt efter d og t, derimod ikke efter g.

1.

Malmø. 1510 21/3.

Skifte mellem David Vass Skotte og hans hustrus søster, Magdalene Hans Yversdatter, over hendes fædrene og mødrene gods.

Først 1 korrelbond met en sølf krog v. 12 l. 1/2 q. myndre; 1 hvit sølfkors met kedhen och v. 11 l. oc 1/2 q.; et lydhet forgilt agnus dei met en kede v. 2 l. och 1/2 q.; 1 forgilt hofvitlad met 3 par maliiere och v. til hobe 10 l. 1/2 q. minus; 1 forgilt belthe v. 12 l. och 1/2 q.; 8 par forgilthe spenne och 2 forgilthe kobberinge v. til hobe 5 1/2 l. oc 1/2 q.; 29 vindelsnorspenge, forgilthe, v. 3 q.; 1 borde met sølf v. 1 1/2 l. och 1 q. sølf; 4 1/2 ℔ tyn i kanner och i potther bm. ℔, 1 1/2 ℔ och 2 mk. kobber i kelde och yrthe kelde; 3 bm. ℔ kober i grider och i handpanner; 21 bm. mk. i mulluer och i beckene. — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 53.

2.

Malmø. 1515 25/10.

Skifteforretning over gods tilhørende Jacop og Kirstyne, som deres morbroder Vyllem Farom havde annammet til sig, efter at han havde forpligtet sig til uden vederlag at holde børnene med klæde og føde, indtil «the ære komne til lage alder».

. . . Først udaf kramvare, kopmandsskap ok al tilstandende geld klarligen til sum regnet efter registers lyelse ok er summa 1376 mk. 10 ß ok 9 ϑ. Item æn uthi guld ok sølf, som her efther fylger. Først et sølf stob met tre føder v. 27 l.; en sylfskael giord udi . . .[1] met tre føder v. 17 1/2 l.; et hvyt

[1] Ulæseligt.

sylfbelte giort udi speygelspenger v. 16½ l.; æn et hvit belthe giort uti rumnespenger v. 14 l. ok 1 q.; et agnus dei met en hvid kæde v. 8 l.; 16 sølfskeder v. tilhobe 2 mk. vg. ok sex l.; et forgylt kors ok kæde v. 11 l.; tu huelaed met 49 dopper v. tilhobe 18 l.; 22 paar forgylte spenne, store ok smaa, v. tilhobe 22 l. Her af lenthe Villem Farom Hans Vynton 5 paar forgylte spenne met 5 perler uti setthe . . . . . ok v. samme spenne 9 l. . . . . ; et forgylt belthe giord udi skaler, som v. 7½ l.; æn sex smaa paar spenne v. 1½ l., ok them feck Ville til thet lille barns behof; æn noget smaet sølf uti alle hande v. 9 l.; try korrelebond v. 24 l.; 7 guldrynge v. fæm l. ok et q. guld; en dubbel ducathe, en lybsk gyllene ok 6½ rynske gyllene. Item æn uti kober ok then først 10 gryder ok en panne v. tilhobe 5½ bm. 𝔓 ok 7 mk. 𝔓; en stor kædel ok ti smaa kædle v. tilhobe 1½ bm. 𝔓 ok 4 mk. 𝔓; en stemplet mollu ok en slet mollu v. tilhobe et bm. 𝔓; 5 becken v. 14 mk. 𝔓; en liuse krone v. ½ bm. 𝔓; 2 smaa lysestage ok 2 store liusestage ok 2 messynges kranse v. tilhobe 11 mk. 𝔓; 9 then faad v. 2 bm. 𝔓 mynere 4 mk. 𝔓; 18 tallercke v. 14 mk. 𝔓; 16 kanner v. 5 bm. 𝔓 mynere 1 mk. 𝔓; 16 potther ok stobe v. 18 mk. 𝔓; 14 salser v. 8 mk. 𝔓. Item æn udi gongklæder, sengeklæder, duge ok handklæder etc. først en ny stor dyne ok en hovedt dyne vd. for 9 mk., æn en dyne ok en hovedt dyne for 4 mk.; æn 2 dyner ok 2 hovet dyner for 5½ mk.; et syt tægen for 20 mk., et læderlagen for 24 β, et norenberges sengklæde for 4 mk. ok 4 flamske hyende for 8 mk.; æn 4 hyende for 5 mk. ok et skyndtægen for 24 β, et beynckedyne vaar for 2 mk.; en brun kabe for 8 mk. ok en brygers kiortil for 5 mk., en sayens troye for 2 mk. ok tre sylkepuder for 24 β; 7 gamble duge, smaa, for 3½ mk., en dornysk dug for 2 mk., æn en dug 7 alne ok en dug 6 alne for 4½ mk., 18 handklæde, gode ok vonde, for 3½ mk., et paar lagen for 2½ mk. ok et paar lagen for 3 mk.; et paar lagen met blaa sprannynger for 3 mk. ok 5½ paar lagen, gode ok vonde, for 8 mk. ok 4 β; æn 5 gamble duge for 15 β ok 3 listher til sparlagen for en mk.; 2 hyende var af læder for 12 β; et sparlagen af setther for en mk.; 4 hovet klæde for 5 mk. ok en vaggeble met røde laad for 12 β; 4 halsklæde ok pude vaar for 24 β ok en skiorte for 2½ mk. Item en kyste for 2 mk.; 2 harnysk for 6 mk.; 6 ny syllegarn, stycket 6 β, 12 paar patyner for 12 β; 450 stael for 18 β; en borde for 3 mk.; 2 kramlagen for 8 mk.; 15 tonder for 2 mk.; 1½ tønde kødt for 4 mk.; 100 ok 10 alne læreft for 6½ mk. og 6 β; ½ tylt rafther for 5 β; 30 refver taa, refven 2 ϑ, er 5 β; 3 vorde kullemul for 24 β; et foldebordt for 5 mk.

Her af skal Villem Farom selyæ af klæderne til siæletorft for 15 mk. Item æn skal hand betale 3½ mk. for et sengklæde. Ther til met skal han betale Reygnolt Skotte i Kopnehafn 5½ mk. — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 58—60.

3.

Malmø. 1517 $^{21}/_{8}$.

Andriis Harckes fædrene gods tilfalden ham efter hans fader Hans Harcke.

Et stenhus med kældere, en øde jord, en gård «met alle the boder och gords rum, ther til hoer», en bod «med hves jord, bygt og ubygt, som ther til høer», 1 gård, 4 boder i Falsterbo, «som er then østre part af gorden och then nordeste stold och halfdelen af gordtsrummet met fri portrum, ind oc ut at gaa, ride oc age». Desuden skal han have halvdelen «af alt guld, sølf och koral, som ther fants uti boet efter hans fader».

Først veydis ther 13 guldringe och et spanne, som v. til hobe 11 l. och halfandet q., ther nest $13^1/_2$ mk. veygt sølf, som vore uti stofve oc skaale, forgylt och hvit. Item tu belte met border oc et huelad met en valck v. til hobe fem mk. oc 3 l. Ock ther til met veydis $15^1/_2$ l. koral. — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 62—63.

4.

Malmø. 1519 $^{20}/_{6}$.

Vurderingsforretning over Andris Harckes fædrene gods.

Anders Bynger fremlægger på Malmo rådhus et kgl. protectorium for Andris Harckes gods, hvorefter Anders skulde være hans værge. Da overantvortede borgmestre, råd og byfoged ham «tesse efterskrefvne clenodia, guld och sølf . . . . til at fornoge og fultgiøre the thu tussende marck met, som Andris Harcke vor til myndet udi syt fæderne».

«Først veydis et forgylt belte met remmen ock v. til hobe met remmen fire vg. mk. och $9^1/_2$ l., och the $9^1/_2$ l. blefve afslagne emod remmen. Blef loddit af samme belte vd. fore $27^1/_2$ ß, summa 110 mk. Ther nest veydis et forgylt belte oc v. tho vg. mk. och 5 l. foruden remmen, ld. vd. fore 26 ß, summa 60 mk. oc 2 ß; en sølf stof met et log v. 3 mk. oc 3 l., ld. vd. fore 22 ß, summa ther af 70 mk. 2 ß; 3 solfstofve, et salt kar oc en knifsked, som v. tilhobe fire vg. mk. minus et l., ld. vd. fore 22 ß, summa ther af 86 mk. oc 10 ß . . . .; en forgylt sølf skaal met 13 forgylte knape, som v. tilhobe 27 l., ld. vd. fore 26 ß, summa $43^1/_2$ mk. oc 6 ß. Ther nest veydis 5 guldringe, fire guldspende, et guldkors oc en guldknæde, som v. tilhobe $8^1/_2$ l. oc $^1/_2$ q., ld. vd. for 10 mk., summa 86 mk. oc 4 ß. Sammeledis veydis ther tyuge mk. svenst sølf oc thu l., mk. vd. fore 21 mk., summa $422^1/_2$ mk. oc 2 ß . . . . Ther til met blef vd. samme dag then gordt, ... met thet tømber, ther tha paa vor, fore syv hundrede mk., ock saa then gordt, som kallis Æders gordt, vd. fore try hundrede mk.» For de resterende 120 mk. 6 ß pantsættes en vejrmølle. — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 72—73.

5.

Malmø. 1529 $^{6}/_{8}$.

Vurderingsforretning over Knudt Henrickson Smaaredt's fædrene og mødrene gods, som han annammede på rådhuset.

Primo 2 guldringe, 1 dobel ducat, 2 ungers gylden oc 1 rins gylden v. tilhobe 4 l. oc 1 q.; 5 l. 1 q. brodht solf oc 24 ß penninge, for thy ther blef 1 skedt igen, som kommer hans broder til, som vor saa megt bedre; 6 smaa eventyres stene; 1 kaarelebondt paa 8 mk., ther fore gaf han syn broder 4 mk. fore syn part oc ligger tilstede; 11½ kast klippe penninge, støcket til 1 album. Item end anammede forskrefvne Knudt thette efther-skrefvne gots, som stoedt udi en kiste ude paa raadhusset: 1 vin kanne paa 2 potther, 1 anden slindet kanne paa 3 potther; 2 smaa then fad, menggodt, 1 becken oc 1 bordkrans oc 1 lidhet kaalfadt, 1 liusse stage met 2 piber; it lerlagen oc 1 pude vor af læder. Item end anammede han samme dag thesse gots . . . . 1 brun sitkæ pude oc 1 læder pude oc 2 lagen; 1 tvæ-skefther dug oc 1 anden lang dug; 1 tvæskeft handklede oc 1 gammelt pude var. — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 151.

6.

Randers. 1530 $^{11}/_{10}$.

Fortegnelse over gods, som Maye Gossis søster og hendes husbonde Jes Moghensen fik efter hendes brødre.

«En gride for 24 ß, en messyng kedyl 24 ß, en greb kædyl for 24 ß, 2 døyner, 3 gamyl sænekliede, 2 lagyn, en lyden pude, 3 gamel hyunder, vort vert til samyl for 12 mk., oc tu gammel skryn, vort vert for 18 ß.» Summa summarum 17½ mk. og 2 ß. — Randers rådstuebog 1526—1609. S. 8.

7.

Malmø. 1530 $^{14}/_{11}$.

Vurderingsforretning over sølv, der blev «anammet oc solt udaf Per Jepsens børns skryn» på Malmø rådhus.

«Primo 6 vg. mk. oc 12 l. forgylt solf, ld. 4 ß[1], facit 243 mk.(!); 1 hvit sølf belthe, en solf skaal, en solf skeydt oc et brasse spende v. til hobe 2 vg. mk. 1½ l. oc 1 q., ld. 29 ß, facit 61 mk. 2 ß 9 ϑ; end 7½ vg. mk. fint sølf oc 1½ l., mk. til 26 mk., facit 191 mk. oc 14½ ß, end 5 vg. mk. oc 4 l. ugiort sølf, mk. til 23 mk., facit 120 mk. 12 ß. Summa 616 mk. 13 ß 3 ϑ.» Indtil børnenes myndighedsalder er pengene udlånte til 5% pro anno betalbare til Mortensdag. — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 174—75.

8.

Randers. 1530.

Nyels Hamers borns gods.

Først Jens Hamers gods . . . . . «2 store tynfad, 2 tyn tallereken, 2 store tyn seneps fad oc 8 smaa tyn senepsfad v. til hobbe 18 mk.; 5 tynkander,

[1] Skal være 2 mk. og 4 ß.

3 half kander oc 2 tynck(rus) v. 4 l. ₶; 6½ l. ₶ gridekober, helt oc brodhen, som er 15 stocker, stort oc smadht, nøyt oc gameylt; 3 nøy kelle oc 5 andre kælle, som v. tilhobbe 3½ l. ₶ oc yt mk. ₶; en morther, en stor brøden mulluf, 2 sma gamel mulluer, en messyng krands, en lydel gamel klofve met en pybbe; eyt røglands bencke klæde, yt glyndher hyunde, 3 søyde hyunde, en søyd age døyne, en gamel grøn sylcke pude, yt tøynneteppet, blat oc røt, et varp sæncklæde met røt oc blat, yt sæncklæde vævt i fyre sølf oc et gamylt toyneteppet, 3 tocke sæncklæde, yt blegelæres lagen met trøy læryd, yt par lagen met 2½ lærit udi, 2 par horgarnslagen, en gamel horgarnslagen, 2 blagarns lagen, 3 søyde handklæde, en kopvæfvt skyfve dug, 2 blagarns handklæde, 2 hofvet døyner, en met yt bulstervord af thennum, 2 doyner met lervor oc en met bulstervord oc en met uldvor oc en toysk ørck.»

Baade Niels Hamers dotres lod. «2 store tynfaad, 2 tyn tallercken, yt stort tyn seneps fad oc 4 sma tyn seneps fad v. tilhobe 18 mk.; 5 tynkander, 3 half kander, 4 tynkrus, som v. 4 l. ₶; 13 stocker gamylt oc nøyt gridekober v. 6½ l. ₶ oc 2 smaa gryder v. 18 mk., som thenum vort gyfven, 3 noy kelle, 5 andre kælle v. 3½ l. ₶ oc 3 mk. ₶; yt got nøyt løfvekard v. 16 mk., yt tyn smørfad v. 9 mk. oc en messyng krands, en stor brøden mulluf oc 2 andre smaa mulluer; et gamel roglands benckeklæde, et søyt benckeklæde pa sort bond, 2 agedoyner, 2 noy glyndher hyunder, yt gamylt glyndhers hyunde; tho 3 stocker blegelærs lagen, 3 horngarns lagen hvert met 2½ læryd; 2 paar hørgarns lagyn, tho blagarns lagyn, en skyfve dug met refle; en søydt tønne dug, 3 søyd handklæder, et blagarns handklæde, en gamel grøn sylckepude, yt sort søydt vageklæde, et gult søyt vaggeklæde, et stort tønneteppet met tho duge, 2 thøycke sæinckklæde, et 4 sølfs sænckklæde, et gamel tøyneteppet, 2 hoffet døyner, 2 bulster døyner, en uldvors døyne oc en met lærcs vor om oc en tøysk ørck.»

Desuden skal Laurens Jensen betale børnene «alle trøy» 50 mk. for gods i kramboden og for «ved, bret, tønner, latter, vogne oc andre smaaplock» i boet; desuden 26 mk., som han tog i rede penge, og 16 mk. for «mel, malt, rog og bøyg». Endvidere skal han holde dem med klæder og kost, så længe de er hos ham, men til gengæld have «al then rente, som afgaar af alle te gorde, jorde oc hus och eyendom, som the alle tilsammel hafve i Randers».

«Item er ther uskyft 2 skaf, en stobbenck, yt fallebord, en skenke skyfve, ½ harensk, 6 par kjortl spender met yt krunt a oc yt i igemel v. 6 l. oc yt q.; 5 par støbt spender met yt nagget barn paa v. 5 l. oc yt q.; 8 par flade obengers spender v. 3½ l.; 6 par støbt spender met blommer opa v. 9 l.; forgoylt maller met en valk udi tyl en underkyortyl v. 2½ l. oc ½ q.; 5 par gammel obengers spender v. 2 l. oc 1½ q.; 6 par nøy obengers spender v. 3½ l. oc ½ q.; 5 par gamel obengers spender, flade, v. 2 l. oc ½ q.; 7 par flade obengers spender v. 3 l. ½ q. minus. Item er thet hus i Nyfve uskyft oc 6 tonner lønborgs salt i bremertøyner, 14 tonner bayesalt oc sys (?) salt; 5 kør oc 2 heste oc en med krog; for teres part af heste oc fæ skal

hand gyfve børnen 30 mk.; oc er ther nogget sølf, bezeld oc scrift i hos, som . . . . børnyn er tylskyft, oc er thet i tho sæcke.» — Randers rådstuebog 1526—1609. S. 29—32.

9.

Randers. 1536 $^{21}/_{12}$.

Fortegnelse over gods tilfalden Anders Matsens to børn efter deres fader. «Først 12 gøyldhen y guld oc 6 Jacop daller; 200 mk. i danske hvyder; 4 guld rynge v. 10 gld. en orth mynne; 4 sølf skede v. $13^1/_2$ l.; et bæylte v. 30 l.; et sølf stof v. 20 l.; en skol v. 9 l.; en brasse, er forgylt, v. $21^1/_2$ l.; et bynneke oc en vyndelsnor v. 8 l.; et korælleband met et lydyd angnus dæy paa v. 10 l.; 6 par forgylte spænder, en sølf ryng, 2 bynnekeløf v. 8 l.; en storknyf (!) skede er bundhen met sølf; 6 gode bulster døyner, 2 bulster hofvt døyner, 2 røylagens sængeklæder; et søydt sængklæde, et vræp sængklæde; 2 tonne teppet, hvert 3 stocker, 4 par lagen, 15 alne y hvert lagen; en kop væfvet dug met blat udi; en blaa vævyd dug, er vævyd i trøy skefter; 2 søyde handklæde; 2 handklæde met blat udi; 6 nøy hyunder; 2 agedøyner; en nøy brøygekædyl paa 3 tønner; 4 nøy mangrider (?) v. 4 l. ℔ 4 mk. ℔ mynus; tho bond kælle v. et ℔ oc 6 mk.; thet bæste lofve kar oc then bæste mullyng oc 2 hand mullufver; 2 smaa mangrider (?) v. 18 mk; 2 tynfad, 2 thyn tallercken oc 2 tyn salsyrcken v. 18 mk. tylhobe; 4 tynkander oe 2 half kander, 2 smaa tynck(rus) v. tyl samel 3 l. ℔ oc 1 mk. ℔; et dubylt føllebord, som vor teres faders, en tøysk orck; 2 mæsyngs krandse.» Desuden have børnene «noggyn og tylhobe», 5 tønder baye salt, 4 gode køer, en stålbue, 20 mk. for deres part i 2 heste og 14 mk. af indløst pant i en gård. Med faderens gæld og tilgodehavende skal de ej befatte sig, «untagyn hves pant gods ther er oc untagen the 8 syns tyve mk.», de er skyldige i en gård. Af pantegods har de en gård for 20 mk. «oc ther goer 1 mk. tyl læye af», og en gård for 40 mk. med $2^1/_2$ mk. leje. «Dysse næyntte hafver the tyl sammels»: 10 mk. af 2 boder, 24 mk. af 3 boder, 10 mk. af «meynhussid», 18 mk. af et hus, 16 mk. af et andet hus, 10 mk. af 2 boder, 4 mk. af en gård, 4 mk. af Jens Bocker, 3 mk af en bod og 6 mk. af nogle boder. Desuden en bod i Alborg og et hus i Nyfve. — Randers rådstuebog 1526—1609. S. 45—51.

10.

Malmø. 1538 $^{15}/_{8}$ el. $^{8}/_{11}$.

Fortegnelse over gods indskrevet «udi byes bog, som er Poel Morthensens børn tilfaldit til theres federne».

«Først then største dreng Jens Poelsen: 40 mk. udi en skude; 20 mk. udi en anden skude; $8^1/_2$ mk 4 β udi et bryggerede; 10 mk. eller en seng saa god som 10 mk.; 5 mk. af nogre skibsbordt; en quie kalf, $1^1/_2$ aar gammel; 2 thinfadt; 3 gryder, en kaaber kande; et gammelt foldebordt; en treseng.

Then myndste «dreng Poel Poelsen»: De fire første poster er de samme som ovenfor. «Item en benckedyne oc et hioende saa gode som 1 mk.; et kandeskab saa got som 3 mk.; 6½ mk. for en lodt garn; 2 thinfadt oc en thinpotte v. tilhobe 17 bm. mk.; 9 bm. mk. kedil kaaber.

Then myndste pige Kirstine Poels dotter: ½ hueladt, som er 10 dopper; 30 mk. af en skude, 4 mk. 6 ß af et bryggerede; 2½ mk. af nogre skibs bordt; en gryde, som v. 26 bm. mk.; et thinfadt oc 2 thinkander, som er man godt oc v. 22 bm. mk.; 20 ß af en tonne salt.»

Boild Poels dotter, den største pige, har alt taget sin part. Når hun har haft bryllup, skal Kirstines værge have fuldmagt «at kobe til hendes behof Boilds part, som er halfdelen af forskrefne hueladt, for et skelligt verdt». — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 248—49.

11.

Malmø. 1539 16/1 el. 4/9.

Skifte mellem Karine Jep Hansens og hendes børn efter Jep Hansens død.

«Primo 8 lodemk. solf r. for 64 dlr.; 2 guldringe v. 1 l., r. for 4½ dlr.; rede penninge oc pant 2932½ mk.; 2 læster løneborgs salt vd. for 288 mk.; 3 smalle lester baye salt vd. for 252 mk.; 8 trommet humble, vd. hver trommet for 15 mk, summa 120 mk.; en lest mel, tynden til 8 mk., summa 96 mk.; 1½ lest malt vd. for 180 mk., 10 lester tynder(?) vd. for 100 mk. Item hvert barn skal hafve for bo oc boskab 150 mk. Saa kommer hvert barn til af theris federne for guld, solf, pant, bo oc boskap 81½ joachimdal(!) oc 2 ß lybesk.

Thette efterskrefne er eyedoms gots oc eyedoms brefve gots.» 1 gård., giver til landgilde 82 mk.; 1 gård «met syne omliggendes boder», giver til landgilde 90 mk.; 1 gård «met syne tilliggendes boder», giver til landgilde 46 mk., deraf gaar til jordskyld 4 mk.; den gard, Jep Hansen selv iboede, skal Karine bebo, indtil børnene bliver myndige, og udgive den årlige jordskyld, som er 5 mk.; 1 gård, giver til landgilde 70 mk., den ene part ligger til Clare kloster i Roskilde og giver 2½ mk. til jordskyld, den anden til hospitalet i Malmø og giver 1 lode mk.; 5 boder, giver til landgilde 62 mk., deraf går til jordskyld 4 mk.; 4 «skurstens boder», giver til landgilde 64 mk.; 3 boder, giver til landgilde 48 mk. . . . . . . «jordskylden afkortet, som er 18 mk. 5 ß, saa er summa paa renten 443 mk. 11 ß». Der tilkommer hvert barn 63 mk. 6 ß 1 ϑ.

«Thette efterskrefne er lifs brefve gots, som er Karine Jep Hansens ock hendes born uskift ymellem.» 1 bod ligger til Bossie kloster og giver til jordskyld 2 mk.; Lunde domkirkes gård giver til jordskyld 14 mk.; 14 boder (jordskyldens størrelse ej anført); 1 gård ligger til St. Peders kirke oc giver til jordskyld 6 mk. «Summa paa renten af lifs brefve gots er 290 mk., ther af gaar til jordskyldt 22 mk.» Hvert barn får årlig 38 mk. 4½ ß.

Desuden er man begyndt at indføre en fortegnelse over gods, der er uskiftet mellem Karine og hendes søskende, men har ikke fuldført denne, da en side endnu står in blanco, og registret pludselig ophører med de udestående fordringer. Den er derfor ikke medtaget. — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 277—82.

12.

Malmø. 1540 23/7.

Taxationsforretning over Mogens bødkeres børns fædrene og mødrene gods.

Federnet: 3 gryder paa 2½ bm. ℔ vd. for 20 mk. 12 ß; en handpanne paa 10½ bm. mk. vd. for 5 mk. 4 ß; 4 kelle, 2 becken oc 1 erthebecken paa 2 bm. ℔ vd for 12 mk.; 11 stocker store oc smaa tinkander oc potter paa 3 bm. ℔ vd. for 9 mk.; 2 tinfad paa 11½ bm. mk. vd. for 4 mk. 2 ß; 3 gamble fad paa 12½ bm. mk. for 25½ ß; 1 grøn engilsk kiortil vd. for 24 mk.; en gammel grøn leyesk kiortil vd for 14 mk.; en gammel blaa kaabe vd. for 10 mk.; 8 l. forgylt sol noget lidet ther af undertaget, som vor uforgylt, etc.

Theres moderne: En sort engilsk kaabe vd. for 38 mk.; en rød engilsk underkiortil vd. for 36 mk.; en dyne, en hofvet dyne, et senekledе, halsledit, oc et halsledit hiønde tilhobe vd. for 23 mk; 2 bordkrantse oc en brøden liusestage paa 11 bm. mk. vd. for 4 mk 3 ß. — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 342.

13.

Malmø. 1542 17/3.

Mette Hans Ottessens datters arvegods.

En sølsked paa 1½ l.; 6 thinpotter ock kander, som v. 15 ℔; end 10 thinfad, smaa oc store, oc 2 tallercken v. 13½ ℔; 5 gryder v. 29 ℔; it lovekar v. 9 ℔; 2 becken, en bordkrants, en liusestage met en pibe v. tilhobe 4 ℔; 3 senge, onde oc gode; 2 kister; 1 slidet skab; 5 hiønde; 2 duge; 1 handklede.

Hindes moderne: 1 gryde paa 19½ ℔; en gryde paa 8 ℔, 2 smaa gryder paa 11 ℔; en kedil paa 9 ℔; en thinpot paa 5½ mk thin; it hueladt paa 8 l. sølf; it lidet corallebond med 6 smaa solstene, 4 par forgylte spender; en opredt seng met hoed dyne, sengklede, lagen oc andet, hves der til hører. Blefve alle forskrefne sengekleder, handklede, duge oc hionde, som hende tilkommer baade udi federne oc moderne, vorderet udi saa maade, som her efter følger: 4 sengedyner 9 mk.; 4 hoed dyner 2 mk.; 5 sengklede 2½ mk.; 5 lagen 2 mk.; 2 duge oc it handklede 12 ß; 5 hioende 2½ mk. — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 358.

14.

Malmø. 1544 7/3.

Anna Anders Matsens datters mødrene gods.

3 tinkander v. 1 bm ℔ oc 3 mk.; en kaaberpande v. 10 bm. mk; en gryde v. 23 bm. mk., en spants kedil v. 16 bm. mk; en ny kedil paa

5 fierdinger; it becken met Andam oc Eva paa; it bradspidt; en god opredt seng; en beneke dyne, 4 alne lang, met ryst-leder; en prysk kiste; en vindilsnoer, som er 20 stocker; 6 par forgylte spende; 6 forgylte knappe oc en sølfnaal; 5 hvide sølfknappe, som v. alt sammen tilhobe 10 l. sølf. — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 376.

15.

Malmø. 1535 $^{27}/_{7}$.

Skifte mellem radmand Bonaventura Richter og hans datter Barabra om hvad arv, der kunde tilfalde hende efter hendes moder Ingeborg.

Først skal hun have for sin modrene arv 200 jachimdaler i 7 boder, og Bonaventura skal »giore hende en fri brollups kost met ald sin tilbehøring . . . . , ner gudt vil, at den dag kommer». Desuden skal hun have: »Forst it forgylt sølfbelte v. 2 mk. sølf; end it forgylt belthe v. $1^1/_2$ mk.; 6 par forgylte spende til den grone kiortel v. 1 mk. sølf; end 6 par forgylte spende til then sayens kiortel v. 14 l.; end 2 guldkeder v. 26 golt gylden; end en guldring met en saphir udi saa god som 12 dlr.; end 7 forgylte knappe saa gode som 9 mk.; end en guldring met 3 stene saa god som 3 dlr.; end alle hendes moders kleder, som hun nu hafver, saa gode som 16 dlr., end 6 parte forgylte spende v. 12 l.» — Malmø rådstuebog 1503—48. S. 388.

16.

Randers 1548.

Gods som Mas Nielssen fisker oc hans hustru efterlod sig.

Forst 2 malmgryder oc en greb keel, 2 dyner oc en hofdyne, 20 mk. kriges, 2 quinne kiortleler oc en blaa kiortel och hans troye oc en graa kiortel, it skorgarn och hans del af voden; $1^1/_2$ sider flesk oc 5 hvilling i it knep, 24 oste, smaa och store, en tonne rog oc nogit rog uti en tonne; en ko och en kal oc 2 unge kvider, nogre log, 3 orcke, nogre tomme tonner, 2 aske smor, nogit tov, somt er spunden, noger gamble hynder oc gamble kleder; en oxe och en studt . . . . 5 svyn; nogit korn, som er soedt . . . . — Randers rådstuebog 1526—1609. S. 83.

17.

Randers 1549 $^{24}/_{10}$.

Jens Snedkers borns fædrene og modrene.

»1 brogkel, som stoer i gruen, paa 4 tonner, 6 olkar, store och smaa, 3 gridher v. $2^1/_2$ ℔, 1 mælestob (?) af kobber, 2 greb keel v. 26 mk., 2 tyn fadhe, 1 kop v. $9^1/_2$ mk., noger gammel tyn krus v. 16 mk., 1 brog kedel paa 2 tonner, 1 ferdel smør, 1 ℔ soldt Byrial for 4 mk., 6 sidher flesk soldt Byrial for 5 mk., 2 torsk, 1 skippe, 1 sten krus, 5 hvid træ fade, 1 rødt fadt,

1 kock ske af stol, 1 stor sort egi kiste. 1 nøy egi kiste, 1 træ seng, 1 fold-seng, 1 armbest met vynden, 1 korde, 1 kelske, 10 lymklofver, 1 long naffer, 1 skort safve, 1 long naffer, 1 armbest vinde, 1 plog, 2 long strig hefler, 4 hug iern, 4 iern at skere udt met, 1 bidt iern, 1 limpande, 1 tong, 1 hiorn iern, 3 hefler, 2 smaa byndet oxer, 1 hof øxe, 1 bul øxe, 1 bondt hage, 2 beuf(?) safver, 1 stor naffer, 1 vend hage, 4 hand hefler, 1 søld(?) oxe, 2 lille naffer, 1 fæl klofve, 1 bofve hage, 3 spegger borde, 1 strig ladt, 2 hvedstien. Bornens modhers kledher: 1 noy blaa engelst kobe met et lidet forgilt spende ui, 1 broen ledisk kiortel, half slet, 1 blaa ledsk kiortel, half slet, 1 broen ledsk kiortel, half slet, 1 nøy blaa engelst korl kiortel, som vor theris faders, 1 nøy ubunden egi kiste, 1 fyr kiste, som redskabet er ui, 8 ß for 3 mk. giørn och for noger serki tvende, 8 sølf knap v. 2 l., 1 forgølt q. sølf, 2 dlr for half parten af en hest, . . $1^1/_2$ dlr. . . . for half parten af en quern, 1 folseng i stofven. Schal Peder Ibs gifve bornene 14 dlr. for 5 kiør, 3 stude. store och smaa, och for 12 faar och lam. Schal Jep Hofmandt giffve bornene $4^1/_2$ mk. 8 album for 2 bystock, 1 forek, 1 saddel, 1 folbenck, 1 stol stong, tymber i gorden for 20 ß, af Rasmus Blymesther for 2 seler, 2 hafver, 1 tøm for 26 ß af Rasmus Blymesther, 2 bonden skaf i stofven, 2 store bolsther diøner, 1 graa diøne, 2 hofvit diøner, 1 got, tiek sengekledhe, 4 tynd tepping, 5 honder, unde och gode, 1 ag diøne, 1 long beneke diøne, 1 skindtegen, 1 hofvit pudhe, 1 soyet skifve dug, 1 long dug, 3 handt kledher, 2 paar blorgarns lagen, 2 paar smaa lagen, 1 paar sprenget lagen, 12 øl tønner. Item vor ther ingen guldt eller penninge til skifthe och ieki heller mere sølf, endt som forscrefne stoer, som bornene tilfaldt.» Desuden bestemmelser om udestående fordringer, der ligesom hus og jord skal skiftes mellem børnene og andre arvinger. — Randers rådstuebog 1526—1609. S. 85—86

18.

Ribe. 1561 $^{21}/_4$.

Bytingsvidne, at Hans Juel inden fire tingstokke og for tingsdom på ærlig og velbyrdig mands Claus Sestede til Spandetgaards vegne æskede vurderingsmænd til at vurdere alt Hans Severinsens gods, rørligt og urørligt, efter det pantebrevs lydelse, han havde givet Claus Sestede.

Først thend gamel hus med en fire fag stald ther bag . . . . . . for 100 dlr. foruden hender tilborlig jordskyld; thend 18 fag stald . . . . for 120 dlr. med thet jord, der til ligger med rette; the 2 stalde . . . . med syne gordsrum . . . . for 150 dlr., thend store adelhus . . . ., som nu Hans Severinsen selfver iboer, med kakelofven, pannel och bencky, beneki kister, tresenge ofven oc neden oc saa møget, som nafvelfest er, med bruhus og gaardsrum . . . . for 1200 dlr. dog undertaget det pannel oc andet, som blef taget af Simen Severinsens hus Item boschap oc husgeraad. Forst kedelkober oc messing, ther gafnligt er, 4 ₶ oc 7 mk., ₶et 2 dlr. oc mk. 4 ß d., er 8 dlr. 28 ß; gamelt kober oc messing $2^1/_2$ ₶ oc $10^1/_2$ mk., mk. 8 album,

er 11½ mk. 4 ß d.; 1 ℔ 21 mk. godt messing, hver mk. 6 ß d., er 16 mk. 14 ß d.; gamelt grydkober 3 ℔ oc 3 mk., hver mk. 2 ß, er 3 dlr. 6 ß; end 1 koberpande vd. for 1 mk. d.; gamelt broden thyn, dog fynt thyn, 3 ℔ 1 mk., hver mk. 4 ß d., er 6 dlr. 4 ß d.; godt bruggeligt thyn 5½ ℔, hver mk. 16 album, er 14 dlr. oc 2 mk. d.; 1 stoer kledskab for 12 dlr.; 1 skab udi kiøcken med en skienckskifve oc skuflad for 8 dlr.; 1 kist med pannel, stander udi en foed, for 4 dlr.; 1 jeggikist 1 dlr.; 1 arck for 2 mk. d. Udi store stofve: 1 skab for 14 dlr.; 1 foldburd for 4 dlr.; 1 sengestedt med omheng, rilagen oc pannel ofver for 8 dlr.; 2 skifver hver 1 dlr. Item sengikleder. Først 1 flamsk dyne och hovid dyne for 6 dlr.; 1 nye dundecken med sardugs var for 3 dlr.; 1 grønbundet sengclede for 3 dlr.; 1 tønd grønlisted sengclede for 1 dlr.; 1 anden grønbundet sengklede for 2½ dlr.; 2 dyner oc 1 hoviddyne for 5 dlr.; 4 sengipuder for 2(?) dlr.[1]; 1 holstebroes sengklede med en sort bund for 4 mk. Paa første kammer: Først 1 dyne oc 1 hovid dyne for 3 dlr. 2 mk. d.; 1 grønlisted tøntepped sengklede for 2 mk. d.; 1 blobundet syed sengklede for 1½ dlr. Bag upaa inderste kammer: Først 1 dyne oc 1 hoviddyne for 5 dlr.; 1 grøn oc 1 brandguel tøntepped 1 dlr.; 1 norrenbiergs kramsengklede for 1½ dlr.; 18 flamsk hiunder føldt med ho oc fedre med rølask skind under, med 1 lang bencke dyne føld med fedre under 1 vurdering for 11 dlr.; 4 par hørgarns lagen, parrid 1 dlr., er 4 dlr. Summa paa pendinge for forskrefne husgeraad er 148 dlr. oc 8 ß d. Summarum in als bode for huse, stalde oc ald eiendom med husgeraad tilhobe er 1718 dlr. oc 8 ß d. — Ribe tingbog 1561. S. 87—92.

Nogle Breve fra Hertug Frederik Christian af Augustenborgs sidste Aar.

Meddelte af **Aage Friis.**

I Hr. Bibliotheksassistent Jul. Clausens i 1896 udkomne Biografi af Hertug Frederik Christian af Augustenborg udtales det, at kun meget sparsomme Kilder forefindes til Oplysning om Hertugens sidste Aar. Dette er formentlig rigtigt, men Forfatteren har dog overset, at der i det kongelige Bibliothek i Stockholm findes nogle Breve fra Hertugen netop fra denne Tid, der ikke er uden Interesse for Kendskaben til den Maade, hvorpaa «Eneboeren paa Augustenborg» den Gang levede og tænkte.

[1] Tallet tvivlsomt, der har først staaet 6 (VI).

Brevene er syv i Tallet og skrevne i Aarene 1811—14 til Svenskeren Anders Carlsson af Kullberg. De omtales i den af E. Tegnér forfattede Oversigt over det svenske kongelige Bibliotheks svenske Brevvekslinger, der er trykt i «Kongl. Bibliotekets Handlingar för 1879». I andet Øjemed fik jeg dem ved Hr. Overbibliothekar Dr. Greve C. Snoilskys og Hr. Bibliothekar Dr. H. Wieselgrens velvillige Bistand afskrevne og har anset det for rimeligt her at lade dem aftrykke[1]. En Gang senere, naar andet Materiale til Hertugens Historie i disse Aar bliver tilgængeligt, vil de maaske kunne yde Supplement til dette.

Adressaten er den bekendte Embedsmand og Forfatter Anders Carlsson af Kullberg, der, født 1771, i 1809 var Protokolsekretær i det svenske Kancelli og blev Haandsekretær hos Carl August under dennes Ophold i Sverige December 1809 til Foraaret 1810[2]. Efter Kronprinsens pludselige Død 28. Maj 1810 havde Kullberg i Anledning af hans Efterladenskaber en hel Del Forhandlinger med Hertug Frederik Christian.

Hertugen ønskede siden meget at bevare Forbindelsen gennem Korrespondance, men denne blev hæmmet og delvis afbrudt ved det skæve Forhold mellem Hertugen og Frederik VI. Som bekendt stammede dette fra Begivenhederne i Sommeren 1810. Paa den ene Side var Hertugens Vrede mod Svogeren for dennes formentlige Overgreb under Tronfølgervalget urimelig og overdreven, men næsten sygelig var paa den anden Side Kong Frederiks uafladelige Mistænksomhed mod Hertugen og Spejden efter en formentlig farlig Forbindelse mellem denne og Sverige.

Allerede i Foraaret 1811 naaede Kongens Mistænksomhed en utilbørlig Højde og fik ogsaa, som det vil ses af de følgende Breve, Indflydelse paa Hertugens Korrespondance med Kullberg. Gennem sit altid virksomme Spionkorps havde Frederik VI faaet Nys om, at der veksledes Breve mellem Augustenborg og Sverige, og straks slog han Allarm. Han sendte Carl Johan Meddelelse derom, som skulde denne Korrespondance indeholde noget faretruende for den svenske Kronprins. Han paalagde sin Statholder i Norge, Frederik af Hessen, at efterspore, om Hertugen muligvis ogsaa skulde staa i Brevveksling med nogen i Norge, og endelig omgav han Augustenborg med et nærgaaende Spionsystem.

Frederik af Hessen fandt imidlertid intet mistænkeligt, og meget mere kom der ikke ud af de øvrige Undersøgelser. Major og Overkvartermester i Generalstaben Christian Frederik Glode du Plat laa det meste af Maj og Juni Maaneder 1811 nede i Hertugdømmerne og holdt Opsyn med alle Postforsendelser til og fra Augustenborg, aabnede Breve og Avispakker og dirkede Kufferter op men uden at opdage noget statsfarligt. Om Hertugen kom paa det rene med Majorens Virksomhed ses ikke klart, men han forstod tilfulde, at han var under Opsyn, og at hans Post blev undersøgt. Brevene til Kullberg vidner herom, og en ærlig Forbittrelse derover giver sig Udtryk. De hvasse Bemærkninger i Brevet fra Januar 1812 har sikkert Adresse til Kongen, og naar Hertugen udtrykkelig siger, at han skriver paa Fransk for ikke at blive misforstaaet, saa robes derved vistnok et velment Ønske om, at de ukaldede Brevaabnere maa lade Ordene naa til det rigtige Bestemmelsessted. Kullberg var forøvrigt ogsaa ærgerlig over, at man ikke kunde lade deres Korrespondance i Fred, og skrev til C. Adlersparre, at han og Hertugen af den Grund var nødt til ikke at skrive om Politik.

Brevene viser Hertugens store Interesse for svenske literære og politiske

[1] Jeg skylder ogsaa Dr. Wieselgren Tak for Bistand ved Korrekturen og for et Par Oplysninger til Noterne.

[2] Han døde 1851 som Biskop i Kalmar.

Forhold og vidner om, at han ved Mindet om sin Broder og om det nære Forhold, hvori han selv havde været nær ved at komme til Sverige, endnu bragtes til at ønske, at han kunde følge med i, hvad der gik for sig Øst for Sundet. Men samtidig bekræfter disse Breve det Indtryk, man hidtil har haft af Hertugens stadig voksende Særhed og Utilfredshed med Tilværelsen. De røber stor Nervøsitet og Uro og gør det forstaaeligt, at Brevskriveren kunde være optaget af alskens forvirrede Anskuelser og Planer[1].

I.

(Ank. d. 23 Jan. 1811.)

Jeg har havt den Fornøielse at modtage Hr. Expeditions Sekretairens Skrivelse af 21 Dec. sidstl. At den har været mig særdeles behagelig, behøver jeg vel ikke at forsikkre. Dens Indhold og Haanden, fra hvilken den kommer, giiver den en dobbelt Interesse. Min uforglemmelige Broder talede aldrig om Dem uden med uskrømtet Agtelse og Velvilie. Han roesde Deres Talent. Han stolede paa Deres Hengivenhed, og denne giver Dem grundet Adkomst til min Erkiendtlighed. Det skal glæde mig, om jeg nogensinde skulde have Leilighed til at bevise Dem, at det her sagte er meer end en tom Phrase.

Deres Brevvexling har jeg lenge ønsket, allerede i den Tid, da min Broder endnu var i Live, og med saa megen større Taknemlighed skal jeg da benytte Deres gode Tilbud i den Henseende.

For idag indskrenker jeg mig til at bede Dem om at oversende Botins Beskrifning om Svenska Hemman, som jeg ikke er i Stand til at faa her i Landet. Gives der ellers en endnu meere oplysende Skrift angaaende Sverrigs for en fremmed temmelig uforstaaelige Jord- og Skatteinddeeling, saa beder jeg, at den maatte følge med. Ogsaa beder jeg om de fiire Stænders trykte Protokoller ved de to sidste Rigsdage, ligesom Rigsdagstidenden for det sidste Rigsmøde. Udlægget for alt forestaaende og herefter i lignende Anledning tilbagebetales af Hr. Ob. L. Holst[2].

---

[1] Se Meddelelser fra Krigsarkiverne 5. Bd. S. 28—30, 60 flg. og C. A. Adlersparre: 1809 och 1810. III. delen S. 58—59.

[2] Johan Hübner Holst, født 1774 død 1836, Søn af Hans Gram Holst, der 1809 blev Generalmajor i den norske Hær. J. H. Holst blev i Oktober 1809 første Adjudant hos Christian August og udtraadte af dansk Tjeneste for at ledsage ham til Sverige, hvor han vedblev at være en af Prinsens fortrolige. Han ledsagede ham paa Rejsen til Skaane i Maj 1810. Under Forhandlingerne om Tronfølgervalget sendtes han til Augustenborg i Juli som Overbringer af et Brev fra Carl XIII til Hertugen. Frederik VI tog ham dette ilde op og behandlede ham højst unaadigt, da han paa Tilbagevejen efter Anmodning mødte hos Kongen paa Frederiksberg Slot. Senere bevarede Frederik VI stor Uvilje mod Holst og havde dyb Mistillid til hans Besøg i Norge og til hans Brevveksling med Hertug Frederik Christian. (Se Meddelelser fra Krigsarkiverne 5. Bd., de i Registret nævnte Steder.)

Det mig tilsendte Program er ædelt og skiønt. De kan let begribe, med hvilke Følelser jeg har læst denne Indbydelse. Den Tale, hvis Oversendelse Deres Brev bebuder, skal være mig meget velkommen.

Med al venskabelig Agtelse forbliver jeg
Hr. Expeditions Sekretairens
velvillige
Fredrich Christian.

Augustenborg
d. 7 Jan. 1811.

II.

Det Brev, som Hr. Expeditions Sekretairen har havt den Godhed at skrive mig under 1 Feb. sidstl., har jeg havt den Fornøielse at modtage. Det er gaaet over Hamborg, ligesom enkelte faae af de tidligere Avispaketter. Denne Omvej af 60 Miil, hvori Postcontoiret i Helsingøer ene har Skylden, er Anledning til, at jeg først i Dag kan besvare ommeldte Skrivelse, hvis Bilag er strax bleven afleveret til Kammertiener Juel.

Foruden de Aviser, som De hidtil har sendt mig, udbeder jeg mig endnu Åskådaren fra Aarets Begyndelse. Da Rigsdags Protokollerne endnu ikke samtlige ere udkomne, saa holder jeg det for bedst at oppebie Aftrykkets Slutning; da først ønsker jeg at erholde disse Protokoller, hvilke, som Kilder for Historien, fortiene Plads i et historiskt Bibliothek.

Jeg beder Dem at sende mig den anden Tome af Historien om G. A. sidste Regieringsaar, hvis første Tome jeg erholdt i Ramløsa, og som ved Indhold, Foredrag og Forfatter er for mig yderst interessant[1]. Denne Bog er den bedste Apologie for Revolutionen af 13 Mart. 1809. Der behøves ingen anden.

Rygtet siger at Stænderne snart skal sammenkaldes. Er det sandt eller ugrundet? Jeg grues ved at tænke paa de muelige Følger heraf i Tingenes nuværende Stilling, og saaledes som Gemytterne ere stemte. Maatte kun Deres Landsmænd blive eenige! Denne Eenighed kan aleene frelse Landet. Omendskiønt jeg efter den Vending, en vis Sag har taget, er blevet fremmed for S., kan jeg dog ikke negte, at Deres Fædrenelands Vel og Uafhengighed er og stedse bliver en Gienstand for mine varmeste Ønsker

Med oprigtig Agtelse forbliver jeg
Hr. Sekretairens
tienstvillige
Fred. Christian.

A. 15 Feb. 1811.

[1] Granbergs Historisk tafla af Gustaf IV Adolfs sednaste regeringsår. I—III. delen Sthm. 1810—11. Rimeligvis har Hertugen vidst, at Forfatteren i Virkeligheden var Gustaf af Wetterstedt; for Granberg har han næppe kunnet have nogen særlig Interesse. — Hertugen var sammen med Carl August i Ramlösa i Maj 1810 lige før Broderens Død.

III.

Kammertiener Juel har klaget mig sin Nød, og det er egentlig i denne Anledning, at jeg skriver Hr. Sekretairen til i Dag. Vexellererne vil ikkun give 20 β dansk Courant for en Svensk Species i Banko-sedler. Da nu det Danske Courant efter Dagens Cours staaer 608 mod Slesvig Holsteensk Courant, saa udgiør Juels Pension af 500 Rdr. Banco ikke meer end ppt(?) 120 Courant i vore Penge. Gives der intet Middel til at forebygge et saa uhyre Tab? Kunde ikke en Anviisning erholdes paa Udbetalingen af den bevilgede Sum i Hamburg eller Altona eller Flensborg? Kunde i det mindste ikke Tabet deeles? Billigt syntes dette at være og tillige at stemme overens med Hensigten at sætte Juel i Sikkerhed mod muelig Trang og Mangel. Imidlertid forudseer jeg Deres Svar, og jeg tilstaaer, at jeg ikke veed at giendrive samme. I et Land, hvor ingen uforanderlige Regler og Former lægge Baand paa Regieringens Villie, ansees saa meget for mueligt, for let at bevirke, hvad der i Deres Fædreneland slet ikke lader sig giore, og jeg priser dem lykkelige, at det er saa. Freilig har alt i denne Verden sine gode og sine slemme Følger, der her compenserer begge. Min Erfaring i en temmelig lang, en 25 Aars Embedscarrière ved Siden af Thronen har lært mig at kiende Formernes store Værd i de offentlige Anliggenders Behandling. Foruden disse Former gives der ingen Garanti mod luneful Vilkaarlighed med alle dens skadelige Indflydelser paa Nationens Aand og Character, paa Individernes Frihed og Sikkerhed.

Saavel Botins som Nystrøms Værk har jeg modtaget og jeg takker for Oversendelsen. Det svenske Skattevæsen, som hidtil var mig meget ufuldstændigen bekiendt, er, som jeg seer, næsten meere broget end Skattevæsenet i de 2 andre skandinaviske Riger, det udfordrer et heelt Studium.

Har man intet Systema juris sueciei nemlig ikke for Lærde af Profession men for Practici og Statsmænd? og hvilket er det bedste Værk over denne Gienstand?

Jeg har opsøgt forgiæves de forskiællige Stænders Privilegier af 1723 og følgende Aaringer. Adelens Privileg. af 1723 var, som jeg troer, aftrykt i Gustaf 3dies fornyede Ridderhuusordning af 1778, men denne har jeg ikke heller kunnet faa fat paa[1]. Det er jammerligt bestilt med den litteraire Communication mellem begge Nabostater, og var jeg endnu paa min forrige Post, havde jeg ikke i Følge seneste Aars Begivenheder troet at burde drage mig tilbage fra den offentlige Carriere, vilde jeg paa det eftertrykkeligste sørge for, at Hindringerne fra dansk Side maatte ryddes af Veien. Jeg maa altsaa tage min Tilflugt til Dem og bede Dem at forøge mit lille svenske Bibliothek med de endnu gieldende trykte Privilegier.

Er Constitutionscommitteens Project til en forandret Representation af Publicum lagt til Side? Faaer man ingen Critiker derover at see? Det er mig

[1] Om Vanskelighederne ved at faa svenske Bøger i Danmark og omvendt se bl. a. Karl Warburgs Afhandling «Rasmus Nyerups svenska brefväxling» i Samlaren 1894.

ikke ret begribeligt, hvorledes dets oplyste, talentfulde og erfarne Forfattere, der dog meene det vel med Monarkiet, have kundet foreslaae, at Kongen ved constitutionelle Spørgsmaal ikkun skulde have et veto suspensif. La puissance exécutaire, siger en berømdt Forfatter, doit prendre part à la legislation par sa faculté d'empêcher, sans quoi elle sera bientôt depouillé de ses prérogatives. En Konge, som for at sikkre sin Tilværelse paa Thronen eller at forebygge, at han ikke ligesom Adolph Fried. nedværdiges til at være Senatpresident, bliver nødt til at intriguere eller conspirere mod den Constitution, han har aflagt Eed paa, er den ulykkeligste blandt Skabningerne. Heller — langt hellere vill jeg være Dagdriver end Konge under saadant Vilkaar, og dette vil blive Tilfældet. En saadan Constitution, hvor Kongen ikke er en nødvendig Deel af den lovgivende Magt, maa føre enten til Anarkie eller Souverainitet af Kongemagten. Men jeg tænker, at Projektet bliver ved blot Projekt. Dets Udførelse anseer jeg for et Vovestykke, der formedelst de voldsomme Rystelser, som det kunde foranledige, meget let kunde have Statens Undergang til Følge.

Dog det er Tid, at jeg ophører at snakke. Maaskee har jeg sagt for meget. De, min Kiære, er mig bekiendt som Mand af Talent, af Kundskab og human Cultur; i det jeg forestiller mig Dem saaledes, henrives jeg let til aabenhiertigen at yttre mine Tanker over saadanne Gienstande, der have Interesse for hver dannet Mand. Skulde det være Dem imod, skulde det maaskee drage ubehagelige Følger for Dem efter sig, at De staaer i saadan Brevvexling med mig, da skal jeg, omendskiøndt ugierne, bringe Dagens Omstændigheder og Klogskaben det Offer, enten slet ikke at skrive meere eller blot at skrive om saadanne Ting, der ikke kan hendrages til Politiken. Farvel!

A. 6 Marts 1811. F. C.

IV.

Monsieur.

Je Vous écris après un très long intervalle, et dans un idiôme qui n'est pas le nôtre, pour prévenir des malentendus chez des curieux, qui peutêtre ne connoitroient pas notre langue. Je conçois que notre correspondance ait pu éveiller des soupçons. La défiance est le trait distinctif de certains caractères. Il y a des hommes malades qui prennent frayeur de tout; de mechans enfans, qui crient et frappent des qu'ils soupçonnent que l'on veuille approcher de leurs hochets; des têtes étroites enfin qui croient tous les hommes aussi dépourvus de bon sens et de combinaisons, qu'elles le sont elles-mêmes, et auprès desquelles une vie irréprochable de 30 ans, et un caractère assez généralement connu pour sa fierté, son indépendance, son manque de dissimulation et de souplesse ne Vous mettent pas à couvert du soupçon d'avoir la manière de penser et d'agir d'un intrigant fieffé. Mais il m'est et me sera toujours inconcevable, que la bêtise et la bassesse des sentimens ait pu aller jusqu'à communiquer ces soupçons ou Vous savez. En attendant, Monsieur, ayant affaire à très forte partie, et etant absolument à la merci des soupçon-

neux, la prudence a du m'engager à leur donner le tems de se calmer. J'ai cru par conséquent devoir attendre le renouvellement de l'année, avant que de répondre à Votre lettre du 5 Juillet, et Vous recevrez desormais tres rarement de mes lettres. Vous n'y perdrez pas grand chose: elles ne sauroient avoir de l'intérêt pour Vous. Dans un moment, ou tout et tous sont menacés, ou il s'agit du problème to be or not to be, quelle attention meriteroit la voix d'un hermite retiré des affaires et du grand monde? Mais pour Vous, Monsieur, c'est autre chose. Il ne faut pas me payer lettre pour lettre. Je m'attends à plus de générosité de Votre part, reduit au commerce des muses l'hermite ne sauroit être insensible à la voix d'un favori des immortelles soeurs. Il l'écoutera avec le plus vif intérêt. Vous vivez d'ailleurs dans le tourbillon d'une grande capitale. Quel vaste champ d'observation pour un homme comme Vous, quelle que soit sa place dans l'hiérarchie du service. L'étoffe ne pourra jamais manquer, car je vous proteste bien que tout ce qui intéresse même de loin la Suède et les Suedois m'intéresse et m'intéressera toujours vivement, n'en deplaise à ceux de mes chers compatriotes qui Vous honorent du titre de mauvais citoyen, pour peu qu'on ne partage leur antipathie nationale, leurs préventions et leurs haines injustes et aveugles.

Agréez, Monsieur, mes complimens de nouvelle année! Puisse cette année être heureuse pour Vous! Je souhaite à Votre patrie union et paix, dont elle me parait avoir grandement besoin, et à Votre gouvernement de la sagesse, de l'énergie, et surtout de la suite dans ses plans et ses mesures.

J'ai reçu le 3ième tome de l'histoire du malheureux Gustave Adolphe que Vous avez eu la bonté de m'envoyer. J'y ai lu avec le plus vif intéret le mémoire de M. le baron Adlersparre, et je ne crois pas, que Vous Vous en étonnerez, Vous qui partagez mes regrèts. Ce mémoire écrit avec une noble simplicité porte l'empreinte de la plus exacte vérité. Déja le date parle en sa faveur. Quel intérêt avait l'auteur en Décemb. 1810 à parler ainsi qu'il l'a fait, du défunt que nous pleurons? Mais il y a de la noblesse et de la dignité dans ce langage et l'auteur s'est acquis de nouveaux titres à ma réconnoissance et à mon attachement.

J'ai vu dans les gazettes qu'il a paru dans le courant de l'année passée plusieurs continuations d'ouvrages suédois dont je possède les premiers tomes, p: e: le 3ième volume de l'histoire de la malheureuse Union de Calmar, un nouveau volume des memoires de l'academie des belles lettres et de ceux de l'academie suédoise. Je Vous prie, Monsieur, de me les envoyer, ainsi que les jettons que l'academie suédoise a fait frapper depuis la mort de feu mon frère. Je les ai tous jusque là. Envoyez moi aussi — je Vous en supplie tous les ouvrages de Kellgren et ceux de Léopold. —

J'en étois là, lorsque je reçus la nouvelle du grand changement qui a eu lieu chez Vous[1]. Je m'en rejouis puis qu'il me prouve que la santé de

---

[1] Formentlig hentydes her til at Carl XIII d. 7. Januar 1812 paany formelt overtog Regeringen, der siden Marts 1811 havde været overdraget Kronprinsen.

Votre bon Roi est rétablie et que je suis bien sincèrement attaché à cet excellent Prince. Je m'en réjouirois doublement et sans mélange d'amertume et de regrets, si j'osois me flatter que je me trompe, en croyant découvrir dans certain compte rendu des indices d'un état futur des choses, auquel je ne puis penser sans tristesse et effroi. Mais basta. La politique est de contrebande.

Adieu, Monsieur, répondez moi bientot en suédois, et cessez de me traiter avec rigueur! Vos lettres trouveront toujours l'accueil le plus empressé! Recevez en fin l'assurance de ma parfaite estime!

Frédéric Chrétien.

à A. 17 Janvier 1812.

V.

Jeg griber denne Leilighed som Aarskiftet tilbyder for, uden at blive mistænkt, at kunne skrive Dem et Par Ord, som jeg ønsker, at en lykkelig Skiæbne maa bringe i Deres Hænder. Med sand Deeltagelse har jeg erfaret de Forandringer[1], der ere foregaaede i Deres personlige Stilling. Maatte De nyde uforstyrret som Aegtefælle og Fader den huuslige Lyksalighed, som saa tidt bøder paa Savnet af andre Livets Fordeele.

Alt hvad De har sendt mig af trykte Sager, troor jeg at have modtaget. De sidste Avispaketter have været ubeskadigede. Ikke umueligt at nærværende Brev vil paa ny vække den bekiendte Nysgierrighed.

Kammertiener Juel ønsker, at De ville sende ham sin Pension under min Addresse. Dersom dette ikke skulde møde andre mig ubekiendte Vanskeligheder end mueligviis Portoens Forhøielse, saa beder jeg dem at Opfylde hans Ønske.

Modtag endelig Forsikkringer om min Agtelse, som jeg længes efter i bedre Tider at kunne bevidne Dem i hyppigere og udførligere Skrivelser!

Fred. Christian.

Augustenborg d. 18 Dec. 1812.

Naar De seer Ob. L. Holst, da beder jeg Dem at bringe mig i hans Erindring og ønske ham et lykkeligt Aar fra mig.

VI.

Deres sidste Skrivelse, kiere Herr Cantslieraad, ligesom den, De sendte mig i Begyndelsen af Aaret, har jeg modtaget, samt alle Avispakker og de nævnte Bøger. Modtag min Tak for Oversendelsen.

[1] Kullberg holdt Bryllup i 1812 og blev i dette Aar udnævnt til Kancelliraad.

Juel sender herhos Quitteringen for det sidste Quartal af sin Pension. Hvad De skriver om Bredas Arbeide[1] glæder mig. Jeg længes efter at have det i mit Eie.

Naar De hører noget om, hvorledes det gaaer Ob. L. Holst, om hans Skiæbne og Bedrifter, da beder jeg Dem at underrette mig derom.

Farvel. Tilgiv disse Liniers Jnsipiditet! Men jeg troer, at De vil billige den Tvang, jeg paalægger min Pen, i hvormeget den end koster i et til Dem stilet Brev.

Fred. Christian.

Augustenborg d. 13 April 1813.

VII.

Deres Skrivelse af 1ste Marts har jeg modtaget, og Juels Paquet er bleven ham tilstillet. Det Slags Interesse, jeg føler for Sverrigs Folk, og mit Sindelag mod Deres gamle Konges Person ere stedse uforanderlige. De ere uafhængige af personlig Stilling og politiske Tildragelser. Paa Grund heraf skal det være mig behageligt at erholde, hvad Deres Brev bebuder.

Vi leve i en Tidsalder, som man med Rette kunde kalde Misregningernes Tidsalder, hvoraf Sverrig i de seenere Aar ogsaa har endeel og det af adskillige Slags at bebreide sig. Norge f. E. kunde og burde paa saadan Maade ikke vindes. Sverrig har paadraget sig en Krig med et begeistret Biergfolk, der, hvis den ogsaa skulde ende med Norges Underkuelse, dog vil koste Sverrig Anstrængelser og Offre, der maaskee kunde have fleere skadelige Følger for Sverrigs Indre. At tvinge hiint enthousiastiske Biergfolk ved Hunger er et skiændigt Middel: en oplyst Regiering og et ædelt Folk kan ikke ville føre Krig med sine Naboers Oldinger, Quinder og Børn, ikke ville herske over udsultede og fiendsksindede Slaver, og hvis dette Middel, der sætter en Plet paa det svenske Folks Ære, lykkes, kan man vente, at et paa saadan Maade erhvervet Herredømme vil blive roeligt og varigt? Sverrigs første Behov havde vel været et fredeligt System for under dets Skygge at læge de Saar, som en ulykkelig Regiering har tilføiet Staten. At grunde derimod Statens Lykke og Regieringens Hæder paa Erobringer er i alle Henseender et misligt og med Hensyn til, ikke den svenske Nations, men den svenske Regierings Ressourcer og Stats Constitutionen, et farligt System. Det vil i det mindste i en lang Række af Aar giøre Anstrengelser nødvendige, der ikke begunstiges af Constitutionens Esprit og Former.

Overbringeren af Deres Brev, hvis Navn stod skrevet paa Omslaget, er formodentlig densamme, jeg saae 2den Januar d. A. her paa A. Jeg veed, at

[1] Der tænkes vel paa et eller andet Maleri af Maleren Carl Frederik v. Breda, f. Ex. paa Nr. 407 i Fortegnelsen over B.s Arbejder i Sv. Akad. Handl. för 1895 S. 284.

han har ventet en mindre kold og stiv Modtagelse, men enhver Consideration giorde den i hiint Øieblik naturlig og uundgaaelig. Imidlertid har jeg tidt beklaget Nødvendigheden heraf, efter at have bragt i Erfaring, at han er en dannet og talentfuld Mand.

Uden videre Phraser Farvel.

Frederich Christian.

A. 25 Marts 1814.

Smaastykker.

1.

Grev Zinzendorffs Forslag om Oprettelsen af et Universitet i Flensborg 1731.

Meddelt af **L. Laursen.**

Planen om at oprette et Universitet i Hertugdømmerne er af forholdsvis gammel Dato. Allerede 1563 fremsatte Superintendent Poul v. Eitzen, vistnok efter Hertug Adolfs Tilskyndelse, Forslag om Oprettelsen af en Højskole i Slesvig, og Hertug Adolf opfordrede sin Broder Hertug Hans og Kong Frederik II til at deltage i de nærmere Forhandlinger derom. Disse viste dog ingen Lyst dertil, og Hertug Adolf tog derfor alene Sagen i sin Haand; 17. Nov. 1567 aabnedes Pædagogiet i Slesvig, et Slags Universitet i mindre Stil, men Domherrerne i Slesvig, der væsentlig skulde besørge Undervisningen, viste kun ringe Iver for Sagen. Pædagogiet fik derfor ingen Fremgang og gik helt ind 1580 eller 1586[1]. Under Kong Christian IV er der 1634 paany Tale om at oprette et Universitet i Flensborg, men der kom ikke noget ud af det[2]. 1665 realiserede som bekendt Hertug Christian Albrecht Planen ved Oprettelsen af Universitetet i Kiel, men dette var nøje knyttet til Gottorperne, og særlig efter Slesvigs Indlemmelse i den danske Krone 1721 kunde det derfor være meget ønskeligt at faa et Universitet oprettet i dette Hertugdømme, da man derved kunde haabe for en Del at drage den studerende Ungdom i Hertugdømmerne bort fra Kiel. Allerede Frederik IV syslede i sine senere Aar med en saadan Plan[3], og under Kristian VI kom Spørgsmaalet atter op; Byen Slesvig indgav da et Andragende om at faa et Universitet oprettet i Byen[4], og under sit Ophold i København 1731 indsendte den bekendte Herrnhuterfører Grev Zinzendorff et Forslag til Kongen om Oprettelsen af et Universitet i Flensborg. Zinzendorffs Hensigt hermed var, som det tydelig fremgaar af Forslaget, at skabe

[1] Ny kirkehist. Saml. IV. 660 ff.
[2] Dsk. Saml. III. 193 ff.
[3] Holm, Danmark-Norges Historie 1720—1814 I. 528 f.
[4] Holm, l. c. II. 701.

et pietistisk Universitet, indrettet efter Halles Mønster, og han tilbød at skaffe de fornødne Lærerkræfter. Han bad i den Forslaget ledsagende Følgeskrivelse af 14. Juni Kongen om at forelægge Sagen for Konseillet og fremskynde en Resolution derom, da han snart skulde rejse tilbage til Tyskland. Resultatet blev dog et andet, end Zinzendorff vistnok havde ventet; Konseillet stillede sig afvisende til Planen, der dermed faldt bort. Da Zinzendorffs Forslag, saa vidt vides, hidtil kun har været bekendt fra en enkelt Notits hos Spangenberg[1] og et Par Breve, vekslede mellem Zinzendorff og Gehejmeraad Iver Rosenkrantz[2], har jeg troet, at en Meddelelse af selve det egenhændige Forslag og Konseillets Betænkning (begge i Rigsarkivet) kunde have nogen Interesse.

1. Grev Zinzendorffs Forslag.

Allergnädigster König.

Es ist unnöthig über der Nothwendigkeit und dem Nutzen einer Uniuersität in Eu. Maj. teutschen Landen viel Worte zu machen, weil jene sattsam bekannt, und dieser zum voraus nicht groß genug zu beschreiben ist.

Soviel ist gewis, daß das Tempo nicht glückseliger fallen könnte als itzo, da keine von außwärttigen hohen Schulen in dem Stande ist einer nach dem richtigen Maß Stabe entworffenen neuen Academie den Rang abzulauffen.

Es ist in der Außführung leicht klar zu machen, daß die sämmtlichen Uniuersitäten an verschiedenen unheilbaren Kranckheiten laboriren, theils haben durch Länge der Zeit gleichsam den Marasmum senilem contrahiret und können sich nicht mehr retten; theils sind durch allerley Landplagen, deren Ende noch nicht abzusehen, denen Fremden verhaßt worden; theils ruiniren sich durch die unerschwingliche Uncosten, die sie erfordern um daselbst subsistiren zu können, an theils Orten müßen die Studiosi aus den bittersten und offt leeren, offt zweifelhafften Streitigkeiten die Warheit gleichsam herausrathen; einige haben bey ihrem Applausu und Frequentz die Actiuität verlohren; die Professores sind große Leute worden und die Lernenden werden negligiret, andere und zwar die wichtigsten sind in der That mit so paradoxen und in beiden Foris nicht unbesorglichen Lehr Satzen erfüllet, daß man diejenige, die solche am besten gefaßet und am geschicklichsten anzubringen wißen, am wenigsten brauchen kan. Können nun Ew. königl. Majestät, wie daran (unter göttlichen Segen) bey obangeführten Umständen kein Zweifel ist, einen Sammel Platz stifften gottseliger, kluger, erfahrner und einsehender Personen, deren Gaben entweder nicht von dem Geschmack des verderbten Seculi sind oder durch die Vereinzelung und Verstreuung an entlegenen Orten nicht kräfftig genug würcken können, den fast alles dahin reissenden Strom der gelahrten

[1] Leben des Grafen von Zinzendorf III. 692.
[2] J. Møller, Mnemosyne II. 271 f. IV. 188 ff., 304.

Eitelkeit, philosophischen Phantasien, theologischen Meinungs Krams oder Religions Mengerey, lebensgefährlicher Erfindungen in der mechanischen und raisonnirten Cur und vernunfftlender Freigeisterey auffzuhalten, so ist eine dergleichen Academia Christianea, wie sie alsdann mit doppeltem Fug zu nennen, ein sehr unschuldiges und sicheres Mittel Ew. Maiestät zu vergnügen, weil Sie zu großmuthig und gottsfurchtig sind ein Absehen auff den unsterblichen Ruhm zu haben, der davon eine unaußbleibliche Folge seyn wird.

Eur. Maiestat haben in Dero Landen eine Menge solcher Studiosorum von allen Facultaten, denen Hochstdieselbe befehlen können besagte Uniuersitat zu beziehen; und wenn die tuchtigsten Männer aus der Fremde zum Anfange herbeigeholet werden, so ist kein Zweifel, sie werden eine ansehnliche Zahl lehrbegieriger Gemuther nachhohlen.

Gleichwie nun was die Einrichtung des Wercks betrifft auff Eu. Maiestät Erlaubniß ich mit denen erfahrensten Mannern unsrer Zeit vertraulichste und sichere Communication pflegen kan, Eu. k Maj. und Dero hohem Conseil einen zuverlaßigen Plan zu hoeherleuchtetster Beurtheilung vorzulegen, also bin auch für mich gantz geneigt die besten Officia dabei allerunterthänigst anzuwenden, und nach vorgangiger, unverlängt anzufangender stillen und geschicklichen Præparation das Werck bald in guten Stand zu setzen, wobei nur noch dieses wenige voraus erinnern sollen.

Die Theologie erfordert Leute, die selbst warhafftig bekehrt und dabei so geübt sind, daß sie von ihren Studiosis nicht übersehen werden können, die einen Unterscheid machen zwischen der wahren evangelischen und sectirisch Lutherischen Religion, da man anstatt die Fehler dieses großen Mannes zu verbeßern sich nun über zwey hundert Jahr hinter dieselben verschantzet hat, da der schismatische Spottnahme von Lutheranern, welchen uns die Papstler auffgehefftet, und unsre Väter nichts davon hören wollen, zu einem nothwendigen Axiomate honorabili wieder die klaren Schrifftworte: nicht Kephisch, nicht Paulisch, nicht Apollisch etc., und die damit nicht uberemstimmen wollen, ob sie wol dem Fürbilde der Lehre von Hertzen ergeben sind, ohne fernern Process zu Ketzern erkläret worden. Es ist zu besorgen, daß wenn die Anhanglichkeit an Menschen (welche ausserdem als Werckzeuge der Gnade Gottes zu ehren sind) nicht eliminiret werden solte, es zuletzt dahin kommen werde, daß der Pietisten Name, wovor man sich bisher mit Recht aufs euserste defendiret, bei vorgefundener Approbation eines grossen Herrn dennoch einmal zur Secte degeneriren und von Leuten, die vor die gute Parthey sind, ohne selbst gut zu seyn, mit Hefftigkeit durchgesetzet, mithin noch mehr Schismata werden durfften, da man doch billig dahin arbeiten solte, daß Christus und sein Nahme nur Einer und alle, die anders lehren und leben, durch das steiffe Attachement an sein Wort und Wesen in den Tort gesetzt werden möchten, welches der große Zweck der Reformation gewesen und billig das Augen Merck aller redlich gesinnten Evangelischen bleiben solle.

Die Römische, geist- und weltliche Rechte sind ja in einem bekannten Verderben und kan man von denselben nicht, wie von dem dänischen Low

sagen, daß das Gesetz gut ist und nur in der Application übel geräth, sondern man kan positiue behaupten, daß es an hundert, ja tausend Orten nichts tauge, daher, ob es gleich um der Fremden willen tractiret, und nur die Mißgriffe daran gezeiget werden müßen, es dennoch sehr conuenable wäre das Dänische Recht dociren und denen Studiosis davon einen Geschmack geben zu laßen, der vielleicht ein Acheminement zur Auffhebung oder doch Hauptveränderung der Justinianeischen, Longobardischen und Canonischen Rechte verursachen dörfte.

Die Artzneikunst hat bishero von den gelehrten Charlatans und verwegenen Chirurgis mehr erlitten, als von denen verruffenen Quacksalbern, Bademüttern und Kräutermännern. Man fängt aber an, Tag zu sehen, und man kan nicht ohne Grund hoffen, daß bey einer von Eu. Maiestat auff gesunde Principia gebaueten hohen Schule auch dieser Scienz ihr Recht geschehen, und diejenigen, welche die gantze Medicin vor eine Gauckeley achten, auff andre Gedancken kommen werden.

Die Philosophie überhaupt hat bis Dato von 2 Orten her unersetzlichen Schaden gelitten, die sonst gute Gemüther, welche gewohnet sind die Gelehrsamkeit zu verleugnen, ehe sie solche erlanget haben, da man doch nur dem absagen kan, was man hat, haben pis que pendre gegen die Philosophie geredet, sie durchgehends auff den Fuß von Vernunftshöhen und loser Verführung tractiret, und daher ists geschehen, daß wenn Ihnen eins und andre Dubia mouiret werden, zu deren Beanttwortung ihre Theses Credendorum nicht hingelanget, sie mit einem Absit oder Imprecation zu antworten gepflegen, welche bei der Opponenten mehr Mitleiden als Überzeugung verursachen müßen. Auf der andern Seite sind neue Cyclopen, oder das ich mich mehr ad hominem erkläre, philosophische Don Quixotes auffgestanden, welche den Himmel abmeßen oder bestürmen, die Gottheit nach algebraischen Regeln und Logarithmis eintheilen, und uns überreden wollen, sie wären dazu gesetzt, die Geheimniße der Religion palpable zu machen oder die Menschen zu dispensiren, daran zu glauben. Was nun auff einer Uniuersitat 2 Facultaten, die aus vorstehenden so differenten Principiis agiren, vor Arbeit machen müssen, ist ohnschwer zu ermeßen.

Wie glückselig wäre also eine hohe Schule, wo Gnade und Natur unterschieden, und ein iegliches in seinen Gehalt gesezt, wo die Docentes geschickt wären, Schein und Wesen, Irrthum und Anfechtungen, nothwendigen Zweifel und Scepsin, ferner den Nutzen und Schaden der Mathematick, die sichere Linien und gefährlichen Außfälle der Weltweisheit, die nüzliche und pedantische Critic zu separiren, und ein iegliches an den rechten Ort zu bringen; gewis alle redlich gesinnten Studiosi auff einer dergleichen Uniuersitat würden die Wurckungen hievon an ihnen zeigen, sie würden frey, aber nicht freygeisterisch dencken, in der Praxi aber Gotte und ihrem Nächsten recht nützlich, weltkündig und doch nicht weltförmig werden; Ew. Maiestat Reiche würden mit guten Subiectis erfüllet und die entfernteste Länder ihre Söhne herzuführen

um von einem so gesegneten Ort zu profitiren, wovon die Exempel so neu und am Tage sind, daß ich etwas unnöthiges übernehme es zu erweisen.

Ich bin so glücklich, allergnädigster König, von langem her, in Jena und Tübingen Theologos zu kennen, die den falschen und wahren Orthodoxen, gar denen sogenannten Fanatiquen zugleich, erträglich, voller Moderation, Muth und Freudigkeit, der Kirchen Historie vollkommen kundig, mit incomparahler Gelehrsamkeit versehen, an großer Suada, reiner und gesunder Philosophie, Kenntniß des Regni clericalis, Dono didactico u. s. f. ohne Mangel, auch in vernunfftigem Controvertiren und Disputiren gewandt, dabei aber mit so apostolischer Einfalt und Lauterkeit begnadiget sind, daß sie ihre eigene Gaben nicht kennen, und mit denen Studiosis in der naturellesten Gleichheit und Communication stehen, daher auch überschwenglichen Segen haben.

Was die Rechtsgelehrsamkeit betrifft, kenne ich zu Franckfurth an der Oder, Jena und Stuttgardt starcke Männer, darunter einige so viel Ehre, andre so viel Reichtum besizen, daß ihnen an der Chicane nichts gelegen, und sie dannenher ihre geeußerte und von dem Publico mit gröster Zustimmung auffgenommene gute Principia, und theils unmöglich geschienene pia Desideria, an den Mann zu bringen sich freuen, und zugleich der Behauptung von Ew. Maj. Gerechtsamen mit groster Dexterität inuigiliren werden.

In Facultate medica hat Jena, Halle, Berlin und Copenhagen selbst Leuten, die den Titel von Experientissimis mit Recht verdienen, und mit denen ich soweit bekannt bin, daß ich nicht zweiffeln darff ihrer auff einen solchen Fall habhafft zu werden, wo sie König Christian dem Lieben zu Beförderung seiner herrlichen Absichten bedienet seyn könnten.

In Professione Lingg. orientalium sind in Leipzig und ohnweit Tübingen wahre Lichter, die daselbst unter dem Scheffel stecken.

Professionem Metaphysices et Hermeneuticæ sacræ kan ein Theologus mit bestreiten.

Professionem Mathematum superiorum, inferiorum et Physices kan man zur Arbeit eines Professoris machen, wozu ich wol hoffete den gewesenen Præsidenten der Petersburgischen Academie der Wissenschafften Monsieur Herman, deßen Capitulation auff 5 Jahr daselbst zu Ende ist, und der das Heimweh bekommen, nach einiger Verweilung in der Schweitz wieder zu erlangen, der vor ein Portentum in hoc genere gehalten und den lezt verstorbenen Cheualier Newton i England an die Seite gesezet wird.

Professio Juris naturæ laufft in die Sphere eines Prof Juris Ord.

Professio Politices und Historiarum kan auch einem dergleichen Subiecto, wo zumal ein Jurisconsultus, der Historiographus Wurtebergensis und mir bekannt ist, in die Facultat käme, gelaßen werden.

Professio Eloquentiæ et Poeseos ist etwas schwer mit einem vernunfftigen Mann zu besetzen, doch habe ich die Augen nach Leipzig und Zittau verwandt und hoffete daselbst etwas anzutreffen.

Damit man aber auff dieser hohen Schule etwas reelles vor andern habe, so wäre nebst der Lectione publica Lingg. occidentalium et septentriona-

lium eine Professio de propaganda cognitione Christi in partibus infidelium der Professioni Lingg. orientalium entweder zu incorporiren, oder auch allenfals mit Zuziehung der Theologorum einem Adiuncto Facultatis zu committiren.

Schlieslich sind die Professiones Oeconomiae und Commerciorum nicht zu vergessen, welche uber den Nutzen, der allenthalben bisher daraus entstanden, noch diesen großen Vortheil hat, daß auch diejenigen, die nicht studiren wollen, die Uniuersitat dieserhalb besuchen.

Was den Ort anreichet, wo dergleiche hohe Schule ohnmaßgeblich zu fundiren, so habe ich meine Augen auff Flensburg gerichtet, weil es ein dem königl. Hoflager nicht gar entfernt, dabei wolfeiler, gesundiger und artiger Ort seyn soll, wo auch die Einwohner viel Modestie und Ordnung zeigen.

Die Uncosten zu Bestreitung dieses großen Werks belauffen sich mit der nothwendigen Subsistenz des Entrepreneurs an dem Orte und allen anderen Anstalten das erste Jahr auff 2000 Rthr., von dem an aber, daß die Academie eroffnet und publiciret, mithin mit Prof. Ord. versehen wird, bis zur Zeit, da sich die Sache selbst unterhalten kan, mit obigem auff 7000 Rthr., wenn es aber Zeit ist offentl. Gebaude zu führen, nach deren interdirter Dauer und Kostbarkeit, ein vor allemal (ohne den Zuschuß, den Studiosi bei ihrer Reception thun,) auf 5 10000 Rthlr., und ich erbiete mich allerunterthanigst vor die mittlere Summa die theologische Facultät mit 3, die juristische mit 2, die medicinische auch mit 2, die philosophische aber und damit verknüpfte Facultäten mit allen erforderlichen Professoribus zu besezen und solche gnüglich zu salariren, daß sie auff keine Academie besser versorget werden können, wenn es Ew. konigl. Majt. gefallig mich hiezu mit allergnadigste und gemeßenste Vollmacht zu versehen.

Copenhagen am 12. Junii 1731.

2 Konseillets Betænkning.

Le papier du Comte de Zinsendorff nous paroit fort bien raisonne sur les grands abus, qui se sont glisses dans les Universitez, et sur leurs decadences, item sur l'utilité d'une bonne Universite. Mais il sera plus difficile, pour ne pas dire impossible, d'eviter les memes malheurs dans un nouvel etablissement à faire, Dieu seul demeurant d'une bonté constante et immuable, pendant que tous les etablissements humains, qui ont leur foible comme leur fort, s'alterent et se changent successu temporis. Or sur ce principe incontestable nos sentimens ont toujours eté, quand il a eté question de faire quelque chose de nouveau, qu'il falloit commencer par corriger les abus, introduits dans les etablissements, faits par nos ancetres, à bonnes et pieuses enseignes, au lieu de pretendre mieux faire qu'eux par des nouveautés, sujettes a mille inconveniens, dont les anciens etablissemens ont deja essuyé les hazards. Ainssy faisants, l'on a souvent trouvé et l'on trouvera toujours, qu'il y a pour le moins double avantage a appliquer son esprit, son zele, ses

peines et ses depenses à soutenir, à corriger et à relever ce que nos peres ont fait de bon en leurs tems, qu'à commencer quelque chose de nouveau. Sur ce principe nous aurions souhaite, que Monsieur le Comte de Zinsendorff, ou tout autre, qui se fut senti assez fort pour cela, eut proposé des moiens pour remettre dans tout son lustre l'Université de Copenhague et celle de Sore. Après cela nous avouons franchement, que nous ne nous sentons pas assez du coeur, quelque grande opinion que nous ayons de la bonne intention et de l'erudition de Monsieur le Comte de Zinsendorff, pour oser conseiller l'erection d'une nouvelle Université, dont le succez pourrait interesser la gloire de Sa Majesté de plus d'une maniere, d'autant que nous ne voyons nulle sureté pour la reussite d'un si beau dessein que la bonne volonté et les belles esperances du dit Comte. Mais si Sa Majesté le Roy notre très auguste monarque avoit actuellement resolu (chose que nous ignorons) d'etablir une Université dans son pais de Schleswig, en ce cas disons nous il nous semble, que Sa Majesté pourroit se faire donner un plan specifié, circonstancié et detaillé sur la maniere et la methode, avec laquelle Monsieur le Comte de Zinsendorff voudroit s'y prendre pour former et perfectionner un tel etablissement, l'on pourroit peser meurement ses raisons, examiner et faire examiner par des experts toutes les difficultez, qui se presenteront, en ôter ou y ajouter, selon qu'il conviendroit, mettre l'affaire dans tout son jour et la soumettre en suite aux hautes lumieres et a la decision de Sa Majesté. A la Chambre du Conseil le 26 Juin, l'an 1731.

C. L. v. Plessen. I. Rosenkrantz. C. A. de Plessen. O. Blome.

2.

Et par bidrag til grevefejdens historie.

Ved **M. Mackeprang.**

De nedenfor meddelte aktstykker er hentede fra Malmøs ældste rådstuebog omfattende årene 1503—48, en middeltyk protokol i folio, der i modsætning til sin forgænger, «Malmøbogen», endnu findes i stadens velbevarede og velordnede arkiv. Dens indhold er meget blandet, og dens karakter afviger endel fra de andre bevarede gamle danske bysbøgers. Thi om end hovedmængden af optegnelserne består af retsforhandlinger, skøder, kommunale vedtægter o. l., har den tillige tjent som stadens kopibog og indeholder derfor en række afskrifter af aktstykker af stor politisk betydning fra tiden omkring grevefejden, da Malmø sammen med København stod som den danske borgerstands fører. Uheldigvis har byskriveren været ret forsømmelig med sit arbejde; ofte har han ganske umotiveret afbrudt sin afskrift midt i et brev eller ladet flere sider stå in blanco. Følgende

aktstykker, der står i forbindelse med stadens kamp mod Fredrik I og Kristian III, er indregistrerede:

Hyldingsbrev udstædt til den udvalgte ærkebisp i Lund og Albret Jepsen, høvedsmand til Lindholm, på kong Fredrik I's vegne. Malmø, kyndelmisseaften 1524. S. 100—01. Malmø bytingsvidne angående en udtalelse om Malmøs og Københavns forbindelse med Lybæk. 1533. S. 209. (Trykt nedenfor som nr. 1.) Dansk oversættelse af Reg. Dan. I, nr. *14017 og *14018 (der dog her er dateret «29. dag januarii»). S. 117—20. Grev Kristoffer, København og Malmø pantsætter Lolland og Falster til Lybæk, Rostock, Wismar og Stralsund. 1535. (Dansk oversættelse.) S. 121—22. (Trykt nedenfor som nr. 2.) Reg. Dan. I, nr. *14692 og *14854. S. 225—27. Malmøs forlig med adelen. 1539. S. 311—13. (Trykt nedenfor som nr. 3.) Desuden findes s. 86-87 og s. 96 et par brudstykker af Københavns og Malmøs genbrev ved overgivelsen 1523. (Jfr. Frederik I's danske Registranter. S. 27 ff.)

Endvidere indeholder protokollen foruden en række bidrag til Malmøs reformationshistorie, der er benyttede af Sonnenstein Wendt og L. Weibull, to interessante aktstykker til købstædernes almindelige historie, nemlig en reces fra et skånsk købstadmøde i 1504, dat. Lund, Petri et Pauli (29/6), og en udateret, vist fra c. 1539 stammende skrivelse fra Malmø til Kristian III om Skotternes handelsovergreb. Derimod findes der foruden traktatafskrifterne sågodt som ingen optegnelser fra krigsårene 1534—36, og man søger forgæves efter vigtigere oplysninger om Jørgen Kock.

De følgende rådstuebøger er, som man kunde vente det, udelukkende retsprotokoller, hvori man tillige efter skik og brug har indført kommunale vedtægter o. l.[1]

Med hensyn til aktstykkernes gengivelse har jeg fulgt de i Danske Kancelliregistranter 1535—50 s. VII—VIII givne regler.

1.

1533 3/11.

Vy eptherskrefvne Per Hansen byfoget i Malmø, Dirich Morthensen, Seurin Seurinsen raadmen, Villum Rafn, Oluf Bødker, Lauris Jensen, Seurin Smidt, Dirich Guldsmit oc Svend Lauritsen borgere her sammesteds giøre vitherligt fore alle met tesse vort opnebref, at aar epther guds byrdt Mdxxxiij mandagen nest epther omnium sanctorum paa vort byting inden fire stocke fore os oc mange(?)[2] dannemen flere, som samme dag tinget søgt hafde oc nerverendes vore, var skicket fornumstig svend Pether Ridder lovtimelige dag gaf och gorde then lov fylleste met schellige personner danemen oc dannesvenne gilde oc gæve, som hannum fore funden var af verduge fader oc herre, her Torbern Bilde, electus til Lund, her Tyge Krabbe, Danmarcks

[1] Den af Reuterdahl i Hist. Tidsskr. IV, 548 omtalte ældste domsbog, der skulde gå fra 1509 til 1536, har jeg ligesålidt som han kunnet finde; skulde den ikke være identisk med rådstuebogen 1503—48?

[2] menige?

riges marsk, oc the andre gode herrer, Danmarcks riges raadt, som nogen tidt forleden forsamblede vore i Lundt, at gaa her til Malmoges byting fore nogre uthemmelige ord oc thale, som her Per Porse sagde seg at have hørt af forskrefvne Pether Ridder uti Menert Harekes hus uti saadan maade, at hand saa schulle hafve sagt, at Køpenhafn oc Malmo sculle være uti yt forbund sammen met the lybeske, saa at hves then ene ofver gaar, thet schal oc then anden ofver gaa, til hvilke ord oc tale forskrefvne Pether Ridder sagde kort ney fore, at hand icke sagt hafver, oc ther fore gaf oc gorde syn lov i dag, som forskrefvit star. Thaa at[1] . . . .

At rigsraadets tillid til byen heller ikke senere har været overvættes stor, fremgår af følgende notits på smudsbladet bag i bogen: Anno 1533 mandagen, som var Ste Katherine, forscref her Tyge Krabbe ij^c landsknechte hid til byen.

2.

1535 $^{16}/_{2}$.

Vi Cristoffer grefve oc herre i Oldenborg oc Delmenhorst, gubernator i Danmarck paa hogborne furstes vor kere herres oc frendes koning Cristierns vegne etc., vi borgemester oc raadt af Kiopnehafn oc Malmo paa menige Danmarcks riges stæders vegne, som vor naadige herre saarid oc huldt hafve eller hans naade endnu sverge eller hyldendes vorde, bekende oc viderligt giøre, at efther thi thenne begynte feyde, som k. m. vor kereste naadige herres ønekelige fengsel er anrorendes, oc sig epther guds vilie nu hafver forlengedt oc icke saa snarligen kand blifve forløst, som vi hafde haabet oc forset os til, ther fore hafve vi vore kere naboers af Lybke, Rostock, Straalsundt oc Vismer hielp, trost oc bistandt storligen behof, at vor kere herre och frende koning Cristiern af sit ønekelige oc elendige fengsil motte forlosses, oc ther fore desse forskrefvne stæder for theres store bekostning oc peninges spilling, som the paa iii fennicker knechte, for uden hves the tilforne thenne sag til beste gort hafve eller end nu her epther gorendes vorde, Falster oc Lollandt met al tilbehøring, inthet undentaget, som Danmarcks krone tilhører i samme landt, efther theres vilge at bruge oc nyde, gore oc lade, intil saa lenge samme forskrefvne stæder faa theres betalning oc opretning, for hves the giort oc bekostet hafve. Men dog om seg saa hende oc af nød vore til vor kere herres oc frendes koning Cristierns forlosning, at en landeskat sculde ofvergaa thet gandse rige met Danmarcks riges stæders vilge oc samtocke, thaa sculle samme forskrefvne lande ther udi inthet anderledes forplictes eller holdes end andre rigens indbyggere, oc alle forsegling, som vi forskrefvne stæder tilforne giort hafve, ufforsaadde, men alt thet ther udi begrebet, ner thet samme er indtaget, skal efther forseglings lydelse indsaaes oc holdet blifve. Thisse forskrefvne stocker oc article lofve oc tilsige vi forskrefvne Cristoffer grefve oc herre til Oldenborg oc Delmenhorst etc. oc vi af Kiopnehafn oc Malmø fore

[1] Her afbrydes afskriften pludselig, og først midt på næste side er der indført en ny notits.

os oc Danmarcks riges forvante the forskrefvne stæder Lubeck oc theris forvante vid vor cristelige tro oc lofve stadigt, fast oc ubrødeligen vel at holde. Til vitnedsbyrdt hafve vi vort tilfødde oc sedvanlige indsegel neden neden (!) thette bref underlige (!) ladit henge. Gifvet i Kiøpnehafn tisdagen epther Invocavit efter Cristi vor frelsermands fødsel Mdxxxv.

Jfr. stædernes revers i Alten, Graf Christoff und die Grafenfehde. S. XXXVIII–XL.

3.

1539 30/10.

Bref ymellem adellen ock Malmøs by.

Vi efterskrefvne Hans Jensen, Jens Clavessen, Oluf Bagere, Mattis Schrifver, borgemestere udi Malmø, Peder Harke, Jacob Guldsmid, Dirick Morthensen, Bonaventura Richter, Søfren Søfrensen, Tyge Cristiersen, Palne Jensen, Povel Fris, Henrick Branthum oc Lauris Hemingsen, raadmend, Peder Hansen, byfoget, Michil Hansen, Henning Grydestøber, Jep Hiort, Hans Erlandsen, Jacob Matsen, Claves Bardsker, Oluf Hansen, Hans Hesse, Lauris Lybo oc Jep Klipping, raademestere sammestets, gøre alle viderligt met thette vort obne bref, at aar 1539 torsdagen nest fore alle helgene dag vore vi forsamblede her paa Malmøs raadhus met menige borgere oc bymend her sammestets, nerverendes erlige oc velbyrdige mend her Axel Bragde, her Holliger Ulstandt oc her Mogens Gyldenstierne, Danmarcks riges raadt, hafvendes met thenum kon. matt.[s] koning Cristians vor kere naadige herres bref oc fuldmacht at handle met os oc then menige mand her udi Malmø, ligervisse som hans nadhe kon. matt. self personligen tilstede vore, udi saa maade, at kon. matt. vilge oc befaling er, at Danmarcks riges raad met menige adelen oc vi motte forvinde oc forlade os til hver anden, hvorledes then ene met then anden motte holde sig til fredelighet, kierlighet oc endrecht inden bys oc uden, om noget paakomme, at kon. matt. eller Danmarcks rige hafde nogre uvenner, som hans naades hoghedt eller Danmarcks rige noget argt, skade oc forderfve paaføre vilde til land eller vand, hvilkit gud almectigste naadeligen afvende. Ther paa toge vi vort beraadt met then menige mand, som her forsamblede vore, oc udi the hellige trefoldighets nafn blefve saa til ens udi forskrefvne herrers Danmarcks raads nerverilse, paa thet al uvilge, had oc afvind, tvedrecht oc mytteri, som noger tid veret hafver ymellem forskrefvne Danmarcks riges raad, adil oc os, motte nederleggis oc afstillis, vilge oc venskab, kierlighet oc endrecht motte thes ydermere opveckis, ske oc komme eblandt then menige mand paa alle sider udi alle maade uden alt argt oc list, tha hafve vi alle endrechteligen oc hver serdelis ther paa met udstrachte arme oc oprachte fingre giort vor hogeste edt oc soret til gud oc alt, thet helligt er, bedendes os saa gud til hielpe, at efter thenne dag skal aldrig findes eller ske noget hos os lønligen eller obenbare, at vi eller noger af Malmøs borgere eller indbyggere skulle nogen tid findes udi noger arghed ymod kon. matt., Danmarcks riges raad, adil, indbyggere eller riget efter thenne dag.

Thesligeste hafve vi ock alle lofvet oc tilsagt forskrefvne Danmarcks riges raadt oc adil at gøre skulle gøre (!) trolig hielp oc bystandt, om riget noget paakomme, saa vel uden bys som inden, at afverge kon. matt.s, adels, vor egen oc rigens skade oc forderfve udi alle maade af vor yderste macht oc formuge. Sammeledes hafve vi oc lofvet oc tilsagt forskrefvne herrer, Danmarcks riges raadt oc adil, om nogen af thenum eller al adelen gifve sig her ind udi byen til os, tha ville vi thenum kierligen oc gerne anamme met hves, the hafve met at fare, thenum hielpe, beskøtte oc beskerme af al vor macht met lif ock gots ligervisse som os selfve, oc skulle the inthet tvifvel hafve ther paa i noger maade. Voret oc saa sage, at noger af os eller vore borgere, bymend eller noger ander inflot (?) vilde sig finde lade met noger uskellige ord, tale eller gerning ymod thenne forskrefvne forplichtilse, tha lofve oc tilsige vi thet at straffe, som vidbør, ofver then, som bref, ed eller ære ey holde vil. Thes til ydermere forvaring, at saa ubrødeligen holdes skal af os oc alle vore efterkommere, fødde oc ufødde, til evig tid uden alt argt oc list, som forskrefvit staar, hafve vi ladet henge alle vore indseigle oc signeter met vort stads secret oc met alle IIII bys embits oc aldermends indsegle, som ere skreddere, skomagere, smede oc bagere, hengendes her neden fore thette vort obne bref. Datum ut supra.

Adelens genbrev af 1539 $^{15}/_{11}$ er trykt i Bring, Handlingar och Påminnelser i Svenska Historien. I, 207—11.

3.

Nogle Udtalelser af Landgreve Carl af Hessen om General Køller-Banner.

Meddelte af **Louis Bobé.**

Jakob Binnemann, til hvem Prins Carl har rettet nedenstaaende Breve, synes at have været en meget betroet Mand hos Landgreven, var først Privatsekretær hos Statholderen Greve Dehn, blev 1763 virkelig Kancellisekretær, udnævntes 1768 til Statholderskabssekretær og Kancelliraad samt 1772, 22. Okt., til Etatsraad. Han døde 8. Februar 1791, 56 Aar gl. — Om Køller-Banners Fald, der er Hovedæmnet i de meddelte Breve, kan jævnføres Biogr. Lexikon IX, 628.

1.

— — Ich habe hier einige recht verdriessliche Tage gehabt, der Pr. Friedrich hat von mir sehr gnädig, aber dringend verlanget, Meiner protestation zuwieder, dass Ich in einer Conferentz über die neue Constitution des Gn. L. Köller Banner Sitz nehmen sollte. Diese bestund aus dem Printzen, Mich, Gr. Thott, Gehrath. Schack, Gen. Ltnt. Hauch u. Hoben[1] und endlich S. Exc.

[1] Levin Ludvig v. Hobe, 1700—81, General (Biogr. Lexikon VII, 495).

Köller Banner, der sehr hefftig sie defendirte. Wir 3 Generals haben nachhero schrifftlich Unssere Meinung darüber geben müssen, die dann dahin ausgefallen, dass Sie nichts daucht u. viel kostbahrer wie vormahls ist. Er hat es sehr ungnädig aufgenommen, warum macht Er aber solche Thorheiten? Mittlerweile ist Meine Conduite approbirt worden, obgleich man Ihn gern soutenirte. Was weiter diese Sache für Folgen haben wird ist noch nicht bekannt, der Staats Rath wird vermuthlich darüber deliberiren künfftige Woche. Mittlerweile sind Mir die 3 Tage recht sauer und unangenehm gewesen, und die Hitze von K. B., die unaussprechlich, hat Mir manche böse und impertinente Propos zugezogen. Er ist heute nach der Stadt, und wir haben Uns doch noch gestern Abend ziemlich gute Freunde geschieden.

Lehmann[1] wird vermuthlich heute Ordre erhalten herzukommen und wird (doch nicht publice) zum Gen. Quartier Meister der Armée in Norwegen auf Meinen Vorschlag ernannt werden. — —

Fridensburg d. 16 October 1772.

2.

— — Mit Lehmann ist mir was verdriessliches geschehen. Man will nun hier lieber, dass Er erst nach Norwegen Mir nachfolgen soll, doch wird Man Ihn hier erst gantz distinguirt employiren.

Meine Frau ist hier sehr wohl empfangen worden, und es gehet hier alles recht gut, nur ein Teuffel macht Uns alle Köpffe herum gehen. Es ist der K(öller) B(anner), der mit Seiner neuen sogenannten Constitution das gantze Militair umwirfft und den Krieges Fond damit u. mit Seine Nat^{e}, Avancements, Pionniers etc. erschrecklich belästigen wird. Da Ich leider zu einer Conferentz gezwungen worden, die der Pr. Friedr. darüber gehalten hat, wobey Thott, Schack, Hauch u. Hobe gegenwärtig, Ich auch mit denen beyden Gen. Ltns. auff Befehl Meine Meinung schrifftlich geben, die für seinen Kram nicht allzu favorable ausgefallen, so hat Er dieses sehr übel genommen. Mittlerweile suchet Er alles mögliche dahin unter der Hand und öffentlich hinzubringen, um Seine Sache, dagegen alle Leute ohne Ausnahme aufgebracht, durchzusetzen, und macht Uns alle mehr Beschäfftigung, und zwar gantz unnütze, alss sonst jemand, da alles übrige sehr ruhig. Die Königin ist unendlich gnädig gegen Uns, der Printz ist so wie Ihm(!) in der ersten Jugend gekannt. — — Der König ist viel besser wie Er seit langer Zeit gewesen. Er ist lustig u. freundlich, u. ein jeder wünscht nur, dass Er so fortfahren möge.

Unsere Freunde, worunter Schumacher besonders rechne, sind recht intimement liirt. Ich finde alles besser wie Ich es Mir je vermuthet, u. nie habe Ich den Hoff so gut componirt wie anjetzo gesehen. Der Himmel gebe, dass alles so ferner gehen möge, und Ich bin sehr zufrieden. — —

Christiansburg d. 24. 8^{bris} 1772.

[1] Johan Frederik Gotthilf v. Lehmann, 1725—81, Generalmajor (Biogr. Lexikon X, 166 f.).

Nye Aktstykker

vedrørende

de politiske Forhandlinger i København i December 1813 og Kielerfreden i Januar 1814.

Ved **Aage Friis.**

(Slutning.)

31.

14. December 1813. Edward Thornton[1] til Baron Wetterstedt.

(U. A. Kopi. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Je viens d'apprendre de S. A. R. le Prince Royal de Suède, qu'Elle a l'intention d'envoyer à Copenhague un négociateur dont la mission, si elle est heureuse, doit necessairement amener le resultat de rétablir la paix entre la Suède et le Dannemarc et de réunir les armes et les forces de se dernier à celles de la Suède et de la cause commune.

Cette mission et son objet, fondés comme ils le sont l'un et l'autre sur la disposition de S. M. le Roi du Dannemarc, énoncée dans les communications faites par le ministre d'Autriche, Mr. le Comte de Bombelles, à Mr. le Comte de Wallmoden, me paraissent d'un présage heureux pour le rétablissement de la paix entre la Grande Bretagne et le Dannemarc, il étant difficile à concevoir comment les troupes de L. L. M. M. les Rois de Suède et de Dannemarc pourraient combattre les unes à côté des autres pour la même cause, sans qu'il existât entre tous les alliés l'union et l'accord parfait de principes et de vues.

Ce n'est que pour accélérer ce resultat heureux, que je Vous prie Mr. le Baron de vouloir bien prevenir, par le canal du négociateur Suèdois, le ministère de S. M. le Roi de Dannemarc, que je suis muni des mêmes pleinpouvoirs que je lui avais fait annoncer, il y a si longtems, par Mr. le Comte de Baudissin, pour conclure la paix définitive entre les deux puissances; que le gouvernement de S. A. R le Prince Régent m'a fourni même tout récemment des instructions pour cet objet; et que je me voue avec la même ardeur à l'accomplissement de cet œuvre salutaire, qui doit mettre le sceau à l'union de l'Europe entière contre l'ennemi commun.

---

[1] Englands Gesandt ved Carl Johans Hovedkvarter.

S. M. l'Empereur d'Autriche n'ayant fait intervenir ses bons offices que pour concilier les différends entre la Suède et le Dannemarc, toute référence au Quartier Général de S. M. ne peut affecter ceux qui concernent la Grande Bretagne et en effet ne peut que retarder l'accomplissement de l'objet de tous nos vœux, il ne s'y trouvant personne, qui soit autorisé par les pleinpouvoirs et par les instructions du gouvernement Britannique d'y concourir.

Edu[d] Thornton.

32.

16. December 1813. Frederik VI til Rosenkrantz[1].

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Jeg har modtaget den udførlige Rapport nu fra min Svoger, hvoraf jeg tror at slutte, at Vaabenstilstanden vist vil blive sluttet,

1. fordi Cronprinsen har tilbudet den, endog inden Grev Walmoden blev slaaet.

2. Gr. Walmoden havde ei talt med Foulon[2], da han talede med vor Parlementair.

3. Naar man er slaaet, er man siælden got disponeret, og dette var Greven vist ikke, da blot hans Hest reddede ham fra at falde i vore Hænder.

4. Af Avisen ses, at Cronprinsen ventes i Holland.

Geral. Lalleman med de Pohlske Officerer har udmærket sig og gjort sjælden Tjeneste. Jeg ønsker at vise ham min Tak; tror De, at det kunde skade os i politisk Henseende, om han tillige med flere af hans Officerer fik nu strax Ordener?

K. d. 16. D.
1813.

Frederik R.

Til
Geheimestatsminister Rosenkrantz.

33.

17. December 1813. Rosenkrantz til Grev Chr. G. Bernstorff.

(U. A. Registraturen.)

À M. de Bernstorff à Vienne.

le 17. Dec. 1813.

Ce n'est point à V. E. que j'aurois besoin de faire un exposé des évènemens qui ont placé les états du Roi nôtre maître dans la position désa-

---

[1] Dette og de følgende Breve mellem Frederik VI og Rosenkrantz maa sammenholdes med den øvrige Del af denne Korrespondance, der er meddelt i Medd. fra Krigsark. IX. S. 6 flg.

[2] Den østrigske Legationssekretær i København, der — vistnok den 7. December — var afrejst til de allieredes Hovedkvarter med Breve fra Lützow og Bombelles.

streuse où ils se trouvent à la suite de l'attaque imprevue, par laquelle le gouvernement Anglois troubla il y a bientôt 7 ans le repos du gouvernement le plus inoffensif de l'Europe. Personne n'est plus à même que Vous, M. le Cte, de retracer à Vous même et aux autres, comment fut trompée la confiance que S. M. avoit placée dans l'amitié du Roi d'Angleterre et dans les relations politiques quelle entretenoit avec la Cour de Londres. V. E. peut également mieux que moi certifier que la nécessité seule de trouver un appuy dans la guerre qui s'ensuivoit engagea le Roi à rechercher celui qu'offroit la puissance alors préponderante qui se trouvoit déjà en guerre avec l'Angleterre. Mais l'intérêt généreux que témoigne au Roi la Cour respectable, auprès de laquelle V. E. est accreditée, inspire à S. M. une reconnoissance qui lui impose l'obligation de justifier envers elle la conduite que le Roi a tenue, depuis que la campagne de l'année précédente fit decliner la prépondérance de la France sous laquelle les puissances continentales de l'Europe, sans exception, avoient plié pendant plusieurs années.

On ne fera pas un crime au Roi d'avoir tenu la même conduite. S. M. a à cet égard même suivi l'impulsion et les conseils que les plus anciens amis de sa monarchie lui donnoient. Dès qu'il parut y avoir de la sureté pour ses états de dénouer les liens qui l'attachaient à la France et pendant que les puissances du continent les plus respectables se trouvèrent encore en armes contre la Russie, sans que le Danemarc eut pris part à la guerre contre son allié, S. M. saisit le moment, où le gouvernement François se déclara disposé à traiter de la paix générale, pour faire connoitre à la Cour de Londres qu'elle écouteroit des propositions de paix de sa part. En meme tems elle annonça à l'Empereur Napoleon avoir fait cette démarche, et elle se trouva de cette manière détachée de l'alliance avec ce Souverain, avant qu'aucun autre Prince eut rompû les liens qui les attachaient à lui.

Quoique le Roi n'ignoroit point qu'il avoit été pris des engagemens à Son détriment à Åbo avec le P^ce^ R^l^ de Suède et que la G^de^ Bretagne paroissoit incliner à y prendre part, le Roi ne pouvoit point se persuader que cette puissance put juger de son intérêt de sacrifier la monarchie D^se^ à la Suède. Il se flattoit même que la puissance, avec laquelle il avoit fait la guerre de concert à la Suède dont l'allié de S. M. avoit tirè de si grands avantages, ne lui en feroit pas porter la peine pour les conserver. Renvoyé par le gouvernement Anglois à des négociations qu'on annonçoit qu'elles devoient comprendre les prétentions de la Suède avec laquelle S. M. ne fut point en guerre, Elle crut avec confiance pouvoir éviter de regarder les intérêts de Ses états comme compromis envers la Suède surtout en déclarant qu'Elle fut prête à unir Ses forces à celles de la G^de^ Bretagne et de ses alliés. Elle compta avec tant de confiance sur la manière éclairée du ministère Anglois de juger de l'avantage qu'offroit le local des états D^s^., qu'ayant envoyé un negociateur à Londres S. M. n'hésita point de s'opposer de vive force à la rentrée des troupes Françoises dans Hambourg dans un moment où le P^ce^ R^l^ de Suède, engagé envers la G^de^ Bretagne et ses alliés et pourvu de moyens de faire agir les troupes

qu'on l'avoit mis à même de réunir en Poméranie, fut à portée de sauver cette ville et où cependant il se borna à menacer la frontière du Holstein. Mais tant de confiance dans les lumières des puissances, dont le Roi avoit ambitionné de devenir l'allié actif, fut trompée: La Suède, qui n'avoit rien fait pour justifier la prédilection qu'on lui témoignoit ni pour répondre aux promesses qu'elle avoit arrachées et qui ne fut pas à même de seconder les vues des alliés aussi efficacement que le Danemarc, devoit encore être favorisé au dépens de celui-ci.

Le Roi, rebuté de la sorte, et pressé par l'arrivée des troupes Françoises, destinées à réoccuper une ville que toutes les puissances du continent avoient tranquillement vu passer sous sa domination, n'eut plus de choix. S. M. avoit favorisé l'entrée des troupes alliées dans Hambourg, avoit longtemps par la présence des siennes aux portes de cette malheureuse ville imposé aux forces supérieures des François. Elle avoit fait cesser les hostilités dans l'embouchure de l'Elbe et sur les côtes de sorte que le pavillon Anglois n'y trouvoit plus d'ennemis, mais il lui devint impossible de seconder plus longtemps ceux qui exigeoient de lui de sacrifier ses intérêts les plus chers pour être admis à les appuyer.

S. M. ne fut point en état de mésurer Sa conduite sur ce point, où les forces Suédoises menacoient la frontière, sans que la Suède et la France avouèrent être en guerre ensemble, comme il constoit par la conduite du P^ce^ R^l^ qui fit punir un général pour avoir fait mine de vouloir secourir la ville de Hambourg. Mais en revanche le Roi ne précipita rien, lorsqu'il s'agit d'accepter les offres de la France de renouveller le traité qui avoit été la suite de l'attaque de Sa capitale et de l'enlèvement de Sa flotte en 1807. Bien des semaines s'écoulèrent avant que S. M. accepta cette offre qui paroissoit presenter le seul appuy dans un moment où les mêmes prétensions de la Suède avoit été reproduites par elle et appuyés par ses Alliés.

Jusqu'alors le Roi avoit devancé S. M. l'Empereur d'Autriche dans la carrière dans laquelle cet auguste Souverain a depuis fait de si glorieux progrès. S. M. J. est trop juste pour blamer le Roi d'avoir ensuite persévéré dans des engagements que l'intérêt de Sa monarchie lui avait dictés. Ce n'est pas à attribuer au Roi que la marche des circonstances qu'il n'a pas dependû de S. M. de maitriser, l'ont forcé à s'éloigner du systême de S. M. J. et R.

Le Roi aime à Se flatter, que cet auguste Souverain en a jugé ainsi et que c'est la conviction de S. M. J., que le Roi est la victime d'événemens qu'Elle n'a pû detourner qui a porté l'Empereur à offrir avec tant de générosité au Roi d'effectuer la réconciliation de S. M. avec les puissances avec lesquelles Elle a constamment ambitionné de conserver la paix.

Vous savés, M^r^, avec combien de confiance le Roi se repose sur l'intervention de S. M. l'Empereur. Il n'y a pas d'exemple de plus d'abandon. Il est reservé à V. E. de faire valoir auprès du ministre éclairé de l'Empereur les sentimens de reconnoissance dont S. M. est animée pour S. M. J. Ils sont inséparables de ceux de la confiance illimitée qu'Elle place dans l'amitié de

ce puissant Souverain et dans Sa façon d'envisager les intérêts des peuples de l'Europe qui attendent de Sa sagesse et de Sa puissante intervention le repos dont ils ont un si pressant besoin. Il lui appartient de consolider les bases de la monarchie D^ne, ébranlées par les secousses qu'ont éprouvées les états les plus puissans du continent. Au milieu du tourbillon de nos jours le Roi n'a pû detourner de ses peuples chéris et fidèles les calamités sous lesquelles ils gémissent. Je félicite V. E. d'avoir à traiter de si grands intérêts avec M^r le P^ce de Metternich, qui joint aux lumières la franchise qui inspire la confiance et qui a acquis des titres si justement merités à celle que nôtre Cour, M^r, se plait à placer en lui.

34.

17. December 1813. Kabinetssekretær Schulzenheim til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Quartier Général de Kiel le 17. Dec. 1813.

Monsieur!

Le Chancelier de la Cour, Baron de Wetterstedt, se trouvant absent à Francfort, c'est par ordre exprès de Monseigneur le Prince Royal, et par suite de l'armestice qui vient d'être conclu avant hier[1], que j'ai l'honneur de m'adresser à Votre Excellence, afin de la prier d'être auprès du Roi, Son auguste Maitre, l'interprète des sentimens pacifiques dont le Roi, mon Souverain, et Monseigneur le Prince Royal ont toujours été animés.

Guidé par les sentimens d'estime et d'amitié que Sa Majesté a voués depuis longtemps à S. M. le Roi de Dannemarc, et soigneux de ne pas devenir un obstacle à un changement favorable dans le système politique de ce Souverain, mais jaloux en même tems de conserver les droits de la Suède fondés dans la sainteté des traités, le Roi ajourna dans le temps Ses prétensions à la prise de possession immédiate de la totalité de la Norvège, tant qu'il restait la moindre espérance, que cette marche moderée pouvait rendre le Dannemarc à la cause Européenne, et épargner à ses habitans les fléaux de la guerre.

Son Altesse Royale déplore la necessité où Elle S'est vûe réduite, d'attaquer les états de Sa Majesté Danoise, et c'est avec une vive satisfaction qu'Elle a prêté la main à la conclusion d'une suspension d'armes, espérant que cet arrangement puisse devenir l'initiative d'une pacification entre deux nations que la nature elle-même a déstinées à s'entreaider et à defendre mutuellement leurs droits.

La déclaration de S. A. le Prince Charles de Hesse, que j'ai l'honneur de ci-joindre en Copie, n'a pas pu contribué(!) à assurer le Prince Royal des

[1] Se Sørensen: Kampen om Norge. 2. Del S. 49 flg.

sentimens de Sa Majesté Danoise, et c'est pour Se concerter avec Elle sur les bases d'une paix solide et stable, qu'Il envoye auprès d'Elle Mr. le Lieutenant Général Baron de Tawast, souschef de son état major. Je suis chargé de l'annoncer à V. E. comme une personne accreditée. Je ne manquera pas de Lui dévélopper les conditions sous lesquelles le traité de paix pourra être conclut[1].

Je dois affirmer à cette occasion que c'est sur la demande de Monseigneur le Prince Royal, que Monsieur le Comte de Bombelles a été dépêché à Copenhague.

Le Prince Royal, qui ne consentira jamais à séparer les intérêts de la Suède de ceux de Ses Alliés, et qui croit d'aillieurs, qu'une négociation entre l'Angleterre et le Dannemarc faciliterait considérablement celle de la Suède, m'a ordonné de transmettre à Votre Excellence la Copie d'une Note, que Mr Thornton vient d'adresser à Mr le Chancelier de la Cour, à l'effet de lier ces deux negociations[2]. Le Prince Royal pense au reste que le Dannemarc ne peut que gagner à une transaction de cette nature.

Monseigneur le Prince Royale espère avec confiance que Sa Majesté Danoise appréciera les conditions modérées que le Général, Baron de Tawast est chargé de proposer.

J'ai l'honneur d'être etc.

D. de Schulzenheim,
Secrétaire de Cabinet de S. M. le Roi de Suede.

S. E. Mr. de Rosenkrantz.

35.

18. December 1813. Geheimekonferensraad Karl Wendt til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Ew. Excellenz werden, wie ich hoffe, in dem, was ich die Ehre habe, Ihnen vorzutragen, eine Rechtfertigung fur mich finden, wenn ich in einer, mir und meiner Bestimmung ganz fremden Sache mich an Sie wende.

Vorgestern, als ich mich im Hauptqvartiere befand, um Seiner Königl. Hoheit, dem Kronprinzen von Schweden, Verschiedenes die Stadt Kiel betreffend vorzutragen[3], ward ich von Jemanden, der, wie es scheint, dort viel zu betreiben hat, angeredet, und mir vorgestellt, wie wichtig es für Dänemark

---

[1] Om Tawasts Sendelse til København se bl. a. Sørensen: Kampen om Norge. 2. Del S. 64 flg.

[2] Her aftrykt som Nr. 31.

[3] Wendt var Overpræsident i Kiel. (Om ham se bl. a. Eftl. Papirer fra den Reventlowske Familiekreds I S. 279.)

sey, sich mit den Verbundeten je eher je lieber zu vergleichen; dasz der kurzeste Weg dazu der sey, die Unterhandlungen hier mit dem Kronprinzen und dem englischen Gesandten zu betreiben; dasz dieser mit den ausgedehntesten Vollmachten zu diesem Zwecke versehen sey; dasz Dänemark alsdann, im ganzen genommen, weit vortheilhaftere Bedingungen erhalten werde, als auf dem Wege der Vermittelung, bey welchem England immer zurükhaltender seyn würde; dasz der Kronprinz nichts mehr wünsche, als eine baldigste Beylegung der Streitigkeiten mit Dänemark, um zur Theilnahme an Betreibung der grossen Sache zurückzukehren. Auf meine hierauf gethane Frage, ob man in Kopenhagen von diesen Gesinnungen des schwedischen und englischen Hofes unterrichtet sey? antwortete man mir, man glaube dieses nicht, stellte es aber mir anheim, ob ich nicht dieserhalben dahin schreiben wolle. Ich bezeugte mich willig dazu, wenn man mir etwas schriftliches gebe, z. B. blos eine Versicherung des englischen Gesandten, dasz er zur endlichen Abschliessung eines Vergleichs unumschränkte Vollmacht habe. Man versprach mir, dasz man sich bemühen wolle, mir diese zu verschaffen.

Abends nach aufgehobener Tafel unterredete sich der Kronprinz mit mir über denselben Gegenstand. Er bezeugte sein Verlangen dem Kriege mit Dänemark ein Ende zu machen, und seine Bereitwilligkeit, zu billigsten Bedingungen den Frieden zu schliessen. Schweden und England seyen aber in dieser Rüksicht die Mächte, mit denen vorzüglich die Unterhandlungen Statt finden müssten, und dasjenige, worüber diese mit Dänemark übereinkommen wären, könnten und würden die übrigen verbündeten Mächte nicht misbilligen. Seine Vergleichsvorschläge wären nicht unbillig oder übertrieben, nur musste die Sache bald beendigt werden. Er werde einen Unterhändler nach Kopenhagen senden, um vor Ablauf des Waffenstillstandes einen Vergleich zu Stande zu bringen. Schlage dieses fehl, so müsste er weiter vordringen, und es seyen schon die Anstalten getroffen, um seine Armee bis zu $^{80}/_{m}$ Mann zu verstärken. Die Halbinsel würde dann ganz in seine Hände fallen, und durch die Menge der darin sich aufhaltenden Truppen äusserst mit genommen werden. Andere Mächte waren lüstern genug nach diesen Provinzen, und es würde als dann sehr ungewisz seyn, ob sie wieder würden an Dänemark zuruckgegeben werden, oder, wenn es auch geschehen sollte, doch unter sehr druckenden Bedingungen. Während der Unterredung äusserte er verschiedentlich, ich solle dieses nach Kopenhagen melden.

Von den Bedingungen, die er anzubieten gedenke, erwähnte der Kronprinz nichts; aber derjenige, der die erste Unterredung mit mir gehabt hatte, kam gestern Morgen zu mir, und erklärte, man wunsche so sehr, die Sache mit Dänemark zu beendigen, dasz man, so zu sagen, den Frieden gern erkaufen werde Dasz die Colonien in Ost- und Westindien zurückgegeben würden, verstehe sich, die Flotte zwar nicht, aber es würde wohl zu erhalten seyn, dasz man bey Bestimmung der Subsidien darauf Rucksicht nehme. Vielleicht werde man sie auch nach eben der Regel bestimmen, wie mit Schweden, dasz sie nemlich nach der Anzahl der Mannschaft berechnet werden, die anfang-

14*

lich gestellt wird, deren Ergänzung man aber im Laufe des Feldzuges nicht fordern, obgleich immer dieselbe Summe bezahlt werde. Bey den Subsidien an Schweden sey der Mann zu 40 C. ß berechnet. Er durfe auch versichern, dasz man von Schweden 1 Million Rth. schw. Banko erhalten könne, wenn gewisze Abtretungen gleich geschehen. Nothwendig werde es unterdessen seyen, dasz ebenfalls ein Unterhändler unserer Seits hieher gesendet werde. Da England an dieser Negoziation Theil nehmen würde, so fiel es mir ein, dasz vielleicht nicht alle Personen gleich angenehm seyn durften, und wenn der Graf Bernstorff[1] — der meines Wissens noch in Altenhof bey seinem Schwager, dem Grafen Reventlow[2], sich aufhalt — in Rücksicht Englands in diesem Falle seyn möchte, so würde ich geglaubt haben, vielleicht den Grafen Reventlow zu Emkendorf[3] Ew. Excellenz nennen zu dürfen. Allein man hat mir versichert, in Ansehung der Person, welche man dazu wahlen wolle, sey man ganz gleichgültig, und wüsste Keinen, den man wurde recusiren wollen. Der Unterhändler, der vom Kronprinzen nach Kopenhagen gesanndt wird, ist der General Tawast, der hier die Stelle eines Kriegssekretairs versieht.

Die von dem englischen Gesandten erwartete Versicherung, dasz er ausgedehnte Vollmachten zu Abschliessung eines Friedens habe, hat er nicht geben wollen, dagegen habe ich eine Abschrift eines Briefes desselben an den Baron Wetterstedt in Frankfurt erhalten, die ich hier beilege[4], welche dasselbe enthalt. Auch noch eine note verbale über die Bedingungen, welche doch wohl nicht als Ultimatum angesehen werden darf. —

Zu dieser historischen Darstellung des seit vorgestern vorgegangenen kan ich nichts hinzufügen, da es mir nicht geziehmt, auch an hinlänglichen Einsichten fehlt, um daruber irgend eine Meinung äussern zu können. Ich muss mir nur die Erlaubniss erbitten Ew. Excellenz einige Bemerkungen über den Zustand des Landes vorlegen zu dürfen. Der Druck, den die Gegenden, welche der Schauplatz des Krieges gewesen sind, und wo ietzo die feindlichen Armeen stehen, erlitten haben, ist in Betracht der kurzen Dauer derselben fürchterlich. Zwar ist die Mannszucht meistens gut, und Excesse fallen nur einzeln vor, aber die Städte sowohl als das Land werden von Allem entblösst, was, ich will nicht sagen zum Wohlstande, sondern zu der nothdürftigen Existenz gehört. Viele Stellen sind ganz ohne Zug- und Hornvieh; die Kühe werden von den Höfen genommen, um als Fleisch den Truppen zur Nahrung zu dienen, das Getreide wird ausgedroschen, um das Korn der Armee hinzugeben; alle Fourage wird zu eben dem Zweck verbraucht; Wagen und Pferde, die man zu Transporten requirirt, werden zerbrochen und die Vorspann stirbt von Ermüdung oder unzulänglichen Futter; die geringen Vorräthe der Städte sowohl als des Landes werden von den zahlreich einqvartierten Truppen aufgezehrt; die Mate-

[1] Grev Joachim Fr. Bernstorff, der i Novbr.—Decbr. var paa Altenhof og Emkendorf.
[2] Cai (Cajus) Fr. Reventlow, gift med A. P. Bernstorffs Datter Emilie Louise Henriette.
[3] Grev Frederik (Fritz) Reventlow.
[4] Findes ikke vedlagt; er vel det her som Nr. 31 trykte Brev.

rialien des Handwerkes durch requirirte Arbeit ohne Bezahlung hingegeben. Es wird also kein Pächter oder Bauer Pachtgelder oder Abgaben an den Gutbesitzer, kein Einwohner die Gefälle an die Regierung oder an die Kommune bezahlen können, woraus hinwieder eine allgemeine Stockung aller Zinzenzahlungen entstehen muss. Es ist zwar eine provisorische Commission niedergesetzt, die eine Art von Provinzialverwaltung ausmachen, und zugleich dazu dienen soll, die Lieferungen an die Armee in bessere Ordnung und mit gleicherer Vertheilung zu besorgen. Allein da einer ihrer Aufträge auch der ist, die öffentlichen Abgaben zu erheben, und monatlich an den General Intendanten der Armee abzuliefern, so ist zu befürchten, dasz, wenn die Abgaben nicht præstiert werden können, von Seiten der feindlichen Behörden Executionen verfügt werden, wodurch den Einwohnern noch das Wenige geraubt wird, was übrig geblieben ist. Sollte nun der Krieg länger fortgesetzt, und die Zahl der ins Land einrückenden Truppen vermehrt oder gar verdoppelt werden, so kann man nichts geringeres als den totalen Ruin diesen Prowinzen erwarten, von dem sie sich in einer langen Reihe von Jahren nicht werden erhoben können.

Ich sende dieses mit einer Stafette, zu deren Absendung mir hier im Hauptqvartiere ein Pass bewilligt ist.

Kiel, den 18. Dec. 1813. Wendt.

P. S. Ich habe Ursach zu vermuthen, dasz der Gr. Bernstorff, wenn er anders, wie ich doch glaube, noch im Stande ist, zu der Zeit in Kiel seyn werde, wenn eine Resolution auf Veranlassung dieses hier eintreffen kan, im Falle S. Majt. geruhen möchten, ihn zu einer Mission zu ernennen.

Sr. Excellenz
dem Hr. Geheimen Statsminister von Rosenkranz, Minister der auswärtigen Angelegenheiten.

36.

19. December 1813. Frederik VI til Rosenkranz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Herved tilstilles Dem, hvad Cureren har bragt fra min Svoger. Jeg ønsker at tale (!) Dem K 9, og Conseillet har jeg ladet kalde til Kl. 10 Slet. Jeg tror, at Kammerherre Bourk var best at bruge for at underhandle med Cronprinsen.

K. d. 19. D.
1813. Frederik.

Til
Geheimestatsminister Rosenkranz.

37.

19. December 1813. Frederik VI til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Jeg approberer Brevet til Cronprinsen. Det glæder mig, at Bombelle reiser, jeg ønskede at tale (!) ham, inden han reiser. Kanskee var det best, naar han havde været hos min Kone.

Gr. Moltke som i dette Øjeblik kommer og bringer Vaabenstilstanden fortæller, at Cronprinsen skal have declareret ei at have med de Allierede at bestille, han ved ei at tale om andet end Krigen imellem ham og Mig etc.

Om det ikke var mueligt, at Bombelle ogsaa fik et Brev fra mig til Cronprinsen eller et fra dig nævnte[s] i mit Brev, som Kammerherre Bourk bringer; i Morgen vil en Svensk Courcer være ventende.

Kammerjunker Krabbe kan gjerne følge med, og da behøve ingen Officeer at følge; derimod kan en Guide reise i Forvejen for at bestille Hestene.

K. d. 19. D. 1813. Frederik.

38.

19. December 1813. Frederik VI til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Instructionen til Kammerherre Bourk aproberes.

Afstaaelse af Fæstninger kan ei bevilges; det værste var, at den af P. Friderich sluttede Armistice aldeles maatte følges hermed, Beleiringen af Glückstadt blev fortsat, dette maatte saa længe mulig ungaaes; Friderichsort, frygter jeg, er, i Fald han angriber samme ordentlig, i to Gange 24 Timer taget.

K. d. 19. D. 1813. Frederik R.

39.

20. December 1813. Rosenkrantz til Bourke.[1]

(U. A. Registraturen.)

À Mr de Bourke.

le 20. Dec. 1813.

La commission, dont le Roi Vous charge, Mr, est aussi honorable à cause de la confiance de S. M. qui y est attachée, qu'à cause de l'importance

[1] Dette er den første af de tre Instruktioner, der blev givet Bourke før Kielerfreden. Den anden af 31. December og den tredje af 7. Januar er trykt i Yngvar Nielsens Afhandling om Kielerfreden i Christiania Videnskabs Selskabs Skrifter 1886, Nr. 13, S. 35 flg.

de l'objet. Il s'agit d'arrêter les opérations de l'armée ennemie contre les états du Roi au moins jusqu'à ce qu'il arrivera une réponse du quartier g[l] Autrichien aux depêches envoyées par Mess. de Lutzow et de Bombelles.

Par la copie, que je joins ici de l'armistice signé à Rensbourg le 15. du courant, Vous verrés, M[r], à quoi le P[ce] Frederic de Hesse a consenti, et que le P[ce] R[l] a ratifié cet acte qui offre un repit jusqu'au 29., jour, avant lequel il ne peut manquer d'arriver des informations de la part de l'Empereur d'Autriche à Sa légation auprès du Roi, et plus particulièrement au Cte de Bombelles, qui se rendra avec Vous, M[r], au quartier g[l] du P[ce] de Suède. Ce P[ce] et le G[l] de Walmoden, qui est G[l] Russe, ne pourront manquer d'être instruits peu après Vôtre arrivée des resolutions, qui auront été prises par les Empereurs d'Autriche et de Russie, après que le Roi a remis, sans reserve de Sa part, Ses intérêts entre les mains du prémier de ces Souverains.

Je joins ici le précis de la communication qui a été faite verbalement aux Comtes de Lutzow et de Bombelles, par lequel Vous verrés, M[r], jusques où le Roi est allé. Si LL. MM. JJ. manifestent au P[ce] R[l] leurs intentions de la façon, dont le Roi est en droit à S'y attendre en vertu des ouvertures qui Lui ont été faites de leur part par Mr de Bombelles, et depuis que S. M. s'en est remise à l'intervention de l'Empereur d'Autriche et a accepté Sa mediation, il y a à espérer, que l'armée ennemie n'entreprendra rien de plus contre les états du Roi. Il s'agira ensuite d'effectuer qu'elle évacue le Holstein. Il s'agit, en convenant d'un nouvel armistice avec le P[ce] R[l], de faire comprendre les forteresses de Gluckstadt et de Fridericsort dans cette convention.

Je n'ai pas besoin de Vous observer, M[r], qu'il seroit tout à fait déplacé de suspendre les hostilités sur tous les autres points dans les Duchés en exceptant l'une ou l'autre des susdites forteresses. Msg[r] le P[ce] Frederic n'a point pû traiter à leur égard, mais Vous y êtes autorisé, sans cependant qu'il soit permis de consentir à ce qu'elles soyent remises au P[ce] R[l]. Le Cte de Bombelles Vous secondera à cet égard de tous ses moyens.

Je joins copies des lettres que ce dernier a adressées tant au Cte de Walmoden qu'au ministre d'Autriche à Londres. Elles font preuve de la chaleur avec laquelle l'Autriche a épousé les intérêts du Roi. Le P[ce] R[l] fera tout ce qui dépendra de lui pour éluder l'effêt de ces généreux efforts de S. M. l'Empereur d'Autriche, qui a declaré agir en même tems de concert avec l'Empereur de Russie et avec le Roi de Prusse. Il nous importe en revanche qu'il s'y conforme. Tous Vos soins, M[r], tendront a ce but; mais pour le moment Vous ne conviendrés point d'en avoir un autre à poursuivre que celui de consolider l'armistice déja conclû, de le faire prolonger jusqu'à ce que les intentions de l'Autriche seront connues et de l'étendre aux Duchés en général sans en excepter les forteresses de Gluckstadt et de Friderichsort.

Vous soutiendrés en toute occasion, que le Roi ayant accepté la mediation de l'Empereur d'Autriche, que ce Souverain Lui a offerte, ce seroit manquer à ce qui lui est dû de la part de S. M. que d'entrer en pourparlers à l'égard d'aucun point des intérêts en litige; et Vous assurerés, que S. M. ne

S'y prêtera point. Il importe d'obtenir plus de liberté pour la communication entre Rendsbourg et Slesvic, laquelle est par l'armistice du 15. très restreinte. Il s'agit d'y remédier par une nouvelle convention ou par des articles additionels.

Il est à prévoir, que le P^ce^ R^l^ ne voudra pas souffrir qu'une partie de la cavallerie qui est dans Rendsbourg s'en retire, ce qui est cependant fort nécessaire à moins que l'on ait réussi à y faire entrer des fourages. Il s'agit donc aussi d'obtenir à cet égard des facilites, en alleguant qu'en diminuant la garnison de Rendsbourg, on n'agit point contre le sens de la convention faite avec le P^ce^ Frederic de Hesse, qui défend d'augmenter les moyens de defense de la place.

Comme il ne s'agit pas encore d'arrangement définitif, il ne peut aussi point être question de la retraite du G^l^ François l'Allemand avec le peu de troupes qu'il a avec lui: mais il importe d'assurer à ce G^l^ et aux troupes sous ses ordres la faculté de se retirer à Hambourg en échange des troupes D^es^ qui se trouvent avec le P^ce^ d'Eckmuhl. D'ailleurs la parole donnée au dit G^l^ par le P^ce^ de Hesse exige qu'il soit fait tous les efforts pour empêcher que lui et les soldats qui sont avec lui, ne soyent pas faits prisonniers de guerre.

S'il arrivoit, qu'après que la réponse du quartier g^l^ Autrichien sera arrivée, il fut nécessaire de traiter sur les lieux avec le P^ce^ R^l^ de Suède, il Vous sera envoyé d'autres instructions et des pouvoirs plus amples.

Ces instructions et le pleinpouvoir ci joint Vous suffiront pour le but que Vous avés actuellement à poursuivre qui est de prévenir que les hostilités ne recommencent avant que l'Autriche se sera prononcée et d'obtenir plus de facilitée, que la convention faite par le P^ce^ Frederic n'accorde à l'égard des communications avec Rendsbourg, et pour qu'il ne soit point tenté des attaques contre les deux autres forteresses du Holstein. S'il étoit possible d'obtenir le libre passage de la poste jusqu'à Altona, ou du moins la faculté de retirer des lettres et des feuilles publiques de cette ville, de l'Allemagne et de l'Angleterre, ce seroit de grands avantages que nous saurions apprécier.

C'est avec pleine confiance dans Vôtre zèle pour le service du Roi et dans Vos talens distingués, M^r^, que je Vous exprime nos vœux les plus sincères pour la réussite de la commission pour laquelle Vous allés partir.

Mr de Krabbe Vous accompagnera pour Vous aider à faire les expéditions que les circonstances exigeront.

Vous Vous annoncerés ches S. A. Mgr le P^ce^ Frederic à Rendsbourg, pour recevoir de lui les renseignemens, qu'il sera à même de Vous donner, après que Vous aurés presenté Vos devoirs à S. A. S. (!) le Landgrave à Slesvig.

J'ai l'honneur d'être, etc.

40.

20. December 1813. Baron Wetterstedt til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Quartier Général de Kiel le 20. Decembre 1813.

Monsieur.

Revenu aujourd'hui de Francfort, Monseigneur le Prince Royal m'ordonne de m'adresser directement à Votre Excellence, pour Lui exprimer de nouveau, combien S. A. R. serait peinée de voir, que les propositions, dont Elle vient de charger le Lieutenant Genéral, Baron de Tawast, ne fussent point acceptees par Sa Majesté Danoise. L'armistice, motivé par l'unique désir de la paix, expire dans neuf jours; ce terme ne peut point être prolongé. Son Altesse Royale Se flatte, que la Cour de Copenhague aura vu dans cette suspension d'armes le desir qui anime ce Prince, d'applanir les differends, qui existent entre les deux Cours. Les alliés de la Suède nourrissent le même vœu; unis avec elle dans la paix comme dans la guerre, ils lui ont abandonné, avec une entière confiance, de terminer, avec leurs forces jointes à l'armée Suédoise, la guerre avec le Dannemarc. C'est la Suède, qui seule peut modifier ce qui lui est garanti par les traités les plus solemnels, et elle vient d'en donner une nouvelle preuve par les propositions, que le Général, Baron de Tawast est chargé de faire. Je prie Votre Excellence de vouloir bien communiquer sans délai à ce Général la réponse de Sa Majesté Danoise; les évènemens se précipitent sur les limites de la France et appellent l'attention générale. Le Dannemarc ne repoussera point un arrangement avec les Puissances Alliées, qui, en remplissant les prétentions de la Suède, lui imposeroit l'obligation sacrée, en combattant pour la liberté permanente du Continent, d'employer tous ses efforts pour dédommager le Dannemarc des sacrifices, qu'il Se porterait à faire.

C'est avec les sentimens d'une haute considération, que j'ai l'honneur d'être etc.

le Bn de Wetterstedt.

À S. E. Mr. de Rosenkrantz.

41.

21. December 1813. Situationsplan af Frederik VI.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse. Afskrift med Generaladjudant Bülows Haand uden Underskrift.)

Disposition.

Forinden Vaabenstilstanden er forbi, bør alt være concentreret paa følgende Punkter, nemlig ved Colding og Middelfarth i Fyen. Det Høieste alt

dette vil udgiore, er 15000 Mand, thi ellers blev Sielland gandske blottet. Kiøbenhavn, Kronborg og Kysten mellem disse to Fæstninger maa besættes, hvilket er nødvendigt, da Vinteren er for Døren og Isen letteligen kunde giøre en Expedition mulig. —

Fiendens Stilling er nu fra Husum til Selck, følgeligen er Slesvig næsten Middelpunkt af Fiendens Frontlinie. — En Stilling ved Slesvig og derfra at begynde Operationerne er umuelig; følgeligen bør der blot sættes en Forpostkiede af lette Tropper, som dels bør være for at marquere Demarkationslinien, dels ogsaa for at avertere om Fiendens Bevægelser, og da repliere sig paa Flensborg og Tøndern. —

Dersom ikke Prinds Frederik med Cavalleriet og det kiørende Artillerie kan forlade Rendsborg, enten ved List, eller ved at kaste sig paa en af Fiendens Fløie og derved faae Luft til Flensborg, bør alt, inden Vaabenstilstandens Udløb, følgeligen den 28de dennes, være i og om Haderslev; blot i det Tilfælde, at Prinds Frederik kan støde til Slesvig og Flensborg, bør de Tropper, som ere i Flensborg, oppebie Prinds Frederik, og da forsætte Retiraden til Generalmajor Wegener, som da, efter Omstændighederne, enten oppebier Corpsets Ankomst, eller fremrykker for at soutenere samme: den sidste Retirade er dels over Snoghøi dels over Fredericiz til Fyen. —

Fra Jylland og Slesvig bortføres alt svært Skyts til Fyen, ligeledes bør blot Fladstrand holdes besat. Al Ammunition bortføres fra Arsenalerne i Jylland til Fyen; ligesaa alle Kasser, Penge og Penges Værd. —

Skulde det Tilfælde indtræffe, at de Allieredes Armee forlader de Svenske, da bør vi agere offensivt og da bør Prinds Frederik ei gaae længere tilbage, end Omstændighederne tvinge ham til; ligesom at 2det Jydske og Kronens Infanteriregimenter samt Ferdinands Dragoner og Slesvigske Ryttere, med alt det der er i Slesvig, blot hvis de trænges, gaae til Apenrade. Jeg skal da strax lade Generalmajor Wegener avancere, og Jeg Selv skal følge med alt fra Fyen.

Yderst vigtigt er det at erfare Fiendens virkelige Styrke.

Hovedqt. Kiøbhvn.
den 21. Decb.

42.

23. December 1813. Generaladjudant Bülow til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Deres Exsellenses særdeles ærede af Gaars Dato[1] modtog jeg Kl. 9³/₄ iaftes; jeg forelagte strax H. M. Kongen det, og Allerhøistsamme befalede mig

[1] Trykt i Medd. fra Krigsark. VIII S. 13.

at instruere Oberstlieutenant Gossel, der var den til General Tawast commanderte Offiseer, i Medhold af dette Deres Exsellenses Brev. —

Da Generalen alt var iseng, gik Oberstlieutenanten ind til Adjutanten Grev Rosen, og sagde ham, at hans, Oberstlieutenantens, Forretninger hos dem nu vare endte, saasom General Tawast havde anmeldt sig som Diplomatiker, hvis Aarsag han anbefalede sig etc.

Hosfølgende Rapport fra General Pr. Frederik til Hessen, samt tvende Breve fra Krpr. af Sverrig, har jeg den Ære at vedlægge, ifølge H. M. Kongens allerhøieste Befaling.[1]

Hovedqvarteret Kjøbenhavn, den 23. December 1813.

F. Bulow.

Deres Exsellense
Herr Geheimestatsminister von Rosenkrantz.

43.

24. December 1813. Rosenkrantz til Schulzenheim.

(U. A. Registraturen.)

À Mr. de Schulzenheim, secrètaire de cabinet de S. M. Suédoise.
le 24. Dec. 1813.

Mr. le B^n de Tawast vient de me remettre la lettre dont par ordre de Msgr. le Pr. R^l Vous l'aviés chargé pour moi. Vous y avés indiqué, M^r, le but de la mission, confiée à cet officier général. Je m'a informé lui-même que les instructions, dont S. A. R. l'a muni, lui enjoignent d'entamer des négociations, pour poser les bases aux conditions du traité de paix à conclure.

J'ai fait part à Mr. le B^n de Tawast, qu'après avoir fait mon rapport au Roi S. M. m'a chargé de lui declarer, qu'Elle est prête à donner les mains pour le rétablissement de la paix avec la Suède aux conditions qui lui ont été proposées par l'Empereur d'Autriche et qu'Elle a acceptées.

J'ai eû à y ajouter que S. M. a trop d'égard pour ce Souverain et pour les Alliès de S M. J. pour ne pas Se sentir obligé d'attendre la réponse à Son accession aux propositions, qui Lui ont été faites au nom de Souverains aussi respectables, surtout comme cette réponse ne sauroit tarder d'arriver; et que les intérêts de la Suède étant trop liés avec ceux des Souverains Alliés, qui par leur appuy renforcent si essentiellement les moyens de cette puissance, le Roi ne sauroit penser à traiter separément de la paix avec S. M. Suédoise, mais qu'Il est au contraire convaincû, que les négociations avec la Suède et

[1] Findes nu ikke vedlagt. De fleste af de i de følgende Breve nævnte Bilag meddeles ikke, selv om de findes, da Indholdet kendes andet Steds fra.

avec la G^de Bretagne sont faites pour aller de front. J'ai observé à Mr. le B^n de Tawast que le Roi, lié comme il l'est par les engagemens pris envers l'Autriche, est décidé à attendre la réponse de S. M. J. Je lui ai dit qu'on peut s'en reposer sur le Roi, qui sent le besoin de voir la paix renduë à Ses sujets, que les traités de paix avec la Suède et l'Angleterre seront promptement conclus. Ce sont là les représentations que Mr. de Bourke est chargé de faire valoir auprès de S. A. R. et que le Cte de Bombelles appuyera auprès d'Elle. Le Roi se flatte que Msgr. le P^ce R^l ne voudra point, pour un delai de peu de jours, ranimer le feu de la guerre, après que le Roi s'est prêté à y mettre fin, en acceptant tout ce qui Lui a été proposé par les Alliés de la Suède à l'avantage de cette dernière. Si S. M. souhaite le maintien de l'armestice, c'est qu'Elle ne désire pas moins vivement de le voir suivi de près par la paix.

Ce n'est que pour le cas que le P^ce R^l feroit recommencer les hostilités, que le Roi fait avancer des troupes, qui d'ailleurs sont destinés à joindre les armées alliées, lorsque la paix sera renduë aux états de S. M.

C'est pour expliquer le delai que les circonstances énoncées ci-dessus apportent à la marche des négociations confiées à Mr. le B^n de Tawast, que je m'empresse d'avoir l'honneur, M^r, de Vous adresser par le canal de ce G^l cette réponse prealable.

44.

25. December 1813. Bourke til Rosenkrantz.[1]

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

à Kiel ce 25. Decbre. 1813.

Monsieur,

Je suis arrivé ici dans la nuit du 23 avec Monsr le Comte de Bombelles. Le Prince Royal, l'ayant appris et supposant que j'étois venu pour traiter de la paix, différa son départ pour Glückstadt, qui étoit fixé pour hier matin. S. A. R. fit appeler à dix heures le Général Vincent, Ministre d'Autriche, et Mr. de Bombelles.

Ce dernier, au sortir de son audience, vint m'annoncer que le Prince l'avoit chargé de venir me chercher. A une heure je fut introduit seul dans le Cabinet du Prince, à qui je remis la lettre du Roi.

S. A. R. l'ayant luë me dit: «Je vois Monsr de Bourke que Vôtre «mission est parfaitement inutile, et Vous pouvez, je pense, repartir quand «Vous voudrez Vous n'êtez chargé que de negocier une prolongation

[1] Efter hans egen Paategning paa denne Depeche modtog Rosenkrantz den den 28. December. — Om Bourkes Ophold i Carl Johans Hovedkvarter se bl. a. Yngvar Nielsen: Kielerfreden S. 9 flg. (Christiania Videnskabs Selskabs Forhandl. 1886, Nr. 13); Woynar l. c. S. 117 flg.; Alin: Den svensk-norska unionen. I. Bilagor Nr. 5 a, b, c

«d'armistice qu'il m'est impossible d'accorder.» Je lui assurai qu'en effêt mes pouvoirs ne s'étendoient pas plus loins; mais que la réponse de l'Autriche ne pouvoit pas tarder longtems, et que, si elle étoit de nature à amener la paix entre le Danemarck et les Alliés, on auroit peutêtre à regretter une effusion inutile de sang, pour n'avoir pas voulu attendre quelques jours. Le Prince insista sur l'importance de chaque instant: «que sa présence étoit nécessaire «sur la frontière de la France; que les Alliés en avoient la conviction et lui «reprochcroient chaque jour de perdu; que le Ministre d'Angleterre trouvoit «qu'il n'auroit pas dû accorder le premier armistice: enfin qu'il étoit si dé«terminé à ne pas le prolonger d'une minute qu'il recommenceroit les hostilités «une demiheure après l'échéance du terme, quand même il auroit la «certitude de périr.» Il me dit: «que la réponse de l'Autriche ne signifioit «rien et que nous ne voulions que gagner du tems, mais que cette politique «étoit trop usée pour réussir dans le siècle présent; qu'il sentoit bien «que nôtre position étoit mauvaise; que nous avions pris le mauvais parti «& lui le bon; que si l'Emp^r^ Napoleon avoit été victorieux, nous aurions «triomphé, et lui (Prince de Suède) auroit été perdu; que le Dannemarck, étant «du côté battu, étoit appélé à faire des sacrifices; qu'il sentoit qu'ils étoient «cruels, mais necessaires; que le Danemarck n'avoit rien de mieux à faire que «de s'allier sincèrement à la Suède et qu'il s'en trouveroit bien. Je suis lié «sincèrement d'amitié avec l'Emp^r^ de Russie, m'a-t-il dit, et j'exigerai que le «Dannemarck soit dédommagé, et je ne poserai par les armes que je n'aye «obtenu des dédommagements convenables pour le Roi de Danemarck.»

Il m'est impossible de rendre compte ici de tout ce qu'il m'a dit dans une conversation ou plutôt dans un discours qui a duré deux heures. Toutes les fois qu'il me fut possible de placer un môt, je lui rappelai, que je n'étois point autorisé à traiter ou même à discuter autre chose qu'un armistice, et qu'il me paroissoit que des considérations d'humanité et l'intérêt même des Alliés exigeoient également qu'il y consentit. Il répétoit souvent «qu'il ne «vouloit pas de la médiation de l'Autriche; que son intervention étoit inutile; «que ses droits à lui étoient fondés sur des traités, dont il exigeoit l'exéqution, «et que certes l'Autriche ne prétendoit pas rompre ces traités».

Je lui représentai que l'Autriche nous avoit offert ses bons offices pour nous reconcilier avec les Alliés sur des bases proposées par les Alliés eux-mêmes; que nous les avions acceptées et qu'il ne s'agissoit que de prolonger l'armistice pour attendre l'effet de cette intervention; qu'il ne pouvoit disconvenir qu'il seroit bien plus avantageux pour les Alliés de s'arranger à l'amiable avec le Roi de Danemarck, de Le laisser leur ami et d'avoir immédiatement toutes leurs forces disponibles pour co-opérer au grand bût de leur alliance, que de les employer à écraser les provinces Danoises et de devoir les y conserver longtems pour retenir dans la soumission des habitans exaspérés.

Il en convenoit, mais il soutenoit toujours que nous n'étions pas sincères, que nous ne voulions que gagner du tems, et que la nature même

de ma mission le prouvoit. Je soutenai le contraire sans avoir pû faire aucune impression.

Aussitôt que je me retirai, il fit entrer les Ministres de Russie, d'Angleterre, d'Autriche, Mr. de Wetterstedt & Monsr le Cte de Bombelles, qui se tinrent assemblés jusqu'à cinq heures. En sortant Mr de Bombelles me pria de passer avec lui chez moi pour recevoir une communication importante qu'il avoit à me faire.

Il me remit deux projets de traités, dont le Prince me laissa le choix en me proposant de signer l'un ou l'autre *sub spe rati*, et qu'alors il prolongeroit l'armistice jusqu'au 6.

Je declarai nettement que je ne signerais ne l'un ni l'autre et que je me proposais de partir dans la nuit. Mr. de Bombelles me dit qu'en ce cas il étoit inutile qu'il retournât à Copenhague et qu'il partiroit pour le quartier-général de l'Empereur d'Autriche où il pouvoit être plus à portée de nous servir. Ce parti pris nous allames diner chez le Prince entre 7 & 8 heures du soir.

J'eus l'occasion de m'entretenir un peu avec le Général Vincent. Il me paroissoit disposé favorablement pour nous, mais peu enclin à articuler un môt qui pût donner le moindre ombrage au Prince. J'ai eû aussi quelque conversation avec Mr Thornton, qui m'a paru sec et dans la persuasion que nous ne céderons qu'à la force. Son opinion est qu'on fait mal de perdre un instant; qu'on devroit immédiatement nous forcer à céder. Je n'ai pas parlé à Mr. de Suchteln, mais Mr de Bombelles est choqué de sa partialité décidée.

Après le diner Monsr de Wetterstedt m'a conduit chez lui, et m'a montré les deux projets, que Monsr de Bombelles m'avoit conmuniqués le matin, en m'invitant à les signer *sub spe rati*, qui ne m'engageoit à rien, et que l'armistice seroit prolongé au 6.

Je lui répondis comme à Mr. de Bombelles que je ne le ferois pas, que je n'étois point autorisé à négocier ni même à discuter là-dessus. J'ajoutais, que si je n'avois en vuè, comme on le paroissoit croire, que de gagner quelques jours de tems, il ne dépendoit que de moi de signer une chose, qui n'engageoit le Roi à rien, et de gagner mon but; mais qu'il étoit indigne de moi de recourir à de pareils moyens.

Il répéta tous les argumens du Prince sur les objets du traité. Je ne cessai de lui dire que je n'étois point autorisé à discuter rien avec lui; mais que je voyois avec peine que les conditions n'étoient plus celles que les Cours alliées avoient autrefois proposées; que j'apporterois ou enverrois à Copenhague ce qu'il jugeroit à propos d'y faire parvenir, si l'on consentoit à prolonger l'armistice jusqu'au retour du courrier; mais il disoit que le Prince n'y consentiroit pas.

Je lui observai, que si l'on envoyoit des propositions, on devoit réfléchir que les plus raisonnables donneroient le plus de chance de succès, et que les plus extravagantes ne tenderoient qu'à irriter & à retenir les troupes alliées

occupées ici d'un objet accessoire, tandis qu'on avouoit en avoir un besoin si pressant pour le grand bût de l'alliance générale; que l'on pouvoit sans doute faire un mal infini au Danemarck, — peut-être même l'écraser; mais que les alliés, loin d'y gagner quelque chose, nuiroient essentiellement à leur cause, d'abord par la perte d'un tems précieux pour eux, et en second lieu par l'effet moral que produiroit partout l'abus cruel du pouvoir.

Je lui demandai dans quel pays conquis l'Emp^r Napoleon, dont on se plaignoit, avoit imposé des conditions plus dures? Je lui marquai ma surprise qu'un Prince, qui se piquoit de ne ressembler à Napoleon en rien, voulût le surpasser dans l'abus de la puissance. J'ajoutai qu'une grande modération en cette occasion donneroit au Prince un meilleur titre que des victoires à l'administration des Français, dont il se propose de regler les destinées. J'avois dit tout celà au Prince lui-même, qui m'a parlé sans mystère de ses projets sur la France.

Le soir à six heures je fus appèlé encore chez le Prince. Après un court entretien avec Mr. de Wetterstedt nous fûmes introduits dans un cabinet, où se trouvaient le Prince, tous les Ministres des Cours alliées et le Comte de Bombelles, et là se passa une scène certainement arrêtée d'avance. Le Prince tint un discours pour motiver son refus de prolonger l'armistice; il consentoit cependant à accorder six jours, si je lui cédois Glückstadt. Je lui répètai encore une fois que je ne le pouvois pas, et qu'il connoissoit comme moi les bornes de ma commission; mais j'insistai sur la nécessité de prolonger l'armistice jusqu'au retour d'un courrier de Copenhague.

On finit par faire ce grand effort à condition que j'arretasse le passage des troupes sur le continent jusqu'à l'expiration de l'armistice. Je répondis que je n'en avois pas le pouvoir; mais que je proposerois à Monseigneur le Landgrave de suspendre ce passage depuis le 29 à minuit jusqu'au terme de l'armistice, que l'on fixa au Cinq Janvier à minuit.

Le Général Vincent dit alors, que puisqu'il s'agissoit d'attendre cette réponse, Mr. de Bombelles apporteroit lui-même à Copenhague les projets de traités. Celui-ci y consentit. Le Prince m'interpella en disant: «Croyez Vous, Monsieur, qui le Roi acceptera ces propositions?» — Je répondis qu'il ne m'appartenoit pas de préjuger les décisions du Roi mon Maitre. — Il dit alors: «Croyez Vous, Monsieur de Bombelles, que Votre voyage aura quelque succès?» Le Comte repondit: «Je crois que Oui.» — Je voyois à l'instant qu'on cherchoit à donner à sa course l'apparence que les propositions nous arrivoient par le canal de l'Autriche; mais je ne pouvois m'opposer à son départ sans les autoriser, pour ainsi dire, à répandre — et l'on dira peut-être dans la suite — que nous avions rejetté les propositions que l'Autriche voulut nous faire.

Le Prince termina à une heure du matin cette séance penible & délicate pour moi en disant: «Eh bien! Messieurs. Je connois les hommes & les affaires, «et je Vous prédis que tout ceci ne menera à rien et qu'il faudra finir par «employer la force.» — Je répondis, que celà pourroit bien être ainsique le con-

traire et que je ne dirais par un môt qui pourroit l'induire à croire l'une chose plutôt que l'autre.

Dans le courant de cette séance il a dit, «que tous les sujets du Roi «dans les Duchés désiroient un changement; qu'ils y étoient même très disposés «dans les isles, et que rien ne seroit plus facile que d'exciter une revolte à «Copenhague, et qu'à tout évènement il n'en couteroit que 2 ou 3 mille hommes «pour conquérir tout le Royaume». — Je lui répondis que les dispositions des sujets du Roi étoient tout le contraire de ce qu'il pensoit; que des revoltes excitées étaient d'un triste exemple pour tous les peuples et pouvoient se répéter plus facilement contre les conquérans que contre les Souverains légitimes; que, s'il étoit même reçu à bras ouverts par tous les Danois, les contributions & les vexations, dont le Holstein se ressent dejà, ne tarderoient pas à le faire exécrer; que la France en ce moment éprouvoit combien étoit précaire la soumission des peuples contre leur gré; que les évènemens si récens en Allemagne et ailleurs ne me paroissoient pas de nature à encourager S. A. R. et Ses alliés à imiter un aussi funeste exemple. J'appuiai en même tems sur l'immense difference qu'il y auroit entre gagner des amis par la modération on se susciter des ennemis par la violence.

Ayant terminé dans la plus grande hâte l'historique de cette journée, je dois maintenant dire à Votre Excellence que l'on seroit bien aise sans doute de terminer avec le Roi à l'amiable; mais que si ce là ne se fait pas immédiatement, les troupes alliées avanceront et le pays en suffrira prodigieusement. Le Prince m'a dit, «qu'à mesure qu'il avancerait les conditions seroient moins favorables». Il parle de la conquête de tout le royaume; — de ce que par un article secrêt du traité d'Âbo la Selande est mise à la disposition de la Russie, de l'Angleterre & de la Suède, — article que Mr. de Wetterstedt m'a lû. Il ajoute que la Russie lui avoit cédé ses droits sur cette isle, et qu'il ne lui restait qu'à s'arranger avec l'Angleterre pour son tiers; — que le nouveau Souverain du Holstein étoit trouvé; qu'on n'auroit pas de peine à disposer de la Jutlande & du reste; — que le Roi ne pouvoit sauver Sa Dynastie qu'en cédant aux circonstances.

Je ne connois pas l'étât de ses forces; mais des gens sages ici sont persuadés qu'elles sont très-considérables et plus que suffisantes. L'armée de Benningsen est sur la frontière et prête à entrer. Le Prince a la conscience de ses forces, et il est bien déterminé à les employer. Les Ministres des Cours alliées, et surtout celui d'Angleterre, voyent à regrêt le tems qu'il va perdre pour les intérêts particuliers de la Suède, et désirent ardemment que le Roi s'arrange; mais ils craignent tous de dire un môt, qui puisse donner le moindre ombrâge à S. A. R. Le moment est décisif. Si le Roi, nôtre Maitre, ne leur fait pas des propositions qu'ils acceptent, la guerre aura ses suites. Je pars à l'instant pour Slesvic, où j'attendrai Vos ordres, et j'expedie Mr. de Krabbe pour Vous donner de bouche tous les petites renseignemens, que je pourrois avoir à Vous donner moi-même, et que le tems ne me permet pas l'insérer ici.

On n'a pas voulu entendre parler de la suspension des hostilités contre Glückstadt. En résultat j'ai au moins gagné quelques jours pour que Sa Majesté le Roi Se decide, et j'espère que la réponse de l'Autriche arrivera avant l'expiration du terme.

Le Prince et les Ministres des Cours alliées sont persuadés que cette réponse telle quelle n'influera pas beaucoup sur les déterminations du Prince, qui sent ses avantages et cherchera naturellement à en profiter.

Mr Thornton m'a dit qu'il avoit des pleinpouvoirs pour terminer avec nous; mais il ne m'a rien dit des conditions, et n'étant autorisé à rien, il ne m'appartenoit pas de les lui demander. Je m'étonne cependant qu'il n'ait pas tenté de les faire parvenir au Roi. Je les suppose conformes à ce que Mr de Wendt a été invité par Mr. Dehn à faire passer à Vôtre Excellence.[1] En tout cas, si le Roi juge à propos de faire des propositions à la Suède, je présume que Sa Mté fera marcher de pair le traité avec l'Angleterre, sans lequel rien n'est fait.

Quant aux indemnités territoriales pour la Norvège, on n'offre rien que la Poméranie. Le Prince a ajouté verbalement q'il procureroit une lisière de communication avec le Holstein le long de la mèr, et qu'il tacheroit de procurer le Lauenbourg et le protectorat des villes Anséatiques avec un revenu y attaché.

Mr. de Wetterstedt, qui a quitté Francfort le 12 du courant, dit avoir demandé, quelles étaient les indemnités qu'on vouloit nous donner, et qu'on lui avoit répondu qu'on étoit persuadé que le Roi ne changeroit pas de systême, et que par conséquent on n'auroit rien à nous donner.

Le Prince m'a dit qu'il avoit autrefois été question du Mecklenbourg en donnant au Duc le Grand-Duché de Berg; mais S. A. R. est souvent revenue à la question: «Que me donnera-t-on pour le Holstein et la partie du «Slesvic que j'occupe déjà?» Je lui observois qu'il n'avoit pas le droit d'en disposer; mais qu'il devoit compter pour quelque chose l'immense avantage d'avoir une grande armée disponible dans un moment aussi critique.

Votre Excellence excusera, j'espère, le disordre qui regne dans ce rapport, que j'ai dû rédiger avec une précipitation extrême, et ayant été interrompu presqu'à chaque ligne.

Depuis que j'ai écrit ce qui précède, Mr. de Wetterstedt m'a envoyé à 4 heures & ½ du soir le projet d'armistice qu'il auroit dû me remettre à 9 heures du matin, et m'a fait dire que ce retard avoit été occasionné par une légère indisposition de S. A. R. J'ai répondu sur le champ par la lettre ci-jointe, et j'espère qu'il consentira aux changemens que je lui proposerai. Mr. de Krabbe rendra verbalement compte du resultàt de l'entrevuë que j'aurai tout à l'heure avec lui; mais Mr. de Bombelles me conjure de ne pas rompre pour celà cette dernière chance qui s'offre de nous arranger.

Quant à l'accueil que le Prince m'a fait personnellement, je ne puis

[1] Se ovfr. S. 107 f. Dehn er en hamborgsk Købmand (Medd. fra Krigsark. VI S. 132, 279).

que m'en louer. Il a daigné me dire de lui parler franchement. Je l'ai fait, quoiqu'avec tout le respect qui lui est dû, et je ne crois pas avoir perdu par là dans son estime, quoique je n'en aye malheureusement retiré aucun fruit pour nôtre cause.

Mr. de Wetterstedt vient de m'envoyer le projet d'armistice avec le changement que j'ai exigé au 4e Article, mais sans vouloir rien changer au préambule. Il m'a en même tems envoyé formellement les deux projets, que je tenois déjà de ses mains depuis hier, et il a accompagné cet envoi de la lettre ci-jointe, qui m'a déchiré l'ame.[1]

Je suis au désespoir de devoir mettre une pareille pièce sous les yeux du Roi, et de me voir condamné aujourd'hui au malheureux rôle d'être l'organe de tant de choses qui doivent affecter Sa Majesté d'une manière si cruelle. Le sentiment du devoir même peut à peine me soutenir.

Quelle que soit la détermination du Roi, la personne que Sa Majesté déstine à terminer cette déplorable, mais importante affaire (et j'espère que ce malheur ne tombera pas sur moi) doit être munie promptement d'instructions claires et précises sans rien laisser à sa discrétion: car on aura affaire à des gens qui profiteront de tous leurs avantages. Ce seroit porter un coup mortel à tout individu que de suspendre sur sa tête la moindre responsabilité dans une affaire aussi majeure.

J'ai l'honneur d'être avec la plus haute considération etc.

ce 25 Dec. à 10 heures du soir.

Edmund Bourke.

Apostille à onze heures du soir.

Je reviens de chez Mr de Wettersted, où nous avons signé l'armistice qui est ci-joint et je monte en voiture pour me rendre à Slesvic.

ut in litteris.
E. Bourke.[2]

À Son Excellence Monsr de Rosenkrantz.

45.

25. December 1813. Grev Heinrich Friedrich Baudissin til Bourke.[3]

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse)

ce 25. Dec. 1813.

Monsieur,

La confiance que Vous avez bien voulu me temoigner dans toutes les occasions et encore recemment ce matin, m'engage à Vous prier de ne pas vouloir partir d ici, à moins que des raisons majeures et importantes ne ren-

[1] Trykt Alin l. c. Bilagor 5 a, b, c.

[2] Kun Underskriften og Apostillen egenhændig.

[3] Grev H F. Baudissin til Kroop var Formand for den af Carl Johan indsatte Regeringskommission for Holsten.

dent Votre depart nécessaire. La commission provisoire, dont j'ai l'honneur d'être président, mettant toute sa confiance dans Votre appui & craignant l'effet que produiroit Votre éloignement, joint ses prières aux miennes, Monsieur, pour Vous engager à différer Votre départ. Nous serions très flattés, si Vous pouriez nous faire l'honneur de Vous rendre à notre assemblée pour que nous puissions Vous exposer plus complettement la situation critique et malheureuse de notre province. Nous ne doutons pas, Monsieur, que cet état des choses ne soit un puissant motif pour acceler la conclusion d'un traité, dont depend le bonheur ou le malheur de cette partie des sujets du Roi qui est au pouvoir des ennemis.

Veuillez bien agréer, Monsieur, l'assurance de la haute considération avec la quelle je suis

Votre tr. humble et tr. obéiss. Serviteur
Le Cte de Baudissin.

46.

26. December 1813. Bourke til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

à Sleswic, ce 26. Dec. 1813.[1]

Monsieur,

J'eus l'honneur d'honner d'adresser à V. E. hier, de Kiel, un rapport, qui lui sera remis par Mr de Krabbe, parti d'ici aujourd'hui à midi. Monseigneur le Landgrave m'ayant offert l'occasion d'une estafette qui peut dévancer Mr. de Krabbe et Mr. de Bombelles, j'en profite pour vous informer que j'ai signé hier au soir un armistice qui doit durer jusqu'au 5 Janv^r à minuit. Celui que j'avois proposé pour attendre le résultat de l'intervention de la Cour de Vienne fut réjetté. On me proposa d'en accorder un jusqu'au 6 Janv^r, si je voulois signer *sub spe rati* un projet de traité de paix cédant immediatement toute la Norvège pour la Pomeranie Suédoise et un million de Rixdaller de Banque, ou de céder la Norvège pour rien, en remettant à présent Drontheim et les forteresses de Frederickshall et Kongswinger, et le reste à la paix. Je refusai et voulus partir. Voulant cependant gagner une prolongation de l'armistice qui étoit l'objet de ma mission je consentis à envoyer les deux projets, si l'on consentoit à faire durer l'armistice jusqu'a l'arrivée des réponses de Copenhague, persuadé que le même temps suffiroit pour la reception de celle de Frankfort, sachant d'ailleurs que cette petite prolongation dans le cas d'une rupture comme dans celui d'une négociation ne pouvoit nuire à rien. Mr de Bombelles se chargea d'aller auprès du Roi pour lui remettre les projets et offrir ses bon offices. Il est important que V. E. sache que Mr. de Bombelles désiroit réellem^t de nous servir et m'accompagna plein de bonnes

[1] Efter Rosenkrantz's egen Paategning modtog han dette Brev den 28. December.

intentions. Le Prince Royal en eût de l'humeur et Mr. de Bombelles, mieux instruit de son influence sur les alliés, se rend maintenant chez nous plustôt pour soutenir les intérêts du Prince que ceux du Roi. Il est donc très nécessaire que V. E. soit sur ses gardes, qu'elle le voye avant qu'il soit admis auprès du Roi afin de rendre compte à Sa Majesté de tout ce qu'il dira. Il étoit notre avocat et je me trompe fort ou il est maintenant celui du Prince. Vous ne tarderez au reste pas à en juger vous même. Cependant il dira bien des choses qui méritent une mûre attention.

Mon opinion, d'après tous ce que j'ai vû et entendu dans les 40 heures que j'ai passées à Kiel, se reduit à ceci. Je pense que nous n'avons pas grand-chose à attendre de l'Autriche, quoique je sois persuadé de sa bonne volonté. Nous n'avons rien à esperer que de nos propres moyens et la guerre recommencera indubitablement à la fin de l'armistice, si nous n'en venons pas à un arrangement pacifique. On sera dûr envèrs nous; mais en même temps le Pr. R[l] brule d'envie de se rendre en France et regrettera d'être retenu ici. Le Ministre d'Angleterre le regrette autant et peutêtre plus que lui. Nous pourrions, il me semble, tirer quelque parti de ces dispositions en dépit de la haine qui anime l'un et l'autre contre notre patrie, mais pour l'essentiel je ne crois pas que l'on demordera. Notre résistance tant qu'elle peut durer fait un grand tort aux alliés en rendant inutile une nombreuse armée qui pourroit être si avantageusement employée ailleurs; mais si nous succombons dans la lutte, nous pouvons juger de ce qui nous attend par les prétensions que nous voyons dès à present.

Mr. de Krabbe est instruit de tout ce que je pourrois vous dire et j'espère que vous le verrez avant de voir Mr. de Bombelles; mais il prend la route de Middlefart et celui-ci ira par Assens, ce qui peutêtre racourcira.

Le Landgrave vient d'envoyer chercher cette lettre de sorte que je n'ai pas le tems de la copier et je suis forcé de vous envoyer ce brouillon: ce que je vous prie d'excuser.

Si j'apprends que le Roi est en Féonie, comme on le dit, je partirai demain matin pour aller me mettre à ses pieds; sinon j'attendrai vos ordres ici.

Veuillez agréer le profond respect avec lequel j'ai l'honneur d'être etc.

Edmund Bourke.[1]

47.

27. December 1813. Rosenkrantz til Frederik VI.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse. Uden Underskrift, men skreven med Rosenkrantz's Haand.)

Mandag d. 27. December 1813.

1. Grev Lutzau tilstillede mig i Gaar Baron Tawasts Skrivelse til ham af 25de som geleidede Afskriften af Bar. Wettersteds Brev til Grev

[1] Bourkes næste Depeche til Rosenkrantz fra Slesvig d. 27. December er trykt i Christiania Videnskabs Selskabs Forhandl. 1886. Nr. 13, S. 31—32.

v. Bombelles, som Gesandten ikke har villet aabne. Den Svenske General siger deri, at han meddeler denne Afskrift for at sætte Greven i Stand til at understytte hans Bestræbelser for at bringe Freden med Sverig til veye og for at formaae Dmt til at forene Deres Tropper mod den fælleds Fiende.

I bemeldte Afskrift siges, at det er paa KPrs. Befalg. at Wetterstedt skriver til Bombelles, da Hs. Kgl. Hhd. har standset sin Fremgg., saasnart han havde faaet første Efterretg. om Udfaldet af Grevens Sendelse ved Gr. Walmoden; at han siden intet videre har erfaret om den omneldte Aftrædelses Natur og Omfang; — Vaabenstilstanden gaaer til Ende d. 29de og kan ikke forlænges, om ikke de ved Geral. Tawast giorte Forslag antages — at Bombelles maae føle, hvor nødvendigt det er ifølge den nøye Forening mellem bægge Hoffer, at han meddeler Udfaldet af hans her giorte Skridt. Dengg. Sverig forlangte Østrigs Mellemkomst for at bilægge Tvistighederne med Dmk., meddelte den Svenske Gsdt. Bildt Fyrst Metternich Grundvolden for den Overenskomst, som Svrg. var bered til at indgaae, — Afskrift deraf siges at være vedlagt, men fandtes ey. — W. tvivler ikke om, at jo Bbls. Instruxioner ere dermed overensstemmende, men denne Grundvold, som hvilede paa Muligheden af Erstatgr. at tilbyde enten Dmk. eller Sverg., er nu i nærværende Omstændigheder ikke længere anvendelig.

W. havde været sendt til Ffort [ɔ: Frankfurt] for nøye at faa disse Erstatngr. bestemte, som skulle giælde for det sydlige Norge enten til bedste for Dmk. eller Sverg. — W. har ikke faaet tilfredsstillende Svar desangaaende. — Fyrst Metternich har erklæret, at Dmks Opsættelse med at tiltræde de Allieredes Sag, og den Skade, som samme derved har forvoldet, gior det fornødent ikke længere at vedligeholde en tvetydig Stilling mod Dmk., og at følgelig man ikke kunde afgive sig med at opsøge Erstatgr. for samme.

Traktaterne, siger Wstedt., forblive derfor i deres fulde Kraft til bedste for Svrg.

Tawasts Forslag, føyer han til, maa overtyde Dmk. om, at omendskiønt Svrg. aldrig taber Grundvolden for sin Politik, Norges Forening, af Sigte, saa er samme dog sindet deri at giore saadanne Modificationer, som baade den almindelige Interesse og Dmks fordre.

Holsten og en Deel af Slesvig ere besatte — Tilbagegivelsen deraf, der bliver en Følge af Antagelsen af Svrgs. Forslag, er allerede en betydelig Skadesløsholdelse. Denne Meddelelse sker med den fulde Overbevisg. om, at Bbl. vil understytte Tawast.

Gr. Lutzow har svart udvigende derpaa og henholdt sig til de Instruxioner, som Gr. Bbl. har at følge. Han troer, at Tawast mener at kunde oversee ham, og er meget vred paa ham.

Af alt dette sees, saavelsom af Brevet fra Gl. Steward, at K. Pr. vil og maae ile med at aftvinge en Tilstaaelse om Norge, som Østrig ikke vil give uden nærmere Ordre. — Denne maa oppebies, uagtet alt hvad der kan flyde af. — Jeg skulle næsten tvivle om, at KPrsen rykker ind i Jylland, men

Vished kan ey haves derom. — Efterretgr. fra Burke og Bbl. ville komme sildigere, fordi Prindsen næppe har været i Kiel ved deres Ankomst.

Pakken til Lutzow indeholdt Aviser og b. fra Lizakewitz. —

2. Alquier Audienz inden Afreisen — dette synes ieg ikke om. Jeg kan undskylde med den nærforestaaende Afreise og Mangel paa Tiid, samt at Fraværelsen ey bliver lang.

3. Naar det kommer til Underhandl., maae Alq. vel formaaes til at forlade Kbhvn. Han har selv viist sig villig dertil. — Kunde han ikke anvises Ophold paa Fredensbrg eller Frederiksborg, ifald han ikke heller vil sørge for sig selv, indtil han kan komme bort til Søes helst over Engld., hvorhen General Walterstorff kunne paalægges at begive sig. — Men til denne, som har et Quartals Gage eller 2 tilgode, maatte anvises Penge.

4. Jeg har skrevet til Grev Bernstorff, hvilket gaaer i en Pakke, som Grev Lutzow ønsker afsendt til det Svenske Hoved Quarter.

I Randen er skrevet: Imorgen Aften maa Tawast have Svar, at han kan reise paa Onsdag.

48.

27. December 1813. Rosenkrantz til Grev Chr. G. Bernstorff.

(U. A. Registraturen.)

À S. E. Mr le Comte de Bernstorff à Vienne.

ce 27. Dec. 1813.

Dans la dépêche, que j'ai eû l'honneur d'adresser à V. E. en date du 7. du courant, j'ai indiqué l'isle de Bornholm parmi les concessions, qui pourroient être offertes à la Suède en replacement du district en Norvège, que fait l'objet principal de la convoitise du prince successeur[1]. Il faut que je revienne là-dessus, puisqu'il conste par les archives de la monarchie, qu'après que les habitans de la dite isle eurent secoué le joug des Suèdois, il leur fut solemnellement promis par le Roi Fréd: III en 1658, que jamais leur pays ne seroit séparé des états de la monarchie Danoise. Il ne pourra par conséquent être question d'offrir cette isle en compensation des districts dont la Suède demande la cession. C'est de quoi j'ai dû avoir l'honneur d'informer V. E. pour qu'Elle ne donne point suite aux ouvertures, que ma précédente auroit pû La porter à faire à l'égard de l'objet de compensations à proposer.

[1] Rosenkrantz havde den 7. December skrevet til Grev Chr. G. Bernstorff (Registraturen Nr. 14): «Nos idées ne sont pas bien fixées quant à des concessions territoriales à faire, mais les isles dans les Indes occidentales, qui sont à restituer, et celle de Bornholm ont été nommées »

49.

27. Dec. 1813. Rosenkrantz til Baron Alquier.

(U. A. Registraturen.)

À M[r] le Baron Alquier, Ministre de France.

ce 27. Dec. 1813.

Ayant reçu Votre lettre sous la date d'hier, j'ai ce matin porté à la connoissance du Roi la demande que Vous m'avez exprimée de faire Votre cour à S. M. avant son départ. Le Roi y a reconnû avec satisfaction Votre empressement, M[r], de Vous approcher de Sa personne, de quoi S. M. Vous sait gré. Mais Elle m'a chargé de Vous dire, M[r], qu'Elle ne prend congé de personne, et que Son absence sera de trop peu de durée pour qu'Elle veuille Vour donner la peine de Vous présenter chez Elle. Le tems, qui reste au Roi, qui a fixé Son départ à demain[1], est d'ailleurs limité par trop d'occupations, pour que S. M. puisse disposer des momens, qui Lui restent.

Je suivrai le Roi un jour plus tard; mais j'aurai l'honneur de Vous voir, M[r], avant de me mettre en route, afin de concerter avec Vous tout ce qui peut Vous interesser personnellement.

50.

28. December 1813. Rosenkrantz til Baron Tawast.

(U. A. Registraturen.)

À Mr. le Baron de Tawast.

le 28. Dec. 1813.

Le Soussigné n'a pas manqué de porter á la connoissance du Roi son maitre la note que Mr. le B[n] de Tawast lui a fait l'honneur de lui adresser le 24 du courant au soir, à laquelle se trouvoit joint l'exposé des conditions auxquelles S. A. R. Msgr. le P[ce] R[l] de Suède propose de suspendre les hostilités et d'entamer des négociations pour la paix entre le Dannemarc et la Suède.

C'est à son grand regrèt que le Soussigné ne se trouve point encore à même de s'expliquer à l'égard de ces conditions. Le Roi sera très peiné de voir Msgr. le P[ce] R[l] de Suède faire recommencer les hostilités contre Ses états dans le Moment où des réponses de la part de l'Empereur d'Autriche ne sauront tarder que de peu de jours à arriver et à être communiquées à S. A. R.

Ces réponses ne pouvant manquer d'avoir été concertées avec les Souverains alliés de S. M. Suédoise, seront d'une influence trop décisive, pour que

[1] Kongens Afrejse blev opsat; først d. 3. Januar om Aftenen tog han til Middelfart, ledsaget bl. a. af Rosenkrantz.

le Roi ne soit determiné à les attendre, quelles qu'en puissent être les suites, avant d'entrer en négociations de paix avec la Suède, dont, par un effêt de son intime union avec ses Alliés, les intérêts sont confondus avec les leurs.

Le Roi, qui a declaré solemnellement à S. M. l'Empereur d'Autriche être prêt à accéder à Son alliance avec les autres Souverains en guerre avec la France, n'est empeché de prendre les mesures nécessaires pour donner suite à cet engagement que par la guerre, que Msgr. le P^c^ R^l^ fait aux états de S. M. par le moyen des forces qui paroissent avoir été mises à la dispotion de S. A. R. pur un but different.

Le Soussigné, étant appellé à suivre le Roi dans le voyage que S. M. entrependra aujourd'hui pour la Fionie, a l'honneur d'en informer M^r^ le B^n^ de Tawast et de Lui faire part, que cette absence de la capitale ainsique l'annonce faite par M^r^ le B^n^ que les hostilités vont recommencer à l'expiration du terme de l'armestice, le privent de l'honneur de pouvoir continuer pour le moment de traiter avec cet officier-G^l^ de l'objet important qui a motivé son arrivée dans la résidence du Roi, où le séjour prolongé de M^r^ le B^n^ de Tawast sera par conséquent sans objet, si, avant le départ du Soussigné, il n'arrive des réponses du cabinet Autrichien, qui fourniront de suite des motifs au Gouvernement D^n^, pour entamer les négociations de paix tant avec la Suède qu'avec la G^de^ Bretagne, ou si nous ne sommes instruits de la prolongation de l'armistice.

Le Soussigné joint ici sa réponse à la lettre de M^r^ le B^n^ de Wetterstedt, Chancelier de la Cour de Suède, que M^r^ le B^n^ de Tawast lui a fait parvenir, en Le priant de vouloir bien Se charger de la remettre à ce Ministre.[1]

En offrant à Mr. le B^n^ de Tawast ses sincères regrêts de ne point pouvoir dans les circonstances actuelles donner suite aux communications importantes qui ont eu lieu entre eux, le Soussigné a l'honneur etc.

51.

28. December 1813. Baron Tawast til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Le Sous-Signé vient de recevoir la note que Son Excellence Monsieur de Rosenkrantz, Ministre d'Etat, Chef du Département des affaires étrangères, lui a fait l'honneur de lui adresser aujourd'huy. Il voit qu'il ne s'est point trompé en pensant, que les intentions du Gouvernement Danois en tâchant de faire dépendre les négociations d'une réponse de la Cour d'Autriche étaient de gagner du temps pour opposer aux troupes alliés une plus forte résistance.

[1] Findes i Registraturen, men gengives ikke, da Indholdet fremgaar af dette Brev.

La seule puissance intéressée à cette marche doit savoir beaucoup de gré au Gouvernement Danois de ce dévouement à ses intérêts.

Quant à l'emploi que Son Excellence Monsieur de Rosenkrantz suppose avoir été destiné aux troupes sous les ordres de Son Altesse Royale, c'est aux puissances seules, qui les Lui ont confiées, à juger si de deux ennemies qu'elles ont à combattre, elles auraient du être employées de préférence contre la France.

Son Excellence Monsieur de Rosenkrantz pense que c'est par-ce-que Son Altesse Royale a porté la guerre dans les états du Roi Son Maitre, que les troupes Danoises ne peuvent pas se joindre à celles qui font la guerre à la France. Son Excellence n'a sans doute pas pu oublier, que le Gouvernement Danois, qui se trouvait en guerre avec l'Angleterre, l'a déclarée, non seulement à la Suède, mais à la Russie & à la Prusse. Comment les troupes Danoises auraient-elles pu combattre les Français à côté de celles des puissances en état de guerre avec leur gouvernement? — Il falloit, avant que cela ne put avoir lieu, que le Cabinet de Copenhague renonçat à Son alliance avec la France pour accéder à la cause du reste de l'Europe, & qu'il fit sa paix avec la Suède, la Russie, l'Angleterre & la Prusse. — Rien n'indique jusqu'ici qu'il l'ait fait, & ce n'est que pour arriver à un état de choses si désirable, que les troupes alliées sous les ordres de Son Altesse Royale se sont écartées de leur première direction, d'après les conseils des Souverains Alliés, qui ne peuvent point voir avec indifférence que les efforts pu'ils font pour pacifier l'Europe soient contrariés par le Dannemarc.

Le Sous-Signé avoit demandé ses passeports avant d'avoir été honoré de la note de Son Excellence Monsieur de Rosenkrantz. — Il a été le premier à sentir que sa présence ici était inutile, & dès qu'il les aura obtenus, il quittera Copenhague avec la conviction d'y avoir apporté, quoiqu'inutilement, tous les moyens de conciliation possibles.

Le Sous-Signé est très reconnoissant des offres de services qu'il a plu à Son Excellence de lui faire. Il lui aurait la plus grande obligation, si Elle voulait faire donner les ordres nécessaires pour faciliter son prompt retour au Quartier Général de Son Altesse Royale. Ces ordres lui paraissent d'autant plus nécessaires, qu'il est à craindre que le voyage du Roi & des personnes de Sa suite ne fournisse un prétexte aux maitres de poste de lui refuser des chevaux.

Le Sous-Signé prie Son Excellence d'agréer les assurances réitérées de sa haute considération.

à Copenhague,
ce 28. Decembre 1813.

Le B^n^ de Tawast.

52.

28. December 1813. Wetterstedt til Bourke.

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

Quartier Général de Kiel le 28 Dec. 1813.

Monsieur!

J'ai mis sous les yeux de S. A. R. Monseigneur le Prince Royal la lettre que Vous m'avez fait l'honneur de m'adresser en date d'hier. Son Altesse Royale m'a ordonné de Vous dire, Monsieur, que comme S. A. le Prince Frédéric de Hesse a fait décacheter et lire toutes les lettres dont était chargé le Capitaine Gordon, qui s'étant égaré dans sa route arriva sous les murs de Rendsbourg, et qu'il a ainsi contrevenu à l'armistice, S. A. R. a ordonné que 4 officiers qui portaient des lettres à Schlessvig fussent momentanement retenus. Or l'acte de représailles ayant été effectué maintenant, S. A. R. a consenti à remettre l'armistice dans sa plénitude. Elle me charge cependant de demander Votre intervention, Monsieur, pour que deux lettres à l'adresse de Mr Thornton, Envoyé Extraordinaire de S. M. Britannique près le Roi, et qui, étant du nombre de celles dont Mr Gordon était porteur, ont été examinées à Rendsbourg, et s'y trouvent encore, soyent rendues à leur déstination.

J'ai l'honneur d'être avec les sentiments d'une considération tres distinguée

le Bn de Wetterstedt.[1]

Mr. le Chambellan de Bourke.

53.

29. December 1813. Rosenkrantz til Frederik VI.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Deres Mayestæt.

haver jeg i Underdanighed [at berette], at efter at jeg i Eftermiddag havde paa Baron Tawasts Forlangende sendt ham hans Reise Pass, har han tilsendt mig den herved allerunderdanigst føyede Note, som intet nyt indeholder, men som tilkiendegiver, at han istedet for at reise i Morgen, som han havde meldt at være ham foreskrevet, nu, ifølge Instruxioner til ham indløbne med Greve Bombelles, forbliver her til Overmorgen for at oppebie Svar paa denne Note, hvis Udtryk ere nyt Bevis paa den Overmagt, Kronprindsen stoler paa at være i Besiddelse af. —

[1]) Kun Underskriften egenhændig.

Generalen kom siden til mig og begyndte atter at ville overbevise mig om, at vi intet have at vente af Østerig, som ikke, efter hans Paastand, har været beføyet til at giøre de fremsatte Tilbud. Hvorimod jeg indvendte, at Deres Mayestæt har største Anledning til at oppebie det Østerigske Hofs Svar, og at det er Deres Allerhøyeste Beslutning.

Onsdag Aften d. 29de December 1813. Allerunderdanigst N. Rosenkrantz.

54.

29. December 1813. Bourke til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

à Schleswig ce 29. Decre 1813.

Monsieur,

Je présume que ces lignes trouveront Votre Excellence à Midlefahrt et je m'en rejouis infinement. J'espère même que si nous en venons à des négociations le Roi se transportera sur le continent pour être plus à portée de les diriger. Si le Roi m'ordonne de retourner à Kiel avec des propositions, je prévois qu'on cherchera à me tourmenter, me chicaner, m'étourdir et surtout me presser; et rien ne pourra contribuer autant à me faire marcher avec calme et d'un pas ferme que de me trouver à portée de recevoir, sans perte de temps, les ordres de Sa Majesté sur chaque nouvel incident. Plus Elle pourra se rapprocher avec sûreté du foyer de la négociation, mieux ce sera. Ce seroit aussi très desirable de pouvoir négocier dans un lieu tiers et pas directement avec le Prince Royal, qui s'écoute, ordonne et ne discute pas.

N'ayant pas encore reçu aucune confirmation de la nouvelle du congrès à Manheim, je commence à croire que l'officier, qui l'a donnée et qui s'est rendu auprès du Roi, n'ait pris un dit on de la gazette de Lubeck pour une nouvelle positive. Mais en tous cas l'arrivée de quatre couriers à Kiel et l'expédition du Comte de Ruuth qui s'en est suivie avec des conditions mitigées sont de bonne augure. Mr. d'Abrahamson m'a dit avoir parlé au Comte Ruuth à Flensbourg et en avoir appris qu'il apportoit des conditions plus favorables. Il me paroit naturel de supposer que ces quatre couriers ont apporté la réponse de l'Autriche et des autres Souverains à Francfort et des instructions à leurs ministres à Kiel, que l'on nous cache peutêtre, ou quelque nouvelle rélativement à la pacification générale, que l'on nous cache également. Dans l'un ou l'autre cas il ne peut y avoir que quelque chose à notre avantage: car s'il en étoit autrement, loin d'y mettre du mystère, on s'empresseroit de le publier.

Dans ce moment Mr le Capn Wegener, parti hier pour Kiel, en est revenu. Je l'avois chargé d'une lettre pour Mr de Wetterstedt au sujet de l'infraction des stipulations de l'armestice par l'arrestation de quelques uns de

nos couriers qui alloient à Rendsbourg. J'ai l'honneur de mettre sa réponse sous les yeux de Votre Excellence.

Mr de Wegener me dit qu'il avoit appris des officiers Suédois que tous les ministres étoient nommés pour le congrès de Manheim. Quelques uns lui ont cependant dit que les hostilités continueroient pendant les négociations, et d'autres lui ont assuré que le congrès étoit contremandé. Ces officiers lui ont dit que Beningsen avoit relevé Woronzow devant Hambourg et que ce dernier se trouvoit avec 20,000 hs à Frederichstadt. Ils exagèrent sans doute leurs forces sur ce point comme sur d'autres; mais en même temps nous aurions grand tort de les croire foibles Mr de Wegener dit qu'il n'y a que le P. R. à Kiel qui reçoive des gazettes et que c'étoit d'une de ces gazettes qu'on lui a lû les noms des plenipres pour le congrès de Manheim, mais c'est tout ce qu'on a voulu lui en lire. Le public n'a d'autres feuilles de nouvelles que les buletins Suédois.

Je demande bien pardon à Votre Excellence de devoir toujours lui envoyer mes bruillons. Ne pouvant pas retarder le départ des couriers que Monseigneur le Landgrave expédie et n'ayant personne pour copier, je ne saurois faire autrement.

J'attends ici les ordres de Votre Excellence et j'espère même demain de recevoir quelques nouvelles préalables de sa part.

J'ai l'honneur d'être avec un profond respect etc.

Edmund Bourke.

Apostille.

Je reviens de chez Monseigr le Landgrave, qui me dit que ce rapport Vous parviendra plus promptement par la poste qui va partir que par l'estafette qu'il se propose d'expédier. S. A. croit que les deux dépêches pour Mr Thornton, dont Mr de Wetterstedt parle, ont été envoyées au Roi; et sans doute V. E. me fera savoir les intentions de Sa Majesté à leur égard. En attendant je répondrai à Mr. de Wetterstedt que j'en écrirai à Monsgr le Prince Fréderick. Je ferai sentir au ministre Suédois la prodigeuse difference entre arrêter des couriers qui d'après l'armistice ont le droit de passer, ou de se saisir d'un officier Anglois qui vient se présenter avec des lettres devant une place bloquée, tandisque nous n'avons point d'armestice avec l'Angleterre et qu'elle continue les hostilités contre nous sur tous les points.

Ut in litteris
E. B.

55.

29. December 1813. Bourke til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

ce 29. Dec.

Je ne suis pas militaire, mon cher ami, et par conséquent je me garde bien de parler dans mes rapports de ce qui ne me regarde pas. Le Roi s'y

entend et fera sûrement ce qu'il y a de mieux à faire. Si nous ne sommes pas asses forts pour résister à toutes les forces qu'on enverra contre nous, je suppose que le Roi se concentrera en Féonie où il peut résister asses longtems pour attendre les événemens. Si l'ennemi prend toute la Peninsule, il nous fera du mal sans doute, mais il n'en sera pas plus avancé, tandisque la perte d'une bataille de ce côté de l'eau nous jettera dans une situation terrible. Puisqu'il est question d'une pacification générale, l'essentiel pour nous est de gagner du temps. Nous ne pouvons pas contrarier les Anglais et les autres alliés plus qu'en faisant trainer la guerre si nous sommes obligés de la faire. Ils seront enchantés de pouvoir décider l'affaire tout d'un coup.

Tout à Vous
E. B.

56.

30. December 1813. Frederik VI til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Ved at tilbagesende Dem Tavastes Note seer jeg, at det bedste var, at han fik sine Passer, men at Bourk blev beordret at gaa til Cronprindsen og declarere, at vi vilde love ham det, som vi havde lovet det Østerrigske Hof, og at Sagen med Norge maatte udsættes til den almindelige Fred; paa disse Vilkaar kunde Freden sluttes.

Ønsker De Sagen forelagt i det Geheime Statsraad, saa enhver bedre kan sige sine Tanker, saa ønsker jeg at vide det strax, for at lade dem sammenkalde til Kl. 12 i Dag Middag.[1]

Frederik R.

K. d. 30. D.
1813.

Til
Geheimestatsminister Rosenkrantz.

57.

30. December 1813. Rosenkrantz til Frederik VI.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

den 30te December 1813.

Jeg er stedse af den allerunderdanigste Formeening, at det Østerigske Hofs Svar paa Deres Mayestæts Antagelse af de fra samme paa egne og Medforbundnes Vegne giorte Forslag bor oppebies.

[1] Sml. ovenfor S. 4 og Medd. fra Krigsark. VIII S. 20.

Der er nogen Grund til, efter de til Deres Mayestæt indløbne Efterretninger fra Slesvig af 27de dennes, at troe, at Østerigs Svar er indlobet til Kiel; men at det der af Kron Prindsen tilbageholdes, maaskee endogsaa for de herværende Østerigske Agenter, som endnu ikke have tilkiendegivet, at have erholdt hverken Svar eller nye Instruxioner.

Dertil kommer endnu, at ligeledes fra Slesvig meldes, at en dansk Officer der har udsagt, at en Freds Kongress er bestemt at holdes i Manheim, og at denne vigtige Efterretning er indført i Staden Lybecks Aviser, som udkomme under Svensk Autoritet.

Men herved kommer i Betragtning, at denne Efterretning før har staaet i Berliner Aviser under Artikelen Paris og altsaa kunne være tagne af samme Kilde og derfor fortiene mindre Opmærksomhed, end om de nu først ere bragte til offentlig Kundskab.

Imidlertid fortjene de fra Slesvig indløbne Efterretninger største Opmærksomhed ligesaavel som General Tawasts Paatrængenhed for at erholde Svar paa de tilbudne Freds Vilkaar, fremsatte ved 2de forelagte Grundvolde eller Basis.

Efter Deres Mayestæts yttrede Villies Mening kan den ene af disse Grundvolde ansees som antagen paa det nær, at endnu fra Svensk Side fordres de to norske Fæstningers Overgivelse paa samme Tid som Trondhjems Stift afstaaes. Hvorvidt deri kan eftergives for at nærme sig aldeles til Forslaget maa jeg overlade til allerhøyeste Bedømmelse, ligesom om, hvad er antaget i Underhandlingerne med det Østerigske Gesandtskab, skal udførlig udtrykkes i Svaret til Kron Prindsen, eller kun i Almindelighed siges, at Deres Mayestæt staaer fast ved, hvad De have tilsagt Østerig, og føye til, at hvad betreffer den øvrige Deel af Norge, da udsettes til den almindelige Fred at afgiore det. —

Der kommer derefter i Betragtning, at Østerigs Svar kan udeblive saalænge, at Vaabenstilstanden kan løbe til Ende, inden vi ere i Besiddelse deraf, og at altsaa, ifald det Svar, som nu bliver bestemt at give Kron Prindsen, af ham ikke ansees som fyldestgiørende, Fiendtlighederne kunde begynde paa ny. Sildigere end d. 1ste Januar kan ikke Befaling til Kammerherre Burke afgaae, om han i Tiide skal være i Stand til at afgive det i Kiel.

Det vil komme an paa allerhøyeste Befaling, om General Tawast i Morgen mod Aftenen skal foreløbigen underrettes om Indholden af det befalede Svar eller om han skal lades i Uvidenhed derom. Hvad der er tilsagt Østerig, er ham bekiendt, saa at der kun ville være lidet at føye til. Ved ham ville saaledes den første Efterretning rigtig nok bringes; men ved Khrre Burke, som maatte forsynes med Fuldmagt til at undertegne Preliminærer baade med en Svensk Befuldmægtiget og med den Engelske Minister Thornton, ifald denne har tilstrækkelig Fuldmagt, ville kun Sagen afgiøres.

Endnu drister jeg mig ikke til, at være aldeles overbeviist om, at et Svar, som ikke er i alle Deele overensstemmende med een af de fra Svensk Side fremsatte Grundvolde for en Freds Slutning med dette Rige, vil forebygge Fiendtlighedernes Udbrud d. 6te Januar, og holder derfor i Underdanighed for

at burde hendrage Deres Mayestæts allerhøyeste Opmærksomhed paa de Følger, som De tilvisse har indseet, at Krigens Fortsættelse vil have.

Deres Mayestæt kiender bedre end jeg, hvilke Forsvars Midler der ere i Beredskab.

Saavidt jeg veed er det Slesvigske og hele den Jydske Halv Øe udsatte for at blive oversvømmede af en alt ødelæggende Fiende, som endnu har viist noget Maadehold i Holsteen. Bliver Krigen fortsat, saa gives Halv Øen til Priis og de egentlige danske Provindser med heele Monarchiet sættes paa Spil, da kun Fyen og Sielland kunne forsvares, indtil en Overmagt bemestrer sig senere hen disse vigtige Provindser, hvis tilkommende Skiæbne forud er bestemt, som sees af Kammerherre Burkes Beretning.

Naar Hertugdommerne og Jylland ere i Fiendens Vold, kan Norges Trang til Korn og Levnets Midler ikke afhielpes, og Nordmændene ville see sig nødsagede til at rede for dem selv, som de finde det bedst timeligt i deres fortvivlede Stilling, hvad enten Deres Mayestæt frasiger Dem dette Kongerige i det heele eller for en Deel eller ey. Dersom Kron Prindsen, der baade ved de forbundne Magter paaskyndes saa heftigen, som Deres Mayestæt er bekiendt, at gaae til Holland og selv synes at ville iile derhen, følger strax denne Bestemmelse og forlader Holsteen, som tilbydes, inden han kommer i Besiddelse af den ene eller anden Festning eller af bægge i hiint Hertugdømme, saa kunne endnu Omstændigheder indtræffe, der kunne benyttes saalænge Østerig ikke har erklæret sig imod Danmark, hvilket endnu ikke af Sverig er bleven paastaaet at være skeet; thi Kron Prindsens Hensigter synes at være ligesaa umiskiendelige i Henseende til den Indflydelse, han agter at udøve i Frankrig, som de ere vovelige og tilvisse ikke bifaldte af de forbundne Magter, uagtet de nu anspore og understytte ham til at forfølge hans Maal, der svarer til Deres Hensigt at forøge Kæyser Napoleons Forlegenhed, mod hvilken Kampen langtfra ikke er endt.

Imidlertid har Deres Mayestæt den Fortieneste at giøre giældende hos de Franskes Kæyser, at De i fleere Uger have tilbageholdt en stor Hær, bestemt til at bruges mod ham paa hans svageste Side.

Departementet for de udenlandske Sager
den 30te December 1813.

Allerunderdanigst
N. Rosenkrantz.

58.

31. December 1813. Rosenkrantz til Bourke.
(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

Vendredi soir 31. x^bre 1813.

Je ne puis fermer cette triste expédition qui m'a couté plus de 36 heures du plus pénible travail que j'ai jamais entrepris[1], sans Vous assurer

[1] Formentlig Instruktionen til Bourke af 31. December 1813. (Trykt i Christiania Videnskabs Selskabs Forhandlinger 1886. Nr. 13, S. 34—39.)

que je partage Vos peines, mon cher ami, d'avoir à Vous acquitter d'une si facheuse commission — & surtout d'avoir à faire avec des gens comme ceux avec qui Vous allés traiter si l'on veut Vous écouter.

Je ne saurois Vous dire à quel point tout le monde fut hier animé dans le conseil. À peine ai je pû en venir là où nous en sommes. — La seconde version de l'art. qui décide de la cession eventuelle n'a été acceptée que ce soir. Je suis sur les dens. Je Vous souhaite force & patience. — Pour du calme & de la fermeté je sais qu'ils ne Vous abandonne point.

Il est hors de doute, qu'il n'y auroit pas un officier qui voudroit ou ôseroit commander aux soldats d'évacuer les forteresses pour y faire entrer les Suédois. — Celui qui s'en aviseroit seroit sans faute exterminé sur le champ. L'autorité du Roi seroit meconnue & la Suède auroit un peuple en insurrection pour voisin. Tout à Vous

N. Rktz.

Le 14. Decembre il n'y eu point à Londres des nouvelles de nouvaux progrès de Lord Wellington du coté de Bayonne. Le Helder ne fut point abandonné par les Français le 6.

59.

31. December 1813. Frederik VI til Rosenkrantz

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Dersom der er Breve tilbage endnu, da ved jeg det ikke, thi min Interesse var at sende alle Breve til Tornton, thi de vare alle os fordelagtige. Skulde der være Breve, de ønske at faae i det Svenske Hovedquarteer, da kan de tilstilles samme, naar de forlanges.[1]

K. d. 31. Dec. 1813. Frederik R.

60.

31. December 1813. Frederik VI til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Det forbliver ved den i Gaar tagne Bestemmelse med den Tilsætning: hvad de øvrige 3 Stifter angaae, da kunde de ei heller afstaaes, førend Europas krigførende Fyrster ved den almindelige Fred kan forskaffe en for mig antagelig Erstatning.

Dette Princip antages som ufravigelig, saaledes som det er indført i Kammerherre Bourcks Instruxtion.

Troppernes Antal bestemmes til 10,000 Mand, som ei kan marchere,

[1] Sml. ovenfor S. 130, Nr. 52.

foruden vi faae Penge dertil, da der dog vil høre meget til at bevæge disse udenfor vore Grænser.

Disse maa ei bruges for at blocquere Hamborg.

For at ungaae at giøre de Pohlske Lancies til Krigsfanger kunde man heller lade dem føre til Frankrig med Forpligtelse ei i 6 Maaneder eller et Aar ei (!) at tjene mod de Allierede.

Genal. Tawast kan Du lade reise uden at underrette om noget videre.

Kammerherre Bourck maa gives fri Raadighed over det Terrain, der er fornødent at occoupere for at blocquere Hamborg, hvilket naar man slaar en Cirkel paa Kortet, neppe behøver at være over $^1/_2$ Mil fra Byens Glacie.

Kiøbenhavn, Frederik R.
den 31. December 1813.

Til
Geheimestatsminister Rosenkrantz.

61.

31. December 1813. Rosenkrantz til Grev Chr. G. Bernstorff.

(U. A. Registraturen.)

À S. E. Mr le Cte de Bernstorff à Vienne.

le 31. Dec. 1813.

Ma précédente fut du 27. de ce mois. Depuis nous avons été informés que par l'entremise de Mr le Cte de Bombelles Mr de Bourke a effectué que l'armistice a été prolongé jusqu'au 5. Janv. inclusivement. Le Roi en donnant ses ordres pour parvenir à cette prolongation avoit principalement en vue de Se mettre à même de suspendre Sa determination à l'égard des propositions faites par le Pce Rl de Suède jusqu'à ce que la réponse du ministère Impl aux rapports de Mr de Bombelles pourroit arriver. Mais nous sommes arrivés à un terme qui ne permet plus d'attendre cette réponse sans prendre un parti quelconque. Mess de Lutzow et de Bombelles conseillent de céder afin de gagner du tems pour que leur cour puisse donner suite à sa bonne volonté, avant que les armes, que le Pce Rl a à sa disposition, auront fait plus de progrès et par là donné lieu à une complication encore plus grande et plus funeste que celle qui a été produite par l'invasion du Holstein, executée dans le même tems, que les ministres Autrichiens venoient d'assûrer, que pour prix de l'accession de S. M. à la cause générale Ses états seroient mis à l'abri d'un attaque par le moyen d'un armistice général. Je vais adresser à Mr de Bourke à Slesvig, où il s'est retiré après avoir signé la prolongation de l'armistice, les instructions dont j'ai l'honneur de ci-joindre la copie. Je joins également le précis de l'arrangement dont Mess de Lutzow et de Bombelles sont convenus avec moi le 6. du court et qui a fourni matière à leur rapport de ce jour là.

La nécessité a engagé le Roi à déroger à l'effêt des promesses qui lui furent faites par les susdits ministres au nom de S. M. l'Empereur et des Souverains ses Alliés. Mais S. M. n'en compte qu'avec plus de confiance sur l'intervention de S. M. J. en faveur de ses intérêts si cruellement lésés par un Prince qui se prévaut des moyens, que les Alliés lui ont confiés pour un autre but, pour détruire un état qui se trouveroit déjà en mesure d'agir en faveur des Alliés, si la guerre que fait le Prince au Roi ne l'en empechoit. Le depart du Roi pour la Fionie a été suspendû par la prolongation de l'armistice; mais S. M. se mettra probablement en route dans une couple de jours.

62.

1. Januar 1814. Rosenkrantz til Bourke.
(U. A. Registraturen.)

À Mr de Bourke à Kiel.

le 1. Janvier 1814.

J'espère que Mr de Krabbe Vous aura joint à Slesvig assés à tems pour que Vous pouvés Vous rendre le 4. du courant à Kiel et y faire les ouvertures dont Vous êtes chargé par ordre du Roi.

Il seroit fort à souhaiter que Vous pûssiés faire de l'art., par le quel le Roi S'engage à accepter un équivalent acceptable pour la partie méridionale de la Norvège, un art. secrèt; mais ce n'est cependant qu'un vœu dont l'accomplissement seroit fort agréable à S. M. Le Cte de Bombelles a hier au soir, après que l'expédition de Vos instructions fut prête à partir, temoigné avoir l'espoir que la négociation conduira au but. Vous voudrés bien, M., m'avertir aussitôt que possible, s'il Vous a reussi de l'entamer afin que nous puissions nous conduire en consequence. Comme Vous pourrés avoir besoin de plus de secours pour le travail, si la double négociation est mise en train, je me propose de Vous envoyer un aide aussitôt que je verrai que cela peut devenir utile. Il est probable que le Roi partira demain ou après demain. Je me mettrai en route un jour plus tard.

63.

4. Januar 1814. Baron Wetterstedt til Bourke.
(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

Quartier Général de Kiel le 4. Janvier 1814.

Monsieur!

J'ai mis sous les yeux de Monseigneur le Prince Royal la lettre que Vous m'avez adressée, Monsieur, en date de ce jour, ainsi que la note verbale, qui y étoit jointe.

Son Altesse Royale a dû être justement étonnée de son contenû. La Cour de Copenhague n'ignore point les seules bâses, sur lesquelles la Suède

peut traiter. Vous les avez reçues Vous même, Monsieur, à Votre dernier séjour ici, et ce fut pour y obtenir une réponse claire et précise que l'armistice, à Votre sollicitation, avoit été prolongé jusqu'au 5 Janvier. Votre retour devait donc faire accroire, que le Roi Votre Maitre avoit accepté une des deux alternatives, qui Lui avaient été offertes; au lieu de cela, l'évènement a prouvé, qu'on ne Vous a renvoyé ici, que pour apporter un refus à toutes les deux. Votre note verbale, au lieu d'étendre les concessions annoncées, en dernier lieu, par le Comte de Bombelles, ne fait que les restreindre encore, puisqu'il y est même question d'une indemnité pour la cession du Drontheim, dont Mr. de Bombelles n'a pas parlé.

Il ne s'agit pas, Monsieur, de décider sur la cession du reste de la Norvège par le concours commun des parties contractantes à la pacification générale, comme si la France devait même y concourir, puisque cette décision se trouve déjà dans les traités conclus entre la Suède, la Russie, la Grande Bretagne et la Prusse.

Or, Monsieur, après avoir répondu d'une manière aussi peu satisfaisante aux deux alternatives, que je Vous ai transmises avec ma lettre du 25 Décembre dernier, je Vous observerai encore, que Vous n'avez repété que partiellement dans Votre note verbale, ce que Vous m'avez dit de bouche dans notre première conférence de ce jour. Vous ne parlez ni de l'accession de la Cour de Copenhague à la cause des Alliés, ni de la jonction d'un corps de 10.000 hommes à l'armée du Nord de l'Allemagne, ni du renvoi projetté de Mr. Alquier, et cependant Vous m'avez assuré, que telles étoient les intentions de Votre Cour. Cette reticence pourrait faire supposer qu'on ne veut pas, qu'il existe un seul document officiel, qui constate le changement annoncé de système du Dannemarc, ni qu'on puisse rien opposer à l'assertion solemnelle de l'Empereur Napoleon, dans son discours à l'ouverture du Corps Législatif, que le Dannemarc reste fidèle dans son adhesion à la France.

Le Prince Royal ayant ainsi reconnu que Votre Gouvernement ne cherche que paralyser ici des forces, qui seroient, sans cela, employées directement contre l'Allié du Dannemarc, m'ordonne de Vous déclarer, Monsieur:

Que la Suède ne peut que s'en tenir à Ses traités avec les Puisances Alliées, traités, qui lui garantissent la Norvège.

Son Altesse Royale déplore les nouveaux malheurs, qui vont résulter de la reprise des hostilités; ayant tout fait pour les prévenir, Elle n'a rien à se reprocher à cet égard, et tout en conservant les mêmes dispositions pacifiques, qu'Elle a manifestées jusqu'ici, Elle se voit forcée, quoique à regret, par le refus de Sa Majesté Danoise d'employer les moyens mis à Sa disposition pour assurer les intérêts de la Suède et ceux de Ses Alliés.

J'ai l'honneur, Monsieur, de Vous envoyer ci-inclus les passeports nécessaires pour Votre voyage.

C'est avec les sentimens d'une haute considération, que j'ai l'honneur d'être etc.

le Bn de Wetterstedt.

64.

5. Januar 1814 Bourke til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

à Sleswick ce 5. Janv[r] 1814.

Monsieur,

Il m'est bien pénible d'avoir à annoncer à V. E. que la négociation dont j'étois chargé n'a pas pû avoir de suite, pareeque l'article essentiel sur la Norvège a été réjété. Mr de Wetterstedt m'a déclaré nettement que le Prince Royal insistoit sur la cession de la partie méridionale de la Norvège dès à present quoique la mise en possession pût être différée jusqu'à la paix générale, mais que la rémise des deux forteresses étoit indispensable. N'étant pas autorisé à céder sur ce point, il m'a insinué que ma presence étoit inutile et je suis parti de Kiel ce matin à une heure après minuit. Au moment de me mettre en voiture Mr de Wetterstedt ma envoyé mes passeports accompagnés d'une lettre que j'aurai l'honneur de vous apporter. Les hostilités par conséquent commenceront à minuit. J'expédie une estafette pour Vous en prévenir et je suivrai avec la plus grande diligence pour Vous communiquer de bouche tous les détails.

J'ai l'honneur d'être avec la plus haute considération etc.

Edmund Bourke.

65.

8. Januar 1814. Bourkes Optegnelser om en Konference med Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

Questions faites à S. E. Mr de Rosenkrantz, a Midlefahrt le 8. Janv[r] 1814.

Si la couronne de Suède ne veut pas se charger d'aucune partie de la dette de la monarchie Danoise, dois je céder sur ce point?

Je regarde l'évacuation des états du Roi, et la cession de la Pomeranie comme deux articles *sine qua non*. Mais y a-t-il aucun autre article dans mes instructions pour le traité avec la Suède sur lequel je ne dois pas céder quand même il s'en suivroit une rupture de la négociation?

Dans la négociation avec la G[de] Bretagne, puis je en cas de necessité renoncer à perpetuité aux isles de Heligoland et Anholt?

Si l'on ne veut pas céder nos isles de la manière indiquée dans l'article 5 de mes instructions, puis je me contenter de la simple restitution de ces isles soit à présent soit à la paix générale?

66.

8. Januar 1814. Rosenkrantz til Møsting.

(U. A. Egenhændig Koncept.)

Til H. E. Hr. Finantsminister Møsting

Middelfart den 8. Jan. 1814

Omendskiondt det ikke er mig muéligt endnu i dette Øieblik, da vi endnu vente paa Svar fra det Svenske Hovedqvarter, hvorfra Kbrre Burke i Forgaars kom tilbage med uforrettet Sag, og hvorhen han atter skal afsendes i Aften, at have nogen bestemt Meening om Udfaldet af Underhandlingerne, hvorved Kongen især har til Øiemed at see Hertugdømmerne befriet for fremmede Tropper, saa maae jeg dog udbede mig af D E.s Venskab at ville meddele mig Deres Meening og fornødne Oplysninger om nogle Puncter Statsgiældens Fordeeling mellem Statens 3 Deele betræffende. Jeg giver mig derfor den Ære at bede Dem saa hurtig som muelig at underrette mig om, hvilken Deel af den udenlandske Giæld der kunde tilfalde hver af Statens Deele nemlig Kongerigerne og Hertugdømmerne at svare til, og hvormeget Giælden for enhver af dem kunde beløbe sig til. Ligeledes hvad der især af Kgl. Obligations og Forskrivningsgiæld kan lignes paa hvert af Kongerigerne? og endelig hvorledes de i Omløb værende Banco Sedler og Repræsentativer kunne fordeeles mellem Rigerne og hvorved forebygges, at Danmark ikke bliver heftende for uforholdsmæssige Summer?

Til at have en Meening herom mangler mig aldeles Kundskab og Data. Jeg vover kun at yttre den Meening, at Heftelserne til Rigsbanken kunne afgive den meest passende Maalestok. Ligeledes udbeder jeg mig D. E.s Oplysning om, hvad der endnu tilkommer Grev Ahlefeldt for Grevskabet Laurvigens Afhændelse til Kongen, og om Beløbet er hypothekert paa Grevskabet, samt hvori det bestaaer?

Vi formode, at det fiendtl. Hovedqvarter er i Flensborg; men i dette Øyeblik er jeg uvidende om Fiendens Fremgang. Der er Tropper paa hin Side Beltet, som ere bestemte til at standse de lette fiendtlige Troppers Fremgang og til at give Efterretninger. Vi ere her i fuldkommen Sikkerhed Kongen bereiser Egnen. Vi kunne vente en Russisk Underhandler, hvis Forslag ikke ere antageligere end de fra Svensk Side saa ofte fremsatte. Han vil føre Ordet for Østerrig saavelsom for de andre forbundne Magter.

Kongen af Neapel har slaaet sig til de Allieredes Parti og er i Rom med 40/m Mand, bestemte til paa ny der at indføre fremmed Herredomme.

Fæstningen Haguenau paa hiin Side Rhinen beleires. Landgreven er her. Prindsen af Holsten Beck har faaet en Kommando her.

Ved at anbefale mig i D. Es bevaagne Venskab har jeg etc.

67.

8. Januar 1814. Rosenkrantz til Ernst Schimmelmann.

(R. A. Schimmelmanns Papirer Pk. 17.)

Middelfart le 8. janvier 1814.

Monsieur,

Il sera déjà parvenû à la connoissance de Votre Excellence, que les hostilités ont recommencé le 5 du courant à minuit. Je fus à peine arrivé ici le 6 de grand matin qu'il me fut remis une lettre de Mr de Bourke par la quelle il me marquoit, que n'ayant point été autorisé par les instructions, dont il avoit été muni, à consentir à ce que les forteresses de Kongsvinger & de Frederikshald füssent mises en dépôt entre les mains des Suédois jusqu'à la cession entière & définitive de la partie méridionale de la Norvège à la paix générale, le Prince Royal n'avoit point voulû entendre parler des condition aux quelles le Roi s'étoit déterminé pour mettre fin à la guerre avec la Suède et avec ses alliés.

Mr. de Bourke arriva quelques heures après. Hier matin il a rendû compte au Roi de ce qu'il avoit appris et observé à Kiel.

Sa Majesté m'a sur cela chargé de dresser de nouvelles instructions pour Mr de Bourke qu'Elle a daigné approuver. Il n'attend que la réponse du Quartier-Géneral Suédois pour se mettre en route. Il y a toute apparence que les propositions qu'il fera, effectueront l'évacuation des Duchés qui est le principal but que Sa Majesté Se propose pour le moment.

Il n'y a pas de temps à perdre pour nous arranger avec la Suède, vû qu'un négociateur Russe est en route chargé de propositions de la part de tous les alliés, l'Autriche y comprise, qui sont encore plus dures que celles que fait la Suède et qui ne sont pas compatibles avec la délivrance de la présence de troupes étrangères.

Les trouppes allieés assiègent Hagenou en Alsace.

Le Roi Joachim est à Rome avec 40000 hommes pour rétablir l'autorité du Pape. Les alliés Lui ont garanti le Royaume de Naples & cédé, en outre, la ville et le port d'Ancone.

Depuis hier Lord Castlereagh est à Francfort pour presser la conclusion de la paix générale ou pour mettre plus d'union entre les alliés, parmi les quels il y en a qui accusent l'Autriche de nourrir des vues à l'égard de la France qui ne trouvent pas l'approbation générale.

Dans ce moment encore je n'ai pas connoissance des progrès que l'ennemi aura faits. Nous croyons que son Quartier-Général est à Flensbourg. Le Roi a un détachement de l'autre coté du Belt pour l'observer. Nous sommes ici en parfaite surêté.

Je supplie Votre Excellence de vouloir bien excuser la hâte avec laquelle cette lettre est écrite et de vouloir en donner connoissance à nos collègues.

J'ai l'honneur d'être avec la plus haute considération etc.

N. Rosenkrantz.

J'ai l'honneur de joindre deux lettres[1].

68.

9. Januar 1814. Rosenkrantz til Schimmelmann.

(U. A. Pakke med Schimmelmannske Papirer.)

à Middelfart ce 9. Janvier 1814.

Monsieur!

Je reçois dans ce moment la lettre que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'adresser le 7. du courant, & je ne perds pas un moment pour avoir celui de Lui en faire mes respectueux remercimens. Ses reflexions sont conformes au peu de données que nous avons.

Ce matin Mr de Bourke est parti pour Kiel d'où selon toute probabilité le quartier général du P. Rl n'a point été remué. Après que j'avois fermé ma lettre dernière & lorsque je fus sur le point de me rendre auprès du Roi pour diner, Bombelles, le colonel, arriva en courrier auprès de son frère le négociateur. Il nous apporta la fâcheuse nouvelle de la perte de Glückstadt sans détail & d'ailleurs rien que l'assurance, que l'arrivée de Mr de Bourke est desirée du Quartier Gl. — On peut donc supposer, que le traité de paix ou notre capitulation sera bientôt conclue. — Cela se fait si fort à la hâte & je suis si dénoué de renseignemens & de conseils que l'ouvrage sera sans doute bien imparfait. Il y a longtemps que j'ai sacrifié ma réputation personnelle au service du Roi & à sa volonté; maintenant mon honneur est en jeu. Ceux qui peuvent exposer leurs vies pour le salut de la patrie sont bien moins à plaindre que ceux qui ont la tâche pénible d'essayer de la sauver par des négociations ou des conseils.

On commençoit en Norvège à la fin de l'année de se douter que ce royaume fournirait un sacrifice territorial & l'on paroissoit répugner à tout morcellement. — Ces braves gens n'auront du moins pas à déplorer ce malheur là.

Les Autrichiens assurent n'avoir rien reçu par Bombelles qui soit ni plus favorable ni plus fâcheux pour nous, parconsequent point de réponse aux dépêches emportées par Foullon qui le 7. fut attendu à Kiel d'un moment à l'autre, ainsi que le Cte Schuvaloff général Russe qui ne paroit point destiné à se rendre auprès du Roi, comme on l'avoit d'abord annoncé. Les Autrichiens sont arrivés à Genève où ils disent avoir été bien reçûs.

Le Roi est allé faire une tournure sur la côte de Jutlande ou dumoins sur les Isles dans le Belt. Je vais dîner avec S. M. à Son retour.

J'ai l'honneur d'être avec une considération bien respectueuse etc.

N. Rosenkrantz.

---

[1] Findes ikke vedlagte.

69.

11. Januar 1814. Rosenkrantz til Bourke.

(U. A. Registraturen.)

À Mr. de Bourke à Kiel.

Middelfart le 11. janvier 1814.

Hier dans la journée le B^n^ de Foulon nous est arrivé. Il étoit porteur d'une réponse de l'Empereur par laquelle S. M. J. témoigne ses regrêts de ne point pouvoir donner suite à son intervention, qu'Elle avoit offerte du saî de ses alliés.

Tant dans cette réponse que dans la dépêche du P^ce^ de Metternich adressée à Mrs de Bombelles et de Lutzow le changement survenu par l'occupation du Duché de Holstein est allegué comme le motif de la rétractation que l'on accompagne cependant de protestations d'amitié et d'intérêt pour le Roi. Dans la dépêche il est encore essentiellement appuyé sur le contenû d'une lettre interceptée du Roi adressée au P^ce^ de Hesse, par laquelle le P^ce^ de Metternich prétend que le secret de la pénible position dans laquelle se trouve le Dannemarc a été divulgué. Je fais mention de ce passage de la dépêche Autrichienne, par ce que l'on Vous parlera sans doute de cette lettre à laquelle on attribue un poids plus décisif dans la manière d'envisager les intérêts du Dannemarc qu'elle ne merite. Il est en outre annoncé par le P^ce^ de Metternich que l'Empereur se verroit avec peine, si la guerre continue entre le Dannemarc et la Suède, forcé d'interrompre les rapports diplomatiques avec notre Cour, par ce que S. M. J. en devra le sacrifice à son union intime avec ses alliés que ses intérêts le plus sacrés Lui commandent de maintenir. J'ai crû devoir en peu de mots Vous mettre au fait de ce resultat de la négociation avec le cabinet de Vienne. Je crois pouvoir Vous assurer, que Vous trouverés le G^l^ Vincent disposé à Vous donner des conseils; mais c'est aussi là tout ce à quoi Vous pourres Vous attendre.

Vous trouverés aussi probablement Mr. Thornton assés bien disposé. Il est cependant douteux que la présence de la personne du P^ce^ en Hollande soit aussi vivement desirée que par le passé.

70.

12. Januar 1814 Baron Wetterstedt til Bourke.

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

Quartier Général de Kiel le 12. Janv 1814.

Monsieur!

J'avais mis sous les yeux de S. A. R. Monseigneur le Prince Royal la lettre que Vous m'avez adressée, Monsieur, en date d'hier, et où Vous m'attri-

buez, par les propositions que je Vous avais faites, d'arrêter la négociation. S. A. R. me permet alors de céder sur le point de l'évacuation des pays et places occupés, le seul, que Vous me declaratez être au dessus de Vos pouvoirs et de Vos instructions. J'ai ce soir, par ordre du Prince Royal, fait un pas de plus, en Vous annonçant que S. A. R. ferait évacuer Gluckstadt, lorsque la ratification du Roi Votre Maître au traité de paix serait échangée contre une provisoire du Prince Royal, en attendant celle du Roi Vous même, Monsieur, m'aviez fait cette proposition, et S. A. R. l'a agrée.

Or après toutes ces facilités, ce n'est plus moi, Monsieur, qui retarde les négociations, puisque je devais croire toutes les difficultés applanies. S. A. R. a donc dû être justement étonnée de l'avis que je viens de Lui donner, que Vous ne Vous croyez pas en état de signer le traité avant de le transmettre à Votre Auguste Souverain, et reçevoir Ses ordres à cet égard. Le Prince Royal ne peut point perdre ici un tems précieux pour la cause générale. La lettre que Mr. de Rosenkrantz m'a adressée en date du 7. dernier, faisait espérer une prompte conclusion de la paix sur des bases formellement énoncées. Ce fut par suite de cette lettre, et des assurances qu'Elle contient, que les hostilités ont été suspendues sur tous les points; deux armistices, infructueux quant à leurs résultats, avaient précédé cette mesure. S. A. R. doit ainsi désirer savoir à quoi S'en tenir, afin de pouvoir prendre Ses mesures en conséquence, et Elle m'ordonne de Vous demander une réponse par écrit, si Vous pouvez signer le projet de traité que je Vous ai remis. Ce projet est calqué sur la lettre de Mr. de Rosenkrantz, dont j'ai l'honneur de Vous envoyer une copie. Je Vous observe, Monsieur, que depuis le commencement du premier armistice il y a un mois perdu, et qu'il n'y a que l'Empereur Napoleon qui en profite. Les habitans du Sehlesvig et du Holstein souffrent tous les jours de ces délais, et le Prince Royal, ne désirant que de tout terminer, a Sa conscience tranquille à leur égard. Ces peuples n'auront aucun reproche à Lui faire.

Quant au Million de Riksdaler de Banque de Suède, j'avais rendû compte au Prince Royal que Vous n'en aviez pas parlé. Son Altesse Royale, S'étant entretenûe avec Mr Thornton sur les intérêts du Dannemarc, a déclarée qu'Elle était cependant prête à offrir cette somme, comme une nouvelle indemnité de la cession de la Norvège, et le Prince Royal me charge, Monsieur, de Vous renouveller cet offre. On ne Lui reprochera jamais l'oubli de Ses promesses.

J'ai l'honneur d'être avec la considération la plus distinguée etc.

le Bn de Wetterstedt[1].

[1] Kun Underskriften egenhændig.

71.

14. Januar 1814. Bourke til Rosenkrantz[1].

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

Kiel ce 14. Janvier 1814.

Monsieur.

J'ai rempli l'importante mais pénible tâche qu'il a plu à Sa Majesté de m'imposer et j'espère qu'Elle daignera se convaincre, que j'ai obtenu tout ce qu'il était possible d'obtenir dans la situation où nous sommes. J'ai rempli àpeuprès tous ses ordres et mieux que je n'osais m'en flatter, attendû les difficultés que j'éprouvais à chaque pas et la nécessité d'en venir promtement à une conclusion âfin de délivrer au plutôt ses provinces de tous les fléaux qui les écrasent. Enfin j'ai signé aujourd'hui la paix avec la Suède et l'Angleterre sur les bases que le Roi s'est vû dans le cas de proposer et je serai l'homme le plus malheureux si, dans les details qui ont dependû de moi, Sa Majesté ne trouve pas la preuve d'un zèle ardent pour Son service et Ses intérêts. Le Prince Royal a tenu avec opiniâtreté à plusieurs points que j'ai contesté de même et avec succès. Il n'a absolument pas voulu se soumettre aux droits du Sond; il a insisté sur la conservation de Fredericsort et surtout de Glückstadt jusqu'a la prise de possession de la Norvège; et il a voulu prolonger son séjour en Holstein. La répartition des dettes de l'état a rencontré de grandes difficultés et fort peu d'articles en ont été exempts. Chaque proposition que je faisais, chaque petit changement dans la rédaction a été rapporté à Son Altesse Royale et discuté; tandisque seul et pressé je devais décider sur tout ce qui m'était proposé et me débattre pour le choix des expressions et même des mots. Mais j'ai la satisfaction de voir que j'ai emporté absolument tout et même plus que je n'étais chargé d'exiger de la Suède. Quant au traité avec l'Angleterre, il m'a été impossible de tout obtenir et il a fallu me contenter de ce que j'ai pu avoir. Mr. Thornton m'a déclaré de la manière la plus péremtoire, qu'il ne pouvait pas même entrer en discussion sur la restitution de notre flotte et que, si je voulais en parler, il ne pouvait plus procéder dans la négociation. L'Angleterre, m'a-t-il dit, ne saurait rendre un seul vaisseau, ni donner aucun dédommagement, sans avouer qu'elle s'est emparée injustement de la flotte. Quant à la garantie des états de Sa Majesté, tels qu'ils seront à la paix générale, il m'a declaré que ce serait contre un principe adopté actuellement en Angleterre de ne donner aucune garantie avant la paix générale, qu'elle le fera peut-être alors, qu'elle l'avait refusée à la Suède et à d'autres états, qu'il n'avait pas enfin le pouvoir de le faire. Il a aussi positivement insisté sur le rocher de Heligolande, dont l'Angleterre était déterminée à ne jamais se désaisir. Mr. Thornton a

[1] Et Brudstykke af denne Depeche er aftrykt i Christiania Videnskabs Selskabs Forhandlinger for 1886. Nr. 13. S. 49—50.

consenti à nous rendre nos colonies purement et simplement dans l'état où elles sont, sans vouloir prendre aucun autre engagement quelconque. Me rappellant que par la convention faite en 1801 pour la restitution de ces colonies il était rentré considérablement d'argent dans les caisses du Roi, j'ai crû bien faire que d'insérer dans le traité, que l'on suivait dans cette restitution les mêmes règles et principes qui furent adoptés alors. Je n'ai pas voulu donner trop d'extension à cet article pour ne pas réveiller son attention. Il m'a dit, que ses instructions ne lui permettaient pas d'omettre l'article sur la traite des Nègres. Je m'y suis opposé quoique je connaisse les sentimens liberaux du Roi à cet égard et qu'Jl fut même le premier à en donner l'exemple à l'Europe. Cependant comme Mr. Thornton assurait ne pas pouvoir signer sans cet article, j'ai acquiescé, en reservant au Roi la faculté de refuser Sa ratification à cet article, si Sa Majesté le juge à propos. Les subsides sont dans la même proposition que ceux accordés à la Suède. Il m'a protesté solemnellement, que toutes les stipulations de ce traité étaient les seules qu'il pouvait offrir et qu'il était certain, que son gouvernement n'en ferait jamais de plus favorables, que si, en ne les acceptant pas, je le forçais à demander de nouvelles instructions, il rétracterait des à présent les offres faites, et que je pouvais compter qu'en ce cas on ne nous rendrait plus nos colonies. Que pouvais-je faire dans une situation aussi critique et pénible? Il m'a parû que je n'aurais pas repondû à la confiance que le Roi a daigné reposer en moi, si par une inutile obstination je faisais durer les malheurs qui pèsent sur Son royaume, et si je risquais de rendre pire la perspective pour l'avenir. La paix, quoique obtenue à des conditions cruelles, peut nous remettre encore dans une situation prospere. Elle nous est indispensable, comme Notre auguste Maitre l'a bien senti, et je suis persuadé, que si nous tardions d'avantage à la faire, nous aurions eu de la peine à l'obtenir à aucune condition. — Par un article secret le Comté de Laurvig est conservé au Roi et puisque la Suède a disposé d'une grande portion des domaines en Poméranie, il y a une reciprocité établie. — Par un autre article secret le Prince Royal donne un million de Rixdaler de Banque de Suède pour la mise en activité du corps qui doit être réuni à l'armée du Nord qu'il commande. On a cherché toutes les tournures possibles dans cet article, pour faire envisager cette somme comme une partie de l'indemnité pour la Norvège, mais je n'ai pas voulu en entendre parler. Afin d'avoir Gluckstadt immédiatement, j'ai fait insérer, après des difficultés immenses, l'article sur l'échange des ratifications du Roi contre les ratifications provisoires du Prince Royal; mais il dépend du Roi d'en profiter ou non. Il me semble que le plutôt que l'on accepte cette place et celle de Fredericsort, le mieux pour ne pas laisser le tems de les dégarnir tout-à-fait. Il est instant aussi de nommer sans délai des commissaires très intelligens pour les différens objets dont il est question dans la suite.

Mr. Thornton m'ayant proposé d'insérer dans le traité, que les commissions données à nos corsaires contre les alliés de la Grande Bretagne et

de la Suède soyent rétirées, j'ai profité avec empressement de cette ouverture pour donner au Roi un garant de plus du rétablissement de la paix avec la Russie et la Prusse, telle qu'elle existait avant la rupture, et je me suis prêté en consequence avec plaisir à stipuler pour une cessation d'hostilités. Dans la saison actuelle ce n'est guères qu'une forme, mais elle contribue à nous rassurer et donner en même tems une preuve de la manière noble d'agir de Sa Majesté. Je sais d'ailleurs que les généraux Suchteln et Krusemarck ont écrit au grand quartier général pour des pleinpouvoirs pour signer la paix avec nous, et comme ils peuvent les recevoir ici ou de l'autre côté de l'Elbe dans 12 ou 15 jours, il serait peut-être à propos que Sa Majesté me chargât ou quelque autre de Ses pleinpouvoirs pour signer avec eux. —

Mr. de Krabbe aura l'honneur d'apporter à Votre Excellence le traité avec la Grande Bretagne et celui avec la Suède, ainsi que les trois articles séparés. On a pensé au premier article trop tard pour l'insérer dans le corps du traité. Il m'a parû qu'il convenait de rendre les deux derniers secrets: car quoique le Roi ait raison de recevoir le million, je ne savais pas, si Sa Majesté verrait avec plaisir un article patent sur cet objet. On a cherché tous les moyens possibles pour établir un rapport entre ce subside pour la mise en activité des troupes et la cession de la Norvège. Après m'être opposé à plusieurs rédactions et changemens, chacun par ordre du Prince, j'ai enfin obtenû de mettre la chose dans son véritable point de vûe. Quant au Comté de Laurvig, rien n'est plus juste que de le garder, puisqu'on a aliéné un tiers des domaines de la Poméranie, mais en même tems il me semblait inconvenant de faire paraitre le Roi dans un traité public comme simple propriétaire en Norvège. — — — — — — — — — —

Je suis etc.

Edmund Bourke[1].

72.

14. Januar 1814. Bourke til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission. Uden Underskrift, ikke egenhændig.)

Kiel ce 14. Janvier 1814.

Mon cher ami.

Je n'en peux plus. Depuis mon arrivée ici le 10 au soir je n'ai pas eu un instant de repos de corps ni d'esprit. J'ai fait de mon mieux et j'ai la satisfaction de penser que j'ai fait tout le possible. Si le Roi désapprouve ma conduite, j'en mourrai de désespoir. S'il pense aux bases sur les quelles j'ai dû traiter, à notre situation générale, à celle de Rendsbourg, à tout ce que l'on souffre chaque jour de retard dans le pays occupé, à la posture des alliés, au sort final qui nous attendait tous, à la presse avec laquelle j'ai dû travailler, à mon isolement, je crois qu'il verra que tout ce qu'il pouvait attendre à été obtenu. —

[1] Kun Underskriften egenhændig.

Je ne peux pas Vous dire à quel point on a été soupçonneux sur la Norvège. On disait hautement et dans les rues qu'il y avait une arrière pensée à cet égard: que le Prince Chrétien était d'accord de se faire Roi et c'est pour cela que le P. R. a voulu à toute force garder Gluckstadt & Fredericsort et prolonger son séjour en Holstein. Il y a eû de grandes discussions là dessus au conseil du Prince en présence de tous les Ministres étrangers. On s'y est enfin réuni à l'opinion que toutes les apparences indiquaient une grande franchise de la part du Roi et que les principes de loyauté qui l'ont de tout tems distingué en étaient le garant: que d'ailleurs le Prince Chrétien ne risquérait surement pas de compromettre ses droits éventuels à la Couronne de Dannemarc et de se rendre doublement rebelle: que les intérêts réels du Roi, ceux de la Norvège, tout chance d'un avenir tranquille et prospère pour le Dannemarc étaient des motifs suffisans pour détourner Sa Mj[té] de toute idée de fomenter des inquiétudes en Norvège, quand même on aurait cherché à les lui inspirer. Qu'il arrive ce qu'il voudra; je suis certain que Notre bon & adorable Maitre ne consentira jamais à compromettre Son auguste nom. Nous pouvons être malheureux, mais restons sans tâche et que notre honneur soit pûr jusqu'à la fin. Je suis si pénétré de ces sentimens que j'ai dit tout ce que j'ai pu pour rassurer. Je fremis pour l'avenir qui attend le pauvre Dannemarc si nous nous écartons de ces principes. Nous devons tout attendre du tems et des chances heureuses qui peuvent tourner. Vous pouvés imaginer avec quelle mortelle impatience j'attends de Vos nouvelles et surtout ces quatre mots: l e R o i e s t c o n t e n t. Tout le bonheur de ma vie en depend. Je n'ai pas pû Vous écrire depuis que je suis ici, parceque chaque quart d'heure, chaque minute était pris et jusqu'à hier soir rien n'était décidé. À quoi bon Vous racconter toutes mes altercations qui se succédaient plus vite que je ne les aurai pû décrire. J'aurais de la peine à écrire dans 15 jours l'histoire de ces trois jours. Je n'ai pas eû le tems de manger, ni de dormir. — Adieu. —

73.

15. Januar 1814. Rosenkrantz til Schimmelmann.

(U. A. Pakken med Schimmelmannske Papirer.)

à Middelfart ce 15. Janvier 1814.

Monsieur!

Je reçois à la fin les deux lettres que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'adresser le 12. et le 13. en réponse des miennes.

Pouvant me figurer l'anxieté avec laquelle Votre Excellence et nos collègues comme tout le public désirent d'être instruits du résultat des négociations entamées avec la Suède et avec l'Angleterre, je crois de mon devoir d'informer Votre Excellence, que nous n'éprouvons pas moins ici le sentiment

que Vous domine à Copenhague. — Nous restons sans nouvelles de Mr de Bourke, de qui il n'est pas même encore ce matin arrivé un premier rapport. Je ne sais à quoi attribuer son silence. Ce soit certainement pas à lui qu'il tient qu'il ne l'ait rompû.

Si nous n'avions à faire au Prince qui sait se prévaloir des avantages qu'il a sur nous, qui nous trouvons hors de la société politique Européenne, j'aimerois à attribuer le défaut de rapports de la part de Mr de Bourke à la célérité qui auroit été donnée aux négociations dont il s'attendroit à avoir incessament le promt et définitif resultat à transmettre. Mais cette considération n'est pas faite pour écarter entièrement toute inquiétude.

Si l'on met devant le public à quoi montent les depenses qui ont été faites par le Dannemarc pour empêcher les Norvégiens de mourir de faim, et combien peu il a été remboursé, — il jugeroit des efforts qui ont été faits pour sauver ce royaume. Il ne sera pas moins facile de prouver, que les provinces Danoises sont hors d'état surtout depuis l'occupation des Duchés par l'ennemi de fournir à la Norvège les subsistances d'ici à la récolte prochaine, comme la Norvège sans commerce est hors d'état de rembourser ce qu'elle à reçu. Si l'on trouve que la Monarchie réduite aux Isles peut exister au de là du primtems prochain et fournir aux besoins de la Norvège, avec qui toute communication sera ou est déjà interrompue par les rigueurs de l'hiver, il seroit sans doute facile de prouver, que la résistance à toute extremité seroit préferable.

Pour avoir une opinion il faut considérer l'état actuel dans lequel nous nous trouvons et ne point porter les regards en arrière sur les causes qui nous ont mis en état de guerre avec la moitié de l'Europe, qui nous environne, et coupés du seul allié, auquel le Roi s'étoit attaché. — Il faut considérer qu'un état, qui en pleine paix et en possession d'énormes et extraordinaires avantages de commerce et de navigation, qui faisoient la base de sa prosperité, n'avoit point pu porter ses recettes au niveau de ses depenses et qui après de sept ans les a tous perdus, n'a plus les moyens de faire résistance, quand il se trouve réduit au tiers et au quart de sa surface. — On peut vouloir sa dissolution entière; on peut même, à bien des égards, la trouver préferable pour telle ou telle province et pour quelques individus, mais le Souverain et l'ensemble tendent à la prolongation de l'existence, qui est le but de l'union, sous un même gouvernement. Ce n'est pas le déplorable état dans lequel la monarchie se trouve aujourd'hui qui la menace de la chute, mais les septs ans de guerre qui ont précedé. — Il peut être mis en question, si la résistance a été trop prolongé; mais il est hors de doute, qu'elle ne peut plus avoir lieu, sans que l'état soit englouti et disporoissse pour toujours.

J'ai l'honneur etc.

N. Rosenkrantz.

74.

16. Januar 1814. Bourke til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

à Kiel ce 16. Janvr 1814.

Monsieur,

Je suppose que Mr de Crabbe est arrivé à l'heure qu'il est auprès de Votre Excellence avec les deux traités de paix. Le Prince Royal a donné un grand diner hier et m'a fait l'honneur de m'y inviter ainsi que plusieurs de mes compatriotes. S. A. R. m'a placé à sa gauche et le Ministre Britannique à sa droite. Après le diner il a porté la santé du Roi et s'est levé ainsique tous les convives pour la boire. J'ai demandé à Mr de Wetterstedt qui n'étoit pas éloigné de moi, si je pouvois porter la santé du Roi de Suède. Il m'a répondu qu'il croyoit que, me trouvant à la table du Prince Royal, il seroit inconvenant de porter une santé sans une invitation de sa part. En effet sur son invitation Mr Thornton a porte la santé de tous les Souverains Alliés, et on s'est levé immédiatement de table.

Avant le diner S. A. R. m'a fait entrer avec Mr de Wetterstedt dans son cabinet, où se trouvoit le Gl Tawast, et en leur présence il m'a donné les plus fortes assurances de son amitié pour le Roi. «L'affaire de la Norvège, m'a-t-il dit, nous a divisés: la réunion de ce pays à la Suède étoit nécessaire; mais à présent que le Roi y a consenti il trouvera en moi l'ami le plus zélé, et je Vous jure, Monsieur, que je ferai tout au monde pour lui obtenir des dédommagemens convenables. Il n'y aura désormais aucun sujet de querelle entre nous et nous devons être les meilleurs amis.» Après plusieurs protestations de ce genre il m'a dit, qu'il avoit déjà expédié tous les ordres pour l'évacuation du Schleswig et pour le rétablissement des relations d'amitié sur tous les points. Je crois, et V. E. sans doute le sentira, qu'il est important de faire l'échange des ratifications provisoires ici au plustôt et avant que le Prince parte. Il est en même temps instant de nommer immédiatement tous les commissaires dont il est question dans le traité; et comme ils auront affaire à des gens très déliés et très adroits, on ne sauroit faire trop d'attention au choix. Si nos commissaires ne sont pas très intelligens, très fermes pour le fonds et un peu souples dans les formes, nous en serons dupes.

J'ai écrit hier à Monseigneur le Prince de Hesse à Rendsbourg pour l'informer de la signature de la paix. Les habitans des Duchés regardent cet événement comme leur salut. Si la guerre avoit duré encore très peu de temps, ils auroient été tous écrasés. Chaque jour de délai entrainoit des malheurs incalculables. Il n'y a même qu'une seule voix sur la nécessité de la paix pour tout le royaume.

. . . .

Edmund Bourke.

Très humble Apostille.

On est dans l'intention ici de présenter immédiatement une très grande force devant Hambourg et on est convaincu que cette place se rendra par capitulation. Si cela n'arrive pas, on livrera l'assaut. Dans les deux cas Altona ne souffrira pas beaucoup. On veut en finir le plus promptement possible et on n'a pas l'attirail nécessaire pour faire un siège.

E. B.

75.

16. Januar 1814. Rosenkrantz til Bourke.

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

à Middelfart ce 16. Janvier 1814.

Vous ne m'avés demandé que trois mots, mon chèr ami! Je pourrais Vous adresser toute une harangue, pour Vous exprimer que le Roi est intimement convaincu, que Vous avés fait aussi bien que possible. S. M. admire que Vous ayés eu les forces d'achéver cette énorme besogne. Je Vous avoue que j'en suis plus qu'étonné. Je souhaite que Vous trouvies moyen de Vous reposer & que Votre santé ne souffre point des efforts que Vous avés fait.

J'ôse à peu près Vous garantir le poste de Londres. Le Roi est très satisfait de Vous. Ne pourriés Vous pas faire que le Ministre ou Ministère Angl. temoignat que celui qui a traité serait fait pour entretenir?

J'ai encore à ajouter, que Vous pouvés absolument être sans inquiétude à l'égard d'un certain point dont Vous avés fait mention dans Votre lettre partic. — De propre mouvement le propriétaire en question m'a dit qu'il ne pense plus dutout à rentrer en possession de la terre venduë. — Il ne sera donc pas deboursé un sol pour cet objet. Vous pouvés y compter. — Nous sommes tous deux honètes & loyaux & devons nous réjouir que d'autres le sont aussi. —

Je vais écrire à mon frère. — Arrangés cette affaire du passage des courr[s] respectifs, afin que je puisse lui écrire par cette voye. Il est sage, ses avis ont du poids. Je l'ai déjà préparé — mais les lettres n'arrivent que difficilement par la voye de mer.

Voici deux lettres de Madame. — Nous aurons beaucoup de besogne ici. — J'employe le pauvre Krabbe. Dans une couple de jour j'espère que nous pourrons être prets à partir pour Coph.

Nous n'avons ici ni parchemin, ni ce qu'il faut pour le g[d] Sceau R[l], mais nous nous tirerons d'affaire comme nous pourrons. —

Tout à Vous

N. Rosenkrantz.

76.

16. Januar 1814. Frederik VI til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Det vil blive fornødent ved Kammerherre Bourke at afgiøre, at Lancierne og Infanteristerne faa fri Passage under dansk Escorte til Hamborg, samt at disse udvexles imod de danske Tropper og Officerer, som ere i Hamborg, men det maa være en Mas ikke Mand for Mand. Sker dette ikke, vil vi blive forlegne med disse Folk, thi igiennem de Allieredes Linier kan man ei sende dem, og komme de ikke til Hamborg, er det umuligt at faa vore, der ere i Hamborg, tilbage.

Hinsgaul
den 16. Januar
1814. Frederik R.

77.

16. Januar 1814. Frederik VI til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Jeg har modtaget et Brev fra min Svoger i Rendsborg og fra G. Baudissiin; jeg ønskede meget at vide, om Kammerjunker Krabbe har medbragt dem. Min Svoger skriver mig (!), at han sender dette med Capitain Steffensen, samt at han havde antaget en Vaabenhvile til den 16., og naar han ei erholdt noget fra mig, saa begynte han at operere. Har Bourk ikke tilmeldet ham om Freden, saa maa jeg strax sende ham en Coureer.

Hinsgaul
den 16. Januar 1814. Frederik R.

78.

16. Januar 1814. Frederik VI til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Det vilde være nodvendigt for mig at kiende, hvorledes Aftalen er bleven for den værdige General Lalleman og for de Laneies og franske Soldater, vi have. Jeg venter strax Svar herpaa.

Hinsgaul
den 16. Januar 1814. Frederik R.

79.

17. Januar 1814. Frederik VI til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

I Henseende til Lancierne beder jeg Dem strax at besørge, at det dermed forholdes saaledes, som jeg i Gaar har bestemt det. Man tager Fæstninger, og Guarnisoner afmarchere ofte med Vaaben og militaire Honneurs. Rensborg er ikke taget, følgelig jeg afvæbner ikke Lancierne. Coureren lader jeg afgaae, men jeg ønsker, at den Svenske oppebier hans Afreise; han skal melde sig hos Dem.

Hinsgaul
den 17. Januar 1814. Frederik R.

80.

17. Januar 1814. Rosenkrantz til Schimmelmann.

(U. A. Registraturen.)

À S. E Mr. le C^le de Schimmelmann à Copenhague.

Middelfart le 17. janvier 1814.

Le Roi s'étant reservé de donner avis hier de la signature de la paix avec la Suède et l'Angleterre, je n'ai pû avoir l'honneur d'en informer V. E. plutôt. J'ai engagé S. M. à défendre l'expédition d'estafettes pour Copenhague. J'ignore si le but à été rempli qui étoit de prévenir les speculateurs d'induire en erreur.

V. E. sentira bien que le sacrifice le plus sensible a été porté à la paix dont le rétablissement est urgent tant à cause de l'état extérieur que de l'intérieur. Il a été sauvé ce qui a été possible de sauver entre autres l'Islande, la Gronlande et les îles de Ferroë. . . . Il sera payé une somme d'argent pour mettre les 10/m hommes en état de marcher . . .

81.

18. Januar 1814. Bourke til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Bourkes Mission.)

à Kiel ce 18. Janvier 1814.

. . . .

Mr. de Zuchteln m'a parlé de la garantie de la constitution du Holstein lors de la cession, mais il m'a assuré en même tems qu'il n'en avoit

pas fait mention et qu'il n'en diroit rien, de sorte que sa Cour n'y pensera peutêtre pas. Je pense pourtant que ce pretendu silence de sa part est sujet à caution. Il a ajouté au reste que s'il y avoit aucune discussion sur ce point ou sur aucun autre, il seroit d'avis de les reserver pour une négociation future et de signer la paix. . . . .

82.

19 Januar 1814. Frederik VI til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse.)

Jeg ønsker at vide, om De troer at blive færdig med Ratificationerne, da jeg gierne ønskede at reise i Morgen; inden Kl. 1 maatte jeg have Deres Svar.

Hinsgauel
den 19. Januar 1814. Frederik R.

Til Geheimestatsminister Rosenkrantz.

83.

19. Januar 1814. Rosenkrantz til Bourke.

(U. A. Registraturen.)

À Mr. de Bourke à Kiel.

Middelfart le 19. janvier 1814.

. . . .

Quant aux choix des commissaires pour la remise de la Norvège il y a, je trouve, un embarras essentiel: Le Roi ne peut plus commander aux Norvégiens d'exécuter ses ordres. Il a cependant chargé le P^ce Christian de nommer les commissaires à qui il sera envoyé tout de suite un pleinpouvoir du Roi.

Il seroit deplacé d'envoyer des D^s en Norvège pour exécuter des ordres de S. M. Ils auroient trouvé des difficultés incommensurables à s'acquitter d'une commission odieuse aux Norvégiens. C'est là l'inconvenient qui se presente à l'occasion de la cession d'un païs, qui n'a point été conquis par le Souverain qui en devient le maitre, et quand celui qui le cède n'y a que des forces nationales et des employés pour la plupart nés dans le païs qui ne sont plus tenus à lui obéir après qu'il a renoncé à leur soumission. Je me flatte cependant que les gens les plus sages de la nation prendront là dessus et que l'intention sincère du Roi de voir cette cession pénible s'effectuer sans trouble sera remplie.

S. M. n'a rien omis pour atteindre ce but. Je ne puis cependant pas me défendre d'éprouver quelque inquiétude jusqu'à ce que nous aurons les premières nouvelles après l'arrivée de l'officier qui a été envoyé au Pce Christian.

84.

Frederik VI til Rosenkrantz.

(U. A. Pakken vedkommende Norges Afstaaelse, udateret.)

Jeg sender alt underskrevet tilbage. Tractaterne, som skal trykkes, følger hermed tilbage og maa af Departementet for de udenlandske Affairer besørges trykket, ligesom Departementet besørger den videre Afsendelse.

Frederik R.

85.

20. Januar 1814. Rosenkrantz til Bourke.

(U. A. Registraturen.)

À Mr. de Bourke à Kiel.

Middelfart le 20. janvier 1814.

. . . .

Je n'ai pû prendre les ordres du Roi à l'égard de la difficulté que le général Suchtelen a fait mine de vouloir susciter en annonçant que son Souverain prétendroit à garantir les privilèges du Duché de Holstein; mais je ne crois rien risquer en Vous autorisant à déclarer en cas de besoin qu'il ne depend pas de Vous de rien stipuler à ce sujet. Il paroitra, sans doute, au Roi, qu'il suffit d'avoir cédé un Royaume pour avoir acquis le droit de conserver son autorité sur les sujets.

Breve til Statholder Rigsgreve Christian Rantzau
til Breitenburg
fra Corfitz Ulfeldt og Theodor Lente.

Meddelte af **Louis Bobé.**

Om det nøje Venskabsforhold, der bestod mellem Corfitz Ulfeldt og Christian Rantzau lige fra Tyveaarsalderen til Rigshovmesterens Fald, har hidtil kun lidet eller intet været bekjendt. Den foreliggende Samling Breve begynder med Aar 1637. Ulfeldt havde Aaret før holdt Bryllup med Leonora Christine og var kort Tid efter bleven udnævnt til Statholder i Kjøbenhavn. Christian Rantzau var den Gang med sine 23 Aar ligeledes kort forinden indtraadt i Ægtestanden og indtog en Kammerjunkers beskednere Stilling. Sandsynligvis er Venskabet bleven knyttet i Tiden 1633—36, da begge i sidstnævnte Charge hørte til Kongens nærmeste Omgivelser. Den opbevarede Brevvexling, for største Delen vedrørende Forretningssager, indeholder de varmeste Venskabsforsikringer og tyder paa et ret fortroligt Forhold. En Standsning indtræder i Korrespondancen med Aaret 1651, da Ulfeldt forlod Danmark. Samme Aar i April afholdtes paa Rantzaus Slot Breitenburg under hans Forsæde en Kommission[1] bestaaende af ham og de kgl. Raader Johan Helm og Jacob Steinmann for at drøfte «de forestaaende, sælsomme og underlige Uroligheder», der stod i Forbindelse med Dinas Proces. Der forhandledes om Forstærkning af Besætningerne i Byerne i Hertugdømmerne og Foranstaltninger til at hindre Ulfeldts mulige Flugt, og Grev Valdemar Christians samt Pentz's Forhold droftedes. Allerede den Gang synes Rantzaus Mistænksomhed overfor Ulfeldt at være bleven vakt. I Sept. 1661 sendtes han af Kongen til Bornholm for at forhandle med det ulfeldtske Ægtepar; ved sit mangeaarige Bekjendtskab med begge ansaas han for særlig skikket til at kunne paavirke Fangerne og vinde deres Tillid. Saavidt vides optraadte han hensynsfuldt mod dem. Overført til Kjøbenhavn aflagde Ulfeldt Eden i Rantzaus Nærværelse og opholdt sig i dennes Hus, indtil Ægtefællerne afrejste til deres Forvisningssted Ellensborg, hvorfra han tilskrev Rantzau flere Breve i Anledning af Arvedelingen efter Svigermoderen[2]. 1663 afholdt Rantzau Forhør over Leonora Christina i Fængslet[3], og denne tillægger ham, vistnok med Urette, paa flere Steder i sit «Jammersminde» et fjendtligt Sindelag overfor hendes Ægtefælle.

Theodor Lentes Breve slutte sig i Tiden til de af mig forhen udgivne, til Ditlev Ahlefeldt rettede Breve, til hvilke kan henvises. I Lentes Breve ere ved Udgivelsen Over- og Underskriften udeladte. — Originalerne til samtlige her aftrykte Breve findes i Arkivet paa Breitenburg og ere af Ejeren Hr. Kammerherre Greve Rantzau-Breitenburg velvilligst stillede mig til Afbenyttelse i Rigsarkivet.

---

[1] Fridericia, Adelsvældens sidste Dage 145, XXII. Overrettens Arkiv 3 b (Rigsarkivet).
[2] Birket Smith, L. C. Ulfeldts Historie II, 92, 111.
[3] Jammersmindet, 2. Udg. S. 28.

I.

Breve fra Corfitz Ulfeldt

1637—62.

1.

Mon tres cher frere.

Ie vous ay escrit par trois fois et mesmes auec vostre propre seruiteur mais n'ay eu aucune responce. I'ay opinion que vous soyez degousté de moy, veu que ie n'ay pas enuoyé vostre rente à temps deu, ie vous en demande pardon d'auoir manqué à ceste fois, ie vous prie que soyez content de le receuoir pour deux ans en une fois, uous m'obligerez grandement, et si n'estes content ie uous payeray rente sur rente de la rente escheuue; ie nous auois escrit, mon tres cher frere, d'une chose qui uous importoit plus qu'à moy mais n'ay eu aucune responce, ie vous coniure de ne point oblier l'amitié que m'auez portee pource que ie suis pouure mais ie suis riche de bonne volunté pour vous cherir et honnorer, et encores que ne me veilliez(!) aymer ie vous veux aymer et aymeray comme à celuy à qui i'honore et à qui ie soushaite ensemble vostre tres chere mignonne mille prosperitez ce que madame Leonora vous soushaite aussi.

Vostre tres affectioné valet
Cornifis Ullfeldt.

De Kopenh. le 7 de juillet 1637.

2.

Mon tres cher frere.

J'ay receu vostre lettre datee le 11 d'aust et vous remercie infiniement qu'il vous a pleu de m'honorer de vostre responce, ie vous ay escrit auec vostre propre valet, car il me porta des lettres de vous mesme au mois d'octobre passé et alors ie vous escriuis de ceste affaire que ie disois vous importer, l'affaire est telle qu'il y auoit alors une tres belle maison a vendre en Fyn et personne ne le pouuoit auoir pour achet si non moy, et veu que n'auois pas les moyens ie vous en ay aduerti que si en eussiez eu enuie, ie l'eusse achetté en mon nom pour vous, car ie sçais qu'elle vous plairoit extremement, c'est Egeskov[1], sans ceste façon un autre ne l'aura pas facilement.

Touchant le reste que m'escriuuez de la debte que ie vous dois, ie vous en rend graces infinies de vostre tres courtoise responce et du grand plaisir que me faictes, et l'amitié que me monstrez est tres grande, au reste il me

[1] Egeskov ejedes den Gang af Laurids Ulfeldt, der ikke stod sig godt med sin Frænde Corfitz (Danske Herregaarde II).

semble, mon cher frere, que me faictez tort quant au taxe que me donnez d'auoir oublié nostre alliance et amitié, car ne ie sçache en rien d'auoir forfaict à ce qu'un amis doit à son grand confident, et si vous croiez que ce noouueau estast auquel sa Maiesté m'a mis[1] me rende si aueugle ou presomtueux de ne pas cognoistre comme facilement la grace des grands seigneurs se peut changer pour des euenements secrets, à Dieu seul cogneus, ce qui doit considerer tout homme en quel charge qu'il puisse estre, haut ou basse, mais encores moins moy qui suis asseuré que quand bien ie serois si mal sensé de ne seruir de mesme affection à mes amis astheure qu'auparauant, on se deuroit de droit moquer de moy et ie deurois seruir de risee au monde et principalement à vous mon tres cher frere qui mesprisez toute ambition, veu que feu vostre pere d'heureuse memoire[2] a esté cent fois plus en credict que ne seray en ma vie et pourtant a tenu une grande moderation en son mientien, veu qu'auec cela il auoit les biens de fortune qui le fauorisoyent sans sa charge, ce qui me manque.

Mon tres cher frere, ie vous prie de vous fier à vostre tres fidel amis et seruiteur de coeur et qu'au temps et lieu de tout mon pouuoir i'employeray ce peu de credict que i'ay aupres de sa Maiesté nostre tres bon Roy pour vous maintenir en sa grace et qu'il vous gratifie selon vos mérites qui sont grands, ie cognois bien vostre sentiment dedans vostre lettre et me gouuerneray en sorte que vous cognoistrez qu'asseurement ie desire uniquement de vous seruir et me reiouiray de mon coeur alors que verray que sa Maiesté vous employera, ce qui le sera s'il plaist au bon Dieu bien tost. ie uous coniure de nouueau mon tres cher frere de me demeurer amis comme m'auez promis, ie vous seray loyal et fidel de tout mon coeur, ce n'est pas pour ce que Dieu vous ait donné tant des biens mondains que ie recherche vostre amitié, mais c'est seul pour vostre courtoise procedure et pour la candide façon de conuerser et la bonne ame qu'auez. Ie prie a l'eternel de vous conseruer tousiours tel et ie vous soushaite le desir de vostre coeur. Madame Leonora et moy vous soushaitons ensemble à vostre tres chere espouse et toute vostre tres noble famille mille prosperitez et nous vous demeurerons à tous à jamais

tres affectionez seruiteurs moy
De Kopenhage le 23 d'aust 1637. par debuoir iusques a la mort
viue et vale, viue ut viuas. vostre tres fidel frere et valet
Cornifis Wllffeldt.

3.

Monsieur et tres cher frere.

Vostre lettre dattée le 29 de Novembr. m'a esté rendue le 14 de Decembr., dedans laquelle me demonstrez vostre tres grande affection enuers moy, en laquelle iamais ie n'ay dobté ny dobteray et tacheray par tous moyens de

[1] U. udnævntes i April til Statholder i Kjobenhavn (Birket Smith, L. C. Ulfeldts Hist. I, 85).
[2] Gerhard Rantzau til Breitenburg 1558—1627, Statholder i Hertugdømmerne.

uous faire cognoistre l'obligation que ie vous dois pour tant d'amitié et courtoisie de vous, mon tres chere frere, receues, et prie à l'eternel de vous maintenir tousiours auec vostre tres chere espouse et que le souuerain Dieu vous comble des biens et graces et de tout ce que vostre coeur peut desirer, cela ie vous soushaite de tout mon coeur.

Je rougis quand ie lis dedans vostre tres courtoise lettre tous vos grandes offres que me faictes, veu que mon impuissance m'empeche de vous rendre la centiesme partie à quoi de droit suis obligé, pourtant la bonne volunté ne me manquera jamais de vous tesmoigner auec tres affectionez seruices le grand desir que i'ay d'estre votre tres affectioné seruiteur. Mon tres cher frere, l'affaire de laquelle escriuez touchant un Gouuernement en Jutlande ie ne manqueray point de proposer cela à sa Maiesté mon maistre et espere bonne issue à quoi ie trauailleray de tout mon pouuoir come ie suis obligé à celuy qui m'a tant monstré des affectionez amitiez. Je vous prie mon tres chere frere de vouloir faire mes recommendations à Mons. Ditlouf Ranzou[1] vostre beau pere et l'asseurer que ie luy suis aussi bien qu'a vous, mon tres cher frere, tres affectioné seruiteur, dedans ce mot ie comprends tout.

Plust au bon Dieu qu'auec mes seruices ie vous puisse estre agreable, ie m'amploierais de tout mon pouuoir à vous les rendre, vous prie tres affectueusement de me continuer vostre bonne amitié, comme ie la desire uniquement, de mon seruice ne deuez iamais doubter.

Ie vous remercie mon tres cher frere de la courtoise offre que me feictes il y a trois mois touchant les rentes de l'argent que ie vous dois et vous prie bien affectueusement d'estre content si les rentes ceste annee ne vienent pas à temps nommé. Ie ne manquerois pas pourtant de vous tres bien payer; i'ay une obligation de 6000 Rixdaler de sa maiesté que i'ay pris en paye d'un gen(tilhomme) en ce Royaume pour des biens que ie luy . . . s'il vous plaist de me faire ce bien que . . .[2] ceste lettre en paye de ce que ie vous dois et que ie puisse retirer mes lettres; ce qui reste ie vous le payeray content afin que ie puisse me deliurer de mes debtes, mais si ie dois estre endebté en ce monde ie le veux estre aupres de vous. I'attands vostre bonne responce la dessus et vous l'enuoyeray incontinent. Ie prie a Dieu de vous conseruer auec vostre chere espouse, madame Leonora et moy vous soushaiterons tousiours toute felicité et moy par debuoir uous reste a jamais

tres affectioné frere et seruiteur

Kopenhage le 15 decembr. 1637. Cornifis Wlfeldt.

4.

Monsieur et tres cher frere.

Apres toutes salutations et offres de mes tres affectionez seruices qui seront tousiours prests pour vous seruir.

[1] Ditlev Rantzau til Panker, Colmar, Heiligenstedten og Drage, 1577—1639, Landraad, Amtmand.

[2] udrevet.

Mon tres cher frere, le temps qui (!) s'aproche que un chascun doit satisfaire à son bien faiteur et creancier, et moy vous suis redeuable aussi, ie vous prie, mon tres cher frere, de ne point prendre en mauuaise part que ie ne vous enuoye pas vos rentes, ie dois à d'autres qui me tormentent et ne me veulent point donner de delais, i'espere que vous me fauoriserez plus que les autres, ie vous ay escrit et prie de vouloir accepter de moy en paye une lettre de sa Maiesté que j'ay eu en paye pour des biens que i'ay vendu, et la lettre est de 6000 Rdlr., et encores quelqu'autre lettre que j'ay d'un gentilhomme fort asseuré, et ainsi vous payeray incontinent tout le Capital auec les rentes de la somme que ie vous dois. Ie voudrois voluntiers estre hors de mes debtes et vous prie, mon tres cher frere, de me respondre auec un mot s'il vous plaist de receuoir ces lettres en paye, vous m'obligerez infiniement et n'y perdrez pas un sols autrement. Dieu m'en garde que i'en deusse parler. Mon tres cher frere, mon cousin Corfiz Wllfeldt Monsen[1] doit de l'argent à Kiel, ie ne sçais à qui, et ils ne veulent point attendre dauantage, il les offre des biens en gage qui sont exellants, ils ne veulent point receuuoir, il m'a prié de vous escrire de sa part qu'il vous plaise de le fauoriser aupres de ses creanciers et tacher de les persuader qu'ils patientent encores un an, car il est assez asseuré et bon payeur, ie vous prie, mon tres cher frere, de fauoriser à son commis, vous obligerez un gentilhomme qui sçaura estre redeuable comme à son bienfaicteur.

Mon tres cher frere, continuez, ie vous prie, vostre amitié enuers moy, ie seray tousiours vostre fidel frere tant que viuray et m'estimeray heureux de vous pouuoir seruir un iour pour tant des bienfaits que i'ay receu de vous, ie soushaite à vous, mon tres cher frere, et à vostre chere espouse mille biens et prosperitez et tout ce que vostre coeur peut desirer, et madame Leonora vous soushaite ensemble le mesme, moy par debuoir vous demeureray à jamais

tres affectioné frere
et seruiteur
Cornifis Wllfeldt.

Kopenhage le 29 de decembre 1637.

Ie vous prie, mon tres cher frere, que ie reçouie un mot de responce auec le porteur de ceste lettre. Adieu, mon tres cher frere, viue ut viuas.

5.

Monsieur et tres cher frere.

Vous me trouuerez tousiours promt à vous rendre tres affectionez seruices comme à celuy que i'aime et honore.

[1] Corfitz Mogensen Ulfeld til Krogsdal, Søkaptejn, faldt 1644 ved Kolbergerheide, fik 1633 Best. som Skibskaptejn (Sjæll. Reg.), gift med Else Thott til Skovsgaard, hvilken Ejendom efter hendes Død ifølge kgl. Befaling solgtes til hendes Kreditorer for at betale hendes Gjæld (Jydske Reg.).

Mon tres cher frere, ie vous ay escrit par deux fois touchant ce que ie vous dois, mais ie n'ay receu aucun responce, ie vous prie derechef de me vouloir faire ce plaisir qu'auec vn mott de lettre ie sçasche vostre volunté, s'il vous plaist de receuoir en paye une lettre que i'ay de sa Maiesté qui est de six mille Rixdaler, le reste auec les rentes ie vous payeray incontinent en argent content, vous me obligerez infiniment, et la lettre est donnee sur rentes ordinaires tellement que vous n'y perdrez pas un sols, ie vous prie, mon tres cher frere, de me fauoriser en cecy et i'enuoyeray incontinent mon seruiteur aupres de vous auec la lettre s'il vous plaist et retirer les mienes, i'espere de vous, mon cher frere, une bonne responce. ie suis honteux de ce que ie vous importune tant auec mes debtes mais puis que i'ay deu estre obligé à quelq'un, ie le veux estre à vous, mon cher frere, pour ce que me traitez extraordinairement en amis, si iamais ie vous puis rendre le reciproque en amitié ou en seruice, ie le fairay de tout mon coeur ou ie serois bien ingratt, continuez, mon cher frere, à m'aimer, ie ne desisteray iamais de vous seruir et les vostres, et encores que le subiect en moy soit foible, la bonne volunté sera tousiours grande et forte et en temps et lieu se monstrera.

Ie vous soushaite tous les biens que vostre coeur peut desirer, de Dieu sa protection et ses anges en vostre compagnie.

Madame Leonora et moy recommendons à vous, mon tres cher et doux frere, et à vostre chere espouse que Dieu benie. ie suis et seray à jamais

Vostre tres affectioné
Kopenh. le 8 de May 1638. et tres fidel frere et seruiteur
Cornifis Wllfeldt.

Mon tres cher frere, ie vous prie de faire mes recommendations à Mons. Ditlef Ranzou vostre beaupere, à vostre belle mere aussy.

I'attands vostre bonne responce. Adieu, adieu, mon tres cher et bien aymé frere.

6.

Monsieur et tres cher frere.

Felicité et bonheur soit auec vous et votre maison, mon cher frere. i'ay receu vostre lettre et vous remercie de la bonne affection que me monstrez, i'eusse desiré de tout mon coeur qu'eussion(s) peu nous entreuoir à Kolding, mais ce bonheur m'a manqué, ie me trouue tousiours malheureux en telles choses. Dieu le remediera quand bon luy semble, vous me faictes des nouelles promesses de vostre amitié, vous me l'auez assez tesmoigné auec vos premiers et l'auez tousiours continué, mais moy i'ay honte de ne pouuoir monstrer mon affection en vous rendant seruices reciproques. La volunté ne me manquera iamais de faire mon debuoir à un tel rare amis; ie vous prie de ne vous point rafroidir avec moy pour ce que la fortune auec les biens de ce monde ne m'a point visité, ie ne laiss(r)ay pas de vous estre aussi fidel seruiteur comme ie

plus riche qu'ayiez en bonne volunté et bonne affection enuers vous. ie suis asseuré que ie suis le plus riche de vos amis. ie vous remercie infinement de la courtoisie que me faictes en promettant que ie vous paye la debte peu à peu, ce m'est un grand soulagement et ne sera point de perte pour vous, i'espere de viure le iour que ie puisse recompenser tel bienfait.

Dieu vous prospere vos actions publiques comme princes (?) et vous preserve de ce grand danger qui vous menace touchant les imperialistes[1], vous vous preparez rarement, audaces fortuna juuat.

Mon tres cher frere, uiuez joieux, que Dieu vous benie ensemble à vostre chere espouse, à laquelle comme à vous Madame Leonora et moy soushaitons mille biens et felicitez, prosperité, succes en tous vos actions, moy par debuoir vous demeure à jamais

tres affectioné et tres fidel
frere et valet
Cornifis Wllfeldt.

Kopenhague le 6 de juni 1638.

7.

Monsieur et tres cher frere.

Apres toutes salutations et offres de mes affectionnez seruices qui seront tousiours promt à uous estre rendues j'ay receu uos lettres et uous remercie infiniement du bon coeur et de la bonne affection que me portez et du bonheur que me soushaitez en ma charge nouelle, il a pleu à sa Maiesté de m'employer en cest office, encores que ie me sente bien indigne de meriter si grande charge[2], ie tacheray tousiours de monstrer que pour le moins en deligence et bonne volunté il ne me manquera point, pourueu que l'abilité se puisse trouuer tel que l'office requiert, au reste ie m'employeray tousiours pour le seruice de mes amis entre lesquels ie uous asseure, mon tres cher frere, que ie vous tiens pour l'unique auquel vrayement ie m'ose fier sans fard, ains(y) tacheray de tout mon pouoir de uous rendre telles seruices que ie dois à un amis si sincere que uous m'estes et uous coniure de me continuer tousiours uostre bonne amitié, uous trouuerez en mon endroit un coeur loyal et sincere qui selon tout mon pouuoir uous seruiray à vous, mon tres cher frere, et aux vostres et cela sans fard.

Touchant uostre affaire de laquelle faittes mention à sçauoir les biens de Veldes[3] i'ay faict mon possible comme si eussiez esté mon pere et suis honteux d'auoir esté si peu heureux ou si peu adroit de non auoir sçeu venir

[1] Uklart. Jvfr. Fridericia, Danmarks ydre pol. Hist. II, 73.

[2] Ulfeldt udnævntes i Foraaret 1643 til Rigshovmester (Birket Smith, L. C. Ulfeldts Historie I, 120, 1.).

[3] Stednavn (?).

à bout, ie confesse que ie croy que c'est par mon malheur que l'affaire a manqué et non uostre mauuaise fortune comme escriuez; i'en escriray encores à sa Maiesté de l'affaire puisque me le commendez, et uerray quelle responce i'auray, encores que ie n'en espere point de meillieure que celle que i'ay eu deuant, si ce n'est que sa Maiesté uoye par experience qu'il n'en tire pas d'auantage qu'il croit tirer selon la declaration des commissaires qui l'ont taxé.

Uous escriuez que si sa Maiesté uous le ueut bailler et accorder apres que la guerre sera commencee auec ceux de Hambourg[1], que uous ne pourrez alors auoir l'argent, ie croi que ne serez guerres (!) en peine pour cela, mais s'il arriuoit que sa Maiesté uous le ueille octroyer et qu'il vous manque de l'argent, ie vous fairay auoir icy dans 3 semaines vingt mille Rixd. sans faire aucun bruit, ni personne n'en sçaura rien que uous et moy, pleust à Dieu que sa Maiesté uous uoulust seulement octroyer le bien pour l'argent, nous le trouuerons bien. Sa Maiesté prendra grandement à gré que uous presentez si bien auec uos amis auec (!) uostre cavallerie pour l'assister en son entreprise de disputer l'entreprise, si elle reussira ou non, ie ne l'ose entreprendre, car sa Maiesté a luy mesme grande experience aux affaires de la guerre et il est extremement offencé et n'aura peut estre en sa uie meillieure commodité pour les venger à la raison qu'il a astheure, i'espere pourtant qu'ils seront si raisonables que de se remettre à la raison et s'acommoder auec sa Maiesté qui ne pretend rien qui ne semble fort equitable, ie suis entierement en cest opinion que deuant que les derniers gendarmes arriuent de nos quartiers pour se camper deuant Hambourg, l'accord sera desia faict, et les Hambourgeois seront les meilleurs amis que nous ayrons, ce que ie soushaite de tout mon coeur. ie prie à l'eternel de uouloir conserver la personne de sa Maiesté. . .

Ie suis et seray tant que uiuray, uous priant, mon tres cher frere, de me uouloir conserver uostre ferme amitié à celuy qui sans cesse est, Monsieur, vostre tres affectioné frere et seruiteur

Cornifis Wlfeldt.

8.

Monsieur et cher frere.

Sa Maiesté auoit desia tout octroyé que vous fissiez l'ambazade à Munster, et m'auoit donné ordre de uous aduertir quant il l'a faict declarer à Krabbe[2]. Il s'est grandement plaint du tort qu'on lui faisoit, estant desia notoire à toute l'Allemagne qu'il estoit nommé pour l'ambazade et qu'il n'esperoit point estre tombé en disgrace, alors sa Maiesté l'a laissé au premier estat de sorte qu'il yra, mais uous estes en si bonne opinion et concepte aupres de sa Maiesté

[1] Om Blokaden af Hamborg se Fridericia, Danmarks ydre politiske Historie II, 323.

[2] Gregers Krabbe blev i Aug. sendt med Just Høg som Gesandt til Fredskongressen i Osnabrück (Biogr. Lexikon IX, 388).

que serez icy apres souuent employé, dequoy ie m'en reiouis fort de vous uoir en si bonne grace aupres de mon maistre. . . .

Personne ne sçoit que le Roy uous uouloit employer en la place de Krabbe, ils croyent que Mons le Comte Pentz a brasé cela et ie l'ay aussi en partie confirmé pour ne faire qu'on eust ialousie de uous. . .

Hadersleben ce 15 de juillet 1643.

9.

Monsieur et tres cher frere.

Il y a si long temps que ie n'ay eu des nouelles de uous, qu'il me semble que uous tachiez uous mesmes de uouloir uous retirer de la conuersation de uos bons amis, il semble aussi qu'on uous neglige ou bien que ne desiriez pas d'estre au nombre de ceux qui se peinent dans le monde, pour moy ie iuge de uos actions bien et croy et m'asseure que tout ce que uous faictes en cecy comme en toute autre chose en ce monde est bien premedité et avec grande raison mis en oeuure; c'est nostre façon dans le nort de negliger ce qui merite d'estre estimé, par quoy il ne se faut estonner de rien, le cours du monde est si extrauagant qu'il faut se taire ne les pouuant regler selon la raison, enfin ceux qui sçauuent uiure comme uous, mon cher frere, sçauez, ils uiendront à bout de tout ce qu'ils desirent en ce monde, ce que ie uous soushaite de tout mon coeur.

Mon tres cher frere, ie uous prie de uouloir enuoyer une personne à Langelandt[1] qui y puisse resider de uostre part et qui prenne soin de maintenir les subjects dans leur droits et qui puisse les ayder à uider leur petits differents et duquel ils puissent auoir quelque assistence en conseil et ce dont ils auront affaire quand la necessité leur en requiert, car les paisans se plaignent que personne n'a soin d'eux, uous estes sage, suiuez mon conseil en cecy, car uous auez des malueillans qui interpretent le tout en mouaise part comme des malicieux, mais si uous y ennoyez quelque homme qui a soin d'eux et les maintiene en leur petits proces qu'ils ont souuent contre la noblesse, alors tout ira bien. Ne croyez pas que i'escriue cecy pour reformer uos actions, mais d'une bonne et sincere uolonté enuer uous comme celuy que j'ayme de tout mon coeur sans fard ni feintise.

Mon tres cher frere, Ihre Printzl. Dyrchla[t] begert gegen den kunftig umbslag auf zunemen zum Kiell zeen tausent Rixd., woferne mein bruder darzu . . . . so geschee dem printzen eine grosse dienste, ess sey dan bey meinen brudren selber oder bey iemant von seine freunden, woferne man mir so viel wil . . . . so wil fur selbige zeen Tausent Rixd. cauiren vndt gut sein alss mein eigen schult zu bezalen, woferne Ihre prinzliche dyrchleuctigkeit die nicht

[1] Rantzau havde 1645 faaet Tranekjær Lehn (Bobé, Slægten Ahlefeldt, Storktslr. Ahlefeldt og hans Efterslægt, Bilag 1).

sollten precis erlegen anno 1648 im umbslag. ich bitte mein bruder wolle mir darauf antworten, vndt ob ich schon nicht werde zu hause sein, so wirt mir sein brief nachgeschicket werden. Adieu, mon tres cher frere, m'en uois pour le service de la patrie tacher de gaigner des amis par amitié qui nous puissent seruir de rempart quand nous en aurons afaire, sapienti satis. Ie uiuray et mourray uostre amis de coeur, monsieur cher frere,

vostre tres humble serviteur
Cornifis Wlfeldt.

Kopenh. le 9 de Juin 1646.

Madame Leonora et moy saluons uostre chere espouse et uous souhaitons de bon coeur tous les prosperitez du monde à tous deux.

10.

Monsieur.

Ce que i'ay promis à V. Exce, à sçauoir les canons et ce qui concerne les canons ensemble la tente et aussi d'Osel[1] i'espere que le tout ariuera à bon heure, ie uous prie qu'aussi tost que la feste sera acheuee de renuoyer le tout.

Ie serai tousiours tres promt à seruir vostre Exce en tout ce qui sera de mon pouuoir. L'eternel conserue vostre Exce ensemble ce qu'il ayme et uous donne force, patience et bonheur pour soustenir le fardeau duquel estes chargé astheure.

de V. Exe tres affectioné seruiteur
Cornifis Wlfeldt.

Kopenh. le 26 d'aoust 1646.

11.

Messieurs.

Sans doute uous auez receu une Commission de Sa Majesté nostre feu Roy et maistre touchant la uille et fort de Glucstat, de le liurer entre les mains de Claus uon Alefelt[2], et puis que le dict Claus von Alefelt a obtenu

[1] Bricka og Fridericia, Christian IV.s Breve, VI, 112. Sjæll. Indlæg, Miss., 1. Apr. 1650.

[2] Claus Ahlefeldt, 1624—74, Feltmarskal (Biogr. Lexikon). 1648, 4. Marts, indberetter Chr. Pentz til Hertug Frederik, umiddelbart efter dennes Faders Død: Berichte unterthänigst hiemit, dass der Gen. Maior Clauss von Alfeld gestern abend allhie angelanget, vmb dass Gouverno diser Vestung anzutretten. Weil Er aber von höchstged[te] nunmehr Sehl. Königl. Maytt mir nichts schrifftliches vohrgezeiget, zu deme biss vff dise stundt keine Commissarii zu introduction oder Vorstellung seiner Person allhie angelanget, in gleichem das hiebeuor mir zu kommene Königl. Schreiben nichts anders als ein Notification Schreiben ist, nehmblich dass S. Ihr Königl. Maytt Ihme ins künfftige die Gouverneurschafft diser Vestung vfgetragen hetten, So habe ich Ihme nichts einräumen können, werde auch solches ohne Eure hochfürstl. Dhlt. vohrwissen und ordre nicht thun, Er gedencket sonsten allhie zu pleiben, biss er von Euer Hochfürstl. Dhlt. Ordre hat . . . (Rel. fra Glückstadt i Rigsarkivet). — Skrivelsen er vel rettet til Rantzau og Pentz i Forening.

telles lettres de sa Maiesté en sa griefue maladie, contre l'ordre qu'il m'a donné par escrit un mois deuant, à sçauoir qu'on ne changeroit pas le dict Gouuernement de Gluestat deuant le premier de May. Ie vous prie de considerer le temps d'à present et ce qu'il importe pour uostre estat aussi bien que pour le nostre, de ne se poinct precipiter en mille commissions astheure, ueu que sa Maiesté est decedé de ce monde, ains attendre qu'ayiez d'icy ordre de son Altezze Monsr le Duc Fridrich Archieuesque de Bremen, comment en ce cas on se doiue comporter, de sorte que ne ueilliez poinct haster uostre commission, ueu l'importance qu'il y a de donner temps au temps; ie uous escris cecy comme celuy qui suis bon patriot et qui a regard à ce qui peut estre pour uostre bien et repos aussi bien que pour le nostre, il coniuent ainsi pour le bien publicq que ie uous mentionne cecy, ma charge et authorité en ce Royaume me le dicte d'en porter soin; uous autres, qui estes aussi bon patriots, ne trouuerez pas ceste miene lettre hors de propos en ceste saison. L'eternel uous ueille conseruer ensanble ce qu'aymez, Messieurs,

vostre tres aff. seruiteur

Kopenh. le 4 de Mars 1648. Cornifis Wlffeldt.

12.

Monsieur.

I'ay esté prié de vouloir soliciter aupres de V Ex^{ce} en faueur du Sr Duarte de Lima[1] qui a un proces en uos quartiers qui reuient d'un certain nommé Socia di Pinto; il n'est pas necessaire de uous donner information du dict affaire car uous en estes assez informé pour y auoir esté employé en y donnant sentence, au moins à la diete de Holstein, astheure il craint qu'on le ueille de nouueau troubler en son affaire, il a recours à uostre clemence, non qu'il recquiere chose qui ne soit iuste, mais seulement uostre faueur en le maintenant en sa iustice, comme ie sçais que uous faictes à tout le monde qui traicte auec uous; ie ne laisse pas d'interceder pour luy comme ie fais auec ceste miene petition, priant uostre Exel^{ce} de luy estre doux et bening et fauorable en son droit afin qu'il puisse sorter de ce laberinthe. Si uous luy fauorisez en ce qui est iuste, uous m'obligerez grandement, et prendray l'affaire comme procedant d'une geneuresese (!), car nous sommes tous hommes, et encores que celuy pour lequel ie solicite n'est de nostre religion, il est dans la main de Dieu de le conuertir quand c'est sa diuine uolunté. Ne prennez pas ceste miene intercession mal, car ie me fie à l'amitié de uostre Exe^{ce}, aydez le à le tirer de ce laberinthe. L'eternel conserue V. Ex^{ce} ensemble tout ce qu'il ayme.

de V. Ex^{c} tres affectioné seruiteur

Kopenh. le 5 de Febr. 1649. Cornifis Wllfelt.

[1] Om Duarte de Lima, kaldet Henrich von dem Bom, se Gigas, Grev B. de Rebolledo, 320, 350. 1653 leverer han Bezoarstene til Hertugen af Gottorp (Regnskab i Rigsarkivet). 1658 solgte Frederik III til Duarte de Lima og Arvinger Fæstningen Dansborg for 80,000 Rdlr. (Dsk. Mag. II, 2, 58). Han fik 1664 Hald af P. Klingenberg mod at afstaa Hanerau.

13.

Monsieur.

Ebbe Wllfeldt[1], il a quelque chose à soliciter aupres de sa Majesté et il a à faire de quelque bonne assistance en ceste siene solicitation, s'il plaisoit à V Exce de luy estre en ayde, en tant qu'il uous est possible; ce qu'il solicité(!) n'est pas chose iniuste, et sa maiesté en le luy octroyant luy faira grace et iustice tout ensemble, ie prie V Exce d'estre en son ayde en cecy, ie ne me suis iamais apperceu que sa maiesté luy fust mal affectioné, mais comme les grands seigneurs ont tant des personnes en leur seruices qui les inquietent pour leur faire des faueurs, ils peuuent facilement oublier ceux qui sont hors de la cour, ainsi ont ils besoin de quelque ayde qui face resouenir ces grands seigneurs de leur petits seruiteurs, uostre Exce a tousiours fauorisé au dit cauallier en tout temps, ie uous prie de ne le poinct delaisser en ceste siene necessité, ie sçais bien que V. Exce par son intercession peut beaucoup aupres de sa maiesté, V. Exce par la obligera non seulement Mons. Ebbe Wllffeldt mais aussi à tous ses amis desquels ie suis un des moindres. L'eternel uous conserue et uous donne toute felicité qui dure. De V. Exce tres affcné seruiteur

Cornifis Wllffeldt.

Kopenh. ce 1 de May 1650.

14.

Monsieur et cher frere.

Celle cy seruira pour congratuler à Vostre Exllce uostre heureux retour de uostre ambassade[2] et aussi pour soushaiter à V Exce beaucoup de prosperité et de bonheur dans la grande dignité à la quelle sa maiesté imperiale a si dignement exalté uostre Exce et ceux de sa maison[3], ie prie au bon Dieu qu'il ueille prosperer tous les actions de uostre Exce pour la gloire de sa personne et famille entiere. I'ay des tres grandes obligations à V Exce des faueurs qu'auez usé enuers mon domestique Nicolas Christopher, et qu'il aye pleu à V. Exce de prendre tant des peines pour ayder à l'auancement de mes pretentions en Boheme, ie uous en auray tousiours des grandes obligations et m'offre en contrechange en tout ce qui peut de mon peu de pouuoir et cela en homme de bien. L'eternel conserue uostre Exce ensemble tout ce qu'il ayme.

de Vostre Exce
tres affectionné seruiteur
Cornifis Wllffeld.

Kopenh. ce 26 d'auril 1651.

Madame Leonora salue votre Exce ensemble sa chere moitié.

[1] Ebbe Christoffersen Ulfeldt til Ovesholm, svensk Generallieutenant, 1616–82, g. m Grevinde Hedvig, Tvillingsøster til Hannibal Sehesteds Frue Christiane.

[2] Om Rantzaus Gesandtskab hos Kejseren se Dsk. Mag. V, 103.

[3] Han fik 16. Nov. 1650 Patent som Rigsgreve.

15.

Monsieur.

I'ay receu une lettre de V. Ex^ce^, datée le 17 de mars, et m'a esté liuree le 30 d'auril concernant une debte que Madame Sophie Ranzow[1] pretend de moy. Dieu sçait que la diete debte n'est pas si liquide que ie ne m'en puisse selon bon droit excuser. Thi hun kand indtid hiemle mig det goedz, som hun haffuer affhent til mig, huoraf dend gield reiser sig, och udi hindis skiøde er hun obligerid, att dersom samme goedz for hindis vanhiemmelss Skyld mig bliffuer fratagen, da skal hun dett igien erstatte inden sex vger, som Skiødid vdviser, huilkid er tilstede: Nu kand fuldkommen bevisligt giøriss, att same Goedz, som hindes krauff reiser aff, er bort tagen aff cron Sverrig som hindes goedz att were, och i alle som mit goedz, huorfor hun burde billig att tale der paa hos crone Sverrig och befrie dett, dersom crone Sverrig dett da siden tager fra mig, saa er hun, Sophia Ranzou, for sit løffte vdi sit skiøde giort aldelis befried. Dog paa dett eders Exellentz skal see och kiende, att ieg estimerer eders Exc^e^ venskab langt høyere end goedz eller penge, da er ieg tilfridz, att Frue Sophia Ranzou bliffuer betalt, huis hinder med rette kand restere aff de penge, som hanss kong. May. naadigst wil giffue for huis løsore hans kong. May. haffuer ladid annamme aff min tilfallende arff efter min s. Frue Moder Kirstin, thi Monsieur Henning Pouisk[2] haffuer mig nogle gange baade sagt och forsickret, att hans kong. May. haffde selver sagt och loffuid hannem att ville lade betale med rede penge alt huis hans May. aff sam(e) løsøre haffde til sig ladet annamme, huor om ieg och Monsieur Pouisk min Fetter haffuer tilskreffuid och om bedid hannem same betaling hos hans kong. May. wdi ald vnderdanighed att solicitere och dett til en fuld kommen ende bringe, paa dett att Frue Sophia Rantzau kunde der aff bliffue betalt. Si astheure Vostre Exellence uouloit me fauoriser d'assister Monsieur Pouisk en ceste negotiation, de sorte que cela puisse estre liquidé selon la propre promesse de sa Maiesté, V^e^ Ex^e^ me fairoit une grande amitie, et madame vostre cousine en pourroit incontinent estre payee. Je prie V. Ex^e^ de m'assister en cecy pour pouuoir acheuer cest affaire, dont madame vostre cousine est interessee auec moy; ie ne doute nullement que uostre intercession dans cest affaire n'y face une fin heureuse, ueu que sa Maiesté a une fois promis la diete payé, ie me fie en uostre bonté et genereusité, et que considerant mon estat present aurez soin quelque de cest affaire. L'eternel donne à V. Ex^e^ santé et bonheur.

de Vostre Exellence

tres obligé et tres aff^té^ seruiteur

Cornifis Comte D'Wllffeldt.

Ellensborg le 30 d'auril 1662.

[1] Sophie Rantzau, 1591—1674, Datter af Frantz Rantzau til Rantzau, g. m. Mogens Gyldenstjerne til Søholm.

[2] Henning Pogwisch til Hollufgaard, Rigsraad, 1611—64 (Biogr. Lex.). Om Ulfeldts Fordringer i Kirstine Munks Børn se Birket Smith II, 26.

(Svar fra Rantzau.)

Monsieur.

I'ay receu la lettre qv'il a pleu à V. E. de m'escrire le 30 Avril en responce de celle qve j'ay escrite à V. E. le 17 Mars de cette année, en faveur de Mad. Sophie Rantzau, ma cousine, et veu qve nonobstant V. E. croit qve la debte qv'elle pretend ne soit pas si liqvide qv'elle ne s'en puisse selon bon droict excuser, neantmoins pour la contenter, V. E. me prie de faire en sorte qve V. E. puisse avoir de sa Maj. le payement de qvelqves meubles qv'elle a eues de la part qu'est eschue à Mad. sa femme de l'heritage de feu Mad. sa mere, et en cela assistez (!) Mons. Povisch qvi vous avoit promis de le solliciter aupres de sa dite Maj. C'est pourqvoy je n'ay pas manqvé d'en faire treshumblement mention envers sa Maj., laqvelle a respondu qv'elle se souvenoit bien d'avoir de cette heritage de meubles environ de la valeur de qvinze cents Escus et qv'elle avoit promis de les payer, mais qve ç'avoit esté en ce temps la qvand V. E. estoit encor à Borringholm et qv'elle n'avoit pas alors resolu de la relascher; qve depuis par le revers qve V. E. a donné à sa Maj. elle avoit renoncé à toutes les pretensions qv'elle y pouvoit avoir comme l'extraict cy enclos peut faire resouvenir a V. E. C'est pourqvoy je conseillerois à V. E. en amy de n'en parler plus, puisqve sa Maj. croit d'avoir faict encores graces à V. E. en ce qve par mes treshumbles prieres elle a faict restituer à V. E. de meubles de la valeur de deux mill Escus, selon la designation cy jointe, qvi ont esté chez Mons. Povisch et qvi par le revers qve V. E. a donné appartenoient à sa Maj.; qvant à Mad. Sophie Rantzau, je supplie encor une fois V. E. de la contenter, veu qv'elle m'a apres ça monstré l'obligation et differentes lettres de la main de V. E. qvi me font croire, qve si elle le cherche par la voye de la justice, V. E. ne laissera pas d'estre condamné de le payer, les ministres de sa Maj. et ceux des conseillers qvi seront iuges dans la haute justice, à qvi i'en ay parlé et monstré les papiers, sont du mesme sentiment. En achevant je recommande V. E. etc.

P. S. Aussi faut il qve je fasse sçavoir à V. E. qv'il y a eu des gens, qvi ont voulu persvader sa Maj. qv'elle devoit payer ces qvinzecents escus à V. E. et reprendre les biens qve le Docteur Henry Ernst[1] a eu de Leling pour 4000 Escus, ainsi qv'à cette façon vous perdriez plus qv'une fois autant, mais sa Maj. a respondu selon sa clemence et generosité ordinaire qv'elle vouloit qve ce qu'estoit faict devoit demeurer faict . . .

16.

Monsieur.

Je uois bien par la lettre que Vostre Exellence m'a escrite du 13 de May concernant les pretentions de Madame Sophia Ranzou, que V. Ex^e explique

[1] Henrik Ernst, 1603—65, bekjendt som Retslærd og Filolog (Biogr. Lex. IV, 569), lærte Ulfeldt at kjende i Paris o. 1639 og tilegnede ham et Skrift. Lellingegaard (Bjeverskov Herred) tilhørte Ulfeldt (Trap, Danmark, 3. Udg. II, 829).

ma lettre que ie uous ay escrite le 30 d'auril sur le mesme subiect fort à mon desauantage; si i'estois si heureux qu'auec patience et sans passion on me uoulut escouter, on n'auroit pas subiect de me faire resouuenir par des memoriaulx et extraicts des papiers de mes disgraces passees, mais il me faut souffrir auec patience tous ce qui m'ariue de part et d'autre, mesme de ceux que ie croyois estre mes amis, c'est un accident ordinaire qu'on prend plaisir de souuent toucher et pincer la playe d'un malheureux; ie suis obligé pour ma deffence de m'expliquer plus clairement que ie n'ay faict, puis que ie uois que V. Ex^e me ueut rendre comme criminel d'une chose dont ie suis fort innocent. Vostre Exellence me parle dans sa lettre que mon reuers me defend de ne point mentioner plus les meubles qui sont uenu entre les mains de sa Maiesté. Dieu mercy, ma memoire n'est pas encores si foible que ie ne me souuiene fort bien de mon debuoir et de mon obligation, mais comme ie n'ay pas creu que cela pouuoit estre interpreté à aucun crime d'accepter des offres de fauueurs d'un grand Roy, car V. Ex^e doit sçauoir que iamais ie n'eusse songé a rien redemander de ces meubles, si Monsieur Henning Pouisk, qui est un des Conseilliers et Ministres de sa Maiesté, ne m'eut dict de son propre mouement, estant icy aupres de moy à Ellensbourg à la fin du Mois de Feburier, que sa Maiesté luy auoit dict plus d'une fois qu'il uouloit payer ces meubles qu'il auoit reçeu, prouenantes de l'eritage de ma feu Mere Madame Christine, et me disoit qu'il le soliciteroit à son retour et ne doutoit nullement qu'il ne l'obtint, ueu que sa Maiesté l'auoit offert d'elle mesme; sur tels discours ie me suis fondé, ains(i) l'ay ie prié de mettre fin à cest affaire et le soliciter, ie n'espere pas d'estre tombé en blasme pour n'auoir refusé le dict offre qu'un Conseillier et Ministre de sa Maiesté m'a faict, et sur ceste confience i'en ay faict mention à Vostre Exellence, pour en pouuoir donner promte satisfaction à Madame uostre cousine en tant que cela pouuoit monter.

Ie prie Vostre Exellence de uouloir astheure iuger sans aucune passion de cest affaire et n'auoir pas si mauuaise opinion de moy, comme la lettre de V. Ex^e en faict monstre, comme si i'estois esgaré de mon debuoir en adioutant foy aux paroles d'un Conseillier et Ministre de sa Maiesté. Le dict Monsieur Pouisk il uit encores, ie suis bien asseuré qu'il ne disaduouera pas la relation que i'en fais, si V. Ex^e digne de luy en parler, alors uous jugerez, s'il uous plaist, si mon crime est si grand comme il est despeint dans uostre lettre.

Quant à l'affaire de la pretention de Madame uostre cousine V. Ex^e m'escrit qu'on auez parlé à des seigneurs qui sont de la haute justice, et que V. Ex^e leur a donné part du contenu de mes lettres et obligations donnez et escrites à Madame Vostre cousine et qu'ils sont tous d'opinion que je seray condamné à la paye, si cela entre en proces, je ueux croire que s'ils uoyent les papiers et parchemins que i'ay à produire en ma deffence, qu'ils changeront d'opinion, car cela demonstre et oblige à madame Vostre cousine de me guaranter le dict bien enuers et contre tous et, en cas qu'elle ne le puisse faire, de me desdomager dans six septmaines, comme sa lettre en faict plus ample

declaration, astheure le dict bien dont elle pretend la paye a esté pris de la courronne de Suede, non pas comme mon bien, mais comme appartenant à elle, ainsi que les lettres de ceux de la Regence en pourra faire foy, ou cela est bien expliqué expressement, nonobstant tout cela ie me suis declaré par le passé à V. Ex^e, qu'à uostre seul regard ie uoulois uuider c'est affaire par uoyes amiables et que ie faisois bien plus d'estat de Vostre amitié que d'aucune somme d'argent, et ainsi ay ie offert ceste somme qui pouuoit prouenir des meubles susmentionez, car ie tenois cela pour une chose infaillible ce que Monsieur Pouisk m'en auoit dict. Mais puis que ie crois que ie n'ay rien à esperer de costé la et que ceste Dame a si peu de confience en ma personne, encores que ie n'aye iamais trompé personne, en consideration de V. Ex^e et de uostre amitié ie m'offre à luy satisfaire ce dont mon obligation faict mention auec des obligations qui m'ont esté donnees de gens de bien et d'honneur, ou auec des biens terriens que i'ay proche de Boller, ou son frere a des biens tout coignant, qui sans doute les achettera uoluntiers d'elle, ou aussi si elle ayme mieux des biens terriens à Tossing, ie luy en bailleray dans la dicte isle. V. Ex^e sçait mon estat present, autre moyen pour la contenter n'est pas en mon pouuoir, ie ne veux plus en ceste matiere estre importun à V. Ex^e; uostre lettre m'obblige de faire ce long recit que i'ay faict, ie remets le tout à vostre prudence. L'eternel uous conserue et donne santé et bonheur.

de Vostre Excellence

tres obligé et affe^né seruiteur
Cornifis Comte d'Ulffeldt.

Madame Leonora m'a
commendé de saluer
V. Ex^e de sa part.

Ellensbourg le 23 de May 1662[1].

17.
(Udateret, løst Postskriptum[2].)

P. S.

Mon trescher frere, si par cas fortuit se presentoit d'un gouuernement en ce Royaume, en Jutlande ou en Fyn, qui fust vacant, ie uoudrois sçauoir vostre intention si ie peux soliciter cela pour vous, car ceux de Holsten sont rarement vacant, ie vous prie de me faire sçauoir vostre sentiment. Adieu derechef et ie me recommende en vostre amitié.

[1] I Brevene 15 og 16 ere kun Underskrifterne egenhændige.
[2] Bør maaske henføres til Nr. 3.

II.

Breve fra Theodor Lente.

1660—61.

1.

Es wirdt der Herr Oberster Bartram Rantzow, so gestern mitt guttem Contento von hier gereiset, wehgen seiner gehabten Verrichtung, erlangter Gnade vndt der ihme auffgetrahgenen Commission Ew. Hochgr. Excell. coram referiren, worauff ich mich geliebter Kürtze halber beziehe. Cronenburgh hat zwar gestern geliefert werden sollen. Es will aber der Commendante zufohderst alle seine Bagage naher Helsingburgh übergeschiffet haben, wormitt de Reuter anitzo gescheftigh, verhoffe also, dass diese Reiche vndt Lande in etwass wiederumb zue Respiration gelangen werden, wiewoll man annoch gesinnet, alhier eine zimbliche Anzahl Völcker zu Ross vnd Fuess wie auch in Holstein zu halten. Der General Stab, worunter die Herren General Commissarii wie auch der Gouverneur zu Rendessburgh Hr. Heinrich Bluhme[1] mitt gemeint, soll abgeschaffet werden, massen solches im vorgestrigen Kriegsraht in pleno geschlossen, vnd wirdt noch eine fernere Reduction für sich gehen. . .

Wehgen Einreumung des Ambtts Schwabstett haben ihre Königl. Maytt bereitz vohrlengst den Ambttschreiber vndt Hauss Voigt aldah befohlen, wan die Fürstl. Gottorfische dahselbst ankommen, sich wieder anhero zu verfühgen. Ihre K. Maytt. seint bisshero nicht zu bewehgen gewehsen, Hertzogh Christian Albrecht Durchl. abgelassene Schreiben zu beandtworten, vermeinen, es müsse noch ein ander Vergleich vohrher gehen. Ich sehge (!) gern, dass guttes Vertrawen mögte restabiliret werden, worzu Ew. Hochgr. Excell. die Media vorschlagen wollen.

Die Gratulationes zu dem getroffenen nordischen Friehden seint mehrentheils von allen Chur vndt Fürsten des Reichs alhier angekommen vndt hofflich wieder beandtwortet worden.

Copenhagen den 14. April Ao. 1660.

2.

In meinem jüngsten vom 26. negst verflossenen Monatts habe Ew. Hochgrfl. Excell., wie die zehen schwedische Orlogsschiffe[2], so aus dem Lands Croner Haffen gelauffen, von dem holländischen Admiral de Reuter genötiget, alhier für der Stadt bey der hollandischen Flotte sich zu setzen, berichtet. Zeitt dem seint noch 2 Schwedische Orlogsschiffe dazu kommen, belahden

[1] Henrik Blome til Farve og Hagen, 1616—76, Amtmand i Rendsborg (Biogr. Lex.).

[2] Fridericia, Adelsvældens sidste Dage, 477, 1.

mit den Tapeten, Altar, silbern Orgel, den silbernen Aposteln vnd Predigstuhl zu Friederichsburgh, auch Glocken vnd andern geraubten Güttern, vnd ob zwar diese Schwedische Schiffe insgesambt vorgegeben, dass Sie die Commercia in der Ost Seh nicht turbiren, sondern ihren Cours nach Stockholm nehmen wolten, so hat doch de Reuter denselben so enge eingesperret vnd mitt seiner Flotte beleget, dass kehmant darauff oder darab kommen, jah kein Bohtt von einem Schiffe zum andern ohne sein Belieben fahren kan, hat auch 7 Orlogs Schiffe von seiner Flotte naher Landes Cron geschicket, zu verhüten, dass die dah bereit liehgende ubrige Schwedische Schiffe nicht auslauffen können. Dieses haben die Frantzösischen vndt die Englischen Herren Ambassadeurs zum höchsten empfunden, vndt deshalber bedrawliche Schreiben an die Herren Plenipotentarios der Herren Staten General abgelassen, jah ihnen fast daruber den Kriegh ankündigen wollen, nichts dohwehniger seint dieselbe nicht gesinnet ein eintziges Schiff lohss zu lassen, biss die Friedens Tractaten zur Richtigkeit gebracht, worzu sich Schweden bissher nicht erklehren wollen, bevohr ihre Flotte wieder losgelassen. Obberurte Frantzösische vndt Englische Herren Ambassadeurs seint mit der Elucidation vndt dem Interpretament des Elbingischen Tractats gar nicht zufriehden, vermeinen es prejudicire den Commerciis in Engelandt vndt Franckreich, wollen darüber noch ein ander Eclaircissement haben, vnd seint die Gemühter darüber dergestaldt alteriret, dass die Herren Mediatores woll selbst vnter sich einen Mediatorem nöhtigh hetten, vndt weillen ein jehder Estat bey dieser Friehdens Handlung sein absonderliches Interesse vndt Absehen hat, alss vermeinet Hr. Hannibal Sehstett zwischen Dennemarck vndt Schweden, ohne Zuthun der Herren Mediatoren, die Friehdens Tractaten so weitt zu bringen, dass nuhr die Herren Mediatores zum Schluss vndt wehgen der Guarantie dazu getzogen werden dürfften, ist desshalber etzliche Mahl zwischen gereiset, befindet sich jehdoch auch allerhandt Difficultäten hierbey, dass man also von dem Success noch nichtes sicheres schreiben kan.

Die Schweden sahgen zwar offentlich nicht, dass sie die Elbingische Tractaten mitt ihrem Anhangh nicht halten wollen. Es scheinet gleichwoll, dass durch dero Getrieb Franckreich vndt Engelandt die Annullation derselben suche. Von berurten Schwedischen Orlogsschiffen hat de Reuter das Frawenzimmer, so naher Stockhollm gewolt, zwar naher Cronenburgh geleiten lassen, vndt begehet sich mitt dem Vice Admiral Ugla[1] freundlich, hat ihme aber vnter Augen gesagt, so baldt sie Sehgel machen oder die Ancker kappen wurden, hette er Ordre sie anzugreiffen vnd solches zu hindern, vermeinet auff den Fall, weilln nuhr geringe Manschafft auff den schwedischen Schiffen vorhanden, dieselbe zu entren vndt die Schiffe nicht zu ruiniren, wornach hiesige Burgerschafft täghlich aussehet.

In secreto berichte ich dass man mitt den Friehdenstractaten viehleicht

[1] Claes Friherre Uggla, † 1676 i Søslaget ved Øland (Anrep, Ättar Taflor IV, 462).

zum Schluss wehre, wan Ihre Königl. Maytt. Bornhollm abtreten wollen, worzu sie mitt keinen Rationibus zu bewehgen gewehsen, wollen sich auch wehgen Gottorff nicht anders erklehren alls bereitz geschehen. Wesshalber es dan heute zwischen Ihrer K. M. vndt 25 harte Worte vndt stehet 91, 45, 33, 85, 44, 9 vndt 25 eine Collision zu befahren; wer nuhn diese Consilia mainteniret, davon berichte ich einmahl coram. Am 23 April ist der Friehde vnter ihrer Kayserl. Maytt., den Könige in Pohlen vndt den Curfürsten zu Brandenburg publiciret vndt zu Dantzigh in allen Kirchen desswehgen das Te Deum gesungen, Dania ist erstlich post conclusam pacem alhier darinnen mitt includiret, vnd dürfften Sueci remotis tot hostibus den Bohgen noch höher spannen, woh nicht gar abrumpiren. Massen dan Bericht einlanget, dass Wrangel Ordre habe, auss Pommern mit seinen Völckern nach Holstein zu gehen vndt die Blocquade fur Tönningen auffzuheben, darumb dan nöhtigh vigilant zu sein. Ich magh von den Consiliis vndt Zustande alhier nichts schreiben; wirdt man sich nicht baldt zum Friehde accommodiren, besorge ich die total Ruin, habe darumb grosse Raison gehabt Ewer hochgr. Excell. Anwehsenheit alhier zu wünschen, dahmitt sie sich mitt für den Riss stellen vndt Regnum et Patriam ab interitu mit liberiren müghen, zumalln dero eigene Conservation mitt daran henget.

Copenhagen den 5. May 1660.

3.

. . . Wehgen der Gottorffischen Tractaten andtworten Ihre Königl. Maytt. selbst, weilln der Herren Reichs Rähte darin gegebenes schrifftliches Bedencken ihro nicht allerdings anstendigh vndt nicht so gelautet, wie sie woll vermeint, alss haben Sie mihr verbotten, dasselbe kehmant zu communiciren, wolte sonst Copiam davon überschicket haben. Wie es mitt den Friehdens Tractaten alhier stehet, gibt das postscriptum, die Herren Reichs Rähte eilen remis velisque zum Friehde, vndt werden denselben annehmen wie sie ihn bekommen können, sehen für Augen, dass diesen Reichen vndt Landen kein Kriegh dienet vndt dieselbe bey dessen Continuation den Untergangh gar nahe sein, ich magh darüber nicht particularisiren, die Evidentz legt alles zu Tahge, alhie bey Hoffe will es baldt Herren vndt Dienern an Lebendts Mitteln ermangeln. Es haben sich endtlich hiesiger Stadt Eingesessene, worunter die Königliche Bediente mitt begriffen, noch auff ein Monatt die Soldatesca zu unterhalten erklehret. Die hollandische Gelder pleiben auss, jedoch wollen sie fur 20,000 Rthlr. von dem alhier vorhandenen Proviant herleihen. Wass Mons. Terlon fur ein nachdenkliches Schreiben an die Herren Extraordinair Deputirte der Herren Staten General abgelassen, davon communicire ich copiam. Der Englischen ihres ist noch härter, will kunfftigh die Abschrifft, so ich selbst noch nicht erlanget, mitt theilen.

Vom kayserl. Hoffe haben Ihre Königl. Maytt. in etzlichen Wochen von Mons. Kramprecht keine Schreiben erhalten. Wissen nicht, ob der fürstl.

Gottorfischer Landt Rahtt Hr. Friederich von Ahlefelten[1], so zu Hamburgh wieder angelanget, die Lehen aldah für Ihre fürstl. Durchl. empfangen oder nicht. Weilln keine Mittell zur Ambassade naher Wien vorhanden zu Wehge zu bringen, gleichwoll der Lehen halber vigiliret werden muss, alss erwarte ich Ew. hochgr. Excell. Einrath, ob eine newe Prorogatio darüber zu suchen; es scheinet, in dem man Mons. Cramprecht kein Geldt gibt, auch die bahr verschossene nicht wieder erlanget, dass er wass trähg wirdt.

Copenhagen den 5. May 1660.

4.

. . . Hette verhoffet, Ewer Hochgr. Excell. würden von sich selbst die Anwesenheit alhier für nöthigh ermessen haben, zumalln der Fürstenthumber Ruin für Augen stehet vndt kehmant sich umb deren Rettung bekummert, worüber ich vnuerdienten Hass über mich lahde. Gestern ist im Kriegs Rahtt geschlossen, keine Völcker zu reduciren oder abzudancken, bevohr die Schweden Sehlandt quitiret. Wan solches geschehen, will man nuhr die schwachen Regimenter vnterstecken vnd theils Stabs Persohnen reformiren, sonsten keine zu Ross vnd Fuess abdancken. Ob nun die theils wuste vnd öde stehende, theils gantz erschöpfte 5 Königl. Ämbter solche Last werden ertrahgen können, eröffnet die Zeitt. So lange die Militair Personen alhier bey Hoffe predominiren vndt keine andere alss dieselbe ad istius modi consilia vociret werden, ist kein ander Schluss zu hoffen, mitt mihr wirdt es künfftigh heissen, sicut it ire sinas. Wass aber die Fürstenthumber für eine Gestaldt gebehren werden, gibt die Zeitt. Dass des Hr. Vice Statthaltern Excell. noch 14 Tahge in den Fürstenthumbern verpleiben vnd sich zur Reisse prepariren wollen, gibt von Hoffe einige Vnlust, weillen man diese Ambassade so pressant sein erachtet. Wehgen der Instruction zur Alliance vnd Einhohlung der Ratification dessen, wass von den Englischen Gesanten dieses Friedens halber negotiiret, wollen die Herren Reichsrähte Raht schlagen vndt alles nachschicken. In Ceremonialibus wollen Ihre Königl. Maytt. nicht, dass Er einen eintzigen Königl. Gesanten cediren soll. Die Gesanten im Haagh seint noch nicht avociret, wirdt sich also keines Silbergeschirres oder Carossen von ihnen zu bedienen haben, vnd dürfften dieselbe noch woll eine Zeittlanck aldah verpleiben. Sonsten nichts verenderlichs alss dass die Schweden Nascow evacuiret vndt den Oberster Lieutenant Rosenkrantz[2] zum Commendanten darin verordnet. Der Oberster Kragh[3] wirdt in Nascow commandiren. Wan das Fahrzeuck aldah ankom-

[1] Frederik Ahlefeldt til Seestermüh og Schinkel, 1618—64, gottorpsk Statholder og Gehejmeraad.

[2] Niels Rosenkrantz. L. Bobé, Roskilde adelige Jomfrukloster 1699—1899, Bilag, 48

[3] Mogens Krag (Biogr. Lex. IX, 432).

men, wollen sie auch diessen Ortt reumen. Der Hr. Graff Lewenhaubt[1] ist familarissimus in aula nostra, seine Gemahlinn, eine Gräffinn von Hohenloh, so der Königinnen verwandt, hatt newlich mitt gekochet (!). Der Hr. Pfaltzgraff von Sultzbach ist aber wieder zum Haubtquartier naher Rotschildt verreiset.

Copenhagen den 19. Juny Ao. 1660.

5.

Von heutiger Post werden des Herrn Vice Statthaltern vndt jetzigen Ambassadeurn Hr. Friedrich von Ahlefelten Excell. die vohrigen mitt Engelandt getroffenen Alliancen sambt einer im Reichs Rahtt abgefasseten dänischen Instruction vnterm Couvert an den Residenten Petkum[2] zugesant, wiewoll die Herren Reichsrähte nicht alle darin einigh gewehsen, ein so wichtiges Negotium Ihrer Excell. allein anzubetrawen (welches ich doch in geheimb eröffne), vndt hat Hr. Erick Kraagh desshalber etzliche mahl zwischen gehen mussen, ich zweiffle nicht, der Hr. Gesanter wirdt mit einem qualificirten Secretario versehen sein, der ihme die Muhe, weilln alles in lateinischer Sprache gehandelt wirdt, in etwas benehmen könne; alle die Englische Ambassadeurs haben alhier in Englischer Sprache peroriret, vnd hat der Secretarius, so dabey gestanden, es in Latein vorgebracht, vnd kan ein qualificirter Secretarius einer Ambassade eine grössere Lustre geben alss alle übrige Suite. Petkum verstehet kein Latein.

Sonsten berichte ich, dass Hr. Hannibal Sehstett in Schweden gutte Verrichtung gehabt, Bornhollm pro Rege et hæredibus für 8500 Tonnen Hart Korn, so dah machen 425,000 Rtlr., an sich erhandelt, wollen Sueci die Adeliche Gütter in Schonen pro quota nach Hart Korn in solutum annehmen, worzu der Hr. Reichshoffemeister vndt andere, so des Schwedischen Jochs Last zu ertrahgen nicht gesinnet, ihre Gütter ultro offeriret, wass man aber denselben für Satisfaction wieder geben will, ist noch nicht resolviret. Sueci haben alle Vestungen ausser Cronenburgh den Vnsrigen eingereumet, so auch baldt erfolgen soll, der Vice Admiral de Reuter ist annoch sehr embssich in Vbersetzung der Völcker naher Schonen, wiewoll der starcke Windt solches in etwass remoriret. Die mitt grossen Spesen zusammen gebrachte Transport Schiffe sollen nichtes alss die abgedanckte Officiers vndt ihre Bagage naher Teutschland übersetzen, weilln alles Volck naher Schonen gehet, undt wass alhier auffmerckent machet . . .

Copenhagen den 7. July Ao. 1660.

---

[1] Ludvig Weirich Greve Lewenhaupt, General af Kavalleriet, † 1668, gift m. Charlotte Susanne Marie Grevinde Hohenlohe, hvis Moder var Pfalzgrevinde Sophie af Rhein-Birkenfeld (Anrep, Ättar Taflor II, 170).

[2] Simon de Petkum, Resident i London (Biogr. Lex. XIII. 74).

6.

... En confidence berichte ich hiermitt, welches doch noch wehnigen bekant, dass der vohrige Reichshoffemeister Hr. Corfitz Uhlefelt auss dem Malmoischen Arrest eschappiret vndt im Priesterrock vnd Habit anhero incognito gekommen, vnd ist solches so heimblich zugangen, dass Sueci ihn noch zu Malmoh bewachen. Er logieret alhie bey Birte Reinhold Hanssen[1]. Ihre K. Maytt. zeigen mihr itzo ein Schreiben, so er an dieselbe de causis seiner Vngnade geschrieben vnd alhier Schutz suchet, vndt hat er summa calliditate den Schlagh vndt seine Kranckheit simuliret, uti ipse fatet... Die Herren Reichs Rähte seint itzo in Consultatione begriffen, wie viehle Regimenter zu Ross vnd Fuess die Cron vnd die Furstenthumber halten sollen; weilln kein Patriot auss den Furstenthumbern derselben Interesse beobachten will, heist es: Damnum quot quis sua culpa sentit. Ich thue zwar gerne wass in meinem Vermöhgen stehet, bin aber inter tot militares et Regni Proceribus aliud intendentibus zu wehnigh dazu, vndt muss, wass ich nicht haben kann, lieghen lassen... Hertzogh Ernst Gunther ist endlich cum tota familia von hier auffgebrochen. Der Englischen Gesante Recreditiv gehet hierbey in copia. Es hat desshalber discrepante Meynung inter Proceres Regni abgegeben, worauff mihr dan anbefohlen, ein Project abzufassen, wie ich es gesetzet, so ist es a Reg. Mte. et Collegio Senatoris approbiret...

Copenhagen den 21. July Ao. 1660.

7.

... Dem Herrn Obersten Bartram Rantzow[2] habe ich vor viehlen Jahren hero dasselbe, so er itzo erhalten, von Hertzen gegönnet, vndt wirdt der Herr Cammer Juncker von der Wisch[3] mitt dem Ober Commissariat begnadiget, verhoffet auch noch dazu eine Pension auss dem Reiche zu erhalten; die Alliirten werden verhoffentlich nuhnmehr baldt auffbrechen, vndt des Hr. Obersten Bartram Rantzowen Reisse naher Berlin erspahret werden können; der Herr Feldtmarschalck Eberstein ist zwar anhero gefohdert vndt bereitz

[1] If. Bricka og Fridericia, Christian IV.s Breve III, 88 og de der citerede Kilder var Enken efter Borgmester Reinhold Hansen (1581—1646), Birgitte gift med Franz Eberhard Speckhan (f. 2. April 1628 i Königsberg, 1661 Ceremonimester, 1669 Oberstlnt. ved Livgarden t. H., 1670 optaget i Adelstanden, 1681 Overhofmarskal, 1683 Gehejmeraad og Stiftsbefalingsmand over Ribe Stift samt Amtmand over Riberhus Amt, 1684 hvid Ridder, † 26. Dec. 1697), der 26. Jan. 1660 fik Tilladelse til Hjemmevielse med Birgitte afgangne Vilhelm Edingers. Sp. ægtede 26. Okt. 1670 Elisabeth v. Raben, f. 10. Nov. 1640, † 29. Aug. 1706 (Terpager, Inscriptiones Ripenses 89, App. 27. Ansøgning fra Sp. til Sophie Amalie 1673, 17. Okt. Indkomne Sager 1661, 503 b. Sjæll. Reg. 24, 523. Bloch, Amtmænd 128 f. Rentekammerets Bestallingsbog 6 a. 173).

[2] Oberst Bertram Rantzau til Ascheberg, 1614—86 (L. Bobé Af Ditlev Ahlefeldts Memoirer 197) sendtes ifølge Ordre af 11. Juli 1660 til Kurfyrsten af Brandenborg og Montecuccoli i Anledning af Troppernes Hjemkaldelse. 30. Dec. s. A. fik han Exspektance paa Segeberg Amt.

[3] Henrik v. der W., Generalkrigskommissær, † 1678.

auff der Reisse begriffen gewehsen, wehgen Reduction der Milice vndt der anhero gefohderten Völcker aber zurück commendiret worden, biss solches alles werckstelligh gemachet; wass für Völcker zu Erleichterung der Fürstenthumber herauss marchiren, vndt welche darin verpleiben, gibt der Einschluss, vndt wirdt die Evacuatio des Hausses Breitenburgh alss Ew. Hochgr. Gn. Residentz auch woll erfolgen können; der ad interim bestellet gewehsener Ambtsschreiber vndt Haussvoigt zu Schwabstett seint gestern wieder anhero gekommen, berichten, dass nuhr 3 Man Königl. Völcker auff dem Hausse aldah liehgen, vndt bekumt er itzo Ordre dieselbe abzufohdern. Ihre Königl. Maytt. seint noch nicht zu bewehgen, einige von Ihrer fürstl. Durchl. so heuffigh eingekommene Brieffe zu beandtworten. Villeicht mögte einmahl bey mundtlicher Conferentz ein besser Grundt zur Freundschafft können gelegt werden. . . Die Gottorfischen Sachen pleiben alhier noch immer vort odios, vndt bin ich zu Zeitten darin unglücklich, werde mich auch der Gottorfischen Expeditionen vndt Relationen gentzlich endtschlagen.

. . . Hr. Oberster Dettleff Rantzow[1] vndt Oberster Cruse[2] seint von Bornhollm wieder anhero gekommen, berichten, dass Hr. Uhlefelt, wie er Moen gesehen vndt vermercket, dass er nacher Bornhollm geführet werden solte, gar frohlich geworden, weilln er nicht gerne der Schweden gefangener sein wollen. Vorgestern ist die gantze Hollendische Soldatesca mitt den Admiral de Reuter zu Sehgel gegangen. . .

Die Herren Reichs Rähte haben ihrer Königl. Maytt. 3 Subjecta zu Reichs Rähten vorgeschlagen, den Hr. Feldtmarschalck Schacken, Hn. Iffer Krabbe[3], Hr. Offe Juhle, vndt dürffte der erste woll dazu gelangen.

Copenhagen, den 4. Aug. Ao. 1660.

8.

. . . Hr. Feldtmarschalck Eberstein ist gestern von hier wieder auffgebrochen, derselbe wirdt von dem Zustande alhier berichten. Dem Hn. General Majeur Eckerich[4] ist Königliche Ordre zugesandt, sich mitt seinem Regiment anhero zu verfuhgen, vndt wollen Ihre Königl. Maytt. ihn zum Commendanten hiesiger Dero Residentz Statt verordnen. Der Oberster Brehmer[5] behelt inmittelst sein Regiment vnzerstümmelt, Hr. Eberstein wirdt alss Gouverneur in Glückstatt sich auffhalten, weilln Ihre K. Maytt. Pinnenbergh nicht bawen(?) wollen.

Des Hn. Obersten Bartram Rantzowen, des Obersten Braunen[6] vndt

[1] Ditlev Rantzau, Oberst og Amtmand paa Koldinghus, 1617—84 (Biogr. Lex. XIII, 425).
[2] Mogens Kruse (ib. IX, 566).
[3] Statholder Iver Krabbe til Jordbjærg (ib. IX, 391).
[4] Eggerich Johan Lübbes, † 1661 (ib. X, 409).
[5] Johan Otto Brehmer, Oberst, Kommandant i Glückstadt, † 1684.
[6] Johan Braun, Oberst, † 1667 (Ahlefeldts Memoirer 199).

Obersten Dibbern[1] Regimenter seint naher Koldingen zu marchiren beordert, mugten dahselbst (quod sub rosa memoro) woll theils abgedancket, theils vntergestochen worden, herjehgen soll der Hr. General Lieutenant Hanss von Ahlefeldt mitt seinem Regiement naher Holstein gehen, alhier im Reich soll jehdes Kirchspiel 3 Reuter vnterhalten. Wie die reductio geschehen wird, gibt der Einschlues, der Hr. Oberster Todt[2] vndt andere Oberster seint sehr malcontant, dass man sie zu Esquadronen reduciren will. Die Stände alhier seint des erschöpften Zustandes halber noch gar schwürigh, vndt ist eine Conuocatio derselben auff den 18. Sept. angesetzet, dan noch woll eine newe Reductio erfolgen mügte. Hr. Hannibal Sehstett ist nach Schonen[3] wehgen Bornholm mitt Hr. Steinbock zu tractieren gereiset vndt heute mitt gutter Expedition alhier wieder angelanget.

Copenhagen den 11. Aug. 1660.

9.

Der Herr Landt Rahtt vndt Ambttmann Hr. Detleff von Ahlefeldt[4] befindet sich noch alhier, vndt ist von ihrer K Maytt. beyderseitts woll gesehen, kumbt gar auch offt zur Taffell. Der Fürstl. Gottorffischer Abgesanter Hr. Clauss von Qualen[5] aber hat bereitz über 8 Tage vergeblich vmb Audientz angehalten, will gleich woll verhoffen, man werde ihn endtlich secundum jus gentium zur audientz verstatten. Ihre Königl. Maytt. stossen sich daran, dass ihre Fürstl. Durchl. sich in Dero Creditiv Bischoff zu Lubeck nennen, besorgen auch, es werde sein Anbringen mitt viehlen gravaminibus angefullet sein. Der Hr. Reichs Hoffemeister, welcher vom Stein übell geplahget gar selten nach Hoffe kumbt, will gerne die Audientz befürdern. Man ist itzo alhier beschefftiget, alle uhlefeldische Brieffe vndt Documenta, so man in seinem Quartier bey Birta Reinhold Hansen gefunden, zu perlustriren, vnd sollen nachdenckliche Sachen darin vorhanden sein. Die Verzeichnuss, wie die Cavallerie alhier reduciret wirdt, welche ich jungst beyzuschliessen vergessen, gehet itzo hierbey. Des Herrn Ambassadeurs Hn. Friedrichen von Ahlefelten Excell. werden heute einige Documenta naher Engelandt nachgesant wehgen der orcadischen Inseln vndt des Elbzolls, Ihre Excell. wehren gesinnet, secrete Audience zu suchen, weilln dero Bagage noch nicht arrivieret, welches man alhie gerne sieht, Gottorffienses vigiliren sonst aldah gar sehr durch den Schwedischen Friesendorff[6] vnd seint vns zuvohr kommen. Hr. Gabel wirdt

[1] Joakim Dibbern, Oberst.
[2] Ove Thott til Bjäresjöholm og Skabersjö (Anrep, Ättar Taflor IV, 404).
[3] Th. Sehested, H. Sehested II, 229.
[4] Ditlev Ahlefeldt til Lehmkulen, etc., fyrstelig Landraad og Amtmand i Tønder, † 1667.
[5] Claus v. Qualen til Siggen, † 1664 (Nordalb Studien III, 130 ff.).
[6] Johan Frederik Rigsfriherre v. Friesendorff (Svensk biogr. Lex.).

des Königs in Engelandt Schreiben an Ihre Durchl. communiciren, der Chur Brandenb. Gesanter von Marwitz[1], so alhier Abschiedt genommen, wirdt Ew. hochgr. Excell. eine Visite geben.

Copenhagen den 18. Aug. 1660.

10.

Ewer Hochgr. Excell. jüngstes vom 22. dieses mitt wenigh Zeihlen zu berühren, berichte ich, dass Hr. Otto Kraagh und Hr. Gösche von Buchwaldt alhier glücklich angelanget. Der Herr Vice Statthalter vndt Ambassadeur naher Engelandt wirdt nunmehr, dah seine Bagage arriviret, bey dem Könige in Engeland Audientz gehabt haben. Herr D. Voigt[2] ist alhier. Es durffte seine Promotion nicht facilitiren, dass er in Schwedischen Diensten gewehsen. Er hat sich bey mihr noch nicht angemeldet. Es scheinet, dass er juxta jam consuetum curiæ stylum andere Promotores suchet, welches mihr gleich. Ihre Königl. Maytt. seint sambt der Königinnen vndt Ihrer Königl. Hoheit vorgestern von hier naher Cronenburgh, Köke vndt Corsöer cursorie besehen; in der Suite seint Hr. Gen. Lieutn. Clauss von Ahlefeldt, Hr. Dettleff von Ahlefeldt, Hr. Gösche von Buchwalt, wollen gleichwoll letzt vor dieser Woche wieder hier sein.

Herrn Clauss von Quahlen habe auff königl. Befehligh ich gestern seine Recreditive mitt einem Compliment zugestellet. Ihre Königl. Maytt. beyderseitts wehren nicht zu bewehgen, denselben zum Abschiedt zu admittiren, viehl wehniger zur Taffel fohdern zu lassen. . . Der gutte Cavallier ist mitt betrübtem Gemühte wieder wegk getzogen, vndt will das Vertrauen vnter der Herrschaft nicht wiederkommen.

Den 8. Septembr. durffte in viehlen eine Enderung geben, ich verspüre viehle Malcontenten unter den Ständen, wollen so viehle Cavallerie nicht halten. Weilln ich itzo zu Hr. Heinrich Mullers Tochter Hochzeitt, welche des reichen Professoris Fincken Sohn[3] heyrathet, gehe, muss ich schliessen.

Copenhagen den 28. Aug. Ao. 1660.

11.

Ihre Königl. Maytt. wollen die Gelder von der Noblesse zu Behueff Dero Soldatesca allein haben, vndt Ihre Fürstl. Durchl. davon nichts participiren lassen. Das Contributionwehsen muss auff einen andern Fuess gerichtet werden, oder ich sehe die Ruin der Fürstenthumber für Augen; weilln itzo die Militaria andern committiret, bekummere ich mich darumb nicht viehl,

[1] Balthasar v. d. Marwitz, brandenborgsk Gehejmeraad

[2] Peter Vogt, Dr. jur., Raad i Kanc. i Glückstadt (?) (Moller, Cimbria lit. I).

[3] Amtmand Thomas Fincke, 1632—77, en af Griffenfeldts Dommere, g. m. Drude Müller.

lasse es die verantworten, so dazu bestellet. Die Abdanckung der Kayserl. Völcker in Holstein wirdt dem Lande auch keinen Nützen schaffen, das Stifft Lübeck will man mit zu der Contribution der Furstenthumber ziehen, quo successu gibt die Zeitt. . .

Hr. Corfitz Uhlefelden Kindern ist angesahget, Schonen zu reumen, vndt seint alle seine Gutter aldah a Suecis investiret, dass besorglich, die Confiscatio derselben woll baldt erfolgen mugte.

Kopenhagen den 1. Sept. Ao. 1660.

12.

Ich hette zwar verhoffet, diesem Brieff zuvohrzukommen vndt Ew. Hochgr. Excell. persönlich auffzuwarten, zumahlen von Ihrer Königl. Maytt. ich bereitz Vhrlaub undt einen vnterschriebenen Pas erlanget. Bin aber, wie ich in procinctu gestanden, von Ihrer K. Maytt. wehgen jetziger Versamblung der Stände contremandiret worden, vndt muss biss zu Aussgangh dieser Assemblée alhier verpleiben. Gestern[1] thaten in Præsentz Ihrer Königl. Maytt. der Hr. Reichshoffemeister den Ständen die Proposition vndt erzehlte die Vhrsachen, warumb dieses Reich durch den Kriegh in so grosses Abnehmen gekommen, vndt woraus der Kriegh entstanden, zogh dabey an, wie dem Vatterlande durch Einigkeit vndt willige Herbeytrahgung der Mittell zum Vnterhaldt der Königl. Hoffstatt, der Guarnisonen, Flotte undt Milice könte gehalten werden. Wie diese Mittell aber zur Handt zu bringen, darüber begehrte Er eine Deputation der Stände, so diessfalls mitt den Herren Reichs Rahten in Conferentz treten solte. Ich vermercke zwar vnter den Ständen einige Schwürigkeiten, dass tempore pacis so grosse Gelder aufgebracht, keine Schulden abgetrahgen, sondern noch mehr gemachet, vndt das Reiche in grosse Schuldenlast gesetzet, wolten desshalber Rechnung haben, auch wissen, wer den ersten Kriegh wieder Schweden, dah Sie nuhr zu einer Defensions Armatur gewilliget, resolviret habe, jehdoch weilln dieselben nur wenigh und sub spe in den Reichsrath zu kommen bereitz divertiret, wirdt man diese Difficultäten auch leicht superiren. Wass für Subjecta zu Reichsrähten vorgeschlagen, gibt eingelegte Designation, aus welcher Ihre Königl. Maytt. 6 erwehlen wollen.

P. S. Der Königinnen Christinen Stallmeister hat ihre Königl. Maytt. heute 2 Schreiben, eines an dieselbe, das andere an die Königinne gerichtet, dieses in frantzösischer, jehnes in dänischer Sprache, von der Königinnen Christinen, worunter Christina Alexandra gestanden, überreichet, vnd wirdt dieselbe morgen Abendt zu Roetschildt sein, Ihre Königl. Maytt. wirdt Sie selbst empfangen, schicken ihr Hr. Hannibal Sehstetten endtjehgen[2].

---

[1] Om Stændermødets Aabning se Fridericia S. 505.

[2] Th. Sehested, H. Sehested I, 239. Becker, Frederik III, I, 199

Hr. Cammer Juncker Trollen Hochzeitt[1] wirdt morgen die ganze Familie beywohnen, seine vndt seiner Liebsten Entrée wahr prechtigh.

Copenhagen den 11. Sept. Ao. 1660.

13.

. . . Der Herrentagh alhier wirdt baldt seine Endtschafft erreichen, die Accise Zolle vndt Consumptien hat nach viehlen Contradictionen die Noblesse endlich über sich genommen, wollen jedoch von Consumption auff Höffen frei sein vndt anstatt derselben von jeder Person 1 ½ Rthlr. jährlich abtrahgen.

Die Königin Christina Alexandra ist von dem Hn. Reichsrath von der Linde[2] zu Engelhollm empfangen vnd soll derselbe Ihre Maytt. divertiren, dass Sie nicht naher Stockholm komme, darumb Sie zu Norkiöping subsistiren gemeint. In dem die Post wegk will, lassen mich Ihre K. Maytt. fohdern, schleunigst ein Patent wehgen Absetzung der Cronen auffzusetzen. . .

Copenhagen den 25. Sept. Ao. 1660.

14.

. . . Ewer hochgr. Excell. berichte, dass ich am vergangenen Sontagh vmb Mittagh allhier woll wieder angelanget, so vortt von Ihrer Königl. Maytt. naher Hoffe gefohdert vndt deroselben vnter andern den schlechten Zustandt der Fürstenthümber eröffnet, inmittelss aber bey Hoffe eine so grosse Verenderung gefunden, dass ich mich so baldt darin nicht finden können. Das Consilium vndt Officium der Herren Reichs Rähte quiesciret . . . wehgen der Collegien, deren 7 an der Zahl sein sollen, ist man noch nicht zur Richtigkeit, vndt dürfften viehle zu hohen Dignitäten kommen, welchen man es vorhin nicht zugetrawet, vndt sollen in dem Consilio d'Etat nachfolgende adeliche Personen sein, der Reichs Drost Hr. Gerstorff præses, Assessores Hr. Hannibal Sehstett, Reichsschatzmeister, der Hr. Cantzler Peter Retz, der Hr. Reichs Cantzler, der Hr. Reichs Admiral, der Hr. Feldtmarschalck Schacken als Præsides in den Collegiis von Finance, der Justitz, der Admiralitat vndt dem Kriegs Rahtt, diesen sollen noch 6 Burgerliches Standes adjungiret werden, vnter welchen der Ertzbischoff vndt der Burgermeister Hanss Nanssen, die andern weiss ich nicht. Ich bin inmittelst woll zufriehden, dass ich bey meiner vohrigen Function continuire, bemühe mich vmb höhere Dignitäten gantz nicht, erkenne auch dazu meine Incapacität.

Wass im übrigen den von Ew. hoch. Excell. Hr. Kaye von Ahlfelten[3]

---

[1] Gehejmeraad Corfitz Trolle, 1628—95, g. m. Berte Rantzau (Danmarks Adels Aarbog 1891. 420).

[2] Lorentz Friherre v. der Linde, Rigsraad, Feltmarskal, † 1671 (Anrep, Ättar Taflor II, 762).

[3] Cai Ahlefeldt til Mehlbek og Saxtorp, 1591—1670, Generalkrigskommissær, Amtmand i Flensburg og Haderslev, gift med Rantzaus Søster Sophie (Biogr. Lex. I, 122).

vndt Hr. D. Hessen[1] communicirten Extract des Diplomatis, betreffent das Schleswigische Thumb Capittel, anlanget, hat der Registrator in fleissiger Nachsuchung befunden, dass dieser Recess by Hr. Gunde Rosenkrantz, wie er das Schwedische Manifest refutiret, verplieben, welcher dan denselben wieder aufführen will; wiewoll Ihre Königl. Maytt. des vohrigen halber bereitz Bericht gethan, ist doch dieser error excusabilis.

Hr. Licent. Hellm ist alhier noch nicht angelanget, man sagt auch, dass Hr. Cantzler Reventlow[2] auch anhero verschrieben, Hr. Hannibal Sehstett dirigiret sonst nebst dem Hr. Cantzler die Affaires. . .

Copenhagen den 30. Octbr. Ao. 1660.

15.

Bey jetzt abgehender Post haben Ihre Königl. Maytt. mihr allergnädigst anbefohlen, weilln Sie vermeinen, dass die Sachen vndt Differentien zwischen Ihrer Maytt. vnd Fürstl. Durchl. dem Regierenden Hertzogen zu Schleswig-Holstein allerhandt Disordren verursachen, vndt ins kunfftige zum bessern Verstandtnuss zu gelangen des Hr. Cantzlers Kyhlmans[3] Dienste nützlich sein würden, vnd Sie vohrher dessen Inclination dazu, wie auch seiner Dienste jehgen Dero Königliches Hauss gründtlich und woll versichert sein mügten, dass Ew. Hochgr. Gnd. en secret sich gefallen lassen wolten, Vorschläge zu thun, wie jegendt vohrged. Hr. Cantzler Kyhlman zu gewinnen undt auff die Königliche Seitte zu lencken. Ich halte vnuorgreiflich dafür, weilln salus patriæ mitt darunter versiret, Ewre Hochgr. Excell. werden durch Dero bekante Dexterität berürten Hn. Cantzler zu gewinnen wissen, oder doch dazu gutte Vorschläge thuen, das pactum reciprocum mutuæ successionis in den Fürstenthümhern Schleswig-Holstein vnter der Königl. vndt Hochf. Gottorfischen Linie könte dazu ein guttes Fundament lehgen. Wie aber in specie mehrged. Hr. Cantzler K. zu Königlichen Diensten vndt Devotion zu lenken, darüber werden Ew. Hochgr. Excell. im reifflichen nachsinnen, Dero Gedancken weiter eröffnen vndt Ihrer K. Maytt. darin an die Handt gehen, zumalln dieselbe geneigt, eine Ambassade naher Gottorff zu schicken, vorher aber hierüber Ew. hochgr. Excell. Erklehrung gerne haben wollten. Im übrigen ausser was in meinem vohrigen gemeldett wenigh schrifftwürdiges. Man ist annoch mit Formirung des Etats beschefftight vndt vmb Anordnung der 7 Collegien bemühet, vermercke, dass man die vohrige Hn. Reichsrahte in die 7 Collegia vertheilen vndt ihnen pari numero auss dem Burgerstandt an die Seitte setzen will.

Alle Schreiben von Gottorff pleiben unbeandtwortet, weilln ihre K. M.

---

[1] Conrad Hesse til Trudsholm, o 1622—1705, Sekr. i tyske Kancelli, Dr. jur.

[2] Om Reventlows Afskedigelse se Fridericia, Adelsvældens sidste Dage 105. Ahlefeldts Memoirer 59, 204

[3] Om Kansler Johan Adolph Kielman v. Kielmansegg se Biogr. Lex. og Allg. deutsche Biographie.

Ihrer Durchl. den Titul Erbe zu Norwehgen vndt Bischoff zu Lübeck nicht geben wollen.

Copenhagen den 3. November Ao. 1660.

16.

. . . Kan vnangeführet nicht lassen, dass, ob zwar der morgende Tagh zur Erbhuldigung der übrigen Stände angesetzet gewehsen, weilln jedoch das Danckfest wegen der furm Jahr auff Fühnen erhaltenen Victorie einfelt, dieselbe biss übermorgen differiret worden. Es hat noch kein Standt einige Privilegia auffs newe erhalten, wiewoll itzo darüber gearbeitet wirdt, haben Alles zu ihrer K. M. eigenen Disposition anheimbgestellet. Man hat mich bey dieser grossen Verenderung bereitz für 14 Tahgen mit newen honoribus vndt oneribus bebürdet, vndt hat bey Ihrer K. M. die Consideration meiner viehljährigen Dienste meine Incapacität überwohgen vndt dahwider keine Entschuldigung Statt finden wollen. Hr. Gabell hat alss Reichs Rentmeister vndt Assessor Consilii status seinen Aidt abgeleget, D. Bullich[1] als Cammer Rahtt vndt Assessor consilii status, Herr Matthesius[2] alss Assessor bemeltes Consilii; in der Reichsschatz Cammer seint zu Assessorn ernant Hr. Muhle[3] vndt Hr. Victus Biering[4]. Die alten Hn. Reichsrähte zu welchen noch Hr. Henning Pogwisch vndt Hr. Offe Schade[5] kommen, sollen das Collegium von Justitz erfüllen.

Der Hr. Feldtmarschalck Schacke hat bisher noch nicht den Titul von Reichs Marschalck erhalten, wiewoll Er aller Dignitäten vndt Prærogativen, so diese Charge mit sich führet, geniesset vndt ist Præsident im Kriegs Rahtt, der Hr. Reichs Drost Præsident im Estats Rahtt, der Hr. Reichs Schatzmeister Hannibal Sehstett Præsident in der Reichs Schatz Cammer.

Copenhagen den 13. Nov. 1660.

17.

. . . Es ist ein Edelmann, Reichow[6] genannt, von Ihrer Durchl. Hertzog Christian Albrecht anhero gesant, Andtwortt auff Dero viehlfeltige Schreiben, insonderheit wehgen des Landtags, zu poussiren. Wehgen der Beandtwortung stehet man der Titulatur halber vndt sonst noch an, ich zweiffle nicht, Ewer hochgr. Excell. Überkunfft werde in viehlen Sachen leichtere Expeditiones zu der Fürstenthümber Nutzen vndt Besten befohdern, die ich dan jeh eher jeh lieber von Hertzen wünsche vndt desiderire. Im übrigen bedancke ich mich

[1] Peter Bülche, 1605—71, Præsident i Kjøbenhavn (Biogr. Lex.).
[2] Henrik Matthesius, † 1681, Højesteretsassessor (ib.).
[3] Hans Mule, 1605—69, Assessor i Kammerkollegiet (ib.).
[4] Vitus Bering, 1617—75 (ib.).
[5] Offe Skade til Kjærbygaard, 1609—64.
[6] Fejlskrift for Reichel: Hans Vilhelm v. Reichel, Hofjunker paa Gottorp 1661.

dienstfleissigh vndt vnterthanigh für die so gnädigh vndt wollgemeinte Congratulation zu meiner erlangten newen Charge vndt hohen Ehrentitul; ob mihr zwar derselbe viehlmehr auffgetrungen, alss jehmalln ambiiret worden, so wirdt doch diese mutatio nominis in meiner schuldigsten Auffwartung jehgen Ew. hochgr. Excell. keine Enderung causiren. . .

Könte mitt Hr. Cantzler Kyhlman zu Königl. Diensten ein guttes Fundament gelegt werden, würde es Ihrer Königl. Maytt. Intention nicht zu wieder sein, jehdoch müsten Ewer hochgr. Excell. sich diesfalss nicht auffhalten, der Umbschlagh ist für der Thür, die Soldatesca leidet Noht, auff den Landtagh wirdt gedrungen, die Ämbtter gehen zu Grunde, vndt muss nothwendigh einige Erleichterung erfolgen.

Copenhagen den 17. Nov. Ao. 1660.

18.

Bey meinen jüngsten vom 17. dieses ist zugleich ein Königl. Rescriptum an Ew. hochgr. Excell. abgelassen, dass Sie Dero Überkunfft maturiren mügten, will an richtiger Einlieferung nicht zweiffeln, vndt trahgen Ihre K. Maytt. darnach ein sehnliches Verlangen, zumalln in etzlichen Sachen, alss wehgen der Milice, des Landtags vndt des Umbschlags, periculum in mora. Heute haben Ihre Königl. Maytt. das durch Mons. Reichel eingereichtes Schreiben von Ihrer fürstl. Durchl. auff Gottorff endtlich beandtwortet vnd nach viehlen Disputen vndt Conferencen Deroselben den Titul von Erben zu Norwehgen vndt Bischoff zu Lübeck attribuiret, wehgen des Landttags aber sich dilatorie erklehret. Die Gewinnung von C. Kyhlman verstehen Ihre K. M. nicht dahin, ob solten sie sich sonders umb seine Affection bemühen, sondern nuhr, dass sie vermeinen, durch dessen Hülff vndt Assistentz für Schwabstett vndt das Capitul einige Satisfaction zu erlangen. Ob vndt wie weitt nuhn solches practicabel, stelle ich dahin. . .

Copenhagen d. 28. Nov. Ao. 1660.

19.

. . . Der frantzösischer Ambassadeur hat publique Audientz gehabt vndt dabey seinen Abschiedt genommen, der Hr. Vogelsanck[1] hat denselben nebst den Vornembsten de la cour gestern ansehentlich festiviret, welchem Convivio ich dan mitt beygewohnet, heute hat mich der Hr. Baron von Goess zu einer Collation nebst viehlen andern eingelahden, darumb ich dan nicht weittleufftig schreiben kan. Vorberüerter Mons. Terlon vermeint zum Accommodement mitt Gottorff gutte Vorschläge zu thuen, wiewoll man dieselbe alhier nicht allerdings will gültigh sein lassen, worüber er dan coram mitt Ew. Hochgr. Excell. aussführlicher zue conferiren gesinnet. . .

[1] Peter de Vogelsang, Generalstaternes Gesandt i Danmark.

Der junge Graff Königsmark[1] ist auss Schweden alhier heute angelanget, soll en Ambassade naher Englandt gehen. Wehgen weilandt Herzogh Hanssen Frau Wittiben Enterrement[2] kan ich keine rechte Königl. Resolution erlangen, soll baldt folgen. . .

Copenhagen den 29. Jan. Ao. 1661.

20.

. . . Die Königin auss Schweden ist vergangenen Mittwochen morgens gar früh zu Croneburgh angelanget vndt von daher schleunigst naher Friederichsburgh vndt weiter naher Rothschildt vordtgereiset, wohselbst der Hr. Reichsschatzmeister Hr. Hannibal Schstett derselben complimentiret vndt sie biss naher Ringstett begleitet. Vorhöchstged. Königin hat für ihrer Überkunfft zu Helsinburgh grosse Schmertzen an den Zehnen empfunden, M. Philip[3], Ihrer Königl. Maytt. Leib Barbiehr, von hier dahin fohdern vndt sich zween Zähne aussreissen lassen. Hat einigen Disgousts vermercken lassen: 1. Dass sie von kehmant, wie sie zu Cronenburgh ans Landt gestieghen, empfangen worden, dah man doch 9 Canonschuss gegeben, vndt also ihre Überkunfft woll gewust, 2. Dass eine Schachtell, so dem Hollandischen Residenten Heinsio, der naher Schweden geschicket, mittgegeben vndt an sie adressiret, zu Corsör von dem Zöhlner geöffnet, 3. Dass Ihre Königl. Maytt. præsumptive ihro auss dem Wege getzogen. Man hette es jehdoch woll anders machen können. . .

Copenhagen den 25. May Ao. 1661.

21.

. . . Diesen Morgen ist Bericht eingelanget, dass die Königin Christina diesen Abendt alhier sein würde, worauff Ihre Königl. Maytt. eine schleunige Reisse nacher Nyköping resolviret, vndt wie sie in procinctu gestanden, einen Punct der Ew. hochgr. Gnaden ertheilten Production in Præsentz vndt auff Einraht einer bekannten Person zu endern befohlen, worüber das Königl. Rescriptum bey heutiger Post vordtgesant wirdt. Ich weiss zwar woll, dass an fürstl. Gottorfischer Seitte es in hoc puncto Difficultäten geben wirdt, habe gleich woll Ihrer Königl. Maytt. Befehligh in diesem wie in allen folgen müssen. Wann Ihre Durchl. sich zur gemeinen Landes Defension mitt resolviren vndt die Gelder dazu anzuwenden verheissen, weiss ich dahwieder nichts einzuwenden. Sed hoc sub fide silentii.

Von Bornhollm kumt Zeittung, dass man aldah in der Seh verschiedene Schwedische Orlogsschiffe creutzen sehen, vnter andern ein Schiff mit der

[1] Otto Vilhelm Greve Königsmarck, 1639—88, Feltmarskal, Generalguvernør.
[2] Biskop Hans af Lybeks Enke Julie Felicitas, født Prinsesse af Würtemberg, † 3. Jan. 1661.
[3] Philip Hacquart, Livkirurg (Biogr. Lex. VI, 444). Jvfr. Becker, Frederik III, 1, 249.

Admirals Flagge, wormitt gleichwoll die auss Schweden kommende Schreiben nicht übereinstimmen; dass sonst der Schwedischer Minister Kleye[1] zu Gottorff mitt einem Orlogsschiffe zu Abhohlung der jüngsten Princessinnen angelanget, ist vorhin bekannt. . .

Copenhagen den 28. May Ao. 1661.

22.

. . . Bey Ihrer Königl. Maytt. Wiederkunfft, so vorgestern Abendt spät geschehen, haben die Affairen sich derogestaldt geheuffet, dass in der Sachen die Fürstenthümber betreffent fast wenigh zu verrichten gewehsen. Ich habe auch von allen dehnen Brieffen, so bey ihrer Königl. Maytt. Abwehsenheit deroselben eingereichet, noch keine gesehen, worunter der fürstl. Gottorffische wass nachdencklich sein soll, vnd hat der Schwedischer Resident Duhwalt ein schrifftliches Memorial alhier eingegeben[2], betreffent Ihrer fürstl. Durchl. gravanima, so gar hart klinget vndt fast anzüglich ist, worin vnter andern endthalten, dass Ihre Königl. Maytt. das halbe Ambtt Schwabstett wieder haben wolten vndt den Gottorffischen gravaminibus nicht eher abzuhelfen gemeinet, biss der Tausch mitt Fehmern richtigh. Dieses Memorial sambt der Beandtwortung desselben wirdt Ew. hochgr. Excell. künfftigh communiciret werden, dienet gar nicht zur Stiftung gutter Confidentz. Ihre K. M. haben sich darüber alteriret, den Schwedischen Residenten durch Hr. Hannibal Sehstetten darüber zu Rehde stellen lassen, der sich dan auff ein Schreiben von ihrer Fürstl. Durchl. vndt Cantzler Kyhlman fundiret. Ihre Durchl. wollen auch nicht zugeben, dass die Clöster mitt Einquartierung sollen graviret werden. Wass hierauff zu andtworten, weilln die Königl. Ämbtter vndt Stäte nicht höher können belegt werden, darüber erwarte ich Ew. hochgr. Excell. Sentiment. Sonsten seint Ihre Königl. Maytt. wehgen des jüngsten Rescripti vom 18. May bereitz zu andern Gedancken disponiret vndt nuhnmehr friedtlich, dass es bey der Instruction sein Verpleiben habe vndt Ihre Durchl. in den künfftigen Monaten 2, Ihre Königl. Maytt. aber nuhr einen Theill von den Pflugschatzgeldern, so von Prælaten vndt Ritterschafft eingehoben werden, zu geniessen haben sollen; mir deucht, dass die Diffidentz von Gottorff darauss zugenommen, dass Ihre Königl. Maytt. die Reassumption der Tractaten so lange verweilet, vndt man dortten besorget, man suchete alhier nuhr die Zeitt zu gewinnen, biss Schweden in einen newen Orlogh engagiret, inmittelst Gottorff sub mare zu lassen. Man hat alhier Zeittung, dass der Friehde zwischen Muscow vndt Schweden richtigh, vndt zu besorgen stehe, weilln Imperator mitt den Türcken, Engelandt mitt Spanien noch nicht engagiret vndt also Suecorum Consilia nicht zu Maturität gekommen, dass sie inmittelst nuhr materiæ litis et belli suchen mügten, ich ermesse aber diesem Estat diensam

[1] Schweder Didrik Kleihe, † 1681 (Anrep).

[2] Jvfr Gustav Duwalls Relation, Becker, Frederik III, I, 243.

zu sein, dass man omni modo solches præcavire, quicquid alii sentiant et opinentur. Der Schwedische Resident sinceriret, dass die Anhaltung der Schuten zu Embarquirung der Völcker auff Muscow angesehen. . .

Copenhagen den 1. Juny Ao. 1661.

23.

Das Königl. Rescriptum wegen der 3 Rthlr. à Pflugh, so von Prælaten vndt Ritterschafft beygebracht wirdt, davon man Gottorff nicht mitt hat wollen participiren lassen, wirdt von heutiger Post erstlich vordtgesandt, bey vohriger haben Ihre Königl. Maytt. die Subscription difficultiret vndt vermeinten, es würde die Soldatesca nohtleiden wegen dieses Abgangs, heute es aber erstlich unterschrieben, vnd es andrergestaldt nicht abgefasset haben wollen, alss dieses lautet, vndt seindt also posteriores cogitationes meliores. Dass die Königin Christine so gar woll content gewehsen, auch von Ew. hochgr. Excell. so woll bewirtet worden, solches vernehmen Ihre Königl. Maytt. gantz gerne. — Ihre Königl. Maytt. haben Dero zur Regierung verordneten Rähten vorlengst anbefohlen, ihr Bedencken einzuschicken, ob Ihre K. Maytt. zu rahten sey, dass sie suchten die Inclusion in die Frankfurter Friehdens Alliance. Hertzog Johan Friederich zu Braunschweig-Lüneburgh urgiret Ihrer Königl. Maytt. Resolution, dieselbe erwarten aber vorher der Herren Rähte Bedencken, im Monat Julio soll der Schluss gemachet werden. Wer mitt darin will, muss sich fur der Zeitt angeben. Gottorff urgiret die Inclusion gar eifferigh, Ihre K. M. haben mir heute befohlen darumb an Ew. Hochgr. Excell. zu schreiben.

Copenhagen den 4. Juny Ao. 1661.

Smaastykker.

4.

Indstilling og Resolution om militære Forfremmelser i Septbr. 1673, nærmest i Norge.

Ved **C. F. Bricka.**

Nedenstaaende (i Rigsarkivet opbevarede) Indstilling af Feltherren Hans Schack er med Undtagelse af dennes Underskrift skreven med Krigssekretæren

Herman Meiers Haand; derimod er Christian V's paa Bagsiden af Arket paategnede Resolution — af den for denne Konge saa karakteristiske Art[1] — helt igjennem egenhændig. Den i Begyndelsen nævnte Memorial fra Statholderen Ulrik Frederik Gyldenløve synes ikke at være bevaret. — Medens ved Gjengivelsen af Indstillingen en nyere Tids Brug af store og smaa Bogstaver er fulgt, er Kongens Brug af disse Bogstaver bevaret her, kun at Navnene her alle begynde med store Bogstaver.

Allergnedigster König und Herr.

Aus daß von S. H. Excell. dem Stadhalter und Generalen in Norwegen Hrn. Guldenlewen heruntergesantes Memorial wegen Changement einiger Officirer daroben ist meine allerunterthenigste unmaßgebliche Meinung:

1. Wass Obristen Schaden[2], Obristen Brocktorf[3] und Obristleutenant Meulen[4] betrift, könte ihnen angedeutet werden, daß Ihr K. May[ll] bey solchen starcken Regimentern anitzo einige hohe Officirer haber müßen, so agiren könten; wan dan nun wegen den Incommoditeten, die Got ihnen zugefuget hat, sie solches nicht thun könten, so hetten Ihr K. May[ll] auß besagten Uhrsachen resoluiret ihnen halbe Gage ihres itzigen Tractements Zeit ihres Lebens allergnedigst zuzulegen, umb darmit zubezeügen, daß sie nicht auß Unduchtigkeit oder Faute degradiret, sondern in dero Dienste allergnedigst beybehalten werden, und würde demnach andere Officirer in dero Stelle bey den Regimentern setzen.

2. Die Regimenter in Trundheimb und Aggershuß könten dem hinaufzusendenden General Lieutenant und General Major zu Fuß untergeben, und nach Ihr K. M. Belieben dem einen in Trundheimb, dem andern in Christiania der Post assigniret werden. Zum Gen. Lieutenant har Hr. Guldenlew den General Major Hrn. Bar. von Rusenstein recommendiret, und zum General Majoren schlage ich allerunterthenigst vor den Obristen Lewenhielm.

3. Der Obriste von Hofen[5] könte alß Commendant in Trundheim und uber deßen beygelegene Posten mit der vom Hrn. Stadhalter vorgeschlagener Pension gesetzet werden. Zum Obristleutenant bey dem trundheimischen Regiment schlage ich unmaßgeblich vor den Ritmeister Schultz[6], so alzeit zuvor zu Fuß gedienet, auch Capitein in Ihr K. M. Diensten und in der Belägerung gewessen, und zum Majoren den von dem Hrn. Stadhalter geruhmden Capitein Magines[7]. Vf Munckeholm könte der Major Seier Christenßen[8], doch unter

[1] Jvfr. Suhms Nye Saml. I. 29 ff. A. D. Jørgensen, Hist. Afhandl. III. 20 ff.
[2] Otto Skade, Chef for det smaalenske Regiment, † 1673.
[3] Ditlev Brockdorff, Chef for det akershusiske Regiment, † 1674.
[4] Gerhard v. der Meulen (Mühlen) ved det vesterlenske Regiment.
[5] Reinhold v. Hoven, Chef for det throndhjemske Regiment, † 1682.
[6] Georg Christian Schultz, † 1715
[7] David Magines (Danske Mag 5. R. III. 201).
[8] Sejer Christensen (Rasbech).

des Ob. von Hofen Commando, gesetzet werden, und der itzige daruf liegende[1] wegen continueller Drunckenschaft darvon weggenommen oder gar cassiret werden. Zur ledigen Capiteins Platz recommendire allerunterthänigst Joh. Nicol. Möllerup[2], so unter Ihr K. May[tt] Lieb-Guarde dienet.

4. Der Hr. Stadhalter bittet den Capitein bey den Dragonen Arnold[3], so ein guter Soldat ist, zum Majoren zu avanciren.

5. Daß smalehnische Regiment, so Ob. Schade commendiret, könte dem Obristleutenant vom trundheimischen Regiment Eiler Jensen Wisburg[4], welchen der Hr. Stadhalter ruhmet, gegeben werden. Vnd Ob. Schade könte in der Festung Fridrichstadt geleget werden, umb bey den Obristleutenant Röckling[5] präsent zu seyn und oberufsicht zu haben.

6. Obristleutenant Meulen könte in Christiansand wohnen, umb bey Krieges Occasionen zu Stelle zu seyn und nach seinem Vermögen, doch unter des Commendanten Ordre, sich gebrauchen zu laßen. Vnd könte der Hr. Guldenlew einen tüchtigen Obristleutenant auß den nordischen Trouppen erwehlen und in besagter Stelle E. K. M. allerunterthenigst vorschlagen, doch den Majoren de la Roche[6] vom selbigen Regiment nicht gemeint.

7. Des Hrn. G. M. B. von Rusensteins vacantes Obercommando und Regiment könte dem Hrn. Generalen von der Infanterie Weyhern[7] conferiret werden.

8. Zum Obristen und Amptman uf Bornholm schlage ich allerunterthenigst vor den Obristen Geveke[8] oder den Obristleutenant Marten Barteißen[9]

Solcher Gestalt vermeine unmaßgeblich die norwegische Armée und Posten vors erste mit Officirern versehen zu seyn. Wegen Provision von Lebensmitteln hat Hr. Guldenlew beygelegtes Schreiben an mich geschicket. Weil nun bey 6000 Ton. curlendischen Rockens verbrand, alß erfordert wol die Notturft, daß die Magasinen versehen werden, dan ohn dehm die Völcker nicht subsistiren oder agiren können.

Alles zu E. K. M. allergned. weiter Resolution allergehorsamst heimstellende verharre

Ew. Königl. May[tt]

allerunterthenigster, pflichtschuldigster Diener

Hanß Graff von Schack.

Copenh. den 3. Sept. 1673.

[1] Major Iver Skjoldborg.
[2] Johan Nikolas Møllerup, † 1700.
[3] Johan Arnoldt, † 1709.
[4] Ejlerik Jensen Visborg, † o. 1687.
[5] Martin Jørgen de Rocklenge, † 1691.
[6] Ahasverus Crequi de la Roche, † 1678.
[7] Adam Weiher, † 1676.
[8] Jakob Geveke, † 1699.
[9] Morten Bertelsen (Martin Barthold), † 1693.

[Kongens Paategning.]

Feltherrenß mening behager mig wel udi alle poster, saa der icke behøffuiß widere vdi Krigs Collegio om att delibereris, og kan derfor her om til Guldenlew og hellis behørige ordere expederis. Baron Rüsensten sckal som Genr. Lutnant gaa til Norge, sckicker han sig wel, saa sckal Jeg wel sielff widere tenke paa ham, naar han wil kun giffue sig stunder og gaa par gradus. Hanß post sckal were Trunhiem, Leuwenhielms som Gen. Majors post i Christiania hos Guldenlew, saa att Gen. Lut. bliwer Nordenfilß og G. Maj. Syndenfilß. Kan Rüse faa it andett Regement der oppe, saa att han bliwer tilfridß, saa kan General Weier faa hans igen. Og paa dett Commendanten Nels Rosenkrantz[1] kan see, att man og kan komme frem med modestie, saa sckal han were General Major og for Leuwenhellem, om han ellers er eldere Oberste. Rentzburg for wie att lade annamme aff Rüse, og saa maa mine og hans pretentioner gaa lige opp mod hin anden, Er han icke saa tilfridß, saa maa de staa aaben paa begge sider til Enandengang, og saa wil festningen dog annammiß aff ham. Belangende provision og lewnitß medel til armeen i Norge har Jeg beffallet sckattkammerett att giffue sin erklering om. Dett om Rostienesten har Jeg icke, felherren maa endelig sielff haffue dett. Ob. Lütnant Marten sckal were Commendant paa Borrenhollem i Leuwenhellems sted.

[1] Niels Rosenkrantz, Kommandant i Kjøbenhavn, † 1676. Kongens Ytring om ham er allerede anført hos L. Bobé, Roskilde adelige Jomfrukloster 1699—1899, S. 8.

Aktstykker og Breve

til Belysning af Grev Ostens politiske Stilling og Danmark-Norges Forhold til Sverige 1772—1773.

Ved **Aage Friis.**

Blandt de Mænd, hvem Juliane Marie, Arveprins Frederik og Guldberg efter den 17. Januar 1772 gav Sæde i det genoprettede Statsraad, var Grev Adolph Sigfried von d. Osten vistnok den betydeligste. Skønt det var Struensee, der havde hævet ham til den Stilling som Udenrigsminister, han beklædte den 17. Januar, spillede han dog i det første Aar efter Struensees Fald en meget vigtig Rolle og betød mest næst efter Schack Rathlou, der hurtig blev Hoffets Tillidsmand. Som Udenrigsminister ledede han med megen Klogskab de vanskelige Forhandlinger med England, og overfor Sverige optraadte han besindigt og forstandigt, da Gustav III's Fjendskab mod Danmark efter hans Statskup den 19. August 1772 vakte Ængstelse for et svensk Angreb paa Norge. I Rigets indre Politik repræsenterede Osten et særdeles fornuftigt økonomisk og finanspolitisk Standpunkt.

Alligevel blev hans Indflydelse hurtig undergravet og hans Deltagelse i Regeringen af kort Varighed. Det Parti, der sluttede sig om Johan Hartvig Ernst Bernstorff og de øvrige tyske og højadelige Medlemmer af Frederik V's Konseil, var hans Modstandere, ikke mindst fordi han efter Ævne havde søgt at holde J. H. E. Bernstorff borte efter Struensees Fald. Schack Rathlou frygtede ham som Medbejler til en mægtig Stilling som Hoffets Raadgiver og Tillidsmand i Konseillet; gennem hele Aaret 1772 kæmpedes der mellem de to Mænd, om hvem der skulde skaffe sig størst politisk Fordel af de usikre Magtforhold. Schack Rathlou gik af med Sejren og hurtig skabtes hos Hoffet personlig Mistillid til Osten. Allerede i Foraaret 1772 forhandlede man bag hans Ryg; hvad Udenrigspolitiken angik stolede man mere paa Schack Rathlou end paa ham, og man havde hverken Tillid til hans Ævner eller til hans Paalidelighed. Hen paa Efteraaret udelukkedes han fra vigtige Forhandlinger, hvori de andre Ministre tog Del, og i Oktober forlangte han af denne Grund sin Afsked, men da den nægtedes ham, var det kun, fordi man ingen Afløser havde ved Haanden. Heller ikke i Marts var Hoffet paa det rene med, hvem der skulde være hans Efterfølger, men Uviljen mod ham var dog saa stor, at man alligevel fjærnede ham efter en ny Række Sammenstød om ydre og indre Politik.

Efterfølgende Samling Aktstykker og Breve belyser, hvorledes Osten træder i Modsætning til Hoffet og flere af sine Kolleger især paa Udenrigs- og Finanspolitikens Omraade.

De første Betænkninger (Nr. 1—6) afgaves af Statsraadet under Overvejelserne om Krigsfaren fra Sverige efter Gustav III's Statskup. Der er fra disse Aar opbevaret meget faa Betænkninger af Medlemmerne af Statsraadet, hvis Forretningsgang var meget ubestemt og som end ikke havde et eget Sekretariat eller Arkiv. Alene af denne Grund har disse Betænkninger Interesse, men de viser

tillige, hvor elendig Landets finansielle Tilstand var og hvilket Hensyn man i København mente at maatte tage til Stemningen i Norge.

Brevene fra Oktober (Nr. 7—12) omhandler Ostens første Afskedsbegæring og Afslaget derpaa.

Brevene og Betænkningerne fra Januar 1773 (Nr. 13—19) viser nye Sammenstød mellem Arveprinsen og Osten og Forskellen mellem Ostens og de andre Ministres Opfattelse af Faren fra Sverige.

De sidste Breve, Brudstykker af fremmede Gesandters Depecher og Suhms Beretning skildrer endelig Ostens Afskedigelse og de forskellige sammenstødende Aarsager dertil. Alle Breve og Aktstykker er gengivne bogstavret, men med Læmpelse i Brugen af store og smaa Bogstaver, Tegnsætning og Accenter.

(Om de Forhold, som Samlingen omhandler, henvises iøvrigt til min Bog Andreas Peter Bernstorff og Ove Høegh Guldberg I, hvor de her trykte Aktstykker er benyttede og andre trykte og utrykte Kilder citerede.)

Nr. 1.

29. August 1772. Betænkning af Osten. (Original. R. A., Konseilsager.)

La révolution arrivée inopinement en Suède[1] est un cas très embarrassant pour le Dannemarc, qui mérite l'attention la plus serieuse et exige de notre part les mesures les plus justes et les plus efficaces, pour parer le malheur dont nous sommes menacés, et pour le tourner, s'il est possible, à notre avantage. Il n'est pas douteux qu'un prince asses ambitieux pour risquer de renverser la constitution qui bridoit son ambition et de rompre sans scrupule le serment qu'il venoit de prêter, cherchera, après y avoir réussi, d'étendre les limites de son royaume et envahir les états de ses voisins.

Le dessein de la France en secondant cette révolution est sans doute d'attaquer la Russie et tourner toutes les forces de la Suède contre elle, pour delivrer les Turcs et empecher le demembrement de la Pologne. Si les exploits de la Suède se pouvoient borner à ces deux objets, nous pourrions nous contenter d'en être spectateurs; mais comme il n'est pas possible de concevoir, que la Suède y borneroit ses succès et qu'il ne lui viendroit pas l'envie d'envahir la Norwège pour consolider sa puissance, nous devons envisager toute entreprise des Suédois contre la Russie comme une attaque contre nous, et par consequent notre propre sûreté demande à nous preparer contre tout événement, quand même nous n'étions pas obligés par un traitté solemnel à secourir la Russie.[2]

Il nous est indispensablement nécessaire de prendre pour cet effêt des mesures tant en dedans, qu'au dehors. L'armée de Norwège doit être d'abord mise dans un état mouvable, de manière à pouvoir faire tête partout. Il faut

[1] Statsomvæltningen d. 19. August 1772.

[2] Traktaten af 13. December 1769.

d'abord lui donner des généraux, y établir des magazins et y remplir les arsenaux et les forteresses du canon, armes et munitions nécessaires, y rétablir les Landværn et, s'il est nécessaire, le regiment de dragons qui fut réformé il-y-a quelques années. Enfin, il faudra, s'il est possible, remettre l'armée de Norwège sur le pied qu'elle étoit avant la malheureuse administration de Mr de S. Germain, pour y avoir, s'il est possible, vingt mille hommes en état et prêts à agir, dès que les circonstances l'exigeront, mais il ne faut surtout pas penser à y envoyer des trouppes d'ici; outre que cela auroit l'air d'une démarche offensive, l'effêt en seroit pernicieux. Nous dégarnirions le Dannemarc pour secourir la Norwège dont les habitants se méfieroient de nos soldats, et les Suédois, voyant le Dannemarc dégarni, se porteroient d'abord de ce coté-ci pour s'emparer du centre de nos états, ce qui les rendroit bientôt les maitres de tout, au lieu qu'en tenant nos trouppes que nous avons ici, la Suède n'osera jamais dégarnir la Scanie et autres provinces maritimes et ne sçauroit par consequent jamais attaquer la Norwège avec des forces supérieures à celles que nous y tenons.

Nos principaux armements doivent d'abord être en Norwège, il suffit ici de tenir notre flotte prête à s'appareiller pour nous couvrir contre toute attaque de ce coté et éloigner d'ici la guerre autant que possible. Mais comme ces arrangements demandent des fraix et des dépenses extraordinaires, notre premier soin doit être de trouver l'argent nécessaire. L'impossibilité d'imposer de nouvelles taxes sur un peuple déjà accablé sous le poids des impôts, nous reduit à deux moyens. Le premier, aussi malheureux que nécessaire, c'est l'emprunt d'un ou de deux millions; mais comme l'interêt même de cet emprunt augmente à la fin notre misère, il faut avoir recours au second moyen, le seul qui nous doit soutenir. C'est une réforme et épargne générale. Toutes les dépenses frivoles et superfluës doivent être supprimées sans exception et sans misericorde; les dépenses même utlles doivent être suspendues pour avoir de quoi satisfaire aus plus nécessaire, qui est la defense du pays. Les subsides que nous devons chercher d'obtenir de l'Angleterre, font partie des moyens extérieurs, sur les quels je vais exposer mes sentiments. C'est l'appuy de la Russie, de l'Angleterre et, s'il est possible, du roi de Prusse, que nous devons chercher. La première ne sçauroit nous manquer dans ce moment où nous soutenons la cause de la Russie; elle s'y porteroit elle même par son propre interêt, si les traittés n'avoient pas déjà fixé et stipulé tout. C'est par elle encore que nous devons chercher à porter l'Angleterre à nous donner des subsides et à nous guarantir tous nos états. Le roi d'Angleterre devroit y être disposé par son propre interêt, en considerant la révolution en Suède comme l'ouvrage de la France, entrepris uniquement pour embrouiller le Nord et y rétablir son ancienne influence. L'Angleterre, par la nature de son commerce, doit souhaiter de prévenir une guerre entre la Russie et la Suède, qui à la fin sousmettroit toutes les côtes orientales de la Balthique à l'une ou l'autre des parties. Le seul moyen de tenir la Suède en bride et en échec c'est du coté de la Norwège, si nous y sommes bien armés, la Suède

n'osera jamais rien entreprendre de l'autre coté. C'est par consequent l'interêt de l'Angleterre de contribuër à nos armements de ce coté-là, et elle y sera d'autant plus disposée, si nous renonçons à toute conquête et même à toute attaque du coté de la Scanie, dont la conquête nous attireroit la jalousie de toutes les nations commerçantes. Le seul avantage que nous devons chercher de tirer de la presente situation des affaires, c'est d'avoir le Holstein sur le pied que nous en sommes convenus avec la Russie[1] et de gagner l'appuy de l'Angleterre même contre la reine Caroline Mathilde, avec laquelle il est possible que la cour de Suède et la France chercheront par des intrigues de se lier.

Une alliance défensive avec le roi de Prusse nous seroit d'une grande utilité, son nom seul en impose; mais c'est par la Russie que nous devons l'obtenir et c'est par son influence seule, que nous pouvons nous en promettre de l'utilité.

Si le Roi approuve ce plan, je vais travailler en conséquence aux parties de ce plan qui sont de mon ressort, sçavoir les liaisons avec les puissances dont nous devons chercher l'amitié et l'appuy.

En attendant il convient, que le baron de Guldencrone[2] se tienne tranquille en Suède, qu'il paroisse assidûment à la cour, qu'il s'adresse sans difficulté à celui que le roi de Suède nommera pour diriger ses affaires, agissant tousjours d'accord et de concert avec les ministres de Russie, d'Angleterre et de Prusse, il évitera de s'expliquer sur l'événement vis-à-vis des autres jusqu'à ce que l'accord soit formé entre les dites cours, afin que nous ne nous attirions pas seuls les forces de la Suède et les haines de la France, avant que nous soyons en état de repousser les uns et de parer l'effêt des autres.

Au Département des affaires étrangères ce 29. aout 1772.

Osten.

Nr. 2.

3. September 1772. Betænkning af Arveprins Frederik. (Original. R. A., Konseilsager.)

Anmærkninger over Gr. Ostens Tanker.

Da jeg er eenig med Grev Osten i alt, hvad han har erindret om vort Forsvars-Væsen, og baade med ham og Geh. Schack i, at de Hoved Anstalter maae vi fra den norske Side egentlig giore, saa har jeg kun endnu nogle faae Anmærkninger tilbage.

1.) I den østlige Deel af Christianiæ Stift maae gode Magaziner besørges, og med største Skynding forsynes; thi Vinteren kan komme tidlig, og Indløbene til Havnene fryse til. Disse Magaziner maae vel fordeeles. For at spare Kongens-Casse ønskede jeg, at man ved en Korn-Skatte-Forordning søgte at faae det meeste, taaleligt kan være.

2.) I det Trundhiemske maae og være et Magazin, og det vigtige Røraas Kaaber-Værk nøie passes paa.

[1] Ved den provisoriske Mageskiftetraktat af 22. April 1767.

[2] Dansk Gesandt i Stockholm.

3.) Skieløber-Corpset maae istandsættes i Vinter og tillige øves.

4.) Endog før Vinteren synes mig, at tre til 4 Regimenter burde indqvarteres i den østlige Deel af Christianiæ Stift, ligesom og et vaaget Øie bør holdes i det Trundhiemske, thi hvo kan troe de Svenske?

5.) Da det syrlige Rugbrød, som uvant for Normændene, formeenes ofte at have forvoldt de dødelige Sygdomme, som have henrevet dem, saa da Sagen fortiener Undersøgelse, bør man være, om mueligt, betænkt paa deres eget Brød.

6.) De sidste Depêcher fra Sverrig og den Alvorlighed, hvormed Br. Guldencrone taler derom, vise os, at der er Misnoiende i Norge: og naar man tænker paa den jammerlige Extra-Skat og dens Inddrivelse, kan man ikke tvile derom. For at vinde igien Nordmændene, har jeg siden den 17. Jan. giort, endog med stærk Modsigelse, hvad jeg kunde: og dermed maae continueres[1]. Dette brave Folk vil vel begegnes, og alleene med dets Kiærlighed kan Norge forsvares eller vindes.

Den Ancher maae strax fra Stockholm, og hans Correspondance i Christiania selv var værd at sees[2].

7.) Norge maae have en Statholder, som tillige er commanderende General, og desuden et regierende Collegium. Til Statholder er Prints Æmilius[3] beqvemmest; thi man kan have fuld Tillid til ham, og som General kan han dog gierne bestride dette Embede, da der dog stedse er Collegiumet, der kommer ham til Hielp og ved hvilket Tingene afgiøres i hans Fraværelse.

8.) Næst Norge maae Kiøbenhavn fortiene vor Opmærksomhed; over den og Cronborg maae vi vaage, som om man kunde frygte et Angreb. Magazin maae tænkes alvorlig paa i Kiøbenhavn, som og paa taalelige Kornpriser. Fri Indførsel paa en vis Maade bør strax tillades. Landet bør og ei til Foraaret være tom for Kornvahrer.

9.) At laane Penge er at formere Landets Gield, og det vil blive umueligt at faae dem ved Besparelse, der aldrig kan gaae saa vidt. Skat paa Formue og Overdaadighed er da det eeneste, hvilket vore Konger altid har brugt. Det forstaar sig, at Subsidier altid ere gode.

10.) Spioner i Sverrig og paa Grændserne maae altid anvendes noget paa.

11.) En god Escadre maae i Foraaret kunde legge ud; og 6 Skibe til være færdige.

Om Allianser tænker jeg med Grev Osten; Kongen i Preusen bør nøie sees paa. Rusland maae følges, men begynde først, og kiende, at den behøver os. Derfor billiger jeg og den Instrux, Gr. Osten har givet vore Gesandtere.

Friderichsb.
d. 3. Septbr. 1772.

Friderich.

[1] Se Hist. Tidsskrift 6. Rk. 4. Bd. S. 97.

[2] Carsten Tank Anker (se Norsk historisk Tidsskrift 2. Rk. 1. Bd. 1877).

[3] Æmilius August af Slesvig-Holsten-Augustenborg, General ved Infanteriet. Han blev dog ikke sendt til Norge; ej heller F. C. Rosenkrantz, som Schack Rathlou foreslog, men derimod Christian VII's Svoger Prins Carl af Hessen.

Nr. 3.

5. September 1772. Betænkning af Statsminister Schack Rathlou. (Original. R. A., Konseilsager. Afskrift paa Ravnholt.)

Mémoire

presenté au conseil après la révolution du 19 août 1772 en Suède.[1]

C'est à la forme du gouvernement de la Suède qu'on vient de renverser que le Dannemarc doit 52 années de paix, tandis qu'avant son établissement ces deux états voisins, rivaux en politique et en commerce, étoient toujours en guerre, ou au moins toujours menacez de l'être.

C'est à cette forme de gouvernement, qui a affoibli la Suède bien plus que les guerres malheureuses qu'elle a faites à la Russie et au roi de Prusse, que nous devons l'avantage d'avoir gagné à son égard en puissance accidentelle ce qui nous manque en nous comparant à elle en puissance effective, ce royaume ayant plus de peuples, plus de revenus quand il est bien administré, plus de resources en un mot que non pas le Dannemarc, et ne nous ayant été inférieur en puissance jusqu'ici que parcequ'il étoit déchiré dans son propre sein par ses divisions intestines, par l'influence des cours étrangères et par le conflit, qui existoit presque toujours et à toutes les diettes, entre l'interêt de l'état et les interêts particuliers, qui d'ordinaire prévaloient et déterminoient les résolutions des états.

C'est enfin à cette constitution de la Suède que nous sommes redevables de ce que les princes de la branche cadette de maison de Holstein, qui occupent le trône de ce païs-là depuis une vingtaine d'années, ont été obligez de dissimuler la haine contre nous, qu'ils ont succée avec le lait, et leur dépit de ce que l'union étroite établie entre nôtre cour et la branche ainée de la dite maison ducale élevée sur le trône de l'empire de Russie va terminer à jamais par l'échange du Holstein ducal contre les comtez d'Oldenbourg et de Delmenhorst ces anciennes querelles, dont la Suède s'est servie pendant tant d'années avec succès pour s'aggrandir a nos dépens et qui pendant un siècle entier et au delà ont été pour le Dannemarc une source toujours féconde, toujours abondante d'amertumes, de malheurs et de pertes.

Tous ces avantages, qu'aucun de ceux qui connoissent l'histoire du Nord et la situation, dans laquelle le Dannemarc et la Suède se trouvent vis à vis l'une de l'autre, ne sauroit méconnoitre, sont perdus actuellement, que la Suède a changé de loix fondamentales et que le pouvoir royal s'est élevé et étendu au détriment des états du royaume. Dès à cette heure l'ancienne jalousie entre les deux nations qui n'a été qu'assoupie, non éteinte, se réveillera et sera rendue active; la puissance intrinseque de la Suède ne pourra à la longue que devenir préponderante à la nôtre, et ses rois Holstenois, qui se rappelleront toujours les interêts primitifs de leur maison et les malheurs de leurs

[1] Denne Titel findes kun i Afskriften.

pères, chercheront avec empressement les occasions qu'ils ne trouveront que trop souvent sans doute de faire valoir les premiers et de vanger les seconds; ils conçevront et nourriront sans cesse l'ésperance de rentrer dans la possession du duché de Slesvic, quand un jour la branche ainée de Gottorp, dans laquelle presentement il n'y a qu'un seul mâle, sera éteinte; le traité de 1751 sera regardé par eux comme extorqué au feu roi de Suède et par consequent comme non-avénu.[1]

Tous nos rois ont senti la force de ces veritez, mais c'est surtout feu le roi Frederic V, qui voyant le premier prince de Holstein devenir roi de Suède, a fait pendant tout le temps de son règne de la liberté de ce païs-là la baze de sa politique, le but de toutes ses alliances et l'objet principal de ses sollicitudes.

Nous ne saurions donc nous déguiser, que ce qui vient d'arriver en Suède est un malheur et un malheur réel pour le Dannemarc, pour détourner lequel, s'il avoit été possible, il auroit fallu tout exposer et dont nous devons, depuis qu'il est arrivé, faire tout au monde pour diminuer les suites et les effêts. La conservation, et je dis plus, l'existence même de nôtre monarchie en dépend.

Un autre interêt pareillement très-précieux, qui jusqu'ici a été nôtre interêt principal, mais qui après cet événement inattendû devient secondaire, exige de même que nous fassions les derniers efforts pour porter remède au bouleversement de la constitution de la Suède, savoir nôtre alliance avec la Russie, dont le maintien de cette constitution a pour ainsi dire été le noeud. C'est en partie en cette considération que la Russie a consenti à l'échange du Holstein contre les deux comtez et à la rénonciation du Grand Duc au duché de Slesvic, et c'est l'ésperance si naturelle et si fondée de la cour de St. Petersbourg, que nôtre propre interêt nous engageroit à concourir avec elle à toutes les mesures capables de tenir en inactivité un ennemi commune, qui a porté cette cour-là depuis le règne insensé de Pierre 3 à désirer une étroite liaison avec la nôtre, à vouloir contribuer a l'augmentation de nos forces navales, et à établir entre elle et nous une alliance stable et permanente à l'instar du acte de Bourbon, et propre à assurer le repos du Nord, qui par la difference enorme, que Dieu a mise entre la puissance de la Russie et la nôtre, nous importe cependant à nous encore bien plus qu'à elle. Ne pas faire cause commune avec cette cour dans une affaire aussi importante, et malgré tous les engagements contractez si solemnellement avec elle, nommement par le traité du 13 decb. 1769, c'est perdre tout d'un coup le fruit de nos longues et pénibles négociations au sujet du Holstein, c'est nous faire regarder par la Russie comme un allié ou trop foible ou trop inconstant dans ses principes pour lui être utile, c'est renoncer à jamais à toute assistance de sa part, quand l'ambition et peutêtre une nécessité politique portera le roi de Suède à nous attaquer et à envahir la Norvègue, dont la conquête est la

[1] Der menes Mageskiftetraktaten med Sverige af 25. April 1750.

seule que les Suédois regardent comme possible et qui consoleroit au moins pour quelque temps de la perte de leur liberté, parcequ'elle rendroit la Suède une des puissances les plus considérables de l'Europe.

Quelque fâcheuse, quelque décourageante que soit nôtre situation dans un moment, oú nous nous trouvons sans argent et sans un credit suffisant au dehors et où les playes, qui nous ont été portées dans ces 18 mois d'adversités et de tribulations, par lesquelles Dieu a éprouvé le pais et qui ne viennent que de finir, saignent encore, nous ne pouvons ainsi nous permettre de rester inactifs. Nous devons employer, pour détourner les maux, dont la révolution en Suède nous menace, tout ce qui nous reste de ressources, risquer s'il est nécessaire jusqu'à la dernière goutte de notre sang, et suppléer par un courage, digne d'une nation independante, à ce qui nous manque du coté de la force. On est bien fort, quand on a une bonne cause et qu'on prefère l'honneur à tout autre sentiment.

Je ne sens que trop, que nous ne sommes pas en état par nous mêmes de rétablir la forme de gouvernement de 1720, ou de rendre plus supportable aux Suédois et moins dangereuse pour nous celle qui le roi de Suède vient d'y substituer. Nous n'en avons ni le droit ni le pouvoir. Mais la Russie a l'un et l'autre, si dans la situation presente de ses affaires elle veut et croit pouvoir s'en servir. C'est à elle à decider, c'est elle que nous avons à consulter, et c'est sur sa détermination que nous devons regler la nôtre. Si elle prend le parti de se regarder comme lezée par le changement apporté à la forme du gouvernement de la Suède de 1720, qui selon le traité de paix fait entre cette puissance et elle en 1743 devoit, si je fort me trompe, n'ayant pas le traité à la main, rester intact[1]; si en consequence de cet événement elle se resout à prendre les armes, et si dans ce cas elle reclame nôtre secours et nôtre assistance en vertu du traité de 1769 tantôt cité, nôtre interêt et la gloire du Roi nous obligent à remplir nos engagements, et nous le pourrons alors humainement parlant avec sûreté et apparence de succès, d'autant plus que dans la nation suédoise même il y a à coup sûr une infinité de gens qui gemissent sous le joug qui leur a été imposé, et qui ne demandent pas mieux que de voir la possibilité de pouvoir le secouer et de rentrer dans la puissance de leurs anciens privilèges. Si en revanche les embarras, dans lesquels la cour de Russie se trouve engagée par sa guerre contre les Turcs et par les troubles dans la Pologne, la déterminent à dissimuler son ressentiment, à attendre des moments plus favorables et à se servir de moyens plus doux et plus lents pour mettre petit à petit des entraves au nouveau pouvoir du roi de Suède, nous n'avons naturellement rien de mieux à faire que de suivre son exemple et de ne pas nous compromettre en paroissant mécontents de ce qu'également nous ne pouvons plus empêcher.

Il reste encore deux autres cas possibles. La France qui a été le pre-

[1] I sin Afskrift paa Ravnholt har Schack Rathlou i en Note tilføjet: «Ici je me suis trompé, car c'est le 7me art. du traité de paix de Nyestadt de 1721, qui indirectement semble donner quelque droit à l'égard de la forme du gouvernement de la Suède de 1720.»

mier ressort de ce changement, qu'elle a médité depuis bien des années, et auquel plusieurs de mes rapports de 1761, 62 et 63 de Stockholm[1] font foi, que je me suis attendu de sa part dans les temps mêmes où elle en paroissoit le plus éloignée, ne l'a peutêtre produit à cette heure que pour engager la Suède à attaquer la Russie, afin d'opérer une diversion en faveur des Turcs, se souciant très-peu des malheurs auquels elle expose par là la première de ces puissances, pourvû qu'elle embarasse, qu'elle gène et qu'elle traverse la seconde. Dans ce cas, et quand l'aggression de la part de la Suède sera bien constatée, nous devons encore moins balancer à nous déclarer pour la Russie. Nous y aurions le même interêt, nous y trouverions la même sùreté et nous y serions doublement obligéz par les engagements contractéz avec elle. Et il est possible aussi, que le roi de Suède, soit pour presenter à sa nation une nouvelle amorce, un nouvel appât, en dédommagement de la liberté qu'elle a perdue, soit pour n'avoir rien à craindre de notre part pendant une guerre avec la Russie, commencera par nous attaquer, dans l'espérance de nous écraser bientôt et de gagner à nos dépens un accroissement de puissance, qui le mettroit d'autant plus en état d'agir ensuite efficacement contre la dite cour.

Lequel de ces differents cas qui puisse arriver, ce qu'il n'est pas possible de prévoir encore avec quelque certitude, nous devons nous hâter de prendre des mesures efficaces, dans le choix desquelles nous ne pouvons presque pas nous tromper, parceque dans tous ces cas elles devroient à peu près être les mêmes, car il n'est pas difficile à prouver tant théoretiquement que par l'exemple de nos précédentes guerres, que c'est surtout du coté de la Norvègue et avec nos flottes que nous devons agir soit offensivement soit défensivement, quand nous avons à faire à la Suède. Au moins est il bien sûr, et je crois l'avoir démontré dans ma dépêche du 8 avril 1763, dont l'original se trouve dans les archives du département des affaires étrangères, que ce ne sera jamais en Seelande, mais en Norvègue, que la Suède nous attaquera sérieusement, et les revers que nous avons toujours essuyez, quand nous avons fait des descentes en Scanie, joint à l'inconvenient certain et inévitable d'exciter la jalousie de toutes les nations commerçantes dans la Balthique, dès qu'elles verroient la moindre apparence, que nous pourrions nous mettre en possession des deux bords du Sond, doivent de même, sans compter plusieurs autres raisons qu'il seroit trop long de détailler dans ce mémoire, nous engager toujours à plutôt attaquer la Suède, quand nous aurions une guerre offensive à lui faire, du coté de ses provinces occidentales que du coté de la Scanie.

Les mesures dont je viens de parler, et que nous sommes à même de prendre dès à present, roulent sur trois differents objets, d'abord *notre position vis-à-vis des autres cours*, qui s'interessent au sort de la Suède, en second lieu *l'état de notre armée et de notre flotte*, et troisièmement *la situation de nos finances*.

Quant *au premier de ces objets*, nous ne saurions être en doute sur

[1] Schack Rathlou var dansk Gesandt i Stockholm 1760—1767.

les dispositions de la Russie et de la France. Nous avons tout à espérer de la première dans une guerre que nous aurions à soutenir contre la Suède, tout à craindre de l'autre, qui plus que jamais regardera cette puissance comme une partie essentielle de la sienne propre et comme un agent toujours sûr, toujours devoué à elle, dont elle se servira pour attaquer tantôt l'une, tantôt l'autre des puissances du Nord, aussi souvent que ses interêts exigeront de troubler le repos de cette partie de l'Europe, et dont elle se servira avec d'autant plus d'utilite et de succès, s'il se fortifie et augmente ses forces par des conquêtes sur ses voisins. Tel étant et ayant toujours été plus ou moins depuis plus d'un siècle le rapport entre les couronnes de France et de Suède, nous pouvons à coup sûr compter sur l'assistance et la cooperation de l'Angleterre, si la cour de Versailles vouloit prendre une part directe à la guerre qui pourroit s'allumer entre nous et la Suède. La moindre escadre Françoise, qui paroitroit dans la Mer du Nord ou dans la Balthique, seroit d'abord suivie d'une flotte des Anglois, et quelque économe que soit devenue la cour de Londres dans ces dernières années, il n'est pas à supposer, que pour épargner quelques sommes peu considérables pour elle, elle nous refuseroit des subsides, si elle voyoit que sans ce secours les trésors de la France prodiguéz au roi de Suède emporteroit trop la balance en faveur de ce prince et à notre détriment. Il n'est pas aussi aisé à beaucoup près d'approfondir les veritables vues du roi de Prusse, desquelles il nous importeroit cependant si fort d'être instruits. Je ne crains pas à la verité sa prédilection pour sa soeur, la reine douairière de Suède, dont en outre les interêts ne sont plus les mêmes qu'en 1756, où elle tentoit en vain ce que le Roi son fils vient d'exécuter à cette heure avec un succès étonnant; je crains moins encore l'amitié du roi de Prusse pour Sa M[te] Suédoise, et je ne vois pas non plus, qu'il soit de l'interêt de ce monarque, que le Dannemarc, duquel par mille et mille raisons il n'a rien à rédouter, soit écrasé par la Suède. Mais il n'en est pas moins possible, qu'il ait été prévenu de la révolution à Stockholm, et qu'il y ait consenti soit pour augmenter secrettement les embarras de la Russie, afin qu'elle consente d'autant plus facilement à son aggrandissement du coté de la Pologne, soit pour se frayer le chemin de pouvoir ajouter encore ou d'une façon ou d'une autre la Pomeraine Suédoise au reste de ses états, dont cette province est limitrophe. Quoiqu'il en soit, il n'est nullement probable, que tant que dure son influence personelle à la cour de St. Petersbourg, où il est seul écouté et seul suivi, et tant qu'il n'est pas en possession tranquille de la Prusse Polonaise, il veuille épouser les querelles de la Suède et s'exposer ainsi à perdre non seulement la confiance de l'imperatrice de Russie mais aussi à se brouiller ouvertement avec elle, ce qui au lieu des conquêtes paisibles, qu'il médite et qui humainement parlant ne peuvent lui échapper, l'entraineroit peutêtre sur le déclin de ses jours dans une nouvelle guerre dont le succès seroit douteux. Je crois ainsi que nous n'avons rien à rédouter de sa part dans la première guerre que la Suède pourroit vouloir nous faire, et que par conséquent nous pouvons dans ce moment-ci nous occuper uniquement de la defense de la Norvègue; mais le

Dannemarc ne doit selon moi jamais se cacher, que le tems reviendra un jour, où les rois de Prusse, quand l'ancien système de l'Europe reprendra le dessus, seront les alliéz naturels de la France et par conséquent de la Suède. Puisse celle-ci avant ce tems-là être retournée à ses anciennes loix, ou, si cela n'est plus possible, au moins mise hors d'état de nous nuire! Voilà ce que je pense au sujet de notre situation vis-à-vis des puissances étrangères qui voudront et pourront influer sur les démêléz, auxquels le changement arrivé dans la constitution des Suédois peut donner occasion. Je n'entreprendrai pas de proposer quelque chose relativement aux concerts à prendre, aux négociations à entamer, et aux ménagements à avoir avec ces differentes cours en conséquence de ces réflexions. Le zèle et l'habileté de Mr. le comte d'Osten ne laisseront très-certainement rien à désirer à cet égard.

Je passe ainsi au second objet, qui dans la crise presente doit occuper notre attention la plus sérieuse et la plus soutenue, je veux dire *les arrangements militaires* à prendre, soit pour notre défense, soit si le cas l'exigeoit pour prévenir de concert avec la Russie les vastes et dangereux desseins du roi de Suède. Je mets en fait, comme je l'ai déjà dit dans ce mémoire, que ce sera toujours, de quelque nature que soit une guerre entre nous et la Suède, du coté de la Norvègue qu'elle se fera principalement, et je ne crains pas de me tromper dans ce raisonnement. Il est donc de la plus grande nécessité que nous mettions dès à present ce royaume en état de défense, que nous y fassions transporter avant la fin de la navigation, qui heureusement restera encore 9 ou 10 semaines ouverte, les provisions de bouche et les munitions nécessaires à l'entretien et a l'usage des troupes, qui en cas de besoin doivent être assemblées en Norvègue au printems prochain, ainsi qu'à l'approvisionnement des forteresses sur les frontières. La tournée que fait actuellement là haut Mr. le general de Huth, sur les lumières duquel nous pouvons nous reposer, mettra le collège de la guerre au fait de la quantité de munitions de toute espèce qu'il faudra y envoyer des arsenaux du Holstein (ceux de Copenhague et de Cronenbourg devant, ce me semble, rester intacts autant qu'il sera possible), et pour ce qui regarde les provisions de bouche à transporter, de quelque espèce qu'elles puissent être, en conformité des réquisitions faites ou à faire par le collège de la guerre, je suis d'avis, que vû le singulier arrangement actuel des 3 chambres[1], qui autrefois n'en faisoient qu'une, mais qui sont separées presentement et ne peuvent agir de concert qu'au moyen d'une correspondance qui leur fait perdre beaucoup de tems, que dis-je vû cet arrangement il seroit bon, que Sa M^te nommât un des membres de chacune de ces 3 chambres, qui pourroient s'assembler en commité avec un des députéz aux finances et un des membres de la généralité pour arranger tout ce qui auroit

[1] Ved Kabinetsordre af 6. Juni 1771 var Rente- og Generaltoldkammeret blevet delt i danske, norske og tyske Kammer, der underordnedes Finanskollegiet. Denne Ordning ændredes ved Forordning af 14. Jan. 1773, ved hvilken Landskabsdelingen afskaffedes og Rentekammeret genoprettedes.

rapport à cette partie importante. Les choses en iroient infiniment plus vite et avec plus de secret, et s'il m'étoit permis de proposer ceux de ces 3 chambres, que je crois devoir être préférablement placéz dans cette commission, ce seroient Mr. Berner[1], Mr. Erichsen[2] et Mr. Carstens[3], avec Mr. de Scheel[4] qui est le premier des députéz aux finances et qui connoit le mieux la Norvègue.

Quant au nombre des troupes qui composeroient le principal corps d'armée, quand la guerre seroit devenue inévitable, je m'en rapporte au calcul que j'ai hazardé de faire dans ma dépêche tantôt citée du 8 avril 1763 des forces avec lesquelles la Suède, en faisant même des très-grands efforts, pourroit attaquer la Norvègue, et partant de là, je crois, en soumettant cependant ce raisonnement aux gens du métier qui peuvent en juger infiniment mieux que moi, que 15 à 16/m hommes bien disciplinéz et excercéz d'avance, bien porvus de tout et bien conduits, suffiront dans un païs aussi coupé que celui-là à defendre aux Suédois l'entrée du *Söndenfields*. Je doute que dans les anciennes guerres avec cette nation nous ayons jamais eu une plus grande armée en Norvègue, assemblée dans un même endroit, et malgré cela nos frontières là-haut ont toujours été bien défendues. Un autre corps d'environ 3000 hommes devroit selon moi, et j'apprens que c'est pareillement l'opinion du collège de la guerre, être employé à défendre l'entrée de la Norvègue du coté de la province de Jemteland, où il doit y avoir un passage, dont les Suédois se sont servis autrefois et qui, s'il n'étoit barré, les meneroit droit à nos mines de Röraas et à Drontheim. Ces 19 à 20/m hommes nous les avons en Norvègue et même bien au delà, et quoiqu'il soit certain qu'en les employant à la guerre on ôte tout autant de bras à la charrue, je ne pourrai jamais me résoudre à conseiller au Roi de diminuer par cette raison-là, qui n'est bon qu'en tems de paix, le nombre des soldats Norvégiens dans son armée et d'y substituer des régiments levéz tiréz de ce païs-ci. Sans parler de la dépense, qui deviendroit par là infiniment plus grande, il est certain, qu'on feroit de la peine aux Norvégiens, qui regarderoient à coup sûr un arrangement pareil comme une marque de défiance de leur fidelité ou de leur bravoure et de leurs talents militaires; on feroit grand plaisir aux Suédois, qui redoutent les Norvégiens, mais qui, je ne dois pas le cacher dans une occasion aussi décisive pour le bonheur de l'état, n'ont pas la même idée de nos troupes Danoises, sur lesquelles ils ont si souvent remporté des avantages; on fourniroit peutêtre en envoyant des troupes levées dans ce païs-là des exemples de désertion aux Norvégiens natifs, qui sans des exemples pareils ne déserteront certainement point; et on laisseroit enfin la Selande sans une défense suffisante, ce qui seul pourroit engager la Suède à transporter inopinément le théâtre de la guerre au centre de nos états.

---

[1] Alexander Berner, Kommiteret i danske Kammer.

[2] John Erichsen, Kommiteret i norske Kammer.

[3] Frederik Carstens, Kommiteret i tyske Kammer.

[4] Jørgen Erik Scheel 2. Febr.—14. Decbr. 1772 Deputeret i Finanskollegiet; 1766—1768 havde han været Stiftamtmand i Bergen.

Outre ce que je viens de dire en gros des arrangements militaires à prendre dès aujourd'hui, pour mettre la Norvègue en état de se défendre, il y a deux points qui indirectement y ont beaucoup de rapport. Mr. Oeder qui pouvoit être un très-bon Grand-Baillif à Drontheim en tems de paix, n'y pourra pas à beaucoup près rendre les mêmes services en tems de guerre, et je crois ainsi qu'il seroit très-convenable, que le Roi nommât d'abord à ce poste un vieux officier général ou autre personne militaire, pour avoir soin de tout ce qui dans l'intérieur de cette province éloignée pourroit servir à sa défense, pour y maintenir l'ordre et la tranquillité, pour inspirer de la confiance aux sujets, en un mot pour veiller à tout avec cette exactitude et cette activité, qui dans une crise pareille sont indispensablement nécessaires. Mais ce qui me paroit bien plus important encore, c'est que Sa M^té^ donne encore avant l'hyver un Gouverneur-général, un *Statthalter*, à son royaume de Norvègue, revêtu de toute l'autorité que les *Statthalters* dans ce païs-là ont eue pendant les guerres précédentes. L'utilité, et on peut le dire la nécessité absolue de cet arrangement, est telle, qu'il seroit superflu de la prouver, mais la grande difficulté est de trouver un sujet, auquel on puisse confier une place de cette extrême importance avec la certitude morale qu'il y réuissiroit. Je ne connois, je l'avoue, personne dans les états du Roi qui y soit plus propre que Mr. de Rosencrantz, ancien ministre d'état[1]. Il est né sujet de Sa M^té^, il est d'une maison que la nation aime et estime par rapport aux grands hommes qu'elle a produits dans tous les genres; il est naturellement actif, vigilant et travailleur infatigable, avec cela encore dans toute la vigueur de son âge. Les differentes grandes charges qu'il a occupé successivement lui ont donné beaucoup de connaissance du païs, dont il connoit les loix, le commerce, et tous les arrangements tant dans le militaire par mer et par terre que dans le civil; en un mot, si j'excepte qu'il n'a pas le bonheur d'être né économe, défaut dont j'éspère que les malheurs l'ont corrigé, il ne lui manque selon moi aucune des qualitez essentielles pour rendre comme Gouverneur-général de la Norvègue les plus grands services au Roi et à l'état.

J'ai remarqué tantôt, que quoique la Norvègue soit la partie des états du Roi, à la conservation de laquelle il faudra surtout veiller, il ne conviendroit cependant point de laisser la Selande sans une défense suffisante en cas de besoin. Quelques régiments d'infanterie de plus pour renforcer les garnisons de Copenhague et de Cronenbourg, ainsi que deux régiments de cavallerie outre les deux qui sont déjà en quartier dans cette province, rempliroient peutêtre cet objet et nous mettroient en sûreté de ce coté-ci, vû que naturellement le collège de l'amirauté prendroit en même tems toutes les mesures nécessaires pour la garde de nos côtes, et quoique je ne porte aucun doute, que les deux collèges militaires ne proposeront au Roi, chacun de son coté, tous les arrangements propres à nous mettre à couvert ici des entreprises des Suédois,

---

[1] Om Rosenkrantz se Hist. Tidsskrift 6. Rk. 4. Bd. S. 64 og Aage Friis: A. P. Bernstorff og Guldberg S. 33 og 95—96.

je crois de mon devoir de ne pas passer sous silence, que les deux établissements de Fridrichswærck et de la Hammer-Muhle qui sont si exposéz aux insultes des ennemis mériteront la plus grande attention. Leur déstruction seroit une perte irréparable, à laquelle, surtout en tems de guerre, on ne sçauroit penser sans frémir.

Pour ce qui regarde les armements par mer, que nous devrions opposer à la Suède, il n'est pas possible encore de déterminer le nombre des vaisseaux qu'il faudroit employer, parceque cela dépendra en grande partie des forces qu'on apprendra que la Suède mettra en mer, et surtout de ce que la cour de Russie feroit pour nous assister sur cet élément, quand nous serions attaquéz, mais toujours il faudra se préparer à pouvoir faire sortir l'année prochaine une forte escadre et même, si cela devenoit nécessaire, la plus grande partie de la flotte, et si je ne me trompe fort, l'idée dont j'ai déjà fait mention de bouche au conseil d'état, d'envoyer encore avant l'hyver quelques frégattes à Fridrichsværn en Norvègue pour bloquer le port de Gothembourg, ou au moins pour troubler la navigation des Suédois dans la Mer du Nord au printems prochain, pourra, si la guerre a lieu, produire un très-grand bien pour nous, en gênant la compagnie des Indes orientales de la Suède, établie à Gothembourg, et le commerce de ses fers qui se fait pareillement et principalement de ce port-là.

Le troisième objet, dont je me suis proposé de parler dans ce mémoire, regarde la *situation de nos finances*. La consolation qu'on ne doit tirer que des malheurs d'autrui n'est à la verité que fort mince, mais il est certain pourtant, que si nos finances sont dérangées, si nous sommes oberéz de dettes et si notre païs est rempli de billets de banque, la Suède, qui nous menace, couve cette même maladie, et dans le moment present dans un degré plus imminent que nous; mais il est à supposer, qu'elle a un avantage dont nous sommes privéz, car il n'est que trop probable, que la France, pour achever son ouvrage et pour rendre sa nouvelle conquête dans le Nord d'autant plus formidable et d'autant plus en état de remplir ses vues, fournira à la Suède toutes les sommes nécessaires pour rendre son armée et sa flotte mobiles et pour les faire agir, au moins pendant une ou deux campagnes. La partie n'est donc pas égale de ce côté-là, qui est presque le plus essentiel. Nos caisses sont vuides; au sein de la paix nous sommes annuellement en sous-balance d'environ 300/m écus; le païs paye déjà des taxes extraordinaires presque aussi fortes que dans la dernière guerre du Nord, qui pour le Dannemarc duroit onze ans de suite, de sorte que de ce côté-là nous n'avons pas beaucoup à espérer, surtout les 2 ou 3 dernières récoltes n'ayant pas été heureuses, et la contagion parmi les bêtes à cornes ayant fait essuyer à plusieurs de nos provinces des pertes exorbitantes; notre crédit au dehors enfin qui déjà est presque épuisé recevra un coup mortel, dès qu'on apprendra dans les païs étrangers, que nous sommes à la veille d'une guerre, quant au succès de laquelle personne augurera en notre faveur. Si nous devons sortir de cet embarras, qui seul peut entrainer notre perte totale et faire pour ainsi dire disparoitre

notre monarchie, il faut que nous prenions de bonne heure les mesures les plus sages, les mieux concertées et les plus secrettes. Les emprunts seuls ne nous tireront pas d'affaire, les épargnes, si nous nous refusons tout le superflu, tout ce qui tient au luxe et à la vanité, feront quelque chose, mais ne feront à beaucoup près pas tout. Il faudra d'autres opérations, d'autres arrangements de finances, dont l'effet soit sûr et aussi prompt que possible, mais qui soyent de nature, que même après le retour d'une paix heureuse ils n'abyment pas l'état à jamais par leurs suites et leurs conséquences. De si grandes affaires ne sont pas le fait d'un seul homme, quelques lumières, quelque expérience qu'il puisse avoir; ce n'est qu'une commission bien composée qui puisse en être chargée, et c'est une telle dont je crois de mon devoir de proposer l'établissement. Si le Roi l'agrée, il seroit bien heureux que ce fût sous la présidence de S. A. R[le] Msgr. le Prince Frédéric, et il plaira aussi sans doute à Sa M[té] d'y placer quelques uns de ses ministres d'état, nommement Mr. le comte de Thott, pendant l'administration duquel à la chambre depuis 1746 jusqu'a 1759 les finances du Dannemarc ont été dans l'état le plus florissant et le païs dans l'opulence; Mr. de Schimmelmann est un homme, qui par son crédit immense hors du païs et par l'étenduë de son génie, qui en fait de commerce et de finances est indisputablement un des premiers de l'Europe, mérite certainement une place dans cette commission, et si d'abord après s'être établi en Dannemarc en 1762 il a rendu au feu Roi, dans un cas à peu près pareil à celui où nous nous trouvons presentement, les avis les plus importants et sans lesquels de l'aveu de tous ceux qui ce souviennent de cette époque il nous auroit été impossible de fournir aux fraix énormes de l'entretien des armées et des flottes que nous avions mis en mouvement alors, il n'y a aucun doute qu'actuellement, qu'il tient au païs par des possessions de la valeur peutêtre de 15 à 1600/m écus qu'il a dans les differents états du Roi, il ne fera les plus grands efforts pour nous tirer de l'embarras cruel, dans lequel la détresse de nos finances nous plongeroit certainement sans lui. J'en suis si persuadé, et je le suis en même tems si fort des succès des opérations qu'il proposera de concert avec les autres commissaires, que je regarde comme un bonheur réel, que nous sommes à même de nous servir de ses conseils et de ses lumières, et que je suis convaincu, que les Suédois, qui connoissent son mérite, et qui déjà en 1762 étoient jaloux de l'acquisition que nous avions faite en l'attirant ici, seroient charméz si nous étions privéz ou si nous nous privions nous mêmes des ressources qu'il est en état de nous procurer et de nous indiquer. Un des députéz aux finances sera naturellement aussi nommé membre de la commission, dans laquelle je crois qu'il ne faudroit, outre un sécrétaire, que 4 ou tout au plus 5 personnes, afin que les affaires puissent être expediées d'autant plus promptement et secrettement.[1]

[1] Sml. Hist. Tidsskrift 6. R. 4. Bd. S. 63—65. Friis: A. P. Bernstorff og Guldberg S. 14 flg., 32 flg. Den ekstraordinaire Finanskommission nedsattes 29. Oktbr. 1772 og Medlemmer blev, foruden Arveprinsen, Thott, Schack Rathlou og Schimmelmann; Guldberg blev Kommissionens Sekretær.

Ce soit là les premières idées que la crise presente m'a fournies et que je soumets avec respect aux déliberations du conseil d'état. Mais avant que de finir, je ne puis m'empêcher de marquer, combien je désire, qu'il plaise à Sa M[té] d'ordonner que ce mémoire, ainsi que ceux de tous les membres du conseil sur cette matière importante, soyent conservéz dans les archives du département des affaires étrangères, le conseil n'ayant lui-même aucun depôt pareil.

Schack Rathlou.

à Copenhague le 5 Septbr. 1772.[1]

Nr. 4.

7. September 1772. Betænkning af Statsminister Grev O. Thott. (R. A., Konseilsager.)

Ieg kand icke andet end biefalde Hr. Gref Ostens grundige og udførlige Betænckning om den i Sverrig nyeligen skeede store Forandring og de af Os tagende Messures baade inden og uden Lands. Det eragtes og saa meget mindre fornøden herudi at være vitløftig, som ieg veed, at Hr. Geheime Raad Skak Ratlou, som saa længe har været i og saa vel kiendte Sverrig, i denne Henseende tillige omstændeligen gifver sine Tancker. Dette anfores derfor alleene i Korthed:

Da Norge ufeylbarligen, tidligere eller sildigere, ligesom Omstændighederne det vil tillade, fra dend Svenske Side kand vente et fiendtlig Angreb, saa eragtes høystfornøden,

1) At Norske Armee med alt, hvad dertil kand henhore, ved de Svenske Grændser sættes i fuldkommen Stand, og ønskede Ieg at mand i muelige Maader hafde for Øye de forhen giorde Indretninger af General Arnhold[2], een Mand som besad stor Indsigt, Erfaring og Kiendskab om Norge, self Norsk og meget elsket af Norske og som tillige vel kiente Sverrig, hvor han hafde været kongl. Dansk Minister. At sende Trouper herfra eragtes for Haanden ey raadeligt. Norge forsvares best ved Norske, naar de ickun blifve vel øfvede, vel forsyfnede med det fornødne, og vel anførte. Hafve de end icke i 50 Aar været i Krig, ere de Svenske næsten i samme Tilfælde. Thi i sidste Russiske[3] gjorde de ey andet end at vige tilbage og tilsidst at stræcke Gevæhr, og dend Preusiske gaf icke heller stor Anledning til Krigsøfvelse[4]. I Krigstilfælde var det en vigtig Sag at hindre den Gothenborgske Handel i sær til og fra Ostindien.

2) At beskicke een Vice Stat Holder, som vidste at vinde Nationens Fortroelighed, og som ey allene kiente Landets Lofve og Skicke, men besad

[1] Afskriften har: à Fridenchsberg

[2] Hans Jacob Arnold, 1736—1758 kommanderende General i Norge. (Se bl. a. Dansk biogr. Lex. I. S. 341—342.) 1722—1724 havde han en Sendelse til Stockholm.

[3] 1741—1743.

[4] 1757—1762.

endog Beqvemhed og Hurtighed nok, til at opdage og afværge alle de hemmelige Kunstgreb, som de Svenske kunde betiene sig af for at befordre indvortes Uroelighed. Endskønt hand icke burde befatte sig med det Militaire, skulde hand dog være villig at befordre alle militaire Anstalter og til dend Ende staae i fuldkommen god Forstaaelse med dend commenderende General. Dend mindste Misforstaaelse i værende Omstændigheder kunde blifve høystskadelig. I Krigstilfælde blifver een Slotslov fornøden.

3) Hand og all Civil Øfrighed bør i optænckeligste Maade vedligeholde de Norskes ulignelige Kierlighed til deres Konge og gamle indgroede Had mod de Svenske.

Hvad Dannemarck angaar, da i hvor vel samme icke saa lettelig hafver noget Anfald at befrygte, det ey heller agtes raadeligt derfra at angribe Skaane, medmindre god Leylighed gafves til at udrette noget mod de for Dannemarck saa betydelige Indrettninger ved Landscrone, saa var maaskee dog ey utienligt at forsyfne Kiøbenhafn endnu med et Par Regimenter, deels for at sette dend og Cronborg i desto bedre Forsvars Stand, deels for at hindre de Svenske fra icke at trække sine Troupper fra Skaane mod Norge.

Et Par Millioner strax at laane blifver nødvendigt, var det end mueligt, som dog ingenlunde skionnes, at Landet kunde udreede større Skatter end nu, kunde de dog icke saa snart indkomme, som Penge nu udfordres. Med Extra-Skatten vil endog skee Forandring, og samme paa anden Maade indrettes. Nogen Formildelse med første og et vidst Haab forud at see Enden derpaa vilde allerede være af god Virckning.

Till Slutning maae, i Henseende til fremmede Allianeer alleene tilføye dette, at een Defensiv Alliance med Kongen af Preusen kunde være meget ønskelig, allerhelst om det var mueligt at indskrencke dend imod Sverrig alleene. Een ganske almindelig kunde hafve sine Betænckeligheder, da Kongen af Preusen har vidt afspreede Lande, mange Naboer, og nye Conqueter at forsvare, men Dannemarck intet har at befrygte uden af Sverrig, som endda ingen rimelig Anledning til Krig imod Os kand hafve, efterdi vi icke besidde nogen af dens Lande, men dend derimod adskillige, som hafve tilhørte Dannemarck og Norge.

Khn. d. 7. Sept. 1772.

Allerunderdanigst
O. Thott.

Nr. 5.

9 September 1772 Betænkning af Geheimestatsminister Eickstedt. (Original. R. A.)

De af deres Excellenser de Herrer Geheimeraader og Statsministre Grew von Osten, Thott og Schack Rathlou giorte Forestillinger og Betænkninger om de nærværende Conjuncturer i Sverrig og de Forholds Regler, som i Henseende til samme maatte være nødvendige her at i agttage, er efter min Indsigt saa grundige og overbeviisende, at jeg intet derved kan have at erindre.

1) At aldeeles ingen Troupper opskikkes herfra til Norge, da sliigt til forladelig vilde giore Nationen misfornøiet, ey at tale om andre Ting.

2) At Armeen formeres bevegelig i den Størrelse af 20000 Mand og vel blive øvede, dog uden at lade Compagnier eller Regimenter trække sammen; Skieløbernes Excereise bestaaer ey i Meged og kan magelig skee i Vinter.

3) At den geworbene Bataillon i Bergen trækkes Syndenfields ned, og den værende Landværn faaer Mondering og Gewæhr, men flere af disse eller det indgaaende Dragonerregiment igien at oprette bliver ey strax giørlig.

4) At Magaziner strax oprettes og Toihuusene forsynes best med Gewæhr, Canoner ect., saa at samme kan være i Stand til at erstatte, hvad Afgang Arméen ved ulykkelige Tilfælde maatte liide.

5) At Attillerie, Amunitions, Brød Vogne ect. Kuske i Forvejen udskrives, saa at enhver By saavel i Norge som her kunde viide, hvor mange Karle de i paakommende Tilfælde hafde at levere, saa at de dertil tienlig værende kunde være anotert.

6) At Friederickswærn strax med et Commando af 100 maa blive bevogtet, ved Geheimeraad Schimmelmanus Gewæhr Fabrique behoves det ey endnu.

7) At Kiøbenhafn og Cronborg bliver sat i allerbeste Forsvars Stand mueligt er, og med alle Nødvendigheder vel forsynede, sambt at flere Regimenter saavel af Infanterie som Cavallerie til sin Tiid trækkes herhid, derfor nødvendig, at

8) Saavel Korn som Høe Magaziner oprettes her, og at disse sidste her under et med det, som skal til Norge, bliver indskrevne, er vel troeligt.

9) At de Officierer, som for Svagheds Skyld ingen Tieneste kan giøre, blive sadde paa Pension, og dygtige Mænd igien dertil i Tiide vorde udsøgte.

Kiøbenhafn d. 9. Septbr. 1772.

Eickstedt.

Nr. 6.

9. September 1772. Betænkning af Geheimestatsminister Rømeling (Original. R. A.)

Det Hans Excellence Herr Gref af Osten anfører i Anledning af Regeringens Forandrings Form i Sverrig, at Dannemarc ikke kan vente langvarig Freed, er lige saa grundig som det er patriotisk og vel overlagt, disaarsag at tilraade at sette Armeen og især den Nordske med ald det dertil hørende i den Stand, at den ey allene kan fraholde en forvoven Fiende, mend og, om nødig eragtes, at kunde marchere ind i Sverrig og attacquere, og imedens Tiiden dertil medgaar, at søge at vinde andre Puissencers Allience, hvilken er os saa meget meere nødig, da ieg holder for, at foruden samme Dannemark ikke er i Stand at kunde udrette noget imod Sverrig, som er saa folkeriig, at vi neppe ere i Stand Os imod samme at deffendere. Saa er min underdanigste Formening, at Dannemark ikke alleene ey er i Stand at kunne soutinere den forrige Regierings Form i Sverrig, ey heller at begynde noget

fiendlig imod dem, det være da, at Rusland begynder Krieg imod dem og i saa Maade søger vaares Hielp, som vel ey vil feile, da vi af alle Kræfter baade til Land og Vand maae understøtte dem, og hvor udi ieg holder for, vaares sande Gavn bestaaer.

Til den Ende maae straxen giøres alle muelige og fornødene Foranstaltninger, at Armeen og i sær den Nordske bliver forsynet med ald det som hører til Defension, eller og at kunne marchere ind i Sverrig, nemlig at dee requirerende og dee fornødne Kornvare største Deelen ennnu i Aar til Norge bliver opsendt.

Liigeledes ald det, som den Nordske Armé maatte mangle af Kriegsforraad, som Krudt, Canoner, Kugler og Vaaben med meere, straxen bliver foranstaltet og opsent, og saaledes dee allertilforladeligste Mesures vorder tagen.

Det maatte og forderligst allernaadigst behage at udnæfne en over heele Norge commenderende General som og en Stadtholder, bægge saadanne Mænd, hvisses Capacité er bekient, og der besidde saadanne Gaver, det dee kan vinde Nord Mandens Yndest og Paalidenhed.

Hvad Antallet af den Nordske Armé anbelanger, som i Tiiden maatte agtes fornøden at agere, da holder ieg for, den ey nu skulde bestemmes eller nefnes, mens alle Regimenter i Almindelighed beordres at være i Stand, og samtlig Manskabet, saameget som Situationen og Omstændigheden det tillader, daglig i deres Sogne excerceres, ja og Compagnie eller Battallion viis, alliigevel i deres Districter, samles for at manøvrere, mens i saa Maade maatte dem gives for dee Dage, dee vare fra deres Hiemme, Besoldning og Brød. Naar saaledes Folket vare excerceret og øvet, og Regimenterne forsynet med ald deres Feldtrequisita, kunde alle Tiider udrykke saa mange af hvert Compagnie, som fornøden agtes, og formeeres i Bataillons og Corps, og vilde i saa Maade dee tilbage blivende tiene til et paalidelig Corp de Reserve.

Jeg kan ikke tilraade at lade nogle Regimenter udrykke af deres Lægger, langt mindre at noget Corp skulde nærme sig de svenske Grændser, forrend man ved goed Kundskab viste, at den Svenske giøre det, paa det vi ey maatte blive beskyldet at være Agressor.

Jeg haver stædsse hørt af dem, som haver været og ere Landet bekient og derfor Kriegs erfahrne, siige, det 4 Regimenter Dragoner var Cavallerie nok for at agere i Norge, hvorforre ieg ey skulde tilraade et Regiment Dragoner meere at oprette, og især da ieg liigeledes haver hørt, det det vilde blive vanskelig for Districterne at recrutere et Dragoner Regiment meere.

Ey heller holde ieg forre, at det vilde være gavnlig herfra at opsende et eller toe Regimenter, thi dee vilde ey blive vel anseet af dee Nordske, og troer jeg det at være bedre, at dee Tyske ey kommer i blant dem, ja jeg troer og, at den Nordske Armé er sterk nok til at forsvare deres Fæderne Land.

Mens som Extra Skatten i Norge allerede aller naadigst saa vidt er friegiven, at ingen Execution snart meere finder Stæd, og følgelig ikkuns liidet bliver betalt, saa er ieg af den Formening, at det vilde foraarsage en almindelig Glæde, om den straxen ved en Forordning aldeeles blef ophævet, og vilde

det giore stoer Inpression paa Gemytterne af aller underdanigst Erkentlighed, i sær naar de hørte, det dee danske undersaatter enda bleve ved at betale den, mens at de Nordske formedelst den trange og dyre Tiid, dee hafde levet udi, af sjerdeles kongelig Naade vare blefne friegivne.

Flaaden er i Stand, saa at til Foraaret 20 a 24 Orlog Skiibe og 10 a 12 Fregatter stoere og mindre som og dee 8te bygte Bombarder Hukkerter kan bringes i Søen, hvortil haves i Forraad ald det til Equiperingen henhørende med Armatur og Amonution. Mens om vi skulde blive i en Krieg forviklet, maatte man være betenkt paa 2 a 3 Aars Forraad, som hører til Flaadens Reparation og Vedligeholdelse, i sær af dee Ting som ey kan haves i vaare egene Lande, som Planker, Tommer og Hamp med meere, og maatte Admiralitets og Commissariats Collegio anbefahles at opgive, hvad Quantum dertil behoves, paa det samme straxen kunde contraheres.

Dee enrollerede Matroser maae inden Aarets Udgang udskrives, som enten til en Esquadre eller Flaade at besætte udfordres, thi ellers gaar storste Deelen først i Aaret af Landet i Fahrten.

Hvad Financerne anbelanger, da er det en Hoved Sag derpaa straxen at være betænkt, det man ved, hvorfra Penge til de i saa Maade forrestaaende stoere Udgifter skal tages, og holder ieg for, det uagtet dee Midler, man i Tiiden kunde udtenke at faa en Deel Penge her i Landet, straxen maatte giøres et Laan af 2 Millioner, og viidere være forsikret om 2 Millioner i Tiiden udenlands at kunde faae til Laans. Jeg stiller mig for, at saadant Laaen og Forsikring er i vaares Finance Omstendigheder meget vanskelig at erholde, mens ieg ved og, at om vi kommer i Krieg, vil et saadant Laaen udenlands blive meget besverligere, og maaskee aldeles ikke at faae, og vi altsaa vilde komme i den allerstørste Forlegenhed; vel vilde i saadanne Omstendigheder være det Middel tilbage, som og tilfaarne Kong Friderich den 4de haver benyttet sig af, at udstæde Papir Mynt, mens som denne Middel ikkuns hielper for en kort Tiid, og Crediten udenlands derved aldeeles ophører, Landet og Undersaatterne derved ruineres, saa bør det være det minst maa tænkes paa, hvor imod, om anførte Laaen og Forsikring kan erholdes, vil Landet og Undersaatterne vinde langt meere derved, end som Renterne af oven anførte Summer vil lobe op til, og derved forblive Velstand i Landene.

Ald dette soubmitteres til Eders Kongelig Hoyhed, og Deres Excellenceers saa bekiente fornuftig skiønnende Indsigt.

Kiobenhafn d. 9de Septbr. 1772.

Romeling.

Nr. 7.

14. Oktober 1772. Osten til Christian VII. (Original. U. A., Papirer vedkommende Udenrigsministre.)

Sire.

En acceptant le poste que Votre Majesté daignat me confier, je ne Lui ai point caché, que je me croyas fort au dessous du poste et pas suffisamment doué des qualités et talens nécessaires pour le remplir dignement.

L'expérience quotidienne m'a convaincu depuis de mon insuffisance, et me croyant enfin absolument hors d'état de remplir tous les devoirs de mon emploi, je me trouve obligé par le devoir même et par mon zèle pour Vos interêts de demander ma démision; je suplie très-humblement Votre Majesté de me l'accorder. Le bien de son service demande indispensablement qu'Elle confie la direction de ses affaires étrangères à une personne aussi zélée mais plus éclairée que moi et qui par ses talens sache mieux que moi mériter sa confiance.

En cessant, Sire, de Vous servir, je ne cesserai jamais d'être sujet fidèle et patriote, mes voeux le prouveront, Votre gloire et le bien de l'état en seront toujours les premiers objets et tant que je vivrai, je ne cesserai jamais d'être avec l'attachement le plus respectueux et le plus fidèle

Sire
de Votre Majesté
le très-humble, très-obéissant
et très-fidèle serviteur & sujet
Osten.

à Fredensbourg
le 14. 8bre 1772.

Nr. 8.

14. Oktober 1772. Osten til Arveprins Frederik. (Koncept. U. A., Papirer vedkommende Udenrigsministre.)

à S. A. R. M. le Prince Frederic
le 14. 8bre 1772.
remise au Prince le 16.

Monseigneur.

C'est avec douleur, que je me vois nécessité de suplier V. A. R. de vouloir bien remettre au Roi ma très-humble requête que j'ai l'honneur de joindre ici et de lui demander son intercession pour obtenir ma démision.

L'exclusion qu'il Vous a plu, Monseigneur, de me donner des déliberations, où d'autres ministres d'état ont assisté, m'est une preuve éclatante et certaine, que j'ai perdu la confiance du Roi et de V. A. R. Il n'a pu échaper à la haute pénétration de V. A. R., que le succès d'un ministre dans les affaires étrangères dépend absolument de l'opinion qu'on a dans les autres cours de son crédit et de son influence. L'exclusion a été trop manifeste pour être ignorée. Décredité par là dans notre public je vais l'être dans toutes les cours de l'Europe, les ministres étrangers à Copenhague informés, qu'il y ait dans l'administration des secrets dont il ne m'est pas permis de prendre connoissance, ne se fieront plus à mes paroles, quand je leur parlerai au nom du Roi, nos propres ministres n'auront plus une confiance entière à mes lettres, et moi même je n'ai plus cette confiance et cette assurance qui m'est indispensablement nécessaire dans mon travail.

Il ne m'est par consequent plus possible de continuer à servir dans cette carrière et il ne me reste d'autre parti à prendre, que de me rétirer du

service et de borner dorenavant mon zèle au voeux que je ne cesserai jamais de faire pour le bonheur de ma patrie, pour la gloire de mon Roi et pour la prospérité constante et invariable de V. A R. Ce sentiment, Monseigneur, ne me quitera qu'avec la vie et je ne cesserai jamais d'être avec le plus profond respect etc.[1]

Nr. 9.

20. Oktober 1772. Arveprins Frederik til Osten (Original. U. A., Papirer vedkommende Udenrigsministre.)

ce 20. d'Octbr. 1772.

Monsieur. J'ai regardé la démarche que Vous avez faite de demander Votre démission, comme le premier mouvement d'une trop grande sensibilité, et c'est pour Vous laisser du tems à y mieux refléchir, que par bonté et indulgence pour Vous j'ai bien voulu retenir Votre mémoire au Roi, et que j'ai differé pendant quelques jours de répondre à Votre lettre. Il dépend donc encore de Votre choix de reprendre le dit mémoire et de continuer a servir le Roi, qui certainement ne Vous a jamais encore donné que des marques de Sa bonté; mais il faut que Vous Vous décidiez d'abord sur le choix que Vous pouvez faire, et j'attends Votre réponse par écrit demain au matin avant l'assemblee du conseil chez moi.

Friderich.

Au Comte d'Osten.

Nr. 10.

21. Oktober 1772. Osten til Arveprins Frederik. (Koncept. U. A., Papirer vedkommende Udenrigsministre.)

au Pr. Frederic.
Copenh. d. 21de 8bre 1772.

Monseigneur.

V. A. R. ne sauroit condamner ma sensibilité, si Elle daigne considerer, qu'elle n'est excitée que par la crainte et la douleur d'avoir perdu Sa confiance, ce qui à mes yeux est le plus grand des malheurs.

J'aurois été indigne de jamais la posséder, si en la supposant perdue, j'en sentois moins vivement et moins douloureusement la perte. Je remets mon sort entre les mains de V. A. R. Elle seule sait, si ma crainte est fondée. Votre confiance est et doit être inséparable de mon emploi, je ne dois pas désirer de conserver celui-ci, si j'ai eu le malheur de perdre l'autre, mais avec la confiance de Votre Altesse Royale je désire et je désirerai toujours de continuer dans le service et de conserver mon emploi. L'unique grace, Monseigneur, que je Vous demande, c'est de ne point me rendre l'un sans m'assurer de l'autre, et j'attens votre décision avec un coeur entièrement dévoué à

[1] Om Arveprinsens Breve til Osten og Forhandlinger med Schack Rathlou se ogsaa D. Magazin 5. Rk. 3. Bd. S. 47—48. Sml. Hist. Tidsskrift 6. Rk. 4. Bd. S. 65 f. Friis l. c. S. 15—17.

V. A. R. Votre bienveillance est le seul objet de mes désirs et fera le bonheur de ma vie; Vous ne sauriès, Monseigneur, la refuser au sentiment de zèle et de fidelité qui m'anime pour mon Roi et pour Vous. J'ai l'hon. etc.[1]

Nr. 11.

21. Oktober 1772. Osten til Arveprins Frederik. (Koncept U. A., Papirer vedkommende Udenrigsministre.)

S. A. R. Msgr. le Prince Frederic.

le 21. d'Oct. 1772.

Monseigneur.

Votre bonté perce au travers de vos réproches et me pénètre l'âme et le coeur, et puisque V. A. R. daigne m'assurer, qu'Elle ne m'avoit pas oté sa confiance, l'aprehension qui faisait mon malheur n'existe plus, et je La suplie très-humblement de suprimer ma requêtte et de ne pas la presenter au Roi. A Dieu ne plaise, Monseigneur, que j'eusse jamais aspiré à une confiance exclusive, un tel désir seroit criminel, parceque Votre gloire et le bien de l'état demandent, que Vous ne l'accordiés jamais à personne. Toute mon ambition est de la partager également avec tous ceux qui sous V. A. R. dirigent les affaires du Roi, et je ne Vous la demande, Monseigneur, non pour moi ni pour mes interêts particuliers, mais pour mon poste et pour le bien des affaires qui me sont confiées, dont le succès dépend souvent de l'opinion que les autres cours ont du crédit du ministre qui les dirige.

Si ma démarche a fait une brêche dans la confiance dont V. A. R. a daigné m'honorer, le motif la reparera et la formera, Votre justice m'en assure autant que Votre bonté. Ma démarche tient à mon zèle pour les interêts du Roi; je serois moins sensible, si j'étois moins zélé, ce sentiment est aussi vrai et aussi vif comme l'attachement respectueux et fidèle avec lequel etc.

Nr. 12.

22. Oktober 1722. Arveprins Frederik til Osten (Original U. A., Papirer vedkommende Udenrigsministre.)

ce 22. d'Octbr. 1772.

Monsieur. Vous remettant Votre mémoire je Vous remets aussi ma confiance, et je Vous assure, que je regarderai toute cette affaire comme pas arrivée, mais Vous conviendrez aussi, Monsieur, qu'il dépendra tout-à-fait de la volonté du Roi de nommer pour les conferences et commissions ceux qu'il Lui plaira. Il est le maitre et n'admet point de sénat; c'est le principe d'où il faut toujours partir, et duquel je ne souffre jamais qu'on s'écarte. A cette occasion je dois aussi Vous dire, Monsieur, dorénavant Messrs. de Thott et Schak assisteront aux rélations du vendredi au matin, et que je souhaiterois

[1] Arveprinsens Svar, konciperet af Schack Rathlou, er trykt i D. Magazin 5 Rk. 3. Bd. S. 48.

aussi que toutes les réponses de conséquence à faire à nos ministres dans les cours étrangères me soient montrées et à ces deux Messrs. avant d'être expediées. Le tems est critique, et les affaires de trop grande importance, pour que je veuille me fier seul à mes lumières. Je suis bien sincèrement

Votre affectionné

Friederich.

P. S. Je Vous ai écrit cette lettre,
après avoir cherché et guetté l'occasion
de Vous parler du contenu.

Nr. 13.

9. Januar 1773. Osten til Arveprins Frederik. (Koncept. R. A., Konseilsager.)

à S. A. R. Le Prince Friderich.
remise à S. A. R. le 9. Janvier 1773.

Monseigneur!

Mon coeur rempli de zêle, de respect et d'un attachement fidèle pour V. A. R. se trouve pénétré de reconnoissance et de satisfaction de tout ce qu'Elle daigne me dire dans Sa lettre, dont Elle s'est plû de m'honorer hier.

Je ne disconviens point, Monseigneur, de la timidité de mon âme et je n'en rougirai jamais, parcequ'elle est l'effet naturel de mon attachement zélé et fidèle à mon roi et à ma patrie. Je ne crains point pour ma personne et je ne rédoute aucun malheur personel, mais je crains tout pour l'état énervé et épuisé par une mauvaise économie, qui comme un cancer s'étend tous les jours et attaque toutes les parties du gouvernement; la récette de l'état diminue annuellement et la dépense augmente chaque jour; nous ne pouvons rétablir l'une, et nous ne voulons pas arrêter l'autre. Si nous continuons ainsi, le royaume est indubitablement perdu, et tout le courage et toute la bravoure du monde ne sauveront pas un état de la banqueroute, quand les resources seront épuisées, et je crains qu'il ne se vérifie sur nous ce que le roi de Prusse disoit dans une de ses lettres à S. M. la Reine[1] à l'égard de la France, que le premier coup de canon causeroit sa banqueroute. Le courage d'un homme d'état doit être fondé sur la confiance dans les resources de l'état; la bravoure de Charles XII précipita la Suède, et l'économie de Friderich IV réleva le Dannemarck; et c'est plutôt par son économie que par son courage, que le roi de Prusse a soutenu et rétabli sa monarchie. C'est elle qui le retira du danger, dans le quel sa hardiesse l'avoit plongé. Je ne crains point le Suédois, mais je crains nos créanciers, qu'on ne sauroit renvoyer par nos armées, ni par nos flottes. Voilà, Monseigneur, l'unique motif de ma timidité et de mon désir constant de quitter le service; je ne crains point, Monseigneur, de Vous l'exposer, Vous etez juste et éclairé, et Vous pouvez, Monseigneur,

[1] Juliane Marie.

me guérir de l'une et de l'autre, en ordonnant aux commissions[1], qui sont présentement occupées à rétablir l'ordre dans l'état, d'avoir l'éspargne et l'économie pour premier objet de toutes leurs déliberations et en refusant Votre consentement à toute dépense quelconque qui n'est pas indispensablement nécessaire.

Je me promet de l'équité de V. A. R., qu'Elle réconnoitra par ces lignes le zèle ardent et fidèle qui m'anime et le profond respect avec lequel j'ai l'honneur d'être etc.

Nr. 14.

1. Februar 1773. Betænkning af Osten. (R. A., Konseilsager.)

Naar der settes forud, at de Svenske virkelig equiperer og udruster Skibe, da kand der ingen Tvivl være, at vii ligeledes bør og maae udruste saamange Skibe, som til Landets Sikkerhed og Forsvar maae findes og eragtes fornoden; men da de Efterretninger, som vii hidindtil om de Svenske Udrustninger i Carlscrone erholdet haver, ikke ere saa aldeles tilforladelige, at mand derover kand giøre et fuldkommen Bestik, saa formeener ieg, at det vilde være tilstrekkelig, naar 4 Orlog Skibe blev beordret at lægge ud, saa snart som skee kand, da derved efter dend af Soe Etaten giorte Plan vilde erholdes fuldkommen Sikkerhed saa vel for Havnen som for de øvrige Skibes Equipering, naar samme maatte eragtes nødvendig. De øvrige 8 Skibe kunde imidlertid i Stand settes og equiperes, saa vit som i Havnen inden for Bommen skee kand. Mens da deres Udløb beroer paa de Svenskes Foretagender og paa Veyerliget, og aldeles synes umuelig, forend de udskrevne Matroser ere ankomne, hvilke ikke førend udi April Maaned kand ventes, saa ønsker ieg, at, udi Ordren deres Equipement angaaendes, i Fald det skulde behage hands May[t] samme strax at udgive og ikke oppebie de fra Carlscrone directe forventede sikkere Efterretninger, der ikke maatte tales om disse 8 Skibes Udløb som en vist og fast resolveret mens ikkuns som en muelig Ting, helst da, saa længe Frosten vedvarer, ey allene Udløbet mens endog Equiperingen er umuelig, og altsaa en pressant Ordre i disse Tilfælde vil ikkuns tiene de Svenske til Advarsel, give stor Opsyn og ingen Sikkerhed, saa længe samme formedelst Frostens Vedvarelse ikke kand exsequeres.

Aarsagerne, hvorfore ieg uforgribelig meener, at mand med vore Udrustninger ikke skulde gaae videre end, som Sikkerheden imod et Overfald nødvendig og ufeilbarlig udkræver, ere 1. Penge Mangelen til at bestride og continuere store Udrustninger, 2. dend Usikkerhed, vii ere udi i Henseende til de Russiske Affairer, 3. for ikke at hindre eller tilbageholde Svensken fra at skikke Troupper til Finland, hvilket vii bør onske, deels fordi hand derved svækkes ved vore Grendser, deels fordi derved Rusland vil blive saa meget meere trængende til vor Hielp og Venskab.

[1] Den ekstraordinære Finanskommission og Kommissionen til Omordning af Kollegierne.

Disse mine uforgribelige Tanker underkaster ieg i Underdanighed Hands Kongelige Høyheds viise og dybe Indsigt og de ovrige Herrers af Stats Raadet bedre Skiønsomhed, og skulde de herudi samtlige fra mig dissentere, skal ieg ikke undslaae mig fra at bifalde samtliges Meening.

Osten.

Khavn d. 1. Febr. 1773.

Nr. 15.

1. Februar 1773. Betænkning af Osten (R. A., Konseilsager.)

I Henseende til Skibenes Udrustning, hvorom er given allernaadigste Befaling, da er min allerunderdanigste og uforgribelige Meening, at om det maatte findes uforbigængelig nødvendig strax dermed at begynde, der ikke meere Skibe til Udrustning maatte beordres, end som til Havnens og Rhedens Sikkerhed maatte være nødvendig. Hvortil efter Søe Etatens seeneste Beretning og Forslag ikke behøvedes meere end 3de Skibe for at beskytte Pram-merne, hvilke efter bemelte Beretning vilde være tilstrækkelig for at fra holde fientlige Skibe saa langt borte, at de ikke kunde hindre de øvrige af Hands Mayts Skibe at lægges uden for Bommen og equiperes.

Naar det nu maatte synes nødvendig at udruste 3 a 4 Orlogs Skibe, da ønskede ieg, at der udi Ordren, som derom til Admiralitætet gives, ikke blev talt om nogen viidere Armement til Foraaret for ikke at give for megen Opsyn og opvække en Soupçon imod os, som om vii hafde noget offensif Dessein, og derved tildrage os de Miisligheder, som af mange vigtige Aarsager ieg ønsker at undgaae. Disse Aarsager ere 1. vores store Penge Mangel, som byder os ikke at indlade os med større Udgifter, end vii formaaer at udreede og udholde, 2. de vanskelige Omstændigheder, vii befinde os udi i Henseende til Rusland.

Jeg ønsker derfore, at der udi dend nærværende Ordre ikke blev sagt meere end, at Hands Mayt hafde for got befunden at anbefale Hands Admiralitæt strax at lade equipere og udlægge 4 Skibe. Derved blev i ingen Maade dend øvrige Equipering, naar samme maatte nødig eragtes, behindret eller til Side sat, thi Ordren, som i Fjor blev given, at 12 Skibe skulde holdes i Stand for Equipering, existerer endnu, og saa snart de først bemelte 4 Skibe vare i Stand sat og udlagt, kunde der efter Omstændighederne, og naar der om Equiperingen i Carlscrone erholdes tilforladeligere Efterretning, fleere Skibe beordres; det synes ikke heller muelig for nærværende Tiid at equipere fleere Skibe, førend de udskrevne Matroser ere ankommene, og førend Aarsens Tiid tillader os ey meere at frygte for Iisgang.

Min Hensigt herved er fornemmelig, at vi ikke advare vores Naboer om vores Forsæt og Foretagender i Forveyen, saa fremt det ikke er uforbigængelig nødvendig, maaske vilde derved Equiperingen af de 4 Skibe samt Prammenes i Standsættelse gaae langsommere, dersom mand paa samme Tiid begynte med de øvrige 8 Skibe og Fregatter, og kand man ikke strax og tillige arbeide

paa disse siste, vilde det ey heller være nødvendig at advare dem derom, førend Folkene ere ved Haanden at begynde dermed. Dette er min allerunderdanigste Meening, som ieg holder mig pligtig at fremlægge for Deres Kongelige May[1] og Stats Raadet.

Khavn. d. 1. February 1773.

Osten.

Nr. 16.

1. Februar 1773. Betænkning af Stats-minister H H Eickstedt. (R. A., Konseilsager.)

Hvad Hensigter Kongen af Sverig maae have imod Dannemark og Norge, har hand i mine Øine aflagd mere end for klare Prøver paa, da hand i afvigte Aar ey allene trak saa anseelig et Antal Trupper sammen ved de Norske Græntser, mens endog havde Emissarier i Norge, som reiste sammesteds rundt omkring, for at udforske de Norske Undersaatters Tænke Maade imod deres Souverain, ja ey allene dette, mens som endog skulle inspirere disse en Utroeskab i mod Allerhøystsamme, hvortil man valgte at afmale den svenske Regiering som mere mild og bædre tænkende for Undersaatternes Beste end den danske, tillige med meged mere, som er alt for bekiendt[1]; jeg kan ey overtale mig til at troe, at en saaledes sindet Naboe kan i en Hast forandre sin Dessein, men vel opsætte den, til en beqvem Leilighed gives til at sætte den i Værk, og for at skiule sligt og desto bædre at naae Maalet, har intet i alle Tiidsaldre været mere brugelig end ved venlige Declarationer og sligt at dysse den i Søvn, som man ønsker at overfalde. Man betragte nu, at med alt dette eqviperer man en anseelig Flode i Carlscrone, man presserer paa dens i Standsættelse, saa snart mueligt at løbe ud, man har udskreved Matroser og befaled, at samme strax skal indfinde sig. Det var i mine Tanker en uforsvarlig Lettroenhed og Indifference i sliige Omstændigheder at ville sidde stille, til Uvæiret bryder ud, og man ikke mere er i Stand til at afværge det. Den kiøbenhavnske Havns Feyl er virkelig Sverrig ikke ubekiendt, intet er altsaa naturligere end i Tiide at giøre alle de Anstalter til at afvende, hvad onde der maatte tenteres imod Dannemark-Norge. Følgelig er min uforgribelige Meening, at 4re til 6 Orlogs Skibe bør legges ud for at hindre en ildesindt Magt at bloquere Havnen og afskiære al Tilførsel, og de øvrige alt udnævnte Skibe til 12 af Rangen, de ovenmeldte i beregnede, med tilhørende Fregatter uden ringeste Ophold at burde eqviperes saa hastig og saa vidt ske kan, hvor de ligge. Mangen een Magt er bleven fri for Kriig, naar hans Fiende har seet, at han ey kunde overrumples. Saaledes ere mine allerunderdanigste Tanker i denne for Land og Riige uden Tvifl meget vigtige Materie.

Kiøbenhafn d. 1ste Februarii 1773.

Eickstedt.

[1] Se Norsk historisk Tidsskrift 2. Rk. 1. Bd S. 1 flg.

Nr. 17.

1. Februar 1773. Betænkning af Statsminister O. Thott. (R. A., Konseilsager)

Naar i Følge af adskillige indløbne Efterretninger forud fastsettes, at de Svenske i mueligste og største Hast udruste et anseeligt Antal Krigs-Skibe i Landskrone, saa skiønnes uforgribeligen ey rettere, end at i Kongens Ære og Landets Sickerhed udfordres, ligeledes paa vore Side at skynde med dend alt forhen nødig befundene Udrustning af 12 Orlogskibe med tilhørende Fregatter, saaledes at ey allene de 4 deraf kand med første udlegge paa Reden, for at sickregiøre Udløbet, men endog de samtlige være i Stand till ligesaa tiligen som de Svenske at løbe i Søen. Forsømmes dette, kand vel icke nægtes, at det da vill beroe paa dem at hindre all Seylads til og fra Kiøbenhavn. Mange erindre endnu, hvad Skade Os i sidste Feyde blef tilføyet om Foraaret, førend Vores Flode kom i Søen.

Vel har Kongen af Sverrig helligen forsickret ey at hafve noget fientligt i Sinde imod Dannemarck. Var det end saa i dette Øyeblik, tør dog vel ingen forsickre, at hand ey forandrede sine Tancker, saasnart hand troede at see Leylighed til med Fordeel at angribe os. Det er altsaa ey saa meget Spørsmaal om, hvad hand nu vill, som om hvad hand ved gifvende Leylighed vilde og kunde giøre. Der kand ingen Tvifl være, at io Sverrig og Franckerig af yderste Kræfter enten med det gode eller ved Magt søger at ophæfve vores Forbund med Rusland, allerhelst da de har i Tancker, at Rusland efter erholte Fred med Tyrcken vil bryde med dem og vi da tager sammes Partie.

Fremdeles heder det, at Sverrig ved sine krigerske Anstalter alleene søger at føre os i unøttige Omkostninger og saaledes for Tiden at udmatte os. Men hvo veed, om det ey self under Haanden udsprede dette Rygte for, om muеligt, at dysse os i Søfn.

Kand vi end haabe andre Magters Bistand, i Fald Sverrig først angriber os, bør vi dog sette os i Stand til self at afverge et uformodentlig og hastig Ofverfald. Dette eragtes saa meget meere fornødent, som der i heele Europa, hvor nesten alle Puissancer nu væbne, syfnes at optræcke et Uveyr, som vel ingen forud kand see, naar og hvor vil udbryde.

Slutteligen maae, desto beklageligere, tilstaaes, vores Penge-Sager at være i saadan Omstændigheder, at denne Udrustning meget vil trycke. Men af onde Kaar faar mand vælge det mindst besværlige. Blifver een Fiende til Foraaret Mester af Søen, kunde, for her ikke at tale om Skammen, dend derved tilføyende Skade, i Henseende til vores islandske, vestindiske, ostindiske, og ofrige Handel, letteligen ofverstige Bekostningen paa denne Udrustning, hvoraf dog dend største Deel, efter Tractaten med Rusland, til Sommeren burde skee.

Kiøbenhafn d. 1. Febr. 1773.

Allerunderdanigst
O. Thott.

Nr. 18.

1. Februar 1773. Betænkning af Schack Rathlou. (Original. R A., Konseilsager. Afskrift paa Ravnholt.)

Mémoire
présenté au conseil relatif à l'équipement d'une escadre.[1]

Les rapports qui nous viennent de toutes parts annoncent, que le Roi de Suède, qui déjà a donné à l'Europe des preuves étonnantes de son ambition de son esprit entreprenant et inquiet et de sa haine contre nous, équipe une flotte considérable à Carlscrona et en presse l'armement, quelque peu propre que la saison y soit encore, avec une vivacité qui dénote, qu'il compte la faire sortir aussi tôt qu'il sera possible; et le silence du baron de Guldencrone sur ce sujet ne suffit pas pour nous tranquilliser, parceque d'ordinaire on n'apprend que fort tard et très-imparfaitement à Stockholm ce qui regarde le département de la marine Suédoise.

Le roi de Suède est sans doute en droit de prendre chez lui et au dedans de son royaume les mesures qu'il regarde comme les plus conformes à la situation de ses affaires, et je suis bien éloigné de désirer, qu'à son exemple, lorsque dans l'année dernière le Roi voulut rétablir l'ordre dans son armée en Norvègue et pourvoir à la sûreté de ce païs-là, nous prenions à cette heure de cet équipement à Carlscrone un prétexte de nous brouiller mal à propos avec la Suède, mais rien au monde ne pourra détruire la conviction que j'ai, que la gloire du Roi, la dignité de la couronne et la sûreté de nos états exigent indispensablement, que nous armions dès que les Suédois arment, et que nous opposions mesures à mesures et célérité à célérité, pour être en état, si le cas le requiert, de repousser la force par la force, et pour ne pas nous exposer à recevoir la loi dans la Balthique, où nos pères pendant une suite de plusieurs siècles ont toujours maintenu une superiorité decidée, qu'il ne dépend que de nous de conserver encore, si nous y apportons les soins, l'attention et la vigilance que nous devons à un objet si important et duquel pour ainsi dire dépend l'existence de notre monarchie.

Sa M[té] Suédoise peut avoir differentes raisons, differents buts qui l'engagent à équiper une flotte et à faire faire plusieurs mouvements à ses troupes de terre. Il seroit possible, qu'elle craignit effectivement un concert pris ou à prendre entre notre cour et celle de Russie dont les suites pourroient lui être préjudiciables, et que ses armements y fussent uniquement relatifs. La cour de Stockholm fait au moins tout ce qu'elle peut pour leur donner cette couleur, le ministère de France le déclare de même hautement et à toute occassion, et on ne sauroit en effet disconvenir, qu'après le coup mortel que le Roi de Suède a porté lui-même à la bonne intelligence entre la Russie et la Suède par le renversement de la constitution de 1720, dont la Russie étoit

---

[1] Denne Titel findes kun i Afskriften.

garante, et après sa levée de bouclier contre la Norvègue il ne doive sentir, s'il se rend justice, que deux voisins, si cruellement blessés par lui et déjà d'avance si étroitement unis entre eux, doivent faire tout au monde pour se mettre réciproquement à l'abri des entreprises ultérieures qu'ils pourroient avoir à craindre de sa part et pour diminuer le danger qui résulte pour eux du changement arrivé en Suède. Mais quand je considère, que vû ses liaisons étroites avec la France personne ne peut être mieux au fait que ce prince, qu'il n'y a malheureusement pas beaucoup d'apparence, que la paix entre la Russie et la Porte se fera cet hyver, et qu'ainsi il n'a rien à craindre cette année-ci de la première de ces puissances, et quand je joins à cette réflexion une seconde, que je voudrais me cacher à moi-même, mais qui n'en est pas moins vraie, savoir, qu'il ne soit que trop bien que par mille et mille raisons il ne peut rien avoir à redouter des seules forces du Dannemarc, je ne saurois m'imaginer, que la crainte qu'il affecte soit sérieuse, et que ce soit celle-là qui l'engage dans ce moment-ci à faire les dépenses énormes qu'il fait pour armer par mer et par terre. Je dois donc lui supposer un autre but, et celui-là ne peut être que de profiter de la situation actuelle des affaires dans le Nord, c'est à dire de la guerre dispendieuse que la Russie a sur les bras contre les Turcs et de cette langueur qui doit naturellement nous rester encore après les secousses violentes que notre état a reçu dans ces dernières années, pour assaillir ou l'un ou l'autre de ces deux puissances, avant que l'une par le retour de la paix et l'autre par la sagesse de ses nouveaux arrangements et par une meilleure administration bien consolidée se trouve dans une position plus favorable, et je crois avoir pas à faire de prouver, que de quel de ces deux cotéz que le monarque Suédois porte ses armes, nos interêts les plus chers et les plus précieux, joints aux engagements solemnels que nous avons contractéz avec la cour de Russie, exigent que nous leur opposions les nôtres.

Par les soins attentifs du gouvernement la Norvègue ce trouve déjà en état de défense, et quand dans quelques mois d'ici les arrangements pris à l'égard de ce païs-là seront portéz à leur perfection, ce que nous pouvons nous promettre du zèle et de l'activité des généraux qui y commandent, l'armée Norvégienne suffira pour défendre cette partie des états du Roi, ou pourra même servir à faire une diversion en Suède, si les Suédois se portent à nous attaquer ailleurs ou à faire la guerre à la Russie. Nous n'avons donc presentement qu'à nous appliquer à rester les maîtres dans la Balthique, pour mettre nos côtes à couvert de toute insulte et pour protéger notre commerce, ou bien pour assister la cour de Russie, et c'est pour cet effet que je regarde comme absolument et indispensablement nécessaire, que nous pressions autant que la saison le rendra possible l'équipement déjà resolu par le Roi de 12 vaisseaux de guerre et d'un nombre proportioné de frégattes, afin de pouvoir les faire sortir en même tems que la flotte Suédoise sortira. Jamais le Roi de Suède ne pourra se plaindre avec raison de cet armement, auquel il nous force par le sien, et si sous ce prétexte il se portoit à nous déclarer la guerre, non seulement il auroit contre lui les suffrages et les voeux

de toute l'Europe impartiale, mais il seroit aussi facile d'en juger, qu'à plus forte raison il nous aurait attaqué, s'il nous avoit vu sans défense et avoit pu nous prendre au dépourvu. Ce n'est pas en se montrant faible qu'on s'assure de la paix, mais quand on le pourroit, ce seroit l'acheter trop cher que de ne la devoir qu'à la simple générosité d'un voisin. La gloire est pour les souverains ce que l'honneur est pour les particuliers. C'est à ce sentiment que les uns comme les autres doivent tout sacrifier, et toute autre idée me paroit insoutenable et révoltante.

Je conviens que cet équipement nous causera des fraix considérables qui pourront aller dans le cours de cette année à 400/m écus et au delà, et je ne sais que trop, combien la détresse de nos finances nous gênera à cet égard, mais nous aurons au moins la consolation, que la plus grande partie de cet argent reste dans le païs et rentre par consequent tôt ou tard dans les coffres du Roi, et, je ne puis que le répéter, il faut que toute autre considération cède à la sûreté et à la gloire de l'état. Je ne me reprocherai jamais d'avoir conseillé au Roi une dépense qui avoit ces deux objets en vue, quand même par un hazard heureux l'événement prouveroit ensuite qu'elle auroit pu être épargnée, mais je serois inconsolable, si pour ne pas avoir prévu un danger qui auroit pu l'être, ou pour avoir voulu épargner une somme d'argent, quelque considérable qu'elle fût, j'avois contribué par une trop grande sécurité et trop peu de prévoyance ou par une vite parsimoine aux malheurs de ma patrie et à la honte de ma nation. Cette idée seule me fait trembler, et combien plus ne dois je frémir actuellement, quand d'un coté je me rappelle non seulement l'avis que Mr. le Chevalier de Goderich[1] nous a fait donner il y a quelques mois, qu'on parloit à Stockholm d'un project d'enfermer notre flotte dans son port au moyen d'un très-petit nombre de vaisseaux, auxquels on ferait prendre une position propre à cet effet, mais aussi ce que Mr. l'admiral de Römling nous a donné à connoitre, savoir, qu'en faisant couler quelque batiments à fond dans le seul endroit, par lequel nos gros vaisseaux peuvent sortir, les Suédois pourroient, si nous ne les prévenions, nous mettre pour plusieurs semaines dans le plus cruel embarras, et quand de l'autre coté je vois le Roi de Suède, qui encouragé par ses premiers succès croit pouvoir tout effectuer par un coup de main, se préparer à faire sortir la flotte pour aussi dire au milieu de l'hiver, ce qui semble annoncer, qu'il se propose de nous surprendre.

On ne sauroit point objecter, ce me semble, que la déclaration faite nouvellement par la cour de Russie en notre faveur devroit retenir Sa M^{té} Suédoise[2] Dans tout autre conjuncture cette objection seroit fondée, mais tant que la Russie est occupée ailleurs, le Roi de Suède ne craindra que mediocrement l'effet de son ressentiment. Son coup une fois frappé contre nous, ce seroit toujours lui qui auroit beau jeu, et quand je supposerois, que nos

[1] Den engelske Gesandt i Stockholm, tidligere i København.

[2] Se bl. a. Odhner: Sveriges politiska historia under konung Gustaf III's regering I. 3. Kapitel, hvor der findes en Fremstilling af Sveriges Forhold til Danmark 1772—1773.

pertes pourroient être réparées, jamais notre honte de nous être laisser surprendre ne le seroit.

Une seconde objection qu'on pourroit faire peutêtre, c'est l'agitation actuelle de la cour de St. Petersbourg qui peut produire des changements funestes dans ce païs-là, mais je ne vois point que cette considération affoiblisse mon raisonnement; tout au contraire, si un malheur pareil arrivoit en Russie, plus que jamais nous serions obligéz d'avoir secours à nos propres forces, et en mettant les choses au pis, quel que soit le souverain qui occupera le trône de Russie, il sera l'ami du Dannemarc et se déterminera certainement en notre faveur, quand il s'agira du sort du Holstein Ducal, et non pas en faveur de la Suède. L'intérêt de la Russie nous en est le garant le plus sûr et le plus fidèle.

L'affaire que je viens de traitter étant de la plus grande importance, je ne puis que désirer, que ce mémoire auquel, à ce que je suppose, tous les membres du conseil d'état joindront les leurs, soit conservé dans les archives du département des affaires étrangères, et je soumets au reste mon avis que j'ai ouvert selon ma conviction et ma conscience avec le plus profond respect à la gracieuse décision de Sa Majesté.

à Copenhague le 1. fevrier 1773.

Schack Rathlou.

Nr. 19.

8. Februar 1773. Betænkning af Statsminister Rømeling. (R. A., Konseilsager.)

Underdanige Tanker i Henseende til Magterne i Øster Søen, naar dee som formeenes ryster sig baade til Vands og til Lands.

Hvad Keiszeriinden af Rusland anbelanger, saa kan hendes Armering og Equiipering vel ey give Dannemark den aller minste Ombrage, da hun er i Krieg med Tyrken, og den Allience, vi staaer med hende udi, giver os den fuldkomneste Tryghed Det er mig ubevist, hvor vidt samme forbinder os enten til Orlog Skiibe eller Land Magt at holde i Beredskab.

Hvad Kongen af Sverrig er angaaende, da viides det, han ryster til Lands, og meenes det, han har givet Ordre at equipere en Deel Orlog Skiibe; begge Deele kan maaskee allene have til Hensigt at sette sig i Defensions Stand imod Keiszerinden af Rusland, som siiges det hun lader marchere en Deel Trouper til Finland. Dette kunde billig være Aarsagen, naar man tilliige vilde antage for gyldig dee saa hellige Forsikringer, som Hans Majestet Kongen af Sverrig haver givet til vaares aller naadigste Konge, det han ey ønsker meere end at vedligeholde det Vænskab og den goede Forstaaelse, som meere end et half Seculum bestandig haver vedvaret i mellem disse Riiger.

Mens uagtet ald den Respect og Høyagtelse, som ieg er saa stoer en Herre som Kongen af Sverrig skyldig, saa kan ieg alliigevel ingenlunde til raade aldeeles at bygge paa hans saa Vænskab fulde gifne Forsikringer. Thi hans af og til sig med udladte Tale Maader og hans Adfær strax ved For-

andringen af Regieringsformen at drage en stoer Deel af siine Trouper til Grentzen af Norge og, da han igien beordrede samme at drage tilbage til deres Districter, dog at lade tilbage blive paa Grentzerne ald Ammunition, Armatour og Hæste, giver ey tilkiende det bæste Sindelav imod Dannemarc, og er ey overensstemmende med hans gifne Lofte og Forsikringer; saa at ieg meget meere troer, om Kongen af Sverrig nogen Tiid, som Gud afværge, fant Dannemarc ubevæbnet, og han i saa Maade kunde giøre sig Haab at udføre en Coup, vilde han viszelig ey giøre sig en Samvittighed af at brække hans Vænskabs Løfte og da anfalde Kongens Lande.

Af dette anførte holder ieg uomgiengelig nødvendig, det vi som begynt maa vedblive saavel i Dannemarc som og i Norge at sette os i bæste Defensions stand og, som aller naadigst er anbefahlet, equipere dee 4re Orlog Skiibe, som tilliige tiener her til Rehden og Handelens Beskyttelse, og saa snart skee kan lægge ud af Bommen og sættes i seilklar Stand;

Dernest at equipere dee andere anbefahlede 8te Orlog Skiibe og Fregatter, saa vidt som skee kan her inden for Bommen, da imedens en Deel af det udskrevene Søe Folk i denne og nestkommende Marts Maaned vil her ankomme; alliigevel holder ieg for, at disse 8te Skiibes Equipering maatte skee med ald mueligste Taushed, dog uden at noget dertilhorende blef til Siide sat, intil man med Vished fik at viide, hvad Armering der i Carlscrone foretages, da man i Følge af saadanne Efterretninger ingen meere Menagement hafde at bruge.

Vel er det saa, at vaare Finantzer og Landets Omstendigheder udfordrer, det den aller storste Oeconomie og Sparsommelighed maae i Agt tages, mens naar det gielder Kongens Ere og Landets Forsvar, maae aldrig saadan Betragtning komme i Tanker; er det os en Ere dertil at opoffre vaares Lif og Bloed, med hvor megen Fornoyelse maae da ey i saa Maade hver troe Undersaat anvende ald sin Æfne og Formue.

Kiøbenhafn d. 8de February 1773.

Romeling.

Nr. 20.

10. Marts 1773. Christian VII til Osten. (Koncept i Guldbergs Kabinetsprotokol. R. A.)

Monsieur le comte d'Osten!

Vous aves souhaité la retraite; Vous sentes le poids des affaires plus multipliées et plus compliquées que jamais; Vous ne pouves pas adopter pleinement le sistême que j'ai choisi. C'est pourquoi j'ai cru Vous rendre heureux en Vous dispensant des charges que Vous aves occupées jusqu'ici et dans mon conseil d'état et dans le département des affaires étrangères. Mais comme je désire de Vous conserver, je Vous donne avec 2000 écus de gage le grand-baillage d'Aalbourg, dont Vous ires d'abord prendre possession. Vous rémettres toutes les affaires du département à M. de Schack Rathlou, auquel

j'en ai confié la direction *ad interim* et jusqu'à ce que mon choix pour Vous remplacer soit fixé. Au reste Vous pouves compter, que je suis Votre bon et affectionné Roi.

Christiansbourg d. 10. Mars 1773.

Nr. 21.

10. Marts 1773. Christian VII til Schack Rathlou. (Koncept i Guldbergs Kabinetsprotokol. R. A.)

Min kiere Gehraad. Schack. Da Jeg har seet mig nødt til at give Græv Osten sin Afskeed baade fra mit Statsraad og mit Udenlandske Departement, og i det Sted at betroe ham Aalborg Stift, saa vil Jeg, at De skulle strax modtage hans Departement, og ad interim det forestaae, indtil Jeg har til den Post faaet en anden valgt og beskikket. Jeg er saa forvisset om Deres Beredvillighed, Nidkierhed og Troskab, som Jeg veed, at Jeg er

Deres naadige og bevaagne Konge.

Christiansborg d. 10. Martii 1773.

Nr. 22.

12. Marts 1773. Juliane Marie til Frederik II. (Original i Statsarkivet i Berlin. Her gengivet efter Afskrift i U. A.)

ce 12. de mars 1773.

Monsieur mon Frère!

La douce habitude que j'ai contractée de m'ouvrir avec une confiance sans bornes m'engage à Lui faire part aujourd'hui des vrais motifs qui ont porté le Roi mon beau Fils à donner la démission au comte d'Osten qui a occupé depuis deux ans le poste de ministre d'état des affaires etrangères.

Déjà depuis le premier jour que mon fils prit une part directe aux affaires publiques, il avoit remarqué dans ce ministre une incertitude et inconstance continuelle dans les principes, une fluctuation et irrésolution insoutenable quand il s'agissoit de prendre un parti, et surtout une timidité dans le caractère, qui le rendoit si faible et si craintif que très-souvent c'étoit la peur qui le déterminoit, et que celui qu'il croyoit le plus à craindre étoit pour ainsi dire celui qui étoit sûr de réussir avec lui. Quelque désagrement qu'il y eut pour mon fils d'avoir toujours à fixer les doutes d'un homme si irrésolu et à lui inspirer de la fermeté, il supporta ces defauts avec une patiance incroyable, tant par bonté pour lui que par ce que tout changement Lui est aussi bien qu'à moi naturellement contraire et que les circonstances fâcheuses, dans lesquelles nous avons trouvé le roïaume, ne l'avoient déjà que trop souvent obligé d'en proposer au Roi son Frère. Le comte d'Osten restoit donc toujours en place et l'indulgence de mon Fils alloit si loin, que lorsque au mois d'octobre dernier il s'avisa de demander formellement sa démission, mon Fils lui facilita les moyens de reprendre sa mémoire, avant qu'il eut été presenté au Roi, quoique le sujet de son mécontentement fut très-mal fondé. Mais depuis que nous avons remarqués sans pouvoir en douter, que soit par faiblesse soit par

d'autres raisons il ne pouvoit se résoudre à adopter pleinement le système que le Roi a choisi, et que souvent il proposoit ou déconseilloit des mesures et des démarches dans un esprit tout different des vrais principes de ce système, le parti de l'éloigner et de lui donner un successeur qui y fut plus attaché a été decidément pris, et ce qu'il a accélléré sa chute, c'est qu'il n'a pas trouvé à propos de rendre compte au Roi des ouvertures amicales et satisfaisantes que Mr. d'Arnim lui avoit faites au nom de Votre Majesté au sujet des mesures que nous prenons pour notre défense de concert avec l'Imperatrice de Russie, quoiqu'il n'ait pu ni devoit ignorer, que rien ni pouvoit être plus agréable au Roi que d'apprendre sur ce sujet la façon de penser de V. M. et de recevoir des nouvelles preuves d'une amitié qui Lui est aussi chère et aussi précieuse. Telles étant les vraies circonstances qui ont données lieu à ce changement, je me flatte que V. M. y applaudera, et je serai charmée de l'apprendre. Je ne crains jamais de m'être trompée, quand j'ai eue le bonheur de rencontrer les idées de Votre Majesté, ma confiance dans Ses grandes lumières étant égale à la haute considération et à l'attachement si vrai, si vif et si décidé, avec lequel je suis

Monsieur mon Frère
de Votre Majesté
la bonne Soeur
et fidèle Belle Soeur
Julie Marie.

Nr. 23.

20. Marts 1773. Frederik II af Preussen til Juliane Marie. (Original. R. A.)

ce 20 de Mars 1773.

Madame Ma Soeur! Je vois par la lettre que Votre Majesté a la bonté de m'écrire, que le Roy Son Fils c'est (!) vu obligé de renvoyer Monsieur d'Osten, auquel il avoit donné le département des affaires étrangères. Il est certain que rien est plus fâcheux que la divission dans la ministère, surtout dans une crise politique aussi delicatte que celle où nous nous trouvons, où la moindre altération dans le sisthème du gouvernement peut entrainer après soy des suites fâcheuses. Je souhaite, Madame, que le choix du Roy tombe sur un sujet plus propre à La satisfaire et qui loin de s'oposer au bien des choses tache plus tôt d'y concourir autans que sa capassité le promet. . . . . . .

Federic.

Nr. 24.

Suhms Beretning om Ostens Afskedigelse. (Uddrag af Suhms «Hemmelige Efterretninger». Det store kgl. Bibliothek.)

Februar 1773. Frue Numsen[1] begynder at tage brav Penge for Nøgler, Præstekald etc. ligesom Reverdil i sin Tid.

[1] Fru Margrethe Numsen, Kronprins Frederiks Overhofmesterinde.

Marts. Fru Gram[1] læste et Brev fra sin Søster[2] for Osten, hvori stod, at i hele Fyen sagdes, at Pens[3] havde for Noglen givet 2000 Rdlr. til en vis fornem Dame. Dette fortalte Osten siden over sit Bord. Nogle af hans Uvenner berettede det for Fru Gram med Tillæg, at han havde sagt, at det var Fru Numsen. Dette tilligemed at han den 8de havde sendt til Prins Friderik et langt tydsk Brev fra Hamborg imod den Forandring med Banqven at Kongen vilde tage den til sig, et Project af Schimmelmann og blindt fulgt af Schack og Guldberg, gjorde at han d. 11de fik sin Afsked, just som han vilde gaa i Statsraadet. Den var stilet af Guldberg men skreven med Kongens egen Haand. Indholdet var, at som han saa længe selv havde ønsket Retraite og Affairene bleve dagligen flere og vanskeligere, samt at han ej fulgte Kongens System (hvilket sigtede til det, han ej vilde, at man saa hastig skulde eqvipere Russerne til Villie, før de afgjorde fuldkommen den holstenske Sag med os), saa afskedigede Kongen ham herved med 2000 Rdlr. Pension og Stiftamtmandskabet i Aalborg, som han strax havde at tiltræde. Fru Schack spurgte Juel Wind[4], hvad han sagde til Ostens Afgang. Jeg tænker, svarede han, at de, som have jaget ham bort, blive vel og snart bortjagede. De fremmede Ministre gjorde Osten Complimenter. Samme Dag Osten fik Afsked, bad Fru Numsen ham til Kronprindsens Taffel for at see hans Contenance. Hun talte Intet om hans Afsked og han ikke heller. — — —

Nr. 25.

Uddrag af Depecher mellem den engelske Gesandt i København Woodford og den engelske Udenrigsminister. (Afskrift efter Originaler i Record Office.[5])

Depeche Nr. 20. 13. Marts 1773:

On thuesday evening [d. 12. Marts] I received from Count Osten the letter, of which I have the honour to send Your Lordship a copy, acquainting me with his having been dismissed from all his employments, and yesterday I saw His Excellency at court, when he told me, I should add much to the obligations he owed me, if I would assure Your Lordship of his being no less sincere, than he would have proved himself so in his sentiments for our mutual interests, and that nothing would flatter him more in his retreat than to be remembered by Your Lordship. M. d'Osten is to retire to Aalborg as grand baillif with a pension of two tousand dollars. The baillage, I am told, is worth two more.

The inclosed circular note was sent round yesterday to all the Foreign Ministers by M. de Schack, who is commanded by the King of Denmark to take upon him the management of foreign affaires *ad interim*.

---

[1] Overjægermester Carl Christian Grams Frue, Birgithe Christiane, født Comtesse Frijs.
[2] Sophie Hedevig Frijs, gift med Ove Juul til Ravnholt.
[3] Kammerjunker Ditlev Pentz, senere Stiftamtmand, blev 1773 udnævnt til Kammerherre.
[4] Justitiarius i Højesteret, Geheimeraad Jens Juel Vind til Juellinge.
[5] Afskrifterne er tagne af Hr. Attaché C. A. Gosch.

Baron Dieden[1] and M. Gregers Juel[2] are therefore talked of to succeed M. d'Osten, and in case the former should, M. St. Saphorin[3] sollicite to replace M. Dieden, and being much esteemed his hopes are not ungrounded, should it become vacant. But I am inclined to think M. de Schack will contrive to keep his new Post.

M. d'Osten, as far as I could perceive, did not suspect this blow on wednesday. He has been tottering a long time, as I have often had the honour to tell Your Lordship. It is not yet in my power to inform Your Lordship justly of the true motives of this disgrace, but he said to me himself at court yesterday, that in part M. Schimmelmann through Madame Numsen had brought it on by his having given on monday a very sensible letter to Prince Frederick against the proposed operation of the Bank (which is to take place on monday).[4] But he added there was another reason he could not tell me; but I should learn it in time. M. de Simolin[5] says, M. d'Ostens disgrace is owing to a general discontent upon the unsteadyness of his character, that has for some time created a mistrust (which conforms a conjecture in my foregoing number), and that they did not look upon him as firm in the system, so that the Russian Minister appears much satisfied with this change. . . . . .

M. de Schack confidentially told me, that M. d'Ostens dismission was chiefly owing to his irresolute and timid character, which in such a crisis as this deranged things too much, as their situation might call in time for vigorous measures, and that in fact his conduct of late had given room to some suspicions.

. . . It is allowed, no man can carry off his disgrace with a better countenance than the late Danish Minister does.

Herpaa svarede den engelske Udenrigsminister Lord Suffolk under $^{26}/_{3}$ *1773*: «This alteration in the Danish ministry is a matter of perfect indifference to the king. M. d'Osten and his successor behaved with equal disrespect to His Majesty, at a time when they had it in their power to have acted otherwise.[6] Therefore the one (personally considered) is not more entitled to His Majesty's notice than the other. But from the large and impartial consideration in which His Majesty is used to weigh things, that minister in any court, who most attends to the general interests of Europe and best provides for its tranquillity, will be preferred in His Royal estimation. The reason of count Ostens dismission may be of a public nature and therefore excites a curiosity, which otherwise the fate of this individual would never

[1] Diede vom Fürstenstein, dansk Gesandt i London.
[2] Gregers Juel, der kort efter blev Deputeret i Rentekammeret (se Friis l. c. S. 46 og 85).
[3] Saint Saphorin, dansk Gesandt i Haag.
[4] Herom se Friis l. c. S. 40 flg.
[5] Den russiske Gesandt i København.
[6] Efter den 17. Januar 1772.

have raised. Of course You will endeavour to trace it to its source and inform me as accurately as You can from whence it proceeds. —

Den $^{16}/_{3}$ *1773 skriver Woodford videre om Ostens Afsked:* The suddenness of count Ostens disgrace shewed clearly, there was some determinate weight which occasioned his overthrow so unexpectedly, and the general belief is, that Russia was at the bottom of it and in part this conjecture is not ill grounded, for the cause seems to be as follows.

The Prussian Envoy[1] told the Russian Minister, I think it is said the 23. of Febr. last, that he had received orders from his court to cooperate with M. Simolin in every shape and manner and to tell this court, that the king of Prussia approved of the armament making here. The Russian Envoy desired M. Arnim to tell Count Osten this, which he said he would, but as, it is thought, he had not acquitted himself of some prior order, he went to Count Osten the wednesday following and said to that minister, that his Prussian Majesty was infinitely surprised at the warlike reparations making here so far exceeding any apparent danger. Count Osten the next day reported this language to the council, which disconcerted them a good deal, whereupon M. de Schack immediately reported it to M. Simolin, upon which the latter sent to M. Arnim [and] engaged him in his presence to repeat the last orders, he had received from his court, to cooperate with Russia here in everything and to approve entirely of, what he approved of. As in case of matters being settled, it was agreed that on the next conference day the Prussian Minister should repeat verbatim the same language to M. Osten, which he did; but several council days having passed without Count Osten reporting it, and taking offence therefrom [ɔ: from] the allarm he had before given, on tuesday last [ɔ: 16. Marts] Prince Frederick sent for M. Arnim, asked him, if he had communicated those orders to M. Osten, to which the other replied in the affirmative. The next day his dismission was resolved upon. As the Russian Envoy said, it plainly appeared therefrom that he differed in principle from the rest of the ministers and that he was at the bottom averse to the measures taking her , moreover that he could never be brought to direct M. Blome[2] to resent in proper terms the language I have mentioned was held by M. Aiguillon[3].

From hence Your Lordship will perceive the motives of M. d'Ostens disgrace, shuffled between the Russian Minister, M. de Schack and M. de Guldberg who influences entirely Prince Frederick.[4]

---

[1] Grev Arnim.

[2] Dansk Gesandt i Paris.

[3] Fransk Udenrigsminister.

[4] Af andre diplomatiske Udtalelser om Ostens Fald kan nævnes den preussiske Gesandt Grev Arnims Chifferdepeche af 13. Marts. Han meddeler, at en Mængde Intriger er gaaet forud

Kong Christian V's egenhændige Dagbog for Aaret 1694.

Meddelt af **C. F. Bricka.**

Efter at alle Christian V's egenhændige Dagbøger paa en enkelt nær efterhaanden ere blevne trykte[1], bør ogsaa denne ene udgives, og det sker nu hermed. Det vil formentlig være ganske ufornødent at gjøre nærmere Rede for, hvor vidt forskjellige de, og da navnlig den her fremtrædende ligesom dens nærmeste Forgængere, ere fra almindelige Dagbøger, idet det personlige Element, der ellers spiller en saa stor Rolle i den Art Optegnelser, her er trængt stærkt tilbage. Det er først og fremmest Regenten, som her noterer de betydeligere Afgjørelser, han som saadan har truffet, og de vigtigere Efterretninger, Staten vedkommende, der ere indløbne til ham. Give de derfor i mange Henseender kun ringe direkte Oplysning om den kongelige Nedskriver selv og hans Omgivelser, indeholde de til Gjengjæld mangfoldige Bidrag til Statshistorien, og især ville de, der studere de ydre politiske Forhold, i Dagbøgerne finde en værdifuld Oversigt, da det er aabenbart, at Kongen har interesseret sig levende for disse Forhold. Det samme gjælder i øvrigt ogsaa Militærvæsenet. Hvor lidet personlige Dagbøgerne efterhaanden blive, derpaa have vi det bedste Bevis i den Omstændighed, at Aargangene 1695—98 (den lille trykte Dagbog for 1696 er noget for sig) ikke ere egenhændige, men førte af en anden, efter Sigende Overkrigssekretær Jens Harboe[2].

Man har villet dele Christian V's Dagbøger i to Grupper og betegnet den ene, bestaaende af Aargangene 1689—91 og 1696, som «Dagbøger», den anden, Aargangene 1692—94, som «Dagregistre», og det lader sig ikke nægte, at der er

---

for Afskedigelsen, medvirkende Bevæggrunde har været Ostens «caractère chancellant», men især Hadet til alle, der skyldte Struensee deres Ophøjelse, af hvilke Osten jo havde holdt sig længst, samt Uenighed mellem Osten og Schack Rathlou og Guldberg «deux personnes qui gouvernent presentement tout le Royaume sous la protection de la reine [Juliane Marie] avec un pouvoir absolu». Alt dette var Grunde nok til Ostens Fald, men hertil kom desuden, at den russiske Regering, der aldrig havde yndet Osten, var vred over, at han stærkt havde modsat sig dets Krav om, at Danmark skulde foretage store Rustninger. Den russiske Gesandt havde derfor grebet Lejligheden til at hidføre Ostens Fald netop nu, da man iøvrigt anklagede ham for «n'avoir pas fait fidèlement et exactement les rapports qu'il auroit de faire au conseil d'état». Arnim fremhæver i Depeche af 13. April, at intet i København sker uden Ruslands Ordre eller i alt Fald uden Ruslands Billigelse. Ved denne Afhængighed køber Danmark Mageskiftets Udførelse. Den 6. April bemærker Frederik II, der er meget vel tilfreds med Ostens Fald og mener, at Aarsagen dertil væsenlig er hans Forkærlighed for Frankrig: «Tout ministre doit abandonner ses idées particulières et ne suivre que celles que sa cour juge à propos d'adopter, s'il ne veut essayer des chagrins et éprouver des suites fâcheuses».

[1] Aargangene 1689—91 i Nyt hist. Tidsskrift I. 492—529 og II. 175—257; 1692—93 i Aarsberetninger fra det kgl. Geheimearchiv VI. 258—343 og VII. 1—72; 1696 i Nyt hist. Tidsskrift II. 562—76.

[2] Personalhist. Tidsskrift 2. R. V. 11.

en vis Forskjel, ikke blot i det ydre, for saa vidt som den ældre Rækkes Smaabind afløses af anselige Folianter, men ogsaa og endnu mere i Henseende til Indholdet, der i den nyere Række er endnu mere regeringsmæssigt, om man maa bruge et saadant Udtryk. Alligevel har Molbech utvivlsomt Ret, naar han[1] i den yngre, vidtløftigere Gruppe ser en Fortsættelse og Udvikling af den ældre, og ligesom der derfor turde være mindre Grund til at skille de to Grupper ad, saaledes synes den af ham indførte Betegnelse «Dagregistre» ikke heller at give et bedre Begreb om Indholdets Art. Her er altsaa Benævnelsen «Dagbog» beholdt.

Dagbogen for 1694 er indrettet ligesom den for 1693: den strengt kronologiske Rækkefølge er opgivet, og i Stedet ere Indførslerne for hver Maaned fordelte efter Indholdet, saaledes som et Blik paa Texten i det følgende vil vise. Dette har ikke kunnet ske uden derved, at den er fort paa en egen Maade: den er først bleven til en Bog, da den var færdig og alle de løse Folioblade, hvorpaa Notitserne vare indførte, heftedes sammen og et Bind anbragtes uden om dem. Det var nemlig umuligt i Forvejen at beregne, hvor mange Blade der i Løbet af en Maaned blev Brug for til hver Rubrik, og derfor maatte Bladene være løse, saa at der kunde indskydes nye, naar de første ikke sloge til. Rubrikoverskrifterne, der i det væsentlige ere ens hele Aaret igjennem, vise, hvad der skulde indføres under dem, ikke altid, hvad der findes; undertiden ere Rubrikkerne helt tomme.

Ved Udgivelsen er Originalens Brug af store og smaa Bogstaver ikke bleven fulgt, lige saa lidt som der er taget Hensyn til dens Brug af gothisk og latinsk Skrift. Derimod ere dens Forkortninger beholdte. Interpunktionen er nærmest Udgiverens. — Hvad de tilføjede Anmærkninger angaar, er det tilstræbt at gjøre dem saa kortfattede som muligt, og navnlig ere alle personalhistoriske Oplysninger holdte borte, naar ikke Texten krævede dem til Forklaring. Personer, hvis Navne ere gjengivne rigtig eller nogenlunde rigtig i Dagbogen, og som ere anførte paa en saadan Maade i denne, at de ikke kunne forvexles med andre, er der i Regelen intet meddelt om i Noterne.

Januvarius 94.

Keyserlig hoff. Reigstag til Regensburg. Reigßsteder. Spannien. Portugal. Pohlen.

Den 2 gick ordre til Piper[2] att ma promitere paa voriß vegne 2000 rdl: til de ministrer, som kan forhindre, at hertugen aff Hanover ey kommer i dett curfyrslige collegium.

Den 6 fant vie for gott att lade ved dett keyserlige hoff dispositionen sondere offuer ambassadeurens[3] proposition blangende den spanske succession.

[1] Nyt hist. Tidsskr. I, 483 f.

[2] Ditlev Nicolas Piper (1695 adlet under Navnet v. Løvencron), dansk Resident ved Rigsdagen i Regensburg.

[3] Grev Königseck.

Saxsen. Brandenb. Bayeren. Pfaltz. Meintz. Collen. Gottorf. Zel. Hanover. Jan.

Den 3 haffde voriß minist: conferens med den brandenburgscke[1] anlangende seneste franske fredß propositioner. Handß herriß mening om dennem er, at de ey kan antagiß for en plan eller materia tractandi, foren Franckrig sig nermere erklerer, serdeliß at vilde restituere Strasburg og Luxenburg. — Den 6 beffant vie for gott at sige den brandenborge minister Fallison offuer handß begering i oret, att saa fremt keyseren vil vdstille deploma offuer Elff tolden, vie da vel burde affstaa fra voriß opposition imod den 9de electorat, dog at fyrsterne gaffuiß forsikkering ey videre dennem at prejudicere eller deriß jura at krenke.

Den 25 haffde voriß min: conferens med den brandenborgscke anvoje Falliseau offuer den nermere forbund med alierterne[2].

Den 27 bleff oß herom raport giort, og bestod derudi, at Brandenburg forlengte att vide, om vie en sincerement vare inclineret att sette oß med allierterne, og til den ende sige hannem voriß ultimat anlangende conditionerne. Vie[3] same gang effter deliberationen for gott, at hannem sckal suariß, at vie vare ennu aff samme intention og forsett, oß med allierterne at sette, menß kunde ey giore nagen ny proposition eller sige voriß ultimat, foren Engeland og Holland haffuede suaret paa voriß seneste til Hoppe[4] giffuene resolution. Og huad Elffue tolden angick, kunde vie ey dessistere fra voriß første begering, at deploma strax udferdigiß, saa lenge os icke it andet sicker expedient proponertis, huorved betallingen aff den oß tilsagte milion kunde sckee, at vie oß i det øffrige vel lode beffalde, at ved curfyrsten og handß minis: ved voriß hoff denne negotiation til ende føriß.

Den 30 haffde voriß minis: atter conferens med den cur brandenb: envoje om att insinuere hannem voriß seneste suar paa handß proposition om en nermere tilsammensettelse med allierterne. Han haffuer paa sig taget at vilde forfatte eit projet til voriß og allierternis videre approbation.

Om de her arresterede hollandscke sckibe[5] bleff til et expedient forreslagen og aff oß aproberet, at relaxsationen sckede paa bege sider imod ultimo Februa: vnder curfyrstenß garrantie, og saa fremt vnder voriß i Seland opbragte sckibe sig naagele sckulde beffinde, som vaare lourendreiere, at de her sckulde straffiß, og huad staterne paa dennem kunde haffue at pretendere i satisfactions qvanto dennem at got gioriß. — Her offuer bleff Lente[6] i Hollan: paa same maade instrueret.

[1] Faliseau, brandenborgsk Gesandt i Kjøbenhavn.

[2] Ved de allierede («Allierterne») mener Kongen Medlemmerne af den store Allianee mod Ludvig XIV.

[3] Tilføj: fandt.

[4] Jacob Hop, Generalstaternes Gesandt i Danmark 1692—93.

[5] Se Geh. Arch. Aarsberetn. VII. 69 f.

[6] Chr. v. Lente.

Jan. Wulffenbüttel. Münster. Hessen. Mekelburg. Sax:-Lauenburg. Darmstat. Gotta. Wirtenb: Pløn. Vor Wirtenb:[1]

Den 2 suarte vie hertugen aff Pløn[2] paa handß seneste sckreiffuellse anlangende en nermere alliance med allierterne, at vie dertil ennu vare porteret, menß ey kunde anbyde voriß hielp, saa og om handß person, at vie haffde resolveret til att forre tage en general reduxtion effter handß eegene tidt og offte giffuene raad, og at vie i saa made forhaabte, at hand sig og lod beffalde, at handß pension med andere var reduceret[3].

— Bleff en vexsel paa $\frac{m}{10}$ rdl: til raad Meinke[4] sckiket i affslag aff subsidier, som vie paa Franck: vegne til Volffenbüttel haffuer promiteret, dog sckal den vexsel ey extraderis, foren Wolfenb: sig paa ny obligerer at ville effterleve den seeneste tractatt med oß[5] og treder i den union, som kan oprettiß med naagele fyrster i Tyskland til fredenß restablering effter Franckrigß giorte propositioner. — Suarte vie hertugen aff Wolfenbyttel paa deriß sckreiffelse, dennem voriß generallieutnant Schack[6] paa nagen tid at offuerlade, at vie deruti haffde consenteret, saa fremt dee[7] forbleff i de med oß tagene messeures.

Den 6 bleff til raad Meinke sent articulen, som Wolfenb: i mod subsidierne til oß og Franckrig sckal vdstille, og derhoß foiet den cecrete articul, som hertug Anton Uldrich haffuer begeret for at holde verket hemmelig for hanß broder[8], som ey vil engagere sig med Franckrig, nemlig at subsidierne dennem som en forstreckning aff oß avanceris, dog at huerken capital eller rente ey nagen tid igen sckal kreffuiß.

Den 16 fick vie og breffue fra Wulfenb: aff Meinken, att cantzellerren[9] syntiß at vere vunden aff Hollenderne. Vie fant for gott att lade derpaa resckribere til Meincke, att saafremt cantzelerren eenten vil contribuere att confirmere hands herre i de med oß tagene mesüres saa og at udstille den aff Franckrig begierte acte, att hannem ey allene de 4000 rdl:, som vie hannem haffuer ladet tilsige, strax sckal bettalliß, mens vie vilde og hoß Franckrig søge at bringe hannem til veye en arlig pension aff 1200 rdl:, som hannem

---

[1] «Vor Würtemberger» ɔ: Hertug Ferdinand Vilhelm af Württemberg, General i dansk Tjeneste († 1701).

[2] Hans (Johan) Adolf.

[3] Medens Hertug Hans Adolf staar opført i Civilreglementet for 1691 med en Pension af 6000 Rdl., er han, ligesom flere andre Hertuger, rent strøget i Rubrikken «Pensioner og Benaadinger» i Civilreglementet for 1694.

[4] Legationssekretær Otto Meneken i Wolfenbüttel.

[5] Vistnok den af 5. April 1692 (jvfr. Geh. Arch. Aarsberetn. VI, 279). I Reedtz's Répertoire des traités conclus par la couronne de Dannemarc mangler denne Traktat som mange andre.

[6] Hans Christian Schack.

[7] Ordet er skrevet to Gange.

[8] I Brunsvig-Wolfenbüttel regerede de to Brødre Rudolf August (f. 1627 † 1704) og Anton Ulrik (f. 1633 † 1714).

[9] Phil. Ludw. Wendhusen.

i Holland sckal were til sagt. Herom bleff sckreffuen til raad Meinke saa og til Meiereron saa og til g: r: Erenschilt, at reqvirere paa ny bispens aff Munsters concurrentz hoß Wolfenb: for at forhindere, at de sig ey med Holland og Eng: engagerer. G: lut: Schack sekreff og samme dag til h: Anton Vldrich, att saa fremt de sckulle changere aff messeures, kunde hand ey komme til dennem, efftersom voriß permission att trede paa en tidlang i deriß tieneste var sckedt paa den condition, saa fremt bertugen blefue i de forrige messures med oß. Jan.

Den 20 bleff g: raad von Eherensckilt beorderet at sondere bispen aff Münster offuer voriß eventual resolution, voriß truper i Flanderen at revocere. Der hoß sckal hand giffue bispen til kiende, att oß sckulde vere angenem, om naagen aff handß betroede minister til oß i disse tider affsekiekediß for att communicere deß bedere offuer alting, huor til[1], effter den franske ambas: beretning, sckal vere genegen.

Den 20. Saa som vie fiek breffue fra Wolfenbüttel, at h: Anton Uldrig gerne saa, att der maatte holdiß en samen komst aff voriß og bispens og Wulfeb: ministri til Hamborg for at consertere videre om alting og serdeliß at bringe h: Rudolf August paa bedere tanker, saa lod vie bispen derhoß insinuere, at dene samme minister, som herhid destineredis, til bemelte congres kunde beorderis og instrueris. — Den 23 bleff atter til ham sckreffuen at notificere g: l: Suartz[2], at Frank: ey videre insisterede paa den begerte schreifftlige erklering fra Wolfb:, ingen videre assistance til allierterne att giffue, mens sig fornøyede med deriß erklering, freden med andere at vilde beffordere. — Bleff til r: Meinke resekreibe:, at vie ey kunde see, att W: b:[3] naagen aarsag haffde att difficultere den acte, som Frank: begerer anlangend fredenß beffordring, i det samme sag endnu forst it partie i riget presuponerde, som hel vitløfftigen vdsaa. — Den 27 bleff det samme videre repeteret, og at foruden same acte vie ey kunde repondere for subsidiernis betalling; huad angick contingentet, var best med Münster sig der offuer att fornemme for ey att giffue Franck: ny aarsag til mecontentement.

Den 29 fick vie breffue fra Wolffenbuttel, at de ware saa gott som fast stillet at offuerlade til Engeland og Holland naagele flere truper, i det hertug Rudols Aug: ey skall vere att disponere til att giffue til oß og Franckrig den seneste begierte acte, og lengere at vnderholde alle deriß truper var dennem ey mueligt.

Franckrig.

Den 2 bekom vie og en nermere forklaring fra Franckrig om freden med Engeland, som vie til alle voriß ministri paa fremede steder lod sende, der vdi bestaaende, att Franckrig er genegen i lige maade med Engeland sig

[1] Tilføj: han.

[2] Hermann Gottfried v. Schwartz, Generallieutenant i Biskoppen af Münsters Tjeneste.

[3] ɔ: Wolfenbüttel.

Jan. att accommodere effter de conditioner, som aff E[n]gcland der til bliffuer forreslagen og aff mediatorene approberet, huilket er saa meget som att giffue carte blanche til Engeland og mediatorene.

Den 6 excuserte franske ambassadeuren[1] pa ny den discrepentz, som ved fredß propositionen var for forregat[2], och gaffue til kiende, at det haffde verett een mesentendu aff conte d'Auoe[3]. — Om den spanscke succession haffuer hand ladet sig saaledißfornemme, som og imod Meiercron i Franckrig er scked, at Fra: vil kunde tilstaa, at den mellem alle competenter i sin tid bleff delett og hanß portion til voriß og kongenß aff Suerrigß arbitrage eller mediation vdsattiß. — Her ved bleff erinderet, om icke med tiden med Franckrig eller keysern meseures itiden kunde tagiß, at oß i sligt tilfelde bleff satisfaction giffuen for voriß store pretentioner til kongen aff Spannien[4].

Den 16 bleff aff voriß ministri conferens holden med ambassadøren om den attacke, som Engel: og Hollenderne haffuer forøffuet i mod voriß og de suenskiß vndersaatter cofferdie sckibe, og derhoß declareret hannem paa voriß ordre, att saafremt Franckrig vil giffue oß aarlig $\frac{m}{800}$ rdl: subsidier, avancere derpaa ved ratificationen aff tractatet $\frac{m}{200}$ rdl:, saa var vie resolveret att resentere i mod Engeland og Holland forom rorte affront paa effterfølgende maade: 1. at strax revocere voriß truper i Flanderen, 2. at formere it cor darme aff 20,000 mand til freddenß beffordering, 3. att slutte voris haffuene for Engel: og Hollenderne, 4. att forunde derimod Fransoserne der deriß priser att infore og selge, 5. att eqvipere en suadre aff 20 sckibe til des meintenentz, 6. att giffue voriß vndersatter permission paa Holland og Engel: att capere, 7. ey med dennem oß vden Franck: concurentz og willie at forlige.

Den 16 bleff dett til Meyercron skreffuen, med beffaling der paa een precis resolution til eller fraa med neste post att pressere, om voriß videre messures der effter att tage.

— Bleff oß reffereret, att ambassadeuren haffde faat videre effterrettning fra Suerrig, at trolaffelsen mellem den unge hertug aff Gottorff og den kongelige princesse i Suerrig gansckc var rumperet[5], huilket vie vdi behørig refflextion tog. Og sckal ambassadeüren for denne comunication tackiß, og tillige hannem voriß hoffued veue videre recommenderis. — Den 23 bleff Meiercron effterretning giffuen, at vie ved g: r: Plesen haffuede lade talle med ambassadeuren om den anden ratzeburgscke termins betalling og begere et catagoriske suar, om Franck: tractaten vil holde og effterleffue eller ey, huilket Meiercron i lige maade sckulle giore. Derhos bleff ham og tilsent en effterrettning, som

[1] Bonrepos.

[2] Jvfr. Geh. Arch. Aarsberetn. VII. 67.

[3] Jean Antoine de Mesmes Greve d'Avaux, fransk Ambassadør i Stockholm.

[4] I Anledning af, at danske Skibe, deriblandt Snaven «Maagen», 1692 vare blevne opbragte af Spanierne (Geh. Arch. Aarsberetn. VI. 312, 316, 319, 334. Garde, Efterretn. om den danske og norske Søemagt I. 332 f.).

[5] 1698 bleve Hertug Frederik IV af Gottorp og Prinsesse Hedevig Sofie af Sverrig forlovede og gifte.

Fallisaa her haffuer communiceret, om Franckrigß nerwerend slette tilstand, med ordere sig derom grundel: att erkyndige, saa som hans relationer hidintil ganscke anderledißß her om haffuer berettet. Jan.

Den 30 bleff ambassadeuren til kinde giffuen, att Wolfe: var ner wed att lade sig in med Engel: og Holl:, huorpaa effter ambas: vidensckab og got findende bleff Meinke til sckreffuen att giffe her: Anton Uldrig til kiende, at vie vilde paa oß tage Franckrig anlangende bemelte acte og subsidiernerß betalling at beffordre, saa fremt h: Anton Uldrig ickun først allene ville vdstille samme acte og ey offuerlade folck til Engel: og Holland. Der hoß bleff Meinke anbeffallet, at saa fremt de dog sckulde indlade sig med dennem, da at protestere der imod som imod een contrevention aff tractaterne, som Wulfenbüttel haffuer oprettett med os og Mynster[1], og det sckaadelige conseqventier vitlofftigen og alworlingen at forrestille. Herom bleff til Meiercron sckreffuen for at bringe det derhen hoß Franckrig at fornøye sig med h: An: Uld: acte allene og derpaa at lade betalle subsidi:, saa som det ennu[2] det eneste medel at conservere Wolfenb: i de tagene mesures med oß og Frankrig.

Suerrig.

Den 19 gick en vittlofftig ordere til Lüxdorf i Suerig, at om ensckiønt ey endnu alle particulariteter var bekeint, huorledißß det er tilgaaet med vorißß og de suenskißß sckibe, som i Engeland er opbragte, dog effter Scheels seneste berettning derom med den suenske minist: offuer den sag at communicere og at fornemme, huad Suerrig der i mod er sindet at giøre, og saa fremdt de sckulde først begere at veide vorißß tanker derom, dennem att tilkiende giffue, at effter uorißß mening intet andet var at giøre, for att resentere den affront og sette commercierne fremdelißß i bedere sickerhed, en at lade (i fald ey strax reparation sckulde scke) alle vorißß og de suenscke haffuener saa og Elven og Veseren og Oster soen slutte for de engelscke og Hollanderne, saa og at anholde alle derißß sckibe vden forsckil og i lige maade at revocere de truper, som vie og Suerrig dennem haffuer offuerlatt. Der hoß fick Lux: ordre at pressere et positiffe suar for at tage vorißß mesüres der effter.

Den 22 bekom vie her om videre vnderrettning fra Engeland, og som de sckibe, som ere obbragte, var vnder den suenske convoy allene, bleff Lüxdorf atter beffallet at tage her aff deßß mere leylighed, kongen aff Suerrig til behorig ressentiment i mod den affront, effter voris siste ordre, at animere og paa it categorisckc suar att pressere.

Engeland. Holland.

Den 4 haffde vorißß minist: conferentz med den hollendiske Goeßß offuer de her aresterede hollend: Sckibbe, huißß relaxsation hand ved en

[1] 1. Febr. 1693.

[2] Her mangler Ordet: er, eller ogsaa skal det følgende «det» udgaa.

Jan. memorial, sanme dag offuergiffuen, begierte, føren at kunde trede i vendlige handling offuer satisfactionen, som vie aff statten pretenderede for voriß vndersaaterß i Seeland opbragte sckibe.

Den 5 bleff heroffuer med den cur brandenb: minister confereret, huiß herre sig interponerte til att forlige denne difference imellem os og Holland, og bleff hannem declareret, at voriß respect ey tilstede kunde at giffue de hollandscke sckibe loß, føren voriß vndersaatterß sckibe, som sig ennu in natura i Seeland beffinder, i lige maade bleff los giffuen, og kunde der til en viß dag paa bege sider berammiß, huilked hand ey kunde improbere. — Den 6 bleff det samme til voriß ministri i Holland og Engeland rescriberet, og dennem derhoß et vittløfftig suar sent paa den holl: resid: memorial, huorvdi handß klagemal behørig er refuteret. Der hoß fick de og copie aff suarret til Lüxdorf giffuene seeneste resolution, at Suerig vilde i alt effterleffue den med oß oprettede pacter om repressalierne og ellerß.

Den 8 fant wie for gott, at wed en conferenz til residenten aff Holland Goes sckulde giffuiß suar paa hanß seeneste memorial anlangende de her arresterede holl: sckibe, og det i conformitet aff orderen, som med forrige post herom gick til Lent i Holland, og sckulde hand protestere, som hand sig haffuer ladet forlyde, da paa det krefftigste att reprotestere og derhoß til kiende at giffue, at vie i denne rettferdige sag oß, nest den gudommelige bistand, voriß allierters assistence forsickerede, og alt inconvenient, som motte kome aff veitlofftighed, ey oß, menß staten wilde were at imputere. — NB. Den 14 kom effterrettning, saa att wed procedure, som er scked i Engeland, i det voris og de suenske cofferdie flaade er blefuen aff Engelenderne og Hollenderne i Canalet attackeret, er denne sag saa witt foranderrett, att forend oß og Suerrig derom scker satisfaction, vie ey kand relaxcere de her anholte hollendscke sckibe.

Den 16 bleff herom sckreffuen til Mog: Schel vdi Engel:, att saasom ved denne violance conventionen ganscke er kulkast, derimod een protestation i form aff et memorial hoß kongen aff Engelan att ingiffue, menß ey widere sig om sagen indlade, foren vie med Suerrig deroffuer haffuer communiceret.

Camer og Finans.

Den 12 lod vie oß refferere i voriß conseil, huad vdi reductionen aff reglementerne for dette 94 aar var passeret, og approberte huad derom var projetteret, i huor vel endnu en god sum: fattiß til att naa ballancen aff integt og vdgifft, som nock ved Gud og tiden engang kommer, og scke kand.

— Wie beffant og for gott, att reglementet aff grefsckaberne i lige maade sckulde til ende bringiß.

Den 14 bleff dette reglement adjusteret og der ved naagele betienter i greffsckaberne, een del for deriß malversation sckyld, en del som vnødige,

reduceret, saa og aff oß gott funden, at cantzeler Bretenau[1] sckal vere drost til Øvelgønne i d: Lutzaus[2] sted, som sig med andere flere ey veel i hanß ambet haffuer guverneret[3]. Jan.

Den 22 bleffue de oldenburgscke comissions sager til endelig resolution oß refereret, og attskillige aff de forrige betinter for deris malversationes sckyld affsat, og andere i der[es] sted denomineret, saa og tillige for gott funden, at aff nagele fogderier een ny drosty sckal formeriß for ob: Tomas Bylau med en pension aff 1000 rdl:, til dett ved Varels[4] restitution til dett altenburgscke huß hand samme drosti maa aff trede og qvitere.

Cancellie. Justis. Politie.

Den 1 bleff oß reffereret, huad ennu resterer ved execcutionen aff den oldenburgscke forlig[5] eller tractat og bleff der paa generalliter resolveret, først offuer en og anden punct sig med Güldenlew nermere att explicere til voris videre final resolution.

Den 10 bleff oß aff Güldenlew forreslagen til att vere conduteür aff den vnge greff von Altenburg i affgangene greff von Godenß[6] sted greff Kønigßecke, som her er keyserlige envoye, huilket vie oß lod beffalde, og efftersom hand derom bleff sonderet og sig der til resolveret, saa fremt keyseren dertil vil giffue sin consens og confirmere hannem som contutor, liges som med de andere var sckedt[7]. — Den 13 bleff sckreffuen til raad Vrbig at giore derom hoß keyseren instantz, dog først alting med greff Kønigseck fader, vice rigß cantzeleren, at concertere.

Den 25 gik ordere til regereingen i Gluckstad at communicere offuer alle importante sager med statholder greff Rantzau, saa og vden voris special eller handß widensckab[8] naagen stedß at forreise.

Den 31 fant vie for gott at lade een alworlig forordning vdgaa til att forrekomme widere mord og assasinater her i staden saa og paa landet i vore riger og lande, i serdelißhed att forhindere mandraberen sig att retirere her i ambassadeürens huß og med flugten sig ey wel att kunde salvere[9]. — Vie ville og med ambassadeuren lade reglere, huor vit hanß asyls rettighed sig i slige tilffalde bør at erstrecke, for ey at lade vsckyldig blod vstraffet pa jorden.

---

[1] Christof Gensch v. Breitenau.

[2] Johan Christian Lützow.

[3] Jvfr. Geh. Arch. Aarsberetn. VII. 34.

[4] Amt i Odenborg.

[5] Det aldenburgske Forlig af 12. Juli 1693 (jvfr. Geh. Arch. Aarsberetn. VII. 34).

[6] Grev Frantz Heinrich Freytag, Herre til Gödens (i Ostfriesland), gift med en Datter af den 1680 afdøde Grev Anton af Aldenburg.

[7] Jvfr. Brasch, Griffenfelds Kjærlighed til Ch. Am. la Trémouille S. 142 ff.

[8] Her mangler: ikke.

[9] Forordning af 6. Febr. 1694

Jan.

Militer, til landß og wands.

Den 2 fant wie for gott, at orlogsckibet Dragen,[1] effter admiral Spahns forstilling ey mere dygtig beffindiß naagen tieneste att kunde giøre, til først kommende foraar sckulde kølhalliß og til en maste kran apteriß.

Den 6 bleff captein Barfod[2] paa sckibet Guldenlew, som med en suensk convojer sckulde gaa til Franckrig, beorderet at forbliffue vdi Fleckeroen og folkene vdi Christiansand att forlege, intil den suenseke kan komme til hannem, som vdi Martio.

— Pardonerte vie major Zeulau[3] hanß forseelse ved liff reg: til[4] og giorde ham til ob: leut:, intil slig en platz bleff vacant ved it andet regement.

— Bleff deputerterne ved land militer estaten beorderet att bere omsorg, at den sckade, som siste hoye wande ved Frideritia og Corsør paa demmerne, huor vd og in farten er, foraarsaget haffuer, forderligst kund worde repareret, som fornemmelig vdi en del pelis og fasiners og nagele materialliers ansckaffelse bestaar.

Den 9 bleff g: maj: Fux og g: maj: Harreboe anbeffallet, at den ny Rensborgs festningß inventarium tillige med den gamle festningß vdi it sckulde samliß og effter den allerede anb[e]ffallede maade egal vdi alle holstensckе festninger inrettiß sckal.

Den 13 resolverte vie paa alt, huiß ved de nordiske festningers(!) synden og norden fielß vdi aar sckulde bygiß effter commendanternis og g: qvarter mester Stormß insente memoriallier, og beffant vie for gott, at til same festningerß arbeid 7500 rdl: ordoneris sckulde og til andre vdgiffter 2500 rdl:

— NB. Som og dagen til foren hele reglementet vdi Dannemark og Norge og offuer alt bleff reguleret for dette aar, saa er og brigadier Gerstorf beorderet 8 mand aff huer compeni mariner att lade affga, granaderer compeni vntagen, giør 80 mand ved 10 compenier.

— I lige maade ved det oldenborgsck artollerie att aff gaa 1 sergiand, 4 constabeller, 8 handtlanger.

Den 16 bleff aff oß resolveret angande Rensborg festningß arbeid, att dett ved g: m: Schultzeß[5] minste opsatz sckulde forbliffue, og vdi saa maader sckal til arbeidet legiß 45,000 rdl:, huor effter g: maj: Schultetz er beorderet sig at rette og entrepreneuren slig at tilkiende giffue, sa att arbeidett der effter rettiß kunde.

— Er g: maj: Fux tilkende giffuen, att til Gammel Rensborg reparation aff festningen i aar 1200 rdl: var an ordenet.

---

[1] Her mangler: som eller et lignende Ord.

[2] Niels Lavritsen Barfod.

[3] Hans Bartold Zülow. Hans Forseelse synes at have bestaaet i, at han forholdt sine Folk en Del af deres Løn. I Febr. 1693 erklærede de imidlertid alle overfor Regimentschefen, at de havde faaet alt, hvad dem tilkom, og Kompagniet befandtes da i god Stand.

[4] Her mangler Ordet: Hest.

[5] Jobst Scholten.

— I lige maade til g: m: Harbo, at til Glyckstadß reparation 1200 rdl: sckulde anordniß. — Og approberte vie g: m: Harbois insente opsatz, huorlediß inventarium offuer de i Rensburg verende artilleri og deß tilbehor inrettiß sckulde. Jan.

Den 20 commend: major Nostitz i Christiansand anbeffalt att assistere captein Barth[1] med rug og smør aff huiß i magasinet findiß, dog saalediß at det cap: Barth forst aff en eller anden tro borger bleff furneret, som hand dett siden vnderhanden igen giffue kunde, saa ingen maatte formerke, att hannem assistence aff voris magasiner bleff giort. — Statthölder Guldenlew sckriffuer des foruden til stifftß amptmanden att forschaffue bemelte Barth forfrisckning aff oxen og fee for betalling, og huiß Barth ey penge til diß affbetalling motte haffue, de[2] huiß assignationer at antage, som ambassadeuren[3] strax igen her vil betalle, saa vel som alt andet.

Den 20 g: may: Bylau, Schultz, Harbo anbefalledt til lige med ob: krig commisarius Amthor til Frid: ort sig att begiffue og de ruinerte werker, aff vanddet forarsaget, att besigtige, om enten det gamle og ruinerte verker igen er att fatte, eller om bedere og[4] mindere bekostning it nyt verk paa hoyden eller avantajeuser sted kunde gioriß, saa att soe kanten og communicationnen i mellem landene kan meintineris, saa og at til see, att amunitionen de gere et de busche best motte vere att conservere saa og artillerriet, som der vdi beffindiß, saa og att eomender nagele effter stedens beschaffenhed der vdi, som kunde holde vagt og posto der, og lade resten aff garnisonen marsere til Rensborg og Flenßborg. — Den 27 resolvert vie, att det wensyselsck rytter godß, som nu ey er belagt, og som paa denne side Limfiorden er beligende, til de andere jüdsck regimenter completerin maa brugiß.

Den 30 bleff reglementerne aff os vndersckreven for militien i D: og N: saa og soe estaten og en huerß extra tilleg for an: 1694. D: 848139 rdl:, N: 176510 rdl:, soe e: 222447 rdl:, D: ex: 72000, N: ex: 10000, so ex: 130000 rdl:, er saa ord: reg: 1247096 og ext: 212000, su: sum: 1459096 rdl: Sckreff ieg og til Ch: Güldenlew, att vie war tilfridß, att hand effterlewede kongens aff Franckrigß willie[5].

Adsekilligt.

Den 9. Imellem den 9 og 10de war den sterke storrem, som og reiste wandett vdi Øsster søen saa hoit, at dett ey haffuer weret hoyere i mange aar.

---

[1] Den franske Søhelt Jean Bart (jvfr. Danske Mag 5. R. I. 82).

[2] Læs: da.

[3] De 4 sidste Ord ere skrevne to Gange.

[4] Tilføj: med.

[5] Christian Gyldenløve var siden 1691 i fransk Tjeneste; man havde netop paa denne Tid vist ham stor Opmærksomhed der for at holde paa ham (A. Tuxen, Royal Danois S. 71).

Jan. Den 13 lod wie støbe 2 24 punder metal styker og 2 36 p:[1], huoraff den ene ey bleff wel støbet.

Den 13 døde admiral Christian Bielke.

Den 17 bekom wie effterrettning, att dett høye vand haffude giort stor sckade ved Fridrigß ort paa 3 bastioner og conterscharpen, saa att vandett har staaet 8 fod hoy vdi festningen, att folcket sig matte salvere paa tagene og woldenß hoyde.

Den 24 reiste jeg til Friderigsborg og Croneborg, og den 26 kom vie til Kiøbenhaffuen igen.

Februarius 94.

Keyserl: hoff. Reigstag til Regensburg. Reigsstette. Spannien. Portugal. Pohlen.

Den 10 giek paa greff Kønigseckes begering atter order til raad Vrbiek, att hand hoß keiseren sielff sckal anholde, att bemelte Kønigseck maa constitueris til keyserenß commissere og affgesante i de westfalscke og nedersachsiscke creyser og bliffue derhoß envoje ved voriß hoff, saa og at maa antage formundersckabet med Guldenlew offuer den vnge greffue aff Altenburg. Denne begering er aff ham seked, saa som hanß fader g: aff Konigseck ved døden er affgaad.

Den 17 lod vie oß forrelesse instrüxcionen for gref Wedel[2], som sckal were voriß envoge extraor: wed det keyserlige hoff, og gar handß fornemste forrettning derhen, med keyseren en deffensive alliantze att oprette og hannem for voriß erender i Tyskland saa og om voriß consilia favorable sentiments att bybringe og correspondentzen ved lige at holde. — Fick vie et breff fra keyseren, huorudi hand fra Holsten begerer en extraordiner hielp i penge aff 100 Rømer maned. — Derpaa bleff Vrbig anbeffaled at gifue keiseren til kiende, at ved seneste tractatet offuer voriß truper i Ungeren[3] vie for alt dislige pretensioner vare beffriet.

Den 20 bleff instruxtionen for greff Wedel til det keyserlige hoff vdferdiget og expederet.

Den 27 giek ordre til rad Piper til Regensburg at kome ind med handß erklering paa de klagemaal, som curfyrsten aff Brandenborg haffuer ladet giore hoß oß offuer hannem, at haffue ved it vist memorial blesseret curfyrstenß respect i hanß gesantiß person til Regensborg.

---

[1] Vistnok støbte af Alb. Benninck (O. Blom, Ældre Danske Metal og Jern Stykker S. 93, 100).

[2] Georg Ernst Wedel-Jarlsberg-Evenburg.

[3] Af 15. Marts 1692.

Saxsen. Brandenburg. Bayeren. Pfaltz. Meintz. Cøllen. Gottorff. Zel. Hanover. Febr.

Den 24 sckreff vie til hertugen aff Gottorff, at vie som dette aar regerende herre i fyrstendomene haffde for gott fundet at ansette et landt-gerigt pa den 31 May nest kommendeiß og it qvartal gerigt paa den 13 April, bege til Rensborg, i den forhaabning, att hertugen sig samme tid lod med oß beffalde.

Den 27 bleff den brand: anvoje Falisau effterrettning giffuen, at Piper var beffalet at erklere sig paa de klagter, som mod ham giordiß, og der hoß hannem communicerit, huad Piper til handß jusstiffication til forne allerede haffde reffereret.

Wolffenbuttel. Munster. Hessen. Mekelburg. Saxen-Lauenburg. Darmstat. Gotta. Wirtenb. Plon. V. Wirt:b:

Den 3 bleff hoß Meinkiß ordere det forige repeteret og derhoß føyget, at naar jo endelig Wolffenbyt: sckulde vilde forandre sine mesüres og sette sig igen med de allierterne, dett med tiden kunde ske med mere sickerhed og conveniance, i serdelißhed naar vie det conjunctim med Wolfb: giorde, huor til conjungturene letteligen kunde giffue andledning.

— Bleff og sckreffuen til g: r: Eherensckilt, att hand sckulde paa ny reqvirere bispen aff Münster sin officia, ey allene til att erholde Wolfb: i de med oß og bispen tagene messeures, menß og til att befordre en god resolution fra Franckrig i faveur aff Wolffenbuttel.

Den 9 bleff gott funden, att med ambassadeuren om dett wolffenbüttelscke dont atter sckulde talliß, saa som ennu aparance var at beholde hertug Anton Uldrig, saa fremt Franck: ey lengere trenerer at giffue hannem satisfaction for de resterende subsidier. Sckulde medlertid hertug Rudolf August naget i Holland inga, var det aff ingen verd, saa lenge h: A: U: og det gemene conseil ey der til concurerede.

Den 13 bekom wie effterrettning fra Wolffenbuttel, at de endelig haffuede resolveret at offuerlade til Engeland og Holland 2000 mand, dog i det øffrige at vilde bliwe ved alliantzen, med oß og Munster oprettet er.

Den 13. Vie rescriberte der paa, at paadet vie derom kunde were deß mere forsickerede, vilde vie forwente fra hertugerne en ny acte om samme deriß bestandighed, saa og at de lode igen completere deriß militie for att vere i tilstand at effterkomme samme alliantze, naar behøffuiß kunde. — Her om bleff og sckreffuen til bispen aff Mynster, samme acte at beffordre.

Den 16 fick vie breffue fra Münster, at bispen ey raadeligt beffant naagen her hid at sckicke om ey att giffue til andere vtidig jalusie.

Den 20 bleff igen til raad Meinke sckrewen at urgere den ny acte om Wolfenbutelß bestandighed i de med oß[1] Mynster tagene messures, og bleff

[1] Her mangler Ordet: og.

Febr. hannem derhoß efftcrrettning giffuen, at prin: Louvis aff Baden aff kongen aff Engeland Wilhelmus ey haffuer wildet lade sig persuadere fra at trede forstterniß partie og declarere sig for Hanover, vanset hannem store promesser aff kong Wilhelm der i mod sckal were scket, huilket excempel Wolfb: billig burde att folge. — Gick og ordere til Piper at tesmoignere i mod p: Luis affgesante voriß contentement offuer denne handß genereuse fermite.

Franckrig.

Den 6 bleff Meiercron beffallet att pressere paa en categoricke(!) resolution saa vel paa dett wulffenbu: som anlangende en nermere forbund med Franck: i mod Engeland og Holland.

Den 23 fick vie breffue fra Meyercron, att Franckrig war genegen at trede med oß i dett nermere forbund effter voriß seeneste proposition, saa fremt Suerrig kunde disponeris med dertil at concurrere, og giffue salediß oß og Suerrig huer $^{m}_{600}$ rdl: aarlig. Menß vden Suerrig holte Francrig dette angagement for oß hasardeux, dog lod oß sielff judicere, huad i saadan fald best var att giøre.

Den 26 beretter Meiercron vdi Franckrig om den rette tilstan aff same kongerige, som ey sckal vere saa slet, som Falisau her en tidlang haffuer debiteret. Meiercron beretter og atter, at Franckrig ey stor inclination til det aff oß proponerte nermere engagement syntiß att haffue, saa fremt Suerig ey sckulde disponeris derudi med att trede.

Den 27 suartiß Meiercron, at vie i saa maade vilde aff bie, huad Suerrig ville resolvere, og i fald for denne gang intet sckulde vere med dennem at giore, vie da fick at forlige oß med Hollenderne og sette voriß nermere engagement vd til en beqvemere tid.

Den 27 bekom Meiercron og ordere at besuerge sig offuer een viß ordonantze, som i Franckrig til capernis faveur nylig er vdganget og saa vel for den forgangene tid som den tilkommende sckal i efect stilliß, som dog i mod al billighed er, naagen til deß observantz at anholde, som ey har veret bekient eller publiceret.

Suerrig.

Den 6 fick vie breffue fra Luxdorf, at kongen aff Suerrig fyrst vil affbie nermere efftcrrettning fra Engeland, huorlediß det sig med de opbragte danske og suensckc sckibe forholder, og da paa Lüxdorfß proposition viedere resolvere, huilket nocksom til kiendegiffuer, at de(!) ey naaget vigureuse resolution fra Suerrig er at forvente.

Den 10 resolverte vie her paa at sckicke secreter Jensen[1] op til Stockhollem for at faa it catagoriscke suar, huad Suerrig ret(!) at giore, og om vie oß til deriß assistentze kan forlade, for att tage voriß messeüres derefter.

---

[1] Johan Jensen, Sekretær i tyske Kancelli.

Den 12 bleff gott funden Suerrig ved it eget sckreiwelse paa alliantzen imod Holland at summere. Febr.

Den 13 bleff secreter Jensen med dette sckreiffuelse til Suerrig afferdiget.

Den 17 sckikede vie Lente i Holland copie heraff til hanß information.

Den 19 bleff til Lyxdorf sckreffuen, at det syntiß, de i Holland expedienterne vilde difficultere, at pressere deß mere paa en forderlig positife resolution om Suerrigs assistence og beholde sec: Jensen der saa lenge, intil hand samme resolution kund med bringe. — Den 23 bleff dette samme repeteret til Luxdorf.

Den 26 bleff atter til Lüxdorf sckreffuen att pressere een final resolution, huad Suerrig vil giøre, og sig til deß beffordering at betiene aff den haarde medfart, som i Engeland brugiß mod de suensecke der seneste opbragte sckibe effter Mo: Schels siste relation.

Den 27 kom it breff fra secr: Jensen, at were ankomen til Stockhollem og att haffue hafft audience hoß kongen, som haffuede giffued til mundtlig suar att vilde effterleffue tractaterne med oß.

Engeland. Holland.

Den 3 suarte ieg med egen hand min broder p: Georg vdi Engeland saa og princes Anne paa deriß nyt aarß compliment, og taekede derhoß min broder for de effterrettningger, hand oß haffver giffuet om tilstanden i Engeland, med begering os widere derom att informere. Vie gaffue hannem derhoß naagen effterrettning om Fallissov seeneste proposition, vel att sette sig med allierterne.

Den 5 bleff oß forre lest et memorial, som den engelscke secreter[1] til greff Revenklau haffuer offuer giffuen anlangende de holl: sckibe, som her[2] arresterede, at de straxen maatte relaxceris. — Herpaa bleff Sckel anbeffallet at giffue kongen i Engeland til kiende, at os ser haffuede beffremmet, at hand vilde biefalde Hollenderne i denne sag, og sig deroffuer besuerge, i dett voriß og de suensckiß sckibe continuerlig i Engeland bleffue opbrachte og alle tractater vd aff oyene satt. Vie haffde til den cur brandenborgscke minister som mediateur voriß ultimat declareret, huor ved vie det og lode forbliffue, og i fald Holland dermed ey sckulde were til fredß, maatte vie affwarte, huad deraff wilde komme, og Gud sagen beffalle.

Den 7 haffde vorriß ministri offuer same sag conferens med den hollendiske resident Goes for at insinuere hannem det samme saa og tale med hannem, huorlediß vaarene, som er ladet i de her arresterede hollendske sckibe, best kunde conserveris, huor offuer residenten vil talle med sckiperne. Ellerß bleff aff hannem bekient giort, att saa som vie haffde difficulteret at relaxcere samme sckibe, haffde hanß principaler tagen den resolution at lade arrestere alle voriß vndersaatterß sckibe, som sig i Holland beffinder.

---

[1] Hugh Greg.

[2] Her mangler Ordet: ere.

Febr. Den 9 fick vie breffue fra Lente, at arresten allerede var scked paa voriß vndersatterß sckibe, huor paa vie resolverte, at residenten offuer denne ny procidüre i mod oß en alvorlig remonstration sckal gioriß og der hoß tilkende giffuiß, at ihuor vel vie haffde aarsag strax til de meddeler og mesures at gribe, som i diß lige tilfelde brugeligt, saa wilde vie dog først affbie suar paa det seeneste med den curbrandenborgscke minister afftalte expedient, og det for att bewisse voriß moderation i altting.

Den 10. Dette samme bleff Lente i Holland til sckreffuen.

Den 19 bewilgede vie, at de hollandiske sckibe, som aff dem sielff haffuer holt vinterley her og ey ere begrebene vnder de arresterede sckibe, sckulde frie passere effter voriß seeneste til den hollend: resident giffuene resolution, at lade altting i statu qvo, intil suar fra Holland kommer paa den seneste med den brandenborgscke minister concerterte expedient.

Den 24 proponerte Fallisau it andet expedient, nemlig at abstrahere i preliminair tractatet eller accorten at determinere nagen viß tid til de vendlige tractaternis affhandling, huor i mod curfyrsten sckulde giffue handß garantie, at de inden 2 a 3 maaneder sckulde endiß, saa og at 4 aff de sckibe, som aff voriß vndersaatter in natura reclameris i Seland, matte selgiß, og om de beffantiß at vere lourendreiere, sckulle pengeniß summa, som deraff løssiß, hereffter staterne i deriß satisfactions qvanto decorteris. Bleff og til Holland sckreved for at fornemme staternis mening deroffuer til videre.

Cammer og Finance.

Den 3 sckreff vie til fyrsten aff Anhalt Zerbest att comitere nogen, som kunde extradere de documenter, som oß sckal leffueriß effter seneste forlig med hannem[1] saa og med dett aldenburgscke huß.

Den 15 lod vie oß vdførligen refferere og forrelesse, huad til executionen aff den aldenborscke tractat behoffuiß, og bleff det samme aff oß approberet.

Cantzelie. Justis. Politie.

Den 3 gick ordre til regeringen i Glyckstadt at reprotestere mod den fyrstlige cantzeliets formentlige protestation anlangende concursen offuer Beckoff og Beckmynde[2], huorofuer oß juristictionen allene til kommer.

Den 10 lod vie publicere tou forordninger imod drab og klamerier saa og imod den misbrug, som en tidlang er indsniget, at de, som haffuer vden prestens nerverelse giort troloffuelser med huerandere, sig vden capitels dom eller voriß concens fra en anden sckiller mod Gudß ord og loven, ey videre sckal tilstediß.

Den 27 gick en ordere til raad Hansen[3] i Glyckstad og general supre-

[1] Af 16. Juli 1689.

[2] Bekhof og Bekmünde, to adelige Godser i Nærheden af Itzeho.

[3] Frederik Adolf Hansen, 1698 adlet med Navnet v. Ehrencron.

tendenten i Holstein[1] at trede til sammen i comission med de aff hertugen aff Gottorff dertil i lige maade committerede for at in føre i kirke ritualet og ceremonierne een uniformitait i fyrstendommene inbyrdis, i lige maade, saa meget giørlig, med voriß rige Dannemark og Norge, til Gudß ere og handß tienistiß beffordering. Febr.

Militer, til lands og vandß.

Den 3 bleff deputerterne ved soe estaten expres anbeffallet for alting at til see og ordonere, att de gemene bosfolk og timermend saa og dag·lønnerne og de nødtorfftige frem for andre aff de første inkomne medeler effter reglement: altid rigtig vorder betallet.

Den 6 vndersckreff vie instruxtionen for de deputerede ved land og søe estatens com[i]ssion[2], som nu i saa wit vdi it corpo schulde forretteß aff effter følgende, nemlig 1. J: Jul, 2. g: r: Brant, 3. og(!) ob: secret: Moth, 4. ob: secret: Harbo, 5. e: r: Meier[3], 6. jus: r: Ole Hansen, 7. camerjunker Sested[4], disse att samliß og bege stederniß[5] commissariers tilhørende forrettninger, huer paa sit aporte cantor, at i agt tage effter instruxcionens inhold, dis ligeste i det minste huer vge engang med geheime rad Plesse at communicere om alting deris forrettning angande, effter som hand medelerne dertil fick att anordne og forschaffe. — Ober krigß comisarius Bram[6], som tillige med g: l: Plesse[7] opsigt paa ryttergodset haffue og munsterringerne offuer alt att(!) med forrette sckulde, at were med vdi land militer commissionen, naar hand tilstede er, alt effter instruxtionens videre formelding.

Den 6 bleff g: r: Sested[8], effter egen begering, for hands alder og suaghedß sckyl aff oß i all nade for hanß bewiste tro og gode tieneste endelig demiteret fra søe og land comissariates forrettning og tillide[9] aff oß derforre qviteret.

— G: l: Sehaek og g: l: Plesse er og notificeret angande den disposition vdi commissariatet, saa nar naget motte forreffalde, de daa med dennem kunde conferere, altin til voriß tieneste.

Den 10 resolverte vie paa commedantens vdi Bergen ob: Heins[10] memorial, huad i aar ved samme festning for de dertil lagte 1000 rdl: sckulde bygiß; — i lige maade paa obl: Storms og major Nostis, huad paa Christians-

---

[1] Josva Schwartz.
[2] ɔ: Land- og Søetatens Kommissariat. Jvfr. Geh Arch. Aarsberetn. II. 292 ff.
[3] Etatsraad Reinhold Meier.
[4] Christian Schested.
[5] ɔ: Staternes (Etaternes).
[6] Gødert Braem.
[7] Generallieutenant Samuel Christof v. Plessen.
[8] Christoffer Sehested.
[9] ɔ: tillige.
[10] Albrecht Christoffer v. Heinen.

Febr. sand forter for 400 rdl:, som der til var lagt, sckulde giøriß, og som det effter Guldenlew projetter aff oß er approberet.

— Approberte vie 3 affritz aff mørsere effter g: m: Harrebo affrittzer, som her paa githuset sckal støbiß, som vie og vndertegnet, 1 paa 200 p:, 1 paa 150 p:, 1 paa 100 p: metal mørser[1].

Den 13 bleff vice admiral Paulsen beffallet at berette, huor mange bodsfolck hand formente vdi Hamborg og Holsten kunde anwerbiß, nar vie til flaaden eqvipering maatte resolvere.

Den 13. G: maj: Fux insent affritz no: 4 paa en kirke, som vdi Rensborg ny festning sckal bygiß, haffuer vie approberet, untagen en taaren ey paa siden aff kirken effter projettet, menß it lidet taaren mitt paa kirken att sette effter it tre model, som vie hannem med forderligste wilde vdsende[2].

Den 17 Güldenlew beorderet att sckreiffue til magistraten offuer alt vdi Norge, at holde deriß bodßfolck parat og ved handen, huiß vie dem til floden behøffuede; — i lige maade att lade de traffiqerende undersaatter viede att instille faarten paa Eng: og Holland og Franckrig naaget inde, intil mand fick att see, huad vdslag det med Hollenderne tage maatte. Dog huiß naagen paa Franckrig vil seille, det dennem icke dismindere at vere tillatt, menß dog paa deriß egen risico.

— Captein Barfod, som med sckibet Guldenlew convojere sckal og vdi Fleckerøen er beligende, er og beorderet det offuensckreffuene voriß vndersatterß der ligende og seilferdige sckibe att tilkiendegiffue farten instilling paa en tidlang.

— Bleff og deputerterne ved land og soe estaten beorderet at til sckreiffue magistra: og amptmen her i Dane: og Slesvig og øerne at ferdig holde boßfolk, som for er meldet.

Den 17 anbeffalet admirallitetet at projetere om commisfarene, intil widere voriß resolution det at forfatte. — Blev 4 snauer beffallet strax at ferdig gioriß, dog med folk att besette, til viddere order, og inden bommen at bliffue ligende.

— Om fartens instillin her i Dannemarck sckulde aff det dan: cantzelie expederis.

— Resolverte vie paa g: l: Schackiß memorial, huad for de 3000 rdl:, som her til festningenß arbeid vdi aar er tillagt, saa og castellet.

— Saa og huad major ingenior Stenvinkel effter hanß memorial, huad til Croneborg vdi aar for 2400 rdl: sckal forarbeydiß.

— Resolverte vie paa de forrige deputerte ved land estatens deriß memorial, att den regements qvartermester Baltzersen lagie sckulde gott gioriß, at hannem vdi alt derffore 1000 rdl: maatte gott giøriß, og g: r: Plesse anordning til betallingen derom att anordne, dog at deraff først tagiß saa meget, som den curlandiske battallion til deriß mundering haffue sckulde[3].

[1] Jvfr. O. Blom, Ældre Danske Metal og Jern Stykker S. 231.

[2] Christkirken i Rendsborg indviedes 1700 (Antislesvigholst. Fragmenter XII. 170, 190 ff.).

[3] Johan Baltzersen havde været Regimentskvartermester ved Oberst Putkammers (kurlandske)

— Saa og g: r: Plesse den anordnin at lade giore, att g: maj: Wibe ennu 740 rdl: til elffuens stytteIße ved Trunhiem mere haffuer forbyget, en som forrige aar der til war an ordenet, dete betallíß, effter som arbeidet der forleden aar for same sume war bragt til ende og ferdig giort. Febr.

— Ob: leut: Reebßdorff[1] som oberste til fodß bestillet.

Den 17 anbeffallet g: maj: Scholten at til holde entreprenoren att forferdige forderligst paa hanß egen bekostning det arbeide ved Rensborg ny festning, som ey dygtig nock giort er, og at til see, at hand døgtige stene brender og ey for meget sand vdi kalken kommer, huilket g: m: Scholten med sin flitig tilsyn best for att observere.

Den 20 resolverte vie paa admirallites memorial om formynderschab att vere frie forre, at de huer halffve aar alle formynderschaber sckulde forre tage og til see, at alting rigtig med de v-myndigeß godeß til gick, saa de ey naagen sckaade motte lide.

— Resolverte vie paa g: r: Plessis memorial, at de 16 gamle aff garden til hest sckulde demiteris og giffuiß foruden deriß rest ennu et qvartal engang for alle, og platzerne saa lenge at ledig bliffue, saa ingen extra vdgifft der for behøffuiß, og nar qvartalet er forbie, da platzerne igen at completere; — saa og paa det andet memorial, att de 11 vnder officerer ved garden til hesteniß anschaffelsee en huer dennegang foruden conseqventz 25 rdl: maatte betallíß aff Moenß cassa; saa og at garden til hest hereffter fulkommen effter reglementet maanedlig sckulde betallíß, effter som avancen expresse saa høyt til den ende vaar anordenet, saa nyder officerene og de gemene deriß fulde betalling effter reglementet fra rit mester an at regne; og at officerene ey videre gaje kunde got gioriß en fra antredelsenß dato og intil de iggen affgick, menß de gemene att betallíß fulkommen ved affregningen for de løbende maneder, de vdi affgaar.

Den 24 oberste Pottkamme ved special beffalling tilsent og hannem opdraget comando offuer voriß truper i Vngeren intil widere vdi g: maj: Rantzauß[2] sted, og derhoß anbeffallet at tilsee, at recruteringen aff officerene saa vit mugeligt kunde scke, saa de igen vdi complet stand kunde komme.

— Bleff captein Biørensen[3] paa Delmhorst convojeren beorderet att sanke alle under handß convoje tilbage igen willende sckibe paa rendevous platzen, menß ey førend nermere ordere derr med att affsegle, og att fregatten Ørnen war anbeffallet, sig fra Dunkerken til hannem sig at begiffue.

— Resolverte vie paa bri: Pottis memorial, om den sckade, vandett ved festning Oldenburg har giort, med 500 rdl: igen kunde repareris. Herom er gad order til g: r: Plesse og deputerterne at giøre anstalt.

Regiment. Fra de 1000 Rdl., som nu tilsagdes ham til Erstatning for de af ham gjorte Forskud, skulde drages alt, hvad den kurlandske Bataillon maatte have til gode hos ham.

[1] Klavs Ulrik Roepstorff.

[2] Otto Rantzau.

[3] Jørgen Bjørn(sen).

Febr. Den 24 vndersckreff jeg patentet for den vnge greffue Revenklaw[1] for att nyde affdøde ob: Aderkas regimendt dragoner og det som oberste at forrestaa.

Den 27 beorderdis deputerne(!) att lade snauen Frøk: Elsken eqvipere for Jenß Sørensen[2] i Køge til de begynte søe korteß videre forfferdigselser.

— Bekom g: m: Rantzau[3] comando offuer de 2 regementer til hest og dragoner vdi fyrstendommene, dog alting vnder g: leut: Dumenils conduite og direction. Bleff deroffuer g: l: saa vel ober: behorig notiß giffuen.

Adsckilligt.

Den 7 reyste jeg til Friderigßborg for att afflege min devotion.

Den 9 afflagde jeg min devotion om morgenen og kom her til Kiøbenhaffuen om afftenen.

Den 23 begerte den vnge greff Friderich Allefelt min consens for att giore eit gifftermal med greff Revenklawß datter, huilket jeg ham og consenterte[4]. Jeg lod og samme afften wed it bilit g: Revenklau vide, att det var scked, og ynsckede ham til lycke til handß ny schwiger son.

Martius 94.

Saxsen. Brandenburg. Bayeren. Pfaltz. Meintz. Collen. Gottorff. Zel. Hanover[5].

Den 10 bekom vie suar fra hertugen aff Gottorff, at hand war tilfredß med den tid, vie haffuer satt til land og qvartal gerigtet vdi fyrstendommene.

Den 19 bekom vie vdforlig effterrettning fra Dresden om det, som der nyligen imellem curfyrsten og curfyrstinden, handß gemahl, er passeret[6]; og saa som dett syniß, at ved denne tilstand og curfyrstenß underlige humør voriß systere letteligen naaget viderligt kunde vederfariß, sckreff vie voriß syster Anna Sophie den 20 vdi it chiffere til, at hund best giorde med voriß

[1] Chr. Ditl. Reventlow.

[2] Søkaartdirektør Jens Sørensen, † 1723 (Søkaart-Archivets antike Kaartsaml., 1895, S. 1). Han ejede en Gaard i Kjøge, kaldet «Børsen», som Kongen havde skjænket ham, og hvor han drev en Handelsforretning (A. Petersen, Kjøge Byes Hist. S. 51, 156).

[3] Ovennævnte Otto Rantzau.

[4] Gehejmeraad og Brigadér, Grev Frederik Ahlefeldt (f. 1662), som 1689 havde mistet sin første Hustru, Christiane Gyldenløve, ægtede 3. Jan. 1695 Ermegaard Margretha Reventlow (f. 1678). L. Bobé, Slægten Ahlefeldts Hist.; Storkansler Fr. Ahlefeldt og hans Efterslægt (1897) S. 49 ff.

[5] Under den foregaaende Rubrik: «Keyserl: hoff. Reigstag til Regensb: Reigssteder. Spannien. Portugal. Pohlen» er intet indført.

[6] Johan Georg IV (f. 1668), en Søn af Johan Georg III og Frederik III's Datter Anna Sofie. blev Kurfyrste 1691 og ægtede det følgende Aar Eleonore Erdmuthe Louise af Sachsen-Eisenach, der var Enke efter Markgrev Johan Frederik af Brandenborg-Anspach. Ægteskabet blev meget ulykkeligt, da Kurfyrsten paa det nøjeste var knyttet til Magdalene Sibylle v. Neidschütz, Rigsgrevinde v. Rochlitz. Han døde allerede 27. April 1694. (Allg. Deutsche Biographie XIV. 384 ff. Nyt hist. Tidsskr. II. 250 f.)

syster Wilhelmin Ernestin[1] sig paa en tidlang til oß at forfføyge, huilket oß Marts.
meget kiert sckulde vere. Jeg melte og naget, om det kunde scke, att de saa att bringe handß gemal i sickerhed for hannem, dog alting vdi chiffer.

Den 30 bleff aff oß gott funden, at som det syniß, at cur Saxsen vil komme naaget til sig sie[l]ff igen og revocere hanß truper fra Reinen, at ved greff Revenklaw correspondents med samme hoff nagenlediß sckal renuvelleris, og til den ende aff hannem til g: l: Birkholtz[2] sckreiffuiß om til videre correspondentz andledning att giffue.

Wolfenb: Münster. Hessen. Mekelb: Sax: Lav: Darmstat.
Gotta. Wirtenb: Pløn. V: Wirtenb:

Den 3 bleff til g: r: Eherensckilt sckreffuen att dissuadere bispen aff Münster fra den fattede resolution, effter Wolffenb: excempel ogsaa folck til allierterne att offuerlade, og dersom det ey var att hindere, at dog icke mange truper dennem bleffue offuerladt, saa og med denne reservation at kunde samme revocere, naar hand det for gott beffant. Der hoß bleff repeteret, huad om en ny acte, for att forsickere sig deß mere aff Wolfenbuttel, i forrige rescripter er bleffuen anført.

Den 6 fick raad Meinke fuldemagt at vdlade sig med Saxsen Gotta et deffensif tractat til den oprettede vereinß meintinering, og bleff hand derhoß instrueret, hertugen aff Gotta til den ende i den brunsvicksckc alliantze med oß og Münster og Wolffenbuttel att in trede. — Lod wie og bispen aff Münster og Wolfenb: reqvirere, sig denne accession aff Sax: Gotta att lade were med angelegen.

Den 13 bleff Meinke communicert, huad til hertugen aff Pløn effter hertug Anton Vldrig begering ved g: l: Schack(!), at saa fremt hertug Ant: Vld: aff nagen sckulde scke for ner, vie ey kunde effterlade hannem at assistere.

Den 16 fick vie breffue fra Wolfenbuttel, som det forrige contraditoire, og at tractatet med Holland allerede sckal were sluttet, dog at h: Ant: Vld: var sindet at sette sig nermere med oß og Munster for at forrekomme videre deslige meseüres, huilket vie den 17 approberte, og lod vie det samme hoß bispen aff Munster tillige recommendere. — Den 23 tog den wolffenbüt: ob: hofmarsckal Steinberg sein afscked og bleff aff oß besckenket med en deamant ring paa 600 rdl:

Den 24 gick ordre til Meinke at dissuadere hertog An: Vld: at ratificere tractatet med Holland, fordie derved intenderis at binde hannem henderne, sig med oß, Munster og andere viedere at inlade og forbinde, og lod vie hannem derhoß anraade heller att giffue de 2000 mand vden ratification. Der hos bleff og anfoyet, at hand for alting vel haffde sig att forre see, mere truper til keyseren eller andere at offuerlade, saa som dett ickun var et artifice Wolfenb: vden al consideration att sette og der ved vdi forrige dependance at bringe.

[1] Frederik III's Datter Vilhelmine Ernestine var Enke efter Kurfyrst Karl af Pfalz.

[2] Sachsisk Generalløjtenant Cuno Christoph v. Birckholtz.

Marts. Den 26 fick vie breffue fra Wolfenbüttel, at h: A: U: endnu forhaabte at kunde kaste tractaten med Holland, saa fremdt Franckrig kunde disponeris hannem til trupernis vnderhold: de forhen til sagde subsidier endnu at lade betalle. — Den 27 bleff herom atter allwaarligen til Frankrig sckreffuen saa og med ambas: talt, saa og sagen ved geh: r: Eherensckildt bispen i Munster recommenderet.

Den 31 remitterde vie 2000 rdl: til Piper i Regensburg for att besckeinke naagele ministrer, som i den 9de cur sag vel ere intentionerede, effter den afftalle, som derom imellem hannem, de münstersckе og wolffenbüttelscke ministrer er giort.

Franckrig.

Den 13 bleff til Meiercron sckreffuen, at vie approberte kongen aff Franckrigs forslag, at omensckiønt det nermere engagement i mellem oß, hannem og Suerrig ey førend enden aff campaignen sckulde kunde scke eller sluttiß, det dog burde att sckee, og haffde vie aarsag nock der til og att rappellere voriß truper fra Flanderen, saa fremt oß fra Engeland ingen satisfaction for voriß vndersaatter der opbragte sckibe sckulde giffuiß, huor til liden apparanse war.

— Vie recommenderte og der hoß Wolffenbuttel paa ny igen, i det h: Anton Vldrich ennu vil affbie 5 vger forend at slutte med Holland om de 2000 m:, saa fremt Franckrig vil betalle de hannem til sagte subsidier.

Den 19 fick vie og breffue fra Franckrig, at de der vedgar det resonement om freden, som conte d'Avous i Suerrig haffuer offuer giffen, dog haffde vnsckylt medt forglemmelse, at oß indholden ey før war communiceret, som ey mere sckulde forsommiß. — Wie fant derpaa for gott at lade det resonement voriß ministri paa fremmede steder til fredenß beffordring tilsckicke, saa og til deriß information.

Den 27 bleff Meyercron anbeffallet at anholde hoß kongen aff Franckrig, at os alle acter, som Holstein og greffsckaberne angaar og fra Speier hen til Strasburg erført, maatte bliffue extraderet. — Bleff oß og it extragt aff en ordre fra kongen aff Franckrig til handß ambassaddeur communiceret, huorudi hand sig excusserer, at hidintil ey saa meget om fredenß werket til oß som til Suerrig er bleffuen communiceret, og giffuer sckylden paa conte d'Avois, med forsickering, at i fremtiden communicationen til oß og Suerrig paa een maade sckulle scke.

Den 30 bleff resolverett att lade anholde fransckе armateurs effecter i Norge for det, som senesste ved Christiansand er scked med opbrendelse aff en engelske prise strax vden for festningen.

Suerrig.

Den 9 kom secreter Jensen til bage igen fra Suerrig med itt sckreifftlig suar fra kongen aff Suerrig att ville effterleffue tractaterne, om sagen i mellem oß og Holland sckulde komme til vitløfftighed, dog att vilde først employere

handß alvaarlige officia til[1] procurere oß aff Hollenderne en billig satisfaction i mindelighed, huilkedt vie oß og lode beffalle. — Effter secreter Jensens muntlig raport er ey nogen vigureuse resolution fra Suerrig at forwente, og haffuer vie derpaa saa meget deß mere for got beffunden, oß med Holland paa beste maade scke kand att accomodere. Marts.

Den 12 fick vie breffue fra Suerrig og copien aff orderen, som kongen aff Suerrig har ladet affgaa til handß minister vdi Holland anlangende voriß vndersatterß der anholte sckibe, som er heel gott og conform med tractaterne. — Den 15 bleff dett samme aff Luxdorf videre confirmeret, saa dett syniß, at Suerrig vil bliffue alworligen ved tractaterne med oß oprettede og dennem, om dett sckulde behøffuiß, effter leffue, og at voriß sckreiffelse til kongen aff Suerrig hannem ojene haffuer aabenet, som Luxdorff derhos beretter.

Den 23 gick ordere til Lyxdorf at notificere kongen, huor vit preliminar forliget med Holland er kommen, og tacke derhoß for den efftertrycklige ordre, som kongen om denne saag til sin envoje i Holland ladet affgaa, saa og for handß erbydelse at wilde effterleffue tractaten, om saagen sckulde komme eller haffde vdslaget til vitløfftighed.

Den 30 fick Luxdorf ordere at aducere hanß seneste memorial til kongen aff Suerrig offuergiffuen anlangende voriß differentier med Hollandt, saa som preliminer forliget er saa gott som affgiort, og at excusere sine haarde expressioner der med, at samme memorial var en suite aff arresten i Holland og aff opbringelsen aff voriß vndersaatterß sckibe.

Engeland. Holland.

Den 3 bleff med den holland: resident Gos een conferrentz holden offuer de paa bege sider arresterede sckibe, og communicerte hand naagele expeditioner, som den brandenb: minister i Holland til den ende haffde proponeret den $^{5}/_{15}$ Febru:, mens som Falliseau for 8 dage siden allereede mere og bedere conditioner for haffde offereret, saa declarerte vie oß deroffuer at indlade(!), menß at affbie suar fra Holland paa de seeneste aff bemelte Falliseau proponerte expedientier. — Herom bleff Lente og Schel effterrettning giffuen. — Schel vdi Engeland bleff og derhoß tilkiendegiffuen, at vie approberte, att hand ey ennu haffuede ingiffuen hanß protestation imod de seeneste opbragte voriß og de suensckiß vndersatterß sckibe i Engeland, med beffalning at affbie, huad for ordre den suenscke secreterer derom sckal tilkomme, og dereffter sig derudi med hannem att conformere.

Den 10 haffde voriß ministri conferentze med den hol: Goes effter hanß begering anlangende handß seneste memorial, og bleff hannem paa voriß wegne insinueret, att relaxsationen aff de anholte sckibe paa begge sider kunde scke imod enden aff denne maaned, dog at de 6, som i Seland ere opbragte og bewisligen tilhører voriß vndersaatter, effter voriß forrige resolution derudi med bliffuer begreben, saa og faststillet, at hoffuedt forliget om satisfactionen

[1] Tilføj: at.

Marts. inden 2 a 3 maaneder paa een billig og resonabel fod sckulde termineris, huilket hand att refferendum har antaget. — Dette samme bleff Lente i Holland tilsent, saa og til den curbrandenb: envoje Falliseau deraff communication giffued.

Den 13 bleff Lente effterretning giffuen, saa og Sckel i Engeland dett suar fra Suerig paa voriß sckreiffel[s]e, som sig megett wel erkleret haffuer, for att betiene sig aff og at betage derved den impression, som de der har hafft, at Suerig ey var sindet oß at beiffalde i den med Holland haffuende differentz. — Derhoß fant vie for gott at affbie, huad suar fra Holland paa det med Faliseau concerterede expedient vil folge, forend til naaget viidere paa den hol: residents seneste memorial at resolvere. — Dog bleff med hannem en conferentz holden og hannem insinueret, at relaxsationen paa bege sider kunde scke ultimo Martij st: vet:, og til handlingen om satisfactionen kunde i steden for 2 maaneder 3 tagiß, om det saa snaart ey kunde til ende bringiß.

Den 16 bekom vie breffue fra Holland, at aff de 6 sckibe, huiß relaxsation vie med de andere haffuer stipuleret, 4 var resolveret at løß giffue, saa att prelimminar forligen nu ickun paa 2 sckibe ankommer.

Den 19 bekom vie effterrettning fra Holland, at staterne endeligen haffde resolweret at løß giffue de i Seland opbragte sckibe, som voriß vndersatter tilhører, vden tou, huoraff det ene er funden at vere lat med contrebande, og det andet at tilhøre Frantzoserne, saa att nu inted viedere kunde hindere og opholde relaxsationen paa bege sider. — Herom haffuer voriß ministri nagele gange confereret med Falliseau som mediations minister og Goeis, og bleff til slutning aff oß sammetid resolveret, at herppa den 7 Appril nest kommende relaxationen aff de arresterede og opbrachte sckibe paa bege sider kunde sckee, dog at saa fremt ey bewislig kunde gioriß, at det eene aff bemelte to sckibe eller vaarene Frantzoserne til hørte, samme sckib savel som de andere bleffue restitueret, og for det andet, foruden huad contrebande varene angick, satisfactionen ved hoffuet tractatet giffuen, saa som vie sielff vil straffe proprietarierne at haffue intagen contrebande imod deriß eed. Derhoß bleff og atter som en condition stipuleret, at hoffued forligget sckal i 2 a 3 maaneder til ende bringiß. Huilken declaration vie lod extradere til Fallisav og Goes saa og til Lente i Holland sende, og kan suaret derpaa foren den 7 April indlobe.

Den 19 fant vie og forgott, att Schel fra Engeland sckal rapelleris, saa som varende campannie det, som forreffalder, ved raad Paulli nocksom kan i Engeland i agt tagiß.

Den 27 sckreff vie til kongen aff Engeland for att rappellere Mogens Schel og gaff hannem derhoß ordre med det første at komme tilbage igen og i medlertid raad Paulij correspondentzen at opdrage.

Den 31 bleff Sckel effterrettning giffuen, at vie vilde lade anholde vdi Norg de franske armateurs effecter, effter som de en engelske prise haffde opbrendt strax vnder Christiansand festning.

Camer og Finance.

Marts.

Den 3 beffant vie for gott, att contributionerne i greffsckaaberne sckulde for dette aar paa samme fod vdsckreiffuiß, som i dett forrige er scked, nemlig paa $\frac{m}{50}$ rdl: fra helle landet.

Den 10 beffant vie forgott att tage aff voriß vndersaater paa liff og løsse renter en sum penge aff $\frac{m}{500}$ rdl: for at affbetalle de effterstaande nodwendigste gield, i serdelißhed hoß hollemmen og militien, huorudi sckal og maa regniß de capitalier, som universitetet, kirker og sckoller haffuer att vdsette, og dennem der imod en viß inkomst, som aldrig kan manquere, til forsickering forsckreiffuiß.

Den 13 bleff aff oß resolveret at optage hen til $\frac{m}{500}$ rdl: paa loß og liff-rente og aff accademiet eller universitetet her i byen Kiøbenhaffuen 50 a $\frac{m}{60}$ rdl: paa 10 aarß tid og giffue derimod saadan forsickering om betalling, som een huer sielff kan foreslage, tie voriß alworlig villige og intention er at vnderholde og retablere crediten, og at det aff voriß successores tilborligen sckal effterleffuiß. Samme penge sckal anwendiß til hollemens, militiens og en del civil estatens resterende gield.

Den 17 bleff oß[1] adsckillige benaadinger og expeditioner, som Guldenlew endnu begierer, anlangende Varell og naget andet godß, som handß gemallin[2] er tillagt i det siste forlig med dett aldenburgscke huß, og bleff alt aff oß i Guldenleuwes consideration tilstaaet og bewilget. — NB. Ved denne forlig med det aldenburgscke huß effter Bretenauß opsat og vdregning vinder vie hen til 12 tønder guld capital, huilken forlig Guldenlew fra begyndelsen meget haffuer facilliteret, derforre vie og hannem og hanß sønner og deriß mandlige arffuinger paa dett Varelscke haffuer expectiveret effter den vnge greffuiß aff Aldenburgs død[3].

Den 21 haffde voriß commiterede conferentz imellem sig effter voriß ordre til att reglere alting anlangende den ny forstreckning offuer voriß vndersatter og betiente intil $\frac{m}{500}$ rdl: paa liff eller losse renter.

Den 23 bleff oß herom relation giort, og sagen fulkommen adjusteret. — Bleff gott funden, at ennu en god qvantitet croner saa og 8 s: stycker i Gelyckstad sckulde myntiß og derom en ny accort med den Jøde, som er myndtforleger[4], oprettiß; — iligemade at de hamborgscke sckibe, som vil gaa paa Hitland, sckal giffuiß passer imod den recognition til oß aff 10 duca: for it sckib, som er under 20, og 1 md:[5] for huer lest aff it sckib, som er offuer 20 lester.

---

[1] Her mangler Ordet: forelagt eller et lignende.

[2] Ulr. Fred. Gyldenløves tredje Hustru var Grevinde Antoinette Augusta af Aldenburg.

[3] Den unge Grev Anton af Aldenburg (f. 1681) døde 1738.

[4] Jakob Ephraim, »Münzverleger« i Glückstadt.

[5] Orig.s Skrifttegn kan ikke godt læses anderledes end som Md. (Mark dansk?), men i Følge Konseilsprotokollen skal det være Rdl.

Marts. Den 31 comiterede vie commendanten i Rensburg[1], gen: superintendenten vdi fyrstendomene og ober krigß comissarien[2] at vere inspecteurs offuer bygningen aff den ny kirke sammesteedß, huortil vie forerer 3000 rdl: aff voriß eget kammer foruden andere intrader, som er og sckal dertil anwendiß. — Kom ogsaa cammer raad von Feldens sag til ende, og pardonerte vie hannem hanß forseelser i mod en summa aff 20,000 rdl:, som aff hannem bar sckal erlegiß ved voriß pardons revocation[3].

Cantzelie. Justis. Politie.

Den 10 gick en sckarp ordere til baron Kilmanseck paa Wansbeck lor att haffue imodhandelet een beffalning, som aff voriß regering til hannem er expederet anlangende en Jøde, som i Hamborg tyverier sckal haffue beganget, og huilken han, baronen, i lige vel vdi protection haffuer taget og dermed offuertredet sine privilegier[4]. Regeringen haffuer hannem declareret en straff aff 5000 rdl:, huor for hannem bør at giøre oß tilbørlig affdrag, saa fremt hand vil beholde handß privilegier og ey ved fiscalen paa widere straff for handß vlydighed sckyl til talliß.

Den 17 gick en vdforlig ordre til regeringen i Oldenburg anlangende de betiente, ßom ved voriß reglement vdi aar ere reducerede og affschaffet, saa bleff og rad Henneman for handß forseelse[5] i tou tusende rdl: straff declareret, andre til excempel.

Den 24 gick ordere til resident Wagener i Lybek at giffue Wikenß paa Meüsling[6] til kiende i vor naffuen, at hand paa den keiserlige residentß[7] begering vel maatte anholde de vitieuse penge, som paa handß gaard maatte passere, menß at oß og ey keyseren deroffuer at disponere tilkomer, og sckal hand oß fliteligen refferere, huad derudi kan forrekomiß.

Militer, til landß og vandß.

Den 3 resolverte vie paa gen: leut: Schackiß memorial om den reparation, som paa werkerne ved Christ: haffuen her vdforderediß, huilket dett siste hoye vand haffde foraarsaget, at samme reparation forst og fornemeligst

---

[1] Generalmajor Andreas Fuchs.

[2] Ehrenfried Amthor.

[3] Krigskommissær Ernst v. Felden i Oldenborg var bleven arresteret 1692 paa Grund af Misligheder ved hans Regnskaber (Geh. Arch Aarsberetn. VI. 335 f.; VII. 11, 34). 12. Maj 1694 fik Feltmarskal Wedel Ordre til at løslade ham af Arresten, efter at han nu havde indbetalt et Afdrag af 4000 Rdl. i Kongens Kasse (Inländ. Reg.).

[4] Jakob Levin Arends havde berøvet et Par hamborgske Borgere nogle Juveler og var derpaa flygtet til Wandsbek, hvis Ejer, Baron Fr. Chr. v. Kielmansegg, tog ham i Beskyttelse og vægrede sig ved at udlevere ham trods gjentagne Ordrer fra den kongl. Regering i Hertugdømmerne, hvorved han overskred de Godset givne Privilegier.

[5] Kaspar Hennemann havde bl. a. gjort sig utilbørlige Pengefordele.

[6] Gottschalk v. Wickede paa Moisling (ved Lybek).

[7] I Lybek.

fick att scke, og at de dertil vdkreffuende 544 rdl: for dett første fick at tagiß Marts.
aff de 3000 rdl:, som til fortificationen her i Kiobenhaffuen i aar allerede var anordenet.

— Bewilgede vie camer junker Adeler[1] at maa nyde for betalling 8 6p:, 2 4p:, 4 3p: jeren stycker saa og 500 kuler aff alleslagß, og beffallet, at for de deraff kommende penge andere stycker, som tienligere vere kunde, sckulde i steden kiøbiß. — Den 6 beffallet g: maj: Gewike til Croneborg att giffue agt, at ingen baadß folck fra Helsignior eller der omkring bleff tillat att begiffue sig paa de herfra til Franckrig segellende sckibe, som ere fremmede, og i ser paa den franske fregat, som her i vinter liget haffuer og sig nu til Dunkerken agter att reise, og om hand naagen maatte finde, da at lade dem i festningen arrestere og oß sligt at berette.

— Paa deputerternis memorial resolverte wie, at det krud, som i Fride rigsßort er forderffuet, sckal om giøriß, og at med g: r: Plesse om pengene sckal communiceris, i lige maade det krud, som er forde[r]ffuet i Glyckstad.

Den 6 gaff jeg greff Friderich Allefeldt vnderhanden, in til voriß nermer willie ey widere ennu att lade sig det forlyde, ge: major schargen og til sagde hannem mündtlig, att naar han kom en gang hiem igen, att han og sckulde beholde det regiment, hand haffuer[2], NB. om hand icke da opnaar hoyere amploy.

Den 10. Saa som admiral Spahn in gaff it memorial, at handß instrux som holmenß admiral matte i naaget foranderiß, huilket vie ey consenterte, saa som en, som kom effter hannem, der ved sckulde bliffue, saa haffuer vie dog, hannem att for nøye, giffuen hannem frie for cantoris forsuar[3] og dagelig opvartning paa hollemen, dog at beholde flitig opsyn og waretegt som før.

— Til Rensborg arbeid er vdi aar commenderet 20 compenier, 4 aff dron: r:, 5 aff p: F:, 5 aff p: C:[4], 3 aff de judsck, 3 aff de fynscke, og er ob: anbeffallet at holde sig ferdig til att were der medio Aprilli.

Den 17 resolverte wie, att den sckade, som dett høye wand ved Hitlerschanse haffuer giort, forderligst sckal repareris, huortill extra er bleffuen anordnet 200 rdl: foruden 10,000 fassiner og 6000 pele.

— Paa admirals Spahns memorial resolveret, at altid 4 og i det minste 3 aff de deputerede de ordere, til hannem maatte affgaa, sckulde vndersckreiffue, og om naget anbeffalliß motte, som voriß tieneste sckadelig were kunde, da de deputerede sligt at forrestille, saa det kunde enderiß, og huis ey effter sadand forrestilling matte remederis, da oß sielwer det til kinde att giffue til widere voriß resolution.

Den 24 resolvert vie effter statholder Guldenlew forstilling, at aff

---

[1] Fred. Chr. Adeler. Han ønskede disse Kanoner og Kugler til Udrustningen af et Skib, han havde i Norge.

[2] Fr. Ahlefeldt var Chef for Prins Georgs Regiment. I Maj 1694 stødte han til det i Brabant.

[3] Han fritoges for Ansvaret for Ekvipagekontorets Bøgers Indrettelse.

[4] ɔ: Dronningens, Prins Frederiks og Prins Christians Regimenter.

Marts. Trunhiems magasin 7 a 800 tønder rug og 200 tønder auvere vdlaaniß maatte til almuen og de nødtørfftige i Trunhiems stifft, huilket inden winter lige saa gott og dygtig igen inleweriß sckulde. — I lige maade bleff Guldenlew beorderet at lade de trafficerende vdi Norge ansige, at de nu vbehinderet deriß fart igen kunde fortsette, og at magistraten i stederne kunde til kiende giffuiß, at bods folket nu for dett første ey til nagen eqvipague behoffuediß.

— De 20 comp:, som wed Rensborg sckal arbeyee(!), er beorderet att inrette deriß mars, saa de medio Aprily ved Rensborg kunde campere.

— Oberst og landdrost Tomas Bülaw bestillet til lige at were brigadier til hest. NB.

Den 27 bleff captein Biørensen beorderet, att saa snart s[o]m suenscke convoyer hos hannem var ankommen, sckulde forsette sin reisse, og huiß bemelte convoyer ieke maatte vere ankommen eller ariveret, da icke lengere den at affbie endsom til udgangen aff nestkommende April maned og da vden ophold at hiem reise med voriß og de suenskiß vndersatters sckibe at beffordere.

— Bleff beorderet en aff jagterne paa Elffuen ved Gluckstad, som aarlig pleyger att scke, paa strommen sckal vdleggiß.

— Bleff bogholderen Frantz Hendrig Sckade paa Guldenlew recommendation bestilt til att were general auditor vdi affgangene Hartmans sted vdi Norge.

Den 31 resolverte vie, att den ny kirke vdi Rensborg sckulde settiß vdi oster og wester effter g: m: Fuxsiß insente projet og ordirere(!) alle kirker saalediß settiß.

Adsckilligt.

Den 15 beff voriß son prins Friderig syg, og lod, som det war naget vdsaget aff hede bøller.

Den 17 kom pockerne vd, dog beffant sig wel oppe som og til den 19, Gud were loff, enu wel oppe med it frisk hierte.

Den 31 var prins Fridrigh, Gud vere loff, igen restitueret.

Apprily 94.

Keyserl: hoff. Reigßtag til Regensburg. R: stete. Spannien. Portugal. Pohlen.

Den 3 gick voriß resckreibt aff til staden Lübeck anlangende voriß vndersaatter deriß capitalier dette aar sckulde betalle. Derhoß erinderede vie magistraten alvaarligen at b[e]talle i lige maade renterne, saa fremt vie sckal haffue aarsag at lade det forbliffue ved seeneste forlig og reces.

— Bleff rad Piper til Regensburg beorderet at forsickere cur fyrsterniß aff Trier og Pfaltz gesanter, at saa fremt deriß principaler naaget viderligt sckulde anmodiß for deriß mod den 9de electorat hidintil giorte og fremdeliß continuerende opposition, de sig paa voriß assistance sickerlig kan og maa forlade.

Den 7 bleff til Piper beretted, at cur Brandenburg paa ny offuer handß conduite haffde klaget, til handß videre erklering. — Den 10 fick Piper order at giffue den suenscke minister til kiende, huor angenehm os haffuer weret at fornemme den favorable ordere, som hand saa wel som andere om voriß differentier med Holland haffde faaet. — Den 14 gick ordre til Piper at were førsten aff Øttingen[1] befforderlig i handß begering at admitteris i det fyrstlige collegium. Vie suarte sielff samme fyrste om samme saag. April.

Den 21 gick ordre til raad Urbig, att nar hannem den protestation fra Glyckstad tilsckickendiß vorder, den til keyseren att offergiffu[e] (angande den autoritet, keyseren sig vdi den preste strigighed(!) vdi Hamborg wil tilegne i mod voriß jura). Vie fant dett for gott att giøre det tillige med Gottorff for att forrekome al ombraje og jalussie hoß andere der med att betage.

Saxsen. Brandenb: Bayeren. Pfaltz. Meintz. Trir. Cøllen. Gottorff. Zel. Hanover.

Den 3 bleff oß reffereret, at curfyrsten aff Brandenborg sckal were meget ombrageret offuer den her verende polniske envoyes[2] negotiation. Vie lod Fallesau derpaa suare, at denne ombrage ey var funderet, thi heller negotiationen ey andet concernerte end kongenß aff Polens inclusion i voriß tractat med Suerrig om commercierne, huilket curfyrsten ey kunde prejudicere.

Den 13 bekom jeg breffue fra min syster curfurstinden aff Saxsen, att det war der nu alt wel der og vden fahre, og att greffind: Rockelitz war hasteligen død aff børne kopper[3].

Den 17 sckreff vie et compliment breff til curfyrsten aff Trir, saa og it andett til margref Luis aff Baden, som rad Piper dennem sckal insinuere paa handß reisse til varme badett ved Emsen.

Den 28 expederede vie Haxthausen[4] til at reise til Berlin ved det brandenb: hoff, og gaar hanß instrux fornemlig derhen at giffue agt paa huad passerer, saa og ved det saxsiske hoff, for at proffitere deraff til en nermer forlig med den ene eller den anden effter tidenß leylighed.

Wolffenbuttel. Munster. Hessen. Mekelenburg. Saxsen Lauenburg. Darmst: Gota. Wirtenb: Plon. V: Wirtb:

Den 2 fick vie breffue fra Wolfenb:, som alt forhaabning betager at hindere excecutionen aff den med Holland oprettede tractat, menß at derimod bege hertuger vare inclineret at giore en nermere forbund med oß og Münster, og at h: Ant: Vld: gierne saa, at til den ende een conferentz eller congres i Hamborg anstiltiß.

[1] Fyrstendømmet Oettingen i det nuværende Bajern. Den da regerende Fyrste var Albrecht Ernst II.

[2] Moreau.

[3] Jvfr. ovfr. S. 250.

[4] Anton Wolf v. Haxthausen, Gesandt i Dresden.

April. Den 6 fick vie breffue fra Wolffenbüttel, at tractated med Holland paa ny sig accrocherede, og at hertog Ant: Vld: endnu formente at affbryde den, saafremt en god resolution snaart sckulde komme fra Franckrig. — Bleff til Meinke rescriberet paa hanß forste breff, at vie oß denne congres vel lod beffalde, saa fremt bispen aff Münster der til i lige maade kunde disponeris. — Gick iligemade ordre til Eherensckildt at recomendere bispen aff Münsters general Schwartz samme congres. — Den 10 bleff Eherenschilt anbeffalet til den munsterge ge: lu: Schwartz vitlofftigen at sckriffue og hannem fraa rade, at bispen ey burde att sende sine truper til Reinen, saa som Hanover allene beholt dene somer 11 regementer hiemme hoß dennem.

Den 10 fick raad Meinken ordre at confirmere h: Anton Uldrick i handß tagene resolution, tractaten med Holland for sin person ey att ratificere, saa fremt handß derhoß giorte monita ey sckulde tilstaaiß.

Den 21 gick ordre til rad Meinke, at saa som wie haffde effterrettning fra Holland, at naar først Wolffenbytel haffde ladet marsere sine til statterne paa ny offuerlatte truper, Engel: og Holland da strax sckal giøre difficultet, seperat articulen aff seneste tractatet at ratificere, sckulde hand h: Anton Uldrich derom giffue effterrettning og hannem anrade, ey at lade samme truper marcere, foren ratificationen er sckedt. Derhoß bleff hannem og notificeret, at bispen aff Münster ey syntiß at wilde sckicke naagen til Hamborg, og derffor best var, den ny acte ved sckreifflig communication at affgiore, om der ved h: Rudolf August des mere at vinculere.

Den 24 bleff projettet aff en ny acte eller forbintlighed imellem oß, Münster og Wolfenbuttel hen sendt til bispen og h: aff Wolffenbuttel, med begering oß deriß mening deroffuer at lade tilkiende giffue til sagenß videre adjusterin og sluttning.

Franckrig.

Den 10 gick ordre til Meiercron at pressere paa ny betallingen aff de endnu resterende ratzeburgscke penge eller subsidier, saa og at urgere een ordre til ambassadeuren til att trede med voriß ministriß i en eventual concert imod Engel: anlangende voriß vndersatterß der opbragte sckibe, saa og om at reassurere tractaterne med cur Saxsen, saafremt sig naagen occasion der til sckulde presentere, til huilken ende vie Haxthusen igen afsente til Berlin for at vere des nermere alting i agt att tage. — Vie lode og Franckrig derhoß communicere, huorlediß vie bispen aff Munster haffuer dissuaderet, nogle aff sine truper til Reinen at lade marchere, i hensende Hanover 11 regimenter denne sommer i landet beholder.

Den 17 lod vie Franckrig wide, huad de keyserlige minis: paa ny imod Urbich haffuer temogneret om freden, nemlig att alting paa Strasburgß restitution ankommer, dog stilte vie derhoß til Franckrigs egen behag, om og huad derudi videre kunde vere at forrette. — Same dag lod oß ambassadeuren vide, att hanß konge ey lengere intil den 20 May vil were forbunden til de aff hannem proponerte fredß conditioner. — Vie remitterede og same dag paa

ambas: ansøgning en viß straff, som en hanß domestiqve burde haffue betallet, April.
fordi den samme haffde ladett døbe hanß baren i ambassadeurens capel, dog det uden conseqventz, som ambassadeuren er vedgaan og sig vel fornøygett. — Bleff Meiercron anbeffallet at giøre ennu videre instantz paa dett reglement, som er i Franckrig giort anlangende de neutrallers faart, huo icke gandscke opheffuiß, dog i regard voriß og de suensckiß vndersatterß elucideris og i serdelished det 3 articul opheffuiß maatte, huorved passerne, som ere giffuen paa it sckib, som ey sig i dato aff passet haffuer beffundett vdi een aff deß haffne, som passen haffuer vdgiffuen, ey vilde for guldig agtiß, som dog offuer slig casus sig kan tildrage, og i ser med sckibene, som paa fremmede steder kiøbiß. — Dete bleff Luxdorf i Suerig not: den 20, for att de deris secreter i Frankrig paa samme maade kunde instruere, som vie Meiercron giort.

Den 24 bleff til Meyercron sckreffuen og derhoß til Franckrig communiceret, huad om freden fra det keiserlige hoff videre var inkommen, alle der hen gaande, att Strasburg maa bliffue restitueret, om ellerß fred sckal giøriß. — Hand fick og beffalling videre at insistere om restitution aff voriß holstensckе acter, som fra Speyer til Strasburg ere ført, og saa fremt originallerne sckulle difficulteris, sig daa med de offererte vidimerte copier at contentere.

Suerig.

Den 9 bleff Luxdorff til sckicket, huad vdi den hollenscke sag voriß seeneste resolution har weret, med ordere at communicere det til kongen aff Suerrig og giffue derhoß til kiende, at saasom vie der ved alle facilitet, som Holland har kundet begere, haffde ladet see, vie oß og sickerlig paa Suerigß assistance forlode, om sagen endnu sckulde komme til vitløfftighed.

Den 16 bleff atter til Luxdorf sckreffuen for at tacke kongen aff Suerrig, at haffue paa ny ladet affgaa saa favorable ordre om voriß different med Holland til sine vdenlandiscke ministrer.

— Herhoß sckickede vie til Lycksdorf det begeert contrafey aff voriß syste[r] Uldrik Eleonor, den gang hund var vng, for enke dronningen vdi Suerrig.

Den 30 communicerde vie til Suerrig, huad fra Franckrig senest var inkommen anlangende caperierne, nemlig at Franckrig var sindet at lade de neutrallers commerce u-turberet, saa fremt allierterne vilde giore dett samme. Vie lod derhoß i Suerrig forsporge, om det ei behøffuediß at giore derom alvorlig instantz hoß allierterne.

Engeland. Holland.

Den 6 kom suar fra Holland paa voriß seneste resolution anlangend relaxsationen aff de paa bege sider anholte sckibe. — Den 7 haffde voriß ministri conferentz med resident Goes og bleff om alting, huad preliminer forliget angaar, d'acord, og tackede oß residenten samme afften, at vie haffde villet tilstaa det, som staterne endnu haffde begeret, huilket derudi hoffvet-

April. sagligen bestaar, at vie tiden aff 3 maaneder, i huilket hoffuedforlig sckal til ende bringiß, tilfoyeß(!), om det ellers var giørlig. Dagen til relaxsationen bleff aff oß determineret paa ny paa den 20 April. Vie lode hoß declarationen, som herudoffuer til residenten aff voriß ministri bleff extraderet, denne clausul anecteret, at vie forhaabte, staterne saadan ordere til deriß minister om hoffued forliget sckulle giffue, at oß ey bleff aarsag giffuen til andere resolutioner at trede og de med Suerrig tagene mesures endnu hereffter til effect at bringe. — Dette samme bleff til Lente i Holland sent copien saa og til Schel i Engeland og de fremmede her verende ministri communiceret. — Den 14 gick ordre til Lente i Holland at lade sig were angelegen re: Gosis avocation at beffordere, saa som ingen bedering hos hannem er at forwente.

Den 14 bleff rad Paulli anbeffallet at iagt tage alting i Engeland og eorrespondentzen at vnderholde, intil vie en anden envoge, vdi Mogens Schels sted, did affsckickendiß worder. Vie bewilgede derhoß, at Paulli saa lenge isteden for 2000 rdl: sckal haffue aarligen 2500 rdl:

Den 17 beorderdis Lente i Holland, at saa som statten[1] sckal vere genegen nu att vedgaa den gamle regel: fri sckib fri godß, deroffuer sig med dennem at fornemme og til kiende att giffu[e], att vie gierne vilde emploiere voriß officia hoß kongen aff Fran:, hannem i lige made der til at disponere.

Den 21 gick ordre til Lente i Holland att sckriffue til curfyrsten aff Bayeren eller een aff handß mini: og derudi begere, att den ordre, c: f: haffuer ladet vdgaa, alle sckibe med koren vare at opbringe, maatte igen intreckiß, saa som den er imod neutralitetetz retten, saa fremt vie og Suerrig ey sckulde vere foraarsaget derimod andere messüres att tage. — Den 23 fick vie breffue fra Holland, at voriß seeneste resolution der var imod tagen, og derpaa relaxationen aff voriß undersaterß sckibe samme dag var ordoneret. — Vie lod derpaa i lige maade voriß admirallitet anbeffale straxsen at loß giffue de her anholte hollandscke sckibe.

Den 24 bleff dete til Lente i Holland notificeret.

Den 28 bleff Lente beffallet at divertere i tide staterne fra den mening, som de syniß at haffue, at vilde ved hoffued forlig examinere paa ny huert sckib, huilket vie ey kunde tilstaa, effter som denne vd ranskning allerede her var scked og med Suerrig paa den offuergiffuene og aff kongen approberte og moderate regning sagen vden viedere chiquane affgiort, huilken metode vie vare sindet at folge.

Den 30 haffde vie regningerne for, som offuer voriß undersatterß sckade, som de aff Hollenderne har lidett, er bleffuen ved en ser commission formerett. Vie fant derpaa for gott, pa det at sagen paa engang og uden chicane kan affgiøriß, at om de sckibe, som ey endnu ere effter seet, i lige maade naget vist sckal deffineris og der paa regningen til residenten Goes her leffueriß.

[1] ɔ: Staterne.

Cammer og finance.

April.

Den 4 giorde oß geheime raad Ples udforlig raport aff voriß financer, siden det hannem haffuer weret anbetrod intil dete aar og til nerwerende dato, saa man noksom derudaff kan forneme hanß flid og nickerhed vdi voriß tieneste saa og den gode ordere, han derudi stillet. Ellerß som hanß vpaslighed hannem suart incommoderer og hand derffor begeret paa en tidlang at reise til Emser bad, saa haffuer vie hannem det permiteret, dog att alting i same gang, som hid intil er scked, intil handß hiemkomst sckal forbliffue.

Cantzelie. Justis. Politie.

Den 18 begynte hoyeste rett, og sad jeg siclff om morgenen vdi retten til begyndelsen aff dett nu werende aar.

Den 21 gick ordre til regeringen vdi Glyckstad at concertere med Gottorff een protestation, som saa vel paa det keyserlige hoff som i Hamborg kunde inlegiß, imod dett keyseren sig formaster at meslere sig i den hamborgscke presterß tuistigheder som en saag, huilken religionen og politien concernerer, huorudi keyseren, saalenge revisionnen om Hamborgß pretenderte excemtion ey er til ende bragt, intet haffuer att beffalle, menß oß som hertog aff Holstein tilkommer effter den stenborgske forlig[1]. — Den 24 fick g: r: Erenschilt ordere at forsøge hoß borgemester Schaffhausen i Hamborg, om de keyserl: mandater i presterniß sag ey ere at redressere, foruden at giore deri mod nogen protestation, saa som stadenß eget interesse og deriß privilegiers maintenu der aff dependerer, sig ey i sagerne religionnen og politiett angande keyserenß beffalling at vnderkaste. — Herom bleff til regeringen i Glyckstat sckreffuen, at de med protestationen int[il] widere ordre sckulde indeholde.

Militer, til landß og vandß.

Den 3 gick en ordere til brigadier Pott vdi Oldenborg, att naar statholder Güldenlew det forgott beffant, sckulde de paa Kniphußen ligende soldater der fra tagiß, og at ey naget enten nu eller hereffter aff det aldenburgscke huß sckulde forderiß eller pretenderis.

— Major Stenvinkel ved fortificationens betienterne som oberst leutenant til fodß bestillet.

Den 7 captein Molke eit salvm conductum bewilget for at vdføre sin saag angande en corporal aff liff regim: til hest, hand ihielsckutt haffuer[2].

Den 17 resolverte vie, att sckibet Packan strax eqviperis for att giøre convojen med fregatten Güldenleüw, som capten Barfod comenderer, saa att købmenderne den derpaa gaande extra omkostning aparte foruden de ordinere convoye penge sckulde betalle, og som til 1200 ridl: kunde anløbe.

---

[1] Af 1621.

[2] Begivenheden var foregaaet 12. Marts 1694 paa aaben Landevej omtr. 1/2 Mil fra Haderslev. Gjerningsmanden maa (efter godhedsfuld Meddelelse af Oberstlieutenant Hirsch) være Christoffer Henrik Moltke, Kaptajn ved jydske Infanteriregiment.

April. — Resolverte vie paa st: Guldenlewes memorial, at de her ankommende spanscke søefolk, som paa strandenc[1] spanscke sckibe i Norge haffde veret, motte aff de biergede midler betalliß deriß fortering i staden her, som anløber til 423½ ridl:, og giffue en huer 30 rdl: til reisse penge og for capteinen 40 rdl:

Den 17 resolverte vie paa deputerternis vdi comissariatetz memorial, at garden til fodß de 330 rdl:, som for vacante ober officerers platz ellers sckulde affdragiß, motte brugiß til munderingens ersettelse, som forleden aar for Ratzeburg var bortkommen. — Bleff cap: Barfod notis giffuen, at Packan med hannem convogen ad Franckrig sckulle giøre, og at hand, saa snart den var ankommen og den suenske convojer sig indfunden haffde, sckulde fortsette sin reisse effter den herom giffuenne instruxtion.

Den 23 gick ordre til admirallitetet at relaxcere de[2] her anholte hollandiske cofferdi sckibe.

Den 24 gick ordere effter admiral Spanhns forslag, att sckibet Suerdfisken maa apteris til it orlog-sckib, som vdi linigen aff en flaade med kan slaa. — Resolveret paa g: l: Plessis memorial, at de 420 rdl:, som munderingen effter handß opsatz sckal koste til at ersette munddering aff decerterte aff garden til hest ved Ratzebu:, maa tagiß aff de ordinere munderins penge.

Den 24. Som kobmendene haffuer anholdet hos oß, at sckibet Pacan motte ennu med fregatten Guldenlew giore convojen til Franckrig, saa haffuer vie det for gott beffundet, og giffuer kobmendene der for 2 rdl: for huer lest til convoy penge, huor om deputerterne ere beordrede, i lige made cap: Barfod paa Guldenleu.

Den 28 fant vie for gott, g: m: Suanvedel effter g: l: Plessis ansøgning hanß resterende gaje aff ruter cassen maa betalliß, og at hand fremdeliß og hereffter maa nyde handß jordegodß sckatter i stedet for hanß gage, som sig dog mindere sckal bedrage, en hanß gage vdi reglementet hannem tillagt er[3].

— Saa og gammel tilfforn casseret leutnant til hest Prott effter g: l: Plessis ansogning maa nyde en rytter portion til handß vnderhold.

Adschilligt.

Den 1 bleff prins Christian süg aff børne pocker paa same maade, som p: Fridrich dem nyelig hafft haffuede.

Den 11 reiste jeg til Friderigsborg for att munstere mit stutteri og giøre indelingen aff det stuteri fra Nikøbing i blandt voriß til Friderigsborg.

Den 13 kom jeg hiem igen til Kiøbenhaffuen.

Den 15 vare vie vdi universitet og academi rojal[4], saa og acade-

[1] ɔ: strandede.
[2] Ordet er skrevet to Gange.
[3] I Reglementet for 1694 er han opført med 1500 Rdl. i Gage.
[4] Ridderakademiet.

misterne giøre deriß excercitier og horte Romer[1] harangere paa latin i universitet og Ringelmans søn[2] paa academiet. April.

Den 18 om efftermedagen reiste jeg med dronningen og p: Friderich til Jordßloff[3]. Anden dagen var jeg vde paa Stevens klindt, huor vandett vdi det forar haffuer bortaget mange aff de vide hugne stene, som war ferdig att foriß til Kiobenhaffuen. Besaa vie og dronningens stuteri og besaa sckauene. — Den 20 kom vie til Kiobenhaffuen igen, og effter beffalling haffde jeg ladet aabene breffuene aff voriß minist[r]i, og der aff giorte de en extract, huilken jeg mig lod refferere og forrelese.

Den 26 war p: Christian restitueret aff hanß børne koper.

Den 27 holte wie it diwertisemen paa Rosenborg til dronningens fødselsdag og giord begündelsen at holde en jur de collie aff elefant ordenen.

May 94.

Keyserl: hoff. Reig[s]tag til Regensburg. Reigßstete. Spannien. Portugal. Pohlen.

Den 5 gick en vitløfftig ordere til raad Urbich i Win anlangende den bruit, som der giordiß om voriß mesures, vie sckulde haffue med Franckrig vildet ingaa, for at justificere voriß conduite herudi og remonstrere den keyserlig hoff, at huad derudi var sckedt, dertil haffde den haarde procedurer og truseler aff Hollenderne giffued aarsag, og at ingen var forment at søge sig imod sine misundere og finde at besckytte og deffendere.

Saxsen. Brandenb: Bayeren. Pfaltz. Mintz. Trir. Collen. Gottorff. Zel. Hanover.

Den 1 sckreff vie til curfyrsten aff Bayeren om den forordning, som hand har ladet vdgaa, at bemegtige sig aff alle sckibe, som med korenware sig agter til Franckrig att gaa. Vii reqvirerte i begyndelsen hel venligen, at denne ordere maatte igen intreckiß og sckaden, som voriß undersaatter der udoffuer er bleffuen til føyet, erstattiß, menß i slutningen gaffue vie derhoß til kiende, at vie deslige medfart ey kunde lengere tilsee, og forte derhoß naget an om voriß truper i Flanderen for att vise hannem, huor vrimelig det var at nyde voriß assistance og giøre oß derimod alt tort. — Vie adresserte samme breff til Lente i Holland til at offuersckicke den til Brüssel[4].

Den 5 fick jeg breffue fra min syster curfyrstinden aff Saxsen, at hendiß søn curfyrsten den 27 April ved døden var affgaat. — Den 6 lagde

[1] Ole Rømer.

[2] Livlægen Ringelmanns 20aarige Søn Kaspar (Personalhist. Tidsskr. 2. R. I. 60).

[3] Gjorslev. Ejedes den Gang af Dronning Charlotte Amalie.

[4] Kurfyrst Maximilian II Emanuel af Bajern var tillige Statholder i de spanske Nederlande, og det var som saadan, at han havde udstedt den Forordning, hvorover der klagedes fra dansk Side.

Maj. vie alle her cammer sorgen an effter min syster curfyrst: notification. — Fick vie og forrige dagen suar fra Gottorf anlangend protestationen imod de keyserlige mandater i den hamborgscke prest sag, at hertugen sig i alt med voriß sentiment vilde confirmere, dog formente best at vere forst at sckriwe communi nomine til magistraten effter protestationens inholdt for at see, huad effect derpaa vil folge. — Vie approberte dette og sckreff derpaa til regeringen i Gluckstad at concertere med Gottorf samme breff, dog forend at det fortsckickediß, oß det samme til voriß approbation att in sende.

Den 8 suarte jeg min syster curfyrstinden aff Saxsen paa hendiß notification om hendiß sonß curf: dod. Vie recommenderte hende derhoß att søge at bringe den anden[1] paa bedere tanker, i serdellißhed sig ey for vit med Hanover att inlade.

Den 11 fick vie breffue fra Dresen, at h: Fridrich Aug: allerede haffde antredet regeringen, saa som enken aff handß døde broder ey sckal rede til barsel. — Den 12. Saa som cantzelleren aff Gottorf[2] er i gen kommen for at reassumere de forrige tractater, i serdelißhed anlangende vnderholding aff it aff voriß regiment dragoner paa nagele aarß tid, saa lod vie beffalle, att voriß ministri sckulde holde conferentz med hannem for at fornemme handß proposition, til voriß widere ordre.

Den 14 confererede naagele aff voriß ministri med den gottorffscke cantzeler, huiß proposition derudi bestod, att hand var beorderet at reassumere tractatet om dett regement dragoner, som hertugen wil offuer tage at vnderholde paa tre aar, eller i steden aff et præcipium aff contributionerne infri voriß obligation til voriß syster p: Frid: Amalia paa $\frac{m}{50}$ rdl: — Vie resolverte derpaa at bliffue ved tractattet om regimentet, i henseende att qvarterene i Holsten for voriß truper ere for knappe, saa og at denne vnderholdning vil komme hertugen at staa hen til $\frac{m}{100}$ rdl: vdi tre aar. Vie lod oß ogsaa forrelesse seneste projettet, som herom war forffattet og aff oß da approberet, dog at i eden, som regimentet sckal giore til hertugen, den oß forhend giorde eed og pligt bliffuer fulkommen ved sin krafft og for oß ogsaa reserveret. — Den 18 fick vie og notifications sckreiffelse fra cur Pfaltz offuer handß broderß hog teusch mesterß dødelige affgang[3], og suarte vie strax derpaa med behorige condolliance. — Bekom wie og breffue fra Dresden, at voris syster curfyrstinden aff Pfaltz aff een brøst sygdom endnu sig ved sengen holder og ey sckal vere vden faare.

Den 18. Vie fant derpaa for gott at lade Haxthusen beordere, huorlediß hand sig haffde at forholde, saa fremt hund imod forhaabning med døden sckulde affgaa.

— Vie lod efftersee, om voriß syster c: f: aff Saxsen ey er berettiget

[1] ɔ: hendes anden Søn, Frederik August, som nu succederede Broderen.

[2] Baron Chr. Ernst v. Reichenbach.

[3] Kurfyrst Johan Vilhelms Broder Ludvig Anton døde 4. Maj i Lüttich, hvor han kort forinden var bleven Biskop.

at pretendere paa hendiß sonß affgangene cur fy: allodial arff. — Menß effter pacta familie i same huß, saa og saa lenge den anden son leffuer, fant vie ey, at hund kunde naaget der paa pretendere, menß sckulde hand ogsaa ved doden vden liffiß arffuing affgaa, er voriß syster vden tuiffuel universal hæres, dog wil vel en stor qvestion moveris om geldenß betalling, bege eller de forige curfyrster haffuer giort, huem det sckal betalle. — Vie fant for got, att herpaa i fremtalen sckal vigileris.[1] Maj.

Den 23 haffde den cur saxsiscke cammerherre von Posen[2], som oß doden aff den forrige curfy: notificerede, audientz hoß oß og voriß huß uden ceremonie til Jegersborg.

Den 24 bleff hand igen expederet med et recreditif og present, og drog hand herfra til Suerrig. — Vie suarede og voriß syster paa det breff, som Pose oß med bragte fra hende. Vie melte i voriß om hendiß arffue godß aff s: c: f:, som er allodial godß. — Den 25 kom breffue fra Saxsen, at Schøning[3] kommer løß igen, og denne cu: fy: har ingaad conditionerne med keyseren derom, i ser Bømenß admission i cu: fy: collegium er aff stor conseqvens.

Den 26 fick Haxthusen ordre att begiffue sig ufortøffued til Dresden for at afflege condolentz og congratulationß compliment hoß den nu verende cur fyrst, at søge at renuvere den med den affdøde oprettede deffensiv alliance, saa og at hindre saa meget mugeligt renovationen aff den fortrollighed, som var imellem den forrige cu: fy: og Hanover og der til sig Schonningß assistance at betiene.

Wolfenbut: Munster. Hessen. Mekelenburg. Saxsen Lauenburg. Darmstat. Gota. Wirtenb: Pløn. V: Wirt:

Den 1 suarte vie hertugen aff Pløn paa hanß sckriffelse, huor udi hand oß gratulerer offuer preliminer forlig med Holland. Vie recomenderte hannem derhoß generalliter beffordringen aff hoffued forliget, og anlangende en nermere forbund med allierterne at vie det lode forbliffue ved voriß seeneste erklering, huorpaa vie allierternis videre avance ville vere forwentendiß.

Den 11 fick vie et contre projet aff en ny acte aff forbund i mellem oß, Mynster og Wolffenbut: fra bispen, og saasom det er i substantz med voriß conform, approberte vie dett samme i alle maader. — Den 12 bleff dett til bispen notificeret saa og til hertugen aff Wolffenbu: ved Meinken og ham derhoß voriß ratification tilsent til at vdvexselle samme imod den wolffen: for at vinde tiden, om dennem ellerß bemelte project sckulde behage. — Herhoß bleff Meinke anbeffallet at recommendere bege hertugerne secretessen aff disse

[1] Den følgende Notits: «Den 19 reiste hertuginden aff Beck» er overstreget.

[2] Karl Gottfried Bose.

[3] Hans Adam v. Schöning, kursachsisk Feltmarskal, var 1692 bleven tagen til Fange i Teplitz af Kejseren, der var fortrydelig over hans Ledelse af den sachsiske Politik (Allg. Deutsche Biographie XXXII. 309 f.).

Maj. afferer og at hindre saa meget giørlig, at h: aff Pløn inted derom maa bliffue communiceret i hensende aff hanß tieneste hoß allierterne.

Den 25 fick vie fra Wolffenb: og Holland tillige copierne aff den wolfb: seeneste tractat, og ere de secrete articuler ganscke bleffuen rejetteret, saa at tractatet ey meget duger. — Den 26 bleff og til Eherensckildt i Hamborg sckreffuen at tacke bispen aff Munster, at hand oß haffde vildet notificere marchen aff handß contingent, huilket vie forhabte saalediß sckulle employeris, at hand dett altid, om for noden var, kunde revocere. — Herhoß bleff aff bispen begeret at lade oß vide handß tanker og sentiment offuer den wolffenb: acte, som naget er foranderet i henseende til voriß og bispens projetter, dog i substantz og hoffued sagen mesten del det samme. Vil bispen den ratifficere, vil vie dette samme giøre og bier ickun effter handß suaar.

Franckreig.

Den 8 bleff til Meierkron rescriberet att giffue efterrettning til Franckrig, at vie ey manqverede at vere allerede betenckt paa til att angajere den itzige curfyrst aff Saxsen sig med oß og Franckrig at sette, item att saasom i fredenß negotiation ey videre var at progredere, saa lenge icke et contre eller ny projet bleff formeret, vare vie med Franckrigß gottfindende vel intentioneret at lade her med ambassadeuren et opsette, og naar Franckrig det haffde approberet, da at lade dett communicere til de keyserl: ministrer for at forsoge, om paa saadan een vey og methode freden imellem keyseren, Spannien og Franckrig kunde til vejge bringiß.

Den 11 bleff oß herom et projet, som ob: sechre: Jessen haffde opsat, forrelest, huorudi Strasburg i mellem de platzer, som til riget sckal restitueris, er bleffnen opffort, dog at alle ny fortification: om staden sckulde raseris og staden i krigstiderne sig neutral holde. — Der er og en secret articul derhoß, som indeholden var aff penge eller subsidierne fra Frankrig og aff folck fra oß til keyserenß faveur, saa at kunde fortsette krigen i mod Tyrken, om keyseren wil giøre freden med Franckrig.

Den 11. Vie approberte for saa vit førsckrewene projet aff ob: se: Jessen, huor ved oß garantien offuer freden med Suerrig saa og arbitragen offuer de udsatte poster anlangende reunionerne og naagle andere bliffuer tillagt. Vie fant for gott, at deroffuer med ambassadeuren sckulle confereris, og siden Franckrigs sentiment deroffuer inhente.

Den 14 bleff fransckе ambassadeuren tilstillet det projet, som vie haffde ladet opsette til en fredß tractat imellem keyseren og Franckrig.

Den 15 bleff det samme til Meiercron sent, med ordre at offuergiffue det til kongen aff Franckrig, dog derhoß hannem i alle maader at henstille, om hand agter for sine conveniance at vaere, derpaa reflection at giore eller ey. — Dersom mand sckulde spørge Meiercron ad, om vie vare sindet at tage mesures med Franck: offuer samme projet, da at suaare, at vie derffra ey ware esloigneret og ey tuiffuelede, at saa snart apprehensionen for Strasburg fyrsterne i riget var betagen, de fleste, og i serdelished Franken og

Suaben, sig for freden sckulde erklere og i lige maade sig med Frankrig deroffuer indlade og sette. Maj.

Den 21 fick vie breffue fra Franckreig, at Crossy sig imod Meiercron haffde besuerget, at voriß ministry giorde de allierede forhaabning til recuperation aff Strasburg og Luxenburg ved freden. — Den 22 suarte vie derpaa, at det ey var sckedt, og staar til Franckrig, huad de sielff derudi ville giøre og paa voriß seeneste projet om freden resolvere.

Den 28 sckreff Meiercron fr[a] Franckrig, at der war liden aparantze til at beffry de paa gallerene verende reformerede, dog haffde Pompone sagt, at det med tiden kunde scke. — Paa de speyerscke acter, som oß coppierne aff sckal giffuiß, haffde Croessi begeret en liste, paa det de des bedere kunde vdsogiß.

Den 29 bleff suaret til Meiercron, at listen ey kunde giffuiß, fordie der var breffue vnder samme acter, som var offuer 100 aar gamle, huoraff vie ingen specification haffde. Vie forhaabte derffore, at icke des mindere oß bleff tillat besagte copier, og kunde i Strasburg nogen comiteris, voriß til den ende comitertte med breffueniß opsogelse og affcopiering til handen at gaa.

Suerig.

Den 5 communicerte den suensck envoye[1] en ordre, som fra hanß konge til den suenscke secretere i Frankrig var affgaan, anlangende dett fransoske ny reglement om caperiet, som med voriß til Meyerkron forhen giffuene ordere er conform.

Den 14 sent vie regningen til Luxdorf, som vie haffuer med staterne om voriß vndersatterß opbragte sckibe. Bleff og suenscke anvojeen her copie der aff tilstillet.

Engeland. Holland.

Den 1 bleff Lente i Holland notificeret til hanß effterretning, huad aarsagen haffuer veret, at regningen aff voriß vndersatter pretension ey endnu er blefuen til residenten her extraderet.

Den 5 bleff samme ophol atter widere excuseret, saa som vie icke alting fulkommen kunde ingiffue eller wiß vnderretning om alting haffdiß.

Den 8 lod vie til den hollandscke resident extradere voriß vndersatterß regning offuer lite sckade aff armateurene, effter at vie haffde modereret deriß forderinger offuer halffdeelen. — Hannem bleff derhoß insinueret, at vie ey i saa maader kunde trede i naagen videre dispeute eller debat offuer de i regningen opforte sckibe, menß vare forventendiß, at forliget derpaa bleff slutet, saasom med Suerrig var scked, huiß excempel vie herudi haffde folget. — Bleff det samme til Lente vdi Holland sckreffuen.

Den 12 bleff effterrettning herom giffuen til dett keyser hoff.

[1] Anders Leyonklo.

Maj. Den 15 bleff atter til Lente i Holland rescriberet, sig offuer voriß seneste regning med staten ey i naagen debat eller examen att inlade, menß heller handlingen herhid at forviisse, og sckulde resident: her, om fornoden giøriß, klarligen for øiene legis, at alt vider examen var offerflodig og vnodig.

Den 18. Dett forsckreffuene bleff til Lente atter repeteret og derhoß til sckreffuen, at vie i lige maade her haffde ladet efftersee, huad for fundament caperne haffde allegeret til at justificere deriß opbringelse aff voriß vndersaatterß sckibe, og der paa behørigen refflecteret.

Den 28 bekom jeg it breff fra min broder prins Georg i Engl:, huor vdi hand beretter, at det syniß, at alliertemis store desseiner vil bliffue til vandß dette som det forrige aar og aarlnger.

— Beretter Paully fra Engel:, at knebielker vil de der regne med vnder contrebande varene, og at der for een aff voriß vndersaatterß sckib løb hazard at bliffue confiskeret. — Den 29 re[s]criberte vie der paa, at det ingen fundament haffde, saa som kne bielker ogsaa til andere ting og ey allene til sckibß eqvipaje kan brugiß; derfor kunde det ey regniß for contrebande, vdi conventionen var ey derudi meldet, og om sckibet sckulde confisqveris, haffde Paully derimod sig hos conseillet at besuerge, og om det icke frugtede, da derimod att protestere.

Cantzellye. Justis. Politie[1].

Den 26 gick og ordre til regeringen i Glyckstad, ennu naget til bage att holde med affsendningen aff det gemene sckreiffelse ti[l] magistraten vdi H[a]mborg vnder voriß og hertugen aff Gottorffß signeter, for at see forst, om magistraten sielff kand holde ude de keyserl: mandater og forhindre videre commissioner vdi den hamborgscke preste saag.

Militer, til landß og wandß.

Den 1. Effter deputerternis ved land og soe estatens memorial haffuer vie resolveret, en liden reduction ved Christiansøis guarnison motte scke, saa vngeffer 1700 rdl: derwed kunde menajeris, huorom ob: Witberg[2] som ober commendant beorderet er.

— Resolverte vie og, at det draxholmiske jorde godß, som Jøden Texiera tilhører, som er 3000 tønder hart koren, ma købiß[3], tonden offuer hoffuedet enten gott, best forarmed[4] eller ganscke øede for sexten rdl:, som aff regimenternis casser sckal betalliß til de terminer, som best med hannem kunde

[1] Den foregaaende Rubrik: «Cammer. Finance» staar tom.

[2] Joh. Did. Wetberg.

[3] I Begyndelsen af 1694 tilskjødede Samuel Texieira paa Faderen Mannel Texieiras Vegne den i det foregaaende nævnte Kammerjunker Fr. Chr Adeler Dragsholm Hovedgaard med 1445 Tdr. Hartk. Gods (Trap, Danmark, 3. Udg, II. 522) I Ods Herred havde Texieira desuden 3134 Tdr. Hartk. Gods, som han ikke vilde skille ad, og det er dette Gods, som Kongen 1. Maj resolverede at kjøbe.

[4] «Bedst forarmel», et underligt Udtryk. Der menes: forarmet.

accorderis, og at alt det offrige goedis, som icke til rytter godß completering behoffuiß, nemlig det 1 sellandscke regiment, saa i blant alle tre selandscke regimenter vdi 3 lige delle sckulle indeliß og derunder intilwidere forbliffue[1]. — Som admirallitetes betenkende angande statholder Guldenlew pretension paa de spanscke for hanß til St: Sebastian opbragte sckib os bleff forrelest, resolverte vie, at det ved admiralitetens kiendelse sckulde forbliffue, og at Guldenlew sig for samme summa belobende til 15115 rdl: $88\frac{18}{35}$ ß motte betalt giøre vdi det bergede spanscke effecter ved Stavanger aff det sckib, som strande, kaldet det liden baren Jesuß og St: Antonio de Padua[2]. Maj.

Den 5 bewilgede vie g: m: Suanvedel 500 rdl: offuer hanß til lagde gage til forleden nytt aar, huilke for bemelt 500 rdl: aff ryttercasserne vdi Judland til kommende nytt aar sckal betalliß.

— I lige made sckenket ob: l: Grubiß enke[3] engan for alle 300 rdl:, som og aff rytter casserne vdi Judland sckulle betalliß.

— Effter voriß statthoIder Guldenlews forrestilling om vndersatternist(!) trang for brød koren vdi Norge synden fieldß haffuer vie forgott beffundet, at almuen effterfølgende qvantum aff magasinerne maatte vndsettiß, nemlig aff Agershusiß mag: 400 t: rug, 1000 t: byg og Friderichstadß mag: 200 t: byg og aff Friderichßhald 300 t: byg, som inden winter igen sckulde betalliß og lige saa gott vdi magasinerne igen leveris.

— Suartiß g: maj: Wibe paa handß breff aff 14 Apr[i]l, at det med den sedwanlig excercis ved land folket nordenfieldß vdi aar motte anstaa, og den gemene soldatt ey opbydiß, menß vdi qvarterene forbliffue, eff[t]er som de for mangel aff brød koren ey saa lenge fra deriß hieme kunde were, saa og att dem, almuen nordenfilß, aff magasin vdi Trunhiem aff rug og byg maa for streckiß, som syndenfielß scker, og paa samme maade.

Den 8 resolverte wie paa rente kamerß memorial, att sckatterne for huiß godß fra ampterne tagiß eller og fra andere proprietarier inkøbiß og til rytter godß udlegiß, aff national regimments rytter casser her effter sckulde betalliß, dog derimod att komme casserne til gode, huiß som igen aff rytter-godset til andere maatt affstaaiß og selgiß.

— Beorderet captein Barfod, at hand med de vdi Fleckeroen ankommende franscke fregatter convoyen ad Franckrig sckulde fortsette og giøre paa den maade, som tilføren med cap: Bart er anordenet og med hannem afftallt veret. Den ordere bleff med en expres aff Guldenlew opsent.

Den 12 resolveret, att fregatten Reyeren[4] og jagten Eleffanten sckal

---

[1] Resolutionens Ord ere: »Det øvrige Gods, som tilovers være kan, naar det afhændet og solgt er, som vi en og anden for kontante Penges Betaling allernaadigst ville forunde, skal inddeles under alle 3 Regimenter her i Sjælland udi lige Dele og derved indtil videre og nærmere allernaadigste Resolution forblive.»

[2] Det maa være to Navne paa et Skib.

[3] Anne Klavsdatter Dyre, Enke efter den 1692 i Ungarn døde Oberstlieutenant Gabriel Grubbe (Hiort-Lorenzen og Thiset, Danmarks Adels Aarbog 1895, S. 163).

[4] ɔ: Hejren.

Maj. eqviperis, den forste att gaa til Sundet og der lige, den anden for att føre h: aff Beck gemallin og hendiß syster abtistin aff Itzehoe kloster[1] til bage igen til Konigßberg.

Den 22 bewilgede vie, at det hollendiske ostindisscke schib, som aff storm og vweyer var i Norge ankommen(!). Beorderede vie stattholder Guldenlew effter resident Gos begering, att de maa anverbe 40 bodsmend vdi Bergen.

Den 26. Sasom ober[s]te Weier ved døden vdi Vngeren er affgan, saa haffuer vie ob: l: baron Rose igen giort til oberste.

Den 29. Vie approberte tuende aff g: l: Schakis ingiffuene instruxcioner, som hand vice comendant Bilde[2] og major Hirshenack i casteled Fridrichshaffen vil meddelle, sig effter att rette vdi handß frawerelse, sa som vie hannem permission vdi 4 maaneder haffuer forunt att giore en reisse.

Adschilligt.

Den 1 reiste jeg om efftermedage til Friderigsborg og giorde anstalt ved stuteriet der og til Esserum.

Den 2, 3 bleff vie til Fridrichsborg.

Den 4 communicerte wie der og hollte voriß almindelig bede dag samestedß.

Den 5 kom jeg hid til Kobenhaffuen igen tilbage.

Den 7 brugte jeg medicin, og om efftermedagen lod wie oß referere, huad posten med bragt haffde.

Den 10 badede jeg paa Rosenborg.

Den 14 badede jeg atter igen.

Den 15 resolverte vie, at orderen aff elephanten den 4 Julij forstkommende med behørig ceremoni til efftерfolgende fyrstlige personer sckal confereris: 1. h: aff Saxsen Gotta[3], 2. her: aff Wirtenberg til Stucart[4], 3. prin: aff Wirtenberg Mumpelgard[5], 4. landgreffen aff Darmstat[6], 5. landgreff aff Hessen[7], dronnings anden broder, 6. hertug aff Holsten Beck[8]. Ordens secreter sckal notificere dennem det, med hosfoyede erindering att sckicke eller deputere naagen med fuldmagt at antage orden og obligere sig i deriß naffuen til statuterne, i ser ey att lege den orden fra sig og imodtage en anden, som naagle andere hidindtil haffuer giort.

---

[1] Hertug Ludvig Frederik af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Beck, Statholder i Preussen, var gift med Louise Charlotte af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg, hvis Søster Dorothea Louise var Abbedisse i Itzeho.

[2] Oberst Sten Andersen Bille.

[3] Frederik II af Sachsen-Gotha.

[4] Eberhard Ludvig af Württemberg af Linien Stuttgart.

[5] Leopold Eberhard af Württemberg-Mümpelgard.

[6] Ernst Ludvig.

[7] Filip af Hessen-Philippsthal.

[8] Ovennævnte Ludvig Frederik.

Den 16 jagede wie vdi Jegersborg dyrhaffue vdi en jagt wogen og manqverde jorten. Maj.

Den 18 bade jeg atter paa Rosenborg og drog om afftenen til Jegersborg igen.

Same dag drog hertoginden aff Beck bort igen med hendis syster til vandß med min jagt den liden elephant til Preusen, saa som hund bekom paa hendiß fordring 1700 rdl:, og rest at sckal betalliß hende vdi terminer inden it aar.

Den 21 jagede vie en jort, som lob ved to timer vdi dürhaff og fange den. Jeg folgte vdi min jagt callesche.

— Oom afften til Rosenborg.

Den 22 bade jeg atter igen paa Rosenborg.

Den 26 bade jeg atter det 5 gang paa Rosenborg, og om afften til Jegerßborg.

Den 30 war jeg hen til Friderigsborg med Guldenlew og ordens secreter Lerke for at se, om alting der war anordned vdi kirken til riderordens seremonier.

Den 31 war vie til Freüdenlünd[1] hoß gref Revenklau og reiste samme afften til Kiobenhaffuen for at bade anden dagen for det 6 gang paa Rosenborg.

Junij 94.

Keyserl: hoff. Reigstag til Regensburg. Rigßsteder. Spannien. Portugal. Pohllen.

Den 1 fick vie breffue fra Vin, att keyseren er sindet at introducere hertugen aff Hanover i det curfyrstl: collegium, uanset huad oposition aff førsterne saa og aff naagele curfyrster derimod hidintil er sckedt. — Den 2 gick herpaa ordre til Haxthusen saa og til g: r: Eherensckildt og Urbick at remonstrere huer paa sidt sted, til Dresden, til bispen aff Mynster ved g: l: Schwartz, Meinke til Wolffenb: og Urbig til Vin, huad farlige suiter derpaa vil følge, og at keyseren kunde tro, at førsterne ey saa rolligen sckulde ansee denne ny attentat, som med investituren var scked.

Den 9 gick ordre til Vrbick i Win paa samme maade, som den 5 dito til Lente i Holland er om meldet, og bleff ham derhos anbeffallet at søge at faa copien aff den seeneste resolution, som keyseren om freden og Suerrigß mediation sckal haffue giffued til den suenscke envoye paa hanß proposition at tractere freden i Stockhollem, huilket keyseren ey sckal haffue vildet tilstaa.

Den 9 bleff r: Piper atter order giffuen som den 5 dito, saa og fulmagten sent at begiffue sig til marckgref Louis aff Baden for at søge at angagere hannem saa og ved handß formedling de bege kreiser Franken og Suaben at tage nermere messeüres med oß, Munster og Wolffenbüttel saa og

[1] Frydenlund ved Vedbæk, opført af Grev Konrad Reventlow, den senere Storkansler.

Juni. Saxsen Gota imod den 9 electorat og des besørgelige introduxtion. Herom bleff ved g: r: Eherenschildt til bispen aff Munster og ved Meinke til Wolf: effterrettning giffuen.

Den 16 gick order til raad Piper, at naar hand haffde weret hoß prins Luvis aff Baden, da att begiffue sig i lige maade til bispen aff Wurtzburg for at soge hannem med til dett forrehaffuende gemene coneert imod Hanovers interduxtion at bringe.

Den 28 fick vie eit breff fra kongen aff Pohlen, huorudi hand oß handß datterß gifftermal med curfyrsten aff Beyeren notificerer[1]. — Den 30 suart vie derpaa med eit behørig compliment.

Saxsen. Brandenb: Bayeren. Pfaltz. Meintz. Trir. Cølln. Gottorff. Zel. Hanover.

Den 2 bleff til Haxthausen ordre giffuen, at saasom feltmarschalk Schøning sckal vere paa veye at komme tilbage igen til curfyr: aff Saxsen effter erholte frihed, at bruge sig handß assistence for at animere curfyrsten aff Saxsen ey at giffue sin samtycke til introductionen eller følge cur Brandenburgß og naagele andereß excempeler herudy, som handlede imod deriß eegen interesse, huiß ministerer alle aff Hanover var corrumperede.

Den 8 berettiß fra Dresden, at den itzige curfyrst haffde veret tre gange i fare at bliffue aff egen forseelse aff sit gewer igiel(!) sckudt og deroffuer en aff sine kammerherre, Nostitz, vlycklig igiel sckudt;

— og at Saxsen Weissenfels[2] begerte voris rider ordden aff elefanten, som nu ey kan scke, foren naagen aff gaar, som hannem derpaa sckal suaariß. Saxsen Weissenfels er nu heres presumtivus til curen[3].

Den 22 haffde voriß minist: med den gottorffscke cantzeler conference og leverte hannem voriß erklering offuer de puncter, som handß herre begerer att maa affgioriß i lige tid med den nermere union. Samme puncter concernerer fornemmelig Lister tolden, den gottorffscke münt, huad ved landagen, naar en sckal holdiß i fyrstendommene, kunde proponeris, og jurisdiction offuer de adelige marsck godß, huilket hertugen til halffdeelen pretenderer.

Wolffenbü: Münster. Hessen. Meckelenb: Sax: Lauenb: Darmstat. Gota. Wirtenberg. Plon. V: h: Wirtenb:

Den 2 lod vie Münster og Wolffenbuttel proponere, om det ey var raadeligt at giffue i tiden en vigureus memorial eller declaration ind (mod den introduction aff h: aff Hanover vdi det curfyrstl: collegium) der imod til det

[1] Maximilian II. Emanuel af Bajern, som 1692 var bleven Enkemand, ægtede 1694 Theresia Kunigunde, Datter af Johan III (Sobieski) af Polen.

[2] Hertug Johan Adolf. Han blev Elefantridder 1695, efter at i Mellemtiden Just Høg var afgaaet ved Døden (jvfr. ndfr.). Ved Ordenens Statuter af 1. Decbr. 1693 var Riddernes Antal fastslaaet til 30.

[3] Hans Fader var Broder til den regerende Kurfyrste Frederik August I's Farfader.

keiserlige hoff, og om der paa ey sckulde refflecteris, da at revocere truperne Juni.
fra Reinen og sig det beste mand kunde imod det curfyrstl: eollegium og deß forrehaffuende oppression og førsterniß hoyhed deffendere; vie vilde med al voriß force der til concurere og forhaabte Franckrig derhen at bringe, at samme crone i sadan fald ey naget imod fyrsterniß lande tentere sckulde. — Den 8 fick wie fraa Wolf: it sckriffelße, som Saxen Gotta til dem haffde ladet affgaa, huorudi meldiß, at margreffen Louis allerede sielff var inclineret til en nermere forbund med oß og de unierte førster, og at derpaa Saxsen Gotta saa og Wolffenbuttel haffde deriß ministere til hannem affsckicket. — Den 9 bleff herpaa suaret, at vie haffde beffallet Piper at conformere sig i alt med dennem, som og bleff strax beffallet. Vie lod og bispen aff Munster paa ny ansøge at sckicke i lige maade vden ophold een minister til p: Louis for at profitere aff handß gode disposition.

— Saa som vie og fick den munsteriscke ratification aff den oprettede ny acte, saa lod vie voriß ratification der effter vdferdige og til Eherensckildt sckicke for at lade dennem videre til Münster og Wolfenb: offuerbringe.

Den 12 gick ordre til Haxthussen paa handß seeneste relation fra Oldenborg, huor vdi hand melder, at en viß person, som formodentlig er general Baudissen[1], hannem haffde tesmoigneret, at forsten aff Ostfrislandt sckal vere inclineret at sette sig med oß og Münster, ia endog tage aff voriß truper i handß land, for at maintinere sine forstlige rettigheder imod de brandenborgerscke entrepriser saa og hans, førstenß, eegen landstenderne, som vnder den brandenburgscke appuy usürperer alt for store frihed — Vie beffalt Haxthusen at sckreiwe til forbemelte person, at vie ey vare eloigneret at trede i samme concert, menß at det var nødvendig, at fyrsten sig naaget nermere explicerede om handß mening, og vilde hand lade derom forfatte et projet, kunde derwed saagen meget faciliteris, og var best at affgiøre verket i geheim vden tilsammensckilse(!) paa den fod, som senist med Münster og Wolfenbuttel er scked. — Gick ordre til g: r: Eherensckildt at sondere bispen aff Münster offue[r] denne tilsammensetelse med Ostfrisland og bispen derhoß at forrestille, at vie dett ey anderlediß kunde considerere en som eit verck, huoraff gode effecter staade at forvente, saa som dog alle naboer haffde arsaag att soge forhindre, at Brandenborg og Hanover, som sig saa ner med huerandre haffde forbundet og ey andet søgte en at spille mester i bege kreiser, att fyrsten aff Ostfrisland ey ganscke vnder foderne bragtiß.

Den 18 fick vie et breff fra Münster, huorudi bispen begynder at betee naagen foiblesse i cur sagen, i det hand mener, at vie, hand og Wolfenb:, saafremt de andere førster icke alvaarligen sig med oß derudi setter, ey sckulde vere bestant sagen i lengden at sutinere.

Den 19 lod vie suare ved g: r: Eherensckildt, at vie ey tuilte, at jo mere fyrster til oß i samme saag sckulde trede, i ser Gotta, p: Luvis aff

[1] Den forhenværende danske General Gustav Adolf Bauditz (Baudissin), der tilbragte sine sidste Dage († 1695) i Ostfriesland.

Juni. Baden og markgreffen aff Bareit, og at i al tilffald vie, Munster og Wolfenb: nocksom kunde vedlige holde oppositionen imod dett 9de electorat, intil man flere kunde til sig trecke, og at dett sckulle vere til alliß voriß forkleinering og prostitution, om mand sckulde lade henderne siunke effter saa store hidintil betede fermitet.

Franckrig.

Den 4 fick vie breffue fra Meiercron, og gaff den herwerende franske ambassadeur oß effterrettning om den battallie, de haffuer vundet i mod Spannien vdi Catalonien, som er considerabel.

Den 5 bleff til Meyercron sckrewen, at vie ey forhaabte, at Franekrig for den sckyld sckulde vilde bliffue difficiler i fredß conditionerne, saa som det kongen aff Fra: var en des storer gloire at bruge allene handß victoire til att retablere freden i Europa. Herhoß bleff Meiercron erinderet at sondere kongenß aff Franc: mening offuer kongen aff Engeland proposition, giort til den spaniske envoye saa og til de andere allierte i Holland, at wilde trede med Franc: i fredenß negotiation paa den fod aff de munstersche og nimvegscke tractater. — Den 9 war frans: ambas: hoß oß og tackede for den vmag, som vie haffde wildet tage, at lade formere et projet om freden, menß begerte derhoß, at ennu med sagen motte tilbage holdiß, intil man saa effecten aff denne companie. — Den 11 beretter Meiercron, att hand haffuer offuerleweret til Croissi voriß seneste projet om freden, og at hand dett haffde antaget med it stort compliment, menß intil hanß kongiß videre forklaring deroffuer begeret, at deß inhold endnu maatt secreteris. — Den 12 suart vie derpaa, at det sckulde scke, dog wilde vie forvente med det første kongenß aff Franckrigs mening deroffuer for at kunde effter tiderniß og conjuncturenis anledning sagen videre effter Franckris mening og til handß satisfaction poussere.

Den 18 fick vie breffue fra Franckrig, at Croissi haffde Meiercron til kiendegiffuen, at handß konge ey var eloigneret at giøre fred paa den fod aff de münstersche og nimwegscke tractater, dog ey effter allierternis mening og explication, menß at vdlade sig videre om conditionerne eller paa voriß projet kunde hand ey giøre, i huorvel hannem sckulde vere kiert, om keyseren og allierterne sig nu forst om freden til oß vilde erklere, saa som hand voriß mediation alle anderiß prefererte. — Den 19 bleff Meiercron suaret, at vie gerne vilde derhen contribuere at bringe keyseren dertil at nu først sig om freden videre at erklere, menß at dertil reqvirertis att giffue naagen anledning der til, huilked ey kunde scke foruden naagen menagement i mellem oß og keyseren offuer conditionerne, og vnskede vie til den ende, at Franckrig sig ickun en confidance om hanß rette intention offuer voriß seneste projet vilde erklere. Herhoß bleff Meiercron til sent, huad vie med seneste post om freden og mediationen paa det, som i Holland derudi er forregaat, til Lüxdorf haffde sckreffued.

Den 25 fick vie breffue fra Meiercron, huorudi hand beretter, at om

Franckrig sckulde naa sin intent om freden ved Suerrigß mediation allene, nocksom syntiß, hand for voriß mediation sckyld freden ey sckulde opholde, og at Croissy hannem haffde sagt, at dett ey dependerede aff handß konge, til huem allierterne sig med deriß propositioner vilde adressere. Juni.

Den 26 re[s]criberte vie herpaa i alvaarlige termes, at saa som vie paa Franckrigß begering haffde allerede part tagen i mediationen ved offuergiffuelsen aff de seeneste fransčke fredß propositioner, vie ey vilde forhaabe, at Franckrig oß fra tractaterne eller handlingen, naar det kommer der til, sckulde vilde excludere, helst efftersom hand letteligen kunde declarere til Suerrig og andere, at vilde naagen giøre nermere ouvertüre om freden, mand sig sawel til oß som til andere mediateürs haffuede att adressere, med videre. — Herom bleff med mere alwaarligen med ambassadeuren tallet og hannem derhoß tilkiende giffuen, at vie ey vel kunde til see, at der bleff giort fred, foruden at vere med andere enten mediateur eller partie.

Suerrig.

Den 8 bleff os aff den suenske anvoge offuerleveret de suenscke vndersatterß pretention paa Engelenderne med begering dem som den anden imod Spannien ved voriß ministri at appügere. — Bleff og med hannem talet om den convoy, som sckal affgaa effter tractatet i Jullio, at den kunde effterbliffue dette aar, menß den i 9^{bri} noget for att scke.

Den 16 bleff om freden og mediationen til Lüxdorf sckreffuen at sondere Suerrigs mening offuer dett, som i Holland derudi i nylighed er passeret, nemlig at vilde trede i handling med Franckrig vnder Sueriges mediation, saa fremt kongen aff Suerrig vilde Franck: derhen obligere at igen kalde alle reunioner og giøre fred paa den wespffalscke og nimvegscke fod. Lüxdorf sckal derhoß insinuere, at vie ey trode, at Suerrig vilde vdstille saadan en declaration og kiøbe i saa mader mediationen; item at saa fremt Suerrig haffde villet concurrere med oß i mediationen, nest Guds hielp freden alt lenge haffde kundet veret restableret i Europa til bege cronernis ewigwarende gloire; at det var ennu tid, og at vie ey vare esloigneret at soge at restablere wespfalscke og nimvegscke tractater med visse elucidationer og extensioner, som til fredenß sickerhed kunde nødwendig eragtis.

Den 19 bekom vie breffue fra Lüxdorf, huorudi han formelder, at kongen aff Suerrig er sindet at holde 2 orlogs sckibe i Sundet for at protogere farten til Holland og Engeland i mod de franske capere, og at[1] hand gierne saa, at vie i ligemade 2 dertil vilde destinere.

Den 23 suarte vie derpaa, at best var forst hoß Franck: sig deroffuer conjungtim at besüerge, og at i det øffrige vie ey var esloigneret i lige maade til saadan convoy at concurrere, menß att sckibene inted behoffuediß at brugiß i Sundet eller Cattegattet, saa som der ingen fare var for caperne; vie sckulde

[1] Ordet er skrevet to Gange.

Juni. derffore vere aff den mening, at det ved crytzere i soen hen ved Dogersand[1] burde at scke som i forrige aaringer og paa samme fod, og at it sckib paa huer side det nocksom kunde bestille.

— Her hoß bleff Luxdorf anbeffallet at vrgere paa eller hoß de suenscke at soutinere deriß tractater med Franckrig og Hollenderne anlangende regelen: fry sckib fry godß, saa og videre at insinuere om mediationen, at vie fra alle sider bliver advaret, at Suerrig dermed omgick, oß derfra at excludere, menß at vie ey kunde tro det effter den afftalle, som ved baron Jul derom var sckeet[2], etc.

Den 30 gick ordre til Luxdorf at tacke kongen aff Suerrig, att hand handß camerherre Tessein haffde vildet forloffue en reisse her hid at giøre for at formere een plan aff eit nyt slott, som vie med Gud er sindet at lade byge. Derhoß sckal Luxdorf anholde, at hand fremdeliß effter voriß begering maa forløffuiß sig hoß oß at indfinde, den bygning at beffordere og til perfection at bringe, dog naar hand kan fra hanß vnderhaffu[e]nde werk[3] fraværendiß vere, som hand derope byger[4].

Engeland. Holland.

Den 2 bleff til Lente vdi Holland sckreffuen, at saasom vie gerne haffde fornummed, at konger(!) aff Engel: og staterne nu sckal vere sindet at tractere offuer freden paa den fod aff de münsterischke og nimvegscke fred, og at pensionarius haffde declareret dette til den spaniske envoye, saa sckulde Lente giffue saa som i fortrollighed bemelte pensionarius til kiende, at voriß intention i lige maade derhen gick at hielpe at restablere de tuende førbemelte fredß tractater, for saa vit for enß og andenß sickerhed det ey sckulde eragtiß nodvendig dennem noget at forandre eller at extendere, og haffde allierterne hafft til oß den confiance, som de burte, kunde vie allerede naget got til Europens tranqvillitæt kunde(!) hafft herudi contribueret. — Bleff hannem og beffallet at apugere de suenscke regninger og pretentioner i mod Spannien og giffue derhoß til kiende, at voriß vndersaatterß regninger og med det første sckulde følge. NB. Disse regninger bleff oß aff den suenscke envoye den 29 May til stillet, og beffalte vie derpaa, at voriß vndersatterß fordring aff Spannien i lige made sckulle effterseeiß og derom een regning formeriß med dett allerforste.

Den 5 gick ordere til Lente i Holland at giffue rad pensionarius videre til kiende, at voriß henseende ved voriß officier til fredens beffordring fornemmelig der hen var rettet at fondere den paa forommelte tractater.

Den 12 bleff Paulli vdi Engeland beorderet ey at indlade sig i rettergang offer cp: l: Ove Dals sag mod den engelscke captein, som hannem

[1] Sagtens det samme som Doggersbanke i Vesterhavet.

[2] Traktaten af 17. Marts 1693.

[3] Stockholm Slot.

[4] Om Planen at faa Hofarkitekten Nicodemus Tessin (d. y.) til Kjøbenhavn se Biogr. Lex. öfver namnkunn. svenska män XVIII. 55. Jvfr. ndfr. S. 282.

haffde affronteret[1], mens att søge ved memoriallier satisfaction hoß dronningen, og om hand den ey sckulde erholde, da at lade det derved forbliffue og os sielffer reparationen viedere at søge at reservere. Juni.

Den 15 fick vie effterrettning fra Holland, at nu endeligen voriß vndersaaterß fordring var stillet i henderne aff naagele commissarier, og at Goeß med det forste sckulde bliwe om staaternis mening deroffuer instrueret.

Den 16 suarte vie derpaa til Lente, at Goeß alt esclaircisement, som begertiß, sckulde giffuiß, og at det var hoytid at giffue hannem fulkommen ordre, saa fremt sagen i den stipulerte tid sckulde i venlighed affgiøriß.

Den 20 haffde voriß minis: conference med resident Goes offuer voriß kiøbmens regninger, og er hannem derudi gifuen alt nodig esclaircisement offuer samme saag, huilket hand haffuer taget ad refferendum.

Den 26. Aff det incident, att vie saa positivemen haffde ladet talle med franske ambassadeuren enten att vilde vere mediateur ved fredß conditionerne eller at tage parti, bleff anlednin tagen at underholde den secrete menagement om it nermere forbund med allierterne effter den hollandscke ministers Hoppis seeneste propositioner for att giffue Franckrig derved nagen jalusie. — Til den ende bleff den herverende vnge Petcum, som med geheim comission aff Holland er forseet[2], saa og Fallisau, til huilken hand er henvist, same dag tilkinde giffuen, at det nermere forbund endnu kunde naa sin perfection, saa fremdt oß bleffve giffuen reelle satisfaction (huilket best kunde scke ved Elfftolden) for voriß pretension til dett romerscke rige, herrørendiß aff forrige krig, saa og liqvidationen med Hollandt til ende bragtiß; huad de offrige conditioner anlangede, derom sckulde mand letteligen offuereenß komme. — De haffuer taget denne insinuation ad refferendum og sig derhoß ladet formerke, at det var allierternis rette alvor at bringe denne nermere forbund til endelig sludt, og tuilede de ey, at oß i alt satisfaction sckulde bliffue giffuen.

Cantzelye. Justice. Politie.[3]

Den 2 bleff it lene breff vdferdiget for baron Leüendal paa det godß vdi Holstein, kallet Botkamp, som hand med hanß kereste haffuer bekommet[4], paa mand og qvinde linie, og det for Güldenlews sckyld, og sckal samme

[1] Kaptajnlieutenant Offe Dahl melder Admiralitetet i en Skrivelse, dat. Ørnen paa Plymonths Rhed 14. April 1694, at der et Par Dage forinden er vederfaret ham og hans Folk en stor Tort fra en engelsk Søkaptajns Side, idet han er bleven antagen for at være en Sørøver og behandlet som saadan.

[2] «Den uoge Petkum», maaske en Søn af den ret bekjendte Diplomat Simon de Petkum, var kommen hertil i hemmelig Mission fra Raadspensionæren og nogle Medlemmer af Amsterdams Magistrat. Saa hemmelig var hans Sendelse, at den holdtes skjult for den herværende nederlandske Resident.

[3] Under Rubrikken: «Camer. Finance» er intet indført.

[4] Baron Ulr. Fred. Valdemar Løvendal, Søn af Ulr. Fred. Gyldenløve, var gift med Dorothea Brockdorff, Datter af Kai Bertram Brockdorff til Bothkamp. Det varede kun kort, inden de skilte sig af med det holstenske Gods.

Juni. expedition og hertugen aff Gottorff ved handß cantzeler, som her. nu er til stede, recommenderis.

— Fant vie for gott, at som der sckal were handfestningger og andere breffue, som voriß hoyhed og regering angaar, vnder de documenter, som i bibilliotecken paa den runde taaren sig beffinder, at de saa og proffessornis og geistlighedß archiver aff greff Revenklau og Moth[1] sckal effter seeß, og huad oß tilhører til voriß archivo leveriß, og huad ey duger casseris.

Den 12 gick ordre til voriß committerte til landt retten i Holsstein at optage en viß sag imellem staden Helligenhaffuen og possessoren aff Bokendorp[2], som haffuer ladet byge een ny veiermølle til stadens prejuditz, til voriß og hertugenß eegen videre paakiendelse og i medlertid at forbeyde alvaarligen possessoren aff godset mollen ey at bruge.

— Gick ordre til regeringen i Oldenburg at maintinere voriß liff medicus d: Ringelmand[3] i possessionen aff een viß gaard i Oldenburg, paa huilken handß med arffinger pretenderete, saasom vie samme gaard, effter att den var bleffuen aff voriß cammer som os tilffalden for naagle aar siden intrecket, hannem haffuer sckienket, dog ville vie vere betenket paa at giøre hands med arffinger, forsaa vidt de kan vere berettet, for deriß pretension naagen erstattning, paa dett ingen sckal haffue sig att beklage at vere sckeed vrett ved voriß til andere schede[4] benaadinger. I ser er een ennu aff pretendenterne, som kaldiß Knoch, boendiß i Franckfort, og haffuer en broder, som er en aff voriß geheime registrator aff de tyske afferes[5], huilken haffuer sogt att bliffue voriß comm[i]ssarrius i Franckfort, huormed hand sckal paa handß videre begering qvalificeris og dermed for hanß pretension til fredß stilliß.

Den 22 fick vie breffue fra Hamborg, at i amnistien, som er bleffuen anslagen for raadhusset, ingen melding er scked om de keyserl: mandater. Vie fant derpaa for gott at lade ennu tilbagcholde med den protestation, som vie og Gottorff ellerß vare sindet der i mod at lade offuergiffue.

Militer, til lands og wandß.

Den 2 resolverte vie paa g: maj: Harbois[6] memorial, at de 2de guineske sckibe, som for 3 aar siden vdi Hamborg effter comers raad Nicolay Jansen Arffß tilladelse lossed haffde og for denß sckyuld at anholde anbeffallet var, efftersom de vdi Glyckstad burde at haffve lossed, nu ubehinderet passere maatte.

[1] Hermed menes vistnok Oversekretæren i danske Kancelli Matthias Moth, der i Følge sin Stilling havde Overtilsyn med Gehejmearkivet; mindre sandsynligt er det at tænke paa Arkivaren i tyske Kancelli Johan Moth.

[2] Gaarden kaldes i Danckwerths Landesbeschreibung (S. 213) Bouckendorp, senere Backendorf, i nyere Tid Bankendorf. Den ejedes 1694 af Johan Ahlefeldt.

[3] I den nyere Litteratur kaldes han overalt Kaspar Ringelmann, men han hed Johan Ludolf R. Han var 1679 bleven «Rath von Haus aus».

[4] De sidste 6 Ord ere skrevne to Gange.

[5] Karl Frederik Knoch fik 23. Nov. 1689 Bestalling som Registrator i tyske Kancelli. (Hermed rettes Angivelsen i Medd. fra Geh. Ark. og Kongerigets Ark 1886—88, S. 258.)

[6] Andreas Harhoe var Kommandant i Glückstadt.

— Resolverte vie, at en Dunkerker caper med naffuen Jean Castier, som it aff voriß danscke sckibe med koren belat til Dunkerken haffuer opbragt og der conviskeret, sckal vdi Fleckerøen anholdiß og arresteris effter prarticipanternis(!) ansøgning, huorom og strax ordere til comedanten vdi Fleckeroen er giffuen. Juni.

Den 16. Effter g: maj: Schultzeß ansøgnin haffuer vie tillat, att handß sviger søn ob: leu: Fogt[1] maa staa som secund ob: leu: hoß oberste Brynß[2] fynscke regiment.

— Haffuer vie anbeffallet admirallitetet at anbeffalle søe estatens fiscal[3] at til talle den captein paa Flyende falck, som den vdi siste winter haffuer forwarløset[4]; — sa og den, der Ørnen, convojen, haffuer bort sat paa de franske küster[5]; — saa Bieørensen, som Delmhorß, og Ritz[6], som Oldenborg paa convoien fra Frankrig her hid deriß vnderhaffu[e]nde sckibe med vin haffuer belemeret i mor(!) convojerniß ordonancer, som dem er forbøden at intage enten it eller andet vden expres beviling aff oß[7].

Den 23. Effter statholder Guldenlew intersession haffuer vie tilsagt ob: leu: Holst ved det vesterlenscke regiment i Norge att nyde det første vacante regiment til fodß i Norge[8].

— Som den hoye vand flod ved Trunhiem bye endel aff den ny giorde verck haffuer borttaget, saa er effter g: m: Wibis derom giorde forrestilling til deß reparation anordenet 400 rdl:, om huilcketß anschaffelse de deputerte ved land estaten med g: r: Plesse sckulle communicere; saa det forderligst til samme sckadiß reparation kunde vorde andordnet.

Den 26 bleff vnder admiralitetet vdi Christianssand anbeffallet paa det nøyeste at excaminere(!), huorlediß alt er tilgaad med de priser, som Franzoserne først taget haffuer, og siden igen aff de engelscke i haffuen(!) aff Fleckerøen bortagen, huor og naar det sckedt er, og derom herhid raport giøre. — Den 30. Comendanten vdi Christiansand, ob: l: Nostitz, bleff paa offuen bemelte ogsaa beorderet.

— Beorder commedanten oberste Pfordt vdi Friderigstat i Norge at offuerlade den til ob: l: Storrem og sig herneden att forføyge for at antage

---

[1] Justus Voogt.

[2] Jakob de Bruin.

[3] Mikkel Mikkelsen.

[4] Lieutenant Rasmus Bardon sendtes i 1693 med Stralsundske Falk paa Toldkontrol i Bæltet. Han lod Fregatten blive Vinteren over i Grønsund eller deromkring, hvorved Skibet led stor Skade. (Jvfr. Lützow, Hist. Efterr. om Danske Søe-Officierer S. 25.)

[5] Den ovfr. S. 278 f. nævnte Kaptajnlieutenant Offe Dahl strandede med Fregatten Ørnen i Foraaret 1694 i Nærheden af Nantes. Kun Folkene reddedes. Ved Admiralitetsdom af 20. Aug. 1694 dømtes han fra sit Embede. (Jvfr. Lützow, anf. Skr. S. 181. Meddelelser fra det norske Rigsarchiv II. 162.)

[6] Knud Reedtz.

[7] Baade Jørgen Bjørn og Knud Reedtz bade om Pardon for deres Forseelse.

[8] Peder Bertelsen Holst blev 1696 Chef for akershusiske Regiment (Vaupell, Den danske Hærs og den norske Hærs Hist. II. 755, 847).

Juni. comando aff Croneburgs festning vdi g: m: Gevike sted, som for sin suaghed og alder ey lengere dett kan forrette, og sckal hand for hans gode giorde tieneste afflegiß med 1000 rdl: aarlig pension, saa lenge hand endnu haffuer at leffue.

— Bleff deputerterne anbeffalle att lade proviant gaarden i aar reparere og paa beste maade derom accordere, dog fornemelig med de Møllers paa Christianhaffen[1], som sig for 10000 rdl: dertil erbøyder.

— Haffue vie bestilled captein Rabe, som med Vldrig Christian Guldenlew reist haffuer[2], at vere commandor captein hoß voriß flaade og soe estaten.

Adschilligt.

Den 3 arrivert dett ostindiske sckib lykelig og wel til ladedet(!) hiem til Københaffen, saa og naagele dager dereffter voriß fanßfarrer(!) lykeligen og wel hiem med convojeren Delmhorst, som Biorensen forte.

Den 8 bade jeg i Kiobenhaffuen; om afftenen til Jegerborg.

Den 14 war jeg til Fridrigsborg for att anordne it og andet eleffant orden anlangende.

Den 15 beseglede vie det ny sckib, kaldet Nelleblad, som seglede meget wel.

Den 16 presenterte den suensck envoye kongenß camerher og g: bygmeste Tessin, som vie haffde begeret at kome til oß paa en tidlang for at høre hanß sentiment om voriß desseiner aff it slot at lade obbyge wed Amalienborg i Kiobenhaffuen.

Den 30 reiste vie fra Jegersborg til Friderichsborg for at holde der eleffantens hoytid effter statuterne, som dette aar er bleffuen opsat til den 4 Jullij[3] og creationen aff de ny redere til den 5 Jullij.

Jullij 94.

Keyserl: hoff. Reigstag til Regensburg. Rigßsteder. Spannien. Portugal. Pohlen.

Den 1 beretter oß Piper fra Regensburg, at de münsterscke og wolffenbut: gesanter ey haffde raadelig funden, at hand forsamlingen til Regensburg qviterede og med dennem sig til marckgreffuen Luis aff Baden forføyede, menß att hand i deriß fraverelse søgte affairene i Regenßburg i en god train at erholde.

Den 24 bleff vitlofftigen om mediationen sckreffuen til greff Wedel i Vin, Lente i Holland og Haxthusen til Dresden, derhen gande at reqvirere

---

[1] Uden al Tvivl Kjøbmændene Frederik Antoni Møller og Niels Møller. De vare Brødre.

[2] Peter Raben havde fulgt med Ulr. Chr. Gyldenløve til Spanien.

[3] Ordensdagen skulde efter Statuterne være 3. Pinsedag (i 1694 29. Maj).

keyseren og de keiserlige, cursaxsische, brandenborgscke og hessiscke ministri i den Hag at beffordre voris mediation effter de med en huer aff deriß principaler oprettede tractater. Juli.

Den 27 bleff sckreffuen til voriß ministri til Win om mediationen, att vie ey kunde lade oß der fra excludere.

Saxsen. Brandenb: Bayeren. Pfaltz. Meintz. Trir. Collen. Gottorf. Zel. Hanover.

Den 6 haffde voriß comitterede med den gottorffscke conference (cantzeler Reigenbag), og bleff de enß med hannem til voriß approbation offuer de puncter, huorved den nermere union imellem oß og hertugen hidintil er bleffuen opholden, anlangend det regiment, som han i tre aar vil vnderholde.

Den 9 examinerte vie paa ny den forbemelte sag og fant for gott at lade forandre articulen om munstringen saalediß, at oß engang om aaret fri staar sielff denne munstring at giøre eller og ved voriß comitterte dertil, og bleff dett anden dagen Reigenbag insinueret, som det ad refferendum antog.

Den 20 fick vie breffue fra Haxthusen med originalet aff den renoverte deffensif alliantz med curfyrsten aff Saxsen; herhoß fick vie og nagelle articuler til en separat tractat anlangende det saxsen lauenburgscke vesend, Erford og curfyrsten pretension i mod handß fettere in puncto aff territorial hoyheden offuer deriß land, offuer huilken articul Haxhusen begerede at bliffue instrueret. — Vie bekom ogsaa breffue fra voriß syster curfyrstinden, huorudi hund interciderer for den cur saxs: geheim raad Haxthusen at motte benadiß med voriß orden aff Dannebroge.

Den 24 suarte vie voriß syster, at vdi hendiß consideration vie bemelte Haxthusen haffde ladet antegne til att bliffue creeret til ridder ved den første creation[1].

— Bleff alliansen med cur Saxsen aff oß ratificeret, bleff og Haxthusen suaret paa de separate articuler, at vie ey var vgeneigen at assistere ved voriß officier cur fyrsten i disse 3 puncter eller pretensioner, nar vie først var antagen aff partierne at vere mediator, huortil curf: icke lidet kunde contribuere; derhoß forhaabte vie, at curf: effter cur Brandenb: allerede giorte erklering og gerne sckulde lade sig vere angelegen oß til voriß satisfaction ved Elfftolden for voriß pretension til riget att forhielpe.

— Bleff oß reffereret, att hertugen aff Gottorff haffde giort difficultet at tilstaa den forandring i munstringen, som wie til tracttatet haffde ladet hoß foye, menß att cantzeleren Reigenbach haffde pro expedienti proponeret, at voriß desideria, nemlig sielff regimentet een gan om aaret at munstere, oß ved protocollen bleff reserveret, eller naar vie kom vdi Holstin, huilket vie os lod beffalle. Herhoß fandt vie for gott, att voriß Revenklausche dragoner

[1] Han synes aldrig at have faaet Ordenen; i det mindste forekommer han ikke i Bjørns Fortegnelse.

Juli. regiment her effter maa kaldiß det holstenscke dragoner regiment, og ickun fordie det hertugen paa wisse conditioner og tid offuerladiß sckal.

Den 27 bleff oß reffereret, huad den brandenburg: Fallisau og den hollendscke Petkum naagele aff voriß ministri paa ny haffuer til kinde giffuen anlangende en neermere alliantze med allierterne, og gaar in substance derhen at trede med allierterne i et concert til at restablere freden paa een vis fod, i medlertid at slutte voriß haffuene i Norge saa og i Dannemark for armateürene og assi[s]tere allierterne endnu med naagele 1000 mand, saa og, nar Franckrig sig ey til freden sckulde vilde beqvemme eller den sluttning aff voriß haffuene for een ruptur aff neütrallitetet optage, daa i lige maade at slutte Sundet for Franckrig og engagere oß med allierterne offensive og deffensive.

— Allierterne vilde derimod schaffue oß fornøyelse for voriß pretentioner hoß riget ved Elfftolden, item affgiore liqvidationen og giffue visse subsidier aarlig, saa og att ratificere deffensive alliansen de anno 1690, item perfectionere commers tractatet. — Den 31 haffde voriß minist: conferentz heroffuer med Faliseäu og Petkum og opsat visse articuler i form aff it resonement, vden conseqventze forffattet, som sckulde giore ingredientierne aff tractatet.

Wolffenbüttel. Münster. Hessen. Meckelenb: Sax: Lauenb: Darmstat. Gota. Wirtenb: Pløn. V: h: Wirtenberg.

Den 1. Vie approberte den munstersck og wolffenb: ministri til Regensburg mening, att Piper ey sckulde fra Regensborg reisse til p: Luis aff Baden, og lod ved geheime rad Eherenschildt bispen aff Münster deroffuer tilsckreifue, at i fald det endnu hereffter kunde vere tienlig, at naagen aff oß til marcgreffen sckeickediß, det effter bispenß godfindende straxsen sckulde scke.

Den 6 fick vie breffue fra Munster, at bispen for det handnem aff keyseren giffuene ostfriscke conservatorium scküi ey kunde trede i naagen particulare meseure med fyrsten aff Ostfrisland effter voriß seeneste proposition. — Vie fandt herpaa forgott at lade sagen bero intil videre.

— Fick vie ratificationen fra hertugen aff Pløn offuer den aldenburgske seneste tractat, huilken sckal Guldenlew tilstilliß, og aff hannem et genpart vnder handß hand vidimeret deraff til bage tagiß og hoß acterne forwariß. — Den 10 suarte vie hertugen aff Pløn, saa som hand ved denne leilighed giør paa ny erindering om en gratification, saa erinderede vie hannem, huad derudi senest var passeret, saa og huad i handß faveur aff oß ved de altenauiscke tractater var stipulleret[1].

Den 13 fick vie breffue fra Münster, at bispenß minister hoß margref Luis aff Baden sa og hoß markg: aff Bareit og hertugen aff Wirtenberg haffde

[1] I Traktaten i Altona 20. Juni 1689 var bestemt, at Hertugen af Gottorp skulde lade de ved den kejserlige Rigshofret begyndte Processer med Huset Ploen falde (J. F. Hansen, Staatsbeschreib. des Herz. Schleswig, 1770, S. 722).

hafft en god expedition anlangende cur sagen, og at marckgref Louis med de Juli.
andere ey allene vil trede med oß, Munster, Wolffenbüttel og øffrige vnierte i een nermere forbund, menß end og at haffue sckreffuet til keyseren og kongen aff Engeland i helle vigureuse termes imod hertugenß aff Hannovers introduction i det curfyrstl: collegium.

Den 14 lod vie bispen aff Münster ved Erenschildt for denne angenehme communication tacke og forklarede derhoß at vere genegen med at trede i alle de messures, som bispen med de andere for gott befant, saa og at besckicke til den ende den congres, som der til aff dennem bleff denomineret, i huorwel effter voriß mening det best ved alliß gesanter i Regensburg der eller i Nurrenberg kunde scke. Herhoß bleff atter om det ostfriscke vesendt anfort, att saa som bispenß mening war at soge at forlige fyrsten og sine landstender, det ey bedere stod at effectuere end at sette sig først med fyrsten. Feltmarschalck Wedell formener, at ved denne forlig vel kunde were en eller anden aventaje for oß at menagere, og at Petkum[1] meget der til sckulde kunde contribuere, nar hand fick sine tiende penger frie effterlat.

Den 20 sckreff vie eit compliment breff til landgreffen aff Darmstatt saa og til dronningens broder landgref Philip offuer den seeneste dennem bege confererte elefan orden, huilket Geismar dennem offuerbringer.

Den 31 bleff den meckelenburg suerinscke affgesant von Bibov ved voriß hoff communiceret den ordre, Lyxdorf til deriß assistens vdi Suerrig haffde bekommed, med anwisning att officia icke vil tilstrecke at erlange eit fyrstendom, mendß andere meseures der til behøffuediß.

Franckrig.

Den 27 bleff oß paa ny forelest projettet, som er formeret paa voriß[2] side til en commers tractat med Franckrig, og er regulen: fri sckib ~~fri godß~~ til fondamentet satt, dog derhoß een separat articul giort, at Franckrig maa retractere handß løffte, saa fremt allierterne ey sckulde ville i lige made restablere samme regel og sig dermed conformerer.

Den 29 bleff dette projett ambassadeuren tilstillet, mens som hand ingen nermere ordre om dene sag i nagele maaneder sckal haffue faat, bleff Meiercron den 30 anbeffalet samme nermere ordere at beffordre, safremt ellerß Franckrig med alvor vil affgiøre sagen og voriß vndersaatterß comercie der ved i naagen maade benificere. — Meiercron fick derhoß ordre at giore paa ny instance, att de resterende ratzeburgscke penge maatte betalliß og tractatet herudi tilbørligen exceqveris.

---

[1] Edzard Adolf de Petkum havde været i den danske Konges Tjeneste, senest som Drost i Amtet Varel (fra 1684), men var nu Regeringsraad i Ostfriesland.

[2] Ordet er skrevet to Gange.

Juli

Suerrig.

Den 7 bleff Lüxdorf beorderet att fornemme, huad Suerrig i mod den ny tort, Hollendere med deres vicitering aff voriß sckibe(!), vil forretage, saasom deriß sckibe mesten del ere bleven angreben, til voriß videre resolution.

Den 16 bleff Lyxdorf beorderet at communicere de suenske den ny attentat, Engelenderne haffde giordt mod voriß og deriß sckibe og convogerne, og giffue dem derhoß til kiende, at saa fremt Suerrig icke sckulde vilde soge med oß denne afferont at ressentere, saa som dog sagen deriß med koren beladene sckibe mest conserncrte, vie ey vare sindet widere convoy at giffue og oß derved at prostituere. Voriß mening gick[1] ellerß derhen, at vie paa bege sider vdrystede een god esquadre sckibe for at kunde i nødfald slutte Engeland og Holland Sundt.

Den 27 gick atter en vitløfftig ordre til Lyxdorf om den violance, som i Engeland paa ny imod voriß og de schwensckiß covardy flode vnder voriß feldiß convojer foretegt(!), saa og om mediationen, saa bleff hannem og anbeffallet den suerinscke minister derope vdi handß forrettninger at assistere. Vie fant og for gott, att offuer inholden aff dett rescript med den suenscke envoye i Kiobenhaffuen en conference sckulde holdiß og hannem tilkiende giffuis, at foren farten til Franckrig bedere maintinertis, vie ey nogen convoy videre kunde giffue, og at vie oß fra mediationen ey kunde lade oß excludere, efftersom vie allerede part i fredenß handling haffde taget; ellers sckal og talliß med envojeen om at maintinere regulen: fri sckib fri godß.

Engeland. Holland.

Den 1 berettiß fra Holland, at de vilde sende 12 sckibe til Sundet aff deriß krigs sckib, som sckulde convoger cofferdie flaaderne. — Den 2. Herpaa beorderis Lente i Holla[nd], sasom i forrig tractater med dennem var stipuleret, at naar mere end 5 sckibe til Sundet sentiß, de oß derom til føren notification sckulde giffue; vie forhaabte, dette i denne occasion i lige maade vilde blifue observeret, paa det alt mistanke paa bege sider matte forrekommiß. Her hoß bleff Lente efftterrettning giffuen, huad en viß person, som sig her i geheim opholder, Petkum ved naffuen, til en nermere forbunds beffordreing imellem oß og allierterne haffuer proponeret, og sckal Lente sig deroffuer imod raad pensionario lade forlyde, at vie dertil ennu var disponeret, menß ey oß kunde forlade paa alle deßlige insinuationer, og at dett war alliertenis alvor, saa lenge mand sig ey til naaget reelet forklarede anlangendt voriß fordering hoß riget og staten, saa og saa lenge man trainerte at terminere handlingen og forliget om voriß vndersaatterß opbragte sckeibe.

— Saa som og voriß seeneste cofferdi flaade fra Fleckerøen til Franrig i sigten aff voriß og suenscke convogen er bleffuen aff Hollenderne visiteret og endel bort tagen, dog aff Frantzoserne dem igen fratagen og libereret, saa sckal Lente sig reservere satisfaction for den ny tort, de oß bege giort.

[1] Ordet er skrevet to Gange.

Den 16 bleff oß reffereret aff den conferens, voriß minist: hafft haffuer med den hollanske Goes, derhen gande, at hannem maatte giffuiß en particular information offuer huert sckeib, som i regningen er opført. — Den 20. Vie resolverte herpa og tillige paa Lentis same dag inkommende relation, at hannem, Goes, sckulde leffueriß kiøbmendeniß offuergiffuene regning i original til at see dem effter, i huor vel alt, som der ved haffuer kundet were at erindere, allerede ved commissionen og i voriß presens ved moderation var scked. — Den 21. Herom bleff Lente i Holland effterrettning giffuen. Juli.

Vie bekom ogsaa den 16 dito breffue fra Engeland, att alle voriß sckibe saa og de suenske deris, som vnder bege voriß convogere til Frankrig var destineret, der vare anholte og opbragt. Herpaa bleff sckreffen til cantzlirad Paully i Engeland; dog før vie haffde faaet at vide, huad Suerig vil giøre ved sagen, sckal hand ey andet forrette end at søge at beffordre relaxationen aff de anholte sckibe, og at dennem ey ved proces og chiqane bekostning foraarsagtiß. — Den 30 fick vie breffue fra Engeland, at de fleste sckibe allerede vare loß giffuen, menß koren varen ud losset, der eller i Flanderen at selgiß, huilket, saa wit oß angar, er imod conventionen med oß.

Cammer. Finance.

Den 23 berette mig geheimeraad Plesse, att dee oplante penge beløb sig vngeffer paa 460,000 rdl:, og att repartitionen wilde falde vngeffer (som hand siden vilde oß fulkomeligen forrestille) gaa(!) der hend, at 1. til søeestaten 100,000 rdl:, 2. 3 qvartal for land milicien er 160,000, 3. til sivil og saa hoff estaten 120,000 rdl:, 4. capital og rente til den siste Jullij 80,000 rdl: Disse 4 poster gior til sammen de optagene og laante suma 460,000 rdl:

Den 27 talte jeg med geheimeraad Plesse om g: l: Schack og g: l: Plesse, at hand lod dem saa og g: m: Fux, Cormalion og Schultz wide ente ved breffue eller ved handß vdreisse til badet, att dett ey war voriß willie, at den(!) sckulde kortiß naaget vdi deriß gage, mens beholdem(!), som de det nyt haffue tilføren; dog wilde wie, att de ey sckulde lade naagen det wide, at dem dett var bewilget.

Cantzelye. Justice. Politie.

Den 2 gick een vitløfftig ordre til regeringen i Oldenburg anlangende kirkerniß og sckollerniß inkomster saa og naagele forordninger, som der sckal introduceris saa vel til politiens som justiens(!) beffordring.

Militer, til landß og wandß.

Den 10 resolverte vie att lade en[1] snau byge paa holmen lige som Maagen, huorom deputerterne og admiraler ere beorderet.

[1] Ordet er skrevet to Gange.

Juli. Den 14 resolverte vie, att fregatten Lindormen til convoj sckal behørig eqviperis og bemandiß, at gaa til Franckrig med den suenske fregatte.

— Admirallitetet anbeffallet søee fiskallen at ansige, at hand de vdi Fleckeroen endnu verende trende priser, som de engelscke Fransoserne vdi samme haffuen i sigte aff festningen[1] aff taget haffude, sckulde anholde, intil mand fulkommen satisfaction aff dem erholder for deriß usømlighed vdi voris haffuene og strømme, og sagen videre derpaa att giøre anhengig; saa og i lige maader de fransckiß insolenser at observere vdi voris haffuener og strømme.

Den 24 bewilgede vie, att bag teüghuset paa ridebanen maate opsettiß it huß med it halff tag til at forware sckibß laweterne vdy; — saa og att huset offuer Norreport i Kiobenhaffuen matte anstreygiß med olliefarwe.

Den 24 bleff Christian Guldenlew beorderet, saa snart campannien vdi Flanderen entiß, hand da sckulde strax forføye sig her hid og ickun tage affscked fra de franscke generaller wed armeen.

Den 24. Brigadier Trampe bleff i ligemaade beorderet att komme tillige med Guld: herhid til bage igen.

Den 28 bleff beorderet, att fregatten Neptunus og Delmhor: sckulde eqviperis med stycker og inden bommen stille ligge, og at capt: Sested og Munck[2] derpa sckal commendere intil nermere ordre.

— Resolverte vie paa directørenis aff krigshospitallet memorial, at alle de gemene soldater, som aff krigs hospitaled vnderholdning nyder, med ny kleder maatte forsyniß; — iligemaade paa deputerdernis ved land og soe estaten deriß memorial, at Gundder Fosben[3], materialsckreiffuer, for det første sckal betalle alt dett timmer, som paa material gaarden sckulde vere og der nu ey findiß, effter den priß, som dett først var inkiøbt for, huilcke penge kiøbmanden Johanneß Backe paa regensckab aff proviant gaardenß reparation sckal betalliß.

Den 31 bleff captein Just Jull instrueret med sckibet Lindormen at giøre convojen til Franckrig.

— Ankom vie hertil Croneborg, og som vie lod fyre for oß og dronningen her fra slottet 27 sckud saa og fra min jagt og fregatten Reieren, som altid vdi Sundet liget haffuer, aff huer 9 sckud, der Hollenderne, som laa her vdi Oresund, 9 fregatter,(!) gaff de og løssnin sckud for oß, saa og 2 franske fregatter og Dantziger og suenske, huilke wie ogsaa lod tacke fra slotted med 9 sckud vdi alt. Der laa ogsaa 4 a 5 engelscke fregatter hen ved Hüehen[4], som ey bewiste naagen høfflighed med sckyden.

Adschilligt.

Den 4 bleff eleffantordens høytidelige dag holden.

Den 5 bleff 6 fürstlige personer creeret til redere aff eleffant ordenen

[1] Frederiksholm.

[2] Chr. Thomesen Sehested og Chr. Munk.

[3] Vossbein. Et Gravsted i Nikolaj Kirke i Kjøbenhavn, som han 1686 havde kjøbt, hjemfaldt til Kongen paa Grund af Gjæld (Personalhist. Tidsskr. I, 203).

[4] Hven.

her til Fridriehsborg effter derom forffattede statuter og seremoniallet: først hertugen aff Gotta, 2. h: aff Wirtenberg Stucart, 3. landgreffuen aff Darmstat, 4. landg: aff Hessen h: Filip, 5. h: aff Holste[n] Beck, 6. h: aff Wirtenberg Mumpelgard[1]. De tuende forste bleff declareret til ordenen, saa som ingen fra dennem war hidsent, de ander 4 haffde giffuet comission og sent dem plein puvoir til att anname orden. Juli.

— Reiste den suenscke camerher og bygmester Dessein[2] bortt igen og prometterte al flid att giore oß at eontentere vdi sine videnscklaber om bygninger.

Den 10 notificerede vie h: aff Gotta og h: aff Wirtenberg Stucar og stilte dett vdi deriß behag att lade affhente ordens zirater eller den ved en expres herffra att ville forwente.

Den 12 til Kiobenhaffuen, 14 mod afften til Fridrichsborg.

Den 17 til Esserum og til Fr:; 18 til Jegersborg, afften Fridrig[s]borg; 19 til Roskilde, afft: Fridb:[3]

Den 23 Kiobenhaffuen.

Den 24 Jegersborg, afften Frid: NB. 25 spatzerte wie til fodß.

Den 26 reiste dronningen til Kiøbenhaffuen for sin devotion.

Den 28 giorde jeg en tur hen til Jegersborg dürhaffue til arbeidet.

Den 30 kom dronningen til Friderigsborg igen.

Den 31 reiste vie til samenß til Croneborg om efftermedag.

Augusti 94.

Keyserlige hoff. Reigstag til Regensburg. Reigssteder. Spannien. Portugal. Pohlen.

Den 17 bleff greff Wedel og raad Urbich i Vien sckreffuen att evitere at giffue naagen jalusie til de unierte forsterß ministerer ved deriß eonversation med den zelliscke envoye; item om mediationen, at keyseren var forbunden at antage voriß mediation saa og at beffordre det samme hoß sine allierede.

— Vie fick og samm gang breffue fra Urbich, huorudi hand beretter, at den cur pfaltiscke cantzeler hannem haffde sagt, at der søgtiß en dronning for den vnge rommerscke konge[4], og at saa fremt vie haffde inclination att giffue hannem voriß princesse datter[5], da var det hoytid at vere betenkt derpaa. Vie tog det i videre refflextion. — Den 21 bleff dett forrige igen repeteret til g: Wedel og Vrbich, saa som rigß viee cantzeler[6] sckal haffue

[1] Jvfr. ovfr. S 272.

[2] N. Tessin (ovfr. S. 278).

[3] Kongen har skrevet: 18. til Roskilde, 19. til Jægersborg; men Rettelser gjøre det sandsynligt, at han har villet have det som i Texten gjengivet.

[4] Josef I (f. 1678).

[5] Sofie Hedevig (f. 1677).

[6] Som ovfr. S. 242 omtalt var den tidligere Indehaver af dette Embede, den ældre Grev Königseck (Leopold Wilhelm), død; hans Eftermand var Grev Gottlieb Windischgrätz bleven.

Aug. weret i de tanker, at keyseren ickun sine officia til att beffordre voriß mediation haffde promitteret, menß ey sielff samme antagen, huileket siuniß at vere contradictoir.

— Bleff i conseilliet vitlofftigen talt om en mariage i mellem den romerscke konge og voriß princes datter, og examinerte vie differencen imellem den ewangelscke og catholiscke religion, og om og huor vit prineessen kunde changere, menß der bleff intet vist resolveret, saa som dett er een delicat sag og stor diliberation meriterer. Vie beffalte medlertid att lade opsette samme differentier til videre efftertenckning og resolution[1].

Den 21. Vie talte og om voriß sønß prins Friderichs egtesckab, og huorlidet man kunde erffare, om princesin i Suerrig[2] ennu var v·forloffued, menß som dett i lige maade er en delicat materie, bleff og derom intet vist dennegang resolveret.

Saxsen. Brandenb: Bayeren. Pfaltz. Meintz. Trir. Collen. Gottorff. Zel. Hanover.

Den 17 fick vie den cur saxsiche(!) ratification offuer den seneste renovellerte alliance og derhoß effterretning, at general Schøning til Dresden endelig war ankommen. — Bekom og suar fra voriß syster cur fyrstinden og en tacksigelse, at jeg vilde i hendiß consideration giffue voriß orden aff Daneb: til den cur saxsche geheime raad Haxthusen.

Den 21 haffde vie i conseilliet for dcn seneste eller siste gang tractaten med Gottorff og kom same dag saalediß til enden, at hertugen tilstar, at huert aar, nar vie kommer i Holsten, regimentet aff obersten i ambted Renßburg eller Segeberg effter voriß behag tilsammen foriß og der aff oß beseeiß og munsteris, og sckal det saa vel som voriß reservat om eden i protocollo foriß og aff den gottorffscke cantzeler vnder sckreiffiß saa og vere aff samme krafft som tractaten sielff.

Wolffenb: Mynster. Hessen. Meckelenb: Saxsen Lauenburg. Darmstat. Gotta. Wirtenberg. Pløn. V: h: aff Wirtenberg.

Den 6 fick vie effterrettning fra bispen aff Mynster, at hand paa staar, at congressen til en nermere forbund i mellem oß og fyrsterne i Tydsckland imod den 9de electorat til Franckfort bleff holden; item fra Wolffenbuttel, at marckgref Louvis aff Baden gierne saa, at det sckeede med begyndelsen aff de(!) tilkommende maaned Septembris.

Den 7. Vie lod oß derpaa bege dele beffalde, og bekom Piper ordre at begiffue sig imod samme tid[3] Franckfort; hands instruxtion bleff inrette

[1] Om denne Sag, der kommer igjen i det følgende, og som tilsidst strandede paa den unge Prinsesses ubøjelige Modstand, se Nyt hist. Tidsskr. II. 555 ff. Brasch, Vemmetoftes Hist III. 241 ff

[2] Hedevig Sofie (f. 1681). Jvfr. ovfr. S. 236

[3] Tilføj: til.

effter det, hannem herom til forne er bleffuen tilsckreven, og i sceer at conformere sig i alt med Mynster og Wolffenbuttel. Til extra for denne reisse bevilgede vie hannem 200 rdl: Aug

Den 13 bleff sckreffuen til Münster, at effter bispenß gott findende voriß raad Piper sig den 1/2 8/8 Sept: til Franckfort sckulde indfinde og bliffue instrueret effter hanß, bispenß, mening. — Herom bleff efterrettning giffuen til raad Meinken for att bringe Wolffenbut: til en conforme resolution. — Den 17 bleff dett samme Piper og berettet, med ordre at holde sig ferdig til den 16 7b: at were vdi Franckfort.

— Giek ogsaa ordre til raad Meinken at begere aff hert: Anton Uldrig, at hand ey wilde lade sig intimidere ved de mange falscke berettninger, som imod oß, bispen aff Munster og hannem formertis, saa som det ickund var artificia til at sette deffiance imellem de allierte forster.

Franckrig.

Den 21 bleff til Franckrig effterrettning giffuen, huad suar vie aff Suerig haffde bekommed den 17 Augus, for att see deraff, at dett ey er voris sckyld, at inted alvaarligt scker til att maintinere farten, og at Franckrig derfor ey haffuer reson paa sadan maade voris vndersaterß commersie att tribulere.

Suerrig.

Den 6 bleff oß aff Guldenlew reffereret, at de schwenscke sckal haffue sat paa egen hand grentze pele eller sckiel imellem Norge og Suerrig til voriß prejudits.

— Vie fant derpaa for gott at lade disse pelle nedbryde, og nar dette er scked, sckal Guldenlew derom taalle med den herwerende suenscke envoge og hannem remonstrere, huorlediß til at sette grentzerne bege parter bor att concurrere.

Den 7 bleff Luxdorf effterrettning giffuen, saa og i Holland, for att bekient giøre voris intention ey att vilde lide de Engelenderß insolense her vdi Sundet og deslige medfert, menß at wilde meintinere voris respect ved behørige midel, om dett widere sckulde scke.

Den 10 resolverte vie paa den süenscke minister Vredis[1] begering att lade voriß convojer ennu dennegang gaa med til Franckrig for att sette Engelend: og Hollenderne desto mere vdi tort og att declarere dem forud, att vie sender en cofferdi flade med voris convoje til Franckrig, og att man forhaabte, de lod dem were v-molesteret, huiß ey, wilde man were betenkt paa andere medel, huilke breffue vie og strax lod vdferdige.

Den 17 rescriberte vie og paa Luxdorf seneste relation, huor vdi hand oß beretter, huad suar hand haffuer faat aff greff Bent[2] paa hans seneste

[1] Grev Fabian Wrede.

[2] Kancellipræsidenten Bengt Oxenstjerna.

Aug. memorial, at insistere paa et sckrifftlig suar, saa som ey var trolig, at kongen aff Suerrig, effter att haffue ret exsamineret alting, sckulde kunde eller ville deffendere og justifiere det, som Engelenderne haffde giort, som aff greff Bent i samme suaar er scked. — Saa sckal og Luxdorf derom sig explicere med de andere suenske min: og remonstrere dennem, huad endelig vil følge deraff, saa fremt mand alt[i]d forbleff ved media consilia og vden att sette vdi effect dett, som tractaterne med sig fører.

Den 24 bleff oß reffereret, at den suenscke envoye haffde faad lige suar fra handß konge, saa att det syniß, att Oxenstierne dirigerer allene afferene effter sin behag.

Den 28 bekom Lyxdorf ordere sig att erkyndige, om Bielkiß reisse til curfyrsten aff Brandenburg[1] ey andet haffde conserneret en afferen om ampttet Goldonau[2] og det, som med greff Donav i Suerrig offuer religionen for naagen tid er paseret[3], saa og huad general Barfod[4] igen hoß kongen haffuer forrettet. Den cur brandenborge minister Fallisau giffuer for effter handß ordre, att det er ickun for att complimentere kongen aff Suerrig offuer Bielkiß sckickening, og att berørte bege saager vdi mindlighed var affgiort.

Engeland. Holland.

Den 7 sckreffe vie Paulli i Engeland til at besuerge sig offuer de 4 a 5 convoyer, som den engelscke covardi flade herfra Sundet til Engeland sckal convojere, at haffue manqveret at salutere voriß castel i forbie passeringen, som er i mod den i alle verden sedwanlig praxin og saa meget mere straffbar, som vie sammedag sielff var tilstede.

Den 17 bleff talt om det nermere forbund med allierterne, effter at Falisau haffde indsckicket protocollet, som offuer den senest conferentzie med hannem og Petkum var holdet, og saa som inted fra Suerrig er at forventte, bleff vie ey lidet confirmeret i den haffuende disposition os med allieterne(!) at inlade, saa fremt det kan sckee vden ruptur aff neutralliteten og alliantzen med Suerrig, som vie agter for nøden i det minste for aperansen sckyld ennu at biebeholde.

---

[1] Nils Bjelke, Generalgouvernør over Pommern, drog i Maj 1694 til Berlin (O. Malmström, Nils Bielke såsom generalguvernör i Pommern, Lund 1896, S. 152).

[2] Ved Freden i St Germain (1679) var bestemt, at Byen Gollnow (i Bagpommern) med tilhørende Distrikt indtil videre skulde blive i Brandenborgs Værge som Pant for 50.000 Rdl. Efter længere Forhandlinger sluttedes 1692 Overenskomst mellem Brandenborg og Sverrig om Amtets Overgivelse til sidstnævnte Magt; men nogle Tvistepunkter afgjordes først 1694 (O. Malmström, anf. Skr. S. 124 ff., 152 f.).

[3] Grev Alexander Dohna, brandenborgsk Gesandt i Stockholm, var gift med sin Kusine Amalia Lovisa Dohna, der var født i Sverrig, og hvis Moder var en Oxenstjerna. Hun gik 1690 over fra den lutherske til den reformerte Tro, hvorfor hun, skjønt tilhørende Sverrigs højeste Aristokrati, blev udelukket fra Hoffet (Fryxell, Handll. rör. Sverges hist. III. 201, 207. Anrep, Svenska adelns ättar-taflor I. 587).

[4] Den brandenborgske General Hans Albr. v. Barfus

Den 21 bleff sckreffuen til Paully i Engeland, vel at maa interponere Aug.
sig imellem sckipperne, nar de har qverelle med huerandere, mens ey att attribuere sig derved nogen juristiction for conceqvensen sckyl.

Den 24 fick vie breffue fra Engeland, at voriß convojer Barfod med sckibet Guldenlew er bleffuen attackeret aff en engelscke captein for att haffue difficulteret att stryge vimpelen, og at paa bege sider naagele var bleffuen døde og blesseret[1]. Vie sckreff herpaa den 25 til raad Paully, at vie vilde formode, at dene insolance aff kongen eller dronningen aff Engeland bleff tilborlig straffet, i hensende at, saa fremdt voriß captein kunde haffue manqvert i noget, man haffde burt sig deroffuer sig(!) hos oß at beklage, menß ey straxsen til vaaben at gribe, huilcket vie med meere foyge kunde haffue giort i mod de engelscke, som her senest vden nogen eris bewisning i voriß presens Oresundet passerede.

Den 27 bleff oß berettet fra Engeland, att voriß fregat Guldenlew med comandeur Barfod og folket var tagen vdi arrest og opfort paa Tempsen for den action sckyl, som offuer vimpelenß strygelse i mellem Barffod og en engelsck captein seeneste passeret, og holder de engelscke Dunes som deriß chambre royal.

Den 28 suarte vie herpaa til Paulli at giøre der i mod behorig remonstration til att faa fregatten og commendoren og folket relaxceret med anbydelse aff satisfaction, saa fremdt hand beffantis att haffue vdi noget pecceret i mod handß ordere og den eriß bewisning, som Engeland burtiß at bliffue bevist, dog vdi den forhaabning, at det same sckede i regard aff dette, som senest vdi Sunddet passerede, huor de engelseke eapteiner voriß eastel Croneborg i voriß presense huerken saluterede eller i naagen anden maade deriß sckyldighed observerede.

Cantzelie. Justisie. Politie.[2]

Den 3 sckreff vie til abtistinden aff Itzehoe, hertoginden Dorte Louvis[3], att infinde sig igen hoß conventen, saa som hendiß frawerelse haffde foraarsaget store confusioner sammestedß.

— Vie fant og forgott, at voriß general supperintendent sckulde holde visitation i alle kirker i fyrstendommene, som oß og hertugen i gemen til hører.

Den 25. NB. Vie resolver hoß oß sielff effter voriß samvitighed ey att kunde til staa eller aprobere, at voriß datter Sophia Hedivig sckulde antage naagen anden religion for naagen verslig ere og dignitet sekyl, saa som slig forandring kunde vdi fremtiden geraade til voriß arffue huset og fundamental kongelouiß suekelßee, huor vd offuer icke allene Gudß fortornelse, men og total ruin kunde med sig føre offuer disse riger og lande.

---

[1] Om denne Affære jvfr. Lützow, Hist. Efterr. om Danske Søe-Officierer S. 35 f. Garde, Efterr. om den danske og norske Søemagt I. 341.

[2] Rubrikken «Camer og Finance» staar tom.

[3] Se ovfr. S. 272.

Aug. Den 28 holte vie conseil offuer naagele frandscke priser, vdi Norge fra Engelenderne tagen og vdi Fleckerøen opbragte, og 4 deraff relaxceret og fri erkleret og it for god prise.

— Bleff vnder admiralites retten vdi Norge opheved, og sckal de ickun informere om sagerne og referere her til admirallitetet.

Militer, til landß og wandß.

Den 1 permeterte vie den hollendiske commendeur aff de her ligende 9 fregatter tillige med sine capteiner att komme herop paa slottet att aff lege deriß compliment effter deriß begering, huilke og saa i ser tackede mig, att mand dennem haffde suaret paa deriß beneventerin.

Den 2 mod afftenen lod de vnder Huen ligende 4 a 5 engelske fregatter deriß commendeur[1] vide, att de og vilde den afften ennu sckyde deriß bienvenu, huorpaa vie lod dem suaare, att sligt ey behøffediß, og[2] de var saa langt fra ligendiß og til med sildig paa afften, saa scheod de dog aff egen caprice, mens som man neppe kunde høre eller see til dem, bleff dem ey suaarret med naagen løsning sckud, til med vilde de icke giøre i tide deriß complimenter, mens biede til den tredige dags ende.

Den 3 bekom alle sckibene og convojerne, som var 14 i tallet, god vind og passerte her forbi Croneborg castel til Westersoen, og helsede alle sckiben med sckud vndtagen de 4 a 5 Engelender, huilke ey heller bleff suaret som de andere, huoroffuer vdi Engeland sckal klagiß offuer deriß insolantzer aff Paully.

Den 4 resolverte vie paa admiralites memorial, 1. at nar man sicker kand vide, at naagen soldater eller baadßfolk aff voriß vndersatter var udi et eller andet hollandß coufferdi sckib, og de samme effter anffordring vdi mindlighed ey vilde lade affolge, da maatte det capteinen paa vagt sckibet vdi Sundet vere tillat at offuergaa paa saadan eit cofferdi sckib for at bemegtige sig samme voriß vndersaater, dog vdi alt saadandt besckedenhed og moderation brugiß, saa ingen maa haffue arsag att klage; 2. at buiß fremmed sckib som maatte inkomme og sckyde for vagt sckibet, dennem sckal ey videre end med dansck losning suariß og ingen lunde med sckud for sckud, som aff endel bliffuer pretenderet; 3. at huiß dansck sckibene som vagtsckibet motte passere og det icke med behørig strygning honorerede, sckulde tiltalliß derffore, til huilken ende capteinen deriß naffuene sckal optegne og til admirallitetet opsende.

— Resolverte vie, att ob: Witberg fra dett militer comando paa Borrenhollem maate forløffuiß, og ob: l: Bugenhagen commando til videre igen at forrette.

Den 7 approberte vie det kiob, som med Texeera er giort om Draxholms godtz, og at de derpaa resterende penge aff regementernis cassa til de stipulerede tiider sckulde betalliß. — De deputerede ved land og søe estaten

[1] Her mangler sikkert Ordet: os.

[2] Her mangler maaske Ordet: skjønt.

bleff aff oß anbeffallet samme penge aff regimentß casserne at lade betalle, Aug.
nemlig nu strax 9540 rigsdaller og resten, som er 13773 rdl:, til førstkommende Kieler omslag.

Den 18 bleff gen: major Wibe anbeffalled, huorlediß hand sig sckal forholde med de stytter eller sckielle pelle, som aff de suenscke langt offuer de gamle grentzer in paa voriß nordiske grund ere henførte til at opreisse, nemlig dem vdi aldt stilhed at lade bort føre, og huiß andere igen did foriß maatte, da i lige made dennem atter igen lade bortage, saa og huad hand de suenscke sckulde suaare, om de sig deroffuer anmelde maatte.

Den 21 resolverte vie paa oberste Witbergs memorial, att hand handß til foren haffde gaje, nemlig 1000 rdl:, hereffter og intil widere maa beholde.

Den 28 bleff oberste Haxthusen som brigadier bestilt og handß patent den 19 Junij dateret, fra huilken tid hand vdi Flandren hoß voriß truper tieneste giort haffuer.

Adschilligt.

Den 4 fangede vie 2 jorte, en jog vie sielff, og den anden jog en hund vdi Sundet, og bleff tagen med baade, huor camerjuncker Jul[1] til kom, der den bleff tagen.

Den 6 jagede wie og fangede ey.

Den 8 til Jegersborg medag, afften Friderigsborg. Den 9de der stile.

Den 10 communicerte vie om morgenen, mod afften Croneborg.

Den 11 jagede wie og fangede en jiort.

Den 13 jagede wie igen og fangede jorten.

Den 14 bleff wedeløbet holdet til hest med Schel[2] i mod Tom fra Croneborg til Kiøbenhaffun, og red jeger Hanß for Schel i mod jeger Tom, og kom Hanß vdi 5 korterstid til slagbommen for Kiøbenhaffuen fra Croneborg slagbom. — Den 15 war jeg i Kiøbenhaffuen og an passant til Jegb:

Den 16 kom wie igen til Croneborg.

Den 17 jagede vie og fangede[3]

Den 20 jagede vie igen.

Den 22 war jeg til Jegersburg til medag, NB. afften til Croneburg.

Den 23 sckød jeg en jiort i dronningenß nerwerelse og en den 1 Augus og en, som Guldenleu war hoß, er saa 3 jorter.

Den 24, Bartolome, jagde wie en jort og fangede den i søeen, mens jeg wilde ey sielff ride neder til stranden

Den 27 jagede vie og fangede jorten i stranden.

Den 29 jagede vie og fange(!) jorten, og fulte wie med til wogns.

Den 30 var jeg til Esserum og lod folerne brende med deris moder merke og wangeniß tegen; sckød paa weien 2 jorter.

Den 31 jagede vie voriß Egidie jort i steden for 1 7b: og fangede den.

---

[1] Knud Juel.

[2] Jørgen Skeel. Jvfr. Jens Bircherods Dagbøger S. 295 f.

[3] Ikke fortsat.

Sept.

September 94.

Keyserlige hoff. Reistag til Regensburg. Reygßsteteder(!). Spannien. Portugal. Pohlen.

Den 1 fick vie breffue fra Wien, at rigs vice cantzelern endelig haffde declareret til greff Wedel, at naar det kom til fredenß handeling, keyseren ey sckulde manqvere at effterkomme handß løffte om voriß mediation.

Den 4 bleff dette aff oß med tacksigelse accepteret ved en ordere til greff Wedel til Wien saa og Vrbick.

— Bleff og til Piper notificeret, att congressen i Franckfort ey ennu aldeliß var fastillet paa den $\frac{18}{28}$ 7br:, og bleff hannem derhoß anbeffallet at appeuyere de 5 puncter, som bispen ved denne congres som ingredientier aff en ny tractat imellem førsterne vil lade proponere, og ey endnou at talle, om majora eller unanimia i cursagen sckal gielde, menß det til it stick blad[1] at beholde. Huilket og Meinke bleff sckreffen.

Saxsen. Brandenburg. Bayeren. Pfaltz. Maintz. Trir. Cøllen. Gottorff. Zel. Hanover.

Den 7 fick vie et sckreiffelse fra cur Saxsen i steden for en formel tractat, huorudi hand oß sin bistand og hielp til Elfftoldenß beffordring promiterer, og det imod den forhaabning, som hannem effter voriß ordre ved Haxthussen er bleffuen giort anlangende de 3 puncter om Saxsen Lauenburg, Erfurt og hands fettere.

Den 8 suarte vie derpaa og accepterede handß erklering om Elfftolden, med forsickering at wilde oprigtig prestere, huad Haxthusen derimod haffde promiteret.

— Bleff endeligen tractatet med Gottorff anlangende voriß holstenscke dragoner regiments ofuerladelßе til hertugen paa 3 aar eller og en kortere tid effter voriß gottfindende følig til ende bragt og originallierne imod en anden vdvexzelet. Om munstering i voriß eegen nerverelse bleff ad protocol: stipuleret: daß auff die desfalß von ihre k: m: deß hertzogen durl: gegebene nachrigt vnd dero ertheilten ordre vnd nötige anstalt der oberste etz: sig stellen solle, huilked siste ord sa vel paa oß som hertugen kan refereris, og ere vie og sindet att giffue samme ordere ligesavel som hand til obersten, huilket cantzeler Reigenbag og sielff haffuer tilstaad, at det os ey kunde negtiß.

Den 15 war vie til Colding. Der inviterede oß hertugen aff Gottorff att speise med hannem en passan til Gottorff eller Danewerdt[2], huor for vie oß excuserede med voriß hastige reisse.

Den 16 kom en til mig fra Wolffenbuttel, som giørte mig it compliment,

[1] ɔ: Parérplade.

[2] Danevirke.

mens hand sckulde invitere dronningen att vere fadder aff den vnge wolf: printzesse[1]. Sept.

Den 17 sente jeg camerjunker Trolle til h: aff Gottorff og min syster for att giore excüser og contre complimen.

Den 22 bleff voriß holstenscke dragoner regimen vnder oberst Revenklau effter tractate og accorten til hertugen aff Gottorf leffuerett, som protocollen dett formelder. Paa voriß side var der til commitereret(!) ob: secreter Harrebo, g: m: Otte Rantzau og ob: crigß comissar Amptor, paa hertugens side var cantzeler Reigenbag og rad Mekelenburg som deris krigs commissarius.

Den 23 lod wie wed camerjunker Trolle invitere hertugen aff Gottorff, min syster, princen og princesserne. Kom Trolle om afftenen tilbag igen med it comppliment, og att hertugen vnscküIte sig at were incommoderet aff en brug[2], saa hand ey wel kunde kiøre i en wogen, mens wilde en anden gang kome, huor jeg hannem begerte.

Den 24 kom min syster, princencen(!) og princesserne aff Gottorf til mig i Rensborg, huor min syster giorde store protestationer og complimenter for hendiß here, lige som hand haffde sagt til Trolle, wilde endelig, at jeg motte kome an passan til dem i Daneverk, mens jeg vnscküldete det altsamen og at komme, om Gud wil, ad aare ud igen til dem og da instille mig. Dermed reiste de til Gottorff igen.

— Bleff den gottorffsche cantzeler Reigenbag til kinde giffuen, att vie resolveret att lade Ober Eidereren aabene og dem, der led sckade, effter billigheden att betalle, huor til han og mente hanß herre sckulde concurrere.

Den 29 gick ordre til Eherenschildt i Hamborg, til Piper og Meinken, saa som de hanoverscke tragter at giøre de vnierte furster diffident i mod oß med forregiffuende, att vie vare sindett at sette oß med Hanover og det ved en mariage i mellem voriß princes og hertugenß aff Hanovers elste søn, som sig vil lade sckilde fraa sin gemallinde[3], saa og ved Elff toldenß erlangelse, at bemelte voriß ministri til Munster og Wolffenbuttel og Regensburg sckal declarere, at alle deslige spargimenter ickun ere artifices og i sig vgrundet og ridicul, saa sckal de og pressere paa congressen til Franckfort eller andenstedß, paa dett deß mere deraff kan seeiß, at voriß intention ey er oß fra førsterne at separere, menß ennu nermere med dennem oß att forbinde.

---

[1] Hertug Anton Ulrik af Brunsvig-Wolfenbüttels Søn August Vilhelm (succederede Faderen 1714) havde 29. Aug. 1694 faaet Datteren Charlotte Christine Sofie. (Denne Notits er arigtig indført i denne Rubrik i Stedet for i den følgende.)

[2] ɔ: Brok.

[3] Kurfyrst Ernst Augusts Søn Georg Ludvig (som Konge af England Georg I) blev i Slutningen af 1694 skilt fra sin Hustru Sophie Dorothea af Zelle. Han indgik ikke noget nyt Ægteskab.

Sept. Wolffenbyttel. Münster. Hessen. Meckelenb: Sax: Lawb: Darmstat. Sax: Gotta. Wirtenberg. Pløn. V: aff Wirtenberg.

Den 1 bleff til hertugen aff Pløn som og til hertugen aff Wirtenberg sckreffuen, huad som helst med fregaten Güldenlew og comandeur Barfod var passeret, for att beffordere dettß relacxcering hos kongen aff Engeland vdi Flanderen. — Dett bleff og til alle voris vdenlendiske ministrij til effterrettning sendt. — Bekom vie eit hel høfflig suar fra hertugen aff Wirtenberg Stuckgart paa voriß notification, at hand war antagen i brødersckabet aff elephant orden, og saa som hand derhoß var begerendiß, at orderens zeirat hannem aff oß maatte tilsckikiß, bleff Geismar, som nu er i Franckfort, den 4 beorderet, og det ved en expres lackey, same zirater tilsckicket. Vie beffallede hannem derhoß at confirmere hertugen aff Wirtenberg ved samme leilighed i handß tagene resolution, congressen til Franckfort med att besckicke, saa og att soge hannem at disponere, den verein i mellem fyrsterne med att vndertegne og antage.

Den 4 bekom vie et breff fra landgreffuen aff Cassel, huorudi hand woriß widere hielp implojerer imod Curland til att faa resten aff handß gemallinß brudesckatt[1].

Den 4 suarte vie herpaa, at omensckiønt det oß ey liden fortred haffde foraarsaget det, som allerede var betallet, at erholde, vie dog landgreffuen derudi fremdeliß vilde vere behielpelig. — Herom bleff og strax aff oß derom til hertugen i Curland sckreven, og sckickede copien aff samme sckreiffelse til landgreffuen.

Den 28. Som vi nu kom fra voriß reisse, fant wie en affgesante fra Saxsen Gotta[2], som er beordere[t] att in lewere den forrige heriß[3] elefant orden og affhente en ny eleffant for handß nu verend herre[4], huilken den er alt lenge tilsagt. Sa beror dett ickund til statthölder Guldenlew hiem komst, saa kan dett dis bedere scke.

— Rumor[5] giørde same dag ansogning, att hertugen aff Saxsen Weissenfelß[6] som nermeste successor til curen ogsaa maatte honoreris med same orden, huilket vie samtyckte, naar hand ved voriß syster vde[7] Saxsen derom lader anholde. Dette kand nu deß lettere scke, saa som ved v: stat: Høgis dod en platz er vorden vacant[8].

---

[1] Landgrev Karl af Hessen-Kassel, en Broder til Christian V's Dronning, var gift med en Datter af Hertug Jakob af Kurland.

[2] Hof- og Kammerraad Johann Jacobs (Kreditiv af 24. Juli).

[3] Frederik I († 1691).

[4] Frederik II.

[5] Gehejmeraad Kaj Rumohr til Røst († 1708).

[6] Johan Adolf II.

[7] ɔ: udi.

[8] Hertugen fik Ordenen i Decbr. 1696, ikke et halvt Aar før sin Død. — Vicestatholder Just Høg i Norge var død 26. Sept. 1694 i Christiania. Jvfr. ndfr under Oktbr. i Rubr. »Adskilligt«, hvoraf synes at fremgaa, at Notitsen ovenfor i Texten først kan være skreven i Oktober.

Franckrig.

Sept.

Den 19 bleff til Meierkron sckreffued, at om ensckiønt der war liden apparance at bringe den keyserelig hoff der til at giore naagen proposition om freden, førren Franckrig sig nermere erklerer, saa vilde vie dog med ambassadeüren lade offuerlege, huorlediß aff den disposition, huorudi cur Pfaltz sckal vere at beffordre freden hoß keyseren, best kunde profiteris, at oß i medlertid kiert var, at Franckrig war sindet med samme curfyrst den affbryte negotiation at lade reassumere, og at vie billigt beffandt, at der naaget reellet aff hannem prestertis imod subsidierne og andre deslige avantages.

Engeland. Holland.[1]

Den 3 gaff den herverende engel: secreter it memorial herom[2] til greff Revenklaw og begerte derudi satisfaction og commandeürens Barfodß bestraffning. Vie bevilgede det saalediß, forsaa vit hand haffde handelet i mod det, som andere potentaters og kronedehoffuerders(!) orlogß sckibe pleiger at giøre, i den forhaabning at faa i lige maade satisfaction for det, som i Sundet var passeret.

Den 11 gick en ordere til geheimte raad Plesse, som sig for sin kur sckyld til Aacken vdi baadet opholder, at opwarte paa handß hiem reisse en passent kongen aff Engeland i Loe[3] for at sondere hanß rette intention offuer den her ved Falisaw og Petkum proponerte nermere alliantze saa og at søge at bielege differentien offuer dett, seenest i Dünis er passeret, til huilken ende hannem bleff tilsent alt, huad hidin til vdi denne saag er forhandelet, og i seer den seeneste resolution, som den engelscke secreterer bleff giffuen.

Den 29 bleff aff den herverende engelscke secreterer til kinde giffuen, at handß konge var fornøyet med voriß seneste resolution om actionen i Dünis, dog war hand obligeret i denne cron Engelandß høyhed angaaende sag først handß conseils i Engeland mening og betenckning deroffuer at inhente, og huad i Sundet seenest var passeret, derude(!) disapproberte hand sine commendeures conduite og var resolveret, at salutationen aff voris castel Croneborg hereffter med 3 sckud sckede og med 3 sckud, som dog er voriß løssening, besuariß. — NB. Huilket billig og nocksom kan antagiß, saa som Suerrig ickun med 2 sckud saluterer.

— Bleff aff den hollendiscke resident begiert, at for voriß vndersaatterß pretension een general summ maate kreffuiß, om des snaarere til sluttning at komme, huor paa hannem med forste sckal suaariß.

Cantzelie. Justis. Politie.[4]

Den 24 bleff aff oß resolveret att lade Obereideren aabene til Rensborgß byiß tiltagelse og commersiernis beffordering, og gick deroffuer ordre

[1] Rubrikken «Suerrig» staar tom.

[2] Nemlig om det under August omtalte.

[3] Slottet Loo i Geldern, Vilhelm III's Yndlingsopholdssted.

[4] Den foregaaende Rubrik «Cammer og Finance» staar blank.

Sept. til greff Rantzau[1], paa same maad til commedanten g: m: Fux, og att, siden det er giørt, en huer effter billighed sckal ersettiß, huad sckade de derved kand lide.

Den 29 bleff paa cantzeler Bretenau giffuene berettning, at Curbrandenburg vil sckicke nagele truper i hersckab Knibhusen under den pretext at exceqvere penge, er sckreffuen til Haxthussen at deturnere curfyrsten fra denne resolution, effter som vie som oberformynder aff den vnge greffue aff Aldenburg ey kunde tilstaa dislige excecution, menß haffde curfyrsten naagen pretention imod hannem, vilde vie hannem paa hanß ansogning forschaffe. Gick ordre til Wedel d. 29.

— Dett bleff Guldenlew notificeret til hand(!) widere effterrettning og godffindende.

Militer, til landß og wandß.

Den 1 bleff capt: Just Jul paa convojeren Linormen beorderet hands forhold om wimpelen, i tilffal hand i mod forhaabning motte kome vdi Dünis eller i en eller anden engelscke haffuen, huor nagen flaade eller esqvadre vnder en engelß flag mand maatte vere eller komme, att hand deslige fortredelighed, som captein Barfod var vederfaret, ved alle wimpelerß og flagerß saa og stengerniß ind og nedtagelse sckulde evitere, og bleff hannem til ydermere effterrettning sent copia aff bemelte capt: Barfod insente relation.

— Ob: l: Nostis som commendant vdi Christiansands forter anbeffallet de 3 priser, som de engelscke, og den ene, som de franscke effter vnder admiralitets rettenß dom i Chr: sand var til dømbt, at lad vere folgagtig effter dommenß indhold, huilcket vie saalediß vdi voris conseil gott fant og resolverte, saa og att vnder admirallites retten vdi Chr: sand og Bergen sckal opheviß og lige ind for ober admirallitetes rett til paa kiendelse kome, og de deroppe ey videre hereffter at giøre end vinderne effter louwen edelig at aff hore og om sagenß beschaffenhed al vedbørende effterrettning inhenter. — Bleff alle ob: til hest vdi Danmark og fyrstendomene beorderet att møde vdi Ringstedden, Odense og Kolding, Flensborg, Rensborg og Itzeho, huer til sin bestemte tid.

Den 4 bleff capt: Sested[2] beorderet att antage sig convoyen ad Franckrig vdi capt: Barffodß sted, bleff og derhos instrueret, huorlediß hand sig med wimpelens føring sckal forholde, og det effter den ordrer, capt: Jost Jul bleff giffuen.

— Bleff aff oß resolveret paa deputerternis forrestilling, att den ny fregat, som er bygt vdi Norg, saa og barqvelong Lossen sckulde her hid komme.

Den 8 bleff capt: Barfod anbeffallet, saa snaart hand vdi frihed med fregatten Guldenlew var, sig vfortøffued herhid at begiffue og ey til Franckrig.

[1] Statholder Ditl. Rantzau.

[2] Magnus Sehested.

— Resolverte vie og paa g: m: Munkiß memorial, at ennu 2 18 p:, 8 12 p: styer(!), 1 200 p:, 1 150 p: metal mørser sckulde stobiß her paa giethuset. Sept.

— Patent for ob: Pfort[1] vndersckreffuen att vere commendant paa Croneborg vdi g: m: Gevikes sted.

— Bewilgede vie, att Rosenheimß søn[2] maa nye til vnderhol for formodene tieneste vdi fremtiden 100 rdl:, som forrig ob: Cuscherons enke[3] vdi dett nordiske[4] militer reglement til føren nyt haffuer.

Den 11 bleff den vnge greff Revenklau tilsent copia aff tractatet med Gottorff op rettet angande handß vnderhaffuende holstenscke dragoner regemt: i saa vitt offuerlatt til hertogen paa 3 aarß tid, og derhoß anbeffallet, officerene og gemene det i tide at tilkiende giffue, saa om naagen derwed kunde haffue naaget at sige, at sligt i tide kunde enderiß, foren de æden for hertugen tillige afflagde. — Resolverte vie paa deputerternis memorial angande de penge, som regimentsckreiffueren Blanksted ved ob: Bassums regiment[5] aff cassen haffuer taget og forvendt, at som ordonansen og vdgiffuene ordres vdtryckeligen formelder, huem med casserne sckulde haffue insende, og de vedkommende i saa maade ey for voriß interesse vedborlig haffuer vigileret og agt giffued, saa bør de til samme summe suare og igen søge deris regres hoß bemelte regiments sckreiffuer Blanksted.

Den 13 reiste vie vdi Gudß naffuen først til Ringsted, huor jeg om efftermedagen saa de 3 selandscke regiment til hest, huilke temelig haffde forbederet sig; det sletesde aff dem war ob: Numersens[6]. Wie bleff natten der.

Den 14 kom wie, Gud were loffued, lyckelig offuer Belttet, dog med hel contrarig wind og hart weyer, vdi 5 timer offuer til Nyborg.

Den 15 munsterede wie de 2 fynscke regim: ved Odensøe, som ware vdi god stand. Om afftenen kom wie til Kolding.

Den 16 bleff wie til Kolding og saa de 4 judscke reg: til hest, som ware vdi god stand, saa og 7 cop: aff det judscke til fodß og 1 aff det fynscke.

Den 17 saa vie til Hadersleben 3 cop: aff de fynscke, og til Flensborg om afftenen, huor 3 cop: til fod aff p: Geo: war. — Den 18 besaa jeg liff regem: til hest, huilket ey synderlig haffde forbederet sig, menß slettere, og kom ieg om afftenen vdi Rensborg.

Den 19 saa jeg arbeidet til Rensburg og beffant, att der var mere og flitiger arbeidet, en som vie oß formottis.

— Resolverte vie og expederte, huor regementerne til fods effter fulfførte arbeyd vdi qvarter sckulde forlegiß effter opsattzenß formelding.

---

[1] Hans Erasmus v. d. Pfordten.

[2] Overkrigskommissær Jens Rosenheim († 1690) havde Sønnen Chr. Ulr. R., der blev Fændrik 1698 og døde 1700.

[3] Anton Coucheron, Kommandant paa Akershus († 1689), efterlod Enken M. A. van Langen.

[4] ɔ: norske.

[5] 2. jydske nationale Rytterregiment.

[6] Matthias Numsen var Chef for 2. sjællandske nationale Rytterregiment.

Sept. Den 20 reiste vie til Glyckstad, og vnderweigß til Itzeho saa vi 5 comp: aff p: C: reg: Om efftermedag saa jeg i Glyckstad 9 comp: aff droningens regem:, temlig ilde monderet. — Den 21 saa vie 4 comp: aff artolleriet, hel gode. Vdi Crempe saa vi 3 compe: aff p: C: reg: Medagen i Itzeho og saa siden dett Norge dragone lif reg: vnder Leüendal, huilket kan passere for voriß lif reg:, saa og excercerte det holstenscke dragoner regement.

Den 22 reiste vie til Rensborg igen, og bleff samme morgen ved Itzehoe det holstenscke dragoner reg: vndr(!) ob: greff Revenklaw til hertugen aff Gottorf offuerleweret til cantzeler Reigenbag og com: Mekellenburg og vdi ed tagen og siden munsteret aff voriß og hertugenß commissarier Amtor og Mekelenb:, offuer levert paa vor side aff ob: secret: Haarebo, g: m: Rantzau og com: Amtor effter tractatet.

Den 22 ankom vie til medag til Rensborg, om efftermedagen saa vig(!) infanterie vdi leieren og guarnisonen vdi Ny Rensborg saa og artolleri compeniet, og beffant sig alting vdi god stand.

— Bleff ordere giffuen til g: maj: Fux att lade Ober Eideren aabene, saa den navigation kunde giøriß brugelig til Rensborgß diß bedere opkomst, og att man vil betale dem, som kunde deroffuer lide sckaade.

Den 24 vdi Rensborg bevilgede vie ob: l: la Batte predicatet aff oberste, huorpaa hand og bekom sin bestalling.

Den 25 reiste vie fra Rensborg og afften til Hadersleben.

Den 26 reiste vide(!) offuer Lidin Belt, medag Assens, i gemmel Fyn og for vinden offuer Storebelt afften, til Corsor fra Nyborg i 2 timer it qvarter.

Den 27 fra Corsor til Kiobenhaffuen, Gud vere loff, lyckelig hiem igen.

Den 29 gick ordere til felm: greff Wedel ey at tillade naagen brandenborgge truper[1] marsere igennem greffsckaberne til Kniphusen for at exceqvere sammestedß for naagen restantzer aff qvarter penge, menß at unsckulde sig ey at haffue order nagen durgmars at tilstede; dislige om Guldenlew til Kniphusen begerte folck, da hannem at assistere.

Den 29 bewilgede wie, att til arbeideß forsettelße ved elven i Trunhiem 200 rdl: vdi aar betallis sckal.

— Haffuer deputerterne ved land og soe estaten ved deriß forrestilling om de 9 qvartalers affbetalling med de 2000 rdl:, vie til søe estaten bewilgede, saa wel anordenet, at $\frac{m}{100}$ rdl: gield dermed i saavit og for dett første er stoppet og clareret aff os og aproberet, og at hereffter aff søe estatens medeler 3—4—500 rdl: til enker og faderløse børen til gieldens rest videre og ganscke clarerin arligen maatte anwendeß, og der med disse $\frac{m}{100}$ rdl: ey mere bør anforiß.

Adsckilligt.

Den 5 jagede vie en iort aff 18 ender og fangede den vdi Sünder søen ved Haresckou.

[1] Tilføj: al.

Den 6 var jeg vde i durhaffuen ved Jegerßborg og forsøgte majeinen[1] Sept.
med bordet vdi dett ny huß kaldet Heremitagen.

Den 7 efftermedagen bleff sckut forstegangen aff oß effter papagoien til lige med princerne paa det ny sted, som Københaffuenß borgere og sckytter er forundt sig att excercere[2].

Den 8 var droningen og prin: og princesserne vde tilgest paa Heremitagen.

Den 9 war jeg vd roet i Callebo, huor en aff fyrwerkerne kløffuede en hel stor kampe sten vnder vandet 3 fod dyb vdi 4 store stycker.

October 94.

Saxsen. Brandenburg. Pfaltz. Maintz. Trir. Collen. Gottorff. Zel. Hanover.[3]

Den 6 bleff Eherenschildt i Hamborg anbeffallet at antage sig hertugen aff Gottorffß sag imod staden Hamborg, saalediß att hertugen maa blive giffuen satisfaction for den spott, hannem er vederfaren, i det de Hamborger for nogen tid siden sig haffuer understaaet med deriß soldater at nedbryde een vand mølle i ambt Reinbeck, hertugenß territoria, og att Eherensckildt herom sckal begere deputerter aff magistraten og dennem tilkiendegiffue, at vie krafft den gemene regering og unionerne var obligerede hertugen i denne saag at bitrede, dog til at affgiøre sagen i mindlighed voriß officia hoß hertugen gierne vilde amployere. — Den 19 suarede Eherenschildt her paa att haffue talled med b[o]rgemester Schaffhausen saa og 2 deputerede om denne sag, og at det syntiß, at de vilde giffue hertugen satisfaction, dog ey nogen penge, som aff hannem sckal pretenderis.

— Feltmarschalk Wedel beretter fra Oldenborg den 15 oct:, at de brandenborgsche truper igen qviteret det jeverske land, der de excecutions gebyr haffde faat betallet. — Herpaa gick ordere til Haxthusen sig offuer den excecution alworligen hoß curfy: aff Brandenburg sig att besuerge.

Den 23 bleff denne ordre i saa vit revoceret, at i hensende at de cur brand: ministre sielff begynder at erkinde deriß tort, hand ey videre sckal giøre naagen besuerring, menß alleneste anføre, att vie forventede, at deslige ey mere sckede.

— Fick vie een cur fyr: resolution paa Haxthusens første memorial om dene sag, huor ved cur fyr: formener at justificere den forretagene exce-

---

[1] ɔ: Maskinen. Her menes et mekanisk Bord, et «Eremitagebord» (jvfr. Tidsskr. f. Kunstindustri 1891, S. 156 ff.).

[2] Det 1694 gjenoplivede danske Kompagni havde faaet sin Skydebane udenfor Nørreport (O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. V. 331).

[3] Den foregaaende Rubrik: «Keyserlig hoff. Reigstag til Regensburg. Reigßsteder. Spanien. Portugal. Pohlen» staar tom.

Okt. cution og derhoß anfører, at hand paa greffsckaberne i lige maade er assigneret og ickun par complesanse derom hidintil ey naagen anffordering haffuer vildet giøre. — Vie resolverte herpaa at lade i mod den v-formodentlige pretention saa vel til Vien som ved det cur fyr: hoff protestere, saa som keysseren i seeneste tractat med oß sig haffuer forbundet oß fra al vidire assignationer at beffrie, curfyrsten og sielff sig for naagele aar haffuer erklerett ey at ville giøre derom naagen videre anfordring.

Den 23 bleff os fra regeringen i Gelückstad berettet, at hertugen aff Gottorff haffde giort besuering imod den aff oß fattede resolution, Ober Eideren att lade aabene. — Huorpaa bleff commissarierne til de holstenscke comissioner beorderet at giffue de fyrstl: til kiende, at hertugen ey haffde raison sig offuer en sag at besuerge, som var evident til landeß beste, saa haffde vie og hannem i tiden ladet notificere voriß forrehaffuende, huor imod der inted var bleffuen repliceret, og vare vie i det offrige genegen med handß commissarier at lade estimere den sckaade, som naagele possessorer aff de angrentzende adelige godß derved kunde lide, og dennem derffor fornøygelse at lade vederffaare.

Den 27 sckreff vie til hertug August til Norborg, om hand icke vilde giffue en visite til hertugen aff Gottorff for at affgiore med hannem sagen om Gottesgabe[1], saa som det syntiß, at hand ickun begierer den complaisance og siden at vilde affstaa handß pretension om samme godseß restitution.

— Same dag fick vie en vicite aff en fyrste aff Anhalt, som er schwoger til dene aff Norborg eller aff Hazkerode, kaldiß saalediß[2].

Wolffenbuttel. Münster. Hessen. Meckelenb: Saxsen Lauen: Darmstat. Saxsen Gotta. S: Veisenfels. Wirtenb: Pløn. Vor aff Wirt: Ostfrißland og Emden.

Den 1 haffde den saxsengottiscke affgesent til att anname ordenen aff eleffante privat audiens.

Den 2 bleff den wolffenb: affgeordnede til att bede dronigen(!) til fader igen dimiteret med it present for hannem aff 100 duca: og it compliment sckreiffelse fra dronnigen.

Den 12 fick vie breffue fra Münster, at keyseren sckal vere sindet at lade nu proponere til Regensburg den hannoverscke cursag, saa att admissionen aff cron Bøemen det curfyrstl: collegium[3], og det paa den made, at naar sagen ickun kommer til deliberation, denne ey kand manqvere.

Den 13 resckriberede vie her paa til g: r: Eherensckildt at suare til bispen, at vie var aldeliß med hannem vdi en mening, at for alting derhen

[1] Gods paa Ærø. Om Hertugen af Gottorps Fordringer paa det se Hübertz, Beskriv. over Ærø S. 50 f. Archiv f. Staats- u. Kirchengesch. der Herzogth. Schleswig, Holst. u. Lauenb. II. 445. Nordalbing. Studien IV. 181 f.

[2] Hertug August af Nordborg var gift med en Datter af Fyrst Frederik af Anhalt-Harzgerode. Hendes Broder var Fyrst Vilhelm.

[3] Her mangler Ordet: foreslaas ell. et lign.

tragtiß at forhindre deliberationen ved rigßdagen til at forrekomme forneffente Okt. intrigue og imedlertid att beffordre congressen til Franckfort for at sette sig nermere imod alle deslige forrehaffuende prejudicerlige desseiner. — Herom bleff og sckreffuen til Piper og Mainken, saa[1] derom talt med den herverende saxsiske gottiscke affgesante. — Den 14 haffde den saxsen gottiscke sin affsckedß audientze, og lewert hannem eleffantorden til hanß herre vden widere seremonie.

Den 15 bleff oß og reffereret, huad imellem voriß feltmarsckalk Wedel og den ostfriske cammer president Petkum om voriß saa og Suerigiß og bispen aff Münster mediation til att forlige fyrsten aff Ostfrisland med hanß stender er passeret.

Den 16 bleff derpaa til f: m: Wedel rescriberet, at vie ved voriß intention bestandig forbleffue, gierne voriß officia med at employere til forbeneffuente forlig, menß ey kunde communicere derom med Suerrig, foren Suerrig sig først de[r]offuer declarerede, og sckulle det vere oß kiert, om først det derhen hoß Suerrig kunde bringiß.

— Bleff f: m: Wedel og herhoß beorderet at giffue staden Emden til kiende, at vie hel ilde haffde optaget, at deriß garnison var brugt til at exceqvere herskabet Kniphusen.

Den 30 gick ordre til g: r: Erenschildt at giøre Munster de forslag, at om ensckiønt printz Luis og naagele andere førster ey sckuld ville med besckicke conferantzen i Franckffort, at det dog burde at scke aff oß, Munster og Wolffenbuttel saa og Saxsen Gotta, Koburg, Bareith, ßom dertil sig mod Piper haffuer erkleret, og sckulde de andere for deris interesse sckyld med tiden wel folge.

Franckrig.

Den 4 er med ambassadeuren[2], som til Meiercron den 19 7b: og er sckreffuen, og gaar hands mening derhen at affbie greff Hammeltons[3] ankomst i Hamburg, huor han sckal forventiß, og da fornemme handß forslag, i medlertid kunde søgiß nagen minister ved det keiserlige hoff at giøre favorabel saa og at flattere enke dronningen aff Polen ved visse avantager for hendiß sonner hertugerne aff Lotteringen[4] ved fredenß beffordring.

Den 9 bleff Meiercron anbeffallet at holde sig passive, huad fredenß handling angaar, saa som det er Frankris sag, og i dett offrige at giøre paa ny instantz om suspension aff det ny reglement om priserne.

Den 23 bleff den franscke ambassadeur saa og til Meiercron communiceret, huad med den suenscke envoje her var passerett, saa og huad hannem er suaaret, paa det Franckrig icke sckulde komme i den mening, at vie

[1] Tilføj: og.

[2] Her mangler et Ord: talt ell. lign.

[3] Kurpfalzisk Gehejmeraad, Grev Jacob Hamilton.

[4] Dronning Eleonore Marie, Enke efter Kong Michael Wisniowieczki af Polen († 1673), blev anden Gang gift med den fordrevne Hertug Karl IV Leopold af Lothringen († 1690).

Okt. haffuede proponeret denne saag, og blef voriß til den suenscke envoje giffuene resolution same dag til Franckrig sckicket for att giffue derved til kinde, at vie ere resolveret at maintinere neutralliteten og farten, om Suerrig ickun vil trede med oß i it nermere concert eller giøre dett samme som vie.

Suerrig.

Den 5 bleff Lüxdorf beorderet att giffue vdi Suerig til kinde, att vie haffde forre (som Spaniene(!) begert) at holde med dem en conferens om voriß opbragte sckibe, saa saa vie gierne, om de vdi Suerig ogsa wilde instruere deriß minister tillige med voriß offuer denne saag paa en fod; effter voriß mening wilde forlit[1] rettiß paa 2 ting, 1. att erholde satisfaction for de opbragte sckibe, 2. at afftalle, huorledis farten sckulde scke i tilkommende tid. — Bleff og Luxdorf beorderet at besüerge sig offuer, den paa ny til Franckrig destinerte convojer at haffue med taget vnder sin convoy pomerscke sckibe imod tractatens[2] 10 articule.

Den 13 resolverte vie paa den suenscke herverende envojes instance, at convojen til Franckrig sckal bie i Fleckerøen intil medio Novembris.

Den 19 bleff oß reffereret, att den suenscke anvoje haffde giort erindering, at farten til Engeland, Holland og Portugal saa vel som til Franckrig matte ved convoyerne sckee, og til den ende paa voriß side, lige som Suerrig giorte, nagele krigßsckibe eqvipere(!).

Den 20 bleff suenscke anvojeen herpaa effter voriß ordere suaaret, saa og til Luxdorf sckreffuen, at vie til alt at concurere vare genegene, huad commercierne i mere sickerhed kunde sette, menß og derhoß forhaabte, at Suerrig var sindet convoyerne at soutinere og deroffuer med oß et nermere concert at oprette, og at vie formodede, at kongen aff Suerrig sckulde lade sig behage envoyen deroffuer med videre ordre og fuldmagt at forsyne.

Den 24 fick vie effterrettning fra Suerrig, at kongen haffde samtyket voriß erindering om den forreverende conferance med Spannien anlangende voriß og de suenskiß undersatterß i Biskayen og Ostande opbragte sckibe.

Engeland. Holland.

Den 2 gick ordere til Lente i Holland, at vie samtyckte i den aff Spannien forreslagene conferance i mindlighed at bylege sagen om de aff de spanscke caper hidentil opbragte sckibe, og at, naar oß tiden og steden til sammen(!) conferentz bleff bekient giort, vilde vie Lente dertil med behorige ordre autorisere.

— Fick geheimerad Plesse om den nermere alliantze med Engeland og Holland videre ordre, at vie approberte handß mening, at saa fremt denne allians sckulde haffue naagen fremgang, da wilde negotiationen ey lenge treneriß,

[1] ɔ: Forliget.

[2] Af 10. Marts 1691.

menß at vie oß ey videre kunde erklere, førend allierterne haffuede suaret Okt.
paa den plan, som med Falliseav og Petkum derom her var formeret, og naar dett ickund var sckedt, kunde os vere indifferent, om sagen her eller i Holland affgiørtiß, i huorwel det her med mere secretesse effter voriß mening kunde scke.

Den 8 lod wie oß forrelese vdi conseillet projettet til en nermere alliance med allierterne, huilket kongen aff Engel: haffuer ladet tilstille greff Allefeldt, menß saa som derudi aff oß pretendertis at renoncere alt comersie med Franckrig og erkiende hertugen aff Hanover for curfyrt(!), blef intet derpaa resolveret føren g: r: Plessis videre beretning om alting, saa som hand sckal haffue en conferentz med raad pensionario[1] førend handß bortreisse fra Holland.

Den 15 fick vie suar fra Engeland paa voriß seneste resolution om actionen i Dünis, og bleff aff den herverende engl: secreterer ennu ved samme resolution desidereret, 1. at den maatte attesteris ved ob: secret: von Jessen vnder voriß segel, 2. at i steden for flamme eller vimpel matte settiß pavillion og derhoß: baiser ou amener, 3. tilføigiß, at commendeüren Barfod sckulde straffuiß exemplariter, 4. vdeladiß de ord: vanscet att were averteret om strygen aff den engelscke vice admiral. — Vie bevilgede det forste og det tredige, menß affslog purement den anden og fierde punct, saa som voriß commendeur ingen pavillionført haffuer, menß ickun en vimpel, og det siste i sig sielff saalediß er passeret, og naratio facti ey kan fordylgiß. — Denne resolution bleff den engelscke secreterer som en ultimat den 20 October til stillet, som ogsaa syntiß, at secreteren dermed var til fredß. — Den 20 bleff og herom effterettning giffuen til raad Paully i Engeland og hannem derhos en ordere sent til commend: Barfod, at hand paa handß tilbage reisse ey sckal opsette vimpelen, føren hand er vdenfor Temsen, til att evitere despüt med Engeland.

Den 23 bleff til Lente i Hollan sckreffuen, att vie approberte handß og den schwenskiß tanke, att conferantzen med Spannien om de opbragte danske og suenske sckibe burde scke vdi den Hag saa som in loco tersio, huilket og bleff Luxdorf communiceret til effterretning.

Den 26 bekom vie relation fra g: r: Plesse aff den Hag at haffue weret i conferentze med raad pensionario saa og talt med kongen aff Engeland om den forreverende nermere alliantz med allierterne, og at de haffde forsickered hannem om deriß oprigtige intention at slutte samme alliantz, menß at Elfftolden der paa vilde ankomme, at helle commercium til Franckrig voriß undersaatter bleff forbuden. Vie fant for gott[2] udsette voriß resolution herpaa intil Plessens retur.

Den 30 bleff Lente instrueret at rette sig effter den suenske resolution

[1] Ant. Heinsius.
[2] Tilføj: at.

Okt. offuer handlingen med Spannien indtil videre ordere, som hannem med voriß vndersaatterß fordring med første sckulde tilsendiß.

Militer, til landß og wandß.[1]

Den 2 bleff gott funden og ob: baron Leüendal[2], som voriß liff regement dragoner comenderer, beorderet og bewilget paa same regement lige saa meget haffuere at maa giffuiß, som ob: Berenstorffis regement til hest[3] nyder.

Den 6 paa deputerternis forrestilling bleff resolveret, at forrige proviant forvalter vdi Nyborg Paul Zagarisen igen sin forrettning sckal til trede og nyde derffor aarlig 100 rdl:; — saa og om en feltsckerer, som til faaren[4] ved garnisonen og artilleriet vdi Glyckstad, maa got giøriß, dog ey at anga føren anstundende nyt aar; — saa og at entrepreneüren[5] ved Rensborg den 1/3 pro cento for promte betalling hereffter ey sckal kortiß, efftersom det imod handß contract er.

Den 9 aproberte vie admiral Sphans affritz og opsatz aff it sckib aff 64 styker, det vnderste lag 24 pund, i den anden 18 punder, huilket sckal bygiß, om Gud vil, neste anstundende aar, saa snart materiallierne kan ansckaffis.

Den 13 approberte vie, att f: m: Wedel en capt: med 50 mand til Kniphusen haffuede sent for att forhindre Brandenborgerne at tage possession samme stedß, om de det maatte haffue hafft vdi sinde.

Den 13 bewilgede vie brigadiers(!) Bars at maa inkiøbe hanß klede til liff regement til hest deriß mundering vdi Hamborg eller andenstedß, dog derimod at vere til tencket at schaffue ryter eurasser, ligesom ob: Berenstorf sig paataget haffuer, effter same bewilling, og der for tillat derude kledet att in kiøbe.

— Approberte vie paa deputerternis forslag, at eit compeni aff liffregement dragoner aff det pinnenbergscke og it aff det rensborgscke maatte tagiß og vdi det segebergscke henlegiß, efftersom det ampt var bleffuen sulageret ved voriß holstenscke dragoner vnder ob: greff Revenklaws aff marche i det gottoffscke.

— Approberte vie og g: m: Schulteß ingiffuene opsatz paa vinter arbeydet ved Ny Rensborg effter hans forslag, og at de dertil fornødene 2358 rdl: aff g: h: Plesse og de deputerede sckulde ansckaffiß og tid effteranden, som det dertil nødig maatte were, anwissiß.

— Bleff cap: Jost Jul beordered vdi Flekerøen att blive beliggende til først kommende medio November effter kongen aff Suerrigs begering, at vdi aar ingen videre convoje til Frankrig att sckulle aff gaa.

---

[1] De to foregaaende Rubrikker: «Camer og Finance» og «Cantzelie, Justis, Politie» ere ikke udfyldte.

[2] Valdemar Løvendal.

[3] Oldenborgske Regiment.

[4] Tilføj: har tjent ell. lign. Mandens Navn var Martin Jessen (efter Oplysning af Oberstlieutenant Hirsch).

[5] Domenico Pelli.

Den 13 bleff capt: Sested beorderet, som nu vdi Barfod sted den i Franrig(!) nu verende cofferdie flaade commenderer, at hand effter kiøbmendß ansøgning her vdi byen med alle tillatte salt sckibe reisen herhid maatte befordre vden att affbie de sckibe fra Burdox[1], saa fremt hand ellerß den süenscke convojer dertil kunde formaa, ellerß icke. Okt.

— Haffuer vie permitere(!) ob: greff Revenklaw til Win at ma forreisse for att anwerbe et regement til fodß for keiseren og i saa vitt trede vdi keiserl: tieneste.

Den 20 bleff comend: capt: Barffod beorderet, nar han fra Temsen med sckibet Güldenlew gick, sckulde hand ingen vimpel, mens alleneste kun floyen føre.

— Resolverte vie, at schalmcy bleserne ved vorıß garde nu igen tagiß og munderis matte og dertil legiß 420 rdl: til extra vdgifft.

Den 23 resolverte vie paa g: leut: Plessis giorde forslag og forrestilling, at til huer aff de 4 judscke og 2 fynske regimenter til hest, som forige aar for Ratzeburg med werett haffuer, til en recreation maate giffuiß 300 richsdaller for deß bedere at kunde ersette den sckade, som de paa samme marche paa derıß heste haffuer lidet, huilke 1800 rdl: de aff regimentß cassen sckulde betallıß.

Den 23 anbeffallet deputerterne att communicere med g: r: Ples, naar hand tilbage kommer, om pengeniß anschaffelse til en vand speytte vdi Geluckstad og den at lade inkøbe, vngeffer for 400 rdal: wil koste. — Vie beffant og for gott, fregatten Reieren, som capt: Vitfelt[2] med vdi Sundet haffuer liget, igen inkomer og afftackkeliß.

Den 27. Saa som statthoider Guldenlew saa meget presserte paa att haffue for den eldere vnge Guldenlew[3] folk til at sende til it regement, som hand dog ey sielffüer haffuer att comende(!), mens Frans Jul, haffuer vie dog, om ensckont vie ey dett for gott beffant, dog bewilget at maa tage aff de 2 comp: vdi Christiansand 80 mand for naffnet Royal Dannoes til Franckrig, om ensckiont Christ: Guldenle[w] ingen recognoissance aff Franckrig for de forrige recruter haffuer hafft.

Den 30 bleff aff oß igennemset tuende admiralites domme som(!) stridighed, Engelenderne haffde vdi Norge i mod Fransocerne, huilket kan findis vorıß resolution der paa hoß ob: secreterer Harrebois cantor.

Adsckilligt.

Den 10 arriverte Christian Guldenlew her fra Franckrig effter vorıß hannem giffuene ordere.

---

[1] Bordeaux.

[2] Iver Huitfeldt.

[3] Chr. Gyldenløve (jvfr. ovfr. S. 241). Han kaldes »den ældre unge« G. for at skjelne ham fra Broderen Ulr. Chr. G. (f. 1678).

Okt. Den 11 spisede vie om afftenen hoß ob: cemmerer H: H: von Alfeld[1], som gaff en bal til cron princens fødselß daag.

Den 4(!) fick vie breffue fra Norge, at vice statholder Høg wed døden war affgaan[2].

Den 14 reiste geheimeraad Rumor herffra, og som ved Just Høg dødelige affgang rederorden aff eleffanten er bleffuen vacant, daa haffuer vie (saasom Rumor oß formelder, at voriß syster curfyrstinden gerne saa, att hertugen aff Saxen Weisenfeldß sadan orden bekom, aff aarsage at same hertug er ennu presumtiv arffuin aff cur Saxen, i forhaabnin at hand for voriß systerß interesse sckal hereffter i sin tid vere des favorabeler) saadand forslag oß ladet behage, og vil hannem same oden(!) conferere, det først voriß syster for hannem til oß der offuer sckriver og videre begerer, og den ved Rumor lade hannem offuerleffuere[3].

November 94.

Keiserl: hoff. Reigstag til Regenburg. Reigssteeder. Spannien. Portugal. Pohlen.

Den 6 bleff til Piper vdi Regensborg sckreffuen at tacke den gottiske g: r: Fisker for handß erbydelser at vilde oß faa at vide, veed huad leilighed voriß secreta somtider vdkommer, og forsickere personen, som det sckal haffue penetreret, om voriß recognoissance.

Den 10 fick Piper ordre att giøre de keyserlige concomissarie[4], som ved sal: kongiß tid her haffuer veret, it compliment for handß beviste gode intention og forsickere hannem om voriß seer affection og vensckab imod keyseren.

Den 13 bleff Lente i Holland fuldmagt sendt at trede i conferentz med de spaniske commissarier offuer voriß vndersaatter opbragte sckibe, saa bleff ham og deriß pretensioner tilsent, som sig allerede beløber intil $\frac{m}{300}$ rdl: Huad voriß egen fordering saa og voriß til St Sebastian for naagle aar opbragte fregat Maagen anbelanger[5], bleff hannem anbefallet at reservere oß derom voriß satisfaction og videre regres.

Den 13 bleff Lente og beorderet at insistere der paa, att for alting de sckibe, som paa ny ere tagen og opbragt, bleffue reclameret og ved vaarende tractater caperne alvorlig tilholdet, voriß vndersaater i deriß fart ey videre at tribulere. — Den 17 bleff Lente beorderet at protestere imod een viß befalling, som ved dett brüsselscke hoff sckal vere vdgangen, at erkiende paa alle priserne, saa som det ey er compatibel med een venlig accord og ey kan haffue andet

---

[1] Hans Henrik Ahlefeldt var Overkammerherre hos Kronprinsen.

[2] Jvfr. ovfr. S. 298.

[3] Jvfr ovfr. S 283.

[4] Der har oprindelig staaet: concomissarier, men det sidste Bogstav er udslettet. Joh. Fried. Seiler (siden 1693 Friherre) havde været Karl Ludvig af Pfalz's Gesandt her.

[5] Jvfr. ovfr. S. 236.

i sigte end at tileigne sig ved en vretmessig sententz de opbragte sckibe. — Voriß vndersaatter bleffue og derhoß advaaret, sig ey i retten med dennem offuer priserne at inlade. Nov.

Den 24 bleff til Piper sckreffuen og beorderet at søge at beffordere io for io bedere accessionen aff Gotta og Bareith til den bruswiksck e(!) alliance paa beste maade, som scke kand.

— Bleff greff Wedel og Vrbig beorderet atter igen att insistere effter seneste tractatet med keyseren om en sckreifftlig befrielse fra alle assignationer saa og videre paaleg, i ser for de to Romer maaneder, som keiseren aff oß saa vel som aff andere paa ny begierer, effter som keyseren ey dertil er berettiget, saa lenge voriß truper i Vngeren forbliffuer.

— Herhoß fick de bege to een reprimande og en scharp beffalling, sig til voriß tienistiß beffordering med huer andere flitteligen att communicere, som de ey endnu haffuer giort.

Sachsen. Brandenburg. Pfaltz. Meins. Trir. Collen. Gottorff. Zel. Hanover.

Den 9 gick ordre til Haxthusen vdi Berlin paa hanß seeneste relation att sckriffue til Schonning, att vie gierne haffde fornummet, at handß herre curfyrsten aff Saxsen nu endelig var sindet at recuperere possessionen aff Saxsen Lauenburg, og at vie vare genegen hannem denne possession med at garantere og at derfor med curfyrsten et eeget concert at oprette, saafremt hand dett begerendiß var, og saa vie gierne, at til den ende een accrediteret person effter Schønings mening herhid bleff affsckickedt.

Wolffenbuttel. Münster. Hessen. Meckelenb: Saxen Lauenb: Darmstat. Sax: Gota. Sax: Weisenfels. Wirtenb: Pløn. Vns: Wirtenb:

Den 6 bleff til Wolffenbuttel recommenderet conferentzen i Franckfort, saa og den 10 dito til Regensborg med ordre til Piper og Meinke, at om naagen brut om voris g: r: Plessis negotiation i Holland sckulde gioriß, derimod adt forsickere, at voriß intention ey var fyrsterne att forlade, saa fremt de icke sielff vil staa hoß huerandere, og at de ved franckfortscke congressen derom videre og klarligen sckulde bliffue forsickeret og convinceret. Fick Meinke og ordre att tacke h: Anton Uldrick for handß communication anlangende det, som til Ahrenstatt[1] imellem hannem og de gottiscke var passeret.

Den 17 bleff sckreffuen til Eherensckilt at tacke bispen aff Munster for handß communication aff det gode suar, som hannem vdi electorat sagen fra cur Trir og cur Faltz sckal vere tilkommen, og derhoß at approbere bispens mening, at om ensckiønt samme electorat sag ey fortiden videre sckulde

[1] Arnstadt, i Nærheden af Erfurt.

Nov. moveris, at forsterne dog for deriß rettighed og sickerhedß sckyl burde til Franckfort til sammen komme. Dete bleff og til Piper sckreffuet.

Den 24 bleff til r: Meinken sckreffuen, at det var et vsantfærdig berettning, som h: Anton Uldrig sckal ver scked om eit vist engagement i mellem oß og cur Saxsen til at forhielpe curfyrsten til possesion aff det saxsen lauenburgscke, og om dett hereffter sckulde scke, kunde h: Anton Uldrig vere forsickeret, at hanß interesse der ved ey sckulde bliffue forsømt. — Den 26 fick vie effterretning, at paa den $^{7}/_{17}$ Decemb: forst kommendiß congressen til Franckfurth i mellem fyrsterne endeligen sckal vere fast stillet, og at Margreff Lovis aff Baden saa og Hessen Cassel den med ville besckicke. — Herpaa bleff Piper den 27 anbeffallet at forføge sig vfortoffuedt til Franckfort, dog effter de anderiß excempeler vden stor esclat og eqvipage.

Franckrig.

Den 6 er Meyerkron tilsckreffuen at holde sig passive vdi den sag aff phaltzgreffuen aff Veldentz[1] død; — saa og at klage offuer capernis insolancer, de giør mod voriß vndersatter.

Den 12 fick vie breffue fra Meiercron, huorudi hand beretter, att Croissy haffde paa handß kongiß wegne begeret, at ved den franckffortiscke congres vie vilde søge at giore naaget med førsterne til fredenß beffordring, saa og søge at profitere aff den gode disposition, huorudi curfyrsten aff Saxsen sckulde vere.

Den 13 suarede vie derpaa, at i bege delle intedt sckulde forsommiß, vil ickun Franckrig sig om fredenß conditioner endeligen naaget videre erklere saa og i tiden positivement forklare, huad mand var sindet at giffue curfyrsten aff Saxsen, saa fremt hand kunde til naaget engageris; menß vilde mand deroffuer cheykanere, som med Wolffenbüttel var sckeed, begerte vie ey naaget at haffue at bestille med denne negotiation. — Voris geheime intention her ved var at holde affairene med Franckrig en hallene[2], saa og att fornemme, huad med samme cron kunde vere att giøre, sa fremt voriß nermere alliance med allierterne for commersiernis sckyld, som de ganscke vil haffue opheffued, ey sckulde naa sin fremgang.

Den 20 bleff hannem til sckreffuen, sig vel att erkyndige om tilstanden i Franckrig, saa som aff de, som nyligen der fra ere kommen[3], dett heel slett besckreiffuer(!) i mod det, som Meiercron beretter. Om commerse tractate haffde ambassadeuren endnu intet videre proponeret.

Engeland. Holland.[4]

Den 3 fick Lente beffalling att giffue ved leylighed raad pensionario til kiende, att g: r: Plesse oß til voriß seer forneyelse haffde berettet, at det

[1] Leopold Ludvig, den sidste Pfalzgreve af Veldenz.
[2] ɔ: en haleine.
[3] Her tænkes vel bl. a. paa Chr. Gyldenløve.
[4] Den foregaaende Rubrik «Suerrig» staar tom.

nu var kongenß aff Engelands og statterß rette alvord at sette sig nermere med oß, og saa som vie i lige maade bleffue ved vorіß derom fattede resolution, saa sckal til sagenß beffordring meget contribuere, om dennem behagede at giffue oß it formel projet effter det, som med Plesse derom var handelet, og sckulde samme projet strax aff oß besuaariß og til sluttning aff denne alliance alle facilitet beydragiß. NB. Effter Plessis seeneste relation bestaar de ennu i Eng: og Hol: paa en vniversal interdiction aff farten til Franckrig og accroschere der paa Elfftolden. Vie vilde heroffuer forwente Plessis muntlige raport til videre og endelige resolution. Nov.

Den 6 bleff til Paully sckreffuen att preparere sig til att komme igen, saa som vig(!) for gott haffde beffundet en extra ordinere til Engeland at sende. Dog wilde vie Paully andenstedß igen aecomodere.

Den 20 giek ordre til Lente paa hanß berettning, at raad pensionarius var naget surpreneret, at vie ennu insisterede paa, at tractaterne om een nermere allianee her sckulde fortsettiß. Lente bleff derudi anbeffallet forst at insistere paa eit nytt projet, og at mand siden letteligen kunde foreniß eller offuerenß komme, huor tractaterne sckulde eendiß, naar de iekun først vaar adjusteret. — Den 24 bleff dett samme repeteret til Lente, dog hannem derhoß tilsckreffuen, at vie haffde ladet opsette eit eventual conter projet paa det, som Dyekvelt haffuer for nagen tid til greff Alefeld[1] extraderet, som hannem, Lente, effter geheimrad Plessen tilbagekomst sckulde tilsckickiß saa vel til handß instruxction saa som til at kunde allierterne extraderis, om de sekulde giøre difficultet, et nyt projet at vdstille. Dette projet haffde vi for i conseillet, og er derpaa inrettet at conservere oß endnu for den til kommende eampannie ved neutralliteten og imedlertid at begynde vorіß mediation til fredenß retablering effter det projet, som derom imellem oß og allierterne sckal concerteris. — Den 26 giorde oß g: r: Plesse raport, huad i Holland med kongen aff Engel: anlangende den forverende nermere alliance var passeret, og at sagen fornemmelig vilde ankomme paa interduetionen aff alt eommers med Franckrig. — Den 29 var paa voris orderere de aff geheim conseil forsamlet for at offuerlegge med huerandere, om samme opheffuelse eller interduction aff commers med Franckrig vel kand scke.

Den 30 giorde de oß deraff raport og formente, at det endeligen vel kunde allierterne tilstaaiß imod wirkelig erlangelse aff Elfftolden, dog ey ved een tractat, menß ved et reglement aff os sielff, og att derhoß aff dennem i lige maade de suensckiß faart og commers til Franckrig bleffue brideret og hinderet, saasom vie ey kunde tilsee, at oß farten sckulde bliffue betagen og Suerrig forundiß, og at Elfftolden derimod inted var att regne, huilket vie approberte.

[1] Fred. Ahlefeldt (ovfr. S. 257).

Nov.

Cantzelie. Justis. Politie.[1]

Den 3 gick en ordere til regerin vdi Glyckstad at sckreiffue alwaarligen til magistraten i Hamborg offuer det ny attentat, som en aff deriß vdligere paa Eleffstrommen i voriß juristiction i mod de Altonauer haffuer begangen, og begere derfor reparation, om de icke vil, att vie oß den sielff forschaffer.

Den 6 bleffve greff Rantzau, g: m: Fux og oberkrigß comis: Amptor anbeffallet att giffue deriß betenckende offuer det, som endnu resterer at affgiøre anlanggende Rensborgß privillegier, paa det denne sag eengang kan komme til ende.

— Bleff den holstenscke commission videre anbeffallet med de gottorffscke om een politie ordning, i ser om klededragt, maal og wegt og handwerkerne og commercierne paa landet at affschaffue, sig at fornemme og sig derom ved denne commission i lige maade at søge at forene til landeß beste.

Den 10 lagde vie een liden camer sorg an for princes Racevilen[2] effter kongens aff Pohlens notis og for princen aff Saxsen Merseburg[3].

Den 24 bevilgede vie aff ser naade, at Detl: Revenklau maa aff voriß cantzelie til Geluckstad faa it proclama paa Colmar[4], vanset vie juristictionen offuer de adelige marckgodß intil dette aarß vdgang ved tractaten med Gottorff haffuer suspenderet. Dog sckal hertugen tilkiendegiffuiß, at det ey scker til att prejudicere handß haffuende eller formente rettigheder eller de forrehaffuende venlige forlig offuer samme juristictions sag.

Militer, til lands og wandß.

Den 3 approberte vie det dessein, gen: may: Wibe haffde projetteret ved elvffuen vdi Trunhiem med at graffue en grofft for at lede elffuenß fart og magt fra de ny giorte verker, huortil ennu 100 rdl: sckal forsckaffiß foruden de 200 rdl:, til førne ordineret ere.

Den 10 bekom ob: Pfordt, commendant paa Croneborg, sin instruxtion og widere resolution paa handß memorial og relation om festningen, artolleriet og des werker angande sckal widere forholde(!), saa og bewilgede ham samme gage, som hand i Norge hafft, her og sckal nyde, nemlig 1800 rdl:

Den 20 resolverte vie paa de deputeredis forslag, at i mod 800 rdl: til gamle og vdleffuede soe folckiß underholding, som formedelst alders scküld bleff afftacket, aarlig maatte employeris og i soe reglementet anfforiß.

— Resolverte vie paa tuende andere deputerternis memoriallier om adsckilligt nødwendigt, til tilkommende aar vdi land og soeestatens reglement

[1] Den foregaaende Rubrik: »Cammer og finance« er udfyldt.

[2] Kong Johan III (Sobieski) af Polens Søster Kathrine, der anden Gang havde været gift med Fyrst Michael Kasimir Radziwill.

[3] Christian af Sachsen, Administrator i Merseburg, Sønnesøn af Kurfyrst Johan Georg I.

[4] De adelige Marskgodser (Gross-) Collmar og Campen vare 1694 gaaede over fra Burchard Ahlefeldt til Dtl. Reventlow.

sckal anforiß og ey vndweriß kunde. — Ydermere beffallet, at[1] krudtaarene, teughus og githuset reparation vdi Glückstad 600 rdl: nu vdi aare sckulde ordineris. Nov.

Den 20 approberte vie deputerternis memorial angand[e] de sellandske national regimenter til hest casser, at de vdi Rodsckilde, Ringsted og Antvortsckau sckulde vere og forvaariß.

— Bleff Christian Friderig Christ[i]an Bielke major ved det curlandiske battallion vdi Oldenborg vdi ob: leut: Grotthusenß sted bestilled.

— Bleff major Engell vdi Hamborg vdi voriß tieneste antagett og bestalling som ob: leut: til fodß giffuen.

Den 27 resolverte vie paa general comissariat memorial, huad til anno 95 vdi Norge ved festningerne og garnisonerns(!) conservation vere kunde, at ordinere effter tidenß leylighed.

Adsckilligt.

Den 8 lod jeg mig aarelade paa den høyere arrem.

Den 9 ware vie med dron: og prin: etc: hoß Guldenlew paa Mortens gaasen.

Den 16 communicerte jeg her vdi Københaffuen.

Den 17 lod vie en liden fregat eller jagt løbe fraa bankestocken, kaldiß Ørnen, paa Ny Hollem.

Den 22 war jeg vde ved Jegersborg vdi durhaffuen og fick mad paa Heremitajen, huor h: aff Anholte[2] og den vnge h: aff Norborg[3] og war, effter att wie haffde hafft lyst med att brellee[4] rewer og broker.

Den 20(!) lewerede jeg it opsatz til voris theologi, huor paa wie deris suaar forverter med forderligste, nemeligen att de sckulde giffue oß deriß betenkende effter Gudß ord, om voriß søn cron princen vel kunde gifftiß eller egteiß med keyserenß datter eller naagen catolick princes med god samwittighed. — Den 25 bekom jeg deriß betenkende, huorudi de stadfester det i Guds ord, at det ey er tilladeligt, ey heller raadelig, huilket med voriß sentiment er conform og aldrig bør at tilladiß vdi voriß riger og lande, eller woriß effterkomere det at tilstaa.

Den 24 reiste fyrsten aff Anhalt her fra, effter at hand oß hanß husiß interesse, i ser anlangende successions rettigheden til Saxsen Lauenburg, haffuede recommenderet.

---

[1] Tilføj: til.

[2] Vilhelm (jvfr. ovfr. S. 304).

[3] Joakim Frederik (f. 1668) eller Christian Carl (f. 1674), Sønner af Hertug August, rimeligvis den første, da den anden ikke godt kunde betegnes som Hertug.

[4] En Brille, en Slags Fork eller Gaffel til Jagtbrug. Det er vel et saadant Instrument, der er afbildet hos J. Täntzer, Der Dianen hohe u. niedere Jagt-Geheimnüss, III (Kop. 1689), Tavlen S. 5—6, jvfr. S. 9 f.

Dec.

December 94.

Keiserl: hoff. Reigstag til Regensburg. Reigssteder. Spannien. Portugal. Pohlen.

Den 11 og 14 fick Piper atter ordre att begiffue sig vfortoffuet til Franckfort og all flid at anvende, paa det førsterne der tilsammenkommende minister ey fra huer andere gaar, foren de et nermere concert til vereinß extention med huer andere har oprettet, saa som der fra vel cursagenß fremgang eller hindering dependerer; at vie imedlertid i Franckrig vilde lade negotiere, at aff samme crone ved freden forsterniß interesse ey abandoneris. — Den 28 kom breffue fra den vnge greff Revenklaw saa og fra Vrbig, at fyrsten aff Sallem haffde atter tallet om it egtesckabß alliant[z] imellem den romerscke konge og voriß datter, menß at hund først burde at changere religionen, og det ved een offentlig abjuration vdj pavens nuncij nerverelse. Vie tog derpaa den ferme og faste resolution, ald verslig avantaje vanseet, som ved saadan en alliance var at forvente, ey videre paa sligt at tenke, huor wed vie voriß samwittighed i ringeste maade med kunde besuerge[1]. — Den 31 fich vie breffue og effteretning fra Holland, at keyseren var sindet oß Elfftolden at bewillige og haffuer ladet recommendere, at d[e]n nermere alliantze med oß forderligst med oß(!) motte slouttiß.

Saxsen. Brandenburg. Pfaltz. Meintz. Trir. Cøllen. Gottorff. Zel. Hanover.

Den 9 sckreff vie til voriß syster curfyrstinden aff Saxsen saa og til voriß g: r: Rumor ved en expresse, at saa som curfyrsten haffde hafft saa sterk it tilfal og at det var at beffrygte, at hannem ved en recidiv uformodenl: naaget mennisckeligt maatte vederfaris, oß raadeligt syntiß, i tiden derhen at disponere hannem at giøre en disposition, huorlediß det effter handß dod uden liffß arffuing i hensende til handß allodial midler sckulde forholdiß, til at forrekomme vittløfftighed med cour og lehenß sucssoren(!), eller og at soge sig i geheim med lehnß sucsessoren at forlige. — Vie offuersckickede hend herhoß orden aff elephanten for hertugen aff Weissenfeltz som presumtive successor aff couren, paa dett voriß syster kunde giøre sig hannem sig derved favorabele, om effter Guds willie hand sckulde komme til sucssessionen[2]. — Derhoß sckickede vie hende og orderen aff Danebrog for den curfyrstl: geh: ra: Haxthausen[3]. — Rumor bleff beffallet at assistere herudi curfyrstinden med god rad, og fant vie til den ende forgott, hannem med caracteren aff vor envojé extraordinere ved det saxsiske hoff at forsyne, paa det hand med dis mere credit alting, naar behøffuiß, kunde vdi agt tage. Iligemade sckickede vie hannem

[1] Jvfr. ovfr. S. 290.
[2] Jvfr. ovfr. S. 298.
[3] Han maa da vel altsaa alligevel have faaet Ordenen, jvfr. ovfr. S. 283.

et breff til hertugen aff Weissenfeltz til at offuerlevere hannem orden aff elephanten, saa fremt curfyrstinden, min syster, det for gott beffinder. — Den 25 bleff sckreffuen til Eherensckild saa og raad Meinke til Wolfenb: saa og til Piper, at vie approberte det wolfenb: sentiment, at omensckiont den franckfortscke congres ey i dett forste effter onske sckulde reusere, mand dog der haffde at continuere for ey att lade see naagen disunion eller foiblesse. Dec.

Den 29 bleff det repeteret og derhoß Meinke beffallet at talle med hertug Anton Uldrick om g: leuten: Schack, som Wolfenbüttel igen begierer at anggajere i deriß tieneste, om det ey var nock, at vie hannem vden demission permetterede at holde sig en vis tid op hoß dennem og giøre dennem for den tid en eed aff trosckab, dog imod een resonabel recompense for handß tieneste[1].

— Suarte vie hertug Hendrig aff Saxsen Gotta, at hand veed første creation sckulle optagiß i brodersckabet aff elephant orden[2]. — Suart vie ogsaa fyrsten aff Anhaldt Zerbst, at vie vare til fridß, at commissionen til att reglere grentzerne i mellem Oldenburg og Jeveren effter seneste tractat bleff effectueret imod anstundende foraar.

Den 31 fick vie breffue fra Gottorff, at hertugen[3] ved doden den 27 var affgangen. Vie resolverte derpaa at anlege den store camer sorg den 2 Januarij a: 95, omensckiont notificationen ey enda war kommen.

Wolffenbuttel. Munster. Hessen. Meckelenb: Saxsen Lavenburg. Darmstat. Saxsen Gota. Sax: Weisenfels. Wirtenb: Pløn. Vn: Wirt:

Den 1 bleff til g: r: Eherenschildt sckreffuen at suare bispen aff Munster paa handß seeneste sckreiffelse, huorudi hand voriß tanker offuer visse spørsmal, som hannem aff Hessen Cassel anlangende cour sagen og den francfortiscke congres ere giort, begerer at viide. Voriß menin gick derhen, at ved den francfortiscke congres burde att offuerleggiß og fast stilliß, ey allene huorlediß den 9 cour ganscke kunde til intet gioriß, menß og huorlediß paa det minste introduxtionen intil freden kunde forhinderiß, temperamenten ey at proponere, saa som dett for een foiblesse aff vederparten kunde optagiß, menß aff dennem, de andere, samme at forvente, saa fremt effter Hessen Cassels mening man vilde nogele anhore og admittere. Herom blef og Piper instrueret. — Den 11 haffuer voriß ministri med den her werende suerinscke ob: marsckalck Bibo confereret og insinueret hannem paa voriß ordre, at handß herre[4] imod voriß assistance og hielp til at naa suxcessionen i det gystrouiske[5]

---

[1] Jvfr. ovfr. S. 234.

[2] Løftet indfriedes 1698.

[3] Christian Albrecht.

[4] Frederik Vilhelm af Meklenborg-Schwerin.

[5] Den güstrowske Linie uddøde 1695, og ved den endelige Afgjørelse 1701 tilfaldt Güstrow nævnte Hertug Frederik Vilhelm.

Dec. vie af hannem vare begerindiß att vnderholde eit regimendt dragoner aarligen og, naar assistancen virkelig scker, hele corpo, som hand da er begerendiß.

Franckrig.

Den 6 bleff Meiercron beffallet at secundere den suenscke secreteris negotiation anlangende it nermere concert mellem Franckrig og Suerrig til commerciernis fremtarff, menß derhoß att erindere Franckrig, at enter seeneste tractaten oß lige avantages bør at tilstaaiß. Herhoß fick Meiercron og efftcrrettning, huad videre imellem oß og Sucrrig anlangende et nermere concert til fartenß maintenue er passeret, saa og att formallisere sig naaget imod Croissy, at Franckrig i mod oß hanß geheime conferences med allierterne om freden saa meget haffde secreteret, som dog alverden snart var bekient, huad derudi er passeret. — Den 11 gick ordre til Meiercron at erindre den franske hoff om voriß med kongen aff Franckrig imod det niende electorat tagene mesures, huorpaa vie oß bestandig funderede, og at derimod i freden intet aff Franckrig Hanover eller allienerterne(!) til faveur invilgediß. — Herhoß fick hand, Meiercron, atter ordre at pressere restitutionen aff de opbragte sckibe, Greffinden aff Samsoe kaldet, og derom med Pontchartrain i particulier att talle. — Den 18 fick wie breftue fra Meiercron, at Franckrig haffuer sat sine financer paa saadan en fod, att hand i det minste endnu 3 a 4 aar kand continuere krigen, at effter computationen derom giort sckal der were i Franckrig 35 milioner mennisckcr og 550 millioner livres i rede penge.

Den 28 beretter Meiercron videre om tilstanden vdi Fran: og sckicker derhoß en extract aff kongenß intcgt og vdgiffter aff dette saa og det tilkommende aar. Integten belober med de extraordinere sckatter intil 199 millioner livers og suniß at vere ey forstore i proportion aff udgiffterne.

Den 29 communicerede oß ambassadeuren, huad i de mastrickscke conferentier om freden er passeret, og at samme ere affbrytte offuer eqvivalentet for Lüxenburg, offuer huilket partierne sig ey haffuer kundet forene. — Den 31 bleff gott funden at tacke Franckrig for communicationen, dog derhoß at giffue tilkiende, at vie haffuede troet, at de sckulde haffue biet saa lenge dermed, cffttrsom det passerte allerede fra andere steder var esclateret. — Herhoß sckal Meiercron alwaarligen anbeffalliß at soge satisfaction for voriß vndersaatterß sckibe, som ere opbragt, og lade sig formerke, at vie ellers bleffue nodt til at tenke paa andere middeler, dennem at indemnissere.

Suerrig.

Den 1 bleff oß reffereret, at den suenske envoje haffde faat suar paa voriß seneste proposition om it nermere concert til at maintinere faarten og convojerne, og at handß konge der til sckal vere genegen saa og att lade sagen her affhandele; doch wil hand først viide, huad ingredientierne aff samme concert effter voriß mening sckall were. — Den 3 bleff det samme aff Lux-

dorff confirmeret og derhoß berettet, at Suerrig i lige maade vil sette sig Dec.
nermere med Franckrig til commerciernis fremtarff. Vie fant herpa for gott, at offuer alt sckal videre conferens med den herwerende suenscke envoje holdiß og hannem tilkiende giffuiß, at beneffuente ny consert derpaa fornemmeligen vilde ankomme, huorlediß den 12 articul saa og den secrete articul aff de forrige tractater best stod at exceqvere, saasom derudi allerede er bleffuen afftallet, huad til fartenß sickerhed behøffuediß, naar det ickun exceqveredis. — Den 7 bleff dett same til Lüxdorf sckreffuen.

Den 18. Saa som envojeen ey haffuer presseret paa conferentz om it nermere concert til fartenß sickerhed, haffuer vie ey for gott funden, at det paa voriß side sckulde presseris. — Imedlertid bleff herom den 24 effterrettning giffuen til Luxdorf og hannem derhoß tilsckicket een liste aff 50 lourendreier, som denne sommer under suensck naffuen Sundet haffuer passeret og tolden maat betalle, foruden de, som ey ere bekiente. Herom sckal alwaarligen talliß i conferentzen med suenscke envojeen. — Den 24 fyck vie effterrettning fra Luxdorf, at kongen aff Suerrig haffde samtucket, at ingen bedrager hereffter sckulle giffuiß retrette eller geleid paa bege sider, og sckickede hand derhoß orderen fra kongen til at arrestere og hidbringe en viß bedrager[1], som for nagen tid herfra til Sckaane sig haffuer retireret.

Engeland. Holland.

Den 1 bleff Lente i Holland om voriß intention offuer alliancen informeret, saa at vie og liqvidationen aff voriß til Holland og til oß haffuende pretensioner alt for vittløfftig agtede og derfor effter Dickfelts projet approberte, at oß een raisonabele somme eengang for allt erleggediß. Herhoß bleff og anføyet, at det samme i regard aff voriß vndersaatterß satisfaction for deriß opbragte sckibe kunde scke, og at hannem, Lente, deris regninger, huad sckaade de i Engeland haffuer lid, med forste post sckulde tilsckickiß. I det offrige bleff gott funden at forwarte det ny projet, som Lente effter voriß ordre haffuede begerett og forhaber at erlange. NB. Effter Lentis seneste beretning vilde de ingen ny projet i Holland giffue. — Den 26 Novemb: fick vie breffue fra Engeland, at paa voriß seeniste declaration captein Barfod med voriß fregat Guldenlew endelig var bleffuen relaxceret.

Den 1 D: declarerte den herwerende engl: secreter, at kongen i Engel: haffde giffuen ordere til hands convojer at helse Croneborg med 3 sckud og begerte det same igen, som vie approberte, saa som det dog er voriß løsning.

Den 11 beffant vie for gott, att Paulli i Engeland først intil paske forstkommende sckal forbliffue.

— Huad angaar den nermere alliantze med Engl: og Holland, sckal affbyeß, huad voriß seeneste ordre til Lente for effect haffuer hafft. — Den 14 bleff Lente tilsckreffuen og tilsckicket listen aff voriß vndersaaterß preten-

[1] Den kjøbenhavnske Borger Jonas Thue.

Dec. sion imod de engelscke armatcurer; dog som summen henlober til en million rdl:, sckal hand ickun recommendere raad pensionario sagenß og satisfactionens[1] beffordring, menß ey ennu offuergifue regningen for ey att rebütere hannem ved en saa stor fordring. — Den 18 fick Lente ordre at communicere alliantzwerkct med den keyserlige minister, dog att giffue hannem derhoß til kiende, att kongen aff Engeland haffuer paa sig tagen vden voriß intervention Elfftolden paa dett keyserl: hoff at negotiere. — Den 22 fick Lente atter ordre og bleff ennu instrueret offuer naagele puncter, som alliantzen angar, paadet allierterne hereffter ey kan sige, at der haffuer naaget manqveret paa voriß side til at komme til slutning. — Den 29 gaff den herverende engelscke secreter til kinde, at vdi forhabning, at captein Barfod aff oß bleff tilbørlig straffet, kongen aff Engeland ogsaa var resolveret att giffue oß satisfaction anlangende det, som seenest i Sundet passerede vdi voriß nerwerelse, nemlig at naagele engelscke capteiner passerede castelled uden det att helsse.

Den 31 bleff got funden, at her it projet sckal formeris til eit nermere forbund med Engel: og Holland, og at det saalediß sckal indrettiß, at Lente derpaa, om de ville, straxsen kand adjustere tractaten. — Herhoß sckal hannem en fuldmagt tilsckickiß, paa det Engeland og Holland deß mindere kand sige, at der paa voriß side naaget haffuer manqveret til att komme til sluttning.

Inlandsk Cantzelie. Justise. Politie.[2]

Den 3 fick vie effterrettning fra voriß commissarier til den holstenscke commission med Gottorff, att de gottorffscke commissarier ey haffuer vildett tilstaa greff Rantzau den første platz ved bordet, menß allene voriß samtlige commissarier den høyere hand, item att[3] den gottorffscke regeringß preside[nt][4] haffuer paa handß notification pretenderet den forste visite. — Den 4 suarte vie herpaa, at voriß statholder sckal bestaa derpaa at nyde nagen restintion for den forste gottorfficke(!) commissario og ingen lunde giffue hannem den første visite, som aldrig nogen fyrstlig minister aff en kongelige haffuer pretenderet.

— Der gick og en ordre til greffue Rantzaw ey att reflectere paa hertugindenß aff Tremullie contradiction imod hannem anlangende formynderschabet, som vie hannem offuer den vnge greffue aff Aldenburg haffuer opdraget. — Den 11 conferede(!) vie orderen aff Dannebrogen til V: C: Guldenlew, saa som effter statuterne ingen vden fyrstl: personer kan ffaa eleffant ordenen, foren hand haffuer hafft Dannebrogen.

Den 15 bleff os fra voriß commissarier i Rensborg berettet, at de fyrstlige ey haffuer wildet tilstaa greff Rantzau naagen distingtion, at derffore comission var vdsatt til widere. —. Den 15 fick raad Hansen i Geluckstad

[1] Ordets Læsning ikke ganske sikker, da der er en Blækklat over det meste af det.
[2] Den foregaaende Rubrik: «Cammer og finance» staar tom.
[3] Ordet er skrevet to Gange.
[4] Joakim Ahlefeldt

ordre at berette oß tilstanden aff Konigsmarckeß godß i Holstein[1], og om Dec.
vie det som lehen ey kan reclamere, saa fremt hand skulle vere død effter apparancen.

Den 17 haffde vie atskillige particulier saager for i conseillet og i ser att reglere Rensborgß privileg: anlangende negotiationen og handwerkerne i ambtet, mens som der skal sammestedß og closterlig og adelige vndersatter beffinde, bleff for gott funden, dennem derffor først at fornemme.

— Bekom voriß general soupperintendent i Holsein(!) ordre att communicere flitteligen med d: Meyer i Hamborg[2] til at beffrie disse riger og lande i norden for de ny kettere, som sig her og der i Tyskland sig insneiger. — Den 18 giek ordre til abtissinden og forbederen i Itzehoe og til greff Rantzaw belangende de handwerkere paa deriß gebit. — Den 29 gick en ordere til regeringen vdi Oldenburg att giffue oß forderligst deriß betenkende om commissionen med Anhaldt Zerbst anlangende grentzerne imellem Oldenborg og Jeveren, og huad de formener der hoß att were i agt at tage.

Den 31 fant vie forgott att lade suaare hertog August til Norborg, att hand haffde vel giort at haffue declareret at lade sig paa ny ind med Gottorff offuer godset Gotteßgabe.

Militer, til lands og wandß.

Den 1 bewilgede vie oberste Bige att maa qv[i]tere effter egen begerin sit dragoner regement, hand haffde fort i Ungeren, huorpaa ob: Potkammer fick ordere att til see, att regementet bleff conserveret, til at en oberste dertil bleff bestillet.

— Wie approberte ogsaa, huad(!) ob: l: Stormß forslag, att resten, nemlig 200 rdl:, som til Fridrichsstein festning arbeid var destineret, maa anwendiß til artolleries inrettelse, og att batterierne med sten sckulde belegiß.

Den 16 bleff fortifications betienterne paa en anden fod en tilføren satt og bliffuer med mere gage forsynet og tillige tillag rang lige med officeerene aff liff regimenterne og artilleriet, saa at en ob: l:, major og captein lige med dennem, saasom de elst vdi charge ere, sckal gaa, ober conductorene lige med cap: leut: ved liffregementerne og artolleriet, conductorene med premier leut: og vnder conductor med second leut:, lige som de ere vdi charger kommen. Captein Muller[3] som gen: qvuartmesterleutenant bestilt ved fortificationen. Vice admiral von Støcken anbeffallet vdi h: admirals Spahns suaghet at vdiagt

[1] Nemlig Perdöl og Nehmten. De havde tilhørt Grev Philip Christoph Königsmark, som sporløst forsvandt i Hannover i Juli 1694, uden al Tvivl ryddet af Vejen aff Hoffet (Allg. Deutsche Biographie XVI. 534). De gik over til hans Søstre Amalie Wilhelmine (gift med Grev Lewenhaupt) og den bekjendte Marie Aurora.

[2] Joh. Friedr. Mayer, Kirkeraad over de svensk-tyske Provinser og Sognepræst ved St. Jakobs Kirke i Hamborg.

[3] Georg Filip Müller.

Dec. tage og forrestaa Hollmen og flaadenß vedligeholdelse og med g: comissariatet at communicere, huad til voriß tieneste fornoden giøriß.

— Bleff deputerderne i ligemage(!) notis giffuen med von Stocken att communicere, imedenß h: admiral Spahns suaghed vaarer.

Den 18 bleff deputerterne anbeffallet at lade inkiobe og anname 400 centener salpeter aff comers raad Nicolay Jansens(!) Arff.

Den 22 gaff vie Christan(!) Güldenlew patent og bestalling som general leütenant til hest og fodß vdi Norge vnder voriß statholder Guldenlewes commando, huoroffuer og er giffuen notis til vedkommende.

Den 25 hertog Philip Erenst aff Glycksburg bestillet som major til fodß og sckreffuet til h: aff Wirtenberg, hannem som major eller om muligt som ob: l: ved forrefaldene leilighed i Flanderen att amplojere. — Den 27 døde voriß gode, erlige admirall Spahn. — Den 29 bleff vice admiral von Støcken forrettningen paa Hollmen anffortroet og opdragen og det vdi alt effter forbemelte a: Spahns giffuene andordning og instrux at forrette, dog naar naagen vdcommenderen til orlogsckibe eller fregater scke sckulde, eller naagen extraordiner sckibß bygning eller stor eqv[i]paje scke sckulde, hand altid først g: a: l: Jul det til kiende giffuer og handß godffindende fornemmer, som og er paa same made g: a: l: Jull ordere giffuen.

— Captein Bieørensen bekom patent som commendeur captein, dog ingen videre gaje end som tilfforen. Cap: Schonebølle, Hellt, du Peron, Ritz, Secsted, Axel Hüidtffelt, deris gager er forbedered med 100 rdl:, huorimod captein Hartman affgaar.

— Bleff og Ch: Guldenlew gaje som g: leut: vdi det norscke reglement inffort arligen for 3000 rdl:, Greff Alfeld som voriß g: maj: for 2000 rdl: Ob: Potkamer bewilliget at kome herhid og ob: Rosen commando saalenge offuer truperne, som vie haffuer vdi Vngeren, vdi sin frawerelse att lade fore.

Adsckilligt.

Den 18 reiste vie til Friderigßborg for att jage effter wildsuien. — Den 20 kom vie igen og haffde ickun fanget 4 suien.

Biografiske Oplysninger
om Mikkel Skov, Hans Oldeland og Martin Tancke.

Ved Louis Bobé.

De nedenfor meddelte Aktstykker, hvis Originaler findes i Rigsarkivet, og som Tilfældet har samlet paa én Haand, indeholde Bidrag til Oplysning om trende Mænds Livsskæbner, der hver især, den ene som Soldat og Partigjænger, de to andre som Diplomater, har ydet Danmark ikke uvigtige Tjenester i Frederik III's Tid.

Mikkel Skov var Søn af Borgmester Jesper Skov i Rønneby i Bleking, hvor han vistnok ogsaa fødtes ved Aar 1630. Begge Forældre tilhørte ansete Borgerslægter. Af Moderens Søstre var den ene gift med Borgmester Matthias Elers, den anden med Raadmand Ludvig Bützow fra Bleking[1]. Han synes at have nydt akademisk Uddannelse, gik i spansk Krigstjeneste under Ulrik Christian Gyldenløve, men kom i Begyndelsen af 1657 til Danmark. 29. Sept. s. A. fik han Bestalling som kongelig Generaladjutant. Han udmærkede sig paa forskjellig Maade under Kjøbenhavns Belejring, bl. a. ved det store Udfald 23. August og Træfningen paa Amager 10. Oktober. Kort efter fik han det Hverv at sætte sig i Forbindelse med Øvrighedspersonerne i Bleking, hvem han kjendte personlig og med hvilke han var beslægtet, for at formaa Skaaningerne til en Rejsning[2]. I de første Dage af November lykkedes det ham, forklædt som Bonde, at komme i Land i Skaane og overbringe et Brev fra Kongen til Øvrigheden i Malmø.

Som Generaladjutant hos Schack indhentede han før Landgangen ved Kjerteminde 1. November 1659 vigtige Efterretninger om Tilstanden i Nyborg[3]. Fra Kjerteminde begav han sig under Navn af Stenbocks Adjutant til Nyborg, rekognoscerede den svenske Hær og Lejr og ilede derpaa til Eberstein for at give denne fuldstændige Oplysninger om Forholdene i Fæstningen. Kongen paaskjønnede paa forskjellig Maade hans Snarraadighed og Mod. 1662, 1. Maj, udnævntes han til «Kæmmerer over Provincialguvernementet Throndhjem». Aaret efter sendtes han til Flandern for at formaa Generalguvernøren over de spanske Nederlande til at udlevere Ulfeldt. Skov ankom i September til Brügge, da Ulfeldt allerede havde forladt Byen, og opnaaede kun at faa hans tre Døtre satte i Forvaring, og disse lykkedes det kort efter at undfly[4]. I Brüssel kom Skov i Gjældsfængsel, af hvilket han først udfriedes 1676 ved Hertug Johan Adolf af Pløens Hjælp.

1682, i April, fik Skov Bestalling som Oberst[5], men da «det anbefalede ej havde Fremgang», kasseredes hans Bestalling, men han fik tildelt en Pension af 600 Rdlr.

---

[1] Personalhist. Saml. 1660—1772 (Rigsarkivet). Sjöborg, Blekings Historia, 250.

[2] Fridericia, Adelsvældens sidste Dage, 397. Sjæll. Tegnelser XXXV, 421.

[3] S. W. Gynther, Blekings Historia I, 98. Eberstein, Beschreibung der Kriegsthaten des Generalfeldmarschalls Eberstein, 1892, 145. Danske Kongers Historie 138.

[4] Danske Mag. 3. R. I, 263. Birket Smith, L. C. Ulfeldts Historie II, 164, 68, 74, 243. Gesandtskabspapirer, Spanske Nederlande C i Rigsarkivet. Heri Afregning og Dagbog 1676. A. D. Jørgensen, Griffenfeld, I, 144, 464.

[5] Expeditions Kopibog 1683, 3. April (Rigsarkivet).

Over 40 Aar vare gaaede, siden han første Gang udmærkede sig i Kampen mod Svenskerne, da han 1700, ved Krigens Udbrud, som gammel Mand tilbød Kongen sin Tjeneste og udfoldede en travl Virksomhed som Spejder i Skaane[1]. Mikkel Skov afgik ved Døden i høj Alder i Sommeren 1713[2].

Den nedenstaaende Beretning om Skovs Bedrifter er forfattet af en vis Melchior Zachariassen, der synes at have staaet ham nær, og om hvem det vides, at han har været i Tjeneste hos Storkansler Ahlefeldt og meget paaskjønnet af denne. 1679 ansøgte han om Tjenesten som Postmester i Glückstadt.

Om Hans Oldeland, f. 1628 † 1692, hvem det andet Stykke vedrører, vil det være tilstrækkeligt at henvise til C. F. Bricka, Dansk biogr. Lexikon XII, 394 f.

Det tredje Aktstykke omhandler Resident Martin Tancke, om hvem der findes udførlige Oplysninger i Bricka og Fridericia, Christian IV's Breve V, 17 f.

I.[3]

. . . Der Obrister Skow hat bey der vorigen Belagerung dieser Königlichen Residentz Stadt Copenhagen bey König Friedericus dess Dritten Lebzeiten sich als ein ehrlicher, getreuer, allerunterthänigster tapferer Soldat gebrauchen lassen, da er dan mit dem sehligen Güldenleuw in Spanischen und andern Kriegesdiensten gestanden, darnach alhie in Copenhagen alss sein Vatter und Geburts Land wieder in Kriegesdiensten sich gebrauchen lassen, da dan der sehlige Güldenleu, alss General, er, der Obriste Skow, als General Adjutant gewesen, da sich dan bey der Belägerung zugetragen, dass der Feind eine Schantze vor dem Dohr gemacht hat, dass keine Katze, noch Hundt, ohne Gefahr ausskommen konnen, da dan alle viel Muhe gethan, alss General Major, Obristen und andere, dass ihrige zu erweisen, mit etzliche hundert, auch dausent Man, aber mit bluthigen Köpfen wieder zurucke gekommen seynt und nichts aussrichten können, — so hat der General Güldenleu diesen Obristen Skow auch commandiret, dass seinige zu erweisen, da hat der König zu dem General Güldenleu gesaget: Wass sol der eine thun, da ich so viel hierauss gehabt hatte? Da sagte der Obrister Skow: Allergnädigster König und Herr, der General commendiret mich, ich muss Order pariren, wollen Ihr. Königl. Maytt. allergnädigst geruhen, eine Viertelstunde zu verweillen, so werden Sie doch durch Gottes Gnade und Beistand eine Kurtzweil sehen; darauf der König zu dem Obristen Skow allergnädigst sagete: So gehet in Gottes Nahmen. Da hat er durch Gottes Gnade und Beistand mit 12 Man dass seine gethan, dass alles in Feuer aufging, und kein Gebein auss der Schantze davon kahm.

[1] Frederik IV's første Kamp om Sønderjylland, 455.

[2] Bevilling at Oberst Mikkel Skovs Lig maa begraves om Aftenen, 1713, 5. Aug. (Sjæll. Register 47, 170).

[3] Aktstykket, egentlig en Ansøgning til Kongen om Udbetaling af Mikkel Skovs Tilgodehavende (1701), er fundet i en Pakke Eingekommene verschiedene Briefe (Tyske Rentekammer).

Da der Obriste Skow nun wieder zu dem König kahm, sagte der König zu ihm: Könt Ihr hecksen und zaubern, wie ist dieses zugegangen? Da sagte er: Allergnädigster König und Herr, so und so naturlich. Da sagte der König: Nun, so ist es gut, so habet Ihr Euch alss ein ehrlicher Soldat gehalten.

Nach dem kahm der König von Schweden in Persohn mit etwa 15 hundert Man auf Amack, dehm dieser Obrister Skow mit hundert Dragoner wieder zurück trieb, viel Gefangene bekahm, und dem Könige selber, wan er nicht so ein muhtig Pferdt gehabt hette, in Copenhagen in Persohn bringen können, da er sich dan inss Wasser begeben und von Dero Flotte Hülffe bekahm. Darauff wart gesturmet bey der Löhngang, da dieser Obrister Skow dan mit die Studenten und andere, so er commandirte, glücklich den Feindt geschlagen und abgetrieben. Ferner bahte der Obrister Skow dem Könige in Allerunterthänigkeit ihm doch zu vergonnen, einen Aussfall zu thun, wie auch geschehen, da sie dan den Feindt auss dem Lager geschlagen und dass gantze Lager ruiniret, dass der Feindt auf eine halbe Meil ein ander Lager formiren muste; und solche und dergleichen Aussfälle hat dieser Obrister Skow täglich gethan und allemahl Gefangene mitgebracht, wie die alten Bürger alhie in Copenhagen und im gantzen Lande bezeugen konnen, auch ein Buch gedrücket ist, da dess Obristen Skow in specie erwehnet wird[1]. Zuletzt hat der Obriste Skow dem Könige in Allerunterthänigkeit gebethen, ihme frei zu geben, durch die schwedische Armee zu gehen, und dass er dem Chur Fürsten von Brandenburg, auch die Keyserl., Pohlnische Truppen, auch dem Feldt Marschalck Eberstein, Kundtschafft von allen bringen mochte, wie auch geschehen, da sie dan auff seinen, dess Obristen Skow, wahrhafften Bericht und Kundtschafft durch Gottes Beistandt und Hülffe auff Fünen, da er der forderste mit gewesen, und dem Feinde ganz umringet haben, dass nicht mehr alss zwey Generals darvon gekommen seint. Nun hat sich der Obrister Skow auch bey diesen letzten Trubeln in Allerunterthänigkeit angebothen, nach Hollstein zu kommen, wan ihm nur etwas nötiges Geldt möchte gereichet werden, ihm alss dan uff der vordersten Spitze zu stellen. Ess ist aber keine Andtwort erfolget.

Wofern dem Obristen Skow ein Pahr dausent Man anvertrauet worden, man würde gesehen haben, wass er vor Kurtzweill mit den Ankommenden würde gespüllet haben. Wieder hat sich dieser Obrister Skow uff der Königl. Flotte bey Ihr hohe Excellence Guldenleuw angebothen, der ihm aber selber gesaget, sie wehren schon versehen und hetten keinmandt mehr nötig. Darauff hat dieser Obrister Skow alle Kundtschafft auss Schonen anhero eingeholt, darvor er alle seine Kleider und Leinenzeug versetzet hat, damit er die Leute, so ihm die Kundtschafft einbrachten, bezahlen und reichlich belohnen kundte, da er dan die Königin und denen Königlichen Deputirten auf der Rahtstuben, auch dem General Lieutenant Schack allemahl davon Bericht gegeben. Auch drei Tage vor der Schweden Anfall hat sich dieser Obrister Skow anerbohten, weil er fast wuste, welche Stunde und Zeit sie kommen würden, ihm doch die

[1] Rostgaard, Deliciæ poetarum Danorum, 1693, II, 506.

4000 Bauren oder Landtvolck anzuvertrauen, so vorm Dohr stunden und ihre neue Fahnen bekahmen, damit er der Schweden Anfall wehren und Wiederstandt mit Ehren und Gottes Hülffe thun könte. . . .

II.[1]

Min Aller vnderdanigste Forretning udi Kongl. Mayst[s] Thieniste siden Anno 1651.

For 34 Aar (1651) siden sagde ieg Hans Kongl. Maysts Her Fader min Tieniste udi Canceliet.

Och der ieg haffde verit der paa 6te Aars Tid, bleff jeg brugt som Reyse Secreterer med Kongl. Mayst. til Norge.

Aaret der effter, Anno 1657, bleff ieg forschichet gesants viis til Muschoff, och formedelst dend ulychelige stachet Fred, som bleff giort mens ieg vaar der, fich ieg der intet effter min Instrux vdrettet, mens forschaffede her ind, som samme Tiid bleff Kongen forærit, 10,000 Tdr. Rugh, och faldt disimidlertid Fienden paa Fyen och udplyndrede min Gaard[2], som ieg fant paa Hiemkomsten och affbrendt. Och tog ieg da de fleste Penge op til Reysen aff min Fætter Christopher Lindenou, huorfor hans Børn haffuer for 5 Aar siden tagit min Gaard, som ieg da aff nye haffde ladet opbygge.

Och som ieg effter Beleiringen for Kiøbenhaffn bleff dend anden Gang udschichit til Pohlen och Rydsland, da bragte ieg til Veye, at Borringholmb, som vaar Aaret tilforne giffuet bort for den stachit Fred at erholde, gaff sig selff her igien vnder Cronen[3], och fich da Kiøbenhaffn, som enda holtis beleirit, Vndsetning aff 300 Tdr. Smør och 300 Tdr. Kiød, som schiede in Janv., som vaar førend de Suensche stormede til Kiøbenhaffn, och bekom ieg samme Reyse fra Muschoff igien 5000 Tdr. Rugh, som Rentmesteren Henrich Møller bekom. Der ieg vaar hiemkommen, da fich ieg det fynsche Landsdommerie, huor til laa noget ruinerit Jordegods, som ieg offuer 3000 Dl. aff mine Midler forstragte, som ieg ey maatte kreffue igien, der Godtzet bleff udlagt til Ryttergods.

Siden haffuer ieg nu nesten paa 10 Aars Tid hafft Kongl. Maysts allernaad. Bestaldings Breff paa 600 Rdlr., som ieg haffuer endnu vnderd. at kreffue.

Och der ieg bleff fra Bestillingen forløffuit, bekom ieg Hans Kongl. Maysts Breff paa 300 Rdlr., som ieg och aller vnderdanigst haffuer at fordre.

Saa och min effterstaaendis Arffuepart effter min Kones sal. Fader Jørgen Kruse[4], som bestaar udi en Kongl. Affregning paa nogle 1000 Dl. . . .

Hans Oldelandt
mpp.

[1] Stykket er fundet i «Eingekommene verschiedene Briefe 1685» (Tyske Rentekammer), nu Rentekammerets personalhistoriske Samling. Fridericia, Adelsvældens sidste Dage, 392. Han er næppe den Hans Oldeland, der 1653 studerede i Orléans.

[2] Uggerslevgaard, Skam Herred.

[3] Danske Saml. IV, 322.

[4] Jørgen Kruse til Hjermetslevgaard.

III.[1]

Ew. Königl. Maytt. Königl. Hauss bin ich drey und dreyssig Jahren in honorabelen Chargen in Qvalitet alss Resident und respective Rath bey den Staedt der vereinigten Niederlanden bedient gewesen. Im Jahr 1638 im Monat May bin ich in Dero weyland Grossherrn Vater König Christian des Vierten allerglorwürdigsten Andenckens Diensten gekommen. Im folgenden Jahr 1639 den 3. Jan. in Ew. Königl. Maytt. Höchstseeligsten Herrn Vater König Friederich des Dritten Diensten, im Jahr 1639 den 15. Augusti in des Höchstseeligsten Königl. Princen Christian des Fünfften Diensten.

In solche grosse Zeit sein in den affaires d'estat von Dennemarck viele und grosse Verenderungen vorgefallen, welche alhier zu weitläufftig zubeschreiben. Im Jahr 1660, wie die schwedische Militie Dennemarck qvitirete, erhielte ich ein Schreiben vom Höchstseeligsten König, dass ich eine Reise nach dem Königl. Hoff thun solte, da ich mich die Zeit aldar in Kopenhagen uffhielte, wie Ihr. Königl. Maytt. die Erbgerechtigkeit von der Cron Dennemarck ward uffgetragen, da der König sich gnädigst erinnerte, wie Dero Herr Vater Christian der Vierte Höchstlöblichen Andenckens mir im Jahr 1647 die gnadigste Commission uffgetragen, dass ich mein schrifftlich Gutachten solte uffsetzen, wie die Commercien in beyden Dero Königreichen in einen besseren Zustand zu bringen, denn darein sie sich zu der Zeit befunden, da Ihr. Königl. Maytt. ich ein Original Instruction vorzeigete, so mir Sein Herr Vater Höchstseeligsten Angedenckens hatte gegeben, worein unterschiedliche Puncten waren verzeignet, welche zu den vorhin berürten Zweck waren angesehen, da Ew. Königl. Maytt. Herr Vater mit Dero damahligen Herrn Reichsschatzmeister Herrn Hannibal Sehestete aus die Sache communicireten, in massen vor gerahten befunden ward, weil dass Reich Dennemarck in den schweren Krieg fast sehr an Geld were erschöpfet, und die Commercien die Hauptmitteln weren, dadurch das Reich mit der Zeit wiederumb in Flor könte gebracht werden, dass alle Puncten von Commercien in solche Instruction enthalten, so viel menschlich und müglich in practicq solten gebracht werden. Da im Nahmen Ihr. Königl. Maytt. durch den Herrn Reichsschatzmeister (welchen noch bewust war, was bey König Christian des Vierten Lebenszeiten deswegen war vorgefallen) mir grosse Zusage liessen tuhn, dass ich extraordinari solte recompensiret werden, wenn ich mit Rath und That darzu cooperiren helffen würde, dass solche Sache, darauff ich mich in Holland mit allem Fleiss hette begeben, in einen guten Zustand möchte gebracht werden, weil ich aber zu der Zeit von Ihr. Churf. Durchl. zu Sachsen, deme ich auch von Hauss aus alss Rath bedient war, ein Schreiben erhielte, dass ich nach dessen Churfürstl. Hoff eine Reise solte thun, Ihr. Churf. Durchl. hetten mit mir aus eine wichtige Sache gnädigst zu communiciren, deswegen ich auch den Consens dazu vom König erlangete, mit Versprechen, dass ich wegen meiner restierenden Dienst- und Verlagsgelder

[1] Ansøgning fra M. Tancke i Indk. Sager til Tyske Kancelli, dat. 1673, 17. Jan., Dresden.

nach den Inhalt meines Pensions Brieffs gute Contentement solte erlangen, und dass mir die Gelder solten nachgesand werden, und war damahlen die Meinung des Königes, dass der Reichsschatzmeister Herr Hannibal Sehestete über die Fortsetzung der Commercien fleissig uff Dressden mit mir solte correspondiren und Sorge tragen, damit ich wegen den Rest meiner Forderunge möchte contentiret werden. Am Churf. Sächs. Hoffe ward mir uff Michaelis Anno 1661 die Charge alss Cammer Rath uffgetragen mit ein Dienstgeld von 1000 Rthlr., welche Pension ich den 2. Jan. 1662 zwar annahm, doch salvo illo fidelitatis juramento, darmit Ew. Königl. Maytt. Herr Vater ich war verwand, wie denn solches in meiner Bestallung auch ward eingerucket, in massen ich solches auch damahlen an Ihr. Königl. Maytt. in Allerunterthänigkeit schrifftlich notificirete. Im Febr. desselben Jahrs ward von Ihr. Churf. Durchl. ich in gewissen Verrichtungen nacher Holland und Engelland verschicket, da Ew. Königl. Maytt. ich auch in Londen uffwartete; den Herrn Reichsschatzmeister Hannibal Sehestete traff ich auch eine Zeit darnach in Londen an, wie auch hernacher in Graffenhaag, wie er seine Reise zurück nach Dennemarck wolte fortsezen, da er mir sehr grosse Zusage thete, dass ich wegen meiner restirenden Pensionsgelder richtig solte contentiret werden. Er wolte als ein Mann von Ehren und Parole Sorge davor tragen, ich solte nur wiederum anfangen, mit ihm wegen den rechten Lauff der Commercien uff Dennemarck zu correspondiren, in massen er alle Puncten in des Königs Christian des Vierten Instruction begriffen vor practicabel thäte halten. Diesem allen nach so bin ich in Allerunterthanigkeit anerbietig, dafern Ew. Königl. Maytt. gnädigst belieben wird, zu consentiren, dass über den Rest meiner Forderunge in Dero Schatz Cammer ein debitum liqvidum werde gemacht, und dass die Bezahlung uff gewissen Terminen, welche in Æqvitet bestehen, werde fest gestelt, dann auch, dass meine Pension unter Dero Königl. Hand Zeigen und Königl. Secret muge erneuert und mir am schleunigsten zugefertiget werden, dass ich erstlich die schrifftliche Instruction über die Commercien in Original sofurt Ew. Königl. Maytt. bey der Post will übersenden, welche mir vom König Christian dem Vierten im Jahr 1647 den 3. Augusti nicht lang für seinen tödtlichen Hintrit ward zugestellet, da ich denn bey jeden Punct auffs kürzeste mein Gutachten schrifftlich wil uffsezen.

2. So wil ich Anweisunge thun, wie bey diese Conjunctur von Zeiten, da der Staedt der vereinigten Niederlanden zwey grosse und mächtige Könige zu Feinden hat, und an Land und Leuten grossen Schaden hat erlitten, zumahlen an Geld Mitteln sehr ist geschwachet, bey den kunfftigen Friedenstractaten durch die Unterhandlung von Franckreich oder Engeland dahin wird zu bewegen seyn, dass der Öresundische Zoll wiederum in einen solchen Zustand möge kommen, wie er im Jahr 1645 vor den Friedensschluss zu Bromsebrohe ungefehr nach den Inhalt des Vergleichs einige Zeit vorhin zu Staedte in Ertzstifft Brehmen beschlossen, muge konnen gebracht werden, oder wie der Zoll ist gewesen im Jahr 1628, von welchen Accorden der König Christian der Vierte im Jahr 1645 muste abweichen, weil die Holländer damahln ihre

Sehemacht mit der Schwedischen hetten geconjungiret und die Cron Dennemark mit vielen Neuerungen nicht wenig druckten, massen einige Städte in Holland selbsten damahlen damit allerdings nicht eins waren, dass man den Bogen im Zollwesen zu hoch thäte spannen, da der damahlige Prince de Orange Heinrich Friederich nicht wenig auff die Seiten des Königes Christian des Vierten war, welches ich mit einer Königl. Missive, damahlen an mich abgegeben, kan darthun und beweisen, welches Schreiben ich auch sofurt in Originall will übersenden, wenn ich die feste Zusage habe bekommen, dass mir gnädigst in meinen justis petitis soll gewillfertiget werden.

3. So vermeine ich, dass Ew. Königl. Maytt. Intraden und Dero Einwohner Besten nicht wenig in einigen Städten in Dennemarck, zumahln in Kopenhagen, solte können verbessert werden durch die Estabilirung einiger Manufacturen, welche aus der Wolle, Flachs, Hanff, Leder und dergleichen rohe Wahren können gemacht werden, welche Wahren über das Mehr aus Pommern, Mechlenburg und von andern Orthen können abgeholet werden, da dan die Handwercksleute und Manufactur Macher auss Holland bey dieser Zeit in ziemlicher Quantität nacher Dennemarck solten können verschrieben werden, weil Kopenhagen, zwischen dem Oceanischen und Baltischen Meere belegen, trefflich Commoditet zur Schiffart und zum Handel und Wandel hat, wie irgents eine Stadt in die Christenheit, oder wie Constantinopel, so auch zwischen zweyen grossen Meeren ist belegen, dergleichen Stäte fast nicht mehr in die Welt seyn anzutreffen.

4. Vermeine ich, dass Glückstadt nicht wenig mit einigen Wahren aus diesen Churfürstenthum die Elbe ab in einen bessern Zustand solte können gesetzet werden, denn darein selbiger Ort gegenwertig sich befindet. Uff den vorigen allgemeinen Landtag alhier in Dressden hat die Ritter- und Landschaft Anweisung getahn, welcher gestalt der grosse Gott diese Landen mit Wahren, so in andern Landen nicht, oder doch in solcher Menge nicht zu finden, hette begabet, alss da seyn 1. die Bleche, 2. die Zinne, 3 die blaue Farbe, 4. das Leinwad, 5. das geringe Tuch, 6. die Wolle, welche 6 Species von Wahren oder einige davon wiederum nach Glückstadt solten können verführt werden. Den Elbzoll kan der Churfürst von den Böhmischen Frontieren an bis auff Magdeburg fast vermindern, zu welcher Moderation des Elbzollen der Churfürst von Brandenburg auch incliniret ist, wie auch die Herzogen von Braunschweig und Lüneburg ausser Mechlenburg und Sachsen Lauenburg, da denn die Wahren aus Norwegen, alss Berger Dosch, Stockfisch, Issländische Fisch, Heering, Cabelau und dergleichen, wiederum auffwärts von Glückstadt ins Churfürstenthum solten können gebracht werden, die Stäedte an die Elbe belegen damit zu beneficiren, die Stadt Praga selbsten, auch das ganze Königreich Böhmen. Dergleichen Puncten von Commercien mehr solten Ew. Königl. Maytt. mit der Zeit an die Hand gegeben werden, wenn Sie gnädigst Belieben dazu hetten; sonsten seyn auch noch in meiner Verwahrung vorhanden. . . .

Schliesslich, im Falle Ew. Königl. Maytt. solte beliebig sein, dass Sie gerne wolten wissen die Ursach, warum die Transportvlotte von 54 Schiffen

im Jahr 1659 in Holland zurück ist geblieben, consequenter, warumb die alliirten und auxiliair Völcker, welche über 40000 Mann zu Ross und Fuss stark waren, nicht könten nacher Schonen, Blecken oder Halland transportiret werden, dahero denn damahln verursachet ward, dass solche Länder nicht wiederum an Dennemarc nach der erhaltenen grossen Victorie uf Fühnen könten gebracht werden, so bitte ich in Allerunterthänigkeit, dass Ew. Königl. Maytt. den Herrn von Güldenlow, Herrn der Graffschaft Larwig und Wildts, Rittern, Stadthalter und General in Norwegen, gnädigst in Secret darüber wolten vernehmen, an welchen ich deswegen einige Beweisthümer habe zugefertiget, da noch mehr könten über gesand werden, wann es an mir gnädigst solte begehret werden. Der Rath Pensionarius de Witte in Holland ist in sein Leben ein Feind von Dennemarck gewesen, und hat nicht wenig damahln cooperiren helffen, dass im Jahr 1659 so herrliche Länder von Dennemarck sein abgerissen, ist von dem grossen Gott im vorigen Jahr sehr erschrecklich wegen seiner Misshandelung gestrafft worden, und dürffte die Persohn, so mit Ursach daran gewesen, dass die Transportvlotte zurück geblieben, zu seiner Zeit auch wohl gezüchtiget worden; ich habe in der selbigen Sache mein(em) gewissen Eyd und Pflicht nach ehrlich und redlich gehandelt, wie wohl ich keine geringe Verfolgunge deswegen gehabt. Ew. Königl. Maytt. kan es in vielen nützlich sein, wann sie von der Beschaffenheit der Sache recht möchten informiret werden. . . .

Regnskab over Arild Hvitfeldts personlige Udgifter 1577—78.

Ved Holger Fr. Rørdam.

Efterfølgende Regnskab har, om end kun ved et Tilfælde, vistnok haft sin Plads i Rigsarkivet lige siden den Tid, da dette Arkiv, under andet Navn og andre Former, var overgivet til Arild Hvitfeldts Varetægt i hans Egenskab som kongl. øverste Sekretær i det danske Kancelli. Alligevel har det, som det synes, længe været glemt, hvem Regnskabet angaar, indtil det for ikke længe siden lykkedes en af Arkivets Embedsmænd ved Benyttelse af de historiske Antydninger, som findes deri, at godtgjøre, at det er Arild Hvitfeldt, Regnskabet angaar, skjønt det ikke er ført af ham selv[1]. Efter vore Begreber er det jo ret paafaldende, at

[1] Særlig giver Afkortningen i Kostpenge, naar «Junkeren» havde Kosten in natura paa de kongelige Slotte, Lejlighed til en Sammenligning med de det danske Kancelli vedrørende Kost-

denne Mand, næsten som en kongelig Person, havde en Rentemester eller Intendant, der hævede eller modtog Indtægtsbeløbene i samlede Summer, efter som de indgik eller forfaldt, for siden efterhaanden at anvende dem i Smaabeløb til sin Herres Fornødenheder. Da Hvitfeldt saaledes som oftest ikke selv havde rede Penge hos sig, skete det jevnlig, at han maatte laane sig frem — ogsaa hos underordnede Personer —, indtil han atter kom i Forbindelse med sin Intendant, der saa betalte Laanet tilbage. Indtægter, hidrørende fra Hvitfeldts Godsbesiddelse, eller Udgifter, foranledigede ved samme, forekomme ikke eller i ethvert Tilfælde kun ganske undtagelsesvis i Regnskabet[1], der altsaa for saa vidt er mangelfuldt, saa meget det end ellers gaar i det enkelte vedrørende Hvitfeldts personlige Udgifter. Alligevel er det ikke uden Interesse i flere Henseender, og hvis jeg havde kjendt Stykket, den Gang jeg 1896 udgav mit Skrift om Arild Hvitfeldt, vilde det være blevet benyttet, da det ikke blot oplyser os om Hvitfeldts Omgangskreds, der væsentlig bestod af vel kjendte Adelsmænd fra Frederik II's Tid, men ogsaa leverer en anskuelig Illustration af den et Steds i min nævnte Bog udtalte Sætning, at en kongl. øverste Sekretær i Kancelliet i de Tider ikke maa tænkes som en Departementschef ved sin Pult i Regjeringsbygningen, men som en Hofmand, der tilbragte den største Del af Aaret paa idelige Rejser med Kongen rundt om i Landet. Til Oplysning om Hvitfeldts litterære Forbindelser eller historiske Sysler indeholder Regnskabet derimod saa godt som intet, naar undtages, at det ses, at et Par Studenter modtog Gaver for Vers, de havde tilegnet ham, og at der udbetaltes en Sum til en Student i Kjøbenhavn, der «skrev en Bog» for ham, vistnok Afskrift efter et Manuskript.

Thennd vij augustij anno 77 annamedt wdj Ballerop[2] 30 daler kostpenndinge.

Er wdlagdt, vt sequitur.

Giffuet vdj Ballerop for kleder att tho . . . . x ß.
Giffuet for mad wdj Ballerup thill thre personer . . . . . . v ɱ.
Giffuet for tystøll ibidem . . . . ij ɱ iiij ß.
Giffuet for danstøll . . . . ij ɱ ij ß.
Giffuet for hø och strøels . . . . ij ɱ.
Giffuet werdinnen gestpendinge . . . . iij ɱ.
Giffuet pigerne . . . . j ɱ.
Giffuet Knud kostpendinge paa Friderichsborg . . . . . . iiij daler.

pengeregistre, der slaar det fast, hvem Junkeren i Regnskabet er. Længere hen i dette forekommer Navnet Arild desuden nogle Gange, ligesom Omtalen af Lillø, Hvitfeldts Herresæde, ogsaa er vejledende.

[1] Hertil kunde maaske regnes, at Mikkel Fyrbøder 3. Febr. 1578 førte 30 Dlr. til Lillø, og at A. Hvitfeldts Regnskabsfører 13. Juni s. A. modtog 350 Dlr. fra Adser Skriver. Men noget sikkert kan dog ikke siges derom. Et Godsregnskab er det i ethvert Tilfælde ikke, som her foreligger.

[2] Af Kancelliets Brevbøger 1576—79 ses, at Kong Frederik II den 7. Aug. 1577 var «paa Jagten i Ballerup».

Giffuet cantzelers[1] Jacob, som hand lonthe junckerenn[2] paa jagtenn . . ij ꝸ.
Giffuet for junckernns strømper, bleff flicket . . . . iiij ß.
Thend xij aug: antuordett junckeren sielff paa Fridrichsborg, som hand fordofflett med cantzeler och Mouritz Podebusch . . . . . iij daler.
Giffuet Baltzer fyrbøder effther junckerens beffalling, som hand paa jagten haffde lont junckeren . . . . vij daler j ꝸ.
Antuordet Knud thill haffre . . . . vj ꝸ.
Giffuet for lagen och schiorther att tho . . . . xx ß.
Antuordett Knud thill ett les høø . . . . ij ꝸ
End antuordett Knud thill smeden, som beslog alle three hestene . iij ꝸ vj ß.
Antuordet Knud thill haffre vdj Kiøpnehaffn . . . . j ꝸ
Giffuet for tystøll vdj Kiøpnehaffnn thill junckeren . . . . viij ß.
Thend xxiij aug: antuordet Knud thill ij lesz høø . . . . v ꝸ
Antuordet Knud vdj Helsingør thill ij thønner haffre . . . . v ꝸ.
Giffuet vdj Collekoll[3] for ett molthiid thill junckeren . . . . viij ß
Giffuet en wogenmand, som kiørthe for junckeren fran Kiøpnehaffn thill Fridrichsborg, dricke pendinge . . . . j ꝸ
Antuordett junckeren, ther hand loed sitt haaer affskiere . . . . ij ꝸ.
Antuordet Knud thill ett lesz strøels . . . . xx ß
Giffuet thend personn, som wille thiene wdj thet tydsche cantzelj, thill att leye en wogen for . . . . ij ꝸ.
Giffuet for kleder att tho . . . . xx ß.
Thend j septembris antuordet Knud till haffre . . . . v ꝸ.
Giffuet thill leye aff en wogenn frann Fridrichsborg thill Kiøpnehaffnn ij ꝸ.
Giffuet Tord thill schiorther . . . . ij daler.

Summarum er — xxx daler vj ß.

Lignid och lagt wdgifftenn emod integten bliffuer junckerenn mig schyldig — vj ß.

Thend 27. septemb: antuordet junckeren mig vdj Knudtzby[4], ther hand haffde dofflett met Lauge Beck[5] och d. Peder[6], xxvij ꝸ.

Vdlagt, ut sequitur.

Giffuet en smid, som forlagde en scho wnder en aff hestene . . . . . iij ß.
Giffuet en bonde, som førde the osterlinger[7] . . . . j ꝸ.

---

[1] Niels Kaas.

[2] D. e. Arild Hvitfeldt

[3] Kollekolle i Værløse Sogn ved den daværende Vej mellem Kjøbenhavn og Frederiksborg. Da Gaardens Beboer »sad for stort Gjæsteri og ofte besværedes af Kongens Folk, der drog den Vej», fritoges han 1578 for Halvdelen af sit Landgilde (Kancell. Brevb 1576—79, S. 302).

[4] I Vordingborg Landsogn. Fra 15. til 22. Sept. 1577 er en Række Kongebreve udstedt fra Knudsby.

[5] Lave Beck, Landsdommer i Sjæland, havde i sin Tid været gift med Arild Hvitfeldts Søster.

[6] Livlægen Dr. med. Peder Sørensen.

[7] Østers.

Giffuet en betler . . . . j ß.
Giffuet galne Hendrich Giøe[1] . . . . j ℳ.
Giffuet for ett par aff junckerens strømper att flicke . . . . iiij ß.
Giffuet Knud aff sine kostpendinge . . . . j daler.
Giffuet for kleder, bleff thoen . . . . xxviij ß.
Antuordett Knud wdj Knudtzby, som hestene haffde forthert ther samestedtz . . . . vj ℳ xij ß.
Thend thiid junckerenn wor wdj Gaffuenø Closter[2], gaff hand pigerne gestpendinge . . . . j daler.
Same dag forthert vdj Nestuid . . . . ij ℳ.
Giffuet paa Harrested[3] for en scho thill en aff hestene . . . . j ℳ.
Giffuet fadeburszquinden ibidem . . . . j daler.
Giffuet enn quinde wdj Slauels, for hun giorde en aff junckerens schiorther lauffuere wdj halsen . . . . xij ß.
Summarum er . . . . vj daler j ℳ xij ß.
Lignid och laugt wdgifften emod integten, bliffuer ieg junckeren schyldig . . . . j ℳ iiij ß.

Thend vj octobris antuordett mig junckeren paa Winnstrup[4] xxj ℳ dansche, och thend vij octob: annamet 24 daler kostpendinge wdj Antuorschoff. Er thillsammen 29 daler j ort.

Vdlagt, vt sequitur.

Giffuet Matz Biørnsen, som hand thillagde wdj the iij[c] daler, Jørgen Daae[5] fick . . . . ij ℳ.
Giffuet Knud kostpendinge . . . . iiij daler.
End giffuet hannom, som hand lagde wd for junckeren wdj Schelschiør, ij daler.
End antuordet hannem thill haffre . . . . j daler.
Giffuet hannem effther junckerens beffalling thill ett par scho . . . . xx ß.
Antuordett hannem thill smeden, som beslo hestene . . . . . . iij ℳ xij ß.
Giffuet en hiulmand, som ferdede hiulene . . . . xij ß.
End giffuet smeden, for hand ferdet wognen . . . . ij ℳ.
Giffuet for en ollj flaske . . . . iiij ß.
Antuordet junckeren wdj Antuorschoff . . . . ij ℳ.
Antuordett junckeren, ther hand lod sitt haar affschierre . . . . . . iij ℳ.
Giffuet en prestes suend, som bar junckeren nogen effle . . . . j ℳ.

---

[1] Aabenbart den samme som «Henning Gøye til Svendstrup», om hvem det i Danm. Adels Aarbog 1896, S. 156, bemærkes, at hans Broder Eskild G. 1563 fik Befaling om at holde ham i Hægte og Forvaring paa Grund af de grove Optøjer, han havde begaaet i Næstved.

[2] Her var Mikkel Sehested Lensmand.

[3] Harrested, Hovedgaard i Hyllinge Sogn, paa Vejen fra Næstved til Slagelse.

[4] Hovedgaard i Tjustrup Sogn, som 1573 ved Mageskifte var kommen i Kronens Besiddelse (se Laursen, Kronens Skøder I, 141).

[5] J. Daa til Snedinge og Vollerup (Hist. Tidsskr. 6. R. I, 82 ff.). Det ses ikke, i hvilken Anledning han fik de 300 Dlr., der ikke ere førte til Udgift i Regnskabet.

Giffuet en bonde, som førde junckeren tho thønner thystøll . . . . . j ℳ.
Andtuordett Knud thill haffre . . . . ij daler.
Giffuett for thu dyszen remmer . . . . j ℳ.
Giffuet for kleder, bleff thoenn . . . . xxij ß.
Giffuet for en suerthebosze[1] . . . . iiij ß.
Antuordett junckeren om affthenen, ther hand sette schandtzer[2] met Jacob Wind ock Anders Gren . . . . viij daler.
Giffuet Tord thill ett par scho . . . . j ℳ.
Giffuet werthen vdj Slauels, som fogderne och hestene haffde ther forthert . . . . vj daler viij ß.
Giffuet priorens dreng gestpendinge . . . . ij ℳ.
Giffuet for kleder att tho . . . . j ℳ.
Summarum er . . . . xxviij daler iij ℳ ij ß.
Lignid och laugd wdgifften emod integten, bliffuer ieg junckeren schyldig . . . . j ℳ xiiij ß.
Och bleff ther junckeren affkorthet vj daler aff kostpendinge, for kongen lod spise wdj Antuorschouff closter[3].

Thend 8. nouemb: antuordet mig Tord xl daler wdj Sorø closter.
Wdlagt, ut sequitur.

Thend 9. nouemb: giffuet Knud kostpendinge . . . . iiij daler.
Sanctj Morthens affthen antuordet junckeren, som hand gaff discantenn wdj Sorø . . . . vj ℳ.
Thend xj nouemb: antuordet Knud thil haffre . . . . ij daler.
Giffuet for kleder, bleff thoen . . . . xxiiij ß.
Giffuet, som hestene haffde forthert vdj Pedersborg, thend stund wij laae wdj Sorø . . . . xij ℳ.
Giffuet verdinnen ibidem . . . . j daler.
Giffuet abbedens dreng ibidem . . . . ij ℳ.
Giffuet vdj Ringsted, som hestene fortherthe . . . . xxviij ß.
Giffuet abbedens dreng ibidem . . . . j ℳ.
Antuordet junckeren vdj Roschylde, som hand gaff Johan Wennstermandtz piger om affthenen, the sang . . . . ij daler.
End ther wij drog ther fran, gaff hand gestpendinge . . . . . . j daler.
Giffuet en fattig quinde ibidem . . . . ij ß.
Giffuet for tho potter wiin . . . . xx ß.
Giffuet Oluff Capuen gestpendinge . . . . j ℳ.
Giffuet bønderne, som oge godtzit fran Roschylde thill Fridrichsborg viij ß.
Giffuet Melchior køkenschriffuer for en tønne wildbrad . . . . . . v daler.
Giffuet for tystøll paa Fridrichsborg, som junckeren lod hente wdj kroffenn, j ℳ.

[1] En Bøsse med Sværte.
[2] At sætte Skandser, spille (især Terning).
[3] Jfr. Kostpengeregister 1577 6/10—4/11, Danske Kancelli, under Arild Hvitfeldt

Antuordet Knud thill haffre wdj Kiøpnehafn . . . . iij ꝑ.
Giffuet hannem samme thiid thill ett par støffle effther junckerens beffalling v ꝑ.
Giffuet hannem thill thiere . . . . iiij ß.
Giffuet for ett becken . . . . ij ꝑ.
Giffuet for en suomp . . . . xx ß.
Giffuet Knud thill haffre . . . . ij daler.
Giffuet for en suerthebosze aff blick . . . . vj ß.
Bethalt samme thiid Iffuer glarmester for winduff, hand haffde giort paa gaardenn . . . . iiij daler.
Giffuet for eet par scho . . . . xx ß.
Antuordet junckeren, som hand lagde paa thafflenn . . . . iiij ß.
Gaff ieg thill leye aff en wogen fran Fridrichsborg thill Slangerop, ther jeg drog junckerens æhrinde thil Laue Beck . . . . xij ß.
Same thiid giffuet thill leye aff en wogen fran Slangerop thill Roschylde iiij ꝑ.
Giffuet for mad och øll wdj Slangerop . . . . xiiij ß.
Giffuet for mad och øll vdj Roschyld . . . . xx ß.
Thend xxix nouemb: antuordet junckeren paa Fridrichsborg . . . . ij daler.
Thend sidste reigse, ieg wor hos Laue Beck, fortherdt . . . . . iij ꝑ ij ß.
Thend j decemb: antuordet Knud thil haffre . . . . x ꝑ.
Thend 2 decemb: antuordet Hermand schreder thill wed vdj Kiøpnehaffnn ij daler.
Antuordet Knud thill haffre vdj Kiøpnehaffn, ther ieg henthe the pendinge aff Laue Beck och Fridrich Godsche[1] . . . . ij ꝑ vj ß.
Giffuet for en suerthebøsze thill Knud . . . . iiij ß.
Giffuet for kleder, bleff thoen . . . . xviij ß.
Summarum er . . . . xxxix daler iij ꝑ iiij ß.
Lignid och laugd wdgifftenn emod integten, bliffuer ieg junckeren schyldig . . . . xij ß.

Thend vj decemb: annamet xxx daler kostpendinge.
Wdlagdt, ut sequitur.

Giffuet Knud kostpendinge . . . . iiij daler.
Antuordet Niels Parsberg paa Fridrichsborg effther junnckerenns beffalling xx daler.
Antuordct junckerenn, som hand gaff Tord, ther hand kom frann hannem, iiij daler.
Giffuet cantzelers Jacob, som hand haffde lont junckeren paa doffuell, ij daler.
Summa huius . . . . xxx daler.
Er wdgifften lige wed integten.

Af the iij^{c} daler och xxx, jeg henthe hos Laffue Bech vdj Kiøpnehaffn, wdlagt vt sequitur.

Ther ieg henthe forschreffne pendinge, gaff ieg, for hestene bleff schode och scherpede . . . . vij ꝑ.
Giffuet for hiulene, som gick sønder paa weyen, att ferdig giøre . . . iij ꝑ.

[1] Fr. Godske var forlenet med et Kanonikat i Roskilde.

Giffuet smeden, som beslog samme hiull paa ny . . . . ij ß.
Antuordet Hermand, som hand schulle kiøbe wed for, ther junckeren wor thill Eyller Grubbis brollup[1] . . . . ij daler.
Antuordet Niels Parsberg . . . . xxx daler.
Antuordet junckeren sielff paa Fridrichsborg . . . . ij daler.
Andtuordet junckeren paa Hørsholm, ther hand dofflett . . . . . . iij daler.
Giffuet en studenter vdj Kiøpnehaffnn, som schreff enn bog for junckerenn, vj daler.
Antuordet junckeren sielff om affthenen vdj Kiøpnehaffn . . . . . . j daler.
Giffuet Jorgen Bubert, som hand haffde Hendrich Sluthers handschrifft paa . . . . jc daler.
Giffuet for en hat, som junckeren gaff mig . . . . vj ß.
Antuordet Knud thill haffre . . . . iij ß.
End antuordet junckeren om affthenen . . . . j daler.
Giffuet the dragere, som bar junckeren en thønne Hamborger øll . . . j ß.
Giffuet for iij pund lius . . . . xviij ß.
Giffuet for en thønne suerthe thill Knud . . . . ij ß.
End antuordet Knud thill haffre . . . . v ß.
Giffuet for tho liusestager . . . . vj ß.
End antuordet junckeren sielff om affthenen . . . . ij daler.
Giffuet en quinde, som thode lagen och schiorther . . . . xxviij ß.
End giffuet samme quinde, som Morthen Hansen thilforn wor bleffuet hinde schyldig for kleder, hun thode . . . . ij ß vj ß.
Giffuet en aff slottens karlle, som førde junckeren ett les hø och ett les strøels . . . . j ß.
Giffuet Truels snidker paa regenschab . . . . x daler.
Giffuet Antoni malers efftherleuersche, som junckeren wor hannem schyldig . . . . x daler.
Antuordet junckeren om affthenen . . . . j daler.
Giffuet vdj boden for mad och øll, som Knud och jeg haffde forthert, mens wij laa ther vdj byen . . . . vj ß.
Giffuet fattig folck vdj Kiøpnehaffnn . . . . j ß.
Bar jeg Loduig Munck vdj Kiøpnehaffn . . . . ijc daler.
Giffuet for ett par aff junckerens strømper at flicke . . . . iiij ß.
Summarum er . . . . iijc xxix daler iij ß viij ß.
Lignid och laugd wdgifften emod integten, bliffuer ieg junckeren schyldig . . . . viij ß.

Thend xxj decemb: antuordet mig junckeren vdj Kiøpnehaffnn jc daler.
Vdlagt, ut sequitur.

Giffuet Anders smid vdj Kiøpnehaffn effther junckerens beffalling . iiij daler.

[1] Rigens Kansler Ejler Grubbe havde 15. Dec. 1577 Bryllup med sin anden Hustru, Kirstine Lykke. Den Plads, ovenstaaende Notits har i Regnskabet, viser, at Bryllupet ikke kan have fundet Sted 22. Decb., som det et Steds siges.

Giffuet en anden smid paa regenschaff, som haffde giort nogen søm thill dønnickerne . . . . x daler.
Antuordet Mickell fyrbøder, som junckeren wor Tord sckyldig . xxv daler.
Antuordet Knud thill en thønne haffre . . . . ij ℳ iiij ß.
Fortherthe junckeren første reigse, wij wor vdj Ganløse[1] . . . . vj ß.
Antuordet junckeren vdj Kiopnehaffn om affthenen . . . . . . j daler.
Giffuet smeden, ther legthe Marcus Doer . . . . ij daler.
Forthe[rthe] Knud och jeg vdj boden for mad och øll . . . . xiiij ß.
Giffuet anden reigse vdj Ganløse for ho och straels . . . . xij ß.
Giffuet pigenn gestpendinge . . . . j ℳ.
Giffuet fattig folck vdj Kiøpnehaffn . . . . j ℳ.
Antuorde[t] junckeren jule affthen . . . . . iiij heele daler v ℳ smapendinge.
Antuordet junckeren vdj Hyllerød, ther hand dofflet med Pouell Huitfeld[2] och Valenthin[3] . . . . ij daler.
Antuordet junckeren ny aars affthen . . . . ij ℳ.
Summarum er . . . . lj daler xij ß.
Lignid och laugt wdgifften emod integten, bliffuer junckeren mig schyldig . . . . j daler xij ß.

Thend 4. januarij anno etc. 78 annamet 30 daler kostpendinge, och thend xj januarij førde Knud xx daler fran Iuer schriffuer, er thillsammen l daler, udlagt, ut sequitur.

Thend 4. jan: antuordet junckeren, ther hand dofflet med Pouell Huitfeld och Hack Holgersen[4] . . . . xj daler.
Giffuet for 2 dyszin remmer . . . . viij ß.
Gaff junckeren thend 5. januarij pigen vdj herberget . . . . j daler.
Giffuet for kleder, bleff thoen . . . . xviij ß.
Thend ix januarij antuordet Mickell fyrboder, som hand sagde, junckeren beffoll hannem att henthe . . . . iiij daler.
Giffuet for noget grønt wox . . . . vj ß.
Giffuet for en almanach . . . . iiij ß.
Thend 14. januarij antuordet Mickell fyrbøder thill therependinge, ther hand drog thill Lillo . . . . viij daler.
Same dag giffuet fergemendene, som førde godzit fran Helsingør thill Helsingborg . . . . ij daler.
Giffuet en wogenmand, som førde forschreffne gotz thill stranden . . . j ℳ.
Giffuet en stackarll . . . . ij ß.

[1] I Gandløse, hvor der var et kongl. Jagthus, opholdt Fr. II sig 23. og 24. Dec. 1577, da nogle Breve ere udstedte derfra (Kanc. Brevb. 1576—9, S. 276 ff.).

[2] Arilds Farbroder († 21. Sept. 1592).

[3] Formodentlig «Enspænderen» Valentin Schwerin, der senere blev Drabanthovedsmand (Grundtvig, Medd. fra Rentekammer-Archivet 1873—76, S. 178). 1577 tillagdes ham Kongetienden af Melby Sogn (Kanc. Brevb. 1576—9, S. 204).

[4] Ulfstand, senere Rigens Marsk († 1594).

Antuordet Knud thill haffre, ther hand drog thill Kiøpnehaffn med doctor Peder . . . . ij ℳ.
Giffuet vdj Helsingør for iij kander pryszing . . . . ij ℳ iiij ß.
Giffuet for kleder att tho . . . . xviij ß.
Bethalt verdinnen ibidem, som wor forthert . . . . xxj daler.
Antuordet Knud thill haffre wdj Kiøpnehaffn . . . . . . ij ℳ.
Giffuet for en pott lutendranck . . . . xx ß.
Fortherthe Knud och jeg for mad och øll, saa och for tystøll, ther bleff hent thill junckeren . . . . ij ℳ iij ß.
Summa lateris [ɔ: summarum] . . . . xlix daler ij ℳ iiij ß.
Lignid och laugd wdgifften emod integten, bliffuer ieg junckeren schyldig . . . . xxviij ß.

Thend j febru: antuordet junckeren mig paa Fridri[ch]sborg j^c daler, och thend 3. feb: annamett xxx daler kostpendinge, udlaugt, ut sequitur.
Giffuet en dreng aff Lillø thill therepd. . . . . j ℳ.
Giffuet Knud kostpendinge . . . . iiij daler.
Thend 3. feb: antuordet Mickell fyrbøder, som hand førde thill Lillø, xxx daler.
Giffuet for kleder att tho . . . . xviij ß.
Antuordet junckeren vdj Helsingør, ther hand løff fastelaffuenn . . vij daler.
Giffuet for ett par scho . . . . xx ß.
Antuordet Knud vdj Helsingør, som hand gaff smeden och hiulmanden, for the ferdet wognen . . . . iiij ℳ.
Giffuet Knud thill thiere . . . . iiij ß.
Giffuet werdinnen vdj Helsingør, som wor forthert, saa och for hues kocken och schrederen therde, ther de drog thill Lillø . . . . vij daler xij ß.
Giffuet werdinnen gestpendinge . . . . j daler.
Giffuet Anne Hansdotter gestpendinge . . . . j daler.
Giffuet the andre thre piger gestpendinge . . . . iij ℳ.
Thend xiij feb: giffuet for stigued[1] . . . . xx ß.
Giffuet for en kande pryszing thill Knud, ther hand wor siug . . . . . j ℳ.
Giffuet for ett pund lius . . . . vj ß.
Antuordet junckeren om affthenen . . . . ij daler.
Antuordett Knud 15. feb: thill hø, haffre och strøels vdj Kiøpnehaffnn ij daler iiij ß.
Thend xvj febr: giffuet Jacob schomager vdj Kiøpnehaffn . xxj daler iij ℳ.
Giffuet Truels sniidker paa regenschab . . . . v daler.

[1] Stigved = Stikkeved (sml. Svovlstikker), lange, udkløvede, stærkt harpixholdige Fyrrepinde, der brugtes som Lys, ligesom Tilfældet endnu i Mands Minde har været paa Steder i Vestjylland, særlig i det slesvigske, hvor «Karlum Lys» vara saadanne, en Alen lange Pinde, der benyttedes i en vid Kreds (se Schriften des Vereins für Schlesw.-Holst. Kirchengeschichte II R. 5. H., S. 150). Da Christoffer Valkendorf havde oprettet sit Kollegium, forærede han af og til Alumnerne et større Antal Stigved (ell. Stived), saa hver af dem kunde faa 100 Stykker (Rørdam, Kbh. Univ. Hist. 1537—1621, II, 604 Not. 1). Jvfr. Rietz, Svensk Dialekt-lexicon. S. 376: stikke-ved el. stekke-ved, stycken af furuträn, som klyfves i tunna spån och begagnas i st. f. ljus och lampor.

Same dag giffuet en smid for søm, hand haffde giort paa husens behoff, vj daler.
Giffuet samme dag for iij^c stigued . . . . iiij ꝁ.
Same dag antuordet junckeren, som hand lonthe Herluff Daae[1] . iiij daler.
Thend xviij feb: antuordet junckeren, som han forlegte thill legatenns[2], v daler j ꝁ.
Giffuet for en kede thill carmkledet[3] . . . . vj ß.
Giffuet for ett pund lius . . . . vj ß.
Antuordet junckeren sielff om affthenen . . . . . . j daler.
Bethalde ieg wdj Kiopnehaffn, som Knud och ieg haffde forthert, saa och for øll, bleff hent thill junckeren . . . . vij ꝁ.
Fortherde junckeren vdj Collekoll . . . . j ꝁ.
Giffuet fattig folck wdj Kiopnehaffn . . . . xij ß.
Giffuet en wogenmand, som førde Niels Parsberg en cypres kiste . . . iiij ß.
Antuordet Chresten Krabbe, som junckeren lonthe hannem . . . iiij daler.
Giffuet ett bud aff Lillo therependinge . . . . j ꝁ.
Antuordett Knud, som hand gaff smeden, ther ferdet wognenn . . . . iij ꝁ.
Giffuet for kleder, bleff thoen . . . . xxij ß.
Thend 23. feb: giffuet fyrbøderen, som junckeren wor hannem schyldig, ix ꝁ.
Giffuet werthen wdj Roschylde, som wor forthert . . . . viij ꝁ ix ß.
Giffuet Hendrik Numart winfører . . . . x daler.
Giffuet the drenge, ther giorde ild wdj Ringsted . . . . j ꝁ.
Thend 28. feb: antuordet Knud thill haffre wdj Antuorschof . . . j daler.
Thend j martij antuordet Knud samestedtz, som hand gaff enn aff junckerens egen bønder for haffre . . . . j daler.
Thend 2 martij antuordet Matz bud, ther hand drog thill Peder Tott och Lauritz Brockenhus . . . . v ꝁ.
Thend 4. martij giffuett en studenter, som offererit junckeren ett carmen wdj Anderschoff . . . . ij daler.
Same dag giffuet Hans bud, ther hand drog effther Matz bud thill Fyen, j daler.
Thend 7. martij giffuet Eyller Kraffsis dreng, som førde junckeren en tønne thystoll . . . . j ꝁ.
Giffuet for kleder, bleff thoen . . . . xxij ß.
Summarum er . . . . j^{c}xxix daler iij ꝁ v ß.
Lignid och laugdt wdgifften emod integten, bliffuer ieg junckeren schyldig . . . . j ꝁ iij ß.

[1] Søn af ovf. nævnte Jørgen Daa. Den Angivelse om Herluf Daas Fødselsaar — 1505 —, som findes hos Rosenvinge, Gl. D. Domme IV, 253, maa efter nærv. Notits forkastes, da Hvitfeldt ikke vilde have laant en 12aars Dreng 4 Dlr. Derved forandres ogsaa adskilligt i Betragtningen af H. D.s senere Færd, hvorom henvises til Thisets Athdl. i Hist. Tidsskr. 6. R. I, 79 ff. Til de der anførte Kilder kan endnu føjes et Brev af 14. Juli 1587 fra en vis Auerius Philippes i London til K. Fred. II om H. D.s uværdige Behandling af sin Hustru (Schumacher, Gelehrt. Män. Briefe I, 386 ff.).

[2] Formodentlig den franske Resident Charles de Danzay (Rørdam, Hist. Saml. og Studier III, 258 ff.).

[3] Karmklæde er vist et Klæde til at overdække Karmen (Vognen) med.

Thend 9. martij annamed xxx daler kostpenndinge.
Vdlaugt, ut sequitur.

Thend 10. martij giffuet for thend lille solffkande, bleff ferdig giortt . . j ₰.
Bethalt, som hestene haffde forthert wdj Slauels . . . . ij daler.
Giffuet werdinnen ibidem . . . . j daler.
Giffuett priorens dreng . . . . j daler.
Giffuet Knud kostpendinge wdj Sorø . . . . iiij daler.
Antuordet Knud, som hand gaff smeden, ther ferdett et søndre[t] hiull . j ₰.
Giffuet thend galne person aff Norge, ther sad fangen wdj Sorø . . . . j ₰.
Thend 12. martij antuordett junckeren siellff wdj Sorø, som hand gaff en studenter for nogen wers . . . . vj daler.
Same dag giffuet Knud Ulfeldtz dreng therependinge . . . . j ₰.
Giffuet en bonde aff Lillø thill therependinge . . . . j ₰.
Giffuet fadebursuenden wdj Ringsted . . . . j ₰.
Giffuet tho drenge, som giorde ild . . . . j ₰.
Giffuet werthenn wdj Roschyld, som wor forthert . . . . . . vj ₰ xiij ß.
Thend xvj martij antuordet Arild sielff paa Fridrichsborg . . . viij daler.
Giffuet en smid wdj Lillerød, som slog en ring paa thet søndre[de] hiull, j ₰.
Antuordet Knud thill haffre wdj Kiopnehaffn . . . . j ₰.
Thend xvij martij antuordet junckeren sielff wdj Kiopnehaffn . . . iiij daler.
Bethalt wdj boden, som Knud och ieg fortherde . . . . j ₰.
Same dag giffuet doctorens wogensuend, som kiørde for Arild . . . . j ₰.
Giffuet for ett pund lius . . . . vj ß.
Giffuet for nogen snorer, bleff suet paa Arildtz buxer . . . . iiij ß.
Giffuet for kleder, bleff thoen . . . . j ₰.
Giffuet for ett par aff junckerens strømper, bleffue forfødet . . . . . iiij ß.
Thend 22. martij giffuet for ett les hø . . . . j daler.

Summarum er . . . . xxx [daler] ij ₰ iij ß.

Lignid och laugd wdgifften emod integten, bliffuer junckeren mig schyldig . . . . ij ₰ iij ß.

Thend 25. martij annamed aff Laue Beck 25 daler, och thend 7. aprilis annamed xxx daler kostpendinge.
Vdlaugt, ut sequitur.

Fortherde ieg paa reigsen wdj Roschylde och Slangerup, ther ieg henthe forschreffne pendinge . . . . ij ₰ vj ß.
Giffuet for kleder att tho . . . . ij ₰.
Giffuet for ett par scho . . . . ij ₰.
Paasche dag antuordet Arild, som hand offrett . . . . ij daler.
End, som hand gaff paa thafflen . . . . ij ß.
Antuordet Knud, som hand haffde wdlagt for haffre wdj Kiøpnehaffn, ther hand lod giore the ij ny hiull . . . . j daler.

Giffuet her Christoffer[1] wdj Herluff for ij les hoo . . . vj ß.
Same dag giffuet for ett lesz stroels . . . ij ß.
Giffuet for iij pund lius wdj Kiopnehaffn . . . xviij ß.
Giffuet Hans kocks pige, som bar junckeren en marsipan . . . j ß.
Giffuet for en suomp . . . j ß.
Giffuet for en hengelos och hasp thill stallen . . . ij ß.
Giffuet en fattig quinde vdj Kiopnehaffn . . . ij ß.
Antuordet junckeren ibidem om affthenen . . . ij daler.
Antuordet Knud thil haffre . . . v ß.
Giffuet hannem thill hammer och thang . . . j ß.
Giffuet fattig folck ibidem . . . xviij ß.
End antuordet junckeren om affthenen . . . ij daler.
Giffuet for mad och øll, mens wij laae ibidem . . . vj ß.
Giffuet en bonde, som førde godtzit thill Helsingør . . . iiij ß.
Giffuet wdj Helsingør for 4 pund sucker, ther junckeren haffde gester, ij daler.
Giffuet en fattig Engelsch mand . . . j ß.
Same dag giffuet en anden fattig mand, som haffde ett ont been . . . j ß.
Giffuet for thu blickhorn . . . xij ß.
Giffuet for kleder, bleff thoen . . . xx ß.
Giffuet for en korff Engelsch sprott[2] . . . ij ß.
Same dag giffuet for en hundrett pomerantz . . . j daler.
Giffuet for en korff, som forschreffne pomerantz bleff wdj hensent . . . vj ß.
Giffuet fergemendene, som forde junckeren offuer thill Helsingborg j daler.
Giffuet den fergemand, som førde hestene offuer, hues bod bleff om natten aff storm sønderslagen . . . iij daler.
Giffuet en fennisk[3] bonde, som førde the hopper, och hand haffde lagt wd for ho thill forschreffne hopper . . . iij ß.
Giffuet samme bonde thill therependinge . . . j ß.
End giffuet en karll, som førde forschreffne hopper fremdellis thill Sielland, j daler.
Antuordett Biornn thill therependinge, ther hand drog thill Knud Wlfeld, j daler.
Giffuet en fergemand, som henthe nogen osterlinger fran Helsingør . . . j ß.
Antuordett junckeren paa Helsingborg, som hand fordofflitt med Anders Bing och Niels Parsberg . . . iiij daler j ß.
Same dag giffuet Hans Schougordtz gigler thill ett wobenn . . . j daler.
Giffuet Knud, som junckeren wor hannem schyldig . . . v daler.
Giffuet for 4 kander wiin wdj Helsingborg, huer kande 18 ß, er . . . v ß.
Giffuet for thu pund sueker thill forschreffne wiin . . . j daler.
Giffuet byfougdens pige, som bar junckeren en fersk lax . . . j ß.
Affregnett med werdinnen wdj Helsingborg, som wor forthert for mad, oll och hestefoder . . . viij daler.

[1] Hr. Christoffer Jespersen, Præst i (Nørre) Herlev ved Hillerød, havde i sin Tid været Arild Hvitfeldts Lærer.
[2] Sprot (ell. Spryt), smaa røgede Sild.
[3] Vistnok fra Fenme (nu Finja) i Nærheden i Lillø.

Giffuet pigerne samestedtz giestpendinge . . . . j daler.
Giffuet drengen ibidem, som giorde ild . . . j ℳ.
Giffuet tho dragere, som bar godtzit thil stranden . . . j ℳ.
Giffuet fergemendene, som offuerførde Arild . . . iij ℳ.
Giffuet thennem, som offuerforde hestene . . . iij ℳ.
Giffuet thennem, som bar godtzit op i Helsingør . . . j ℳ.
Thend 16. aprilis bethallett kieldersuenden wdj Helsingør for xj kander win, wor fordruckit, nar junckeren haffde giester . . . vj ℳ.
Giffuet thill leye aff en wogen fran Helsingør thill Kiøpnehaffn . . j daler.
Summarum er . . . liiij daler j ℳ vj ß.
Lignid och laugt wdgiften emod integten, bliffuer ieg junckeren schyldig . . . ij ℳ x ß.

Aff the xxx daller kostpendinge, ieg annamed wdj Othenssø, vdlagt, ut sequitur.

Giffuet for junckerens rapir, bleff wdfeyt[1] . . . viij ß.
Bethald for wiin, tystøll, haffre och rufoder thill hestene, mens wij laae wdj Othenssø . . . viij daler.
Giffuet werdinnen giestpendinge effther junckerens beffalling . . xx daler.
Giffuet pigerne giestpendinge . . . ij daler.
Summa huius[2] . . . xxx daler viij ß.
Lignid och laugt wdgifftenn emod integten, bliffuer junckeren mig schyldig . . . viij ß.

Thend v junij annamett 30 daler kostpendinge, och thend xiij junij annamett, som kom fran Atzer schriffuer, iiij^c daler; er thill samens iij^clxxx daler. Vdlagt, ut sequitur.

Giffuet Glob Krabbe[3] for thend hest, køgemesteren fick . . . . lx daler.
Antuordett Wilhelm Dresselberg . . . ij^c daler.
Giffuet for sucker och canelle puder, kom thill luthendranck, ther junckeren haffde giester . . . iiij daler.
Giffuet same dag for confecht . . . ij daler.
Antuordett junckerenn, som hand gaff sangerne, baade kongens och the aff scholen . . . iiij daler.
Giffuet en fattig Schonnsk mand . . . j ℳ.
Giffuet en skiper thill fracht, som førde thend wogen och the fisk thill Kiøpnehaffn . . . j daler.
Giffuet for same fisk att age thill skuden . . . iiij ß.
Giffuet tho drenge, som wor wdj(!) effther grundling . . . j ℳ.
Antuordet Hans bud therependinge, ther hand førde the tho sorttblissede heste thill Lillø . . . iiij daler.

---

[1] Udfeje, gjøre blank, polere (Kalkar, Ordbog, u. feje).
[2] = Summarum.
[3] Glob Krabbe var paa den Tid i Hvitfeldts Tjeneste (se min Ar. Hvitfeldt, Tillæg S. 31).

Thend 2. julij giffuet her Jørgens drenge, som fiskede effther grundlinger, j ℔.
Giffuet for junckerens strømper att flicke . . . . iiij ß.
Same dag antuordett junckeren sielff om affthenen . . . . j daler.
Giffuet for kleder, bleff thoen . . . . xxvj ß.
Antuordett Niels Parsberg . . . . jc daler.
Giffuet Marrenn Suannings[1] dreng wdj Ribe, som førde junckerenn nogen bøster . . . . j ℔.
Giffuet ett bud, som drog thill Bordingholm . . . . ij daler.
Thend 5. julij antuordett junckeren om affthenen . . . . ij daler.
Giffuet Knud thill ett par scho . . . . ij ℔.
Giffuet for en tønne barstøll[2] att berre fran stranden . . . . iiij ß.
Giffuet Arnoldj dreng de Fine[3] . . . . iiij ß.
Affbethaltt wdj winkielleren for huis wiin, ther wor fordrucken, nar junckeren haffde giester, saa och som wor leskitt luthendranck aff, xvj daler j ℔ ij ß.
Thend x julij antuordett junckeren om affthenen . . . . ij daler.
Antuordett Hendrich Brahe, som junckeren lonthe hannem thend xij julij, xxx daler.

Summarum er . . . . iijclxxix daler iij ℔ iiij ß.

Lignid och laugt wdgifften emod integten, bliffuer ieg junckeren schyldig . . . . xij ß.

Thend 31. julij annamett iijc 33 daler j ℔, som kom frann Mogens Gioe.
The iijc daler antuordett ieg junckeren sielff.
Wdlagt aff the 33 daler j ℔, ut sequitur.

Giffuet thend, som førde forschreffne pendinge frem . . . . j daler.
Antuordett ett bud aff Othense, som feilde paa the pendinge, junckeren antuorde mig thill Mogens Hendrichsen[4] . . . . iij daler j ℔.
Same affthen antuordett junckeren, som hand forlegte med cantzler och Peder Gyldenstiernn . . . . v daler.
Giffuet Casper Krogmand, som wor fortherd . . . . xxj ℔ iiij ß.
Giffuett Biørnn thill ett par scho . . . . xx ß.
Giffuet Peder schreder for ett par strømper . . . . iij daler.
Giffuet for en tønne samstoell[5] . . . . v ℔.
Giffuet Jacob, cantzelers dreng, som junckeren wor hannem schyldig, ix daler.
Giffuet for x sorthe knappe thill junckerens thrøye . . . . j ℔.
Giffuet for ett dyssen graa knappe . . . . j ℔.
Giffuet for vj alne sorthe snorer . . . . vj ß.
Giffuet for en suerthebøsze . . . . iiij ß.
Antuordett Arild thill bardscheren . . . . j daler.
Giffuet Hans Duffues høstru i Wnderschoff . . . . ij daler.

[1] Historieskriveren M. Hans Svanings Hustru.
[2] Øl fra Barth i Pommern (Kalkar, Ordbog).
[3] Arnold de Fine var kongl Kapelmester († 1586).
[4] Borgmester i Odense.
[5] Øl fra Samsø. Vel det samme, som undertiden kaldes Samsøs Flædje.

Giffuet for kleder att tho . . . . . ij ♁.
Giffuet for tho stenger thill wognen . . . . . j ♁.
Giffuet for ett jernn thill hammelen . . . . . iiij ß.
Giffuet, som feilde paa the pendinge, werthen wdj Rhye fick . . . iij ♁ x ß.
Summa lateris[1] . . . . . iij^c xxxiij daler viij ß.
Lignid och laugt wdgifften emod integten, bliffuer ieg junckeren schyldig . . . . . viij ß.

Thend xiij nouemb: antuordett mig Arild paa Schanderborg xxxij daler.
Wdlagt, vt sequitur.

Antuordett Fridrich therependinge, ther hand drog thill Wiborg . . ij daler.
Giffuet Biørnn thill ett par scho . . . . . xx ß.
Bethalt wdj kroen for ix potter wiin . . . . . vj ♁.
Bethalt wdj kroen, som Biørn haffde forthert, mens wij wor paa Schanderborg . . . . . j daler.
Same dag giffuet for kleder, bleff thoen . . . . . viij ß.
Antuordet Knud, som hand gaff werthen wdj Wrolle[2] . . . . . iiij daler.
Thend 16. nouemb: giffuet Knud, som junckeren wor hannem schyldig effther ett zeddels liudelse . . . . . xxj ♁.
Antuordett hannem, som hand gaff werdinnen wdj Wrolle . . . . . j daler.
Antuordett Biørnn thill therependinge, ther hand følthe hoffuenn effther med godtzit . . . . . j ♁.
Antuordett Andres, kongens dreng, som hand bar junckeren paa sallen, ij daler.
Giffuet en aff skottherne, som drog thill Knud Wlfeld . . . . . j daler.
Giffuet bønder drickependinge, som førde osz fran Schanderborg thill Horsens, j ♁.
Giffuet en smid, som ferdede wognen . . . . . j ♁.
Antuordett Arild, som hand forlegte med d. Peder wdj Horsens . viij daler.
End, som hand gaff en aff pigerne . . . . . ij ♁.
Giffuet for en rosenobel thill werdinnen . . . . . iiij daler.
Giffuet pigerne giestpendinge . . . . . j daler.
Summa lateris[3] . . . . . xxxij daler j ♁ xij ß.
Lignid och laugt wdgifften emod integten, bliffuer junckeren schyldig . . . . . j ♁ xij ß.

Thend xxvj nouemb: antuordett mig junckeren, ther wij schulle drage thill Sønderborg, xx daler.
Wdlagt, ut sequitur.

Thend xvij(!) antuordett hannem sielff . . . . . j daler.
Giffuet werdinnen wdj Hadersløff paa henreysen . . . . . iij daler.

[1] — Summarum.

[2] Ved Skanderborg. Havde i sin Tid været en Kirkeby (se Danske Mag. 3. R. V, 171. Nielsen, Kong Valdemars Jordebog S. 97).

[3] Her Summarum.

Giffuet pigerne . . . . iij ♁.
Giffuet for hechther, bleff syett wdj junckerens kappe . . . . ij ß.
Fortherthe junckeren och d. Peder wdj Abenraa . . . . . . iij daler j ♁.
Giffuet prestens daather[1] . . . . j daler.
Giffuet Knud wdj Sønderborg thill søm och thiere . . . . j ♁.
Giffuet fadeburszquinden paa Sønderborg . . . . iij daler.
Giffuet wdj herbergett i Sønderborg . . . . j daler.
Giffuet pigerne . . . . j ♁.
Forthertt wdj Aabenraa paa hiemreysen . . . . iiij daler.
Giffuet werdinnen ibidem gestpendinge . . . . j daler.
Giffuet daatheren . . . . j daler.
Andtuordett junckeren, som hand gaff en fattig quinde, wor brent for wdj Aabenraa . . . . j ♁.
Giffuet for junckerens rapir, bleff fliid wdj Hadersloff . . . . vj ß.
Giffuet werdinnenn ibidem . . . . ij daler.
Giffuet pigerne . . . . ij ♁.
Summa lateris[2] . . . . xx daler j ♁.
Lignid och laugt wdgifflen emod integten, bliffuer junckeren mig schyldig . . . . j ♁.

Thend v decemb: an[nammet xxx daler] kostpendinge.

Wdlagt, u[t sequitur]. . . . .

Antuordett junckeren thend vj [decemb:][3] . . . .
Same dag antuordett Anders D . . . .
Antuordett Knud thill haffr[e] . . . .
Giffuet en dreng aff Riibe, [som førde junckeren en tønde Ham]borger øll . .
Antuordett junckeren, so . . . . tens . . . .
Summarum [er] . . . .
Lignid och laugd wd[giften emod integten, bliffuer ieg] junckeren schyldig . . . .

[Summ]arum paa ald jndtegtenn er . . . j^m^vj^c^vj daler j ♁.
[Summarum pa]a ald wdgifftenn er [j]^m^vj^c^v daler . . . j ß.
. . . . offuer aldt beløffuer
. . . . iij ♁ x ß.

[1] Heraf ses, at Hvitfeldt har taget Herberge hos Præsten. Det var altsaa ikke blot paa Landet, at det den Gang og længe senere var det sædvanlige, at rejsende søgte Herberge i Præstegaardene. Selv paa et Færgested som Nyborg maatte Præsten aabne sit Hus for mere anselige rejsende (D. Mag. 4. R. V, 46).

[2] Her = Summarum.

[3] Halvdelen af sidste Blad er afreven.

Bidrag til Erik af Pommerns Historie.

Meddelte af **Kr. Erslev.**

Skønt det aktmæssige Materiale til Erik af Pommerns Historie efterhaanden er blevet gjort tilgængeligt efter en meget stor Maalestok, findes der dog endnu enkelte utrykte Stykker, der fortjener at fremdrages, og det turde gælde om, hvad der meddeles nedenfor. Det første Stykke, et Fejdebrev fra Enkehertuginde Elisabet til Kongen, fører os ind i Kampens Begyndelse og tilhører vistnok Aaret 1410, da man fra dansk Side prøvede aaben Krig mod Holstenerne i Sønderjylland. Det andet er et Procesindlæg fra holstensk Side, stammende fra Aaret 1423; det er næppe kommet frem under selve Retssagen for Kong Sigmund, men Kongen havde faaet Lejlighed til at tage en Afskrift af Indlægget, og dette har stor Interesse ved i Modsætning til de tidligere kendte at koncentrere sig ene om selve det centrale Spørgsmaal, Forleningen med Slesvig. Det tredie Stykke tilhører i sin oprindelige Skikkelse Aaret 1430, da Kongen endnu havde det bedste Haab om at føre Striden baade mod Holstenere og Hanseater til en gunstig Udgang. Det sidste endelig stammer fra Fredsunderhandlingerne i Vordingborg 1435; højst nødig gik Kong Erik ind paa Forliget, og de tilstedeværende Rigsraader maatte derfor afgive en Erklæring om, at de havde tilraadt Kongen at indgaa paa de Vilkaar, der alene muliggjorde Freden.

Af disse Stykker er Nr. 3 delvis udgivet af von der Ropp i Hanserecesse 1431—1476 I, Nr. 365, og hvad jeg meddeler, tjener kun til at udfylde hans Aftryk, som er højst ufuldstændigt, i øvrigt af Grunde, hvori Udgiveren ikke har Skyld. Ropp kendte nemlig kun disse Optegnelser af en Afskrift, som var taget af Hansehistorikeren Junghans; men denne har kun benyttet en Afskrift af Jon Mortensen i Langebeks Diplomatarium, medens han ikke i vort Arkiv havde faaet forelagt selve Originalen. Mortensen havde imidlertid i sin Afskrift ikke medtaget, hvad der var overstreget i Originalen, og af hans Afskrift har saa Junghans atter udeladt, hvad der vedrørte Holstenerne. Hvad Ropp kunde bygge paa, var da en Afskrift, der var meget ufuldstændig, og Udeladelserne i den umuliggjorde for ham at faa Klarhed over, hvad hele Stykket egentlig er. Han opfatter det som Instruktioner for de danske Underhandlere ved Mæglingsmødet i Vordingborg 1434; men Originalen viser klart, at Optegnelserne, som allerede sagt, oprindelig er udarbejdede til Brug ved Underhandlinger i Slutningen af Aaret 1430; ved Udstregninger og Tilføjelser er de imidlertid ændrede saaledes, at de atter kunde benyttes, efter at Horsensstilstanden af 1432 havde gjort Ende paa selve Krigen, og da særlig ved det Møde, Ropp tænkte paa, maaske dog allerede ved Mødet i Svenborg i 1433. Under disse Forhold har jeg fuldstændig aftrykt, hvad der fattes i Ropps Udgave, og tillige givet en Oversigt over Optegnelserne i deres Helhed.

1. Hertuginde Elisabets Fejdebrev til Kongen, [1410?] Juni 14.

Koncept med flere Rettelser; Paaskrift: «Littera diffidencie ex parte ducisse Sleswicensis et filiorum ejus, postquam rex misit litteras diffidencie» Rigsarkivet, Gemeinschaftliches Archiv XVII, 99.

Weten scholen gy, hoch[g]eboren vorsten konynch Erik der rike Denemercken, Sweden, Norweghen, dat wy Elysabet hertochynne tho Sleswich, greueynne tho Holsten unde Stormern etc., willent juwe vient wesen unde alle juwer manne unde undersate umme des groten unrechtes willen, dat gy unde juwe hoftluude uns unde unsen kynderen unde unsen mannen unde unsen undersaten ghedan hebben. Ok wetet, dat wy unse unde unser kindere manne alle dar tho mechtich syn, dat sy alle juwe vient wesen wilt unde juwer manne unde juwer undersaten umme des unrechtes willen, dat gy uns ghedan hebben, als hir vorscreven is, unde willen des alle unse ere, sy mit uns unde wy mit een, teghen ju vorwart hebben unde teghen den juwen. Ghescreven tho Gottorp in sunte Vitus avent, beseghelt under unsen ynghesegel, des wy alle bruken, wy mit en unde sy mit uns, tho desser tid.

2. Procesindlæg fra holstensk Side [1423].

To Folioark; paa Ydersiden staar: «Copia aff then scrifft, som the Holzede herre haue latit sette um there rættergang etc., som myn herre lot hemelica ut scriue i Kopendh[afn], presentibus ducibus Casemer et Wartslauo etc.».[1] Rigsarkivet, Slesvig 61 b. Paragraftallene tilføjede til lettere Oversigt.

1. Dyt sy in des konynges tosprake uppe dat allersuneste, dat he de ut sticken und vort setten moge uppe de heren van Slesz. alze umme dat hertichdom etc. unde seggen zo: Na deme dat de Romische koning hefft utgesant hertoch Rumpolde unde hefft em geven in synem openen besegelden breve vulle macht to degedingenden unde to vulthende van syner wegen enen vasten vrede unde ene stede sone tuschen deme vorscreven koninge unde den hertogen van Slesz., unde in deme sulven breve lovet hefft zo, wes de vorbenomede hertoch Rumpold dar ane degedingende wurde, dat he dat also vulteen unde sluten scal in allerwise, als ufft he sulven dat muntliken degedinget hadde[2], unde alse nu de vorbenomede koning van Denmarcken unde de heren van Slesz. eres rechten van aller tosprake, de se to malkandern hat hebben unde noch hebbende sint, gebleven sin by deme Romischen koninge vorscreven edder in hertigen Rumpolde van syner wegen, also dat men se dar over mit rechte vorsceden scole[3], unde hertoch Rumpold an synem anvanges breve lovet hefft, dar anen men jo al sulck recht scole aff seggen, alse men van rechtes wegen sculdich were aff to seggende, uppe der stede, dar de sone gedegen[!]dinget wart, dat doch was uppe denscher erde unde under der kronen to Den., alze to Flensburgh, an welker yegenheide de stande, erve

[1] Hertugerne Otto og Kasimir af Pommern-Stettin og Vartislaus og Barnim af Pommern-Rygen var hos Kong Erik i Foraaret 1423; 11. April indgik de i København et indbyrdes Forbund.

[2] Den romerske Kong Sigmunds Fuldmagt 5. Septbr 1422: Repertorium Nr. 5976.

[3] Kong Eriks og de holstenske Grevers Breve af 1. Jan. 1423: Repert. Nr. 5996—97.

unde liggende grunde, dar de tosprake umme ys, belegen sint, zo mach de koning van Den. so seggen also, dat de heren van Slesz. em unde der cronen to Den. mit unrechte vore entholden hebben unde noch entholden de slote Gottorp, Slesuic, Tundern etc. unde anders, wess se van sloten, steden, dorpern, hereden unde guderen bynnen Sunderjutland in eren henden hebbende sint, na deme dat he lichte secht dat beuisen mach, wo em na densches rechtes wegen des behoff wert, dat em de vorbenomede stede, slote, dorper, herede unde guder etc. to der cronen van Den. van oldinges gehort hebben unde noch van Godes unde rechtes wegen dar to horen, unde mit nenem rechte, dat der cronen to Den. to vorvange wesen mach, dar aff sint gespleten unde toghen, unde eschet unde begeret dar umme van deme Romischen koninge vorgescreven edder van den yennen, de des van syner wegen gemechtiget wert, dat men des vormoge an de heren van Slesz., dat ze ere hand dar aff theen unde em de rumen unde wes se dar an mit dessen unrechte genoten unde uppgeboret hebben mit deme scaden, den de crone to Den. hir ane genomen hefft, wedder up richten, edder dat me se an beiden ziden dar over mit sulckem rechte, alse men na hertich Rumpoldes anvanges breves sculdich is aff to seggende, vorscede.

2. Hir to antworden de heren van Slesz. alzo, dat ze de vorbenomede stede, slote, dorper, herede, gudere der cronen to Den. mit nenem unrechte hebben vore entholden, sunder se hebben se beseten unde besitten, alse se en van eren vorvaderen ankomen unde nableven sint, dat is in leenwere, alsz koning Woldemar van Den., wandages hertoge to Jutlande, mit vulborde unde willen sines ganzen rikes rades eren vorvaderen mit deme hertochrike van Jutlande, dat der vorscrevenen cronen fursten leen van oldinges all tiit gewest is, to eneme rechten errflene vorlent hefft, alse se dat mit des vorbenomeden koning W. unde sines rikes rades vorscreven openen besegelden breven betugen mogen[2], unde alse se nu sint der vorgescreven beleninge rechte erfflen volghere, zo hebben ze de vorscrevene slote, stede, dorper unde guder mit nener walt edder unrechte, sunder de mit Gode unde mit rechte van der vorscreven kronen in erer len were hat unde hebben, alse ze dat betugen mogen mit koningynne Margreten openen besegelden breven[3], dar ane se lovet hefft vor se unde ere erven uppe de vorscrevene slote, stede etc. nummermer to sakende, unde vurder mit levendigen tugen beuisen, dat koning Oleff, ere sone, de erem vadere dat vorescreven leen vorliget hefft, unde na deme dat ere vader vorscreven vore unde se na dar me mennich jar sunder bysprake beseten hebben unde alle wegen overbodich unde begerich sint gewest, alse se noch sint, dat vorscrevene ere erfflen van der cronen to Den. to entphangende unde er dar van to denende unde to dunde, wes se na utwisinge erer breve

[1] Rumpolds Brev af samme Dag: Repert. Nr. 5995.

[2] Kong Valdemar Eriksøns Lensbrev paa Slesvig til Grev Gert, 15. Aug. 1326: Repert. Nr. 1439.

[3] Forbundsbrevet af 12 Juli 1392: Repert. Nr. 3865.

van rechtes wegen sculdich sint to dunde, alse se dat mit heren unde vursten betugen mogen, zo menen se, dat de koning van Den. en de vorbenomede beleninge mit rechte nicht moge voreseggen, sunder dat he van rechtes wegen sculdych sy en dat vorscrevene len na utwisinge erer breve vorscreven to vorligende unde allen beuisliken scaden, den he unde de synen mit overlaste unrechtes kriges en hebben to bericht, plichtich sy to vorgeldende, unde scheten sik des to rechte.

3. Effte nu de koning van Den. lichte seggen wil to dem ersten also: Na deme dat nen koning to Den. der cronen erffegut vorlenen, vorgeven edder untfromeden mach van der kronen lenger, wen alse he levet, unde he dat lichte mit deme denschen rechte edder lachboke betugen mach, unde dar umme ment, dat de vorscrevene erffleninge van Jutlande nicht by vuller macht bliven scole lenger alze eneme koninghe, de de nakomende wert, dat ghelenet, na deme dat Jutland der cronen rechte erffgut is unde van oldynges alle wege weset is, alze he lichte seggen wil unde sik des to rechte schete;

4. So antworden de heren van Slesz. dar zo to: Na deme dat de krone van Den. an dem vorbenomeden hertichrike to Jutlande beholden hefft mit der beleninghe de koninglike walt overste herlicheit unde dar nicht anderss ane vorgeven edder vorlent ys, wen als dat van oldinges bet to der tiit eyn hertochrike unde eyn fursten leen der cronen weset hadde, unde alze koning W. vorscreven, de dat ersten den Holsten heren vorligede, dat sulven to lene hat unde beseten hadde, zo menen se, dat id dar mede unde vormyddelst der vorscrevenen beleninge der cronen nycht entfromedet edder aff getogen sy, unde seggen vurdermer: Na deme dat eyn juwelic, de mechtigh is en recht to makende, in to settende unde by vulle macht toholdende, oc mechtigh is, id sy in gestliker edder ok in werliker achte, dat sulve recht, wan em des behoff duncket, to voranderende, to lengende, to kortende, to richtende unde ok to male nedder to leggende unde to vornichtende, unde alse nu dat densche recht edder laghbuk nicht vurder edder lenger macht hefft, wen als dat by endracht der koninge to Den. unde dess rikes rades vulbordt ingesat unde bestediget ys, unde desse vorbenomede beleninge gheschen unde to ghan ys vormyddelst endracht des koninges vorscreven unde synes ganzen rikes rades, alze des archiebiscopes to Lunden unde der vij biscope van Den. unde des oversten markscalkes unde drosten des rikes myd xxxvi, dat ys myt dren tuelfften riddere und riddermetischer lude, dede alle weren des rikes rad vorgescreven, alze de heren van Slesz. dat myd openen besegelden breven des konynges unde synes rades vorbenomed[1] betugen mogen, zo menen se, dat de vorbenomede beleninge zo vulle macht hebben scole, alze dat densche recht edder lachbok hebben mach, dar mede de koning se doch ment to brekende, alsz vorscreven ys, unde scheten sik des to rechte.

5. Unde uffte de koning lichte vurder seggen wolde, dat de breve, de

[1] Foruden paa det ovennævnte Lensbrev tænkes her paa de særskilte Breve om Forleningen af Rigets bedste Mænd, 16. Aug. 1326; Repert. Nr. 1446—47.

de konyngynne Margrete geven hefft den heren van Slesz., als dar se ane lovet uppe de vorbenomede slote unde stede nummermer tosakende etc., der cronen nycht mogen komen to vorvange na dem male, dat se sik in dem vorscreven breve nycht genomet koninginne, sunder all ene erve to Den., dat doch nen erff riken en is, alze witlic unde openbare is, unde dat ok nycht als ene koningynne unde myd des rikes rade besegeldt hefft, und ok dat sullech tuch, alse dar de heren van Slesz. menen mede to betugende, dat koning W. erem vader dat hertochdom belende, deme rike edder der cronen nycht mogen to vorvange komen, na deme dat de tughe des rikes vursten edder manne nychten sint, sunder dat se Holsten unde der heren van Slesz. undersaten unde manne synt, unde sik des to rechte schete;

6. Zo antworden de heren van Slesz. dar also to: Effte de vorscrevene konyngynne M. breff unde de vorbenomede tughe wol machtløs bewist wurden, zo mogen se se doch dar mede bewisen, dat ere vader dat vorscrevene hertichrike to Slesz. sunder ere byspracke zo lange jare beseten unde in syner leenwere hat hefft, des se hopen to netende an erem rechte unde besittinge, unde scheten sik des to rechte.

7. Vortmer uffte de koning seggen wil to syneme schonesten, dat em helpen kan an den vorbenomeden stucken: Na deme dat koning Cristoffer, de en recht huldiget unde sacreret koning unde konynges zone was to Den., noch levendich unde vulmechtig was syner unde der synen unde sik vor enen konyng to Den. screff unde heelt to der tiit unde vele yar dar na, alse de vorscrevene beleninge, dar sik de heren van Slesz. to scheten, scheen scolde wesen, alze dat lichte ment to betugende unde war to makende, unde ok de sulve koning Cristoffer van sulcker mysdat, alse dar inne enen koning van rechtes wegen umme mach aff setten, nycht vorwunnen unde vorwiset was, als sik dat van rechtes wegen boret, edder ok myd willen de cronen nycht hadde overgeven, sunder myt walt vordrewen unde na des bynnen Lalande to dode gebracht wart, dat dorch des willen schagh, dat de vorbenomede koning W. to der tiit, do he de vorbenomede beleninge van Jutlande dede, nen recht koning to Den. wass, unde dar umme de sulve belenynge unde allent, dat dar uppe gebuwet wass, van rechtes wegen machtloss wesen scolde, unde sik des wille scheten to rechte;

8. So antworden de heren van Slesz. dar also to: Na deme dat noch keyser, noch koning zo vaste mach bewedemet edder bestediget wesen, den man dorch syner mysdat willen, besundergen ufft he dede, dat bewislic were wedder synen eed, den he syner cronen dan hadde, nycht muchte aff setten myd rechte edder ok myd macht, ufft dat recht sik sulven nycht vurderen konde, alze an vele keyseren unde konyngen vortides unde noch by curten tiiden schen is unde besundergen an deme konynge van Behemen[1], den de korvorsten, do he en vulmechtigh Romisch konyng was, umme syner mysdat willen aff setteden unde wedder koren to koninge by synem levende to dem

[1] Kong Wentzel, afsat af Kurfyrsterne i Aaret 1400.

ersten hertoghen Ruprecht van Beyerm unde na des konyng Sigmund van Ungern, des vorscrevenen konynges van Behemen bruder, de de likewol by eren tiiden levendich unde syner synne wol mechtigh wass unde sik ok noch sulven vor enen Romischen konyng schreff unde heelt, wo wal he des doch nychten was; wente wan man den vorbenomeden koning van Behemen nycht hadde mogen aff setten, alse vorscreven is, zo were desse yegenuardighe koning Sigmund noch nen recht Romisch konyng unde allent, dat koning Ruprecht vore unde he na alze Romysche konynge unde in Romischer konynge name dan hadden, dat were tomale machtloss; unde alze nu en konyng van Den. nycht van pauesse noch van keysere noch van andern konyngen belenet, ghesat edder oc bestediget, sunder allene by synes rikes rades, ghestlikes unde werlikes, endracht ghekoren unde maket wart, zo mogen de sulven ok myt endracht enen koning van Den. dorch sulcker mysdat willen, als dar men enen konyng myd rechte umme mach aff setten, wan des not is, alze de korvorsten enen keyser edder enen Romischen konyng mogen affsetten; unde alze nu de vorbenomeden prelaten, archiebiscop unde vij biscope, unde xxxvi riddere unde riddermatesche manne als des rikes to Den. ganze rad deme vorscreven konyng Cristoffer in den vorbenomeden eren breven over tughen, dat he synen eed, den he der cronen gedan hadde, in mengherleye wiis gebroken unde vele andere undat, dar man enen juwelken koning umme magh aff setten, began hadde, unde ze ene dar umme myd endracht aff satten unde enen anderen in syne stede koren, so menen de heren van Slesz., dat des enen affsettinge unde des anderen ansettinge edder kore nycht myt unrechte schen sy, unde dat an deme rechte nicht vromen edder scaden moge, dat sik koning Cristoffer na der tiit, dat koning W. koren was, vor enen konyng to Den. screff edder utghaff, wente syne eghene vorscrevene missedat ene der crone unde des rikis myt rechte berovede, alsz vorscreven ys, unde eyn ander myd endracht alle der yenne, de enen konyng van Den. mit rechte hebben to kesende, koren wart, alsz vorscreven ys, unde als nu ok nycht beuislic ys, dat de vorgescrevene des rikes rad den vorbenomeden koning W. to koninge koren edder maket hebben, er wen se koning Cristoffer hebben aff geset, alse sik dat gebord, wente de sulve koning Cristoffer zo vorbannen unde vorwyset was, dat ene nemand husen edder herberghen moste, als dat witlic, openbare unde lantkundich was unde man noch wol bewysen mach, so menen dar umme de heren van Slez., wes koning W. vorscreven als eyn koren, huldiget koning to Den. by rade unde myt vulborde synes ganzen rikes rades vorscreven in der vorgescreven beleninge dan hefft, dat id myt rechte schen ys unde zo vullenkomene macht hebben scole, alse dat densche recht edder lachbok hebben mach, unde scheten sik des to rechte.

9. Unde uffte de koning nu vurder seggen wille, dat dat vorbenomede leen yegen de krone unde dat rike vorbroken sy, unde dat he yd dar umme myt rechte moge wedder to sik nemen edder bekrigen unde sik des schete to rechte;

10. Dar antworden de heren van Slesz. zo to: Na deme, dat ere vor-

vadere vor sulken broke van der kronen wegen by ereme levende nycht sint gesculdiget unde de sulven ok yegen de krone nycht hebben gebroken, dat bewyslic is, dar mede se dat vorbenomede leen mit rechte vorloren mogen hebben, wente hebben se wess ghedan yegen de krone, zo is dat doch anders nicht gheschen van erer wegen wan na der tiit, dat de koning ere vyand wart unde enen openen krigh mit en an slogh, zo menen se, wes se alzo ghedan hebbet, dat se dar ane myd rechte ere vorescrevene leen nycht vorbroken hebben, unde scheten sik des to rechte.

Dyt ys der heren van Slesz. tosprake uppe dat land Vemern.

11. So spreken se deme koninge to umme dat land Femern unde dat slot Glambeke unde seggen so: Na deme dat eren øldern Vemeren is belent to eneme erfflikeme lene van konyngen van Den. by rade erer manne unde vrunde, alse se dat myt der sulven koninge openen breven[1] betugen mogen, unde dat also boven xl jar sunder byspråke beseten hebben unde en de koning dat bynnen enem bestedigeden vrede aff ghewunnen unde vorwüstet hefft, zo hopen se, dat de koning en dat vorbenomede lant unde slot sculdich sy van rechtes wegen to vorligende, over to gevende unde tolatende na inne holde erer breve vorscreven, unde den scaden, den se dar over van deme koninge unde van den synen genomen hebben, upp to richtende, unde scheten sik des to rechte.

Forneden er tegnet en Haand, pegende paa disse Ord:
Nota: Data investiture Holsatorum est anni xcvij[2].

3. Instruktioner til Forhandlinger med Hanseater og Holstenere 1430—34.

Originalen i Rigsarkivet (Slesvig Nr. 85) er et Hæfte paa Papir i lille Kvart; det omfatter 12 Blade, der er paginerede med store Romertal fra I til XXI. Uden Paginering er Forsiden, paa hvilken staar en Paaskrift, og det sidste tomme Blad. Desuden er mellem S. VII og VIII indhæftet en ret stor Seddel; ogsaa Side XII er et senere Indskud. Hæftet syntes helt igennem skrevet med samme Haand, rimeligvis den i Paaskriften nævnte Goswins; men det er aabenbart skrevet til forskellige Tider, og hvad der er tilføjet senere, er skrevet mindre pynteligt end det oprindelige. Oprindelig er Optegnelsen affattet i Slutningen af 1430, saaledes som det fremgaar af de Oplysninger, der nedenfor gives i Anmærkningerne; de senere Tilføjelser tilhører 1434 eller maaske delvis allerede 1433. Samtidig med at der saaledes er tilføjet meget, er, hvad der ikke passede mere, atter blevet udstreget; dette gælder alt, hvad der er aftrykt nedenfor, ene undtagen det, der vedrører Holstenerne. — Til lettere Oversigt tilføjes Paragraftal; jeg har indrettet disse saaledes, at de, lige bortset fra Begyndelsen, kommer til at svare til dem, som Kopp har indsat i sin Udgave.

Paa Hæftets første Side staar:

Instrumente oc scriffter mellom myn herre ok Holzederne oc stederne, som her Gotswin[3] fich fran sich.

[1] Valdemar Atterdags Lensbrev paa Femern til Grev Johan, 21. Maj 1340; Repert. Nr. 1873.

[2] Der maa vel menes 1396, Mødet i Assens.

[3] Goswin er den bekendte Kartheusermunk, som 1436 blev Biskop paa Island; han fremtræder ogsaa ellers som benyttet af Kong Erik til diplomatiske Forhandlinger.

Side I.

Desse nacschrevenen breve wert man behoff hebbende to deme dage:

Dette saavelsom den deretter følgende Fortegnelse over Breve, vedrørende Kong Eriks Forhold til Hansestæderne (hos v. d. Ropp § 1—18), er senere Tilføjelse; det yngste af de anførte Breve er Horsensstilstanden fra 1432. Brevene er i Orig. nummererede i—xvii; naar Ropp faar et Nummer mere, ligger det i, at Nummeret viij findes to Gange, første Gang ved et Indskud med andet Blæk end Resten (Ropps § 8)[1].

Side II.

2. Alse nu de Holsten unde de stede mit en ander dessen vorrameden dach hebben an genomen unde den besucken edder besenden willen, so is to vormodende, dat dat so is to gan edder to gande wert, dat edder de stede de Holsten willen hebben uppe deme dage, edder ok dat de Holsten dar doch jegenwordich willen wesen, edder ok dat se an beiden siden eren vromen dar so ane seen, dat de ene side buten der andern dar nicht wesen wille. Is id nu so, dat der stede upsate allene is, dat de Holsten jo mit en komen edder ere bodeschap mit en her schicken scholen, so is to vormodende, dat se dat hebben dar upgedan edder don, effte id so gevelle, dat se in der handelinge, de dar gande wert, wurden vorluden latende, alse se doch plegen unde gewone sint, wo se mit den Holsten so stan, dat se buten se mit uns nene richtinge maken mogen, unde wi uns denne mit en dar up to rechte scheten, effte dat mit rechte moge edder schole macht hebben edder nicht, dat denne de Holsten sulven edder ere rad horen unde seen mogen, dat de stede nicht sueken edder begeren van en to scheidende, id ne si, dat se mit deme rechte dar to warden drongen. Is id ok so, dat de Holsten sulven dit hebben ut gesticket, umme dat se nicht willen steden, dat de stede allene mit uns to dage komen buten se, so is dar ane to vormodende, dat ere werff dar werde, alse hertogen Wilhelmes[2] was, alse dat se hindern unde beletten, dat wi unde de stede uns nicht vordragen. Is id aver so, dat id erre beiden side upsate unde eendracht is, so is dar ane to erkennende, dat se bi malk andern menen to blivende, id si edder an der richtinge edder an deme krige, unde is dat also, so mogen wi uns vorseen, dat se ere sinne dar up gescherpet hebben, wo se ere rede unde word uppe dat schoneste mogen kleden, dat se vor den anderen hensesteden ginich geluc mogen hebben, dar mede se de jegen uns mogen reissen unde mit en jegen uns to krige mogen bringen. Edder ok id schud dar umme, dat de stede irst willen mit uns vorsueken, effte se enes vruntliken middels edder enes bestandes to jaren kunnen over eens warden, unde kan dat denne gan, dat se sedder sulven lichte menen mit uns to dedingende umme unse sake mit den Holsten unde mogen sich lichte dunken laten, dat se de wise weten to vindende, dar mede se uns vorscheiden mogen.

[1] Ved mange af disse Breve har Ropp nærmere angivet, hvad der menes. Yderligere kan oplyses: Ropps § 5 er Repertorium Nr. 6292; § 14 er = smstds. Nr. 1877; § 15 = Nr. 3027; § 16 = Nr. 2720.

[2] Hertug Vilhelm af Brunsvig-Lüneburg var optraadt som Mægler paa de to Fredsmøder i Nykøbing i September 1428 og i Juni 1429.

Side III.

3. Item na welker wyse van dessen vorgescrevenen, dat id nu gande wert, so is uns doch behoff, dat wii over unsen dedingen, de wy mit den vorbenomeden beiden partigen openbar handelende werden, hebben unse notarios unde tugen unde uns dat nenerleige wiis affdedingen laten umme vele sake willen; [a]doch mach man wol vorluden laten, dat id beiden delen nutte si, uppe dat die schichte nicht werden anders na secht edder schreven, wen alse se gan sint[a]. [b]To tugen mogen wii nemen den sendebode van Rodis, Burammer unde de van deme Gripeswolde[b] [1].

4. Item steit uns over to wegende, effte unse nutter si, dat wi uppe deme dage de irste rede begripen edder dat wi den anderen de irste rede laten. Is id so, dat wii en de laten, so mogen se sachte ere sake unde stucke so in een theen, dat wii nicht so gud hebben de van een to vorscheidende, alse effte wii sulven de irste rede begrepen.

5. Unde hir up alse dat affscheident latest to Wordingborch steit allermest uppe de twe artikle, de her Kort Bisschop unde her Reynold Rapesulver [2] uns vorlegeden alse van der stede wegene, effte wi se wolden liden to enen vruntliken dage alse umme to vorsuckende, effte man de sake twisschen uns unde see hangende slichten kunde to ener gansse suene edder ok de an en bestant muchte bringen mit eneme upslage to jaren etc., unde to deme latesten, effte wi ok de Holsten wolden liden, dat se den sulven dach ok besucken edder besenden muchten etc. Unde alse wii en dar upp unse antworde leten seggen, wo wii noch do alse vor alle wege bereit weren liik unde recht to nemende unde to gevende, edder effte en dat recht to sware duchte wesen, dat wii id denne uppe mogelike vruntlikheid, der wii kunden underwiset warden, dat wii mit eren unde reddelikheid unde sunder unser rike merkeliken schaden muchten angan, unde en dar up vragen leten, effte se gicht mechtich weren dar aff wes mit uns to begripende, so antworden se uns, dat se des

a Tilskrevet med nyt Blæk.

b Tilføjet i Randen.

[1] Burhamer er vistnok Bertold Burhamer, Raadmand i Danzig, der flere Gange var i Danmark som Udsending fra Højmesteren; dog fandtes der flere andre Danzigere af samme Slægt. Greifswald havde ikke villet slutte sig til de krigsførende Stæder og var derfor blevet udstødt af Hanseforbundet. Men hvad betyder Rodis? Man synes kun at kunne tænke paa Rhodos, men om Sendemænd herfra i Eriks Tid vides rigtignok intet.

[2] Kord Bischof var Borgemester, Reinold Rapesulver Raadmand i Stralsund, og de var, for øvrigt sammen med Raadmand Everd Drulshagen, af de krigsførende Stæder blevet sendte til Kong Erik for at faa ham til at ændre to Punkter i det Forlig, han havde tilbudt. De fik et imødekommende Svar af Kongen i Lund den 12. Oktbr. 1430: Hanserecesse 1256—1430 VIII, Nr. 823 (Repert. Nr. 6466); det er det, der i det følgende omtales som «de cedel des afscheides». Men hvorledes der i denne Paragraf kan tales om en Afsked i Vordingborg, fatter jeg ikke, da Stralsunds Udsendinge jo fik deres Svar i Lund. Man fristes til at tænke paa et Møde, som fandt Sted i Februar 1431 mellem Kongen og Hansestæderne, uden at man nærmere veed hvor (Hanserecesse 1431—76 I, S. 2); men alt peger dog ellers paa, at de foreliggende Optegnelser ligger forud for de Forhandlinger, som førtes umiddelbart paa Grundlag af Svaret af 12. Oktbr. og foregik i December samme Aar i Helsingborg.

nicht mectich weren, sunder dat muste mit den andern steden sammentlike vorhandelt werden.

6. Unde alse nu desse anstande dach dar up begrepen is, wille wi denne de iirste rede begripen, so mogen wii vor en vorluden laten her Kordes unde her Reynoldes vorgescreven werff, worde unde wedderword unde dat vorgescreven aff scheident unde vragen en, effte se nu des synnes sint uns to donde unde van uns to nemende liik unde recht edder mogelike vruntschap, alse dat vorgeruert is unde in deme werve vorhandelt wart.

Side IV.

7. [c]Wan id denne kommende wert to der vorhandelinge, so wert unse rad den steden vragende, effte se so sint her komen alse to volgende der wiise, dar desse dach up begrepen is[c].

8. Hir to werden se antworden, edder dat se so don edder nicht don willen, edder dat se dat wol don willen, so verne alse wi des geliken mit den Holsten ok don unde nemen willen, unde bidden uns denne, dat wi dat also willen gnedichlike tolaten.

9. Hir to mogen wi so antworden, dat wi nicht weten, dat wi mit en gicht anders hebben to vorhandelende wen de saken, dede hangen twisschen uns unde se, alse ere antworde to horende uppe de vrage, dar up wi den dach hebben to laten unde vor geruert is etc., unde scheten uns des to der cedelen des affscheides vorgescreven, wente wes dar van den Holsten wart geruert, dat schach bi sunder unde na der antworde, dar wi unde de vorgescreven her Kort unde her Reinolt unse rede van unsen saken mede sloten hadden, alse man dat ok an der vorgescreven cedelen seen mach. Willen se nu deme also volgen, alse dat begrepen is, unde dar up wi to hope komen sint, so sint wi des ok willichlike bereit unde willen uns gevuechlik, id si to like unde to rechte edder to mogeliker vruntschap, alse dat vor geruert is, gerne laten vinden; sint se aver des nicht beraden, so were beter wesen, dat se uns unde den unsen unde sich sulven ungemakes vordragen hadden.

10. Is id nu so, dat se seggen, se sitten mit den Holsten so dar an, dat se buten en nene richtinge mit uns maken mogen, unde bidden dar umme alse vor, dat wi erre beider sake under geliker vorscheidinge willen vorhandelen unde slichten laten;

11. Hir to mogen wi so antworden: Wi willen dat setten mit en in dat recht, effte se na vorhalinge unde vorlope der schichte, de twisschen uns unde se gegan sint, plichtich sint van rechtes wegene in sodaner mate bi to liggende der Holsten jegen uns edder nicht; is id denne so, dat se van rechtes wegene plichtich sint en also bi to liggende, dat se id denne don, so lange en dat gelustet; is id aver so, dat se des nicht plichtich sint van rechtes wegene, unde en to synne is sich mit uns to richtende, alse vorgescreven is, so sint wi des ok gutwillich unde willen uns dor des gemeynen besten wille gerne gevuechlik, alse vorgescreven is, dar ane laten vinden.

c Tilføjelse øverst paa Siden.

Side V.

12. Doch is id so, dat de stede mit den Holsten vormogen kunnen, dat se uns dat unse van Sunder Jutland, dat uns mit rechte is to gevunden unde se uns mit unrechte unde wrevele vor untholden, willen volgen laten unde uns over geven, so wille wi gerne dar up unse andere sake mit den Holsten mit der stede saken under geliker vorscheidinge vorhandelen laten.

13. Sunder dat wi unse sake van Sunder Jutland unde van Gottorp nu anderwerve scholden setten in dat recht, dar ane wii vormiddelst deme Romeschen koninge, to deme wii uns mit den Holsten [d]alse to eneme oversten richtere[d] so belevet, vorsegelt unde vorborget hebben, dat wii bi unser koningliker warheid unde se bii erren furstliken truwen stede unde unvorbroken unde sunder alle uptoge unde wedderrede holden scholen, wes he uns vor recht wurde to edder aff seggende, [e]vorscheiden sint[e], des dunket uns unde menen, dat id ok allesweme unde bisunder des hilgen Romeschen rikes getruwen unde underdanen billike dunken schole, dat wii sunder merkelike misbedinge der Romeschen koningliken werdicheid unde straffinge unses koningliken wordes sodane affgerichtede sake vor nenen mynren edder andern richter setten edder scheten mogen, unde laten uns dar umme vurder dunken, dat man uns unmogelike dat ansynnende is, dat uns so so hochlike to verkerende stunde, effte wi unsen willen dar to gevende wurden.

14. Effte de stede denne seggen, se willen dar gerne van laten uns an to sinnende de vorgescrevene sake to rechte to settende, sunder se bidden, na dem male uns dunket, dat wi mit reddlikheid se nicht to rechte setten mogen, dat wi se setten willen to vruntliker vorscheidinge, uppe dat dit gemene vorderff des te sachter moge gelegert warden;

15. Hir to mogen wi so antworden: Wi willen nicht affslan ginige vruntlike vorscheidinge, dar ane wi unde unse rad erkennen, dat wi unde unse krone unvorsumet bi mogen syn, unde wii mit eren unde mit reddelikheid to laten mogen.

Side VI.

16. Item effte id so komt, dat de stede willen mit uns in dat recht setten, effte se plichtich sint van rechtes wegene den Holsten bi to liggende edder nicht etc., so mogen wii beweren, dat se dat nicht mogen don to deme irsten mit desser reddelikheid: Se hebben sich to ewigen tiden to uns vorbunden wedder alleswеme, de uns edder unse rike mit unrechte wúrde anvallende edder wedderstal donde unde sich mit deme rechte nicht wolde beseggen laten; sint den male denne, dat de Holsten uns openbar wedderstal don an unseme gewonnenen rechte unde an landen unde luden, de se uns mit unrechte vor untholden, unde dem rechte, dat uns to unde en affgewiset is, nicht willen under horich wesen, so menen wii, dat de stede schuldich sint van rechtes wegene nicht allene den Holsten nicht wedder uns bi to liggende,

d Tilføjelse i Randen
e Ligeledes.

sunder uns wedder se na lude unser tosate to helpende unde to denende, alse wii se dar to vakene gemanet unde esschet hebben unde noch hute des dages dar to manen unde esschen etc.

17. To deme andern male, na deme de Romesche koning en geboden hefft mit sinen openen breven, dat se uns unde unseme gewonnenen rechte wedder de Holsten scholden unde scholen bestendich wesen etc., so menen wi, dat se den Holsten nicht mogen biliggen, sunder schuldich sint uns bi to liggende wedder se, alse vorgescreven is, unde scheten uns des to rechte.

18. Item na dem male, dat wii mit den Holsten vorsuenet, vorliket unde mit deme rechte vorscheiden sint, unde na der tiid, dat de sulve suene schach unde de vorscheidinge gan is, wii mit en edder se mit uns nenen krich hebben angeslagen edder vorwaringe gedan, de jo vor deme krige van rechtes wegene moit gescheen, sunder allene stan mit en an vorvolginge unde maninge unses gewonnenen rechtes, so menen wii, dat de stede nicht hebben to seggende mit giniger reddelikheit, dat se sunder de Holsten, dar wi jo nenen krich mede hebben, sich mit uns nicht vorliken mogen, id ne si, dat en dat recht vinde, dat se deme openbaren unrechte wedder recht unde wedder ere besegelde breve unde gevene truwe biliggen unde dat sterken mogen, unde scheten uns des to rechte.

Side VII

18 a. Item effte id denne dar to wert komende, dat de stede buten de Holsten sich mit uns vorliken willen unde ere saken edder to rechte edder to vruntlikheid mit uns willen setten, so setten wii unse schuldinge to en, alse hir na beschreven steit:

I Stedet for dette sidste er senere indskudt Overskriften:

Hir gan an unse tosprake unde schuldingen to den steden:

Herefter Ropp § 19[f].

Paa en indhæftet Seddel Overskrifterne:

Unse irste schuldinge unde tosprake to den steden.

Unde hir up mogen wii unse irste tosprake alsus setten:

efterfulgt af § 20—22, alt senere Tilføjelser.

§ 23—27 med oprindelig Haand[g]; senere tilføjet § 28—29, hvorefter ligeledes tilføjet, men atter overstreget:

Side IX

29 a. Item alse affscheident was to Horsnesse an deme jare xiiij[c] unde xxxij, dat unse unde unser rike undersaten in den steden unde eren gebeden gebruken unde neten scholden older wonheide sunder arch etc., so schuldige wii de vorgescrevene stede umme dat unrecht, dat se an de unsen jegen uns

f Indskud over Linierne er: broke der tosate, dar ane se sik to uns vorbunden hadden, unde uppe deme, og unde ok uppe den broke, den se dan hebben an desseme upslage

g Senere er der i Randen tilføjet: Unse andere tosprake, osv., se Noterne hos Ropp, hvori dog ved § 27 fattes unse veffte.

unde dat vorgescrevene affscheident began hebben unde dagelike noch began vormiddelst de uplegginge der ciise, de se hebben gemaket, unde holden, dar de unsen ane beschediget sint unde werden alle dage jegen de olden wonheide, unde seggen, dat se dar ane broken hebben unde breken noch dat vorgescrevene affscheident unde wes se uns dar ane lovet unde vorbrevet hebben, unde esschen dar vor van en, wes uns van rechtes wegene dar vor mach von en geboren[1]

Herefter § 30—37 med oprindelig Haand, men i § 31 (. . . alse se Flensborch bestallet hadden unde wunnen) er de to sidste Ord senere tilføjede over Linien[2]. Herefter som senere Tilføjelse:

37 a. [h]Item alse dat affscheident was to Horssenesse an deme jare xxxij, dat unse rike unde also ok der stede kopman scholde bruken gewelik in des andern lande unde gebede older privilegien unde rechticheide etc., so schuldege wii de vorgescrevene stede umme dat unrecht, dat se an de unsen began hebben vermiddelst[3]

Herefter § 38—42 med oprindelig Haand.

Side XI. Overskriften: Dit sint der stede schuldinge jegen uns unde unse antworde dar en jegen:

Side XII. Det indhæftede Blad, indeholdende Ropp § 46—48, skal efter et Mærke indskydes her (medens det i Afskriften i Diplomatariet og derefter hos Ropp er indkommet paa et meget uheldigt Sted, hvor det adskiller de 5 Artikler § 44—45 og 49—51, som Kongen lige efter besvarer under eet).

Side XI (fortsat og følgende Sider). § 43—45 og 49—53[i].

Side XVII. § 55 (med den forudgaaende Overskrift).

56. Effte dat nu gevalt, dat wii uns mit den steden edder mit deme rechte edder mit vruntlikheid to eneme ende nicht vergan kunnen, unde se uns ansynnende werden, dat wii mit en maken enen upslach to sekern jaren etc., unde se hir en bynnen muchten varen unde komen uppe ere olde privilegie, so steit uns over to wegende, wo wii en ene limpelike antworde hir uppe geven, de so reddelike lude, war man se hoert, alse se sich lichte dunken laten, dat id reddelike ludet, dat se uns hir upp ansynnende sint; wente scholen se de anderen hensestede mit en jegen uns to krige reissen, so schinet dit de artikel wesen, dar se dat mede van stede mogen bringen. Unde hir umme, wan se uns angesynnende werden, dat wii den upslach, alse vorschreven is, mit en maken willen, so mogen wii en so antworden: Uppe dat de sake desses gemenen swaren vorderves bi uns nicht gevunden warde, unde wii der gemenen cristenheid, alse er des nu behoff is, vromen don unde willen bewisen mogen, so willen wy gerne unse saken, de wii mit en unde se mit uns be-

h I Randen: Dit is nu uppe dar nige [?].

i § 52 sidst skal ikke staa etc., men kun aaben Plads til flere Linier.

[1] Den ufuldendte Artikel er optaget ovenfor som § 20.

[2] Oprindelig tænktes der paa Flensborgs Belejring i 1427; ved Tilføjelsen kom Artiklen til at gaa paa Byens og Borgens Erobring i 1431, der ogsaa berøres i den tilføjede § 29.

[3] Saaledes ufuldendt; skulde vistnok have indeholdt den samme Klage som § 29 a.

stande hebben, setten to scheidesheren, de wii an beiden siden dar to kesende werden, de uns edder mit deme *[Side XVIII]* rechte edder mit vrundschap na unser beider dele wille vorscheiden, unde willen dar up mit en van stunden angan ene stede vaste suene, doch so dat en giwelik deel des anders lande edder gebede nicht sueke, so lange dat wii, alse vorgescreven is, volkomelike sint vorscheiden. Wente enen upslach to makende upp sekere jare, dat is uns nicht so beqweme na dem male, dat wii mit den unsen uns nu to krige unde to deme, alse uns dar to behoff is, gichteswat gesatet unde gerichtet hebben, dar wii bynnen der tiid des upslages sachte muchten wedder ut komen, dat uns denne hir na, effte id wedder to krige qweme, to groten schaden muchte komen, alse en giwelik mach erkennen; doch [j]effte se jo nene stede suene mit uns willen angan[j], uppe dat man denne nicht uppe uns to seggende hebbe, dat wii meer anseen unde wegen unsen egenen wen den gemenen vromen unde schaden, so wille wii den upslach nicht affseggen, sunder willen den noch to laten, doch so, dat de ene siide de andere nicht sueke, alse vorschreven is, edder ok dat se sich underlanges sueken uppe gnade unde tolatinge, alse wii gunnet hebben edder gunnen unsen vrunden, de unse rike bynnen desseme krige socht unde ere hanteringe dar hadt hebben, [k]doch so, dat giwelike side der andern lives unde gudes velich si[k]; wente uppe ginigerleige privilegie se varen unde komen to latende vor der tiid, dar wii dar over mit en vorscheiden sint, dat steit uns nicht to donde an ginigerleige wiis[l], alse dat to erkennende steit an velen stucken unde biisunder dar ane, wente wii menen, dat se de privilegie, de se in unsen riken hadt hebben, na deme rechte wedder uns vorbroken hebben, unde holden dat vor een der swarsten articulen, dede twisschen uns unde si hangen.

Med senere Haand:

57. Item uppe dat uns de stede lichte schuldigende werden umme stucke, de de scheen mogen wesen bynnen desseme upslage[1] etc., dar to moge wii so antworden: Hebben de unsen gichteswat began, dar de stede menen, dat van unser wegene desse upslach mede schal gebroken wesen, dar wii uns doch nicht an schuldich weten, so vorsen wii uns, dat lichte etlike dat mogen gedan hebben uppe de vorklaringe, de wii deden to Horsnesse uppe dat affscheident, dat unse redere mit den steden dar sulvest gemaket hadden, dar wii uns also ane vorwarden unde spreken dar over lut vor openbare schrivere unde tuge: Weret so, dat uns de stede nicht helden, wes dar sloten was, so scholden se weten, dat wii wolden unvorbunden wesen en gichteswat to holdende van alle deme, dat dar dedinget wes[2].

j Tilføjelse i Randen (til Erstatning for, at der lidt længer fremme efter Ordene: unde schaden, først stod: unde se nene stede suene mit uns willen angan)

k Tilføjelse i Randen.

l Herefter, men atter overstreget: sunder groten vorvang unses rechten unde der vryheid unser krone.

[1] Horsensstilstanden af 1432.

[2] En saalydende Erklæring omtales i en Notarialattest, Erik lod affatte 23. Aug. 1432 (Hanserecesse I, Nr. 138

Side XIX

Dit wert unse vorhandelinge mit den Holsten.

58. Na dem male, dat wii de Holsten mede to dage stedet hebben, so werden wii mit en to worden komende. Is id denne so, dat wii also anheven unde laten se bidden, dat se noch wol don, dor des gemenen besten wille der hilgen cristenheid unde manige unschuldigen menschen wille, unde vorlaten uns unde sich sulven ungemakes unde geven uns over unse slot Gottorp mit andern unsen steden unde sloten in Sunder Jutland, de se uns mit unrechte vor untholden, alse de Romesche koning uns dat mit deme rechte to unde en affgewiiset hefft.

59. Hir to werden se lichte so antworden, se menen, dat uns sodane recht nicht si to edder en affgewiiset, des se mit rechte schuldich sint to untgeldende edder de vorbenomede slote unde stede uns dar up over to gevende, unde willen dat mit uns setten, alse se sich vor tides ok dar to erboden hebben, to erkenninge liker scheideslude, de wii an beiden siden dar to kesende werden.

60. Hir to mogen wii so antworden: Wii hebben de sake eens mit en gesat in dat recht to erkenninge des Romeschen koninges unde hebben uns mit en belovet [m]to eme alse to eneme oversten richtere[m], wii bi unsen koningliker warheit unde se bii eren furstliken truwen, wes uns de vorbenomede Romesche koning vor recht wurde aff edder to seggende in der sake, dat wii uns dar ane scholde genuegen laten an beiden siiden unde dat unvorbrekelike sunder alle wedderrede unde uptoge holden, alse dat bewiislik is. Unde alse wii nu bewiisen mogen, dat de vorgescrevene sake uns is to unde en affgedeilet, so is to pruevende, dat unser nene van beiden delen mit giniger reddelikheit macht hefft se vurder to tende to gimandes erkenninge umme twigerleige sake wille: de erste is umme unser egenen beloffte wille, alse vorgeruert is, wente wii sunder straffinge unser koningliken warheid unde de Holsten erre furstliken truwen nene wedderrede edder uptoge dar an hebben mogen; de andere sake is, wente sodane scheideslude edder richtere, de mit rechte edder mit reddelikheid de vorgescrevene affgerichtede sake erkennen muchten, de stan nicht to bekomende, ok umme twigerleige sake wille: de erste is, wente nenes richters affgesprokene ordel hefft gimand to erkennende edder *[Side XX]* nedder to slande wen sin hogere richter, dar he under schicket is in der sulven achte, unde alse nu desse vorgescrevene sake gansse werltlik is, unde in der sulven achte de Romesche koning nenen hogeren richter boven sich hefft, wente to em sich endet de leste utgank alles werltliken rechtes, so is ok nymand, to welkes erkenninge man desse vorgescrevene sake mit rechte edder mit reddelikheit sunder merklike misbedinge der Romeschen koningliken werdicheid setten moge; de andere sake is, wente al were dat so, dat man des Romeschen keisers edder koninges affgesprokene ordel an werltliken saken schelden muchte, so muchte man dat doch mit rechte to nemande schelden

m Tilføjet i Randen

wen to deme negesten anstanden gemenen concilium der hilgen kerke, ⁿwente dar alle recht van rechtes wegene sich endetⁿ, welke scheldinge doch scheen muste binnen x dagen na deme, alse dat ordel, dat man schelden wolde, affgesproken were, dat doch de Holsten nicht bewiisen kunnen, dat se edder de eren also gedan hebben; unde dat se noch bewiisen muchten, dat se dat gedan hadden, so were dat doch machtelos, wente wan se sich dar to beropen hadden, dat hadden se gedan alse to eneme hogeren gerichte. Nu mogen wii bewiisen mit unser beider beloffte unde wilkoer, dat wii unse vorgescrevene sake gesatt hebben to deme Romeschen koninge alse to eneme oversten richtere; dar mede utgesloten sint beide de pawes unde dat concilium, wente boven deme oversten nemand hoger kan wesen. Unde umme desser vorbenomede saken wille so ansynnen uns de Holsten unbillike, dat wii to gimandes erkenninge unse gewunnene recht vurder setten scholden, sunder wii begeren unde bidden alse vor unde ermanen se bi eren furstliken truwen, dat se uns holden, dat se uns gelovet, vorbrevet unde vorborget hebben, unde dat unser beiden wilkorde richter uns hefft to gewiset unde gevunden, wente se mit rechte dar nicht hebben wedder to sprekende, unde scheten uns des to unser beider besegelden breven unde beloffte.

Side XXI.

61. Item effte uns denne de Holsten vor leggen dessen wech unde bidden, dat wii se begnaden willen mit Sunder Jutland to desser twiger bruedere live unde belenent se dar mede so lange unde nicht lenger; se willen uns ᵒdar van denen etc. undeᵒ vorwaringe dar vor don mit eren eden unde breven, dat id wedder na erre beider dot schall vry komen to der krone, ᵖis ne gevelle, dat ere erven dat mit der sulven gnade na en beholden muchtenₚ, unde dat wii weder toleggen to Sunder Jutland vor Haderssleff unde Flensborch a unde b etc., unde willen uns vorborgen unde vorwaringe don mit den steden, effte dat jummermeer schege, dat der rike ginich edder ere undersaten van den Holsten edder van gimand anders bynnen deme lande to Holsten edder dar uth, so lange se an der beleninge seten, beschediget wurden wedder recht, dat bewiislik were, dat se den schaden scholen uprichten bynnen ses weken dar na, alse wii deme rade to Lubeke dat mit unsen breven edder bodeschap verkundiget hebben, unde wo dat nicht en schege, so scholde na deme dage de beleninge dot wesen, unde de Holsten scholden uns overgeven Sunder Jutland unde wes se dar bynnen hadden van der crone to Dennemarken, unde wo se dat denne nicht en deden, edder ok effte ere erven na erre beider dode uns dat nicht wolden volgen laten, sunder uns mit wrevele vor untholden, dat denne alle de Hensestede bynnen dren manten dar na, alse wii deme rade van Lubeke dat vorkundiget hebben, uns helpen unde to denste komen scholen uppe se mit eneme getalle van iijᵐ wolutgerichtede unde verdige werhafftigen in

n Tilføjet i Randen.
o Ligeledes.
p Ligeledes.

sulker wiise unde alse dat in der tosate, dar wii mit en unde se mit uns ane stan, klarliker begrepen is, edder scholen uns alle jare, so lange wii edder unse nakomelinge mit den Holsten umme de vorgescrevene sake krigende wurden, geven vor den denst, den se uns don scholden, ...[q] lodige mark sulvers kolnescher wichte, unde de kore dar aff scholde stan to uns edder to unsen nakomelingen.

Hir to mogen also antworden etc.[1]

4. Rigsraadets Erklæring angaaende Fredslutningen, 1435 22. Juli.

Orig. paa Pergament med 13 Segl, derefter et ubenyttet Seglhul; Paaskrift: Thet breff, som myn herris radh hauer besegelt myn herre i Worthinghorgh um the deythingen, som ther giordhe ware meth the Holste herre oc stetherne die divisionis apostolorum anno etc. xxxv. Rigsarkivet, Slesvig Nr. 84. Repert. Nr. 6772.

Wy Jens i Roskilde, Jens i Aslo meth Gudhs nadhe biscope, Beynt Pætherssøn prior i Andwordhschow, Erik Krumediik, Pæther Magnussøn, Steen Basse, Andres Niclessøn, Esge Brok, riddære, Awe Lunge, Olaff Axelssøn, Herman vame Haghen, Jep Basse, Joachim Skepelitz aff wapn, gøre witerlicht fore hwor man, at wy fore synderligh sagh oc fall schyld, som wy ouerwæyet haue æfter wort yterste samwiit oc understandelsse, hafue eendræchtelighe radhet hoyghboren oc mechtigh herre, war nadhoghe herre koning Erik, oc bethit at gøre thenne deythingen meth the Holsethe herrer oc stætherne, swosom er først, at greue Alff af Holseten, som nu lefuir, scall bliue besidende sine lifdaghe ouer meth thet, som han nu i wære hauer oc hans arfuinge tu aar æfter hans doth uten feydhe, thoch hwor sin ræt upa bothe sither all tiidh uforsymet oc jo besynderlighe, nar the forscrefne tu aar ære fram gongne æfter forscrefne greue Alffs doth, i alle made, æfter thy som thet deythinges breff luder her um, som fornefnde wor nadhoghe herre koningen igen faar aff forscrefne greue Alff oc aff the Holsæther um then deythingen, som her nu deythingeth er. Framdelis gøre wy oc witerlight, at wy nu sammeleeth haue radhet oc bethit forscrefne war nadhoghe herre koningen till at giue oc forlade stætherne all uwilghe oc tiltall, som han till them hauer hafft till thenne dagh, undentaghne opne breff upa bothe sither, at huilken, som them hauer, at thet tha ther um ga æffter thy, som thet sik bør, oc at han unne them there privilegia igen, som the aff hans forfæthre koninge i hans righe till foren haft haue oc han selff sithen æfter at confirmeret oc stadhfæst hauer, æfter thy som deythingen her nu ther um hafth oc handtereth wel ytermeer i screfft oc breff beuiser oc forclarer, ok at fornefnde war nadhoghe herre koningen igen fonge forscrefne stætherne thet forbunds breff, som luder um thet forbundt, ther han meth them ut i saat upa hans thry koningelik righe weynæ, oc at han taghe

q Et paabegyndt Tal er straks udslettet.

[1] Optegnelserne standser her og viser os saaledes ikke, hvad Kong Eriks Tanker var om en Løsning af det slesvigske Spørgsmaal, som Hertug Vilhelm af Brunsvig havde peget paa under Forhandlingerne 1428 og 1429, og som da afvistes fra dansk Side.

sit breff igen aff them, ludende um thet samme. Oc haue wy saght hanum, at han ma gøre thet meth ære, oc wele wy sta thes till fore alt hans radh, at wy hanum swo radhet oc bethit oc fore thet bæste keest haue, besynderlighe ther fore, at thet, som nu war begrepit mellom forscrefne war nadhoghe herre koningen oc the Holsethe herrer oc stætherne hafthe icke ellers wardhet foldraghet till nogher godh ænde, uten the thet fornefnde breff igen hafthe fonget. Till sannende oc witerligheet her um hafue wy hængt wore incighle fore thette breff, som giuit ær i Worthingborgh anno Domini mcdxxxquinto ipso die beate Marie Magdalene.

Bidrag til dansk Søkrigshistorie i 1563.

Meddelte af **L. Laursen.**

Det første af de nedenfor trykte Aktstykker giver en kort Skildring af Søslaget den 30. Maj 1563 udenfor Rønne. Det indeholder vel intet væsentlig nyt udover det i den hessiske Gesandts Beretning[1] om Slaget meddelte, men giver dog forskellige mindre Oplysninger, som ikke findes deri. Det er affattet af Hertug Ulrik af Mecklenborgs Amtmand paa Gustrow og Schwaan, Georg v. Rathenow, der ved den første Efterretning om den svenske Flaades Ankomst til Warnemünde med nogle erobrede danske Skibe var sendt did af Hertugen for at skaffe nærmere Oplysninger. Han indhentede disse dels hos de svenske Officerer, dels hos de til Rostock bragte saarede fra de danske Skibe. Beretningen sendtes derefter af Hertugen til den danske Konge. Samtidig sendtes en Skrivelse fra en Borger i Rostock til Georg v. Rathenow, hvori det efter Oplysning af en af de danske saarede, Trompeteren Frederik Oldermann, meddeles, at ingen af Officererne paa de tre tagne danske Skibe var saaret, og at Officererne paa de danske Skibe, der ikke deltoge i Kampen, vare: Eskild Oxe og Peder Lykke paa Kristoffer, Erik Ugerup og Peder Daa paa Achilles, Jakob Skeel og Peder[2] Prip paa Svanen, Hans Lavridsen (Baden) paa Falken, Jørgen Grøn paa Flyvende Gejst, Jakob v. Magdeborg paa Enhjorningen og Klavs Skeel paa Normanden.

Det andet Aktstykke er en Beretning om Begivenhederne paa den danske Flaade fra 2. til 23. Sept. 1563. Flaaden var under den gamle Peder Skrams Anførsel løben ud fra Kjøbenhavn den 5. Aug., og i Slutningen af Maaneden krydsede den mellem Bornholm og Øland for at møde den svenske Flaade, der under Jakob Bagges Kommando var løbet ud fra Stockholm en af de første Dage i

[1] Hübertz, Aktst. t. Bornholms Hist. S. 284 ff.

[2] Sikkert en Fejlskrift for Jørgen. Jvfr. Kanc. Brevbøger 1561—65. S. 273. Der fandtes, saa vidt vides, ikke nogen Peder Prip paa den Tid.

August, men havde ligget mellem Skærene hele Resten af Maaneden[1]. Beretningen er tildels affattet i Cifre, men en Del af disse ere opløste, og ved Hjælp heraf har der kunnet dannes en Nøgle til Opløsning af Resten. Et Par Tegn findes kun én Gang og uden Opløsning, men deres Betydning er nogenlunde sikker. Brevskriveren har, som det synes, været ombord paa Peder Skrams Admiralskib, men hans Navn og Stilling kendes ikke, ligesom det ej heller vides, til hvem Beretningen er stilet. Det med Cifre skrevne er trykt med Kursiv.

I.

Ahmb heilligenn pfingsttage baldt nach mittagh ist des konings zu Schweden amiral Jacob Pagge, ein alter nordwedischer eddelman, mit 19 schiffen auff Bornholm zugeßiegeltt; als nun des konings zu Dennemarcken amiral Jacob Broggenhawsenn von seinen wechtern auff der marsh ist gewarnet wordenn, das schiffe vorhanden wherenn, hatt er erstlich gemeint, es wheren kauffmansschiffe, die von Dantzigk oder anderswoher westwers ßiegeltenn. Darnach alß die wechter gesehenn, das ßie nahe bei einander vnnd inn einer rechten ordnung geplieben, hatt der denisch amiral vormutet, das es feinde wherenn, vnnd drei schiffe, wellicher namen seindt Hercules, Hector vnd Hirsch, vonn denn andern abgefhuret, also das die schwedische schiff zwischenn inen mittenn durch hettenn ßiegelnn mussen. Nun sagenn die Schwedenn, das ßie keines wegs willenns gewesenn, hettens auch keinenn beuelich von irem koninge gehapt, das ßie jemandt feindtlich anfallenn oder beledigen soltenn, eß where dan, das ßie zur nottwher gedrungenn worden; es hett auch der schwedische amiral denselbenn morgen das heilige sacrament auf seinem schiff empfangenn. Als nun die schwedische schiff herzu nahenn, da lest der denisch amiral ahmb ersten auff ßie losschiessenn vnnd scheust woll viermhall, eher die Schweden zu schiessenn anfangen, darnach hebett der schwedische amiral ahn zu schiessen vnd der trifftt baldt im andern schus mit einem kettenloett des denischenn amirals mastbaum im Hercule, daß er vber bortt vnd vber das geschutze her inn die sehe beugett, vnnd doch ahnn denn tackeln oder stricken hengen bleibtt. Da dieses die andere denische schiff, so von diesenn dreyenn abgelegenn, gesehenn, das die mast abgeschossenn, seindt ßie baldt dauon gelauffen; vnder deß vnderstehenn sich die bosleutt im Hercule die tauwen abzuhauwen, damit ßie des gefallenen mastbaumes aus dem schiff losz wherdenn vnnd des geschutzes gebrauchenn kontenn, derselbenn boßleute seindt die meistenn vonn den Schwedenn erschossenn wordenn. Wiewoll nun der denisch amiral gewunscht vnnd begertt hette, daß der schwedische zu ime ahnn die bordt keme, das ßie ßich mit einander schlagen konten, so soll doch der schwedische amiral gesagt haben, eß thu im itztt nichtt vonnottenn, sondern

[1] Westling, Det nordiska sjuårskrigets historia s. 44 ff.

es soll ßich der denisch amiral gefangen gebenn, oder er wolle inen in die grundt schiessenn, darauff hatt ßich der denisch amiral mit dem Hercule gefangenn gebenn, vnnd seindt die zwei schiff Hector vnd Hirsch, ob ßie woll in der erst auch hettenn entfliehenn konnenn, dennoch bei dem amiral gepliebenn vnnd mit gefangenn worden; der Achilles, darauff ein denischer eddelmann Urup ist heuptmann gewesenn, ist entkommen. Eß seindt aber allein auff dem Hercule 418 personenn gewesenn, auff denn andern ettwas ringer, also das der schwedische amiral vber die 800 personen gefangenn vnnd 203 stuck buchsen auff denn dreyenn schiffenn erobert hatt. Baldt darnach ist ein denisches kauffschiff mit korn und anderer whar geladenn von Dantzigk geßiegeltt kommenn, vnd alß es gemeint, eß lege noch der denische armada alda, hatt er nicht weitt dauon ßich gelegertt vnnd sein ancker ßincken lassenn, dasselb schiff habenn die Schweden dazu bekommenn. Denn andern tagk seindt ßie nach der Warnaw gelauffenn vnd ahmb pfinxst dingstage ein halb meill vom dem Rostocker hafen ßich inn die sehe gelegett, vnnd seindt alda sechs tage biß auff den montagk nach Trinitatis[1] gebliebenn.

Namen der eddelleute, so auff den dreyen denischen schiffen gefangen worden:

Auff dem Hercule: Jacob Brockenhawsen, amiral, Matz Stensen[2], Otto Stisen[3].

Auff dem Hector: Laurentz Andersen[4], Alhrecht Beck, Herman Hoyer, leutenant.

Auff dem Hirsch: Georgen Nagell, Malte Gentzen[5].

II.

Wie sich die sachenn bisanher ein zeitlang bey vns zugetragen, habt Ihr aus nachfolgendem zuuernhemen.

Den 2. septembris seint wir wider von *Bornholm abgela[u]ffen*. vnd als wir in erfarung komen durch den haubtman desselbigenn, das *der schwedische admiral* mitt seiner *fluth*, oder wie meiste parth glaubt, aus einem blinden lermen vns in auffrustung zugeben vnd zunhemen, gesetzt vnnd des vheindes erwartet, ist nitt zu sagen, wie begierig all vnser *kriegsvolck* auff den vheindt gewest, als wir aber denselbenn tag in auffrustung zugebracht vnnd kein vheindt vermerckt, ist in der nacht *Jorgen Groen*, welchenn wir mit seinem schiffe auff *Gothlandt* hintterlassen, bei vns komen vnd ettliche knechte, so *der schwedische admiral* vnserem *admiral*[6] *pfingsten abgefangen*[7], mit sich bracht, dieselbenn, als sie bis daher in gantz schwerer *gefengnus* hin vnd wider von *dem*

[1] 7. Juni.
[2] Mads Stensen Laxmand.
[3] Otte Stigsen Hvide.
[4] Lavrids Andersen Baden.
[5] Malte Jensen Sehested.
[6] Jakob Brockenhuus.
[7] I Slaget under Bornholm 30. Maj.

konige zu Schweden sein erhaltenn vnd des tags vber in *fuseisern* mit grossen langenn sporenn zugericht stein getragen, des nachts aber in ire verwarung wider gebracht, vnd teglich jeder mit 3 strömlingen ongeuerlich vnd wasser gespeiset. sein sie innerhalb zeitt ihrer *gefeugnus* drey mal alle gleich den mönchenn beschorenn wordenn; als aber kurtzuerlegenn *der könig zu Schweden* dauon neben den gefangenen bosleuttenn ettliche, in antzal ongeuerlich 62 personen, auff einem schiff hat wollen nach *Finlandt* (auff welchem inn dem *schlos Abo herzog Hansen belegert* vnnd ihm das vast vber den kopff abgeschossen) hatt setzen wollenn(!), ist zu derjennigen gluck, so noch bey vns ankomen, dasselbig schiff noch vor irem abreisenn abgelauffen, derwegen sie alle auff eine altte schuten gebracht, vnd nachdem der *Schweden* nicht mehr als 7 gewest, welche die knecht vnd bosleutt ahn gemeltte örtter bringenn solttenn, habenn die gefangenen dieselben gezwungen, als man in die sehe komen, ihres gefallens den curß mit ihnen antzugehen, vnd seint derwegen vnther Gothlandt auff einer klippen durch hartten windt geschlagenn, derhalben von gerhuertten 62 personenn nur 16, die einen gantzen tag vnnd nacht bis ahn die brust sich im wasser enthaltten muessen, letzlich durch gantz wunderbarlich hulff des almechtigen durch *Jorgen Groenen*, der sie ongeuher daselbst angetroffen, gerettet vnd zu vns in die fluth gebracht wordenn.

Es vertzelen dieselbigenn, das *der könig zu Schweden* mitt den *gefangenen* gegen allen krigsgebrauch vber die mas nitt allein tyrannisch, sonder auch spöttisch verfhare, vnd als man sie alle zu *Stockholm* in gestaltt eines triumphs eingebracht, hatt vor den andern allen der *vnser admiral Jacob Brockenhus*, bey welchem ein narr, so ein papagey auff der handt getragen vnnd bouen der rechtenn handt gegangen, muessen vorgehn vnd die andern also *gebunden* hernach; es hatt auch *der könig zu Schweden* ein silberin narrenkappe machen lassen der endtlichen meinung, vber das er sie alle beschorenn, auch jedem von derselben ein zeichen in backen brennen zu lassen, ist aber durch ettlicher abrathen bisdaher verpliebenn.

Sie vertzelen auch verner, das *des königs zu Schweden* grösseste *schiff* vinff nach *Finlandt* verschickt, vnd sollen die vbrigen als 28 in einer grossen *haffe* nitt vber 9 meiln von *Stockholm*, daruber vnser *Hercules*[1] *admiral*, in gantz grossem vortheil zwischen den *schwedischen scherren* sein mitt dem vorhaben zu erster gelegenheitt *Gothlandt zu plunderen* vnd alsdan *vns* zu suchen, dartzu der liebe gott gluck wolle vorleyhenn.

Den 3. *septemb[r]is* haben wir in der tagstundt wider vnther *Oelandt* gesetzt, rhadt gehaltenn vnd die meinsten knecht auffs lande gesetzt, dasselbig ettlicher massen durchzogenn vnd allenthalben, furnemblich aber ein hoff, *dem könige zu Schweden* zugehörig, ins feur gesetzt, vnd haben die knecht vnnd bosleutt flux gemauset, thun vns teglich guetlich mitt frischenn ochssenn, schaff, huenern vnd gensenn, der liebe gott gebe zu einem gluckseligen ende.

[1] Det tidligere danske Admiralskib Herkules, der blev erobret af Svenskerne i Slaget under Bornholm.

Den 5. septembris haben sich der baurn ettlich ergebenn, derwegenn man gegen abent die meinsten knecht wider zu schiff gebracht, als sich aber zu nacht ein vermeinter lermen zu landt erhaben aus vrsachen, das man sich ettlich *Schwedischen*, so von *Calmar* den bauren zu rettung soltten vbergebracht sein, verharret, sein in der tagstundt des 6. septembris die knecht wider nach landt abgefordert.

Vnnd haben vnsere knecht zimblich mitt feur vnd nham auff dem landt regierett, sein auch von knechten vnnd bosleutten, so sich auff dem mansenn zu weitt verthon, von den baurenn geschlagen worden vnnd zuruck gepliebenn.

Es solltenn ettlich herritt auff dem landt vns in dato brandtschatzung ahns landt gebracht habenn, pleiben aber aus, haben dafur die vnsern gefangen vnd getodtet, wer besser man hette die schelmen flux todt geschlagen vnnd verbrantt, dan kein glauben bey ihnen.

Den 5. septembris haben die *Schwedischen vnsern admiral* angelangt, als e. g. aus inligender abschrifft zuuernhemen, ist ihnen aber gentzlich abgeschlagen vnnd ahn kon. mtt. vorwiesen worden.

In dato ist vns von Bornholm zeittung eingebracht, das *der könig zu Schweden* Hapsel[1] solle eingenhomen haben, auch *der konig zu Polen* gegen *den könig zu Schweden* zu veldt liegen.

Item das hertzog Erich[2] mitt seinem krigsuolck seinen durchzug aus Pomern auff Dantzig genhomen, 4 thonnen goldt von ihnen zu brandschatz begert, aber nichts erlangt hatt, soll sein reis auff Schweden wollenn zunhemen, welchs ihm in alle wege zu wehren.

Es wirdt auch geschrieben, das kon: mtt: sich Olszburgk[3] ergeben, vnd als ihr kon: mtt: dasselbig hatt wollen einnhemen, habe *der Schwede* die brucken helfft vndersagen lassen, derwegen diejennigen, so daruber getzogen, herunter gefallen, auch kon: mtt: kaum gerettet ist worden, derwegen sie dan zu billichem zorn bewogen, vnd darauff alles wehrhafftigs vmbbringen, ettlich auch bey den fuessenn hatt lassenn vber die mauren hengen. In gestrigem, in glichnus heuttigem dato ist hern Peter Schram gewisse zeittung zukomen, das im der *Schwed* seine gutter in Schonen hatt geplundert vnnd ausgebrant.

Vnnd werdenn wir vns gott helffend mitt erstem windt nach *Gothlandt* verfuegen vnd daselbst auff kuntschafft die *pincken* vor vns ausschickenn.

Denn 9. septembris sein wir von Oelandt abgelauffen der meynung auff *Gothlandt* zusetzen vnd ein *pincken* auff *kuntschafft* auszuschicken.

Den 10. septembris hat sich *der schwedische admiral* vnther Oelandt mitt 13 schiffenn sehen lassenn, vnd als wir vns gerustet vnd ime zugesetzt, hatt er denselben tag nitt ahn vns wollen, sonder nach der mittagstundt mitt der

[1] Hapsal, Slot i Estland

[2] Hertug Erik af Brunsvig-Calenberg. Denne havde samlet en Del Krigsfolk og drog med dem frem og tilbage i Nordtyskland. Man var fra dansk Side meget bange for, at det skulde lykkes ham at føre dem over til Sverrig. Af Mangel paa Penge opløstes de dog snart.

[3] Elfsborg overgav sig dog først 4. Sept.

gantzenn fluth, 31 starck, hintter dem landt herfur geruckt vnd die nacht vber neben vnser fluth hergelauffen vnnd ist vns dieselbe nacht so nahe gewesen, das *herr Peter Schram*, wiewol vnwissendt, *in der veinde flut* gewessen vnd dessen vonn *Jorgen Groen* gewarnet wordenn.

Den 11. septembris nach mittag habenn wir mitt den *veinden* dreymal getroffen, wie *getrewlich* aber *vnser andere schiff*, vnd furnemblich *die haubtschiff*, vns *in der noth* beygestandenn, *erkent der liebe gott*, vnnd wirtt auch dessenn *manich* ehrlich *krigsman* hernhamals *ware zeugnis* gebenn mussenn. Es hatte sich derhalben albereidt auch ein zimblich *schelten* vnd *vneinigkeit* erhahenn, ist jedoch den 16. septembris durch *unser admiral verglichen* vnnd die *haubtleut* habenn sich auffs *neu vf Carlsoehe*[1] zu hauff *verbunden* vnnd *geschworen*.

Es sein in gedachter handlung vns auff *vnserem schiff* zwen deutsche *bosleut*, vnnd Hans Lauritzen *vier*, *Franz Bilden* aber die *helft* von *seinem kopf abgeschoszen*, vnnd hatt der ehrliche heldt, als er ein gutte zeitt sich ritterlich wol gehalttenn, zuletst *vor sein vatterlandt das leben gelaszen*. Als wir nhun vom *veind* in der nacht verlassenn, sein wir am volgenden sontag[2] gegen mittag vnther Gothlandt ankomen, daselbst wir noch bis in dato verharren vnd teglich vast dermassenn sturm vnd vngewitter gehabt, das ettlich vnserer schiff ire ancker verlorenn vnnd vns in der fluth haben verlaßen mussen, sein aber durch hulff des almechtigenn fein wider bey vns komen.

Wir habenn *wenig [proviant]*[3] mehr, glaub nicht auff —[4] *tag*, vnd habenn nhun in den 12. tag vast eittel sturm vnd contrari windt gehabt, muß sich dessen auch kunfftig noch mehr befharen; *derwegen* alle die *schiffer* vnnd *steu[r]leut vnserm admiral gerhaten* die *schif wider in die haue fur Koppenhagen* zuuerschaffen.

Den 18. septembris hatt vnßer *pinck*, so zuuor durch sturm vns verlaszen mussen, gegen aben[t] ein schiff, so von *Danzig* abgelauffen vnd einen *polnischen grafen*[5] vnd viel stattlichen *volck* beladen gewest, zu vns gebracht, vnd als der *graue* noch gegen abent einen altten ansehenlichen *waywoden* vnd 2 *vom adel* zu *unserm admiral* geschickt, freyen *pas* begerenn vnd dabey clagende vermelden lassen, nachdem er des *königs von Polen* gesanter durch kon: mtt: zu Dennemarcken als des *freundes fluth* seinenn zug genhomen, auch wie gebreuchlich sein sigel gegen den vnseren gestrichenn, seye ihme

[1] Store og Lille Karlsø, vest for Gullands Sydende.

[2] 12. Sept.

[3] Ciffertegnet findes kun dette ene Sted og er ikke opløst.

[4] Der er ladt Plads aaben til Tallet.

[5] Johan, Greve af Tenczin. Denne var med et stort Følge, deriblandt en Fætter af samme Navn (nedenfor urigtig kaldet Broder), paa Rejse over til Sverrig for paa den polske Konges Vegne at mægle mellem Erik XIV og Broderen Johan. Da han ikke havde skaffet sig Lejdebrev af den danske Konge og man var bange for, at der maaske laa andre Planer bagved hans Sendelse, blev han holdt tilbage paa Flaaden og efter Kongens Ordre taget med til København. Her døde han i Dec. 1563, hvorefter Følget fik Tilladelse til at vende tilbage til Polen.

doch von einem andern schiff, so ihm von fern nachgeeylet, dermassen mitt schiessen zugesetzt, das er, der *graue*, dadurch gar nahe sein lebenn hette lassen mussen; hierauff ist im vnßer ambt vnd koninglich beuhel vorgehalten vnd darauff von ihme *pas* vnd *geleitsbrief* gefurdert vnnd vorabschiedet, das er dieselbenn nechstfolgendes tages soltte auffweisenn, welchs dan des andern tags geschehen.

Den 21. septembris ist Eschild Ochsze mit 2 haubtleutten nach dem *polnischen gesanten* geferttigt vnd sein von ihm auffs herlichst vnd dermaßen mitt kostlichem getrenck, confect vnd anderem gepflogen, das ein parth gegen ihre widerkunfft nichts als allein schlaffens begertt, sie vormelden, das sie ihre tag dergleichen herrliche musicam niemals als bey ihme gehöret.

Den 22. eiusdem, nachdem des *königs von Polen orator* begert mit *unserm admiral sprach* zu haltten, ist er geholet, vnd als er *nahe* bey vnszerm *schiff* komen, haben die *trommeter* vnd *tromenschleger* flux *geblasen* vnnd *vfgeschlagen* vnnd die *hackenschuzen* oben auff dem schiff *geschoszen*, auch gegen sein *ankunft* ettlich große stuck abgangenn, vnnd ist demnach er von *vnserm admiral* empfangenn vnd ongeuerlich 2 stunde verharret vnd gepflogen worden.

Was obgedachtes *oratoris werbung* gewest, werden e. g. von *vnserm admiral* vngetzweiffelt berichtet werdenn, demnach er aber von *vnsz abgeschieden*, hatt er den *spilleuten*, *buchsen- vnd hackenschuzen* vnnd *bosleuten* wie gerechnet an vngerischem goldt vnd silber vast in die 70 thaler verehret, vnd ist abermals, wie er hinuntter *gestigen*, das *blasen* vnd *schieszen* angangen. Es ist aber gemelttes *gesanten bruder* sambt ettlichen mehr dieselbige nacht auff *[dem schiff]*[1] vorplieben, welche dan mitt einem gutten trunck gepflogen, vnnd hatt er sich nit weiniger als gedachter sein *bruder* mitt guther verehrung gegen knecht, junge vnd menniglich sehen lassen, der knecht haubtman vnnd fendrich hatt er jedem 10 ungerische gulden zu einem armbandt geschenckt et ita seqventi luce accepto responso ad suos reuersus est.

Eadem sein von allen vnßern schiffen ein antzal schutzen zu beschurmung des landes auff Gothlandt angesetzt.

Eadem hatt der *pol. vnserm admiral* ettlich *musckatel* vnnd *reual* auch *weintrauben verehret.*

[1] Cifferlegnet findes kun detle ene Sted og er ikke opløst.

Skrivelse fra Grev Frederik Danneskjold-Samsøe til Kong Christian VII tilligemed en Pro memoria om Statens Tilstand.

Ved **Edvard Holm.**

I Danske Magazin 3. Række, 3. Bind er der meddelt flere Aktstykker til Oplysning om Grev Frederik Danneskjolds Virksomhed under Christian VII's Regering. Iblandt dem af disse, der vedrøre Kongens første Regeringsaar 1766, er der et Par, som høre til Kampen i Efteraaret imellem Danneskjold og Bernstorff; men desuden er der aftrykt det første Brev, han 22. Januar strax efter Kongens Tronbestigelse skrev til den unge Konge for at bringe sig i hans Erindring, efter at han igjennem hele Frederik V's Regering havde været fjernet fra den høje Embedskreds i Kjøbenhavn, og dertil slutter sig en Pro Memoria, hvorved han søger at vise, hvor store Fortjenester han havde indlagt sig tidligere baade af Konge og Fædreland. Men det maa tillige mærkes, at Reverdil (Struensee osv., dansk Oversættelse S. 28) nævner, at Danneskjold faa Dage efter, at han havde havt sin første Audiens hos Kongen, havde overrakt denne to længere Aktstykker, af hvilke det ene var paa Tysk og drejede sig om Statsforholdene i Almindelighed, Pengevæsenet, Hæren, de saakaldte Fabrikker, Underhandlingen osv. Fremdeles findes der hos Høst (Entwurf einer Geschichte Christian des VII I, S. 13—14) en Meddelelse om, at Danneskjold allerede 23. Januar 1766 overrakte Kongen en Memoire, hvori han udtalte sig om Rigets daværende Tilstand. Han siger, at Danneskjold i denne Memoire erklærede, at han ikke vilde ytre sig om Marinen; og saa angiver han forøvrigt Hovedindholdet af Memoiren. Ligesom det er utvivlsomt, at det maa være det samme Aktstykke, hvorom Reverdil og Høst tale, saaledes kan der ikke være Skygge af Tvivl om, at dette hidtil utrykte Aktstykke findes i Rigsarkivet sammen med de tidligere i Danske Magazin trykte Danneskjoldske Aktstykker i den under Navn af Kabinetsarkivet betegnede Samling, idet det indledes med et Brev til Kongen af 24. Januar (ikke 23, som Høst siger).

Disse to Aktstykker følge nu neden under, aftrykte efter Originalerne ordret og bogstavret. Men man vil ved at læse dem strax se, at, om end Høst har kjendt dem og blandt andet har citeret, hvad der i Brevet staar om, at Danneskjold ikke vil udtale sig om Marinen, saa har han dog gjengivet Indholdet af Pro Memoriaen ganske galt; han har sammenblandet den med det Indlæg imod Bernstorff, som Danneskjold i Efteraaret 1766 indgav til Kongen, og som Bernstorff besvarede ved sin saakaldte Apologi. Reverdils Gjengivelse er korrektere; men han har husket fejl, naar han har ladet Pro Memoriaen ogsaa tale om den diplomatiske Underhandling.

Allerdurchlauchtigster Groszmächtigster Allergenädigster Erb König undt Herr!

Ewr. Konigl. Majestæt! wiederhohlter allergenädigster mündtliger befehl: Ihnen aufrichtig die wahrheit zu melden von allen was mir bewust das dem Lande zu schaden oder vortheil gereichen könte sowohl alsz von deszen jetzigen umbständen: hat die mir in diesem stük ohne desz angebohrne pflicht eines unterthanen verdoppelt. Ich schätzete mich daher Ewr. Königl. Majestät Genade! Ich schätzede mich des nahmens eines landes-kindes; ja eines redligen mannes undt Christen unwürdig, wenn ich die noht, das übel so mein Vaterland drükket, verhelete; verkleinerte; verschwiege da mein König undt Herr mir befielet zu reden!

Unverantwortlige: niederträgtige Furcht vor menschen: Oder: unerlaubte absicht auf mich selbst oder andre, hat mir nie die Zunge gefesselt oder die Feder gehemmet wenn es das wohl des landes, oder wahre interesse des Monarchen gegolten, deren unterthan undt diener zu seyn ich die Ehre gehabt.

So meldete ich Dero Höchst Sel: Herren Grosz-Vatter: — dem alle vortrugen seine Flotte undt Marine wäre in herligen stande: Er habe keine Flotte Seine Marine wäre gäntzlig verfallen.

Dieser Monarch der sein land liebte gab dieser so wohl mündtlig alsz schriftlig gethanen declaration gehör. Es ward untersucht: die Quelle des übels entdekt. Die wahrheit drang durch; undt unter Göttligen Segen ward die Flotte undt die Marine mit allen Zubehör in solchen Flor undt Zustande gebracht alsz Sie in Dennemark noch nie gewesen. Dieses bestätiget die A° 1742 von dem Conseil undt beyden Collegiis des See-Etats gehaltene Commission: dieses bestätiget die im Jahr 1743 ausgelegte anseenlige Flotte.

Dero Höchst-Sel: Herren Vater war angetragen: Eine tonne goldes könne ersparet werden auf seiner Marine: undt selbige könne doch in selbigen Flor erhalten werden.

Ich meldete Ihm undt erwiesz: es wäre unmöglig: es könne ohne Ihren untergang undt verderben nicht geschehen. Ich ward überstimt: nicht gehört: meiner bedienungen undt ämbter entsetzt undt beabschiedigt. Die Zeit hat die wahrheit meiner vorträge bestätiget. Die Fonds des See-Etats sind jetzo gröszer alsz je zuvor: Beweisz wie sehr der Herr Sein land liebte!

So habe ich in der blühte: in der besten Zeit meiner jahre: unter Zwey Königen die ich die Genade gehabt zu dienen gehandelt: Undt jetzo Allergenädigster König! da ich an den gräntzen der Ewigkeit stehe, solte ich dem dritten: dem Liebenswürdigen Monarchen der mir befielet zu reden, die Wahrheit verhehlen? So hätte ich in Wahrheit zu lange gelebet! so würde mein gantzes dem Vaterlande eintzzig gewidmetes leben: so würden meine graue hare mit einem unaustilgligen schandflek beschmutzet.

Nein! Allergenädigster König! angetrieben durch aufrichtige Liebe gegen Ewr. Königl. Majestæt! so wie gegen Dero Hohe Vorfahren, will ich dero be-

fehl ausrichten, wie schwer es mir auch fällt, nichts alsz betrübte nachrichten zu melden.

Nicht ein theil: Sondern das gantze vom Vaterlande ist schwach: krank! undt hat eilige, undt gründlige hülfe nöhtig soll es genesen. In den hier allerunterthänigst angelegten promemoria sind die vornehmsten pöste, nur blosz berühret: so aber leicht näher zu erweisen wenn Sie genau untersuchet.

Allein! die Quellen Allergenädigster Konig! die Quellen undt uhrsprung des angemeldeten übels müszen ausfündig gemacht undt gehemmet werden: soll anders dem Lande — nicht schein — sondern gründlige Hülfe wiederfahren.

Dieses zu thun — undt folglig hülfs mittel anzugeben binn ich auszer stande da ich auszer dem Circul derer so gründlige hülfe zu leisten verbunden: daher ich es Ihnen überlasze!

Dasz ich von der Marine nichts erwehnet in dem promemoria entstehet daher weil ich aus vielen uhrsachen mich enthalten von diesem meinen gewesenen departement zuverläszige nachricht einzuziehen: So auch vermuhten musz dasz flotte undt hafen — so ich bey meiner beabschiedigung — so wohl alsz alle der Marine zugehörige theile in völlig guten stande undt ordnung nachgelaszen undt abgeliefert: jetzo nohtwendig beszer seyn müszen: nach verlauf von neunzehn jahren, sambt gröszer beyhülfe alsz zuvor.

Da ich nun Allergenadigster König! in nachlebung Dero Hohen mir mündtlig gegebenen befehls meine pflicht alsz gehorsamer undt Seinen Landes Herren aufrichtig liebender unterthan ausgerichtet; Erbitte ich mir allerunterthänigst Dero über alle zeitlige güter hoch geschätzte Genade, der ich stets willig undt bereit Dero allerhöchsten befehle zu geleben(!); undt mit aufrichtiger Liebe, zele, undt allerunterthänigster Ergebenheit bisz an meinen todt verharre,

Ewr. Königl. Majestæt
allerunterthänigster Erbunderthan undt diener
F. Danneschiold Samsoe.

Copenhagen den
24sten January 1766.

Allerunterthänigstes Promemoria darinn Ihro Majestæt befehl zu folge kürtzlig angeführet die allerwichtigsten pöste des betrübten Zustandes darin Jetzo das Land sich befindet.

Erster post.

Die Schulden damit das land beheffted sind so entsetzlig grosz alsz Sie in Dennemark nie gewesen

Etzlige undt zwantzig Millionen.

hier entspringen von selbsten natürliger weise folgende fragen.

1.

Woher entstehen diese erstaunlige schulden? Da nach dem tode des Höchst Sel. König Christiani VI die schulden sehr geringe: Da auch bisz im

Jahre 1752 beständig darauf abgetragen, undt folglig selbige damahls fast getilget: Undt aus der zur tilgung der erstaunligen Schulden A° 1763 aufgelegten extraordinairen schatzung zu schlieszen, ja von selbsten folget: dasz diese Schulden folglig in diesen zehn Jahren angewachsen: *Sind den* in dem belauf dieser zehn Jahre so viele gröszere undt schwerere landplagen undt unglüks fälle dem lande zugestoszen alsz unter denen vorher gehenden regierungen dasz selbige daraus haben entspringen konnen? Oder sind so viele mehrere kosten auf die dem lande nützlige undt nöhtige werke verwand?

Unter Konig Friderico IVto

findet sich folgendes

1. Bey antritt der Regierung kam der Feind vor die thore von Copenhagen.
2. Ein zehn jähriger schwerer krieg.
3. pest und hungers noht.
4. Waszer Fluhten.
5. Feuers brunst: undt zwar diese beyde letzteren auszerordentlig grosz.

Wobey zugleich zu merken.

1.

Dasz der Crone Revenuen dazumahl bey weiten nicht so grosz alsz jetzo; undt

2.

Dasz dennoch belief sich die nachlaszenschafft nach dem tode des Königs zu Eine a zwey Millionen.

In denen 16 Jahren unter

dem König Christiano VI.

Ist das Slosz Christiansburg erbauet nachdem das alte untergebrochen.

Mengde andrer Schlöszer theils erbauet theils repariret.

In dieser Regierung ist die in dem Kriege verfallene Flotte gantz neuerbauet: undt mit aller gehörigen gerähtschafft, defensionswerken undt Magazine versehen.

— Die Glückstadische werke angelegt.

— Die Doke erbaut.

Unter dieser Regierung.

Finden sich auch verschiedene kleine Equipements von 3 a 4 Kriigs Schiffen. Ein Corps von trouppen nach dem Rhein ausgesand.

undt endtlig

Die grosze ausrustung zu waszer und zu lande in denen jahren 1743 undt 1744.

Undt doch

finden sich nach verlauf dieser jahre, schulden: die in betracht derer jetzigen gar vor nichts zu rechnen auch A° 1752 fast gäntzlig getilget.

Ich musz daher

die Frage hier wiederhohlen die zuvor erörtert: Sind den in der Zeit von A° 1752 bisz 1762 so schwere Landes plagen eingefallen die dem lande diese

ungeheure last von mehr alsz — 20 — millionen — schulden hat zu ziehen können.

mir sind Sie unbekandt

wird erwiedert: die beschwerlige Zeiten: die unruhen von A° 1757 an bisz 1762 inclusive sind die quelle undt uhrsprung dieser schulden: So erfordert pflicht undt gewiszen; gegründet auf völlige einsicht mich zu bestätigen: dasz dieses unmöglig. Wenn man hoch: ja sehr hoch rechnen will können alle zurüstungen — in allen diesen jahren nicht Sex—Sieben bisz Acht Millionen übersteigen — welches denn — wenn es ordentlig nachgeforschet wird, leicht zu erfahren.

Aber

woher komt den der rest der schulden die Vierzehn a Sechtzehn Millionen? Erstaunlige summa vor Dennemark. Aber auch dieses ist bey gründliger nachsuchung leicht aus fündig zu machen.

Undt NB.

Soll dem geschehenen übel abgeholfen: undt dem künfftig dräuenden vorgebauet werden — ist unumbgänglig nohtwendig: Dasz die wahre quelle gründlig entdekket werde.

2.

Eine zweite Frage

entspringet ferner von Selbsten

nembl. diese

Sind es frembde: *Oder* —
sind es Ihro Majestæt1 eigne unterthanen — Oder
ist es die Banc so dieses zu fordern haben.

Sind es die Frembden

wie zweifels ohne zu vermuhten — ist das unglück doppelt grosz indehm so dan, die enorme summa von Zinsen — solchen falls jährlig aus dem lande geht. Ich sage sind es Frembde: es seye directe: oder wie offte geschiehet durch der zweyten oder dritten hand.

Ist es die Banc.

so kan dieses — wie bey näherer überlegung zu erweisen — zu verschiedenen übelen folgen gelegenheit geben.

Sind es einheimische

Ihro Majestæt1 unterthanen: die wenigstens groszen theils — so weit das vermögen des landes vermag solche zu fordern haben ist wenigstens ein theil des übels geringer. Engellands verhalten überzeüget einen jeden davon. — Undt der cas mit der anleihe von Genua dienet zu lehrgeld.

Uberhaubt

kann mit untersuchung dieses tödtligen schadens nicht zu genau undt gründlig verfahren werden: undt fallsz dieses nicht geschieht sind alle anwendende mittel nur palliativ curen die stets das übel ärger machen: undt worbey; die so willige unterhändler, nur sich bereichern; das land aber verarmet.

3.

Eine dritte Errinnerung, so unverantwortlig seyn würde zu verschweigen, ist diese:

Das zur tilgung der schulden

erwehlte mittel; ist von allen das aller betrübteste. Diese kopf steuer: Diese extra schatzung erschöpfet die innersten kräffte des landes. Der bauer: Der Bürger wird dadurch in wenig jahren zu betler: Er trägt die last alleine: undt die bemittelten helfen die last kaum tragen mit einem Finger: da doch alle unterthanen *NB* in proportion gleiche last tragen solten.

Meine gedanken hierüber habe ich auf allergenädigsten befehl vor zwey jahren deutlig am tage gelegt.

Wenn die Quelle des übels erst zuverläszig bekandt laszen sich hoffentlig mittel ausfinden: die ohne das land zu sehr zu drükken — oder frembde durch deszen elend zu bereichern noch gerade diesen krebs-schaden nicht palliativ — sondern gründlig curiren könten.

2.

Zweyter post

Von dem handel undt Fabriquen.

Der handel: Eine der nohtwendigsten stützen des landes: ist: in gewiszen theilen übertrieben: in andern versaümet. In allen Städten derer Provintzen ist Er gäntzlig zu grunde gerichtet. Ob Er daher — in Copenhagen höher im Flor erfordert genauere, undt gründlige untersuchung.

Die Fabriquen

sind eine der nöhtigsten undt nützligsten sachen im lande.

Wohl sind bey hülfe undt unterstützung bey Ihrer ersten stiftung Ihnen nöhtig: Ob aber nicht übertriebene hülfe ihnen mehr schädlig alsz dienlig ist eine grosze Frage. Ein vorschusz von — 10 — 20 — a 30000 Rthlr. ist dem lande höchstbeschwerlig: undt macht öffters den Fabriquanten faul, liederlig undt mit dem vorschusz durchgehen: wie viele exempel bestätigen.

3.

Dritter post Von der Armee.

Alle die im stande sind davon zu urtheilen, undt denen derselben innrer Zustand bekandt: Sowohl alsz alles dasjenige was dem publico davon in Augen fällt: bezeugen: dasz die Armee nie schlechter in ordnung, nie weniger im stande zu agiren: nie schwächer an manschafft undt pferden gewesen alsz jetzo.

Es ist uangenehm; höchst unangenehm der bote übler nachrichten zu seyn: zu melden den verfal undt übelen zustand der sich fast in allen ständen, in allen theilen findet: davon so gar die Religion selbst nicht befreyet da offenbar unrigtige lehrer geredet, gelehret, geschrieben haben sätze so offenbar streitig gegen dem Christenthum, undt doch nicht allein gedulded sonder so gar belohnet. Ist es aber unangenehm ein bote solcher übelen nachrichten zu seyn: so ist dieses doch beszer alsz solches zu wiszen undt schweigen wenn

unser Monarch: und folglig durch Ihn! Gott unser gewiszen: undt das heil oder verderben unsers Vaterlandes befiehlet zu sprechen: Undt in wahrheit der sodann heüchelte: undt weisz schwartz, undt schwartz weisz nennen wolte: Ja! der sodann nur sehwiege: verdiente mit fug: ewige schande und verachtung von seinen lands leuten: Ungnade Seines Herren! undt ewige ahndung von dem gerechten allsehenden Gott

allerunterthänigst
F. Danneskiold Samsoe.

Smaastykker.

5.

En Ansøgning fra Lægen J. H. Schønheyder.

Ved **O. F. Bricka.**

Nedenstaaende Ansøgning til Kronprins Frederik fra den bekjendte Læge Joh. Henr. Schønheyder, der 1782, 38 Aar gammel, var bleven titulær Professor efter en halv Snes Aar at have været knyttet til Waisenhuset og Kjøbenhavns Fattigvæsen, har en vis Interesse ved den Tone, der gaar igjennem den, ligesom ogsaa Kronprinsens Bemærkninger til den ere karakteristiske. Den ved Aaskows Afgang ledige Plads som kongl. Livmedikus blev foreløbig ikke besat, hvorimod Schønheyder senere (1811) udnævntes til Hofmedikus.

Naadigste Herre!

Etatsraad og Livmedikus Aaskow er død og hans Post altsaa vakant. D. K. H. har nu en Leilighed til at give mig en Erstatning, fordi De nægtede mig at blive Vieeborgmester i Kiøbenhavn, hvortil jeg af Kanzelliet enstemmig var indstilled[1]. Paa hvad Grund De giorde det, er mig ubekiendt, men det veed jeg, at jeg efter almindeligt Omdømme var ligesaa kompetent og duelig dertil som han, der blev det. JR. og Borgemester Bang tiener nu paa 1800 rd. og frit Huus, imens jeg har tient over 30 Aar paa 400 rd., uden Udsigt til Avaneement.

[1] Kan ikke hænge ganske saaledes sammen. 16. Oktbr. 1801 skriver danske Kancelli i en Forestilling, at Præsidenten, Fr. Moltke, har tilkjendegivet det, «at Deres Majestæt allernaadigst har udnævnt Dr. med. og Medikus ved Sorø Akademi Jens Bang til at være Viceborgemester i Kjøbenhavn og at paatage sig de til den lægekyndige Borgemester sammesteds henlagte Forretninger», hvorfor denne mundtlige Resolution indstilles til Korroboration, som ogsaa paafulgte. Det maa være

Da jeg veed, at D. K. H. har en ypperlig Hukommelse, saa vil jeg ikke ennyere Dem med at gientage de Grunde, som jeg har anført ved min forrige Ansøgning.

Vil De giore mig til Kgl. Livmedikus, saa takker jeg Dem. Vil De, om dette ikke behager Dem, give mig en aarlig Gratification af 600 Rd., saa takker [jeg] Dem endnu mere.

Med de varmeste Ønsker for Deres bestandige Vel henlever jeg

Kiobenhavn den 3. Juni 1806.

Deres Kongl. Høiheds
underdanigste Tiener
Joh. Henr. Schønheyder, Med. Dr.
Medlem af det kgl. Sundheds Colleg. etc.

Til Hs. Kgl. Høihed Kronprindsen.

Paa denne Ansøgning har Kronprins Frederik noteret:

Pligt er det søge den dueligste ud til et hvert Embede. Det gjør jeg efter min beste Overbeviisning, er een dueligere, som jeg ei kender, da er det ei min Skyld. Den i Øv[r]igt uforskammede skrive Maade vil jeg gierne undskylde med den naturlige ubehagelighed, enhver føler i ei at opnaae sit Ønske.

---

dette Embede — J. Bangs Ansøgning om det er af 25. Aug. 1801 —, Schønheyder har ønsket at faa, men en Ansøgning fra ham findes ikke ved Sagen, og nogen skriftlig Udtalelse fra Kancelliets Side til Fordel for ham foreligger ikke. At det har været stemt for ham, er dog derfor ikke udelukket.

Rettelser.

S. 25 L. 1 f. o. Napolons, læs: Napoleons.
- 45 - 4 f. n. I det, læs: ladet.
- 59 - 1 f. o. Midder, læs: Middel.
- 163 - 6 — princes(?), læs: pruees.
- 200 - 5 — oú, læs: où.
- 210 - 18 — Schimmelmanus, læs: Schimmelmanns.
- 220 - 5 — Landskrone, som der staar i Originalen, maa vistnok være en Skrivfejl for: Karlskrona.
- 239 - 7 f. n. Odenborg, læs: Oldenborg.

Register.

